

VETUS, ET NOVA ECCLESIÆ DISCIPLINA
CIRCA BENEFICIA, ET BENEFICIARIOS,
IN TRES PARTES DISTRIBUTA,
Variisque Animadversionibus locupletata;
AUCTORE, EODEMQUE INTERPRETE
LUDOVICO THOMASSINO
Oratorii Gallicani Presbytero

EDITIO OMNIUM NOVISSIMA;
Et accurate emendata,
Cui adjectus est
TRACTATUS BENEFICIARIUS
FR. CÆSARII MARIÆ SGUANIN
Pro indemniter salvandis Juribus SANCTÆ MATRIS ECCLESIÆ quoad
BENEFICIA ECCLESIASTICA.

TOMUS OCTAVUS.
UBI AGITUR
LIB. II. De Bonorum Ecclesiæ temporalium Distributione.
OPUS EX SANCTIS PATRIBUS, EX CONCILIIS
Ex quorumque temporum Historiis decerptum.

NEAPOLI MDCCLXXII.
EXPENSIS GREGORII P. & MICHAELIS F. STASI
Ex TYPOGRAPHIA DE DOMINICIS
PUBLICA AUCTORITATE, ET PRIVILEGIO.

INDEX CAPITUM
HUJUS TOMI OCTAVI.

In quo agitur, De distributione, & partitione rerum Ecclesiæ temporalium.

De

PARTIS

PARTIS TERTIÆ
LIBER SECUNDUS,

IN QUO AGITUR

De distributione, & partitione rerum Ecclesiæ temporalium.

Potestas Episcoporum, Oeconomorum, Presbyterorum, Diaconorum, in administratione bonorum Ecclesiæ temporalium.

CAPUT I. *P. 1. l. 4. c. 12.*

Summa Episcoporum potestas in dispensatione rerum Ecclesiæ temporalium; quanquam Concilio Provinciali rationes redderent, per quinque priora Ecclesiæ sæcula.

I. Summa erat Episcopi auctoritas in temporalium dispensatione, etsi & cum Clero suo communicare consilia, & Concilio Provinciæ rationes reddere teneretur.

II. Probationes ex Concilio Gangrensi, & Antiocheno.

III. Quibusdam in Ecclesiis Oeconomus creabatur. In aliis Presbyteri & Diaconi in commune consultabant omnes de temporali administratione.

IV. Quam hic rationem tenuerit Gregorius Nazianzenus?

V. Contrariam rationem iniit Chrysostomus.

Thomass. Tom. VIII.

VI. Utriusque rationis & viæ causa erant justissimæ.

VII. Par & Ecclesiæ Latinæ Disciplina ex Gelasio Papa.

VIII. Ex Ambrosio & Hieronymo.

I. X hactenus disputatis satis superque diluxit, quanquam res Ecclesiæ omnes in commune possiderentur, summam tamen earum potestatem penes Episcopum fuisse. Declarabimus mox quam in partem suæ sollicitudinis advocaret ille Presbyteros, Diaconosque, sive Oeconomos. Veniemus denique ad portiones & distributiones Canonicas, cuique Beneficio adsignatas.

II. Astruendæ summæ Episcopali potestati mirifice suffragantur Canones Concilii Gangrensis, quibus anathema intorquetur iis, qui vel dederint vel acceperint res Ecclesiæ, præter Episcopum, cui eam curam Ecclesia demandavit (1). *Si quis dat vel accipit fructus oblatos, præter Episcopum, vel eum, qui est constitutus ad beneficentiæ dispensationem*, [illegible] *& qui dat & qui accipit, sit anathema*. Erat ergo Oeconomus, qui reciperet, & dispensaret Ecclesiasticos proventus: sed

sum-

(1) Can. 7. 8.

summa omnium potestas uni Episcopo tribuebatur.

Manifestius id etiam fecit Concilium Antiochenum, cum jubet primum ea fide & religione tractari debere res Ecclesiæ, quæ Deo debetur omnium spectatori & judici (1). *Quæ sunt Ecclesiæ serventur cum omni bona conscientia & fide in omnium præsidem & judicem Deum.* Episcopum mox ei rei summa auctoritate præesse debere significat cum ipsi populus a Deo concreditus sit. *Quæ etiam administrari convenit cum judicio & potestate Episcopi, cui est omnis populus creditus, & eorum animæ, qui in Ecclesia conveniunt.* Bonorum Ecclesiæ notitia informandos esse Presbyteros & Diaconos, ut ubi Episcopus mortali ex hoc curriculo excedet, ne res ejus propriæ rebus Ecclesiæ permisceantur, & hinc jurgiorum litiumque sementes existant. *Sint autem manifesta quæ ad Ecclesiam pertinent, cum cognitione Presbyterorum & Diaconorum, qui sunt circa eum, ut sciant & non ignorent, quæ sunt propria Ecclesiæ, ut nihil ipsos lateat: ut si contingat Episcopum e vita migrare, iis manifestis existentibus, quæ ad Ecclesiam pertinent: nec ea intercidant & pereant: nec quæ sunt propria Episcopi, prætextu rerum Ecclesiasticarum vexentur.*

Nec minus exaggerata proximo Canone auctoritas Episcopi ostentatur, quanquam communicato cum Presbyteris & Diaconis consilio omnia tractare teneatur, & administrationis suæ rationes ad Concilium Provinciale referre (2). *Episcopus Ecclesiasticarum rerum habeat potestatem, ut eas in omnes egentes dispenset, cum summa reverentia & timore Dei, &c. Quod si convertat res Ecclesiæ in suos usus domesticos, & ejus commoda vel agrorum fructum non cum Presbyterorum conscientia Diaconorumque pertractet, sed horum potestatem domesticis suis aut propinquis, aut fratribus filiisque committat, ut per hujusmodi personas occulte lædantur res Ecclesiæ, Synodo Provinciæ pœnas iste persolvat.* Postremo si qua Episcopo, & Presbyteris ejus illinatur suspicio, quasi male administratæ rei Ecclesiasticæ, frustratorumque pauperum necessariis & usitatis adminiculis, res ad judicium perferetur Concilii Provincialis. *Si autem accusetur Episcopus, aut Presbyteri qui cum ipso sunt, quod ea quæ pertinent ad Ecclesiam, sibimet usurpent, ita ut ex hoc affligantur pauperes, hoc oportet corrigi, sancta Synodo id quod condecet approbante.*

III. Summa ergo illa Episcopi in res temporales potestas gemino hoc fræno coercetur, ut & concilio Cleri sui uti debeat, hoc est Presbyterorum & Diaconorum; & ad Concilii Provincialis examen & judicium vocari possit. Eo autem differunt Gangrenses hi Canones ab Antiochenis, quod Gangrensi Concilio placuit Oeconomum designari, qui rem totam nutu Episcopi administret; at Antiocheno Canone tota dispensatio Episcopo permittitur, cujus est tamen administrationis suæ notitia informare Presbyteros & Diaconos, hoc est, Capitulum Ecclesiæ Cathedralis.

Erant ergo sui nonnullis Ecclesiis Oeconomi. Ut & omnibus essent, cavit Concilium Chalcedonense, cujus in eam rem est hoc Decretum (3). *Quoniam in quibusdam Ecclesiis, ut rumore comperimus, præter Oeconomos, Episcopi facultates Ecclesiasticas tractant; placuit omnem Ecclesiam habentem Episcopum habere Oeconomum de Clero proprio, qui dispenset res Ecclesiasticas secundum sententiam proprii Episcopi, ita ut Ecclesiæ dispensatio præter testimonium non sit, & ex hoc dispergantur Ecclesiastica facultates, &c.* Facillime poterat Episcopus in Oeconomum suum ex omni cura vigilare, & cogere, ut rationes redderet: non ita facile autem & expeditum erat, ut Presbyteri & Diaconi Episcopum adducerent ad exhibendas sibi administrationis suæ rationes. Sed quanquam hoc Canone ubique instituantur Oeconomi, nihil tamen infringitur de suprema Episcopi potestate, quæ innata insertaque ipsi ejus sacerdotio summo videtur: cum jubeatur Oeconomus injussu Episcopi nihil moliri. *Oeconomum de proprio Clero, qui dispenset res Ecclesiasticas secundum sententiam proprii Episcopi:* Οἰκονομοῦντα τὰ ἐκκλησιαστικὰ κατὰ γνώμην τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου. Id crimini datum Chrysostomo notat Photius, quod inconsulto Clero suo temporalem rem omnem Ecclesiæ administraret (4). *Quod Ecclesiæ reditus nemo noverit quo abeant. Quod hæreditatem a Tecla relictam per Theodulum vendiderit.*

Vel

(1) Can. 24.
(2) Can. 25.
(3) Can. 26.
(4) Photius in Bibl. Cod. 59.

Vel Cleri ergo sui Episcopus, vel Oeconomi consilio utebatur, & ita hac fungebatur invidiosa administratione.

IV. Narrat porro Gregorius Nazianzenus, cum ad gubernacula sederet Ecclesiæ Constantinopolitanæ, cujus erant innumerabiles opes, a multis jam sæculis congestæ, vasa sacra, reditus immensi: non inventis ratiociniorum libris, nec in tabulario Episcoporum superiorum, nec in Oeconomorum chartis, maluisse se nihil ultra tentare, quam impetu & consilio abripi hominum a vi & avaritia minus alienorum, qui rem premi & urgeri volebant, non alio magis fructu, quam ut Clerus dehonestaretur, & laici offenderentur (1). *Quid de tot opibus, queis nihil celebrius, dicam, universæ maximi terræ viri, quas ævo ab omni struxerant templis sacris? de totque vasis, totque item proventibus, quorsum ipse cum nec calculum nancisceret in pristinorum Præsulum usquam litteris, nec rursus illum noscere ex quæstoribus possem, acquievi: nec licet multi viri aliter monerent, exterum in mysterii probrum vocandum, censui ad hos calculos. Addictus opibus quisquis est, hæc improbat; probat ille quisquis liber est harum siti. Nam fæda cum sit rebus in cunctis opum cupido, multo est fædior tamen in sacris. Si de opibus esset par mea mens omnium, non tanta labes esset in Christi domo.*

V. Erat illud Nazianzeno compertissimum, non alias veriores Ecclesiæ opes esse, aut cariores, quam pacem, caritatem, amorem æternorum, temporalium omnium contemptionem: præ his vanum auri argentique fulgorem esse, etsi eo insania sæcularis præstringatur; unde nec eas in periculum conjiciendas, tot controversiis litibusque ex ratiociniorum scrupuloso examine indubitatissime emersuris. Auspicatiora fuere Chrysostomi initia, unde & Oeconomos statim ad reddendas rationes compulit, multa recidit ex redundantia priorum expensarum, & hinc multa sepofuit ad largius opitulandum orphanis, viduis, egenis, ægrotis, immo & extruendis Xenodochiis, auctore Palladio (2). *Post hæc dispensatoris Ecclesiastici scripta relegens, inutilesque Ecclesiæ sumptus deprehendens, amputari hos protinus jubet. Accessit & ad solemnes Episcopi sumptus inspiciendos, inveniensque immodicam profusionem, transferri hanc magnificentiam ad infirmorum solatia præcepit. Et cum superessent pecuniæ, nova quoque infirmorum receptacula construit.*

VI. Longe diversissima erat Nazianzeni & Chrysostomi ratio, & sua tamen cuique sapientia constabat, pietas & religio. Nazianzenus pacis studio ratiocinia anteriora præterit. Chrysostomus accuratissime omnia ad calculos revocat, superfluas expensas resecat, singulas moderatur, & ita infinitum quoddam sibi penu congerit, quo abundantissime provideat necessitatibus Ecclesiæ longe amplissimæ. Paulo diversa ratione usum esse Gregorium Nazianzenum testatur ejus vitæ Scriptor perantiquus. Cum affirmasset enim nihil omnino eum in domum suam derivare voluisse ex omnibus illis opulentissimæ Ecclesiæ thesauris; mox subjicit, nec libros rationum, nec regesta vasorum sacrorum scrutari eum voluisse, quod sæculares Principes magis deceret ea diligentia, quam Episcopos, quodque perinsigni hoc documento informare cuperet Antistites omnes, ut impensius studerent Clericos suos virtutibus, quam terrenis opibus locupletare. *Amplissimæ porro Ecclesiæ Præsul institutus, proventusque & infinitam omnis generis supellectilem eximiamque consecutus, ne unica quidem drachma hinc facultates suas auxit; cum tamen maximam talentorum copiam, si ita tulisset ipsius voluntas, colligere potuisset. Ne redituum quidem & administrationis rationem, ab iis qui Ecclesiæ negotia procurassent, repetivit, nec supellectilis sacræ descriptionem; cauponum verius quam Ecclesiasticorum virorum id esse statuens, ac Præfectorum, non Episcoporum: atque his rebus omnes erudiens, ut conscientiæ puritatem potius Deo offerrent, quam ut rationibus referendis muneris sui administrationem hominibus probare niterentur.* Quam consentiat veritati hæc narratio, inferius indagabimus.

VII. Nec Episcoporum Ecclesiæ Latinæ auctoritas angustioribus circumscripta est terminis. Gelasius Papa eorum potestati subjicit omnes prorsus Ecclesiæ proventus, ut eorum ab ipsis canonica fiat partitio, ac distributio: qua de re prolixius suo infra loco dicemus (3). *Præsulum auctoritas nostrorum emanavit, ut facultates Ecclesiæ Epi-*

(1) Carm. de vita sua. (2) Cap. 5. (3) Epist. 10.

Episcopi ad regendum habeant potestatem, ita tamen ut viduarum, pupillorum atque pauperum, necnon & Clericorum stipendia distribuere debeant. Portio pauperum Episcopo commendabatur, uni Deo quidem rationes reddituro, sed operam tamen daturo, ut publico testimonio ejus administratio approbaretur (1). *Adscriptam pauperibus portionem, quamvis divinis rationibus se dispensasse monstraturus esse videatur, oportet tamen etiam præsenti testificatione prædicari, & bonæ famæ præconiis non taceri*. Quasi dicat non debere Episcopum latebras captare, & publicam fallere conscientiam cum eleemosynas effundit: ut privati factitare solent, & debent. Nec enim tum Episcopus tam suas largitur res, quam alienas restituit; non suam dat ille, sed penes se depositam reddit pecuniam: nec tam virtutis documentum dat, quam criminis & publicæ reprehensionis infamiam declinat.

VIII. Monet luculentissime Ambrosius, esse Episcopi, ut ne Ecclesiæ proventus tam improvide effundat, ut nunc redundet, quod postea deficiet: ne nimio plus, ne minus æquo largiatur etiam pauperibus Clericisque, vel templorum sartis tectis (2). *Maxime Sacerdoti hoc convenit ornare Dei templum decore congruo, quantum oporteat. largiri peregrinis, non superflua, sed competentia; ne restrictiorem erga Clericos, aut indulgentiorem se præbeat*. Hieronymus Episcopo commendat curam deligendi Oeconomi, qui res Ecclesiæ & pauperum curet (3). *Sciat Episcopus, cui commissa est Ecclesia, quem dispensationi pauperum, curæque praficiat*.

CAPUT II. *P.1.l.4.c.13.*

De potestate Oeconomorum in Oriente & Occidente prioribus quinque Ecclesiæ sæculis.

I. Oeconomi ex ordine Presbyterorum erant. Plures quandoque in una erant Ecclesia.

II. Qua occasione præceperint Chalcedonenses Patres, ut suus cuique Episcopo esset Oeconomus? Non ex eo decrevit legitima Episcopi auctoritas.

III. Oeconomum deligebat Episcopus, nec tamen pro arbitrio poterat illum abdicare.

IV. Quando cœperint singulis Ecclesiis privatis res suæ, sui proventus permitti?

V. Oeconomi patres erant & nutritii pauperum.

VI. Alicubi Clerus Oeconomos eligebat.

VII. In Occidente Presbyteri omnes participes fiebant temporalis administrationis.

I. Capite superiori commendati sunt nobis Episcoporum Oeconomi, in Conciliis Gangrensi, Antiocheno & Chalcedonensi. Litteras dedit Concilium Ephesinum I. generale de depositione Nestorii (4), *Reverendissimis Presbyteris & Oeconomis, cæterisque religiosissimis Clericis*. Ubi perspicis Presbyteros fuisse hos Oeconomos, pluresque fuisse in Ecclesia Constantinopolitana (5). Supra ex Nazianzeno, ex ejus vitæ Scriptore, & ex Palladio vitam Chrysostomi exarante liquebat Ecclesiæ Constantinopolitanæ immensam fuisse opulentiam. In causa ergo id esse poterat, ut multi in ea Oeconomi instituerentur. Frequens etiam in ejus Concilii Actis (6) Charisii Presbyteri & Oeconomi Ecclesiæ Philadelphiensis mentio. Ischyrion Diaconus in eo libello, quem Chalcedonensi Concilio obtulit adversus Dioscorum (7), agit de Proterio, qui Alexandriæ cum Presbyter ante & Oeconomus fuisset, Episcopus creatus fuerat. Concilium ipsum Chalcedonense de depositione Dioscori scripsit ad Charmosynum Presbyterum & Oeconomum, ad Euthalium Archidiaconum, & ad alios Clericos Alexandrinos, quos universos obtestatur, ut pervigilent ad tuendas res ejus Ecclesiæ temporales, ut qui earum rationes reddituri sint successori. *Custodite igitur res Ecclesiasticas universas, tanquam qui reddituri estis rationem ei qui ordinandus est Episcopus*. Inscripta est autem Epistola, *Charmosyno Presbytero & Oeconomo, & Euthalio Archidiacono, & ceteris Clericis*.

II. In eodem certe quidem Actione IX, refertur Ibam Edessenum Episcopum compulsum fuisse polliceri, bona ut deinceps Eccle-

(1) Epist. 9. Et in Decret. c. 27.
(2) Offic. l. 1. c. 21.
(3) Epist. ad Nepotian.
(4) Act. 1.
(5) Act. 6.
(6) Act. 3.
(7) Ibidem.

Ecclesiæ suæ dispensaret per Oeconomos, quos ipsemet deligeret ex Clero suo; ut eo consentiret consuetudini Ecclesiæ Antiochenæ. *De Ecclesiastico vero reditu, & ex quacunque causa acquisitis, sanctissimæ Ecclesiæ motis aliquibus, placuit eidem Ibæ Episcopo ex propria voluntate promittere, quod de cetero secundum formam Antiochenæ maximæ Civitatis gubernarentur res per Oeconomos ex Clero ordinatus ab ejus religiositate*. Id ergo causæ fuit Chalcedonensi Concilio, ut Episcopos juberet Oeconomorum ministerio temporalia Ecclesiæ suæ adgubernare (1). In crimen enim agebatur Ibas, quod grandem pecuniam a populo collatam in captivorum redemptionem, suis usibus applicasset, quod proventus Ecclesiæ sibi vindicaret, quod vasa sacra ingentis pretii involasset, fratrem & cognatos ditasset his prædiis, quod Danielem germani sui filium Episcopum Helenopoleos ordinasset, qui mox opes Ecclesiæ in prostibula effuderat, & testamento suo res Ecclesiæ legaverat concubinæ suæ nepotibus, otiante Iba, nec has vel libidines vel rapinas ab Ecclesia Dei propulsare satagente. Hac necessitate compulsi sunt Patres Chalcedonenses statuere, ut ne per se jam Episcopi, sed per Oeconomos Ecclesiæ substantiam regerent. 1. Quos ipsemet deligerent ex Cleri sui Collegio. 2. Quibus normam totius regiminis præscriberent. 3. A quibus & rationes omnium exigerent. Tribus his capitibus sarta tecta servata est Episcopis prisca auctoritas sua; parta libertas, ut toti deinceps essent in spiritualibus ministerii sui functionibus; abacta, longeque amandata, tum avaritiæ tentatio, tum obtrectatio invidiorum.

III. Ut erat Episcopo instituendi, ita & videtur fuisse destituendi Oeconomos suos facultas. In eodem Concilio memoratur (2) Fronto Presbyter & *Exœconomus* ἀπὸ οἰκόνομος. Sed non meta animi levitate aut libidine destituebantur Oeconomi. Inde est quod Episcopi, quibus Imperator delegaverat terminandas Ibæ & Cleri ejus lites, juramento Ibam adegerunt, suis ut ordinibus, officiis & dignitatibus frui usque sineret omnes, qui inter accusatores ejus numerati fuerant: nec ullis posset sævire posthac pœnis in quatuor illorum primarios, nisi ejus sententiam assensu & judicio suo Domnus Archiepiscopus Antiochenus confirmasset (3). *Exegimus sacramentum a religiosissimo Episcopo Iba, ut omnibus qui eum in præsenti negotio contristassent, oblivioni donaret, & nullum penitus contristaret, nec gradu moveret, neque minores majoribus præferret, sed omnibus servaret justitiam in honoribus, obsequiis & gradibus, &c. Placuit autem ut si aliquando juste visus contristari, voluerit corripere aliquem præfatorum Samuelis, Cyri, Maræ, Eulogii, non ex auctoritate propria corripiat eos, sed ex sententia sanctissimi Patris Archiepiscopi Domni hoc faciat, propter præcedentem, quæ inter eos accidit, offensionem*. Quo veluti privilegio Clerici illi immediate subjiciebantur Exarchi jurisdictioni. Illud malim hic serio adnotari, quod alibi fuse ostendimus, non potuisse Clericos suis Ordinibus & Officiis amoveri, nisi canonico judicio.

IV. Quam late pateret Oeconomorum potestas, pulcherrime declarat admirandus ille Marcianus, quem ea exornaverat dignitate Gennadius Patriarcha Constantinopolitanus, & Acacii successor. Ita enim Theodorus Lector (4): *Designavit Gennadius Marcianum Oeconomum*. Constituit enim ut Ecclesiæ cujusque Clerici & Beneficiarii oblationes ejus reciperent, cum antea deferri solitæ fuissent ad Ecclesiam majorem. Insigne fuit hoc & potestatis & integritatis specimen. Hinc autem patet, in Ecclesia Constantinopolitana unum duntaxat fuisse tunc Oeconomum, ut & in compluribus aliis, cum in nonnullis plures simul essent. Non recedit tamen a verisimili in majoribus Ecclesiis suos fuisse Oeconomo coadjutores, maxime vero in Ecclesia Constantinopolitana. Unde & Palladius in vita Chrysostomi, inter persecutionis ejus socios & exilii comites recenset (5), *Paulum Diaconum dispensatoris adjutorem*. Eaque forsan etiam de causa, ut supra monuimus, Concilium Chalcedonense Oeconomo & Archidiacono Alexandrino commendavit ejus Ecclesiæ bonorum dispensationem, dum sedes vacaret.

V. Isidorus Pelusiota ad Presbyterum Maronem litteris datis (6), sedulo eum commonefaciebat, ipso Oeconomi nomine moneri & excitari ipsum debere, ut quæ pau-

(1) Act. 10.
(2) Act. 14.
(3) Ib. Act. 9.
(4) Lib. 1.
(5) Cap. 20.
(6) L. 1. Epist. 269.

pauperum patrimonia essent, ea pauperibus erogaret. Primos enim Ecclesiasticorum bonorum Oeconomos, non alios profecto fuisse, quam Apostolos, ad quorum pedes congerebantur, quæ quisque fidelium vellet in pauperes dispergi.

VI. Jure Oeconomi eligendi Theophilus Patriarcha Clerum universum donat, cum assensu Episcopi, in suo apud Balsamonem Commonitorio (1). *Ut totius Sacerdotalis ordinis sententia alius renuntietur Oeconomus, in quo Episcopus quoque consensit*. Ex eodem Præsule doctissimo, Oeconomi partes sunt, ut pauperum omnium provisor sit. *Ut bona Ecclesiæ, ut decet, insumantur. Viduæ, & pauperes, & peregrinantes hospites omni quiete fruantur, & nemo ea quæ sunt Ecclesiæ, ut sua usurpet*.

VII. Cum Ecclesia sua abesset Augustinus, ad Presbyteros suos scripsit, ut ex ærario Ecclesiæ supplerent, si quid ex propria substantia sua minus esset pecuniæ, ad exsolvenda ejus omnia debita qui ad Ecclesiæ tuitionem confugerat (2). *Scripsi Presbyteris, ut si quid minus fuerit, compleant ex eo quod habet Ecclesia*. Narrat Optatus execrandum & sacrilegum facinus duorum Presbyterorum Carthaginensium, quibus Mensurius morti proximus commendaverat aurea & argentea vasa Ecclesiæ, quorum breviculum deposuerat in manus religiosissimæ viduæ, suo illud ut successori porrigeret. In Occidente ergo Oeconomi nulli erant Ecclesiarum. Certe de iis verbum fit nullum in antiquissimis monumentis. Erat enim vetustissimus is usus, & coævus Ecclesiis, ut Clerus omnis notitia aliqua totius regiminis temporalium imbueretur, ut superiori capite patebat. Auctor est tamen Possidius Augustinum adventante morte bona Ecclesiæ omnia commisisse, *Fideli Presbytero, qui sub eodem domus Ecclesiæ curam gerebat*. Quo tamen non excludebantur, opinor, cæteri Presbyteri ab ejusdem aliqua sollicitudinis communione.

CAPUT III. *P. 1. l. 4. c. 14.*

De Diaconorum & Archidiaconorum potestate in temporali administratione per eadem quinque priora sæcula.

I. In Ecclesia ipsa Græca Diaconis nonnihil tribuebatur in regenda re temporali Ecclesiæ.

II. Oeconomus Cœnobiorum Diaconus erat, vel eo certe gaudebat nomine.

III. IV. Ex Cassiano demonstratur, & officia hæc, & jura Diaconatus fuisse cognatissima.

V. In Occidente Diaconi vel Archidiaconi temporalem Ecclesiæ rem administrarunt. Probationes.

VI. Aliæ probationes. Diacono vigesimum ætatis annum agenti tota demandabatur administratio temporalis, etsi non deesset Archidiaconus.

VII. Summa semper Episcopi potestas.

VIII. Plerumque temporale regimen Archidiacono delegabatur.

I. Superioribus jam capitibus observatus est a nobis Diaconus Oeconomi Coadjutor, & Archidiaconus peculiariter designatus, qui cum Oeconomo vacantis Ecclesiæ curam gereret. Ex Antiocheno etiam Concilio patuit res Ecclesiæ ab Episcopo regendas fuisse, consciis & consortibus Presbyteris Diaconisque. Constat ergo in Ecclesia etiam Græca in temporali administratione partes aliquas fuisse Diaconorum, Presbyteris tamen, qui Oeconomi erant, obnoxiorum, & Episcopis, qui summa semper potestate utebantur.

II. Meminit Basilius Diaconi, quem ipsemet ordinaverat, ut Parocho ad Altare ministraret, & ejus Ecclesiæ rem curaret temporalem (3). *Glycerius Venensis Ecclesiæ Diaconus a me ordinatus in eum finem fuerat, ut & Presbytero inserviret*, εἰς τὸ πρεσβυτέρῳ διακονεῖν, *& ad curandam rem Ecclesiasticam admoveretur*. Diaconus etiam Cassiano dicitur, qui in Monasteriis Ægypti eligebatur, ut primitias decimasque fidelium ultro oblatas acciperet, & Mo-

(1) Cap. 9. 10. (2) Ep. 219. L. e. (3) Epist. 412.

Monasterii reditus dispensaret. Electione enim piissimus & prudentissimus quisque Monachus ad id muneris vocabatur (1). *Venit Theonas ad Abbatem Joannem, qui tunc temporis merita sanctitatis electus Diaconiæ præsidebat. Non enim ad hunc gradum quilibet propria voluntate, aut ambitione provehitur: sed is quem cunctorum seniorum cœtus, ætatis prærogativa, & fidei atque virtutum testimonio, excellentiorem omnibus sublimioremque censuerint. Ad hunc inquam cum venisset juvenis, deferens religiosa munera inter ceteros possessores, qui certatim decimas vel primitias frugum suarum memorato seni de suis substantiis offerebant.* Tum vero inducit Cassianus pium hunc Oeconomum, fideles qui dona hæc conferebant terrena, cœlestibus institutis imbuentem, hortantemque ad supernorum amorem bonorum (2): *Delector, filii, pia munerum vestrorum largitate, & devotionem hujus oblationis, cujus dispensatio mihi crédita est, gratanter amplector; quia fideliter primitias vestras & decimas indigentium usibus profuturas, velut sacrificium Domino bonæ suavitatis offertis.*

III. Theonas nomine erat is juvenis, qui decimas suas Monasterio offerebat, quique hortatu Oeconomi, quasi e somno excitatus, reum se primum quidem professus est, quod solas quotannis decimas obtulisset, de primitiis pari jure offerendis ne cogitasset quidem (3): *Humiliatus atque compunctus, quod cum decimas frugum suarum solitus esset Diaconiæ singulis annis dependere, primitiarum rationem ne audisse quidem se arbitraretur.* Mox secum ipse constituit, non plebeja tantum hæc præcepta sectari, sed illa etiam amplexari perfectionis monita, quæ Oeconomus inculcasset. Nuntium ergo remisit conjugi, rebus, sæculo, seque ipse Deo in eo Monasterio consecraturus mox advolavit, & ad eum tandem virtutum apicem eluctatus est, ut electus & ipse fuerit Diaconus, ac Dispensator (4). *Universorum prælectus judicio, in Diaconiæ dispensatione successit.*

IV. A vero non abludit, has Diaconi & Diaconatus voces, quibus hic utitur Cassianus, & quæ in usu erant in his Cœnobiis, ad sacram Ordinationem nihil pertinuisse: electione enim creabantur, & virtutibus atque ætate provectiores eo munere donabantur. Erat ergo id Officium Oeconomi & Dispensatoris, cujus non absimiles essent in Monasteriis functiones, atque Diaconorum in Ecclesia, juxta primævam in Actis eorum institutionem. Notat enim Cassianus hos Diaconos recepisse oblationes ad Altare, eas in egenos disseminasse, & spiritali doctrina eorum animos irrigasse, qui manuum suarum laboribus & terræ fructibus Deum Deique Ministros colerent. Atqui hæc tria sunt Diaconorum munera, mutuo sibi conjugata. Piæ enim fidelium erogationes, & hostiæ sunt quas Deo offerunt: & eleemosynæ quibus pauperes recreantur: & semina quædam temporalia, quæ in æternas aliquando messes efflorescant. Primæva autem ab origine sua Diaconi, & ministerio Altaris dicati sunt, & pascendis pauperibus, & imbuendæ fidelium plebi Christianæ doctrinæ ac pietatis rudimentis.

V. In Occidente certe potissima fuit Diaconorum in res temporales potestas. Luculentam Prudentius effigiem exhibuit Archidiaconi Laurentii, Ærario Ecclesiæ præfecti (5). *Hic primus e septem viris, qui stant ad aram proximi, Levita sublimis gradu, & ceteris præstantior, Claustris sacrorum præerat, cœlestis arcanum domus, fidis gubernans clavibus, votasque dispensans opes.* Mox alendos illius curæ committit egenos omnes (6). *Tales plateis omnibus exquirit, assuetos ali Ecclesiæ matris penu, quos ipse primus noverat.* Narrat Severus Sulpitius egenum nescio quem pene nudum occurrisse Beato Martino, qui Archidiacono statim præcepit, ut eum veste donaret. *Tunc ille arcessito Diacono jussit algentem sine dilatione vestiri.* Hac temporali rerum Ecclesiæ administratione intumuere Diaconi, & adversus ipsum Presbyterorum collegium insolescentes, de sedis prærogativa aliquando cum eis certarunt. Fuit & ubi victores evaderent. Illo primum fastu testatur Hieronymus Romæ elatos fuisse Diaconos. In conviviis maxime, ad caritatem paupe-rum

(1) Collat. 21. c. 1.
(2) Ib. c. 2.
(3) Ib. c. 8.
(4) Cap. 9.
(5) L. Peri Stephanon.
(6) Dial. 2.

rum ut reor spectantibus, glifcebat hæc Diaconorum arrogantia: *Et in domesticis conviviis benedictiones Presbyteris dare.*

VI. Nec Romæ solum supra Presbyteros eniti & sedere ausi sunt Diaconi, cum tot Concilia, Nicænum, Laodicenum, Arelatense, Carthaginense (1), & alia ad deprimendos & subjiciendos Presbyteris Diaconos conspirarint. Non injuria ergo conjicimus, cum essent Diaconi oculi & manus Episcoporum, cumque Vicarii eorum generales, & Episcopalis administri Imperii haberentur, multo præcellentiori eos jurisdictione usos fuisse, quam Presbyteros, tum spiritali, tum temporali. Dilucide id patet ex vita B. Epiphanii Episcopi Ticinensis, ab Ennodio discipulo & successore ejus exarata. Anno ætatis suæ vigesimo Epiphanius Diaconatu initiatus est. Crispinus Episcopus in manus statim ejus deposuit sarcinam regiminis universi temporalis Ecclesiastici, & patrimonii pauperum. Illum jam inde expolire meditabatur, & fingere, & roborare, ut successorem aliquando illum sibi arcesseret; eo pertinebat eminentissima illa dignitas, qua eum Clero populoque voluit commendari. Erat tunc Ecclesiæ Ticinensi Archidiaconus, erant & Presbyteri. Horum ætas, experientia, spectata probitas Officio tanti ponderis magis consentiebant. Et illis tamen antepofuit Episcopus Diaconum juventa vigentem, qui jam tum Antistiti suo ea adminicula præbuit, quæ pes, oculus, manus corpori præstant, & ingravescentem ejus ætatem vigore suo sustentavit. Ei denique post octo annos extincto successor datus, incredibili vitæ sanctimonia, exhaustisque pro Ecclesia laboribus, Crispini indicium approbavit, Ecclesiæ ipsi quam Crispino gratius & compendiosius fuisse. *Brevi post ad Diaconii evectus infulas, vigesimum annum ætatis ascendit, facie necdum bene barbata. Interea Antistes omnem Ecclesiasticæ conversationis substantiam, & divitias pauperum suorum in ejus potestate committit, volens ante Episcopatum cognoscere, qualem futuris temporibus præpararet Episcopum, &c. Postquam invalida senectus Crispinum occupavit Pontificem, istius sustentabatur manibus, in hujus nitens erigebatur amplexus. Pes illius erat, oculus, dextera: cujus ministerio quidquid optasset fieri, ante jussionem suam videbat impletum. Talis in Diaconatu a vigesimo incipiens, octo annos explevit. Et quidem tunc status Ecclesiæ Ticinensis bona Clericorum fruge pollebat. Erant cælestes viri, &c. Fuit Sylvester Archidiaconus ea tempestate probatissimus, &c.*

VII. Elegantior est hic Ennodii contextus, quam ut cuiquam prolixior videri jure possit. Quod hic autem non Archidiacono, non tot Presbyteris demandatur cura rerum Ecclesiæ, inde augurari fas est, non præmaturam tantum in Epiphanio indolem virtutis, sed & ingentem Episcopi potestatem, in deligendis quos sibi collibitum esset, & quos probasset, ad summas has dignitates. Augurari rursum poteris, sicut & ex narratione superiori Cassiani, administrationi etiam temporali præfectos fuisse, qui virtute præstantissimi, & qui Episcopali fastigio propiores essent.

VIII. Nec inficiari tamen possumus, quin aliquibus saltem in Provinciis hanc temporalis administrationis sarcinam gestarit Archidiaconus. Hinc non præstitine Archidiaconi ad Presbyteratum protrudebantur, ne amplificanda eorum dignitate, potestas deprimeretur. Id affirmat Sidonius de Archidiacono Joanne, qui electus postea fuit Episcopus Cabilonensis (2). *Laborum temporumque processu Archidiaconus, in quo seu gradu, seu ministerio multum retentus propter industriam, diu dignitate non potuit augeri, ne potestate posset absolvi.* Idque rursus docet Leo Papa, cum insidioso beneficio affectum conqueritur fuisse ab Anatolio Patriarcha Constantinopolitano Ætium ejus Archidiaconum, quem ut Archidiaconatu abdicaret, Presbyteratu auxit (3). *Dum Ætius ab officio Archidiaconatus per speciem provectionis amovetur.*

CA-

(1) Nicæn. c. 19. Arelat. c. 18. Laod. c. 20. Carth. 4. c. 30.
(2) L. 4. Ep. 25. (3) Ep. 56.

CAPUT IV. *P.1.l.4.c.17.*

In Oeconomos suos pervigil excubabat Episcopus, & in alios rerum Ecclesiæ Dispensatores, per priora quinque sæcula.

I. Laudi fuit Nazianzeno, quod ratiocinia bonorum Ecclesiæ Constantinopolitanæ neglexerit.

II. Laudi id non fuisset, nisi ea sapientia magis ejus fuisset, quam negligentia. Quam certissime rationem ille tenuerit.

III. IV. V. Quæ fuerit in re simili ratio, quæ consilia Chrysostomi, Basilii, Theodoreti?

VI. Sententia Cyrilli Alexandrini super ea re.

VII. Mirum Ambrosii consilium, qui totum Ecclesiæ patrimonium Satyro germano suo concredidit. Mira Satyri religio & integritas.

VIII. Quam viam sectatus sit Augustinus?

IX. Judicium Symmachi Papæ, de Episcopo dissipatore potius, quam dispensatore.

X. Qui Episcopi Deo uni rationem reddere tenerentur, & ubi tamen notoria erat dilapidatio & infamia, ad Metropolitanum & ad Concilium Provinciale deferebantur. Audacia Judicum Civilium Constantinopoli.

I. NOn pigebit paulo diligentius examinasse quid sapientia & pietate præcellentissimi Episcopi senserint, de Episcopali vigilantia & sollicitudine ad tuitionem rerum Ecclesiæ, & ad Diaconorum Oeconomorum administrationem explorandam. Horum plura jam perstrinximus sparsim superius; sed ex re tamen visum est omnia sub uno conspectu hic exhiberi, & paulo diligentius pertractari. Qui Græco sermone Gregorii Nazianzeni vitam scripsit Gregorius Presbyter, illum affirmat Ecclesiæ Constantinopolitanæ omnium merito opulentissimæ, & tum proventibus, tum aurea argenteaque supellectile redundantis, ne libros quidem rationum inspicere voluisse; eam enim, diligentiam Provinciæ Præsidi magis quam Episcopo consentaneam esse. *Ne redituum quidem & administrationis rationem ab iis qui Ecclesiæ negotia procurassent repetivit, nec supellectilis sacræ descriptionem: cauponum verius quam Ecclesiasticorum virorum id esse statuens; ac Præfectorum, non Episcoporum: atque his rebus omnes erudiens, ut conscientiæ puritatem potius Deo offerant, quam ut rationibus referendis muneris sui administrationem hominibus probare nitentur.*

II. Vereor ut possit ea laus satis sincera & solida videri iis, qui probe regulas callent abdicationis rerum terrenarum. Nec enim cupiditas, sed caritas extimulat ad tutandas res temporales pauperum & ministrorum Ecclesiæ, & eorum qui sancta societate devincti in unum aliquod collegium, toti sunt in rerum cœlestium contemplatione, vel in animarum salutis æternæ procuratione. Tutius ergo erit Nazianzenum suis ipsius ex scriptis agnoscere & tueri. Eo enim Carmine quod ille de vita sua lucubravit, & quo posteros informatos voluit de suis gestis & consiliis, non ait abjecisse se eam curam expendendæ administrationis præteritæ rerum Ecclesiæ. Quin ex adverso laborasse se, ut libros rationum superiorum temporum reperiret, nec reperisse. Oeconomos se percontatum, nec explicari ex iis quidquam potuisse. Unum supererat perfugium ad civiles Magistratus, quo in eos inquireretur, qui pauperum patrimonio clam expilato ditescere visi erant; sed fatetur maluisse se, ut honori Ecclesiæ consultum esset, quam rebus: itaque dissimulatum a se malum, quod curando ægrescetet; nec ullo enim rerum compendio satis pensari posse dedecus tot & tantarum rapinarum in Clericos redundaturum. Verba Nanzianzeni supra relata sunt. Hac sapientia & moderatione tantum accedit laudis Nazianzeno, quantum decederet ex illa rerum diligentissime curandarum negligentia.

III. Chrysostomus cum primum Ecclesiæ ejusdem Constantinopolitanæ habenas regere cœpit, libros rationum ab Oeconomo ad se perferri jussit, expensas superfluas circumcidit. Mensæ Episcopalis lautitias & prodigalitatem summovit, & hac parcimonia locupletissimum sibi penu comparavit, unde pauperibus, viduis, Xenodochiis largius postea prospiciebatur. Audiendus Palladius in vita Chrysosto-

mi (1). ***Post hæc dispensatoris Ecclesiastici scripta relegens, inutilesque Ecclesiæ sumptus deprehendens, amputari hos protinus jubet. Accessit & ad solemnes Episcopi sumptus inspiciendos, inveniensque immodicam profusionem, transferri hanc magnificentiam ad infirmorum solatia præcipit. Et cum superessent pecuniæ, nova quoque infirmorum receptacula constituit:*** Quod alibi refertur a nobis ex verbis ipsis Chrysostomi, ubi multitudinem eorum commemorat, qui ab Ecclesia alebantur, & quam his expensis impares essent Ecclesiæ proventus: ubi & Laicos hortatur, res ut ipsi Ecclesiæ administrandas adgrediantur, sufficiantque tum pauperibus, tum Clericis necessaria vitæ adminicula, cibi, vestiumque; hinc manifestissime patet, non ita incomparabilem hunc divini Verbi contemplatorem & præconem immersisse se totum in delicias contemplationis & in sacras ministerii sui functiones, ut a cura & sollicitudine temporalium Ecclesiæ cessaret, quanquam ad longe alia & terrenis superiora totus anhelaret.

IV Purgare se Basilius necesse habuit ad Provinciæ Præsidem (2), utque ingestas sibi calumnias abstergeret, ostendere quanta exædificasset, Ecclesiam, ædes Episcopales, diversoria ad excipiendos Præsides ipsos, Xenodochia hospitum, Nosocomia ægrorum, in quæ incredibilis quædam pecuniæ vis exhausta sit. Ex quo abunde liquet a rerum Ecclesiæ temporalium cura & administratione non abhorruisse, non se segregasse sanctissimum doctissimumque Episcopum, tot concionibus celebratum, tot loculentissimis lucubrationibus illustrem, spiritalis vitæ regularum callentissimum. Est & alia eius Epistola, qua purgari videtur fama Gregorii Nazianzeni, ubi ait, si ejus temporalem administrationem arrodant obtrectatores, præsto esse Oeconomos, qui omnium rationes referant (3). *Si de pecuniis quæstio fiat, tanquam ad illum spectare debeant, sacrarum pecuniarum custodes parati sunt ad reddendam rationem cuivis flagitanti, & convincendas illorum calumnias; qui ausi sunt tuas aures interturbare.* Hæc ille ad Demosthenem Valentis Imperatoris gratia & ministerio conspicuum. An hinc conjici possit, Imperatorem ipsum consilia agitasse de exigendis rationibus regiminis in temporalibus Episcopalis, malo aliorum sit judicium.

V. Ejusmodi aliquid subveritus est Theodoretus Episcopus Cyri, cum divali, seu breviculo Theodosii Junioris Imperatoris, Episcopali sua civitate egredi prohibitus est. Ut injustas sibi obliquiores suspiciones elueret, structuras Theodoretus ingentes illas descripsit (4), ad Reipublicæ commodum a se excitatas, de quibus opportunius infra a nobis verba fient. Epistolæ Isidori Pelusiotæ infra suo etiam loco proferentur, quibus Oeconomos & Presbyteros cogebat Episcopo rationes reddere: si vero Episcopus officio suo deesset, sive incuria, sive cupiditate nefaria, ne dicam rapinarum societate & execranda communione: tum vero ad vigilantiam & integritatem Metropolitani, vel Patriarchæ provocatent. Canone Antiocheno jubebatur Concilium Provinciale cognoscere de dilapidatione rerum Ecclesiæ, si qua ejusmodi infamia conspersi essent Episcopi, vel Presbyteri. Si nec Concilium, nec Metropolitanus, nec Patriarcha canonicam exereret ultionem in has deprædationes, tunc ad Imperatorem ea devolvebatur potestas, ut qui defensor esset, custos & executor Canonum. At ubi Valens in hanc voluit curam incumbere, nec tam pio ille zelo æstuabat: nec Catholicos in Episcopos, quos ille infectabatur, ea cadebat suspicio.

VI. Iniquum esse exclamat Cyrillus in Epistola Canonica, adeoque nec tolerandum, ut Episcopi cogantur rationes reddere redituum Ecclesiæ, cum uni Deo summo Judici obnoxios illos esse oporteat. *Magna mœstitia afficit Episcopos, qui sunt ubique terrarum, quos sumptum qui illis eveniunt, dispensationis ratio ab illis exigatur. Unusquisque enim nostrum dabit suorum malorum rationem omnium Judici.* Ubi certe ad rationes reddendas cogebantur Episcopi, suos tum ipsi nimirum urgebant Oeconomos.

VII. Ad Latinos accedo, exordiorque ab Ambrosio. Ille enim exuberante quadam luminis & gratiæ cœlestis copia, ante magister, quam tyro; ille in functionibus Episcopatus tam invictus & indefessus, ut post ejus obitum vix quinque Episcopi pares essent labori, quo ipse unus superstes fungebatur: ille, inquam, jam inde ab exordio Episcopatus fratri suo Satyro totam temporalem domus suæ administrationem

(1) Pallad. c. 5. (2) Ep. 371. (3) Ep. 385. (4) Ep. 79. 80.

nem commendavit. Erat laicus Satyrus, sed virtutum præstantia Clericos longe plurimos post se relinquebat. Testatur Ambrosius ab eo se foveri & roborari solitum; ei debere se quæ filii parentibus; quanquam ab eo ut juniore fratre coleretur (1). *Non tam mea virtute habilis, quam tua patientia tolerabilis; qui pio semper sollicitus affectu latus meum tuo latere sepiebas, caritate ut frater, cura ut pater, sollicitudine ut senior, reverentia ut junior.* Nec domesticis tantum curis ab eo se exoneratum fatetur, sed & sapientia & consilio ejus in regimine spiritali recreatum fuisse; animos illum sibi addidisse in rebus asperis, & mœstitiam abstersisse. *Tu mihi unus eras domi solatio, foris decori, tu, inquam, in consiliis arbiter, curæ particeps, deprecator sollicitudinis depulsor mœroris. Tu meorum assertor actuum cogitationumque defensor: tu postremo unus, in quo domestica sollicitudo resideret, publica cura requiesceret. Testor sanctam animam tuam, me in publicis Ecclesiæ id sæpe veritum esse, ne displicerem tibi. Ita domi forisque eruditor quidam & arbiter Sacerdotis, ut domestica cogitare non sineres, publica curare censeres.* Ambrosium Imperatores & Episcopi reverebantur ut patrem, ille sibi patrem, veluti alterum suspiciebat Satyrum. Antistes suo sæculo numeris omnibus absolutissimus, verebatur ne non satis Satyri votis & consiliis responderet. Vides qui tandem ille frater esset, cui Ambrosius domus suæ curam delegabat. Erat porro Satyrus animi vi & robore prorsus incredibili, nec æquitate dispari. Provectione Ambrosii ad Episcopatum, blandiebatur sibi unus debitorum, Prosper nomine quasi nunquam ad solvendum compellendus esset. Hoc illum errore & inani spe exuit Satyrus, & solvere coegit. *Plaudebat sibi, ut audio, Prosper, quod Sacerdotii mei occasione redditurum se quæ abstulerat, non putabat; sed vehementiorem tuam unius efficaciam expertus est, quam duorum. Itaque solvit omnia, &c.* Ejusmodi erant cognati, vel proximi, quos Episcopi quandoque sanctissimi adsciscebant sibi ad aliquod Episcopalis regiminis consortium. Satyrum Ambrosius hæredem scripserat, qui præmature mortuus hæreditatem Ambrosio transmisit. *Ego te frater hæredem feceram, tu me hæredem reliquisti.* Conjugium aversatus fuerat, ne a fratre divelleretur. Testamentum condere noluit, ut Ambrosii potius arbitrio res omnes suæ dispensarentur. Ambrosii judicio permisit, ut effunderet in pauperes quantum vellet: quod ita interpretatus est Ambrosius fraternæ conscius voluntatis, acsi totum in pauperes effundere præciperetur. Sed de his alibi superius.

VIII. Ab Ambrosiii vestigiis non recessit Augustinus. Proventus Ecclesiæ suæ agrosque valentioribus commisit ille Clericis. Eorum prudentissimo & fidissimo Præfecturam mandavit domus suæ. Ejus erat accapta & expensa in librum referre. Eas rationes semel anno quolibet sibi referri ipsi volebat sanctus Pater. Ejus enim fidei incumbebat, quem sibi expertus esset fidelem: nec clavem enim ipse unquam, nec annulum gerebat. Audi Possidium in ejus vita (2): *Domus Ecclesiæ curam, omnemque substantiam ad vices valentioribus Clericis delegabat & credebat. Nunquam clavem, nunquam annulum in manu habens, sed ab eisdem domus Præpositis cuncta & accepta & erogata notabantur. Quæ anno completo eidem recitabantur, quo sciretur, quantum acceptum, quantumque dispensatum fuisset, vel quidquid indispensatum vel dispensandum remansisset, & in multis titulis magis illius Præpositi domus fidem sequens, quam probatum manifestumque cognoscens.* Sejungi utique necesse est hunc unum & summum Præpositum domus Episcopalis, *Præpositum domus*, a valentioribus illis Clericis qui ei suberant, & ministrabant *per vices*.

IX. Monitus Simplicius Papa a tribus Episcopis, Gaudentium Episcopum Aufiniensem non partiri reditus Ecclesiæ suæ ea ratione, qua sacri Canones præcipiunt: eam ipse curam demandavit Severo ejusdem Provinciæ vicino Episcopo (3): & quoad partes illas duas quæ reparandis Ecclesiis & alendis pauperibus destinabantur, eas concredidit Onagrio Presbytero, ea utique fide administrandas, quam præstat Presbyter, alias gradu suo ejiciendus. Hinc patet in Ecclesia Latina, uti & in Græca, Metropolitani fuisse muneris, ut excubias ageret in Episcopos rerum Ecclesiæ administratores, eosque si vel diligentiæ vel fidei minus adhiberent, quam res posceret, ea potestate exueret. Ibas in ejusmodi causa reus actus est a suo Clero in Concilio Bery-

(1) Orat. de obitu Satyri. (2) Cap. 24. (3) Epist. 3.

Berythensi , cujus Acta perlecta sunt in Chalcedonensi (1) . *Et rogamus , ut rationem faciat coram vestra Sanctitate .*

X. Si quid hic autem pugnæ & confiscationis subesse visum est , ubi reddendis rationibus nunc obnoxii dicuntur , nunc negantur Episcopi fuisse : facile is scrupulus eximetur . Constitutionibus Apostolicis & priscis Ecclesiæ Canonibus nulla ejusmodi necessitate vincebantur . Nec certe ad id compulsi unquam fuere , nisi paucissimi, quos manifesta rerum Ecclesiæ expilatio convicit , & ad examen compulit Metropolitani , Concilii Provincialis , vel Imperatoris subeundum . Ex recentissime publicatis Leonis Papæ Epistolis edocemur Oeconomos Ecclesiæ Constantinopolitanæ coactos ex more fuisse ratiocinia sua ad Civiles referre Magistratus . Molestissime id tulit Leo , libertatum Ecclesiæ vindex acerrimus , & per Epistolas Imperatorem appellavit , ut fœdissima servitute Ecclesiam absolveret , sineretque antiquum vigere morem , ut Episcopis quisque suis Oeconomi rationes facerent (2) . *Illud etiam rationabiliter huic Epistolæ credidi copulandum , ut de eo quod pietatem vestram prioribus petii litteris , deprecarer , ut Oeconomos Constantinopolitanæ Ecclesiæ novo exemplo , & præcipue pietatis vestræ temporibus a publicis Judicibus non sinatis audiri , & hanc quoque injuriam sacris removeatis Ordinibus : sed rationes Ecclesiæ secundum traditum morem sacerdotali examine jubeatis inquiri .*

CAPUT V. *P. 3. l. 4. c. 13.*

Episcopi rerum Ecclesiæ summi erant administratores in Gallia & Hispania, ab anno Christi quingentesimo ad octingentesimum .

I. II. Quæ hoc Capite excutienda sint nobis .

III. Quæ Galliæ Concilia summam hanc Episcopis auctoritatem concilient ?

IV. V. Ei potestati Concilia ipsa limites designant .

VI. Elucidamenta ex historia Gregorii Turonensis . Potestas Archidiaconorum sub Episcopo .

VII. In Hispania eadem , & proinde summa auctoritas in Conciliis astruitur Episcopis in temporalia . At suis tamen illa cancellis circumdatur .

VIII. IX. X. De eodem , maxime de manumissionibus servorum , & de alienatione bonorum Ecclesiæ .

XI. Oeconomi sub Episcopo functiones .

I. II. Extra dubium est . 1. Summam penes Episcopos fuisse rerum Ecclesiæ temporalium potestatem , quæ tunc in commune a Clero universo possidebantur . 2. Episcopis subsidio & levamento fuisse Presbyteros , vel Archidiaconos , & Diaconos Ecclesiæ . 3. Presbyteros Diaconosque rationes Episcopis fecisse . 4. Episcopos unius Dei judicio obnoxios fuisse . 5. Quanquam causam dicere in Concilio Provinciæ compulsi quandoque fuerint , ubi obliquis suspicionibus fuerant exagitati . Hæc sunt capita toto hoc nobis capite illustranda in Ecclesia primum Latina , postea Græca .

III. Concilium Turonense II. Episcopos monebat , qui uxorati erant , & quibus post ordinationem jam sorores erant , quæ fuerant conjuges ; ut & Ecclesiasticam, & suam ipsorum peculiarem sanctissime familiam administrarent (3) . *Episcopus conjugem ut sororem habeat , & ita sancta conversione gubernet domum omnem , tam Ecclesiasticam , quam propriam , ut nulla de eo suspicio quaque ratione consurgat .*

Concilium Agathense Episcopis copiam facit (4) , Presbyteros ut suos , Clericosve donent usufructu alicujus Ecclesiæ prædioli. In Concilio Aurelianensi III. vetatur (5), ne quas id genus largitiones revocent Episcopi ab Antecessoribus factas ; quanquam si qui minus morigeri Clerici contumacius quidvis agant , eos sinantur Episcopi spoliare suismet ipsorum donis . In Concilio Aurelianensi IV. eisdem permittitur (6) , ut alienæ quoque Diœceseos Clericos donent agellis quibusdam , qui post eorum obitum ad eandem revocentur Ecclesiam . Ubi Clericos suos Episcopi vel Parochiæ vel Abbatiæ regimine exornaverint , liberum eis esse vult Concilium Aurelianen-se

(1) Act. 10. Conc. Chalc. (2) Ep 106. (3) Can. 12. (4) Can. 22. (5) Can. 17. (6) Can. 36.

se III. (1) ut eos vel exuant, vel uti usque sinant fructibus, vel agris ante concessis. *Intra tricenaria tempora repetitio suppetit*, *&c. Per publicum aut electrum judicium revocentur*. In Concilio Agathensi ea pœna feriuntur Episcopi, qui fundos Ecclesiæ alienarint, non modo ut damnum resarciant, sed & ut restituant duplum (7). *Convicti in Concilio, & ab honore depositi, de suo aliud tantum restituant, quantum visi sunt præsumpsisse*. Concilio denique Aurelianensi III. prohibentur Abbates, Parochi, ceterique Clerici (8), ne quid divendant, *absque permissu, & subscriptione Episcopi*.

IV. Cum vero penes Episcopos esset administratio, non proprietas; depositum, non dominium rerum Ecclesiæ: hinc illis omnino interdicitur Concilii Agathensis Canone, ut ne quid vendere ausint, aut alienare (2): *Casellas, vel mancipiola Ecclesiæ, Episcopi, sicut prisca Canonum præcepit auctoritas, vel vasa ministerii, quasi commendata fideli præposito, integro Ecclesiæ jure possideant; ut neque vendere, neque alienare præsumant*. Si cogeret necessitas, aut suaderet Ecclesiæ suæ utilitas, vel vendere, vel usufructuario jure utendos dare agros aliquot; ne id quidem poterant, nisi assentientibus duobus tribusve Episcopis ejusdem Provinciæ, vel vicinæ, iisdemque subscribentibus, ne irritum alias haberetur & cassum instrumentum. *Quod si necessitas certa compulerit, ut pro Ecclesiæ aut necessitate, aut utilitate, vel in usufructu, vel in directa venditione aliquid distrahatur, apud duos vel tres Comprovinciales, vel vicinos Episcopos, causa qua necesse sit vendi, primitus comprobetur; & habita discussione Sacerdotali, eorum subscriptionibus, quæ facta fuerit venditio roboretur. Aliter facta venditio vel transactio non valebit*. Itaque regebat vel dispensabat Episcopus bona Ecclesiæ, *quasi commendata*; & erant non raro, ubi consilio & assensu Episcoporum Provinciæ muniri deberet. Hinc tamen excepti sunt agelluli, quorum alienatio nihil poterat detrimenti, poterat emolumenti quandoque aliquid Ecclesiæ afferre (3). *Terrulas, aut vineolas exiguas & Ecclesiæ minus utiles, sine consilio Fratrum, si necessitas fuerit, distrahendi habeat Episcopus potestatem*.

Concilium Epaonense Metropolitani assensum necessarium fore sanxit venditioni, non permutationi (4). *Nullus Episcopus de rebus Ecclesiæ suæ sine conscientia Metropolitani sui, vendendi aliquid habeat potestatem, utili tamen omnibus commutatione permissa*. In Concilio Aurelianensi III. firmata sunt hæc statuta, decretumque est (5), ut legibus ageretur in eos qui res Ecclesiæ retinerent, sibi obligatas alienationibus præter Canones factis, si necdum tricenaria illis præscriptio suffragaretur (6).

V. Ad Agapetum Papam cum provocasset Contumeliosus Regiensis Episcopus a sententia depositionis, qua dejectus fuerat; rescripsit Pontifex ad B. Cæsarium ejus Metropolitanum, ab administratione temporali eum ut semoveret, eamque transferret in Archidiaconum, qui Episcopum largissime procuraret (9). *Reddita sibi propria substantia, suspensum interim volumus ab administratione patrimonii Ecclesiastici, &c. Patrimonia Ecclesiæ in gubernatione Archidiaconi ejusdem Ecclesiæ constituta, ita ut alimonia sufficientes Episcopo non negetur*. Ex quo intelligis Archidiaconos & viventi regentique Episcopo socios affuisse in temporalium regimine: & illud totum gestasse, dum Sedes vacaret, vel abesset Episcopus. Conquerebatur Concilium V. Parisiense de Episcopis & Archidiaconis, qui invadebant, & Ecclesiæ Cathedrali ascribebant spolia Abbatum, Parochorum, cæterorumque Beneficiariorum, quo in posterum prohibentur (10). *Ab Episcopo vel Archidiacono diripi, & quasi sub augmentum Ecclesiæ vel Episcopi, in usum Ecclesiæ revocari, &c. Statuimus, ut nec Episcopus, nec Archidiaconus exinde aliquid auferre præsumat*. Archidiacono tamen custodia committebatur, & res Parochiarum vacantium, ex eodem Concilio; *Ab Archidiacono, vel Clero conserventur*.

VI. Non satis valide concluditur Presbyteros Ecclesiæ Arvernæ ejusdem fuisse Oeconomos, ex narratione Gregorii Turonensis de insolentissima duorum Presbyterorum protervia, qui rem prorsus inauditam machinati sunt, spoliato Sidonio sanctissimo juxta & sapientissimo Episcopo suo, ejectoque administratione Ecclesiæ

(1) Can. 18. (2) Can. 7. (3) Can. 45. (4) Can. 12. (5) Can. 12.
(6) Vide & Aurel. 4. c. 9. (7) Can. 49. (8) Can. 23.
(9) Conc. Gall. tom. tom. 1. p. 239. (10) Can. 8.

siæ temporali; cujus ei permodicum quid residuum facere (1). *Surrexere contra eum duo Presbyteri, & ablata ei omni potestate a rebus Ecclesiæ, arctum ei victum & tenuem relinquentes &c.* Post Sidonii obitum alter eorum omne ejus Ecclesiæ patrimonium ita invasit, subjecitque sibi, quasi jam Episcopatu potiretur. *Protinus omnem facultatem Ecclesiæ, tanquam si jam Episcopus esset, inhians cupiditati præoccupat.* Tyrannicam eam fuisse usurpationem res ipsa vociferatur: non juris vel colorem vel umbram affingi potuisse. Nec secus sentiendum de Presbytero Catone post obitum Sancti Galli ejusdem urbis Episcopi, ab adulatoribus enim effascinatus, Episcopatum insana spe devoravit, remque omnem invasit temporalem, extrusis omnibus administris (2). *Cato Presbyter continuo a Clericis de Episcopatu laudes accepit, & omnem rem Ecclesiæ, tanquam si jam esset Episcopus, in suam redegit potestatem, ordinatores removet, ministros respuit, cuncta per se ordinat.* His intemperiis suis Cato Cautinum Archidiaconum a se abalienavit, qui eo frustrato electus ipse Episcopus est, ejusque statim potestatis compos omnes Catonis gregales spoliavit rebus Ecclesiæ, quas obtinebant. *Tam ei quam amicis ejus, vel quicunque ei consentiebant, omnes res Ecclesiæ abstulit, reliquitque eos inanes & vacuos.*

Ursicinum Episcopum Cadurcensem functionibus spiritualibus omnibus suspendit, pœnitentiæque ad triennium addixit Concilium Matisconense, nec eum tamen temporalium Ecclesiæ bonorum regimine excussit (3). *Utilitas tamen Ecclesiæ per ejus ordinationem, sicut solita erat, omnino exerceretur.* Badegisilus Episcopus Cenomanensis, cum vita hac mortali demigrasset (4), conjux ejus quæ non conscia tantum, sed incentrix fuerat omnium, quæ tyrannice ab eo & rapaciter acta fuerant, diutinis implicata fuit litibus adversus successorem ejus Bertrandum, Archidiaconum Parisiensem. Contendebat enim illa, quæ Ecclesiæ donata fuissent, ea iuris fuisse Episcopi conjugis sui: *Dicens, Militia hæc fuit viri mei.* Sed compulsa tamen est tandem, ut omnia restitueret. Narrat idem Gregorius alibi (5), ut Theodoricus Rex B. Quintianum cum Arverno donaret Episcopatu, temporali regimine eum oneraverit: *Jussit inibi sanctum Quintianum constitui, & omnem ei potestatem tradi Ecclesiæ.* Spoliavit Quintianum truculentia audacissimi Presbyteri, vix dimissis, quibus utcunque vitam toleraret: *Omnem potestatem illi de rebus Ecclesiæ auferens, vix ei & satis tenuem quotidianum victum ministrari præcepit.* Sed probatissimi denique quique cives Presbyteri audaciam compresserunt, Quintiano Episcopo *restituta omni potestate.*

VII. Ita in Galliis eximia quidem erat, & summa Episcoporum potestas in temporali regimine rerum redituumque Cleri communium: sed ita tamen, ut Presbyterorum quandoque temerariæ & præfractæ paterent audaciæ. Adeunda nunc nobis Hispania. Concilio Toletano III. vetantur Episcopi quidquam alienare, concesso tamen, ut minusculos donent fundos vel Monasteriis, vel Parochiis suæ Diœceseos (6). *Si quid vero quod utilitatem non gravet Ecclesiæ, pro suffragio Monachorum, vel Ecclesiis ad suam Parochiam pertinentibus dederunt, firmum maneat:* ne damnatis quidem largitionibus in extraneos quibusdam, Clericos, Laicosve, dum modus teneatur. Prisca etiam potestate uti sinuntur Episcopi, in manumittendis Ecclesiæ servis, qui retineantur tamen patrocinio Ecclesiæ obnoxii, & in obsequiis, quibus ipsi cum posteris devincti erant (7). *Et tamen a patrocinio Ecclesiæ, tam ipsi, quam ab eis prognati non recedant.* Qui Ecclesias fundaverant, vel dotaverant, ægre nonnunquam assentiebantur ei Episcoporum in temporalia potestati. At eo declarat hæc Synodus violari priscorum Canonum auctoritatem, quæ totum committit Episcopis (8): *Omnia secundum constitutionem antiquam ad Episcopi ordinationem & potestatem pertineant.* A Concilio Hispalensi in servitutem revocatus est libertus qui machinatus nescio quid erat adversus Episcopum & Ecclesiam. *Adversus quem ingrati actio Canonum ac legum auctoritate juste dirigitur; scilicet ut immeritæ libertatis damno multatus, ad servitii nexum, quo natus est, revocetur.*

VIII.

(1) L. 2. c. 15.
(2) L. 4. c. 5.
(3) L. 8. c. 20.
(4) L. 8. c. 39.
(5) Vitæ Patr. c. 4.
[6] Can. 3. Can. 6.
(7) Can. 1. 9
[8] Can. 8.

VIII. In Canone autem sequenti (1) ejusdem Concilii non paulo plus momenti est ad rem hancce nostram. Acerbius enim castigantur Episcopi, qui Oeconomos sibi ex Laicis accersiverant, conculcatis non tantum Chalcedonensis Concilii Regulis, sed & sacris Litteris ipsis, quæ diversarum illarum rerum & professionum sibi mutuo quasi pugnantium conjunctionem detestantur. Cum Oeconomus enim Vicarius sit Episcopi, & functionum ejus quasi socius & administer, nefas est Laicis communicari functionem & vicem Episcopalem. *Indecorum est enim laicum Vicarium esse Episcopi, & seculares in Ecclesia judicare. In uno enim eodemque officio non decet dispar professio; &c. Qui in administrationibus Ecclesiæ Pontificibus sociantur, discrepare non debent, nec professione, nec habitu*. Denique si vel Laicos sibi Episcopus asciscat Oeconomos, vel nulla vicaria Oeconomi opera ipsemet temporalia regat Ecclesiæ suæ, non poterit crimen & invidiam effugere violatorum Canonum, & dissipatæ rei Ecclesiasticæ (2). *Si quis Episcopus posthac Ecclesiasticam rem, aut laicali procuratione administrandam elegerit, aut sine testimoniis Oeconomi gubernandam crediderit, ut contemptor Canonum, & fraudator Ecclesiasticarum rerum, Concilio manebit obnoxius*. Hinc plus satis argumenti est, ut hac in re Hispaniam existimemus Orientali disciplinæ finitimam fuisse, & Oeconomos habuisse suis ex Clericis, sub Episcopi auctoritate. Quod luculentius etiam patefacit Canon alius Concilii Toletani IV. *Eos quos Oeconomos Græci appellant, hoc est, qui vice Episcoporum res Ecclesiasticas tractant, sicut Synodus Chalcedonensis instituit, omnes Episcopos de proprio Clero ad regendas Ecclesias habere oportet*.

IX. Qui Ecclesias vel excitassent a fundamentis, vel dote instruxissent, copia facta illis est a Concilio Toletano IX. (3) ut si fundos a Beneficiariis dilapidari cernerent, ad Episcopum vel ad Judicem referrent: si Episcopi essent, ad Metropolitanum: si Metropolitani, ad Regem. Concessit & hæc Synodus Episcopis (4), ut ex rebus Ecclesiæ, terris, vel reditibus, fundarent & ipsi Ecclesias alias, hoc tamen servato modo, ut ne quinquagesima plus parte decerpere possent, si Monasterium exædificarent, vel centesimam, si Parochiam extruerent, ubi tumulum sibi delegissent.

X. Ne servos quidem ab Episcopis manumitti voluit Concilium Toletanum IV. (5) nisi vel jus patrocinii retinerent vel Ecclesiam indemnem præstarent, duobus pro uno subrogatis mancipiis *ejusdem meriti & peculii*, & facta permutatione *coram Concilio Ecclesiæ, cui præeminent*. Et ne tum quidem hic libertus tantis munitus privilegiis, uti poterat *accusandi, vel testificandi licentia*, adversus Episcopum, & Ecclesiam. Servos manumittere fas erit Episcopis (6), perinde ut ipsi servos alios Ecclesiæ dederint, vel adjecerint, vel fundos: ea cautione, ut hi liberti in patrocinio semper sint Ecclesiæ, ipsi & eorum liberi, cum rebus suis. *Ita ut cum peculio & posteritate sua Ingenui sub patrocinio Ecclesiæ maneant*. Liberti Ecclesiæ patrocinio ejus absolventur nunquam (7), *quia nunquam moritur eorum patrona*: quam illi professionem novis semper Episcopis novam præstabunt. Si quod aliud aucupentur patrocinium (8), concessa revocabitur libertas. Innovatur rursus hoc statutum in Concilio Toletano VI. (9) ut liberti omnes novis omnibus Episcopis eandem semper professionem præstent, anno Pontificatus eorum primo. Quin & illud additur, ut eorum filii in oculis, in ædibus, & cura Episcopi instituantur a teneris, cui vicissim & ipsi nonnihil præstabunt obsequii (10). *Contemptus quippe est patronorum, si ipsis neglectis, aliis ad educandum detur progenies manumissorum*. Utque ne facile ab obsequio Ecclesiæ resilirent, vetuit Concilium Toletanum IX. (11) ne qua inirent conjugia cum Nobilibus Romanis, vel Gothis: siqua inirent, eorum nihilominus liberi sub Ecclesiæ patrocinio delitescerent; aut tollebatur eis quidquid ab Ecclesia obtinerent, vel sub ejus patrocinio acquisissent (12). *Quæcunque ab Ecclesia sunt adepti, vel sub ejus patrocinio nisi sunt conquisisse*. Denique quæ ab Ecclesia sunt adepti, ea vendere non poterunt, nisi vel Prælato ipsius Ecclesiæ, vel servis & libertis ejus: ut ne im-

(1) Can. 9. (2) Can. 48. (3) Can. 1. (4) Can. 5.
(5) Can. 68. (6) Can. 69. (7) Can. 70. (8) Can. 71.
(9) Can. 9. (10) Can. 19. (11) Can. 13. 14. (12) Can. 16.

immobilia hæc ab Ecclesia propria alienari possint. Statutis his omnibus novum pondus adjecit Concilium Emeritense (1), & ei maximæ, quo non sinuntur Episcopi libertate donare servos Ecclesiæ, nisi pro modo, vel copia rerum, quas ipsi Ecclesiæ transcripserint. Quod & ad Presbyteros, sive Parochos ampliatur, qui & ipsi aliquos ea conditione manumittere permittuntur. *Hæc forma & in Præsbyteris servanda erit, qui cum voluntate Episcopi sui, juxta canonicam regulam, de familia Ecclesiæ suæ liberos facere voluerint.* Jubet Cæsaraugustanum Concilium III. (2) ut novus Episcopus libertos omnes cogat libertatis sibi suæ chartas repræsentare.

XI. Asperget lucis non parum Canonibus Toletanorum Conciliorum supra laudatis Hispalensis Episcopus B. Isidorus, pulcherrima hac Oeconomi functionum descriptione (3). *Ad Oeconomum pertinet separatio Basilicarum, atque constructio: actiones Ecclesiæ in judiciis, vel in proferendo, vel in respondendo. Tributi quoque acceptio, & rationes eorum, quæ inferuntur. Cura agrorum & cultura vinearum, causæ possessionum, & servitialium, stipendia Clericorum, viduarum, & devotarum pauperum. Dispensatio vestimenti, & victus domesticorum Clericorum, servitialium quoque & artificum. Quæ omnia cum jussu & arbitrio sui Episcopi ab eo implentur.* Ex quibus dilucidum est Oeconomum jussu & auctoritate, Episcopi temporalia Ecclesiæ omnia administrasse cujus etiam domus specialiter Oeconomus & præfectus erat.

In Legibus Wisigothorum prohibet Vamba Rex, ne posthac Episcopi vindicent sibi fundos Parochiarum juris, quasi triginta annorum possessione eo sibi parto jure (4). *Nulli Pontificum ultra licebit, quidquam ab Ecclesiis Diœcesis suæ auferre, aut ablatum quodcunque per oppositionem tricennii vindicare.* Erant certissime pernecessarii Episcopis Oeconomi, in quos refunderent partem aliquam tantæ sollicitudinis, cum VII. adhuc sæculo necdum prorsus desuevissent Episcopi a vindicandis sibi fundis Parochiarum ruris.

CAPUT VI. *P.2.l.4.c.14.*

Summa potestas rerum Ecclesiæ penes Episcopos erat in Italia & Oriente, ab anno quingentesimo ad octingentesimum.

I. Summa eorum quæ hoc Capite demonstranda sunt.

II. III. Probatur ex Gregorio in temporalium provisione omnia fuisse in potestate Episcoporum.

IV. V. Suis illi Oeconomis innitebantur, vel Vicedominis.

VI. Plerumque tamen sub Episcoporum imperio omnia Diaconorum vel Archidiaconi ministerio gerebantur. Varia de Oeconomis.

VII. Illos observabat Episcopus.

VIII. IX. Eandem ante Gregorium viam inierant Pelagius & Symmachus Pontifices.

X. Non ita tamen tota temporalium sarcina levabantur Episcopi, ut non plerumque illi ingemiscerent.

XI. XII. In Oriente quoque tota ea potestas Episcopis demandatur, sed suum habituris Oeconomum.

XIII. Ex Cæsareis Legibus, quibus uxores essent, vel liberi Episcopi esse non poterant. Nec Episcopi post Ordinationem quidem suam, nisi Ecclesiæ suæ acquirere poterant.

XIV. Rationibus obnoxii erant Oeconomi.

XV. XVI. Ut plurimum Presbyteri erat, quandoque tamen Diaconi.

XVII. In dilapidatores Episcopos lege agebatur.

XVIII. Vicedominus & Oeconomus idem forsan erat.

I. JAm de Romana & Orientali Ecclesia eadem ipsa constabilienda sunt disciplinæ Capita, quæ superiori Capite de Gallia & Hispania. 1. Totum Episcopis tributum fuisse in temporalium Ecclesiæ rerum dispensatione. 2. Illud Episcopos onus in Diaconos rejecisse, & Presbyteros. 3. Quorum ipsi tamen curam agebant, & rationes accipiebant. 4. Cum ipsi uni Deo ratio-

(1) Can. 20. 21. (2) Can. 4. (3) Pap. 693. (4) L. 4. tit. 5. c. 6.

rationes suas facerent. 5. Nisi ex raro inciderent causæ, ubi ad Concilium Provinciale referebatur.

II. Cum Episcopum Fundanum Gregorius Magnus ad Ecclesiam Terracinensem transferret, plenissimam ei in temporalia & in spiritualia ejus Ecclesiæ potestatem conferebat (1). *Quidquid de prædictæ rebus Ecclesiæ, vel ejus patrimonio, seu Cleri ordinatione promotioneve, & omnibugeneraliter ad eam pertinentibus, solerter atque canonice ordinare, facereque provideris, liberam habebis, quippe ut Sacerdos proprius, modis omnibus facultatem*. Conquerebatur idem Gregorius de Calaritani Metropolitani ignavia, incuriaque, qui rationes sibi fieri ab administrationibus Xenodochiorum non satagebat, juxta priscam consuetudinem (2). *Pervenit ad nos consuetudinem fuisse, ut Xenodochia, quæ sunt in Calaritanis partibus constituta, apud Episcopum civitatis singulis quibusque temporibus suas subtiliter rationes exponerent, ejus videlicet tuitione, atque sollicitudine gubernanda*. Cum Marinianum Ravennatem Episcopum Romam invitaret, ubi labanti & afflictæ valetudini aptius succurreretur, suadebat ut Ecclesiæ suæ aliquem præficeret, qui temporalia ejus absente se curaret (3). *Videtur mihi, ut ordinata illic Ecclesia, qui Episcopi curam gerere, hospitalitatemque, & susceptiones possint exhibere, quive Monasteriis custodiendis præesse norint*. Exauctorato Episcopo quodam jussit Gregorius (4), ejus ex re propria resarciri, quidquid de patrimonio Ecclesiæ abligurisset.

III. Sed lucis plusculum aliquid exculpemus ex Gregorii Epistola ad Episcopum Panormitanum, quod ea ad minutias etiam rerum complurium delabatur. Jubet ut inter Clericos partiatur quartam partem redituum Ecclesiæ & oblationum; reliqua in potestate ipse habeat, ut & fundos Ecclesiæ, quorum reditus augescere curandum est ad Cleri utilitatem; denique ut Seniorum & Cleri assensu Tabularium instituat, qui illi quotannis publice rationes omnium faciat (5). *Reliqua omnia mobilia in tua retineas potestate. Immobilia enim Ecclesiasticis reditibus aggregentur, ut multiplicata quantitate, Clericorum tuorum usibus Deo largiente proficiant. Tabularium una cum consensu Seniorum & Cleri memineris ordinandum, qui annis singulis ad amputandam fraudis suspicionem, solemniter suas debeat rationes exponere*. Denique fundos Ecclesiæ alienatos revocari præcipit, qua maxima fieri poterit humanitate, sed ut nihil de jure Ecclesiæ deteratur. *Possessiones vel si qua sunt Ecclesiastico juri competentia, & ab extraneis indebite detinentur, cum omni studio servata civilitate, in jus Ecclesiæ tuæ reparare festina, ut negligens in aliquo videri non debeas*. Ad minutias etiam viliores demittebat se summi viri, summique Pastoris providentia: ut divendi boves & vaccas præciperet steriles jam inutilesque, quo earum pretio pauperes juvarentur (6). *Vendi debent, ut saltem eorum pretium ad aliquam utilitatem crescat*. Minuscula sunt ista, sed vel maxima charitas est, quæ vel minuscula non fastidit. Alio loco cum deessent Cœnobio fundi ad Monachorum sustentationem, nonnullos ei per annos triginta sex fruendos dedit Gregorius (7). *Quod eis salvo jure Ecclesiæ nostræ in XXXVI. annorum spatium concessimus habere*.

IV. Ad Oeconomos jam deflectenda oratio est. Docet Gregorius, quo toto tempore Salonensis in Dalmatia Episcopatus vacasset, rerum ejus curam Oeconomum agere debuisse, & rationes denique suas novo Episcopo exponere (8): *Expensa quæ necessaria fuerit, per Oeconomum, qui tempore mortis prædicti Episcopi inventus est, erogetur: quatenus rationes suas futuro Episcopo, ipse, ut novit, exponat*. Presbyter is fuisse probabiliter creditur. In Gallias certe ablegavit idem Gregorius Candidum Presbyterum (9), ad regendum Ecclesiæ Romanæ patrimonium, utque res fraude subreptas restitui faceret. Cum jamdiu Sardiniæ Xenodochia, nec perlustraret, nec curaret Januarius Metropolitanus Calaritanus, eo Gregorius officio Oeconomum & Archipresbyterum ejus Ecclesiæ investivit (10). *Oeconomum ejus Ecclesiæ, atque Epiphanium Archipresbyterum ex nostræ auctoritate commone, ut eadem Xenodochia sine periculo suo sollicite & utiliter studeant ordinare*.

V. Qui hic Oeconomi, Vicedomini forsan iidem ipsi sunt, de quibus tam frequens

(1) L. 2. Ep. 13. (2) L. 3. Ep. 24. (3) L. 9. Ep. 28. (4) L. 10. Ep 34. (5) L. 11. Ep. 52. (6) L. 12. Ep 29. (7) L. 10. Ep. 31. (8) L. 2. Ep. 22. (9) L 5. Ep. 5. 10. 59. (10) L 11. Ep. 59.

quens Gregorius agit. Protasius Aquensis tum Episcopus, olim Vicedominus fuerat Archiepiscopi Arelatesis (1). *Qui in ipsa Ecclesia tunc temporis curam Vicedomini gerebatis*. Magnatum in domibus, ut appareret, erant Vicedomini, tanquam earum Præfecturam gestantes. Eorum exemplo & suos Episcopi Vicedeminos habuere, ad hospites maxime suscipiendos, & ad incidentia quævis inopina negotia. Eo pertinet illud Gregorii ejusdem, ubi præcipit Episcopo muneris sui incurioso, ut Vicedominum sibi adjungat, qui has in posterum sustineat functiones (2). *Volumus ut frater noster Pasthasius & Vicedominum sibi ordinet, & Majorem domus, quatenus possit, vel hospitibus supervenientibus, vel causis quæ eveniunt, idoneus & paratus existere*.

VI. Et illud tamen indubitatissimum est, Archidiaconis maxime totam illam incubuisse curam administrandæ rei Ecclesiasticæ temporalis, uti ut custodiam sacrorum vasorum. Inde est quod Honoratum Archidiaconum Salonensem admonebat Gregorius, ipsius fidei omnia concredita, ipsius periculo & damno peritura (3). *Scire te volumus quod a te omnia districte quæsituri sumus, si non ea quæ vel propria Ecclesiæ, vel quæ de diversis Ecclesiis Cimelia sunt collecta, sub omni nunc sollicitudine fide serventur. Quod si quid ex eis vel negligentia, vel cujusquam fraude deperierit, tu in hoc reatu constringeris, qui per Archidiaconatus ordinem custodia ejusdem Ecclesiæ arctius implicaris*. Et quanquam omnium Ordinum Clericos Gregorius ad regimen & tutelam patrimonii Ecclesiæ Romanæ delegaret in diversissimas Provincias; eam tamen sæpissime Diaconis sollicitudinem, vel Subdiaconis demandabat. Innumerabilia ad manum sunt exempla, unum seligam de Subdiacono in Siciliam misso, quem ea auctoritate auxerat ante corpus sanctissimi Principis Apostolorum Petri, cui & illud etiam atque etiam commendabat, ne vel suis ipsius præceptis morem gereret, si quid sibi obreptum esse intellexisset; quod pauperum utilitatibus adversaretur: Non pigebit ea adnotasse hic obiter, quæ palam faciant, quantum momenti & dignitatis esset in his officiis, & quanti referret, ea non mandati nisi viris spectatissimæ sapientiæ & integritatis (4). *Tua experientia sanctæ Ecclesiæ utilitatem conspiciat, memor quod ante sacratissimum corpus B. Petri Apostoli, potestatem patrimonii ejus acceperis. Et licet hinc scripta decurrant, quod utilitatem patrimonii impedit, fieri nullo modo permittas: quia nos sine ratione aliquod dedisse remiscimur, vel dare disponimus*.

Cum Calaritanum Episcopum deterreret, ne regenda laicis committeret bona Ecclesiæ, spectatæ fidei Clericis eam curam adjici hortabatur (5). *Cavendum ne secularibus viris, atque non sub regula vestra degentibus, res Ecclesiasticæ committantur, sed probatis de vestro officio Clericis*. Cum manassent minores Ordines a Diaconatu, ceu rivuli a quodam fonte suo, hinc & minorum Ordinum Clericis delegabantur, quæ Diaconorum alias propria fuissent (6). Audivimus jam ab hoc Pontifice, Ecclesias fuisse, ubi eo munere non fungeretur Archidiaconi, nisi per quinquennium; tum enim eis successores dabantur, designabant & Diaconos Episcopi Ravennates ad sui in Sicilia patrimonii regimen (7). Denique usque adeo cognatum erat & quodammodo concretum hoc Oeconomi munus cum Diaconatu, & ut *Diaconia* vocaretur ex eodem ipso Gregorio Papa, ad virum religiosum perscribente (8), ut pauperum sustentationi operam daret, Deoque uni rationes faceret, quo liberiori potestate uteretur ad arcanas expensas, miserabilibus quandoque per necessarias, quos ipse maxime pudor affligit, cruciatque. *Ut Deo nostro, non hominibus, de his quæ tibi commisimus, rationem te noveris positurum*. Id supra quoque volebat Gregorius, cum Archipresbytero & Oeconomo Calaritano Xenodochiorum curam mandabat *sine periculo suo*. Joannes Diaconus Gregorii styli imitator, *Diaconias* & *Xenodochia* pro una & eadem re habet (9).

VII. Insomni tamen vigilantia usum fuisse Gregorium idem Joannes Diaconus testificatur, ut exploraret eorum omnium gesta, consilia, mores; quibus orbis pene universi pauperum patrimonii curam mandas-

(1) L. 5. Ep. 55. L. 9. Ep. 37. (2) L. 9. Ep. 66. (3) L. 1. Ep. 10.
(4) L. 1. Ep. 70. 19. L. 2. Ep. 14. 15. L. 7. Ep. 130.
(5) L. 1. Ep. 17. (6) L. 7. Ep. 6. (7) L. 7. Ep. 130.
(8) L. 6. Ep. 4. (9) L. 2. c. 21.

dasset (1). *Qualiter Gregorius per Procuratores Ecclesiasticorum patrimoniorum, velut Argus quidam luminosissimus, per totius mundi latitudinem, suæ Pastoralis sollicitudinis oculos circumtulerit.* Quod approbat ille confertissimis Gregorii Epistolis, quibus perspicuum est, ministros ab eo longe plurimos & diversissimos adhibitos fuisse, sed ipsum unum omnibus per vigilem imminuisse.

VIII. Diu distulit Pelagius Papa confirmationem electi Episcopi Syracusani, quod electo conjux esset, essent & liberi, atque adeo nec in Episcopum eligi potuerat ex legibus Justiniani ea cautione usi, ut ne res Ecclesiæ dilaberentur, permixtæ videlicet rei familiari Episcopi conjugati. Sed cum propositum suum Syracusani mordicus retinerent, humanissime & providentissime tandem assensus est Pelagius, electumque ordinavit, cum ab eo prius Regestum accepisset patrimonii sui, sponsionemque expressisset, nihil rerum Ecclesiæ in domum suam privatam derivatum iri; sed ex adverso quidquid post ordinationem suam acquisisset, id Ecclesiæ se transmissurum (2). *Consultius judicavimus, ut congrua providentia causam propter quam principalis Constitutio habentes filios & uxores ad Episcopatus prohibet ordinem promovere, salva dispositione Concilii muniremus. Qua de re summo studio ab eodem priusquam a nobis eum contingeret ordinari, hujusmodi exegimus cautionem, per quam & suam fateretur, quantula esset, præsentis temporis habita rerum descriptione, substantiam, & nihil unquam per se, aut per filios, aut uxorem, de rebus usurparet Ecclesiæ, & universa sui Episcopatus quæsita tempore, Ecclesiæ dominio sociaret: nihil ultra id quod modo descriptum est, filio suo, vel hæredibus relicturus.*

IX. In Concilio VI. Romano sub Symmacho Papa præstantissime constituta fuerat summa potestas Episcopi in temporalia Ecclesiæ omnia (2). *Ut oblationes fidelium a nemine præsumantur, absque consensu, & voluntate Episcopi, in cujus dignoscuntur esse Parochia & potestate.* Ex Vigilii denique Papæ Litteris liquet, adhibitos ab eo Diaconos fuisse in regendo per Provincias Patrimonio Ecclesiæ Romanæ.

X. Sed utcunque conarentur Pontifices hanc suam temporalem sollicitudinem in plures effundere, ea absolvi eos omnino & expediri non sinebat ipsa Pastoralis caritas. Omnium persuasissimus erat Gregorius, non terrenarum rerum cura, sed animarum regimine constare Episcopatum: unde & ad Januarium Calaritanum hæc ejus Epistolæ verba sunt (3): *Nam non terrenarum rerum curam, sed animarum te ducatum suscepisse cognosce.* Et ille ipse tamen tanto negotiorum sæcularium pondere premebatur, ut hæreret aliquando dubius, Principis terreni, an Pastoris nomen & officium induisset (4): *Ita ut sæpe incertum fiat, utrum Pastoris officium, an terreni Proceris agat.* Tantis occupationum molestiis; invitum se ab amore Dei divelli impatientissime ferebat (5): *Ut per Episcopatus Ordinem pene ab amore Dei me videam esse separatum.*

XI. In Orientem propero, ubi obviam primo se dat illa Justiniani lex a Pelagio Papa modo hic laudata, ubi Episcopi eligi prohibentur, quibus superstites sunt conjuges; vel liberi (6). *Neque uxorem, neque filios aliqui eorum habent, neque concubinam, aut filios naturales cognoscunt eos habuisse.* Et alibi: *Et neque uxori copulatus &c. neque filios aut nepotes habene.* Ratio in promptu est, alibi a nobis declarata. Nihil istiusmodi sanxerant sacri Canones (7). Ideo & Pelagius ejus legis veniam fecit, proviso, ut ne quid eorum emergeret malorum, quibus ea lege occurrebatur.

XII. Ut his autem legibus muniebatur summa Episcoporum auctoritas ad res Ecclesiæ temporales dispensandas: ita & aliæ complures erant (8), quibus jubebantur ministerio uti Oeconomorum, a quibus rationes omnium exigebant, & quorum vel contumaciam, vel imprudentiam, vel perfidiam abdicatione puniebant. Itaque vicissim Episcopi, & Oeconomi testimonio se mutuo juvabatur. Alia lege vetantur Oeconomi quidquam pecuniæ ad Episcopos mittere, etiam ad itineris expensas, si ultra annum ab Ecclesiis suis absint. Poterant Oeconomi Ecclesiarum vel Xenodochiorum coram Episcopo conveniri, ut rationes facerent administrationis, cum potestate tamen provocandi ab Episcopi sen-

(1) Collectio Romana p. 232. (2) Collat. 7. (3) L. 7. Ep. 2.
(4) L. 1. Ep. 24. (5) L. 1. Ep. 29. (6) Nov. 123. c. 1.
(7) Nov. 59. c. 3. 4. (8) Nov. 59. c. 3. 4.

tentia ad Metropolitanum vel Patriarcham (1). *Oeconomos autem & Xenodochos, Nosocomos, Ptochotrophos, & aliorum venerabilium locorum gubernatores, & alios omnes Clericos jubemus pro creditis sibi gubernationibus apud proprium Episcopum, cui subjacent, conveniri, & rationem suæ gubernationis facere & exigi, &c.* Executio & dispensatio piarum voluntatum & piorum legatorum Episcopo permittitur (2), ut communi pauperum parenti & Patrono.

XIII. Ei prolixissimæ Episcoporum potestati modum & terminum ponebant duæ leges austeriores. 1. Ne simul esse possent mariti, patres, avi; ut ne carnales hi affectus communis pauperum patrimonii dispensatorem in privatas detorquerent cupiditates. 2. Ne quas post ordinationem, vel largitiones excipere possent, nisi nomine Ecclesiæ suæ, exceptis proximorum hæreditatibus (3). *Convenit hujusmodi eligi & ordinari Sacerdotes, quibus nec liberi sint, nec nepotes. Etenim fieri vix potest, ut vacans hujus quotidianæ vitæ curis, quas liberi creant parentibus maximas, omne studium omnemque cogitationem circa divinam liturgiam & res Ecclesiasticas consumat, &c. Oportet Episcopum minime impeditum affectionibus carnalium liberorum, omnium fidelium spiritalem esse patrem.* Et alibi: *Neque mulieri cohabitet, neque liberorum sit pater: sed loco uxoris, adhæreat quidem & continens sit circa sanctissimam Ecclesiam: loco vero liberorum omnem Christianum & orthodoxum habeat populum.* Est omnino Episcopali sanctimoniæ consentaneum, ut ne caritatem suam in tam diversos affectus dispergat.

XIV. Cogit Justinianus Oeconomos, ut quotannis rationes suas Episcopo exhibeant, restituantque vel ipsi, vel hæredes eorum, si quid minui vel deteri rerum Ecclesiæ passi essent (4): *Et ipsos quidem Oeconomos cum judicio & diligenti discussione creari præcipimus, scientibus ipsis quod singulis annis rationem referent sanctissimo Episcopo suæ administrationis: & quacunque in re videbuntur res Ecclesiasticas minuisse, vel læsisse, vel proprium quæstum quæsisse, hoc Ecclesiasticis rebus restituent, &c. Hæredes ipsorum subjiciantur tali discussioni, &c.*

XV. Erant plerumque Oeconomi ex Presbyterorum Ordine delecti, non semper. De Joanne Talaja narrat Liberatus in Breviario, ex Oeconomo Presbyterorum illum fuisse creatum, & rursus ex Presbytero Oeconomum. Unde illud quoque patet non perpetuam hanc semper fuisse administrationem (5): *Joannes ex Oeconomo Presbyter factus Tabennesiotis &c. Factusque est iterum Oeconomus, causas habens omnium Ecclesiarum.* Meminit mox Diaconi: qui Oeconomum agebat: *Psoius quidam Diaconus, & Oeconomus Ecclesiæ.*

XVI. Illud ex Trullanis constat Canonibus, nonnullis in Ecclesiis ad ejusmodi sive officia subvectos fuisse Diaconos, sive dignitates, ὀφφικίων, ἀξιωμάτων, quibus ita assurgebant, & ita intumescebant, ut & supra Presbyteros ipsos sedere auderent. Eam audaciam damnat Trullana hæc Synodus, nec Diaconos sinit præsidere aut eminere Presbyteris, nisi ubi vices gerent, & personam sustinebunt Metropolitani, vel Patriarchæ, si quid causæ in alia civitate tractetur. Tanto propius autem abest a vero in his officiis eminentioribus, quibus Diaconi quandoque potius exornabantur, quam Presbyteri, numerandos fuisse Oeconomos: quod eadem ipsa mox Trullana Synodus declarat, Diaconos illos septem, qui in Actibus Apostolicis creati leguntur, non hos fuisse, qui Altari nunc & tremendo Agni cœlestis sacrificio ministrant: sed eos quibus mensarum cura, & pauperum sollicitudo mandata erat (6). *Quibus commissa fuit œconomia & dispensatio:* τοὺς τῆς οἰκονομίας ἐγχειρισθέντας. Expendimus alibi quo jure descenderit hæc Synodus in eam sententiam, & quanti ponderis sit hæc ejus doctrina. Hic unum illud ad rem nostram facit, eminentissimas Dignitates quandoque concreditas fuisse Diaconis, & in his Oeconomi munus.

XVII. Quod Anastasius Sinaita reus actus sit dilapidati patrimonii Ecclesiæ, captabatur tum certe occasio, & calumnia struebatur, ut solio Patriarchatus exturbaretur. *Quod sacrum thesaurum profuderat.* Similiter veri erat altera hujus exauctorationis causa; ab Evagrio narrata, quod pecuniam grandem exigenti Justino Imperatori propter ejus installationem renisus

(1) Nov. 123. c. 23. (2) Nov. 131. c. 11.
(3) Cod. l. 1. De Episc. & Cle. leg. 42. 47. (4) Ib. leg. 41.
(5) Cap. 16. 23. (6) Can. 8. 16.

nisus esset (1). *Dicitur Justinum Anastasio successisse, quod postulanti ei pecuniam, cum Episcopus esset designatus, Anastasius dare noluit.* Non dissipatio ergo illi, sed attentior cura potius & parsimonia patrimonii pauperum crimini data est. Porro hoc exemplo illud quoque, utcunque res se habeat, confirmatur, & summos rerum Ecclesiæ moderatores fuisse Episcopos, & si quid esset, in quo eorum fides vel diligentia titubasset, ultores imminuisse Imperatores, tanquam Canonum vindices & custodes.

XVIII. Joanni Patriarchæ Alexandrino, ab eleemosynis immortale nomen & decus assecuto, princeps Oeconomus fuit Menas Presbyter (2). *Ipse me fecit Presbyterum & Vicedominum Ecclesiæ suæ, &c. Menas qui erat ordinans dispensationem sanctissimæ Ecclesiæ sub Patriarcha.* Hæc ex vita sanctissimi Patriarchæ, Græce scripta, ab Anastasio Bibliothecario Latino sermone donata, a quo & Vicedominus dicitur, qui Græcis Oeconomus. Itaque unum ibi visum est esse utriusque nominis officium (3). Agitur ibi post de pluribus dispensatoribus (4). *Mittens mox Dispensatores, &c.* Hos non immerito suspicamur Diaconos fuisse, qui Oeconomo subessent. Porro Joannis incredibiles & infinitæ largitiones in pauperes & in quosvis abunde produnt, quam summa ille uteretur potestate in ærario Ecclesiæ dispensando. Quod autem dixi de Vicedomino, ea fuit saltem Anastasii Bibliothecarii sententia. Potuit enim aliquibus in Ecclesiis Vicedominus rem & domum Episcopi ipsius, Oeconomus rem Ecclesiæ curare, antequam rerum Ecclesiæ communium partitio institueretur.

CAPUT VII. *P.2. l.4. c.17.*

Per eadem tria sæcula totius Diœceseos Ecclesiastici, fundi & reditus omnes in potestate erant Episcopi.

I. Ex Conciliis Galliæ probatur, Episcopos in potestate habuisse fundos & reditus omnes Ecclesiarum suæ Diœceseos.

II. Origo ejus juris. Ceteræ omnes Ecclesiæ a Cathedrali scaturierunt.

III. Ei juri limites aliqui defiguntur.

IV. Multo id certius erat Parochiis urbanis.

V. Hinc nascebatur spolii jus post obitum Beneficiarii.

VI. In Abbatias & in Xenodochia idem spolii jus exercebatur.

VII. VIII. Disciplina Italiæ & Hispaniæ.

IX. X. Siciliæ similiter & Orientis.

I. Ex Conciliis primo Galliarum hic demonstrabitur Ecclesiarum & Parochiarum, tum civitatis tum ruris omnium fundos, reditusque & oblationes in potestate unius fuisse Episcopi. Beneficiariis omnibus a Concilio Agathensi conceditur, ut agros Ecclesiæ non vendant, sed possideant, quos ipsis Episcopus tota Diœcesi largitus fuerit (5). *Ut civitatenses, sive Diœcesani Presbyteri, vel Clerici salvo jure Ecclesiæ, sicut permiserint Episcopi, teneant; vendere aut donare non præsumant.* Posset hunc Canonem quis trahere ad jus Patronatus, sive Collationis. Sed nihil residere patitur dubitationis Concilium Aurelianense I. ubi fundos prorsus omnes Episcopo subjicit, & tertiam præterea illis vindicat oblationum Parochialium partem (6). *De his quæ Parochiis in terris, vineis, mancipiis, atque peculiis, quicunque fideles obtulerint, antiquorum Canonum statuta serventur, ut omnia in Episcopi potestate consistant. De his tamen quæ in altario accesserint, tertia fideliter Episcopis deferatur.*

II. Primævo in Ecclesiarum exortu sola Cathedralis Ecclesia totam Diœcesim in ditione sua habuerat, ut non aliunde quam ab ipsa possent vel fideles singuli in Christo gigni, vel Ecclesiæ propagari. Ex quo planum est ad eam pertinuisse quidquid tunc Ecclesiis offerebatur. Cum fidei fundamenta jecisset Episcopus, ab Ecclesia sua Cathedrali exorsus, ubi postea permittente ipso novæ condebantur Ecclesiæ, sive Parochiæ, has non poterat ille non in potestate sua retinere, & nutu arbitrioque suo moderari, ac præesse oblationibus fidelium, quæ jam in eis, non in sola ut prius Cathedrali frequentabantur. Decerptæ enim quodammodo fuerant Ecclesiæ ceteræ ex Cathedrali, earumque oblationes ab hujus obla-

(1) L. 5. c. 5.
(2) Vitæ ejus c. 1.
(3) Cap. 1.
(4) Cap. 2.
(5) Can. 22.
(6) Can. 15.

oblationibus delibatæ, & alio traductæ. Itaque & Clericos ipse illis in novis Ecclesiis Episcopus ordinabat, & Beneficiarios instituebat, quibus & quantam sibi jubebat, agrorum & oblationum portionem admetiebatur. Initio totum sibi & communi mensæ Episcopi vendicabant, sportulis ac stipendiis cuique Beneficiario assignatis. Postea fundos sibi solos servatos voluere, cum tertia parte oblationum, ut patet ex hoc Canone. Alicubi hanc ipsam tertiam partem oblationum in Ecclesiarum reparationes spoponderunt se expensuros. Denique fundos ipsos Beneficiariis singulis fruendos permiserunt, ut infra dicemus. Tempore Concilii Aurelianensis I. Episcopi Gallicani anno 511. fundos adhuc omnes omnium Parochiarum sibi servabant, & tertiam oblationum, partes alias earum duas Parochis dimittebant.

III. Concilium Carpentoractense constituit anno 517. ut si locuples esset Ecclesia Cathedralis, quæ offerebantur Parochiis ruris, ea cederent ipsis Parochiis reparandis, & earum Clero alendo. At si laboraret Episcopus rerum penuria necessarium, & inevitabilibus expensis impar esset, tum ditiores Parochiæ retinerent quod satis esset ad reparationes Ecclesiæ, & ad Cleri stipendia, reliqua Episcopo utenda dimitterent. Infra referemus verba Canonis hujus.

IV. Concilio III. Aurelianensi anno 538. placuit ut oblationes Ecclesiarum urbis ad Episcopum perferrentur, qui ex iis decideret pro arbitrio suo, & ad sarta tecta earum & ad Cleri stipendia; sed in Parochiis & Ecclesiis agrestibus, cujusque regionis consuetudines vigerent. Vides ante Parochiis agrestibus quam urbanis suos & reditus & fundos ab Episcopis restitutos fuisse (1). *Si quæ oblationes in quibuslibet rebus atque corporibus collatæ fuerint Basilicis in Civitatibus constitutis, ad potestatem Episcopi redigantur, & in ejus sit arbitrio, quid ad reparationem Basilicæ, aut ad observantum ibi substantiam deputetur. De facultatibus vero Parochiarum vel Basilicarum in pagis civitatum constitutis, singulorum locorum consuetudo servetur.* Permissi quoque hic sunt Episcopi prioribus Beneficiis spoliare Clericos eos, quibus vel Abbatiam conferrent, vel Parochiam, vel Basilicam ruris, hujus proventu foro fruituris (2). *Quia debet unicuique facultas suscepti Monasterii, Diœcesis vel Basilicæ plena ratione sufficere.* Concilium V. Parisiense vetuit (3), ne Episcopi, ne Beneficiarii ulli in suos ipsorum, vel ad alios usus converterent, quæ ad fabricam Ecclesiæ legarentur.

V. Sed cum in hoc ipso mox Concilio prohibeatur (4), ne Episcopus, vel Archidiaconus spolia invadat Abbatum, aut quorumcunque aliorum Beneficiariorum morientium, hinc perspicue liquet, id sibi juris arrogasse Episcopos, hac ratione usos, quod primigenio jure spectassent fundi redituique omnium Parochiarum ad Ecclesias Cathedrales, ut & ad eas revolvi deberent, terris emigrante Beneficiario. Et tamen huic Concilio æquius visum est, cum jure suo Episcopi & Ecclesiæ Cathedrales decessissent, ut fundis & proventibus suis Ecclesiæ Parochiales & Cœnobia fruerentur, non revocari hoc Beneficium, mortuis etiam Titularibus. *Ab Episcopo vel Archidiacono diripi, & quasi sub augmentum Ecclesiæ vel Episcopi, in usum Ecclesiæ revocari, &c.* Quod & a Concilio rursum Cabilonensi decretum est anno 650. *Ut defuncto Presbytero vel Abbate, nihil ab Episcopo auferatur, nel Archidiacono, vel a quocunque de rebus Parochiæ, vel Xenodochii vel Monasterii aliquid debeat minuere.*

XI. Ex postremis hujus Canonis verbis illustrari fas est totam hanc quam impræsentiarum versimus disciplinam. Cum Cœnobiorum & Xenodochiorum Ecclesiæ, non aliter quam Parochiarum & Basilicarum, ab Ecclesia Cathedrali quasi excisæ fuissent & detruncatæ, nec vel fundari potuissent, vel dedicari, nisi permittente Episcopo, penes Episcopos primarium erat jus in omnia, quæ ibi vel fundis darentur, vel oblationibus. Concessis privilegiis eo quidem se jure ipsi exuerunt, at spolia decedentium Abbatum vel Administratorum servata sibi voluere. Et hac tamen spe hoc Concilium Episcopos dejecit, quod ea derogaretur privilegiis, quæ ipsi concessissent.

In Concilio Parisiensi V. indiscriminatim prohibiti fuerunt Episcopi spolia invadere Cœnobiorum & Parochiarum (5). *Comperimus deficiente Abbate, Presbytero, vel his qui per titulos deserviunt, &c.* Concilium III. Aurelianense disertis verbis

(1) Can. 15. (2) Can. 18. (3) Can. 6. (4) Can. 8. (5) Can. 8.

bis affirmabat Abbatias, æque ut Parochias & Basilicas ab Episcopis conferri (1). *De his qui Monasteria Diœceses, vel Basilicas suscipiunt ordinandas*, &c. In Concilio Epaonensi rescinduntur venditiones omnes ab Abbatibus factæ, inconsultis Episcopis (2). *De venditionibus quas Abbates facere præsumpserint, forma servabitur, ut quidquid sine Episcoporum notitia venditum fuerit, ad potestatem Episcopi revocetur*. Quibus verbis illud innui videtur ab Episcopis fluxisse, quidquid Cœnobia possident, eoque ad Episcopos omnia refluere, & devolvi, qua tentata sit alienatio nefaria. In Concilio denique Aurelianensi V. expressissime demonstratur, qua libertate, tam Xenodochia, quam Monasteria donarentur ab Episcopis, nihil ut posthac ex eorum sive agris, sive oblationibus vindicarent (3). *Ut quidquid præfato Xenodochio per Regum oblationem, aut per quorumcunque fidelium eleemosynam collatum aut conferendum est, nihil exinde Episcopus Ecclesiæ Lugdunensis ad se revocet, aut ad jus Ecclesiæ transferat*. Posset & novum his robus adjici ex formulis Privilegiorum apud Marculphum. Gregorius Magnus Galliæ Regibus interpellantibus ejusdem generis privilegio exornavit (4) Xenodochium Augustodunense, quod & Cœnobium erat, proprio subjectum Abbati.

VII. Hæreamus ejusdem Gregorii vestigiis in Italia Vacantem in Episcopatu Importuni Parochiam contulit ipse cui voluit, rescripsitque ad Episcopum, ut novo Parocho restitueret Parochiæ bona omnia, & reditus ejus temporis, quo vacaverat ea Ecclesia. Unde patet Episcopos custodes fuisse vacantium Parochialium Ecclesiarum, earumque reditus futuris Parochis reservasse (5). *Ecclesia in tua Parochia positam Presbytero vacare cognovimus. Presbyterum Dominicum præsentium portitorem in eadem Ecclesia ut præesse debeat, nos scito deputasse. Ideoque fraternitas tua ei emolumenta ejusdem Ecclesiæ faciat sine cunctatione præstari; & decima fructus indictionis qui jam percepti sunt, prædicto viro fac sine mora restitui, quatenus ejusdem Ecclesiæ utilitates, cujus emolumenta consequitur, valeat procurare*. Ulterius progressus est sanctissimus Pontifex. Quanquam enim Romæ inter Ecclesias sancti Petri & sancti Pauli communia essent omnia: speciales tamen Ecclesiæ B. Pauli reditus addixit (6), ad lampades ejus alendas, qui fax ipse splendidissima fuerat orbis universi. Denique ei curæ præfecit Acolytum, ut census colligeret domorum, quæ obnoxiæ erant Ecclesiæ B. Agathæ in Urbe, ut omnia suppeditaret ad reparationes necessarias, & ad lampades Ecclesiæ; de residuis rationes ad se referret (7). *Quidquid vero exuberare potuerit, fideliter rationibus te Ecclesiasticis inferre præcipimus*.

VIII. In Hispania Concilium Tarraconense anni 517. docet nos jam inde ab ineunte sæculo sexto, non dedisse ad Episcopos, nisi tertiam partem proventuum Ecclesiarum Parochialium (8): *Tertia ex omnibus*. Quin & in reparationes earum id Episcopi expendere cogebantur. In Concilio Bracarensi II. (9) nonnisi eadem tertia parte donantur & Cathedratico. In Concilio Emeritensi tertia tantum parte oblationum Ecclesiæ donantur (10), ut jam diximus. *Lege Diœcesana*. Concilium Ilerdense Monasteria omnia absolvit, hoc est, ea lege qua cogebantur omnes Diœceseos Ecclesiæ tertiam partem oblationum Episcopo servasse integram (11). *Ut quæ jure Monasterii de facultatibus offeruntur, in nullo diœcesana lege ab Episcopis contingatur*. Ibi ut videtur, & Cathedratici lege soluta sunt. Nec a verisimili abhorret Episcoporum in Monasteria extorsionibus, & in Parochias, compulsa fuisse Concilia ad hujusmodi regulas constituendas Concilium Toletanum III. Episcopos objurgat avaritiæ & inhumanitati deditos, jubetque ut ne quid exigant ultra, quam Canones patiebantur (12). *Cognovimus Episcopos per Parochias suas non sacerdotaliter, sed crudeliter desævire*, &c. In Concilio Toletano VII. nova rursus statuta condenda fuere (13), inhibendique Episcopi, ne quid extorquerent ultra duos Cathedratici sui nummos.

IX. Gratianus & Ivo suis in Decretis publicavere Statutum Pelagii II. Papæ ad Episcopos Siciliæ, quos non patitur ex Parochiis exigere nisi solidos duos jure Cathedratici (14). *Ne de Parochiis ad se pertinentibus nomine Cathedratici amplius quam duos*

(1) Can. 18. (2) Can. 8. (3) Can. 15. (4) L. 12. Ep. 10. (5) L. 2. Ep. 10. (6) L. 11. Ep. 9. (7) L. 3. Ep. 19. (8) Can. 8. (9) Can. 2. (10) Can. 14. (11) Can. 3. (12) Can. 20. (13) Can. 4. (14) 10. q. 3. c. Illud.

duos solidos præsumant accipere. Illud ipsum forsan Statutum est de quo agit Gregorius Magnus in Epistola ad Episcopos Siciliæ, ubi ait a præcessore suo defixum fuisse, quod ex quaque Parochia exigere posset Episcopus, ut nec oneri cuiquam esset. *Relatum est nobis sanctæ memoriæ decessoris mei temporibus fuisse dispositum, ut Sacerdotes, per universas Diœceses vestras constituti, quoties ad consignandos infantes egredimini, ultra modum gravari minime debuissent. Summa enim præfixa fuerat, vobis ut audio consentientibus, quæ ab eisdem Sacerdotibus pro labore Clericorum dari debuisset*.

V. Jam supra ex Novellis Justiniani illud animadversum est, omnes Ecclesias Civitatis Constantinopolitanæ in unum Ecclesiam cum Cathedrali quodammodo coaluisse, quod iidem prorsus Clerici, sive Beneficiarii in omnibus per tormas, aut per vices ministrarent (1). *Quoniam quidem non proprius Clericos, neque una quidem harum, trium habeat Basilicarum, sed communes sunt & sanctissimæ majoris Ecclesiæ & earum: & omnes circumeuntes secundum quendam ordinem & circum ministeria in eis celebrant*. Et erat Ecclesiarum inter se conditio, ubi primum cœperunt in eadem civitate crebrescere: Clerus Ecclesiæ majoris in omnibus iis sacra ministeria obibat, earumque proventus colligebat omnes; dominabatur tamen in his omnibus Episcopi auctoritas. A Scriptore vitæ beati Joannis Elemosynarii Patriarchæ Alexandrini observatum est, annuam pecuniam ad pauperes Clericos ab eo solitam missitari, & ad Episcopos ipsos, quibus necessaria vitæ præsidia non suppetebant (2); *Pauperibus quoque Clericis providebat, & unicuique pecuniæ præbebantur annuæ, non eis autem solis, sed etiam Episcopis, quibus sumptus minime suppetebant ad victum*.

CAPUT VIII. *P.3.l.4.c.10.*

Sub Imperio Caroli Magni unus Episcopus summam gerebat rerum Ecclesiæ temporalium administrationem, etsi ea in dies magis magisque arctaretur.

I. Cœnobiorum rationes Regi vel Episcopo reddebantur, perinde ut erant Cœnobia, Regalia, vel Episcopalia.
II. Oblationes & Decimæ Ecclesiarum in potestate & arbitrio erant Episcopi.
III. Nec de ærario tamen Ecclesiæ decerpere quidquam poterat, nisi Clero assentiente.
IV. Nec Beneficia Ecclesiastica Rex largiebatur, nisi consentiente Episcopo.
V. Nec novæ fundationes ullæ nisi ex auctoritate Episcopi.
VI. Fundi & agri Parochiarum juris erant adhuc alicubi in potestate Episcoporum.
VII. Quando is usus exolevit, & sui Parochis agri dimissi sunt.
VIII. Querelæ Ratherii de Presbyteris & Diaconis suis, qui Ecclesiæ suæ temporalem rem omnem invaserant.
IX. Mores Græcorum.

I. QUanquam fundi & proventus Ecclesiæ jam plura inter Collegia Clericorum, Clericosque sejunctim complures distributi essent, ut infra uberius commonstrabitur: erant tamen sub Imperio Carolinæ gentis penes Episcopos residuæ pristinæ potestatis suæ insignia complura, tanquam vestigia summæ & universalis olim potestatis in omnia Ecclesiæ temporalia. Concilium Vernum anno 755. Regem Pipinum interpellavit (3), ut quibus in Monasteriis Regula B. Benedicti observabatur, si Episcopalia ea essent Cœnobia, rationes Episcopo fierent redituum, quos illis Rex voluisset esse residuos ad eorum sustentationem; Si Regia autem, Regi ipsi: *Si Regalis erat, exinde ad dominum Regem faciant rationes Abbas, & Abbatissa; & si Episcopalis, ad illum Episcopum*. II. Vo-

(1) Nov. 3. c. 14. (2) Baron. ann. 610. n. 8. (3) Can. 10.

II. Voluntati adhuc Episcopi permittebat Concilium Francofordiense oblationes omnes Ecclesiarum, ut per quos vellet ad Canonum præscripta eas dispensaret (1). *De oblationibus, quæ in Ecclesias, vel in usus pauperum conferuntur, canonica observetur norma, & non ab aliis dispensentur, nisi Episcopus ordinaverit.*

Eadem Episcopo Carolus Magnus potestate donavit in Decimas totius Diœceseos (2). *De Decimis, ut unusquisque suam Decimam donet, atque per jussionem Episcopi dispensantur.* Plures jam protulimus canonicas Constitutiones, quibus jubentur Parochi pauperes fovere ex Decimis suæ Parochiæ, & de his Episcopo rationes facere.

Nullo fine circumscriptam videtur Moguntinum Concilium in res temporales Episcopo auctoritatem arrogare (3). *Ut Episcopi potestatem habeant res Ecclesiasticas providere, regere, gubernare, atque dispensare secundum Canonum auctoritatem, volumus.* Quanquam enim jam complurium partitio facta esset, supererant tamen longe plurima, pauperibus & Clero in commune utenda, fruendaque, quibus summus uti dispensator præerat Episcopus.

III. Si urgenre tamen inopinata quapiam necessitate in pauperes, vel in servos Ecclesiæ effundendum esset, quo ærarium ejus nonnihil imminueretur, consciis præsentibusque Presbyteris & Diaconis id præstandum erat (4). *Licitum sit Episcopis, præsentibus Presbyteris, & Diaconis, de thesauro Ecclesiæ, familiæ & pauperibus ejus Ecclesiæ, secundum canonicem institutionem, juxta quod indiguerint, erogare.*

IV. Vel ipsi Reges, ubi laicis fundos Ecclesiæ largiebantur aliquos, ceu feudos, quibus constringerentur ad militiam pro Ecclesiæ & Regni tuitione, intervenire volebant Episcopi assensum, tanquam summi moderatoris patrimonii sacri (5). *Placuit ut Episcopi rerum Ecclesiasticarum in omnibus juxta sanctorum Canonum sanctiones, plenam semper habeant potestatem: nullus eas dare, vel accipere, absque proprii Episcopi audeat jussione.*

V. Nec nova poterat fundari, & dotari Ecclesia, nisi auctoritatem suam interponente Episcopo (6). *Omnia secundum Constitutionem antiquam ad Episcopi ordinationem & potestatem pertineant.* Et alibi dilucidius (7): *Placuit ut omnes Ecclesiæ cum dotibus & omnibus rebus suis, in Episcopi proprii potestate consistant, atque ad ordinationem vel dispositionem suam semper pertineant.*

VI. Illud tamen plurimum omnium hic observari refert, quod habetur in Additionibus Capitularium. Oblationes cujusque Parochiæ ruris Parochorum juri & usui cedebant, dum tertia earum pars Episcopo servaretur; at Episcopo adhuc vendicabantur ex antiquo more complurimis in Ecclesiis fundi, agri, vineæ servi, peculia servorum (8). *De his quæ Parochiis in terris, vineis, mancipiis, atque peculiis, quicunque fideles obtulerint, antiquorum instituta serventur, & omnia in Episcopi potestate consistant. De his tamen quæ Altario accesserint, tertia fideliter Episcopis deferatur.* Idem ipsum insinuabat Herardus Archiepiscopus Turonensis (9), ubi non solum volebat ut Parochi Episcopo rationes redderent de dispensatione annua Decimarum: *Ut decimæ & fideliter a populis dentur, & canonice a Presbyteris dispensentur, & annis singulis rationem dispensationis Episcopo, vel suis ministris reddant.* Sed & addebat fundos omnes dotesque Ecclesiarum in potestate Episcopi semper fore: *Et quod omnes dotes Ecclesiarum ad jura pertinent Episcopi.* Excipiendus erat mansus, seu agellus cuique Parocho addictus, juxta leges Capitularium: de quo nos alibi differemus.

VII. Novam porro & Parochis compendiosiorem disciplinam prodere incipit Concilium Troslejanum anni 909. Ibi enim jam dilucet Parochos fundis & terris omnibus Ecclesiæ suæ potiri solitos, quanquam de eorum usu & dispensatione Episcopi judicio & examini subessent (10). *Ab antiquo tempore a sanctis Patribus constitutum est, sicut habet Episcopus in sua ordinatione omnem generaliter Parochiam cum omnibus rusticanis Parochiis, quas per triennium inconcusse possedit: ita & unusquisque Presbyter in sua ordinatione ac dispensatio-* *ne*

(1) Can. 48.
(2) Capitul. l. 5. c. 123. 149. Addit. 4. c. 94.
(3) Can. 8.
(4) Can. 11.
(5) Cap. l. 7. c. 188.
(6) Cap. l. 7. c. 213.
(7) L. 7. c. 368.
(8) Addit. 4. c. 38.
(9) Cap. 35. 40.
(10) Can. 6.

varent. Balsamon assentitur (1), scilicet Novellam Justiniani, tametsi Basilicis intexta esset, non servari, quod Leonis Constitutio invaluisset.

CAPUT IX. *P. 3. l. 4. c. 11.*

De Oeconomis, sive Presbyteris, sive Diaconis, sub Imperio Caroli Magni.

I. *Consilio Cleri temporalia Ecclesiæ ab Episcopo dispensanda erant.*

II. *Erant Oeconomi in Ecclesiis Cathedralibus Galliarum.*

III. *Venire non poterat ea dignitas.*

IV. *Episcopus suum sibi Oeconomum deligebat.*

V. *Prærogativa sedis supra reliquum Clerum Oeconomus fruebatur post Episcopum.*

VI. *Vacante Episcopali sede penes ipsum erat tota temporalium administratio.*

VII. *Erat tamen vel cum Visitator Episcopus.*

VIII. *Si fidelis non occurreret Oeconomus, Episcopus solus tota administratione fungebatur.*

IX. *Erant & in Orientolibus Ecclesiis Oeconomi, quos nefas erat quidquam nisi pauperibus largiri.*

X. *Cessante Episcopo deligere Oeconomum, deligebat Metropolitanus.*

XI. *Honorificus Oeconomi consessus.*

I. SUmma quidem erat Episcopi in dispensandis Ecclesiæ rebus auctoritas; sed cum Presbyteris & Diaconis communicari consilia suadebat & ipsa decoris lex, & Canonum institutio, Concilium Turonense III. confirmata hac Episcopi dignitate (2): *Episcopi res Ecclesiasticas Ecclesiis collatas cauta circumspectione dispensent, quasi Dei ministri, &c.* tum vero jubet, ut nonnisi ex consilio & præsentia fretus Clericorum majorum de thesauro Ecclesiæ pauperibus Episcopus largiatur. *Licitum sit Episcopis, præsentibus Presbyteris & Diaconibus, & thesauro Ecclesiæ pauperibus, juxta quod indiguerint, erogare.*

II. Nec tamen ambigi fas est, quin Cathedralibus plerisque Galliarum Ecclesiis sui essent Oeconomi Capitularibus Caroli Magni intexta est Constitutio Imperatorum Græcorum, qua Oeconomi officio abdicantur, & resarcire coguntur Ecclesiæ damna, si quas ejus res alienari sunt passi (3): *Oeconomum Ecclesiæ præstare omne lucrum, quod, &c. Ita ut in posterum Oeconomus non sit, &c. Non solum autem ipse, sed etiam successores ejus hac lege teneantur; sive ipse Archidiaconomus alienaverit, sive respiciens alienantem Episcopum, non prohibuerit, &c.* Erat ergo Oeconomi vel Episcopo ipsi obniti, si quando res Ecclesiæ dilapidatum iret.

III. Non facile est divinare, an qui Archiœconomus hic dicitur, sibi subjectos haberet Oeconomos alios. An gloria tantum hæc esset nominis & ostentatio dignitatis, omnium post Episcopum principis, & ipso Archipresbytero & Archidiacono superioris? In Admonitione Hincmari ad Hedenulphum, quem Episcopum Laudunensem ordinaverat, inter Formulas Promotionum Episcopalium antiquas: illud in primis mandabatur, ne quid pecuniæ acciperet pro Oeconomi officio conferendo; uti nec pro Archidiaconi, vel Archipresbyteri: ne hi quod emerint, vendant (4). *Ipse quoque pro constituendis ministralibus Ecclesiasticis, videlicet Oeconomo, idest, facultatum Ecclesiæ dispensatore, Archipresbyteris & Archidiaconis, in quibus fidei sinceritatem & probos mores, ac religiosam vitam debet eligere, præmia non constituat. Quæ Ecclesiasticum obsequium, quod male comparaverint, accipientes munus a subditis, prius venumdare curabunt.*

IV. Oeconomum ergo eligere Episcopus, & arbitrio suo poterat, & officio tenebatur. Fregit Concilium Meldense anni 845. eorum audaciam, qui dum decumberet ex morbo Episcopus, a Clero & populo eligi posse Oeconomum confidebant: constituitque quandocunque ita usuveniret, Metropolitani eas partes fore, uti ipsemet designaret, consentiente Episcopo (5). *Ut nemo vivente Episcopo Ecclesias illius, aut res ad eam pertinentes invadere, aut dominari præsumat: neque sub voluntaria Cleri ac populi electionis obtentu, præter voluntatem Episcopi quisquam quacunque fa-* cula-

(1) In Can. 48. Trull. (2) Can. 10. 1. (3) Cap. l. 2. c. 20.
(4) Conc. Gall. T. 2. p. 660. (5) Can. 47.

culari potestate præditus, quasi Oeconomum constituat. Sed si Episcopus ministerium Ecclesiasticum propter infirmitatem corpoream exhibere non potuerit, in Archiepiscopi hoc cum voluntate Episcopi ejusdem Ecclesiæ maneat ordinatione, qualiter debitum officium non remaneat.

V. Concilio Carisiaco anni 848. quo Cottescalcus Monachus proscriptus est, Ecclesiæ Remensis Oeconomus ante Archidiaconum subscripsit, immediate post Episcopos & Abbates (1).

VI. Sed post obitum maxime Episcopi & vacante sede splendebat Oeconomi potestas, dispensandis portionibus canonicis in Clericos, in Beneficios, & in pauperes omnes, quas donari moris erat; & in temporali re tota tuenda, ac servanda Episcopo, in eam sedem sublegendo. Erant tamen illi & Eleemosynarii & Officiales alii minores, quorum & testimonio & adminiculo niteretur in muneris sui functione. Ita sane Concilium Pontigonense anni 876. (2) *Ut quoties divinum judicium Ecclesiæ Præsulem a sæculo vocaverit, nullus ad suimet perditionem facultates ejus invadat, diripiat, & ad usus suos transferat: sed erogatariis & eleemosynariis Ecclesiasticis, cum ipsius Ecclesiæ constituto Oeconomo, liberum sit, canonico more, juste rationabiliterque deputata successori reservare, vel quibuscunque, sicut expedit, pro ejus spiritu distribuere.* Erat ergo Oeconomus testamenti Episcopi executor, & custos rerum omnium Ecclesiæ viduatæ.

Accuratissime Hincmarus res Ecclesiæ Episcopo omnes subjicit, dum vita superest, Oeconomo post ejus obitum, futuro servandas & repræsentandas Episcopo (3). *Sicut Episcopus & suas & Ecclesiasticas facultates sub debita districtione in vita sua dispensandi habet potestatem: ita facultates Ecclesiæ viduatæ post mortem Episcopi penes Oeconomum integræ conservari jubentur futuro successori ejus Episcopo.* Et alibi: *Hæc de rebus & facultatibus Ecclesiæ viduatæ sub Oeconomo futuro reservandis Episcopo.* Qui tamen alibi illud non tacet, ita administranda omnia ab Episcopo fuisse, ut in consilii & regiminis societatem accerseret, non Oeconomum tantum, sed & Collegium omne Presbyterorum & Diaconorum suorum. Vide enim ut nepotem suum Lugdunensem Episcopum alloquatur: *Sed nec de tua Parochia, nisi de rebus & possessionibus, quas cum notia Presbyterorum & Diaconorum Ecclesiæ tuæ regere debes, & dispensare, vel commutationibus earum cum cohibentia Clericorum subscribere.* Meminit etiam Oeconomorum Agobardus (4), & Canonis ejus, quo præcipiebatur, ut de ipsius Ecclesiæ gremio adoptarentur.

VII. In vetusto electionis Episcopalis Decreto monemur, ubi Episcopus mortales has abjecisset exuvias, designandum a Metropolitano fuisse alium quempiam Provinciæ Episcopum, qui Episcopali præesset funeri, Visitatoris Episcopi nomine uteretur, censum & inventarium faceret rerum Ecclesiæ orbatæ, easque tum deponeret in manus priscorum Oeconomorum (5). *Perficiatur Ecclesiasticarum inventarium rerum; tunc vero prioribus viduatæ sedis dispositis Oeconomis commendetur.*

VIII. In Italia quoque prisco id usu inoleverat, ut Presbyteros & Diaconos adhiberent Episcopi ad regimen Ecclesiæ temporale, exemplo nimirum informati Apostolorum, qui ejusmodi sarcinam & curam in Diaconos refuderant. At si tam fidos industriosque non reperiret Episcopus, quam necesse esset, tum subeunda ipsimet erat ea administratio tota, auctore Ratherio Episcopo Veronensi (6). *Per Presbyteros enim & Diaconos, si tamen fideles inveniri poterunt, hæc ab Episcopo fieri oportere, non per ipsum Episcopum, monstrata sunt. Quanquam & si necessitas hæc eum exequi per se ipsum compelleret superbia non prohiberet.* Rem firmat exemplo beati Laurentii, quem sibi Sixtus Papa Oeconomum adjunxerat. Commendaverat illi Sixtus non res suas, sed Ecclesiæ: *Facultates Ecclesiæ.* Eos tanquam Thesauros Pontificios administrabat & dispensabat Laurentius: *Thesauros tuos jam expendi.* Sponsus nempe, & sponsa, Episcopus & Ecclesia, una est persona, unusunius census & fiscus est.

IX. Promit in Nomocanone suo Photius Novellas Justiniani, quæ cogebant Oeco-

(1) Hincmar. T. I. p. 21.
(2) Can. 14.
(3) T. 2. p. 178. 759. 408.
(4) L. de disp.
(5) Sicil. T. 8. p. 134.
(6) Sicil. T. 2. p. 167.

Oeconomos semel quotannis rationes facere Episcopo: siquid lucrifecissent, id ærario Ecclesiæ refundere: si quid damni culpa sua fecissent, id restituere; denique ab Episcopo ipso Oeconomum designari. His adjicit Balsamon (1) Novellam aliam in Basilicis radiantem, qua inculcabatur Oeconomis, sanctos ut in usus rem Ecclesiæ omnem expenderent, & levandis, iis qui vere pauperes essent alioqui culpam illam omnem & damnum Ecclesiæ præstaturos. *Non Ecclesiasticos sumptus hominibus divitibus largiri, & ea ratione pauperes necessariis privari, &c. Sciant Oeconomi, quod si quid præter hæc fecerint, ex suis facultatibus indemnitatem Ecclesiæ præstabunt.* Hinc meritissimo a Balsamone concluditur irritas esse Cartas, quibus divites aliqui a Patriarcha donabantur, ut triticum, vel ejusmodi quid aliud ab Ecclesia consequerentur: at quibus donabantur pauperes, eas vero tum æquissimas, tum validas fuisse. *Nota præsentem Justiniani Novellam propter Decreta quæ fiunt a Patriarchis, de fraternitatibus, & reliquis commeatibus, frumentariisve tesseris, quæ dantur divitibus & valde potentibus; & dic ea quidem non esse valida: esse autem valida quæ fiunt pauperibus.*

X. Cum tempore Concilii VII. Oecumenici pigritarentur Episcopi, nec superioribus tot Conciliis morem gererent in Oeconomis sibi allegendis: statuit Concilium (2), ut si ab iis instituendis cessarent Metropolitani, in eam curam succederet Patriarcha Constantinopolitanus, si cessatores essent in eodem Episcopi, suppleret Metropolitanus, si Abbates, Episcopus. Cum autem nil statutum esse in hoc rursus Concilio de non eligendis ex classe laicorum Oeconomis, id sibi jam fas esse multi interpretabantur. At contra luculente nititur Balsamon, viguisse adhuc prohibitionem Concilii Chalcedonensis, nec necesse fuisse eam iterari. Insulsissimum autem fore, si quis sibi persuaserit a Concilio concedi, ut in Cœnobiis etiam laici Oeconomi constituantur.

Hoc Concilii VII. Canone niti visus est Alexius Patriarcha Constantinopolitanus in novella ex Constitutione, qua sanxit: Cum Ecclesiæ Metropolitanæ præstare cogerentur, si quid detrimenti acciperent Ecclesiæ Cathedrales ejusdem Provinciæ, a Metropolita instituendum esse Oeconomum Ecclesiis in omnibus, quarum dispendia in Metropolitanam suam Ecclesiam retorquerentur, donec resarcisset ipsa quidquid detrimenti passa esset earum causa (3).

XI. Quoad Oeconomos autem Cœnobiorum, de quibus hoc eodem Canone agitur, præteriri sine piaculo non potest interrogatio Marci Patriarchæ Alexandrini, & responsio Balsamonis. Quæstio vertebatur de Lectore, qui ad Oeconomi dignitatem protrusus fuerat, & qui non nescius honorifici consessus Oeconomorum in Ecclesiis Cathedralibus, confidebat præire se debere Clericis omnibus aliis, supra Presbyteros ipsos sedere, & in sacris Diptychis post Abbatem priore suum nomen loco recitari. Hanc insanæ spei superbiam damnat Balsamon (4): quanquam fateatur, si advena in eo Cœnobio fuisset is Lector, & Abbatis sui vices gestaret, tum non absurde geminam illam honoris prærogativam eum sibi vindicaturum: cum & Diaconum Presbyteris anteponas Trullana Synodus, Metropolitani sui vices gestantem.

CAPUT X. *P.4.l.4.c.20.*

Qua potestate uterentur Episcopi in re Ecclesiæ admoderanda post annum Christi millesimum?

I. Superiorum connexio cum inferius disputandis.

II. Hujus etiam extremæ Ecclesiæ ætatis jure Canonico integra constat Episcopo dignitas universalis rerum Ecclesiæ Dispensatoris. Probationes ex Decreto Gratiani.

III. Post rerum Ecclesiæ partitionem, libri Decretalium Parochis vindicant decimas Parochiarum suarum.

IV. Erat olim Episcopus Diœceseos suæ decimarum omnium summus distributor. Ejus potestatis reliqua vestigia.

V. Eorum male partarum vel inventarum restitutiones ad judicium & arbitrium Episcopi a Presbyteris rejiciendæ erant.

VI. Epi-

(1) Tit. 9. c. 1.
(2) Tit. 10. c. 1.
(3) Can. 11. Juris Or. T. 2. p. 250.
(4) Ib. p. 391.

VI. Episcopo committebatur, tum ea proventuum Ecclesiæ communium portio, quæ restaurandis Ecclesiis seponebatur, tum quæ sublevandis pauperibus Concilio ab ipso Tridentino mandatur illis executio ultimarum voluntatum & legatorum piorum.

I. CUm inter initia extremæ hujus ætatis, quam hic enucleandam ordimur, necdum oblitterata essent vetustioris vestigia omnia disciplinæ, ab hac etiam initium faciemus quæstione, veluti prælusoria, ad reliquas de distributione rerum Canonica disceptationes, qua in his potestate universim freti essent Episcopi & Oeconomi, sive Presbyteris tum hi, sive Diaconis annumerarentur.

II. Anno 1059. sub Nicolao II. Papa Concilium Romanum summa adhuc Episcopos munivit auctoritate in Decimarum, Primitiarum & Oblationum dispensatione (1). *Deinde ut Decimæ & Primitiæ, seu Oblationes vivorum & mortuorum, Ecclesiis Dei fideliter reddantur a laicis, & ut in dispositione Episcoporum sint*. Gratianus hanc Episcoporum amplitudinem prolixissime executus est, dicata ei rei Quæstione integra, qua & Canones antiquos compilavit omnes, ex iisque id efficit, Ecclesias omnes, & res earum temporales omnes potestati & regimini subesse Episcopi (2). *Præmissis auctoritatibus Ecclesiæ cum omnibus rebus suis ad Episcopi ordinationem pertinere noscuntur. Et tam Ecclesiæ quam oblationes & facultates earum a laicorum dispositione probantur esse immunes.*

Finitima sunt hæc Gratiani verba Decreto superiori Concilii Romani; & utrimque constat, laicorum sive audaciæ, sive cupiditati, his piis largitionibus obstrepenti, non contra objici, nisi auctoritatem Episcoporum. Ex Conciliis enimvero undecimi sæculi plus satis patet, ægre & vix adduci potuisse laicos, ut huic Conciliorum & Episcoporum auctoritati concederent, & hæc Ecclesiæ restituerent Christianæ tributa pietatis. Si Presbyteris & Parochis decimas laici ademptas reddere jussi fuissent, resiliissent certissime, inexpugnabilique contumacia quadam sese obfirmassent. Proxima quæstione huic Episcoporum potestati metas quasdam & modum ponere videtur Gratianus, quæ proprius inspicienti, non tam metæ sunt, quam arces, & præsidia. Ita enim creditam docet esse Episcopo dispensationem, ut prohibita sit dissipatio; nec enim inultum fore, si venditionibus vel alienationibus præposteris rem Ecclesiæ imminutum eat. *Sed cum in Episcoporum potestate facultates Ecclesiæ constitutæ esse dicantur, potestas dispensandi intelligenda est, non distrahendi, vel dilapidandi.* His attexuntur plura Conciliorum Decreta, quibus alienare quidquam vetantur Episcopi, & Canon ille maxime Antiochenus: *Episcopus habet potestatem in rebus Ecclesiæ, ut dispenset necessitatem habentibus cum omni reverentia.*

III. Sed cum vix dum elapso Gratiani ævo, bene multa in Ecclesiæ Disciplina novari cœperint, ex partione maxime tum facta fundorum & proventuum Ecclesiæ, hinc discrepantia ingens Decreti Gratiani, & Decretalium Pontificiarum, quarum mox dominari cœpit auctoritas. Innocentius III. ordinario jure gaudere vult Parochiales Ecclesias recipiendarum decimarum (3). *Cum perceptio decimarum ad Parochiales Ecclesias de jure communi pertineat.* Et Capite sequenti, *Parochialibus Ecclesiis exsolvantur decimæ, ad quas de jure communi spectat perceptio decimarum.* In percensendis Honorius III. Episcoporum juribus, ex reditibus Ecclesiæ quarta tantum parte decimarum illos donat, *quartam decimarum*, & paucis aliis. Alexander III. his anterior, & qui non nesciebat Ecclesias nulla adhuc ejusmodi partitione temporalium sectas, eidem quæstioni finem posuit, facta discretione agrorum duplicis generis, quorum alii certis Parochiis essent addicti, alii nullisdum. In prioribus quarta parte decimarum contentus sit Episcopus, necesse est; in posteribus eas omnes sibi vindicat, sive ut egentibus adjudicet Ecclesiis Parochialibus, sive ut mensæ ipse suæ vindicet (4). *Si terræ quæ arabiles sunt, intra certam alicujus Ecclesiæ Parochiam fuerint, decimas earum, tua parte retenta, eidem Ecclesiæ facias assignari. Alioquin ipsas secundum discretionem a Deo tibi datam, alii Ecclesiæ deputare, vel ad opus tuum poteris retinere.* Hoc

(1) Can. 5. (2) 10. q. 1. 23.
(3) C. Cum contingat Extrav. De Decimis. C. Cum in tua. Ibid. C. Conquerente. De Offic. Jud. Ord.
(4) C. Quoniam. De Decimis.

Hoc decreto conſtat, partitione facta pertinere decimas ad Eccleſias Parochiales, ſive ad alias qnaleſcunque, qnibus fuerint adjudicatæ. Sed ante partitionem eas eſſe in poteſtate Epiſcopi, cujus jnris & arbitrii eſt, ſnis nt eas neceſſariis nſibus ſerver, aut aliis largiatur Eccleſiis.

IV Epiſcopum conſnltiſſime monebat Petrus Damiani, ne favori, ne cnpiditati ſerviret, nbi inter Eccleſias partiretur, ſive decimas, ſive oblationes (1). *Illud ſollicite pracave, diligenter attende, ne cum decimas, vel qualibet oblata fidelium, per Ecclrſias dividis, de Conſacerdotum meorum præſumas aliquid ratione minuere, unde videlicat id quod mihi competit, quaſi fideliter conſulens poſſis augere.* Solemne ergo adhnc erat, ut Epiſcopus inter Eccleſias decimas partiretur, & ea qnotannis partitio inſtauraretur. Concilii Tridentini Patres ea cnra induerunt adhuc Epiſcopos, nt Parochis previderent, quibns idonei non ſupperetent reditus, & vel primirias aſſignarent, vel decimas, vel ſymbola, ant collectas, vel ſiquid his opportnnins occurreret (2). *Primitiarum, vel decimarum aſſignatione; aut per Parochianorum ſymbola, ac collectas.*

V. In Synodo Friſienſi anni 1440. novum obſervare eſt veſtigium nniverſalis Epiſcoporum poteſtatis in res temporales omnes Eccleſiarum ſuæ Diœceſeos, ubi Clericos & Monachos vetat, ne ſi interponant in reſtitutiones rerum male partarnm incerrarum vagarum (3). *Ne quiſquam Sacerdotum Religioſus vel Sæcularis, non habita deſuper Sedis Apoſtolicæ, aut noſtræ, ſeu Vicarii noſtri ſpeciali licentia, ſe intromittat de diſtributione rerum male acquiſitarum, incertarum & vagarum.* In Conſtitutionibus Synodalibus Eccleſiarum Trecenſis & Senonenſis anno 1525. Confeſſariis copia ſit reſtituendi pauperibus, cum ii quibus reſtituendum eſſet, vel jam interiiſſent, vel ignoti eſſent; nec magni momenti eſſent reſtitutiones. Si magni enim pretii forenr, tum earum diſpoſirio Epiſcopo, vel Vicario ejus Generali vindicabarur, vel Pœnirentiario (4). *Tunc de Concilio providi Confeſſoris, ſi res ipſæ ſit parvi valoris ſcilicet infra ſummam ſexaginta ſolidorum Turonenſium, in pios uſus exponatur: in cæteris vero ad nos, aut Vicarios noſtros, ſeu Pœnitentiarios remittantur.* Apertiſſima eſt ratio. Perplexiras plernmqne ingens eſt in ejnſmodi grandibus reſtituendis ſummis. *Quia circa reſtitutiones faciendas pericula multa latent:* Idem decernebatnr in Statntis Synodalibus Eccleſiæ Carnotenſis. *Reſtituta ſi ſexaginta ſolidorum ſummam non excedant, diſtribuant Confeſſores infra menſem in eleemoſynas, ubi major erit neceſſitas. Quod ſi major ſexaginta ſolidis reſtitutio ſit, deferatur ad nos, aut Officialem noſtrum, ut in ſimiles uſus convertatur, & non in aliam quampiam cauſam.* Altiori ab origine manabat hic nſus, abjiciendi ad pedes Apoſtolorum primo, poſt deponendi in manus Epiſcoporum, quæ largiri pauperibus effuſior ſuadebat caritas, vel Eccleſiæ, ex conſtantiſſimo illo præjudicio, pauperum omninm parentem & proviſorem eſſe Epiſcopum, viduarum, orphanorum, miſerabilium quorumcunque, eoque peritia & experientia nberiori eſſe, ſapientia & caritate longe præſtantiori ad opem illis præſtandam.

VI. Vicem dolet ſuorum temporum Concilinm Rothomagenſe anni 1581. propter geminam innovationem non ſine gravi Eccleſiæ diſcrimine factam; quando laici uſurpaverant adminiſtrationem fabricæ Eccleſiarum, necnon & Noſocomiorum. Xenodochiorumqne, ad hoſpites & leproſos excipiendos: cum gemina ea poteſtas penes Epiſcopos olim fuiſſet, velnt parentes, & defenſores Eccleſiarnm, & egenorum (5). *Ad Epiſcopos ſpectat etiam pauperum & miſerabilium perſonarum paternam curam gerere. Sed ſicut fabricarum Eccleſiaſticarum regimen ipſis primum fuit ablatum, & ad laicos translatum: ita poſterius portio pauperum in Leproſarias & Hoſpitalia diverſi generis diviſa de manibus Epiſcoporum & aliorum Clericorum ad Laicorum adminiſtrationem tranſiit. Sed quanto Eccleſiarum & pauperum bono utraque commutatio contingerit, res ipſa loquitur. A pleriſque laicorum fabricarum dilapidantur poſſeſſiones, & in alios uſus diſtrahuntur. Per eoſdem Leproſariæ ſine Leproſis & Hoſpitalia ſine Pauperibus, aut raris admodum gubernantur: & res eorum videntibus nobis, nec valentibus obſiſtere, alienantur.*

Non-

(1) L. 4. Ep. 1. [2] Seſſ. 24. c. 13. (3) Can. 14
(4) Bochell. Decr. Eccl. Gall, pag. 231. 232. (5) De Offic. Ep. n. 50.

Nonnulla ex parte redintegrata est a Tridentinis Patribus hæc auctoritas Episcoporum, ubi statutum est, ut cognoscerent ipsi de rationibus fabricarum, & Xenodochia omnia visitarent, explorarentque sedulo, an executioni mandarentur, quæ ad pauperum levamentum spectabant (1). *Ac omnia quæ ad Dei cultum animarum salutem, seu pauperes sustentandos instituta sunt, ipsi ex officio suo juxta sacrorum Canonum statuta cognoscant & exequantur, non obstantibus quacunque consuetudine, etiam immemorabili, privilegio aut statuto.* Denique priscæ disciplinæ novus vigor additur, ubi præcipit Concilium, ut executores sint Episcopi omnium piarum voluntatum in gratiam pauperum, sive superstites, & integra valetudine, sive morituri eis quidvis legaverint. *Omnium piarum dispositionum, tam in ultima voluntate, quam inter vivos sint executores.*

CAPUT XI. P.4. l.4. c.21.

De Presbyteris & Diaconis Oeconomis Ecclesiarum. De cura Episcoporum in rationibus vel ab his recipiendis, vel Concilio Provinciali exhibendis post annum Christi millesimum.

I. Archidiacono commendabatur cura temporalium, ideo & fidei sacramento Ecclesiæ obligabatur.

II. Ne ita Antistites alienæ incumbant vel fidei, vel diligentiæ, ut non & ipsi in partem curæ veniant.

III. Temporalium regimini ne plus æquo se dedant Episcopi. Qualis ab illis deligendus sit Oeconomus.

IV. Ne plus æquo, ne minus æquo his curis vacent; medium teneant.

V. Ante partitionem omnia administrabant Archidiaconi, Post partitionem, Oeconomi curam induerunt vacantium Ecclesiarum, tum Episcopalium, tum Parochialium.

VI. Innovantur antiqui Canones, ut rem Ecclesiæ regant Episcopi per Oeconomum, vel Vicedominum, qui Diaconus sit, siqua fieri posset. Ratiocinia Oeconomorum quolibet triennio ad Concilium Provinciæ perferenda erant.

VII. Ut B. Carolus ei Decreto paruerit, & Concilio Provinciali rationes fecerit.

VIII. Mores Ecclesiæ Orientalis.

I. NOn successores modo, sed & imitatores Apostolorum fuere Episcopi, unde & in Oeconomorum humeros refudere onus curæ temporalis Ecclesiarum, hoc est, in humeros Diaconorum. Presbyterorum, Archidiaconorum. Leuthericus Senonensis Archiepiscopus, & B. Fulbertus Carnotensis Episcopus litteris conjunctim datis ad Capitulum Parisiense, calcaria subjicere, animosque illi addere conati sunt, adversus petulantissimos Episcopi sui adversarios, quorum caput & princeps erat Lisiardus Archidiaconus: qui cum Oeconomum & provisorem pauperum officio se suo præstare deberet, persecutorem se & eorum patrimonii dilapidatorem agebat, fundis Ecclesiæ in milites transcribendis, & conculcandis juramentis, quæ Episcopo suo præstitisset (2). *Lisiardus olim Archidiaconus, qui cum esse deberet oculus Episcopi sui, dispensator pauperum, factus est Episcopo suo quasi clavus in oculum, prædo pauperibus, &c. Decimas & oblationes Altarium, stipem videlicet pauperum suo Episcopo inconsulto sæculari quod ita contaminat: ut Episcopo non corde, nec verbo, nec ore fidelis existat?*

II. Delegabat ergo Episcopus Archidiacono immediatam dispensationem patrimonii pauperum, expresso tamen ab eo prius fidei sacramento. Suadebat Ivo Carnotensis Abbati Majoris, Monasterii ut expertissimis quibusdam Monachis suis injiceret sarcinam temporalis regiminis: ipse in orationis & contemplationis interim castissimas & fortissimas delicias altius se demergeret (3). *Ne res Monasterii vestra incuria dilabantur, & solita fratrum subsidia minuantur. Quod si forte per aliquam corporis imbecillitatem, vel supernæ contemplationis studium ad hoc minus sufficitis, sint vobiscum viri prudentes, vobiscum uno spiritu gradientes, quibus potestis partem oneris vestri imponere; vos autem liberius & ideo uberius dulcedinem supernæ contemplationis gustare, & in tempore verbi annonam conservis ministrare.* Sed quantovis

(1) Sess. 22. c. 8. 9. (2) Fulbert. Ep. 34. (3) Ep. 57.

vis arderet hic Abbas amore secessus & otii sacri, non annuit tamen Ivo, nisi ut aliqua se parte levet temporalis sollicitudinis; seque partim orationi, partim actioni applicet & accommodet.

Multo minus fas est Episcopis, subfurari se totos temporali Ecclesiarum suarum providentiæ. Paucissimi e Pontificum choro B. Anselmum Cantuariensem Archiepiscopum æquasse visi sunt jugi cœlestium contemplatione, & perscrutatione arcanorum reconditioris Theologiæ, ut ejus scripta abunde produnt. Inde est, quod & quo primum puncto temporis publicata fuit ejus electio, sacrilegi prædatores summam sibi & licentiam & impunitatem rapinarum ejusmodi sibi despondetunt. Sed qui ejus animi magnitudinem, & caritatis vim immensam altius perspexerat, is datis ad eum litteris longe aliter sentiebat, longe diversa animo prospiciebat (1). *Sunt plures, qui circa distructionem Ecclesiæ semper laboraverunt, qui nunc putant quam maxime se repugnaturos, dicentes te cum Deo semper acturum, res Ecclesiæ non curaturum, quasi res Ecclesiæ curare, non sit cum Deo agere.*

III. Sapiunt proculdubio hæc postrema verba antiquorum Patrum non degenerem discipulum, maxime vero Gregorii Magni, Rem Dei esse patrimonium pauperum & Ecclesiæ; & qui eo occupatur, Deo occupari. *Quasi res Ecclesiæ curare, non sit cum Deo agere.* Malo longe diversissimo medicabatur B. Bernardus, cum ad Eugenium Papam perscriberet, quid magnopere caperet ab omnibus Episcopis observari; ut Oeconomos sibi adgregarent prudentes, fideles, fama & auctoritate claros. Sed vel infidos experiri mallent, quam ut ipsi in tricarum & sollicitudinum inexplicabiles se laqueos induerent (2). *Agenda domus tuæ per alium facies. At is si fidelis non fuerit, fraudabit: si non fuerit prudens, fraudabitur. Quærendus proinde fidelis & prudens, quem constituas super familiam tuam. Adhuc inutilis est, si tertium deest. Quæris quid hoc? Auctoritas. Quid enim prodest ei, velle & scire quoque disponere, prout necesse est, si quod scit & vult, non potest? Danda ergo facultas agendi per libitu. Si in præjudicium rationis putas hoc fieri, memento fidelem, qui agere nihilominus pro ratione volet: memento prudentem, qui agere nihilominus pro ratione scias.* Nec multo post, cum declarasset quanta auctoritate necesse sit esse Oeconomum, quippe qui jam ea sit & fide & prudentia, ut nec fallere queat, nec falli: Christi exemplum subjicit oculis, cui Oeconomus fuit, & is quidem infidus, cujus & perfidiæ non nescius, eam perdiu dissimulavit: hoc ut exemplo Apostolos Episcoposque imbueret, ne ejusmodi metu fraudum deterrerentur ab asciscendis sibi Oeconomis, per quos pium sibi otium pararent & facultatem colendi studiose Numinis, & lucrandarum animarum. *Si quo minus aut fidelis inveniatur, aut prudens, fideli potius committendum. Sane e duobus tutius hoc. Quanquam si idoneus non reperitur, minus fidelem sustinere potius consulo, quam te immergere labyrintho huic: Memento Salvatorem Judam Oeconomum habuisse.* Mox ostendit, quam fædum, alienumque sit, Episcopos sese dejicere ad minutissimas rei domesticæ quisquilias; sed & quanto alienius fædiusque sit ante oculos sempiternæ Veritatis, si tam facile animarum curam, tam ægre & circumspecte temporalium regimen committant: si tam morosi austerique sint in subducendis calculis temporalium expensarum, tam lenes & indulgentes, ubi rationes excutiuntur salutis animarum Christi sanguine redemptarum. *Quid Episcopo turpius, quam incumbere supellectili, & substantiolæ suæ scrutari omnia, sciscitari de singulis, morderi suspicionibus, moveri ad quæque perdita, vel neglecta. Ad verecundiam dico quorundam ejusmodi, scrutantium quotidie omnem substantiam suam, numerantium singula, de minutis & quadrantibus exigentium rationem. Satis superque Episcopi ad manum habent, quibus animas credant: & cui suas committant facultatulas, non inveniunt. Optimi videntur æstimatores rerum, qui magnam de minimis, parvam aut nullam de maximis curam gerant. De pretio escarum & numero panum cum ministris quotidiana discussio est, rara admodum cum Presbyteris celebratur collatio de peccatis populorum. Nonne ad singulas istas supputationes irascimur, ustimur, anxiamur? Quam tolerabilius rerum quam mentium sustineremus jacturam?*

IV. Est ergo modus tenendus, est medius limes terendus inter incuriam & insipi-

Thomas. Tom. VIII. E

(1) L. 3. Ep. 2. (2) De Consid. l. 4.

pinitatem gerendi patrimonii Christi, & diligentiam putidam ac morosam rei temporalis. Hac laude pulcherrima germanum suum Sagiensem Episcopum prosequitur Arnulphus Episcopum Lexoviensis, quod cum pervilegi studio curasset temporalia suæ Ecclesiæ, multo plus curæ & operæ potuisset in spiritali administratione, & rem raram ac stupendam perfecisset, magnificentia sanctitati conjugata (1). *Hic cum prædictam Ecclesiam suscepisset, magnam temporalibus curam, majorem spiritualibus homo sanctus impendit. Cumque eam in temporalibus nobilem reddidisset, in spiritualibus semper nobiliorem studuit exhibere, vir magnificus & omni sanctitate laudabilis: cui nec sanctitas magnificentiam tolleret, nec magnificentia sanctitatem.*

V. Hactenus de mediocritate laudatissima Episcopi, temporalium Ecclesiæ non anxie solliciti, nec socorditer incuriosi. Quoad illos autem quorum fidei & industriæ incumbere necesse habet, ad duas ii classes revocari possunt, pro gemina specie rerum Ecclesiæ, quas illis Episcopus commendaturus est. Nam communis Cleri totius substantiæ summus est administer Episcopus; ac præterea sepositam sibi habet propriam ejus substantiæ partem, Episcopo pro amplitudine sua largius admensam. Adjutores Episcoporum in priori illa administratione erant plerumque Archidiaconi, more antiquo Ecclesiæ primigeniæ. Unde & Gregorius Papa VII. vacante Firmana Ecclesia, Archidiaconum designavit, qui & temporali & spiritali ejus administratione fungeretur (2). *Considerantes necessitatem viduatæ Ecclesiæ, procurationem totius Episcopatus interim ei commisimus, &c. Ea quæ de bonis Ecclesiæ dispersa & confusa sunt, recuperare, & salubriter ordinare, modis cum omnibus adjuvetis.*

Portio vero rerum Ecclesiæ Episcopo proprie & peculiariter segregata, ea Oeconomis ab Episcopo designatis committenda erat, a quo & designandi erant Oeconomi, vacantibus in omnibus Parochiis. Anno 1317. In Concilio Ravennate Episcopi jussi sunt Oeconomos instituere in omnibus Parochialibus vacantibus Ecclesiis, qui earum proventus successori reservarent, & Patronorum rapaces manus amoverent. *Duximus statuendum quod vacanti Ecclesiæ statim per ipsius Episcopum Oeconomus debeat deputari diligens & decretus, qui redditus & proventus ac bona ipsius colligat & conservet, ad ejusdem Ecclesiæ & successoris defuncti Rectoris ipsius utilitatem & statum.* Idem præcipiebat & Alexander III. in libris Decretalium, ut cum inexorabilis quandoque necessitas cogat, non statim vacantes conferre Parochias, Oeconomos interim constituant Episcopi, qui earum reditus successori servent (3). *Ponatis Oeconomos qui debeant fructus percipere, & eos aut in utilitatem Ecclesiarum expendere, aut futuris personis fideliter reservare.*

Cathedralium Eclcesiarum Capitulis a Concilio Tridentino præceptum est, iis sane quorum juris est fructus vacantis Episcopatus percipere, ut Oeconomos deligant, qui rem temporalem universam curent, ejusque rationes futuro faciant Episcopo. Si cesset Capitulum, eo munere fungetur Metropolitanus (4). *Capitulum sede vacante, ubi fructuum percipiendorum ei munus incumbit, Oeconomum unum, vel plures, fideles ac diligentes decernet, qui rerum Ecclesiasticarum & proventuum curam gerant; quorum rationes ei ad quem pertinebit, sint reddituri.* Usus is erat vetustissimus Ecclesiæ, ut vacantium Ecclesiarum Cathedralium res Capitulum & Oeconomi administrarent. In Oriente penes unum Metropolitanum erat ea sollicitudo. Concilium Tridentinum solam ejus juris devolutionem Metropolitano vendicatam voluit. *Si secus factum fuerit, ad Metropolitanum deputatio hujusmodi devolvatur.*

VI. Sed cum prisca sanxissent Concilia, ut dum vita superaret, Episcopi suos haberent sibi Oeconomos, eam disciplinam restaurare studuit Concilium V. Mediolanense, jussis Episcopis Oeconomos designare, nec nisi ex Clero, immo si fas sit ex Diaconis, sed ne designent ex cognatis, vel amicis: denique in eos refundere temporales sollicitudines, quo his expediti, toti esse possent in spiritali ministerio suo. Non hic exprimitur, quoties Oeconomus rationes Episcopo suas exhibiturus sit; sed illud diserte sancitur, ut tertio quoque anno Episcopo Concilio Provinciali rationes faciat temporalis suæ administrationis (5). Con-

(1) Ep. 41.
(2) L. 11. Ep. 38.
(3) De Offic. Jud. ord. c. 4.
(4) Sess. 24. c. 16.
(5) Cap. 11.

Concilii Chalcedonensis Canon jubet, ab Episcopo Oeconomum deligi & constitui, qui Ecclesiæ Cathedralis prædia, bona, resque de illius sententia & arbitrio administret, ut non modo illam non dissipentur, sed testis sit rectæ administrationis & dispensationis. Id ut a Provinciæ nostræ singulis Episcopis servetur, hoc decreto statuimus. Nec vero solum quo diligentius bonorum Ecclesiæ recte administrationi ad illius Concilii præscriptum consulatur; verum etiam quo studiosius Episcopus, cum rerum, suppellectilis, bonorumque eorum curatorem administratoremque habuerit, in rerum spiritualium officiis, quæ Episcopalis muneris propria sunt, ipse omni cogitatione totoque animo incubat. Eum vero Oeconomum, vel ut alio Canone cavetur, Vicedominum constituat Episcopus, non laicum, neque sibi cognatione, affinitateve, aut favore conjunctum, sed Ecclesiasticum hominem, qui & de Clero suo, & vero, si talem, qui idoneus sit, habere potest, Diaconatu initiatus sit, quique in eo administrationis genere & recte & perite versari possit. Cujus administrationis rationes in codicem certum recte ordineque relatas, tertio quoque anno ad Concilium Provinciale Episcopus afferat, atque exhibeat, sollicite pro conscientia suæ religione, totius illius dispensationis rationem in eodem Concilio redditurus.

VII. Qui hic laudatur Canones Concilii Chalcedonensis & Concilii Toletani IV. de Oeconomis agebant omnium proventuum Ecclesiæ Episcopalis, antequam partitio facta fuisset ulla in Episcopum & Clerum, in fabricam & pauperes. Concilio Mediolanensi nihilo tamen minus placuit eos Canones aptari Oeconomis unius Episcopi, sua seorsim portione gaudentis. Nimirum Oeconomi quidem ipsi idem nunc sunt, qui olim; sed vigilantiæ & charitati eorum nunc materia subministratur longe angustior, qua sese explicet. Carolus porro ipse Mediolanensis Archiepiscopus, exemplo prævivit Episcopis Provinciæ suæ, temporalis administrationis suæ ratiociniis Concilio Provinciali repræsentatis. Cumque in ejus vestigia ingressi essent ceteri Episcopi, testatum facit Giossanus (1) totam illam provinciam suavissimo odore religiosi regiminis, & opinione sanctitatis perfusam fuisse, largam & in pauperes manasse eleemosynarum ubertatem. Giossano ipsi confirmabat aliquando Carolus, *se rerum Ecclesiæ suæ rationes ad teruntium usque exigere: ne si cessasset ipse, non cessaret summus Judex a rationibus suis tanto acerbius exigendis. Ideo tripartito divisos a se esse proventus suos, ut pars prima cederet in expensas familiæ suæ, altera in pauperes & hospites, tertia in progressionem & utilitatem Ecclesiæ. Accepti expensique calculos a se scriptis mandatos retineri, & exhiberi Concilio Provinciali, quod non suæ res illæ essent, sed suæ fidei a Deo commendatæ.* Non facile quidquam vel ipsa Ecclesiæ meliorum sæculorum antiquitas suppeditabit luculentius, & ad accuratissimam sacræ disciplinæ formam ac sanctimoniam climatius (2). Oeconomum suum Carolus rei temporali attentiorem, & a cupiditatis suspicione non satis alienum, tam acerbe aliquando castigavit, ut morbo correptus non multo post interierit. Porro ex hac beati Caroli portionis suæ propriæ reparatione, apertissime liquet, Beneficiariis omnibus eandem imminere legem, ut portionis ipsius suæ superflua quæque refundant in pauperes, in hospites, in Ecclesiarum sive ornamenta, sive sarta tecta. Nec enim dubitabat Carolus, quin ex officio ad hanc terendam viam teneretur, & in eandem cæteri compellendi etiam essent Episcopi; cum dispensationis hujus suæ rationes faceret in Concilio Provinciali, & ab omnibus Episcopis similiter faciendas decrevisset eo auctore Concilium ipsum Provinciale.

VIII. In Ecclesia Orientali eligebantur Oeconomi, sed nonnunquam ex laicis. Anno 1030. (3) Romanus Imperator octoginta auri pondo Ecclesiæ Constantinopolitanæ annuis reditibus adjecit, expertus scilicet rerum ejus temporalium angustias, dum ejus Oeconomum ageret, teste Curopalate. *Quippe cujus fuisset superiori tempore Oeconomus.* Idquoque sibi'arrogaverant Imperatores, ut Patriarchalis Ecclesiæ redituum rationes a Magistratu laico expenderentur. Anno 1057. (4). Isaacus Comnenus pristinæ illam ut jam diximus Ecclesiam reddidit libertati, ut summa sua potestate in his uteretur Patriarcha, & quos liberet, adhiberet Ministros. *Magnæ Ecclesiæ permisit sacras suas res administrare, interdicta pror-*

(1) L. 2. c. 18.
(2) L. 8. c. 23. 26.
(3) Baron. n. 5.
(4) Idem ann. 1057. n. 36.

prorsus ejus administratione Imperio ; ita ut neque ad obeunda sacra munera , neque ad habendam sacri thesauri rationem , aliquis ab Imperatore delectus praeesset ; verum a Patriarchae potestate omnia dependerent , & personarum delectus , & rerum administratio . Ac Zonaras illud etiam affirmat (1), ab eo Imperatore redintegratum esse Patriarcham pristino suo juri Oeconomi Ecclesiae suae deligendi , cum Imperatores jam pridem eam sibi vindicassent facultatem . *In Patriarchae gratiam etiam Ecclesiasticarum rerum procurationem Ecclesiae attribuit. Nam cum ad id usque tempus & Magnus Oeconomus & vasorum Custos ab Imperatore designari soleret , utrumque id munus Patriarchae potestati subjecit , amota publica auctoritate .*

Distributio rerum Ecclesiae temporalium , in Episcopos , Clerum , reparationes , pauperes .

CAPUT XII. *P.1. l.4. c.16.*

Altius & a capite repetitur distributio rerum Ecclesiae jam ab ejus usque exordio ad Imperium Constantini Magni.

I. Quid Constitutiones Apostolicae sanciant ? Ex iis in Episcopi arbitrio sunt omnia ; ille unius Dei examini obnoxius est, ille omnia per Presbyteros & Diaconos administrat ; Clericos & Pauperes pro merito & modo quemque suo ad partes legitimas vocat .

II. Quid Canones Apostolici ?

III. Quid Origenes?

IV. Quid Eusebius ? Annua pecunia Episcopo collata .

V. Quid Cyprianus ? Hospitalitatis cura impendebat Episcopo , sed ad excipiendos pauperes .

VI. Decimae , Oblationes , Distributiones & sportulae Presbyterorum pinguiores , quam Clericorum . Clerici virtutum documento quopiam singulari illustres , Presbyterorum sportulas assequebantur .

VII. Is erat harum distributionum modus , ut moderata pares essent sustentationi.

VIII. Ita ex hac parsimonia abundabat Ecclesia , quo pauperum omnium necessitatibus succurreret .

IX. Viduarum maxime , & Diaconissarum.

X. Justini Martyris suffragio superiora confirmantur .

I. ID sanciebant Constitutiones Apostolicae , ut quando epulas caritati sacras, Agapas vocabant, laici instaurarent , Episcopo etiam absenti solemnem ut servarent portionem , suam quoque Lectoribus , Cantoribus , & Ostiariis seponerent (2) : at Diaconis & Presbyteris qui verbo Dei praedicando strenue navarent operam , duplices singulis sportulas addicerent . Spectabat illud quidem ad spontaneas laicorum largitiones . Sed nihil tamen vetat inde aliquid augurari de ipsarum Ecclesiae rerum distributione. Prohibentur ibidem Diaconi, nequid pauperibus , vel misellis donent ; nisi moneat , nisi jubeat Episcopus , nisi dux ipse & auctor sit harum omnium erogationum . Nimirum orationi & verbo instabant , & totos se impendebant Episcopi, in Diaconos rejiciebant administrationem temporalem , de omnibus certe ab iis consulendi , denique Diaconi Episcopis , Episcopi Deo rationes omnium faciebant (3). *Tibi , laice , convenit , ut largiaris ; Episcopo vero tanquam Oeconomo & administratori rerum Ecclesiasticarum , ut dispenset . Cave tamen ne Episcopum ad rationes voces , neque dispensationem illius observes, quomodo eam gerat , aut quando , aut quibus , aut ubi , utrum bene , an secus . Habet enim ipse ratiocinatorem Deum , qui hanc illi procurationem in manus tradidit , qui ei Sacerdotium tantae dignitatis mandare voluit .* Ita funditus summovebantur laici ab administranda re Ecclesiae temporali , cui unus praeerat summo jure Episcopus .

Alio vero loco earundem Constitutionum Apostolicarum , alendis Episcopis , Presbyteris & Diaconis segregantur Primitiae : Decimae Clericis reliquis , & pauperibus . *Omnes Primitiae offerantur Episcopo & Presbyteris & Diaconis , ad eos alendos . Omnis*

(1) Zon. T. 3. p. 213. (2) L. 2. c. 28. (3) Ib. c. 3 c. 32. L. 8. c. 30.

Omnis vero decima offeratur ad alendos reliquos Clericos, & virgines, & viduas & & pauperes: Primitiæ enim Sacerdotum sunt, & Diaconorum qui Sacerdotibus ministrant. Quoad oblationes altaris ad Eucharisticum sacrificium, vide ut peracto sacrificio, quæ supererant, omnia dispensarentur (1). *Benedictiones, sive Eulogiæ quæ in mysticis superant, de sententia Episcopi, aut Presbyterorum, Diaconi distribuant Clero: Episcopo partes quatuor, Presbytero tres, Diacono duas, reliquis vero hypodiaconis, aut Lectoribus, aut Cantoribus, aut Diaconissis partem unam*. Ejusmodi erat æqua partitio rerum Ecclesiæ, seu redituum inter Clericos.

II. His consentiunt Canones Apostolici (2) in summa potestate Episcopo concedenda distribuendarum Ecclesiæ rerum, sed ea lege præstituta, ut nequid convertat in domos cognatorum, nisi si qui eorum egeant: tum enim illos, eo quo pauperes, numero habebit. *Quod si pauperes sunt, tanquam pauperibus subministret*. Si suæ privatim Episcopo res sint & hæreditates, seponendæ eæ sunt, ut intacto Christi patrimonio, eas ut lubebit in proximos transcribat. Minime mirandum autem, si tam exaggerata sit Episcopi in temporalibus potestas, cum animarum illi salus concredita fuerit. Denique Presbyterorum ac Diaconorum consilio & ministerio ille utetur in invidiosa hac tota rerum administratione (3). *Si animæ hominum pretiosæ illi sunt creditæ, multo magis oportet eum curam pecuniarum gerere, ita ut potestate ejus omnia indigentibus dispensentur per Presbyteros & Diaconos*. Sustentabitur & Episcopus eodem ex penu rerum Ecclesiæ, si egeat. *Ex iis autem, quibus indiget, ad suas necessitates, & ad peregrinorum fratrum usus ipse percipiat, ut nihil eis possit omnino deesse*. Ex quibus illud existit, tantum ex Ecclesiæ bonis delibandum fuisse Episcopo in privatos usus, quantum re propria & familiari destitueretur. Alias rebus Ecclesiæ abstinentem, omnia in pauperes effundere debuisse. Perspicis & hic peregrinorum & hospitum curam Episcopo delegari. Paulus quoque hospitalitatis sedulos sectatores esse voluerat Episcopos. Apparet eo consilio sportulas tam uberes Episcopo adjudicatas fuisse. Inter hospites autem specialius Clerici commendabantur (4), illi potissimum qui præstantiores vel doctrina essent, vel sanctitatis opinione.

III. Penes Diaconos fuisse curam patrimonii sacri adgubernandi declarat Origenes, cum amarius in eos stomachatur, qui execrabili quadam cupiditatis insania, ex pauperum egestate divitias sibi cogerebant (5). *Divites fiunt de rebus pauperum*.

IV. Natalem Confessorem memorat Eusebius (6) ab hæreticis illectum fuisse, & Episcopalibus infulis exornatum, desponsa pecunia menstrua centum quinquaginta nummorum argenti δηνάρια. Hinc patet pecuniarias quoque fuisse quasdam distributiones, easque menstruas, nec mediocris denique pecuniæ.

V. Id jam ex Tertulliano adnotari potuit, ubi ab eo narratum est, in Arcam Ecclesiæ stipem jactare solito fideles singulis mensibus. Sed expressius aliquid suggerit Cyprianus de quantitate pecuniæ Episcopo solvi solitæ, ad hospitalitatem maxime explicandam. Ita enim ille ad Ecclesiæ suæ Presbyteros & Diaconos (7). *Infirmorum & omnium pauperum curam peto diligenter habeatis, sed & peregrinis, si qui indigentes fuerint, sumptus suggeratis de quantitate mea propria, quam apud Rogatianum Compresbyterum nostrum dimisi: quæ quantitas ne forte jam universa erogata sit, misi eidem per Naricum Acolythum aliam portionem, ut largius & promptius circa laborantes fiat operatio*. Quo manifestum fit hospites quidem ab Episcopo excipi solitos, sed pauperes: *Siqui indigentes fuerint*. Itaque hospitalitas illa, qua Nobiles, divitesque excipiuntur, ab illa non mediocriter discrepat, quam Apostoli & eorum in vicem suffecti Episcopi, professi sunt, & in se receperunt, & in quam effundi voluere res pauperum. Hic rursus ex Cypriano in collige communes tum quidem fuisse & indiscretas res Ecclesiæ omnes, non communi tamen Clericorum vitæ & societate consumptas fuisse, sed singulis pro cujusque officio & labore admensas.

VI. Id rursus & alibi tradit Cyprianus, ut Sacerdotes & Levitæ Mosaici decimas ex reliquis Tribubus demetebant, quibus vesci

(1) Ib. c. 31. (2) Can. 39. (3) Cap. 40. 41. (4) Can. 34. 37.
(5) In Matth. Tract. 15. (6) L. 5. c. 28. (7) L. 3. Ep. 24.

vesci & vestiri possent (1): *Ad victum atque vestitum ab undecim Tribubus, de fructibus qui nascebantur, decimas perciperet:* Ita nunc Clericos aliquas veluti decimas accipere, in ea oblationum quæ ipsis obtingit parte, ut tota virium contentione in sacrorum ministerium & in animarum procurationem salutis æternæ incumbant. *Quæ nunc ratio & forma tenetur, ut qui in Ecclesia Domini ad ordinationem Clericalem promoventur, nullo modo ab administratione divina avocentur, ne molestiis & negotiis sæcularibus alligentur: sed in honore sportulantium fratrum, tanquam decimas ex fructibus accipientes, ab altare & sacrificiis non recedant.*

Alibi rursum observat sanctus Pater eas singulis mensibus solemnes fuisse distributiones, uberiores fuisse Presbyterorum, quam ceterorum Clericorum, ex Pauli ipsius instituto, nisi industriam, fidem, religionem suam insignisset quis inferiorum Clericorum: tum enim opimiores illi sportulas fuisse tributas, & Presbyteris æquatas, quanquam Lectorem ipse tum in gradu staret. Id præmii constituit Cyprianus ipse, & privilegii Celerino Lectori, cum illustri confessione, & ætatis teneritudinem suæ, & persecutorem furores superasset. Eadem in causa honore consimili decoratus est Aurelius Lector (2). *Ceterum Presbyterii honorem designasse nos illis jam sciatis, ut sportulis iisdem cum Presbyteris honorentur, & divisiones mensurnæ æquatis quantitatibus partiantur.* Non immerito forsan suspicabitur quis, hic disjungendas esse divisiones menstruas pecuniæ, *divisiones mensurnas a sportulis* quæ diebus, vel hebdomadibus singulis præstabantur. Nam mensibus tantum singulis pecuniæ distribuebantur, ut ex Tertulliano, Eusebio, & Cypriano patuit. At non facile poterant osculentorum erogationes semel tantum quovis mense fieri. De pecuniariis distributionibus agit & alibi Cyprianus (3): *Interim se a divisione mensurna cohibeant, &c.*

VII. Quantumvis autem abundantiores aliæ aliis essent hæ procurationes, non ultra modum tamen frugalis victus & vestitus eas egressas esse auguramur, etsi dignitate quis sua vel industria specialiter commendaretur. Est enim frugalitatis modus, non unus semper & idem; sunt fines alii aliis latiores, etsi intra gyrum modestiæ omnes. Id jam supra indigitavit Cyprianus, idemque rursus inculcat, ubi Histrionem hortatur ignominiosam ejurare atque expuere artem, atque acquiescere alimentis, quæ offert, quæ ingerit Ecclesiæ, modicis illis quidem; sed quibus contenta sit & læta natura (4). *Quod si penuriam talis & necessitatem paupertatis obtendit, potest inter ceteros, qui alimentis Ecclesiæ sustinentur, hujus quoque necessitas adjuvari, si tamen contentus sit frugalioribus & innocentibus cibis. Sic contentus Ecclesiæ sumptibus, parcioribus quidem, sed salutaribus. Quod si illic Ecclesiæ non sufficit, ut laborantibus præstentur alimenta, poterit se ad nos transferre, & hic quod sibi, ad victum atque vestitum necessarium fuerit, accipere.*

VIII. Vigente & illibata hac frugalitatis lege, a Paulo præfixa, & his a Cypriano verbis declarata. *Quod sibi ad victum atque vestitum necessarium fuerit:* quo aleret & vestiret Ecclesia pauperes prorsus omnes, semper abundabat. Sigillatim Cyprianus infirmos, pauperes & advenas his verbis commendavit (5): *Infirmorum & omnium pauperum curam peto diligenter habeatis, sed & peregrinis, si qui indigentes fuerint, sumptus suggeratis.* Et cum Apostolici ipsi Canones tum Episcopo ipsi annuant, ut rerum Ecclesiæ particeps sit, cum egenus ipse est: hinc manifestissime intelligitur, Clericis ceteris parce ut pauperibus erogatum fuisse, ut non egerent, non ut abundarent; atque ita pauperibus omnibus abundaret Ecclesia.

IX. Viduis tamen & Diaconissis prolixior impendebatur providentia, ut pari cum Clericis honore recrearentur & stipendio. Molestius tulit Tertullianus juniorem virgunculam annorum viginti ab Episcopo quodam Viduarum albo inscriptam fuisse, hoc est, Diaconissarum, quæ anno demum ætatis sexagesimo ex Pauli Apostoli præcepto ordinabantur. Ita vero statuit Tertullianus, ea incidisset Episcopo sententia, ut virginem illam Diaconissarum sportulis honestaret, rationem illi quandam aliam ejus rei ineundam fuisse; quæ minus a sensu & natura communi abhorreret (6). *Plane scio alicubi virginem in vidua-*

(1) L. 1. Ep. 9. (2) L. 4. Ep. 5. (3) Ep. 28. 66. (4) L. 1. Ep. 10.
(5) L. 1. Ep. 24. (6) L. de Virg. velandis.

ductu ab annis nondum viginti collatam. Cui si quid refrigerii debuerat Episcopus, aliter utique salvo respectu disciplinæ præstare potuisset.

Apud Eusebium in mille quingentis pauperibus, quos Ecclesiæ stirpe Cornelius Papa sustentabat, viduæ præcipuo quodam loco & honore habentur (1). In Constitutionibus Apostolicis supra relatis, Diaconissæ iisdem donantur sportulis, quibus Subdiaconi, Lectores, & Cantores; & illud pronuntiatur, quæ Clero exsolvuntur decimæ, eas minorum Clericorum sustentationi dicatas esse, Virginum, Viduarum, & Pauperum. Ea erat distributio, is usus bonorum Ecclesiæ, id utriusque Testamenti paginis præmonstratum est, id a sanctissimis jam olim Episcopis frequentatum; eo collimabant fidelium largitiones, & ipsæ hæreditatum distractiones.

X. Scitissime Justinus Martyr, quæ natura, quæ partitio rerum esset Ecclesiæ; ubi Clericos ipsos gregi pauperum implicat, ubi ait die Dominico, celebratis Mysteriis, erogasse divites quod suaderet pietas, ea dona penes Episcopum fuisse deposita sublevandis pupillis, viduis, ægris, captivis, hospitibus, egenis denique universis (2). *Ceterum qui copiosiores sunt, & volunt, pro arbitrio quisque suo quod visum est contribuunt: & quod ita colligitur, apud Præpositum deponitur; atque inde ille opitulatur viduis, pupillis, & his qui propter morbum, aut aliam quamlibet causam egent, quique in vinculis sunt, & peregre adventibus hospitibus; & ut simpliciter dicam, indigentium is omnium curator est.*

CAPUT XIII. P.1.l.4.c.15.

Partitio proventuum Ecclesiæ in Episcopos, Clerum, pauperes, sarta tecta Ecclesiarum, prioribus quinque sæculis Ecclesiæ.

I. Quadripartita redituum Ecclesiæ distributio sæculo demum quinto in Ecclesia Latina observatur.

II. Nonnulla adnotantur in Epistolam Simplicii Papæ, quæ de his agit:

III. Item in Epistolam Gelasii.

IV. Quarta Episcopo decernitur proventuum pars, quod ei advenarum, hospitum & captivorum mandata sit cura.

V. VI. Per priora quatuor sæcula providentiæ & charitati Antistitis tota hæc committebatur sollicitudo. Probationes ex Ambrosio & aliis.

VII. VIII. Ea in quatuor partes distributio, Orientalibus Ecclesiis nec audita, nec usurpata est.

IX. Ea partitionis norma tum demum invecta, cum novis malis medendum fuit.

X. Et eum remittendum fuit aliquid de primævo vigore.

XI. Portio Episcopi & Clericorum, utraque sane pinguior communi subest legi, ut superflua omnia in pauperes refundantur.

XII. XIII. Quando cœperint Episcopi non omnes prorsus fundos Diœceseon in potestate habere?

XIV. Rursus de eodem in Occidente.

XV. De partitione fundorum.

I. NOn facile est diffinire, quo certissime tempore instituta sit distributio illa canonica & quadripartita redituum Ecclesiæ in Episcopum, in sarta tecta, in pauperes & in Clerum. Etsi enim usus idem esset eorum tribus vel quatuor etiam prioribus sæculis, nulli tamen adhuc Canones illam aut præceperant, aut commemoraverant in quatuor partes sectionem. Non alius fere ante Simplicium Papam illam attigit, quanquam de ea ille, ut de re usitatissima verba faciat. Quæ illum causa adduxit, ut de ea aliquid perstringeret: nos ex ea odorabimur forsan, quæ fuerit hujus origo institutionis. Gaudentius Aufinii Episcopus non simoniacas modo Ordinationes fecerat plures, sed ne præscriptas quidem regulas servaverat in redituum Ecclesiæ communium distributione. Certior factus ejus rei Pontifex, Severum Episcopum delegavit, ut quarta tantum parte proventuum gaudere sineret Episcopum, quartam partem alteram addiceret Clero, reliquas duas partes consimiles pauperibus & reparationibus desponsas Onagro Presbytero committeret, sub periculo sui Ordinis eas administraturo (3). *Simul etiam de reditibus Ecclesiæ, vel oblatione fidelium quid deceat nescienti, nihil licere permittas, sed sola ei ex his quarta portio remittatur; dua*

(1) L. 5. c. 43. (2) Apolog. 2. (3) Ep. 3.

duæ Ecclesiasticis Fabricis , & erogationi peregrinorum & pauperum profuturæ , ab Onagro Presbytero sub periculo sui Ordinis ministrentur , ultima inter se Clericis pro singulorum meritis dividatur. Præcipit denique Pontifex a Gaudentio Episcopo restitui tres illas portiones, quas triennio superiori præter fas usurpasset . *Tres illas portiones quas per triennium dicitur sibi tantummodo vindicasse, restituat*.

II. Hinc dilucet . 1. Ita præfuisse summa cum potestate Episcopum dispensationi rerum Ecclesiæ , ut canonicæ tamen partitionis legi serviendum ei esset . 2. Si ab æquitatis ille orbita, & a Canonum regula deviaret , ad Metropolitanum provocabatur, qui alium quempiam Provinciæ Episcopum ei curæ præficiebat . 3. Quæ pauperibus portio adsignabatur , ea & Cleri portioni æquabatur, & Episcopi . 4. Fidei Episcopi & diligentiæ commendabantur , quæ sepositæ fuerant pauperibus & Fabricis partes duæ . 5. Si depositum interveniret Episcopus , restituere cogebatur . 6. Quæ Cleri erat quarta portio, ea rursus in partes longe plurimas scindebatur, pro cujusque gradu ac merito, & labore.

III. Eam Constitutionem quadripartitæ sectionis innovavit Gelasius , ubi Episcopis præcepit, ut quartam proventuum Clero adjudicarent (1): *Sicut dudum rationabiliter est decretum :* vetitoque Clero, ne quid ultra sibi arrogaret : *Sic Clerus ultra delegatam sibi summam nihil insolenter noverit expetendum*. Non reditus tantum certi, sed & quotidianæ oblationes ita distribuebantur. *Tam de reditu, quam de oblatione fidelium* . Sed illud hic vel maxime observandum in hac Gelasii Epistola, quod cum fabricarum & pauperum portiones Episcopo permittantur dispensandæ, arbitro uno Deo & judice; admonetur ille tamen tam conspicuas & omnibus obvias esse debere ejus erogationes in egenos , & Ecclesiarum reparationes , ut & maledicentissimi quique obmutescere cogantur . *Ea vero quæ Ecclesiasticis ædificiis attributa sunt , huic operi veraciter prærogata , locorum doceat instauratio manifesta sanctorum: quia nefas est , si sacris ædibus destitutis, in lucrum suum Præsul impendia his destinata convertat . Ipsam nihilominus ascriptam pauperibus portionem , quamvis divinis rationibus se dispensasse monstraturus esse videatur , tamen juxta quod scriptum est, ut videant opera vestra bona , & glorificent Patrem vestrum qui in cœlis est , oportet etiam præsenti testificatione prædicari, & bonæ famæ præconiis non taceri* .

IV. Hæc eadem Statuta aliis quoque litteris confirmat Gelasius , additque ideo uni Episcopo quartam omnium proventuum partem adsignari , quod hospitibus ille & captivis opitulaturus sit (2). *Reliquum sibi Episcopi vindicant, ut sicut ante diximus , peregrinorum atque captivorum largitores esse possint*. Hospites & advenas supra Simplicius ex pauperum, hic Gelasius ex Episcopi portione sustentari jubet : nec ea quenquam movebit pugna , si hospites recolamus duplicis esse posse generis : nobiliores alios , quos suis ædibus Episcopus excipiat: obscuriores alios , qui ad pauperum diversoria deducerentur. Auctor est Theodorus Lector moris fuisse Ecclesiæ Romanæ ut mobilia venderentur, tres portiones ex eorum pretio fierent , in Ecclesiam, Episcopum & Clerum.

V. Simillimum ergo veri est, locum non fuisse quadripartitæ illi distributioni , nisi quinto demum sæculo. In Conciliis & Pontificum prioribus Epistolis de ea verbum fit nullum . Quæ superius ex Ambrosio , Hieronymo , Augustino , aliisque sanctis Patribus congessimus, ea perspicue demonstrant , Episcopum summo jure sacros reditus dispensasse ; nulla certa constrictum lege, nisi justitiæ & caritatis . Ex Ambrosio ex prompsimus , quæ dubitationem omnem expungant . Uni enim Episcopi sapientiæ committit , ut eum teneat modum in decoranda Ecclesia , alendisque pauperibus & Clericis , ut ne vel parcimoniæ studio avaritiæ laqueos , vel suspiciones incurrat : vel dum hanc infamiam extimescit , sacrum Christi patrimonium dilapidet (3) . *Et maxime Sacerdoti hoc convenit , ornare Dei templum decore congruo : quantum oporteat largiri peregrinis, non superflua, sed competentia: non redundantia, sed congrua humanitati : ne restrictiorem erga Clericos , aut indulgentiorem se præbeat. Alterum enim inhumanum , alterum prodigum , si aut sumptus desit necessitati eorum, quos a sordidis negotiationis aucupiis retrahere debeat, aut voluptati superfluas* . Hinc apertissime proditur nullaidum Ambrosii ævo hujusmodi partitionum

(1) Ep. 9.

(2) Ep. 10.

(3) Offic. l. 2. c. 21.

rum leges orbi Christiano illuxisse.

VI. Quatuor priorum sæculorum Episcopi sua ipsi fere patrimonia pauperibus erogabant, adeo non de Christi & pauperum opibus ditescere amabant ipsi. Reditibus Ecclesiæ eo quo pauperes modulo utebantur. Aut communis societatis vinculo connexi vitam agebant Clerici, ita nihil opus erat partitione, aut victu & vestitu contenti degebant, unde nec erat quod de justa sua portione litigarent cum Episcopo. Augustinus Possidio teste una gaudebat cum Clericis suis societate vitæ, & omnium rerum communione, cibi, vestis, ædium; pauperes eodem ex penu, quo Clericos suos alebat; cum exaruerat ærarium Ecclesiæ, ad inexhaustum Fidelium caritatis censum confugiebat. Nulla hic usquam littera, nullus apex, unde partitiones auguremur bonorum, aut partitionum leges. Concilii Carthaginensis IV. Canones summa quadam diligentia totam ejus ævi disciplinam Ecclesiæ circumscripsere, nullum tamen ibi usquam hujus distributionis vestigium.

VII. Ecclesiæ Orientalis Concilia & Patres de istiusmodi partitione meminere nusquam, nec ulla ibi Episcopis lex imminere visa, quam suæ ipsorum abstinentiæ, temporalium contemptionis, sapientiæ & caritatis. Canones Antiocheni Episcopo copiam faciunt, ut de proventibus Ecclesiæ tantum delibet, quantum sibi opus erit, si vere egeat, non ut quartam eorum partem in suos traducat usus. Unde nec aliam ei delineant regulam, nisi ut de consilio Presbyterorum & Diaconorum omnia temperet. Excandescit Isidorus Pelusiota in Presbyteros, & in Episcopum, avaritiæ suæ sordibus & rapinis infamem: sed nihil hic sonat de canonica portione, vel pauperum, vel aliorum quorumvis. Egit Palladius non semel in vita Chrysostomi, de coercitis ab eo rerum Ecclesiæ profusionibus; sed nec canonicarum usquam meminit portionum, & totum unius Episcopi providentiæ committit, & sapientiæ & caritati, ut Cleri pauperumque necessitatibus prospiciat. Ea Conciliorum Patrumque testimonia, partim congesta superius, partim inferius cogerenda sunt; sicut & illa Chrysostomi, ubi publicam conscientiam informat de legitimo sacrorum proventuum usu, de numero viduarum, virginum, pauperum: ubi dilucide significat non quarta ex parte, sed totam prorsus Ecclesiæ substantiam in pauperes effusam, decerptis tantum quæ Episcopi & Cleri necessitatibus sufficerent, ut qui in agmine pauperum primas tenerent.

VIII. Fateri ergo cogimur quinto demum Ecclesiæ sæculo, & quidem in Ecclesia tantum Latina, hanc partitionum legem promulgatam fuisse, ut gliscenti malo occurreretur. Quinto non ante sæculo, & in Occidente tantum eam partitionem inolescere cœpisse, jam satis, ut opinor, superque demonstratum est. Non me contineo tamen, quin addam ex Cyrillo Archiepiscopo Alexandrino locum hunc expressissimum, quo urget integrum esse debere Episcopo, ut qua pollet sapientia & religione, omnia dispenset nec nisi Deo rationes faciat: dum diligentissime curet suos cuique Ecclesiæ fundos, suam sacram supellectilem, vestesque sacras servari (1). *Male habet, magnaque tristitia afficit sanctissimos Episcopos, qui sunt ubique terrarum, quod sumptuum, qui illis eveniunt, dispensationis ratio ab eis exigatur, sive ex Ecclesiasticis reditibus, sive ex fructu aliunde percepto. Unusquisque enim nostrum dabit suorum malorum rationem omnium Judici. Vasa enim pretiosa & possessiones immobiles oportet servari Ecclesiis. Episcopis autem qui tunc temporis divinum Sacerdotium administrant, incidentium sumptuum dispensationem secure credi.*

IX. Jam vero quod perstrinximus, hac partitionum lege obviatum esse avaritiæ Episcoporum & Clericorum cupiditati, nova quadam, sed tum necessaria Indulgentia; id vero ne in controversiam quidem jam fere venire potest. Plura enim jam exempla recensuimus, ubi Oeconomorum fidei parum constanti, vel negligentiæ Episcoporum, vel Clericorum rapacitati irascebantur pauperes, pauperumque flagrantissimi defensores. Ea ergo non improbabiliter occasio fuisse conjicitur ejus partitionis faciendæ.

X. Quod vero hac partitionum lege non acui, sed hebescere potius visa sit prisca disciplinæ pietas in pauperes, hinc patet, quod ex primævis & antiquissimis Ecclesiæ institutionibus, omnes Ecclesiæ proventus patrimonia sint pauperum; quod ex iis nihil prorsus attigerent Clerici & Epi-

(1) Cyrill. Alex. Ep. Can. Tol. 5. Part. 2. p. 211.

Epiſcopi, niſi pauperes eſſent; quod ne tum quidem, niſi qua pauperes ſobrietate attingerent: quod ut patrimonio pauperum parcerent, non pauci eorum manibus operarentur, unde victitarent: quod complures eorum cum primum ordinatione Clero initiabantur, ſuas Eccleſiæ dicarent hereditates, quod nonnulli eorum communis vitæ ſocietate cum Epiſcopo vincirentur. Atqui his omnibus evertitur quadripartita illa diſtributio.

XI. Supereſt tamen pulcherrima ratio conciliandæ hujus partitionis cum primigenia Apoſtolicorum temporum puriſſimaque diſciplina, ſi intelligamus illas Epiſcopi, illas Cleri portiones, portiones ſemper eſſe patrimonii pauperum, adeoque ubi Epiſcopi & Cleri neceſſitatibus modeſte & frugaliter proviſum eſt, reliqua pauperum eſſe. Una enim conſtat & eadem natura harum partium, atque totius: utque ante partitionem, ita & poſtea pauperum eſt tota ea ſubſtantia. Decretis Eccleſiæ proviſum eſt, ut quarta ſaltem pars Eccleſiæ redituum pauperibus erogaretur. Sed non ſtatim abſoluti ſunt Beneficiarii inconvulſis illis legibus, & Clero ipſi, & Eccleſiæ rei affixis, ut neceſſario contenti ſint, ut reſidua largiantur egentibus, frugali ſuſtentationi acquieſcant, reliqua diſpergant in pios uſus, luxum & abundantiam deſugiant, paupertatem magni faciant; ita fixum animo & perſuaſum habeant, furti & ſacrilegii flagitio implicari, qui de pauperum patrimonio diteſcunt. Hæc Eccleſiaſticæ diſciplinæ conſtantiſſima ſunt placita, nec ullis temporum vicibus, nec partitionum quibuſcunque legibus mutabilia.

XII. Non ſolius autem Eccleſiæ Cathedralis ſuæ res & proventus diſpenſabat Epiſcopus per Diaconos, vel Oeconomos ſuos; ſed & omnium Parochiarum urbis & ruris totius Diœceſeos ſuæ. Qui etiam ſupra laudati ſunt Apoſtolici, Ancyrani & Antiocheni Canones, nullos limites objiciunt poteſtati Epiſcopi in diſpenſandis oblationibus, reditibus & bonis Eccleſiæ, ſive ruri, ſive in urbibus; totum ei ſubjiciunt, quidquid illud eſt rei temporalis, totum ab eo volunt per Presbyteros & Diaconos adgubernari. Video excipi poſſe, tur editos eſſe Apoſtolicos & Ancyranos Canones, cum nullæ dum eſſent ruris Parochiæ, cum una eſſet tota Diœceſi Cathedralis Eccleſia. At indubium eſt Antiocheni Concilii tempore plures jam & civitatis, & urbium, & ruris Parochias fuiſſe; cum hujus tamen Concilii Canones omnium prorſus diſpenſationem uni Epiſcopo committant.

XIII. Conjici hoc ipſum poſſet ex Decretis, quibus bonorum partitio præſcripta eſt. Illa enim aperte declarant, Epiſcopi jam id muneris fore, ut reditus proventuſque omnes in quatuor partes ſcindat omnium prorſus Diœceſeos ſuæ Eccleſiarum. Nec uſquam enim mentio fit partitionis ſpecialis Parochiarum agreſtium, vel urbis, ſi quæ in urbe eſſent a Cathedrali ſejunctæ.

XIV. Idem confirmat Canon Concilii Hipponenſis a Ferrando Diacono publicatus, eo quippe prohibetur Epiſcopus quidquam uſurpare de rebus Parochiarum ruris (1). *Ut Epiſcopus Matricis non uſurpet, quidquid fuerit donatum Eccleſiis, quæ in Diœceſi conſtitutæ ſunt.* Fuerat ergo is uſus antiquiſſimus, ut acciperet Epiſcopus, quidquid Eccleſiis daretur ſuæ Diœceſeos. Sed aboleſcere jam ille cœperat tempore Auguſtini (2). Verba enim facit ſanctus ille Pater de duobus Clericis ſuis, qui Eccleſias ſuæ originis pauperiores agrorum ſuorum parte aliqua donaverant. Ubi vero Africana Concilia prohibent, ne Presbyteri Parochiarum ruris quidquam alienent, innunt utique non obſcure aliquos Eccleſiæ fundos in eorum eſſe poteſtate (3). Gelaſius Epiſcopo concedit fundos, redituſque Eccleſiarum omnium regendos, vaſa tantum ſacra, & id genus alia Eccleſiis dimitti vult, quibus oblata fuerint. Cum ſingularum ſtatim Eccleſiarum conditores eſſent, & parentes Epiſcopi, erant & Adminiſtratores. Utque languent plerumque initia, & ſubinde ope & ſolatio egent, vix potuerant Eccleſiæ niſi ope Epiſcoporum grandeſcere. Oblationum cujuſque Parochiæ tertia vel quarta pars eis reſervata poſtea fuit: nimirum omnes prorſus eorum juris ante fuerant. Denique hinc cauſa emerſit privilegiorum Cœnobiis dandorum, quod Epiſcopi, quidquid offerretur Eccleſiis ſuæ Diœceſeos, tam ſui juris id eſſe interpretarentur, quam ipſas Eccleſias, quas ipſi condidiſſent vel expenſis, vel auſpiciis, & auctoritate ſua.

XV.

[1] Ferr. Diac. Brev. [2] Can. 38. De diverſ. Serm. 50.
[3] Conc. Carth. in Cod. Can. Eccl. Rom. c. 43. Cop. Rom. c. 110. 115.

XV. Nihil prima hac ætate dixi de fundis ipsis in Clericos distributis, quod ejus rei levissima tantum & perobscura observari possint vestigia. Docuit nos modo Augustinus Parochias ruris aliquid agrorum sibi proprium habuisse, Oratoria in villis Magnatum commonstravit nobis Chrysostomus, quibus decimæ circumjacentium agrorum vindicarentur. Sed de his uberius infra altera jam Ecclesiæ ætate.

CAPUT XIV. *P.2.l.4.c.15.*

Distributio proventuum Ecclesiæ in quatuor partes in Ecclesia Romana, sæculo VI. VII. & VIII.

I. In quatuor partes secabantur Ecclesiæ proventus, in Episcopum, Clerum, pauperes, sarta tecta.

II. Munera Episcoporum repudiat Gregorius, ne quid decedat de Cleri portione.

III. Clericis ægrotantibus eædem præbebantur distributiones.

IV. Tam antiqui quam novi reditus in quatuor partes dividebantur.

V. Quarta portio Cleri pro ordine & merito in Clericos dispensabatur.

VI. Alii aliarum Ecclesiarum erant mores, sed ubique torpor Clericorum excitabatur his distributionum aculeis, auctore Gregorio Magno.

VII. VIII. Exempla partitionis hujus minutioris inter Clericos & pauperes.

IX. Optatissimum Gregorio fuisset, ut Clerici in commune possiderent omnia cum Episcopo, idque in Anglia ab Augustino institui, & servari pervicit.

X. Portio Episcopi Visitatoris.

XI. Ne illiterati quidem Clerici distributione sua frustrabantur.

XII. Quæ portio reparandis dicabatur Ecclesiis, eam Episcopus administrabat.

XIII. Polyptichum Gelasii Papæ.

XIV. Gregorius II. eundem distributionis usum sectabatur.

XV. De Cathedratico & Procurationibus.

I. QUanta quanta esset Episcopus potestate in regendis & dispensandis Ecclesiæ rebus, erat tamen non dominus, sed fidus & benevolus dispensator, potestate fretus tanto stabiliori, quanto Legibus & Canonibus magis obnoxia. Viguit hac secunda Ecclesiæ ætate vel maxime in Ecclesia Romana quadripartitæ divisionis consuetudo & lex. Ei ergo & luminis aliquid & firmamenti hic adjiciemus ex Conciliis & Scriptoribus ejus ævi.

II. Certior factus Gregorius Papa Felicem Messanæ in Sicilia Episcopum Romanum iter meditari, & aliqua jam missitare munuscula, quibus illum veneraretur, ut moris erat: occupavit illum per litteras avocare & a Romana profectione, & a munerum missitatione, mandavitque ut ea consuetudine oblitterata aliam utiliorem & optabiliorem inveheret, ut annuæ in Clerum distributiones fierent, quanta maxima fieri possent fide & diligentia (1). *Quia caritatem tuam ad nos venire velle cognovimus, admonemus ut ad veniendum non debeat laborem assumere, sed ora pro nobis, &c. Nobis de cetero ne quid transmittere debeas inhibemus, &c. Consuetudines quæ Ecclesiis gravamen noscuntur inducere, nostra nos decet consideratione remittere, ne illuc aliqua cogantur inferre, unde sibi inferenda debent potius expectare; Clericorum siquidem aliorum consuetudinem te oportet illibaeam servare, eisque annis singulis, quæ sunt consueta transmittere.* Ad Episcopum Urbevetanum scripsit, ut ægrotanti Clerico eadem stipendia suppeditaret, quæ ante integra utenti valetudine, pro more & modo facultatum suæ Ecclesiæ (2). *Nihil eum ad percipienda quæ consueta sunt, hæc ægritudo debeat impedire: quia diversis in Ecclesia militantibus, varia sæpenumero contingit infirmitas. Et si hoc fuerint exemplo deterriti, nullus de cetero qui Ecclesiæ militet, poterit inveniri: sed secundum loci ejus ordinem, quæque ei si sanus esset poterant ministrari, de ipsa exiguitate, quæ Ecclesiæ potest accedere, ægrotanti præbere non desistat tua fraternitas.*

III. Ubi perspicis 1. Clericos, vel Beneficiarios, *Ecclesiæ militantes*, sportulas accepisse, tanta varietate, quanta esset vel Ecclesiarum, vel Ordinum varietas. *Secundum loci ejus Ordinem*. 2. Dum afflicta essent valetudine, tum vero stipendiis suis frustrari multo minus potuisse, quod & in-

(1) L. 1. Ep. 46. (2) L. 2. Ep. 5.

& inhumanum id, & iniquum videretur. 3. Ejusmodi inhumanitate deterrendos non fuisse alios, sive Clericos, sive Cleri candidatos.

IV. Cum rescisset autem idem Gregorius Episcopos Siciliæ antiquorum Ecclesiæ redituum quarta parte Clericos suos impertiri, at reditus novos omnino in usus suos convertere: ea de re Episcopum Syracusanæ Ecclesiæ acerbissime objurgavit (1). *Quam pravam subintroductamque consuetudinem fraternitas tua vivacius emendare festinet: ut sive de præteritis reditibus, sive de iis quæ nunc obvenerunt, vel obvenerint, quartæ secundum distributionem canonicam dispensentur. Incongruum namque est, unam eandemque Ecclesiæ substantiam duplici quodammodo jure censeri, id est, usurpationis & Canonum.* Hæc scilicet erat *Distributio Canonica*, quarta pars antiquorum novorumque redituum inter Clericos distributa. Sua erat & Episcopis quarta pars, qua nec illi fraudabantur Episcopi Visitatores, quibus Ecclesiæ vacantes interim *commendabantur*. En ipsa Gregorii verba (2): *Ut quartam quam ejusdem Ecclesiæ Episcopum oportebat accipere, a die visitationis tuæ, vel quousque illic eam sollicitudinem gesseris, tibi debeat applicare.*

V. Jam inter Clericos distributio fiebat, pro cujusque Ordine, merito, labore. Unde idem Gregorius (3): *Juxta antiquam consuetudinem, secundum personarum qualitatem.* Itaque liberalius donabantur Presbyteri, sed si quo jam gauderent Ecclesiæ fundo, tantundem demetebatur de eorum distributione. *Presbytero possessionem quam tua fraternitas petiit dari fecimus, ita ut quantum præstat, tantum de solidis quos accipere consueverat, minus accipiat.* Sed accuratiorem libet hic attexere descriptionem partitionis hujus minutiarum; pro Ordine & labore Clericorum, pro moribus Ecclesiæ, pro arbitrio Episcopi. Gregorio Papæ conquestus est Clerus Catanensis, quod non satis bona fide, nec satis larga manu sua sibi quarta portio distribueretur. Delegatus in id est a Gregorio Cyprianus Diaconus, Siciliæ Nuntius. Constituit Cyprianus, ut ejus quartæ portionis tertia pars ad Presbyteros & Diaconos rediret, reliquæ partes duæ inter inferiores Clericos dispensarentur. Presbyteri & Diaconi Catanensis ab hoc decreto ad Pontificem appellaverunt, & per Legatos Gregorio contestati sunt, antiqui id moris fuisse, constantissime semper retenti, ut tertia tantum pars ad inferiores Clericos perveniret, partes duæ vero in Presbyteros & Diaconos dividerentur (4). *Conquesti sunt hoc contra antiquam consuetudinem in suo gravamine præjudicialiter statutum, quippe quia de eadem quarta, semper se duas partes, & tertiam Clerum perhibent consecutum.* Eam litem Episcopo delegavit Gregorius terminandam, mandavitque ita cujusque labori admetiri portiones singulas, ut diligentiores quique suæ jam nunc strenuitatis fructum aliquem caperent, ceteri eo lenocinio temporali allicerentur ad ejusdem zeli & infatigati laboris æmulationem. *Volumus ut quidquid Ecclesiæ tuæ ex reditu vel quolibet alio titulo fortassis accesserit, quartam exinde portionem sine diminutione aliqua debeas segregare, atque eam secundum Dei timorem, Presbyteris, Diaconis, ac Clero, ut tibi visum fuerit, discrete dividere; ita sane ut unicuique sicut meritum laboris exegerit, libera tibi sit juxta quod prævideris largiendi licentia. Quatenus & hi qui merentur, etiam temporali se sentiant hoc commodo consolari, & alii adjuvante Domino eorum ad melius contendant imitatione proficere.*

VI. Non ultra promovebo gradum, nisi his paucis in eam Gregorii Epistolam animadversis. 1. In sacro Ordine non locat nisi Presbyteros & Diaconos: *Sacro loco, sacrato Ordine.* 2. Clerici omnes inferiores Cleri nomine continentur. Itaque nec nos potuimus aliquando, quin Clericorum nomine solos inferiores Clericos complecteremur. 3. Partitio quartæ suæ portionis in Clerum, non uno modo in omnibus fiebat Ecclesiis, & apparet in quibusdam tertiam partem, in aliis duas ejus partes tertias Presbyteris & Diaconis obtigisse. 4. Utrum præstabilius sit, id vero Gregorius judicio & prudentiæ committit Episcopi. 5. Sed illud certissime & constantissime retinetur, quod Apostolus ipse dictavit, largius remunerari, qui diligentia majores sunt & laboris contentione. *Qui laborant in verbo Presbyteri, duplici honore*

(1) L. 3. Ep. 5.
(2) L. 4. Ep. 26.
(3) L. 7. Ep. 2.
(4) L. 7. Ep. 8.

re digni sunt. 6. Et postremo quanquam Gregorius castissimæ caritatis, & temporalium dispicientiæ scientia & persuasione præcelluerit, nihilo tamen minus vel ipse conducibile id duxit, ut carnalium vel infirmorum torpor illecebris carnalibus, & temporalibus præmiis excitaretur. Sive diligentiam hanc carnali affectu excitam criminosa socordia duceret præstabiliorem: sive speraret consuetudinem carnalibus cœptam illecebris: paulatim his sordibus abstersis in spiritalem caritatem evadere posse. Ita distributionibus hodie usitatissimis jam tum patrocinium suum Gregorius in antecessum accommodabat.

VII. Ad alia gradiamur exempla ejusdem partitionis. Paschasio Neapolitano Episcopo inter primordia Episcopatus sui id oneris impositum erat, ut quadrigentos restitueret Clero & Pauperibus nummos, quibus eos præcessor suus frustraverat. *Portio Cleri*, *vel Pauperum*, *quam minime decessor vester præbuerat*. Ut bona fide & impigre id præstaretur, adjunxerat illi Gregorius Anthimum Subdiaconum Ecclesiæ Romanæ, & Nuntium, nullam partitionem facere convenienter his præceptis (1): *Præbendi sunt Clericis vestris per singulos*, *sicut prosperexitis*, *simul omni summa solidi centum*; *præjacentibus quos centum viginti sex esse cognovimus*, *dandi sunt solidi sexaginta tres*, *id est*, *medius solidus per singulos*; *Presbyteris & Diaconis de Clericis peregrinis*, *solidi quinquaginta*: *hominibus honestis ac egenis*, *quos publice petere verecundia non permittit*, *solidi centum quinquaginta*; *reliquis vero pauperibus*, *qui eleemosynam petere consueverunt*, *solidi triginta sex*. Hæc ejus partitionis series est, ubi vides. 1. Portionem pauperum Clero æquari, cum ut Clericorum, ita & pauperum patrimonium illud sit. 2. Presbyteri, Diaconi, & ceteri Clerici extranei, qui magno semper sunt numero magna in civitate, cujusmodi Neapoli est, suis quoque & ipsi a Clero orbis impertiuntur distributionibus. 3. Qui hic *præjacentes* dicuntur, ii vel ægroti sunt, vel pauperes, viduæ, orphani, quorum nomina, ceu Beneficiariorum in matricula Ecclesiæ describantur. 4. Pauperes, quos non potest non suæ suppudere paupertatis, ii impensius curatur, quod eorum extrema inopia uni explorata sit Episcopo, ab eo uno levanda. 5. Vel egenis mendicantibus erogatus aliquid ex hæ Canonica distributione. 6. Sed ut æqua sit partitio, tam inæquales sunt partes, quam necessitates, labores, virtutes. *Sed quia sicut prævidimus*, *non omnibus æqualiter est præbendum*.

VIII. Id rursum commendabat sanctissimus Pontifex Episcopo Panormitano, ut qua posset æquitate, quarta sua parte Clericos muneraretur, pro Ordine quemque suo, pro modo laboris & industriæ (2). *Ut de reditibus Ecclesiæ quartam in integro portionem Ecclesiæ tuæ Clericis secundum meritum*, *vel officium*, *sive laborem suum*, *ut ipse unicuique dare prospexeris*, *sine aliquid præbere debeas tarditate*. Cumque monuisset, ut amplificatis in dies fundis Ecclesiæ amplificaret & reditus: jubet vindemiæ tempore justo pretio Clerici vindatur vinum, cum vindatur & laicis. *Vindemiatum autem tempore idem Clerus vinum emendi de possessionibus Ecclesiæ tuæ*, *ad justa pretia*, *in quantum vindendum est*, *remedium consequatur*. *Nam satis contra rationum est*, *ut quod potest extraneis venumdari*, *Clericis dato pretio denegetur*. Needum usus ibi inoleverat, ut inemptum Clericis vinum distribueretur, aut vilius vinderetur.

IX. Longe antiquissimum suavissimumque fuisset Gregorio, ut Clerici communi omnes cum Episcopo suo vitæ societate vincirentur, nec ulla rerum inter eos partitio fieret, sed portio illis una omnibus & amplissima esset Deus. Id ille consilii instillavit Augustino Anglorum Apostolo. Sed cum rarum sit semper, quod perfectum & numeris omnibus absolutum est: fatetur ipsemet Gregorius solemne id fuisse summis Pontificibus, ut ordinationis suæ Episcopis hanc commendarent canonicam in quatuor partes distributionem (3). *Mos Apostolicæ Sedis est*, *ordinatis Episcopis præceptum tradere*, *ut de omni stipendio quod accedit*, *quatuor fieri debeant portiones*. *Una videlicet Episcopo*, *& Familiæ ejus propter hospitalitatem*, *& susceptionem*. *Alia Clero*. *Tertia vero Pauperibus*. *Quarta Ecclesiis reparandis*. *Sed quia tua Fraternitas Monasterii regulis erudita*, *seorsum vivere non debet a Clericis suis*: *in Ecclesia Anglorum hanc debet instituere conversationem*, *qua initio nascentis Ecclesiæ suæ* suis

(1) L. 6. Ep. 29. (2) L. 11. Ep. 51. (3) L. 12. Ep. 31.

fuit Patribus noſtris, in quibus nullus eorum ex his quæ poſſidebat, aliquid ſuum eſſe dicebat, ſed erant illis omnia communia.

X. Cum Eccleſiæ Ariminenſi abſente Caſtorio Epiſcopo Viſitatorem Epiſcopum præfeciſſet, hoc illi commendavit (1), ut ne ejus Eccleſiæ rerum regimen demandaret niſi ejuſdem Clericis, aut ejus *hominibus*, hoc eſt vaſallis. *Per proprios ejus homines*. Quoad proventus autem, poſt duas quartas partes in Clerum & pauperes ſegregatas, voluit ut pars altera media in tres ſecaretur, in Fabricam, in Caſtorium Titularem Epiſcopum, & in Epiſcopum Viſitatorem Leontium. Sed prætetiri nefas conſilium, ſive mandatum, quo Leontium hortatur abſtinere ab eo tritico, quo civitas ipſum munerabatur; quod eo delinimento non poſſit non aliquantulum molliri, & flacceſcere vigor ille infractus animi, quo Eccleſiæ & pauperum cauſæ tuendæ ſunt. Denique eo exemplo male imbui & perverti Clericos, ut & ipſi ſtipendiis Eccleſiaſticis minus contenti, avaritiæ ſe dedant. *Comperimus praterea aliquid te annonæ de publico conſequi, & hac ex re verecundia comprimi; atque in cauſis Eccleſiæ, vel defenſione pauperum, ut congruit, non eſſe efficacem. Propterea abſtinendum eſt ab hoc quod verecundiam incutit, & ſtipendiis quæ de Eccleſia conſequeris, debes eſſe contentus. Nam ſi aliter facere poſt noſtram adhortationem volueris, aliam de te æſtimationem habebimus. Quippe qui commiſſos tibi avaritiæ militare doces, quos ſufficientibus ſtipendiis inſtituis non eſſe contentos.*

XI. Si Clerici autem cœleſti ſuæ militiæ ſtipendio acquieſcere, nec præterea quidquam concupiſcere debebant: hoc etiam ſtipendio nulli prorſus Clerici exuendi erant, quantumvis extranei, vel illiterati. Clericum ingenue confitentem, ſe ne didiciſſe quidem litteras, commendatitiis inſtruxit Epiſtolis Gregorius ad Epiſcopum Epheſinum (2). *Inquiſitus utrum, ſicut decet Clericum, litteras didiciſſet, eas ſe ignorare reſpondit*. Orabat autem Epheſinum Antiſtitem Pontifex, ut exemplis & inſtitutionibus ſuis ad pietatem informaret hunc diſcipulum novum, & ne eo deſtitueretur, alere curaret. *Tranſitoria quoque percipiat, ne ſi hoc deſpicitur, deſit cui prædicatio miniſtretur.*

XII. Quoad portionem ad reparationes Eccleſiæ ſequeſtratam, præter ea quæ raptim dicta ſunt, hic addam hoc quoque ævo penes Epiſcopum eam depoſitam fuiſſe. Lucillo Epiſcopo Inſulæ Melitæ ob flagitia ſua exauctorato, Nuntio in Sicilia ſuo eam curam delegavit Gregorius, ut reſtituere eum cogeret, quidquid ab eo de quarta hac reparationum parte compilatum fuiſſet (3). *Quippe qui in fabricam vel ſarta tecta Eccleſiæ nihil pertulit expendere, ſed mente ſacrilega ſuis totum ſtuduit compendiis applicare.*

XIII. A Joanne Diacono obſervatum eſt, a Gregorio Papa quater anno quolibet fieri ſolitam diſtributionem pecuniæ & proventuum Eccleſiæ, in omnes qui eo jure gauderent ex vetuſto Polyptycho Gelaſii Papæ (4). *Quot ſolidi ſingulis quater in anno diſtribuentur, Paſcha ſcilicet, natali Apoſtolorum, natali Sancti Andreæ, natalitioque ſuo per Polyptichum Gelaſianum, quo hactenus erogatur, indixit*. Die Paſchæ ſolidos aureos diſtribuebat, ut alibi dicemus, primo quoque menſis die largiri ſolebat pauperibus; generis ſolatia; denique diebus ſingulis ad ægrotantes maxime ad verecundiores quoſdam mittebat, quos indigerent. Ex quo conjicias Clericos ipſos nulla parte ſuorum redituum vel diſtributionum fruſtratos fuiſſe quantulacunque, cum ægritudine quavis afflicti decumberent (5). *Nulli Clericorum pro infirmitate corporis quartarum ſubſidia Gregorius minuebat.*

XIV. Cum Epiſcopum Clericoſque Gregorius II. in Bavariam ablegaret (6), Evangelicæ ibi ſementis ſatores futuros, hanc illis ſimiliter inculcavit in quatuor partes rerum omnium diviſionem: quarum quæ Clericorum erat, partienda rurſum erat, *pro ſuorum officiorum ſedulitate*.

XV. Capite mox proximo Cathedraticum oſtendemus in Conciliis Hiſpaniæ conſtitutum. Eidem juri uſuique adſtipulatus eſt Pelagius II. Papa, ſiqua fides Ivoni Carnotenſi adhibenda hic ſit, & Gratiano, a quibus hoc ejus Decretum ad Epiſcopos Siciliæ depromptum eſt (7). *Ne qui*

(1) L. 4. Ep. 32.
(2) L. 6. Ep. 13.
(3) L. 6. Ep. 1.
(4) L. 2. c. 24. 25.
(5) L. 4. c. 39.
(6) Capitulare Greg. II.
(7) Gratian. 10. q. 3. C. Illud Ivo Part. 3. c. 236.

qui Episcoporum Siciliæ de Parochiis ad se pertinentibus, nomine Cathedratici amplius quam duos solidos præsumant accipere. Neque compellere Presbyteros, aut Clerum Parochiarum suarum supra vires suas eis convivia præparare.

Hoc Edicto distinguitur Cathedraticum, quo jure solidos duos ab unaquaque Parochia exigebant Episcopi visitantes, uti censum & honorem Episcopali Cathedræ debitum, a procurationibus, quo rursum jure modico & frugali sumptu alendus erat Episcopus cum comitatu suo. Rescribens ad Episcopos Gregorius quærebatur, non observari quod conventum fuisset temporibus Pelagii II. ut visitationum expensis modus poneretur, ne Parochis oneri essent. Jus Procurationum defixum forsan fuerat (1): *Summa præfixa fuerat vobis, ut audio, consentientibus, quæ ab eidem Sacerdotibus pro labore Clericorum dari debuisset.*

CAPUT XV. *P.2.l.4.c.16.*

De partitione proventuum Ecclesiæ in Francia & Hispania sæculis iisdem VI. VII. & VIII.

I. Clerici qui Officiis Ecclesiasticis aberant, distributionibus suis spoliabantur, & in ordinem deprimebantur Clericorum extraneorum.

II. Strenuiorum copiosiores erant distributiones.

III. Concilium Aurelianense I. vult, ut reditus agrorum Ecclesiæ in quatuor scindantur partes.

IV. At oblationum Altaris media pars Episcopi sit una, altera Clericis pro gradibus suis distribuatur.

V. Fundi Parochiarum totius Diœceseos Episcopi erant, & Ecclesiæ Cathedralis, cum tertia parte oblationum, utraque pars tertia residua Parochis cedebat.

VI. Temperamenti aliquid invehitur, pro Cathedralis Ecclesiæ & Parochiarum opulentia, vel paupertate.

VII. Summa potestas Episcoporum in immorigeris Clericis portione privandis.

VIII. In Hispania tertia illa pars Parochialium oblationum reparandis Ecclesiis dicata erat, quarum cura Episcopo incumbebat, & quas proinde quotannis visitare tenebatur.

IX. X. De jure procurationis.

XI. Variæ leges de hac tertia reparationum.

XII. XIII. Variæ in Hispaniis partitiones.

XIV. XV. Variæ & in Anglia, Germania, Gallia.

I. Ab Ecclesiæ Romanæ usu non potest multum deviasse Hispanica, vel Gallicana consuetudo. Clericos immorigeros & Officia Ecclesiastica minus frequentantes, distributionibus mulctat Concilium Agathense, jubetque e matric la expungi nomina eorum, donec pœnitudine ducti hanc eluant maculam (2). *Si Ecclesiam frequentare, vel officium suum implere neglexerint, peregrina eis communio tribuatur, ita ut cum eos pœnitentia correxerit, rescripti in matricula gradum suum dignitatemque recipiant.* Extranei Clerici si qui sine formatis Episcopi sui litteris accederent, ii solatio forsan aliquo donabantur, ut supra insinuabat Gregorius: sed non æquabantur utique propriorum loci Clericorum sportulis. Itaque *peregrina communio* hæc nec hospites omnino necessariis fraudabat adminiculis, nec indigenis Clericis æquiparabat, ideoque & his infligebatur ad leviusculas culpas castigandas.

II. Ex adverso autem, qui ministeriis & officiis Ecclesiasticis singularem adhibebant diligentiam & religionem, iis ex eodem Concilio sportulæ pinguiores addicebantur, pro meritorum & laboris modo (3). *Clerici etiam omnes, qui Ecclesiæ fideliter vigilanterque deserviunt, stipendia sanctis laboribus debita, secundum servitii sui meritum vel ordinationem Canonum, a Sacerdotibus consequantur.* Erat itaque judicii, arbitriique Episcoporum, ut æstimatione facta diligentiæ, operæ; & pietatis eorum, proventus, seu distributiones quoque amplificarent, vel imminuerent.

III. Concilium Aurelianense I. sanxit, ut quos Clodovæi Regis pietas Ecclesiis agros largita, vel largitura esset, eorum redi-

(1) L. 11. Ep. 21.

(2) Can. 26.

(3) Can. 36.

reditus expenderentur in restaurandas Ecclesias, in alendos Clericos, pauperes fovendos, redimendos captivos. Et quanquam unius Dei examini obnoxius esset Episcopus, si generalibus tamen ab his deviaret institutionibus Ecclesiasticis, perinde ut erat ejus culpa, in eum animadvertebat Concilium Provinciale, cumque a ceterorum segregabat communione Episcoporum (1). *Justissimum definimus, ut in reparationibus Ecclesiarum, alimoniis Sacerdotum & pauperum, vel redemptionibus captivorum, quidquid Deus in fructibus dare dignatus fuerit, expendatur. Quod si aliquis Sacerdotum ad hanc curam minus sollicitus ac devotus extiterit, publice a comprovincialibus Episcopis confundatur.*

IV. Id quoque definiit hoc Concilium, ut accommodate ad antiquos Canones, oblationes omnes in duas portiones secarentur, Episcopi alteram, cui & fundi semper addicebantur, alteram Cleri (2). *Antiquos Canones relegentes, priora statuta credidimus renovanda, ut de his quæ in altario fidelium oblatione conferuntur, medietatem sibi Episcopus vindicet, & medietatem dispensandam sibi secundum gradus Clerus accipiat, prædiis de omni commoditate in Episcoporum potestate durantibus.* Canone superiori agebatur de proventibus Ecclesiæ ex agrorum cultu, eosque secari præcipiebatur in quatuor portiones, Episcopi, Cleri, pauperum, reparationum. Hoc vero non attingitur nisi partitio oblationum Altaris, ad quarum consortium nec fabricæ, nec pauperes admittuntur. Sed præterquam quod Clericis & Episcopis hospitus pauperumque cura demandata specialius erat, quibus vix aut nec vix poterant superflua sua non elargiri; ex utroque hoc Canone unum id consequi poterant, ut non deesset quo commode vitam tolerarent; ceteroqui hi ipsi Canones illud eorum auribus insonabant, quidquid erat fundorum & redituum Ecclesiæ (3), consumi debere *in alimoniis Sacerdotum & pauperum.*

V. Accedet & aliquid roboris ex Canone sequenti. Jubet enim, ut terræ, servi, pecuniæ, quibuscunque Parochiales Ecclesiæ donabantur, ea sint in potestate Episcopi; sed oblationum Altaris tertia tantum pars Episcopo obveniat (4). *De his quæ Parochiis, vineis, mancipiis, atque peculiis, quicunque fideles obtulerint, antiquorum Canonum statuta serventur, ut omnia in Episcopi potestate consistans. De his tamen quæ in altario accesserint, tertia fideliter Episcopis deferatur.* Ubi duo sunt non perfunctorie advertenda, etsi & jam sæpius inculcata siut. 1. Quidquid dono dabatur vel offerebatur Ecclesiis Parochiisque ruris, vel civitatis, id totum in jus & potestatem Episcopi cessisse, cui earum conditor & parens esset, ut membrorum quorundam Cathedralis Ecclesiæ, quæ primæva ab origine una fuisset totius Diœceseos Ecclesia, reliquasque suo ex sinu effudisset. Cum ergo Conciliis tandem visum est, ut duæ tertiæ partes oblationum singulis in Ecclesia sua Parochis dimitterentur, ea fuit Episcoporum jure suo magna ex parte decedentium munificentia. 2. Si & fundorum autem proventus, & oblationum singularum Parochiarum tertia pars ad unum redibat Episcopum, nemo illius nimis exaggeratas fuisse suspicetur opes, cum omnium prorsus egenorum cura & provisio illi maxime demandetur Canone proximo Concilii ejusdem (5): *Episcopus pauperibus vel infirmis, qui debilitate faciente non possunt suis manibus laborare, victum & vestitum, in quantum possibilitas habuerit, largiatur.*

VI. Sed cum essent & Cathedrales & Parochiales Ecclesiæ non unius generis, nec pari rerum copia, aliæ tenues, aliæ abundantes: hinc ex illa æquabili reservatione tertiæ partis oblationum ad Ecclesias Cathedrales, odiosa nascebatur inæqualitas. Erant enim Cathedrales, quibus omnia sic affluebant, ut superflua esset prorsus hæc tertia oblationum. Erant & Parochiæ tam tenues & exangues, ut hac tertia parte fundari sine gravi dispendio non possent. Eo adducti Patres Concilii Carpentoractensis, statuerunt, ut si nulla re necessaria destitueretur Ecclesia Cathedralis, suas oblationes integras & illibatas retinerent Parochiæ ad Cleri sustentationem & sarta tecta Ecclesiarum. Ex adverso autem si egeret Ecclesia Cathedralis, ditiores Parochiæ sua illi superflua omnia conferrent, decerpto quantum sibi suisque Clericis satis esset. *Si Ecclesia civitatis, cui Episcopus præest, ita est idonea, ut*

(1) Can. 5. (2) Can. 14. (3) Can. 5.
(4) Can. 15. (5) Can. 16.

ut nihil indigeat, quidquid Parochiis fuerit derelictum, Clericis qui ipsis Parochiis deserviunt, vel reparationibus Ecclesiarum rationabiliter dispensetur. Si vero Episcopum multas expensas & minorem substantiam habere contigerit. Parochiis quibus largior fuerit conlata substantia, hoc tantum quod Clericis vel sartis tectis rationabiliter sufficiat, reservetur: quod autem amplius fuerit, propter majores expensas Episcopus ad se debeat revocare.

VII. Eximiæ quidam semper hic eminet apex auctoritatis Episcoporum, cui tamen leges & Canones moderentur. Sed nec latet illa potestas, officii sui immemores Clericos & criminosos suis mulctandi Beneficiis, seu mavis distributionibus. Eam pœnam decernit Aurelianense III. Concilium in Clericos eos, qui contumaciæ suæ patrocinium a viris præpontentibus aucupantur (1). *Inter reliquos Canonicos Clericos nullatenus habeantur, neque ex rebus Ecclesiasticis cum Canonicis stipendia, aut munera ulla percipiant.* Vox porro ista *Canonici* Clericos tantum designat, qui *Canoni*, seu *Matricula* erant inscripti, & qui proinde participes erant distributionum. Nec Catalogus tantum Beneficiariorum Matricula dicebatur, sed & ipsa arca sive ærarium Ecclesiæ (2). *Matricula ipsum votum, aut pauperibus reddat.* Concilio Narbonensi abjudicantur distributiones non contumacibus tantum Clericis, sed & Presbyteris & Diaconis, ne ad legendum quidem satis exercitatis. *Ad quid erit in Ecclesia Dei, si non fuerit ad legendum exercitatus.*

VIII. Venio ad Concilia Hispaniæ, quæ tertiam illam ex oblationibus Parochialium Ecclesiarum, earundem sartis tectis consecraverunt. Ita enim Concilium Tarraconense reparandis Ecclesiis eam tertiam dicat, eaque etiam de causa jubetur Episcopus singulis annis Parochias omnes circumlustrare (3). *Antiquæ consuetudinis ordo servetur, & annuis vicibus ab Episcopo Diœcesano visitentur, & si qua forte Basilica reperta fuerit destituta, ordinatione ipsius reparetur. Quia tertia ex omnibus per antiquam traditionem, ut accipiatur ab Episcopis, novimus statutum.*

Id ipsum ex Concilio Bracarensi confirmatur, ex quo & illud elucescit, præter hanc tertiam oblationum ad reparationes, moris præterea fuisse, ut a singulis Parochiis duos solidos exprimeret Episcopus velut honorem & censum Cathedræ suæ (4): *Placuit ut nullus Episcoporum cum per Diœceses suas ambulant, præter honorem Cathedræ suæ, id est, duos solidos, aliquid aliud per Ecclesias tollat: neque tertiam partem ex quacunque oblatione populi in Ecclesiis Parochialibus requirat. Sed illa tertia pars pro luminariis Ecclesiæ vel reparatione servetur, & singulis annis Episcopo ratio inde fiat.*

Non ergo Episcopo integra servabatur tertia illa pars oblationum, nisi ut daret ipse operam, & instaret, ut in reparationes expenderetur, expensarumque ei rationes fierent. Concilio Toletano IV. idem placuit, ut tertiam illam oblationum & acciperet Episcopus, & in sarta tecta impendi curaret (5). *Tam de oblationibus, quam de tributis & frugibus tertiam consequantur. Episcopum per cunctas Diœceses Parochiasque suas per singulos annos ire oportet, ut exquirat, quo unaquaque Basilica in reparatione sui indigeat.* Cum multa ergo essent, quæ Episcopos hortarentur ad annuam Parochiarum suarum visitationem, tum illud non postremum, quo instarent reparationibus Ecclesiarum. Si perlustrare autem eas ipsimet non possent, delegandi ab eis erant Presbyteri, vel Diaconi, qui eo munere fungerentur. *Presbyteros, aut Diaconos mittat, qui & reditus Ecclesiarum, & reparationes & ministrantium vitam inquirant.*

IX. Sed præter hanc oblationum tertiam, quæ oneri magis erat Episcopis, quam levamento, ex Concilio Bracharensi modo audivimus duos solidos ex unaquaque Parochia ab illis exigi solitos. Ante hoc Concilium consuetudine id magis quam lege aliqua invaluerat. Ideo & cum ei Decreto auctoritatem astruere molirentur Concilii VII. Toletani Antistites, nullo ab altiori capite originem ejus arcessere potuerunt. Sed confirmando hoc jure novum aliud denudatum est, jus scilicet procurationis, eo certe modulo, ut quinque tantum equos in comitatu habeant Episcopi, nec ultra unum diem in unaquaque Parochia procurentur. Cum enim studerent Antistites ejus Concilii coercere aviditatem quorundam Gallæciæ Episcoporum, tria hæc illis tantum jura

(1) Can. 11. (2) Can. 10. (3) Can. 8. (4) Can. 2.
(5) Can. 33. 36. 4.

jura utenda permisere, Cathedratici, Tertiæ oblationum, & Procurationum (1). *Non amplius quam duos solidos unusquisque Episcoporum præfatæ Provinciæ, per singulas Diœcesis suæ Basilicas, juxta Synodum Bracharensem, annua illatione sibi expetat inferri, Monasteriorum tamen Basilicis ab hac solutione pensionis sejunctis. Cum vero Episcopus Diœcesim visitat, nulli præ multitudine onerosus existat, nec unquam quinariarum numerum evectionis excedat, nec amplius quam una die per unamquamque Basilicam remorandi licentiam habeat*. Ubi Cœnobia jure Cathedratici absolvuntur.

X. Alia hujus Canonis editione non *quinarium* fateor, sed *quinquagenarium* equorum numerum permitti Episcopo visitanti. Sed immane quantum a verisimili distat, quod frænando Episcoporum fastui, cohibendisque expensis convenerat Concilium, & levandis Parochiis, eo quinquaginta equos permitti; Ea sane foret non extenuatio, sed incredibilis fere Episcoporum fastus exaggeratio: non levatio Provinciarum, sed gravissima depressio. Ne probabile quidem est, ea unquam pompa uti potuisse Gallæciæ Episcopos in obambulandis Diœcesibus suis. At Alexander III. inquies, Archiepiscopis id largitur (2), ut in comitatu quadraginta, vel quinquaginta habeant equos. Esto, sed Archiepiscopis tantum permittit, & quidem opulentioribus, *pro diversitate Provinciarum, & facultatibus Ecclesiarum*. Denique toleratum id fuit quo tempore in immensum quendam cumulum excreverant opes Ecclesiarum, creverat & supra modum Præsulum pompa.

XI. Concilium Toletanum IX. potestatem fecit Episcopis (3), unius ut Parochiæ tertiam oblationum aliis conferrent, ut quæ maxime egerent reparationibus, cum illa minime egeret. Concilium Emeritense Parochos ipsos ei curæ præfecit (4), ut ea tertia in reparationes impendatur, Episcopis id laboraturis, ut ex ea reparentur Ecclesiæ, quibus nulli ad id suppetunt proventus. Concilium Toletanum XVI. urgente Egica ipso Rege præcepit, ut Episcopus tertiam illam oblationum perciperet, & sarta tecta templorum curaret; vel eam permitteret Parochis, in quos ipse pervigili cura excubaret, ut reparationibus instarent; si nihil reparationis egerent Ecclesiæ, tertiam nihilominus illam Episcopum sibi vindicaturum in domesticos suos usus; sed quo demum cunque sumptu suo cogeretur Episcopus Regi, vel Regno ministrare, ne quid ipse tamen a Parochiis exigeret, & ne quos earum fundos donare iis posset, quos ad obsequium Principis ablegaret (5). *Si omnes Ecclesiæ aut incolumes fuerint, aut quæ dirutæ erant, reparatæ extiterint, secundum antiquorum Canonum instituta, tertias sibi debitas unusquisque Episcopus assequi si voluerit, facultas illi erit omnimodo: ita videlicet, ut citra ipsas tertias nullus Episcoporum quidpiam pro regiis inquisitionibus a Parochianis Ecclesiis exigat, nihilque de prædiis ipsarum Ecclesiarum cuiquam aliquid causa stipendii dare præsumat.*

XII. Hactenus fere de Ecclesiis Parochialibus Hispaniæ; & earum oblationibus. Pergo jam ad Ecclesias Cathedrales ejus, & ad earum cujusque proventuum partitionem. Tripartita fiebat distributio omnium in Episcopum, in Clerum, in reparationes Ecclesiæ. Ex quo illud existit, portionem pauperum Episcopo & Clero concreditam fuisse, ut ad ipsos pertineret eorum providentia, in easque effundere tenerentur quidquid sibi redundaret. Quoad portionem reparandis templis addictam: eam Archipresbyter, vel Archidiaconus administrabat, ejusque rationes faciebat Episcopo (6), *Placuit ut de rebus Ecclesiasticis tres æqueles fiant portiones: idest, Episcopi una, alia Clericorum, tertia in recuperatione, vel in luminariis Ecclesiæ; de qua parte sive Archipresbyter, sive Archidiaconus illam administraret, Episcopo faciat rationem.* Ita constituit Concilium Bracarense I. in quo mox decernitur, quibus partienda inter Clericos esset ea pecunia, quæ festis Martyrum diebus, vel memoriis mortuorum offerebatur; ea autem distribuenda erat æquo jure inter Clericos, semel, aut bis anno quolibet, ut comprimerentur querelæ de partium inæqualitate ebullientes, quando cujusque hebdomadis ministri ejus oblationes soli ipsi auferebant (7). *Placuit ut si quid ex collatione fidelium, aut per festivitates Martyrum, aut per commemorationem defunctorum offertur, apud unum Clericorum fideliter colligatur, & constituto tempore, aut semel, aut bis in anno, inter omnes Clericos dividatur. Nam non modi-* ca

(1) Can. 4. (2) Append. Conc. Later. Part. 1. c. 4. Part. 2. c. 6. (3) Can. 6.
(4) Can. 16. (5) Can. 5. (6) Can. 7. (7) Can. 22.

ea ex ipsa inaequalitate discordia generatur, si unusquisque in sua septimana, quod oblatum fuerit, sibi defendat.

XIII. Quae hinc mala nascerentur, magistra post docuit experientia; unde & diversa fuere Concilii Emeritensis decreta, maxime de ea pecunia, quae festis offerebatur diebus inter communicandum (1). *Diebus festis pro consuetudine & mercede, communicationis tempore a fidelibus pecuniam novimus poni.* Sed universim in hoc Concilio praescriptum est, ut quidquid offerretur pecuniae, in tres portiones aequales divideretur, cederetque earum prima Episcopo, altera Presbyteris & Diaconis, tertia Subdiaconis, & minoribus Clericis aliis: ita ut in ea turba ratio haberetur specialius eorum, qui vel Ordinis gradu antistarent, vel Officii sui functionum strenuitate: & Primicleri judicio de minoribus Clericis omnibus staretur, si quid pullularet jurgii. *Quidquid Episcopo fuerit oblatum, Episcopo praesentetur, exinde tres parter fiant aequales, unam habeat ipse, alteram Presbyteri & Diaconi ibi deservientes consequantur, & inter se, ut dignitas & ordo proposcerit, dividant; tertia vero Subdiaconibus & Clericis tribuatur: ut a Primiclero, juxta quod in officio eos praescit esse intentos, ita singulis dispensetur.* Quae idem lex vigebit in Parochiis, quarum ex hoc Concilio Episcopus tertiam percipit ad sarta tecta.

XIV. Capite superiori Angliae mores delibavimus in excutiendis Gregorii Magni Epistolis: nec non & Germaniae in Decreto Gregorii II. ad Bavaricae novellae Ecclesiae Pastores. Tribuitur a nonnullis Bonifacio Germaniae Legato sub eodem Pontifice Concilium Coloniense, cujus Canonem publicavit Ivo Carnotensis, quo Episcopis integra servatur quarta pars decimarum ex omnibus Parochiis (2). *Decima Deo reddenda est, cujus tertia pars secundum Canonem Toletanum Episcoporum esse debet. Nos hac potestate uti nolumur; sed tantum singulis annis quartam partem juxta usum Romanae Ecclesiae habere volumus.*

XV. Revocanda in Gallias, unde diverterat oratio nostra est. Cum duos Presbyteros discinxisset beatus Perpetuus Turonensis Episcopus, & gradu ejecisset, testamento suo tamen sanxit, ut ne dum vita suppeteret, distributionibus suis carerent (3). *Sportulam tamen habeant, quandiu vixerint.* Beatus Ansbertus Rothomagensis Archiepiscopus Archidiaconos suos acuebat, ut salutari doctrina irrigarent, & Ecclesias curarent instaurari. *Etiam Archidiaconos convocans, de praedicatione populorum, & Ecclesiarum restauratione & honore maximam gerere curam sedulo commonebat.* Dicatam sibi oblationum portionem Parochis condonabat, ut resarciendis Ecclesiis illam insumerent (4). *Census etiam qui de vicis publicis Canonico ordine ad partem Pontificis persolvi consueverat, gratuita benignitate in restaurationibus Ecclesiarum benignissime Presbyteris indulsit earundem Dei aedium.* Inde facile auguramur eam, quae ex Parochiarum reditibus Episcopo vindicabatur, portionem in Galliis, ad sarta tecta Ecclesiarum Parochialium Canonum auctoritate destinatam non fuisse, uti in Hispania, cum spontanea hic & libera designetur, atque inusitata beati Ansberti gratificatio. Nisi ea voce *census* intelligatur Cathedraticum, sive jus Visitationum.

CAPUT XVI. *P.2.l.3.c.19.*

De partitione fundorum Ecclesiae ipsorum inter Clericos Galliae, eodem aevo regnantis Clodovaei Magni familiae.

I. Fundi titulo pensionis dati, saepius tamen in Titulum Beneficii. De voce Beneficii & Praebendae.

II. Concessis Concilium Agathense, ut usufructus daretur agellulorum, & viliorum praediollorum.

III. IV. Praedia dari coepere Parochis.

V. VI. VII. Erant omnia in potestate & arbitrio Episcopi, ad quem demigrante hinc Beneficiario redibant fundi omnes.

VIII. Revocari ab Episcopo non poterant largitiones praecessorum suorum, poterant suae ipsius.

IX. Interventione Magnatum extorquebantur hi fundi.

X. Praescribi ii non poterant adversus Ecclesiam, ad quam tandem revocabantur, cum amplificationibus suis.

(1) Can. 14. (2) Ivo Part.13. c.101. (3) Spicil. Tom.5. pag.107.
(4) Surius die 9. Feb. c.17.

XI. XII. XIII. XIV. Varia statuta Conciliorum Galliæ in eandem rem.

XV. Ex Gregorio Turonensi historica nonnulla hujus argumenti.

I. EXplanata hactenus distributione redituum, fructuum, pecuniæ, manualium denique omnium inter Clericos erogationum: tempestive jam delabemur ad agrorum, fundorumque partitionem. Vidimus ubi ad modum pensionis darentur: multo erat usitatius, ut darentur in Beneficium. *Beneficii* vox ipsa legitur in testamento Cenomanensis Episcopi, ut hoc ipso mos Capite liquebit. *Præbendæ* vocabulum frequentabatur in dies magis, magisque, & ab usu sæcularis militiæ ad Ecclesiasticam transferebatur. Eo usus videtur Gregorius Magnus, cum ad Episcopum scriberet (1). *Portio Cleri, vel pauperum, quam minime decessor vester præbuerat, &c. Præbendi sunt Clericis per singulos solidi centum, &c.* At ex Cassiodoro manifestum fit a terrenæ militiæ usu ad cœlestem hanc nostram Præbendæ vocem manasse. Nam & militibus distribuebantur, ac *præbebantur* esculenta, poculenta, vestes, pecuniæ (2). *Ducibus, ac Præpositis sufficientem transmisimus pecuniæ quantitatem, ut eorum Præbendæ, quæ non potuerunt convehi, ibi debuissent sine alicujus dispendio comparari.*

II. Unde messis plerumque copiosior nobis efflorescit, ex Gallicana ordiemur hic Ecclesia. Cum commendasset Episcopis Concilium Agathense anno 506. ut diligentissime conservarent (3) *casellas, vel mancipiola Ecclesiæ*, & ea *quasi commendata haberent, nec alienare præsumerent*: mox tamen indulsit, ut Clericis etiam, vel peregrinis utendos annuerent fundos minusculos, & viliores. *Minusculas vero res, aut Ecclesiæ minus utiles, peregrinis vel Clericis, salvo jure Ecclesiæ, in usum præstari permittimus.* Hæc rudimenta sunt Beneficiorum, ut nunc quidem habent, hoc est, fundorum Clericis usufructuario jure concessorum, & ad Ecclesiam revocandorum, *Salvo jure Ecclesiæ.*

III. Proclive est tamen conjicere vetustiorem fuisse eum usum, etsi necdum ulli eum Canones commendassent. Alio enim ejusdem Concilii Canone prohibentur Clerici isti fundorum Ecclesiæ usufructuarii, sive ruri, sive in civitate, quidquam horum alienare: irritas enim fore venditiones, & damna, si qua invexerint, Ecclesiis resarcienda, ex eorum patrimoniis (4). *Ut Civitatenses, sive Diœcesani Presbyteri, vel Clerici, salvo jure Ecclesiæ, rem Ecclesiæ, sicut permiserint Episcopi, teneant; vendere autem, aut donare penitus non præsumant. Quod si fecerint, &c.*

IV. Prope abest a vero, Parochos primum ruris his Episcoporum inusitatis donis affectos fuisse, unde & illi ante alios in hoc ipso Concilio admonentur instantius, ne quid alienent fundorum. Cum enim longinquiores essent hi agri, cogebatur quodammodo Episcopus eos & colendos & fruendos vicinioribus annuere Parochis, servatis sibi iis de quibus superius diximus juribus censibusque (5). *Diacones, vel Presbyteri in Parochia constituti, de rebus Ecclesiæ sibi creditis nihil audeant commutare, vendere, &c.*

V. Illud in his valde dilucidum est, has concessiones in potestate arbitrioque fuisse unius Episcopi. Necdum ergo fixa & stabilis erat ea institutio, non perpetua ulla, & irrevocabilis concessio; inolescebat consuetudo, necdum convalescere poterat. Mortales exuvias corporis exuente Beneficiario, fundos recuperabat Ecclesiæ suæ Episcopus, poteratque usque retinere, nec præterea in successores ullo traducere. Suppetit & aliud argumentum, quo prodatur novitas hujus institutionis. Ubi his agris Clerici, per annos triginta potiti fuerant, præscripsisse se eos confidebant adversus Ecclesiam, & in quos vellent posse transcribere. Concilium Aurelianense I. nugatoriam illam spem exsibilavit: difflavitque hoc Canone (6). *Si Episcopus humanitatis intuitu, vineolas, vel terrulas Clericis vel Monachis præstiterit excolendas, vel pro tempore tenendas: etiamsi longa transisse annorum spatia probentur, nullum Ecclesia præjudicium patiatur; nec sæculari lege præscriptio, quæ Ecclesiæ aliquid impediat, opponatur.*

VI. Ex hoc ergo Canone largiebantur Episcopi, & usum, & redituus prædiolorum quorundam, tam Clericis, quam Monasteriis. Habes hic ergo Præbendas Cœnobiis concessas, immo & ex Concilio Agathensi peregrinis, hoc est, laicis, ut probabi-

(1) L. 9. Ep. 29. (2) Variarum L. 3. Ep. 42. (3) Can. 7.
(4) Can. 2. (5) Can. 49. (6) Can. 23.

babilis fert conjectura. Ejus rei posterioribus sæculis & frequentiora enituere exempla, & illustriora. Sed juvabit hic strictim adnotasse ejus usus initia. Interpellavit Cæsarius Arelatensis Symmachum Papam, tanquam morborum in Clero grassantium medicum opportunissimum, ut vehementiori aliquo decreto cohiberet has frequentiores jam in Ecclesiis Gallicanis fundorum concessiones, ut ne eas permitteret nisi in gratiam Cœnobiorum (1). *Nisi forsan aliquid potestatis intuitu Monasteriis fuerit largiendum*. Pontifex rescripto suo vetuit eas concessiones, sed excepit tamen non sola Monasteria, verum etiam Clericos benemeritos, & peregrinos gravi necessitate constrictos. *Nisi forsitan aut Clericis honorum meritis, aut Monasteriis religionis intuitu, aut certe peregrinis necessitas largiri suaserit. Sic tamen ut hæc ipsa non perpetuo, sed temporaliter donec vixerint, perfruantur*. Gratificari ergo poterant Episcopi vel Clericis singulari meritorum laude commendatis, vel Cœnobiis, vel peregrinis egentibus: sive hi laici fuerint, sive Clerici, sive denique Episcopi, ut in B. Quintiano Episcopo Ruthenensi patuit, cui Arvernus & Lugdunensis Episcopi fruendos dedere agros aliquot, ad sui suorumque in secessu suo sustentationem.

VII. Si cujus Ecclesiæ Beneficiarius alterius Ecclesiæ suffragiis ad Episcopatum accederetur, priori Ecclesiæ fundos restituebat, si quos ab ea assecutus erat. Ita sancit Decretum Concilii Epaonensis (2). *Quisquis Clericus de munificentia Ecclesiæ, cui servierat, adeptus, ad summum Sacerdotium alterius est, aut fuerit ordinatus: quod dono accepit, vel acceperit, reddat. Quod usu, vel proprietate secundum instrumenti seriem probatur emisse, possideat*. Si parcimoniæ tamen suæ fructibus aliqui agrorum comparasset, sive usufructu sive proprietate possidendum, integrum ei erat eos retinere. Quo eodem rursus Concilio statutum est (3), ut quantumvis ultra legitimos præscriptionis annos, Episcopi, vel Clerici alii fundos Ecclesiæ tenuissent, eorum nihilominus morte Ecclesiæ eidem illi incunctanter recuperarentur.

VIII. Quanquam hæc autem Beneficia suis instructa fundis gratuita omnino essent, & nutu Episcoporum conferrentur: non tamen hactenus revocari posse visa sunt, nisi justis & rationabilibus causis. Ea de re promulgatum est solemne Decretum a Concilio Aurelianensi III. ne possit Episcopus Antecessorum suorum largitiones revocare, quamvis cogere possit, ut qui iis donati sunt, assentiantur commutationibus ejusmodi quibusdam, quibus nihil ipsis damni, utilitatis autem non parum Ecclesiæ afferatur. Sed quos quisque fundos Episcopus esset dilargitus, eos tum revocare posset, cum qui honestatus iis fuerat, minus grati & memoris animi esset, & beneficium contumaciam pensaret (4). *De munificentiis Sacerdotum id observandum, ut si quid præsenti tempore a Clericis de decedentium munificentiis habetur, vel possidetur; deinceps a successoribus nullatenus auferatur, &c. Si pro opportunitate Episcopo placuerit, quod voluerit commutare, sine accipientis dispendio, in locis aliis commutetur. De munificentiis vero præsentibus, quas unusquisque Clericis pro sua gratia eorum obsequiis æstimat conferendas, sicut in arbitrio dantis est, ut tribuere, quibus voluerit, debeat, ita si inobedientia vel contumacia in aliquo accipientis extiterit, culpa agnita in arbitrio sit præsidentis, utrum vel qualiter debeat revocari*. Quasi dicatur potuisse Episcopos in dicta causa agris a se donatis exuere eos, qui immorigeros se & contumaces præstarent: at eorum successores id jam non potuisse nisi canonico judicio. Hoc statutum extorsit ut opinor, necessitas moderandæ Episcoporum quorundam importunitatis, præfestine ardentis ad deprimendos, qui ab eorum Majoribus fuissent provecti, & ad novos homines eorum spoliis ornandos. Certe necdum stabiles, necdum fixæ & perennes erant hæ Præbendæ, necdum certis vel Officiis, vel Ordinibus adscriptæ. Gratuita erant & libera Episcoporum beneficia, quæ tamen pro ipsa quorumlibet beneficiorum lege collocanda non essent, nisi iis, quorum vel compensanda esset virtus, vel ignavia excitanda.

IX. Concilio Aurelianensi IV. declaratur, eas fundorum concessiones factas fuisse, alias verbo, alia scripto (5), *Seu verbo, seu per scripturam acceperit aliquid ad utendum*. Quoquo illæ modo fierent, jus Ecclesiæ præscribi non poterat. Episcopus Cenomanensis, cujus testamentum Baronius (6) & Brissonius publicavere Defensori

(1) Symmac. Epist. 5.
(2) Can. 14.
(3) Can. 18.
(4) Can. 17.
(5) Can. 18.
(6) Baron. an. 652. n. 14.

ri suo legabat usumfructum quorundam agrorum, eo extincto, Ecclesiæ restituendorum. Nec minus conspicua Concilii verba anno 506. (1) *Clerici quilibet quacunque diuturnitate temporis de Ecclesiæ remuneratione possederint, in jus proprium præscriptione temporis non vocentur, dummodo pateat Ecclesiæ rem fuisse. Ne videantur etiam Episcopi administrationes prolixas, aut precatorias, cum ordinati sunt, facere debuisse, aut diu retentas facultates in jus proprietatis suæ posse transcribere.* Benemeritis ergo de Ecclesia Clericis hinc patet tributos fuisse istiusmodi fundos, vel Episcopi testamento, vel inaugurationis tempore. Concessiones eæ *Precatoriæ* dicebantur. Hac eadem voce utitur Concilium Epaonense anno 517. admonetque Clericos aliquando ad id non Episcopi, sed Regis diploma impetrasse: nec magnopere laborat hoc Concilium de ea re, dum agri illi aliquando tandem Ecclesiæ redintegrentur. (2). *Clerici quod etiam sine precatoriis qualibet diuturnitate temporis de Ecclesiæ remuneratione possederint, cum auctoritate domni gloriosissimi Principis nostri, in jus proprietarium præscriptione temporis non vocentur, dummodo pateat Ecclesiæ rem fuisse.* Exscriptum est hoc Decretum ex Concilio Agathensi, cum illo tamen additamento de diplomatibus Regum Burgundiæ. Nec ab his abludit Canon Concilii Remensis anni 630. En verba ejus (3): *De his quæ per precatoriam impetrantur ab Ecclesia; ne diuturnitate temporis ab aliquo in jus proprium usurpentur.* Operosum non est hæc precaria ab illis dispescere, de quibus & in Formulis suis Marculphus, & nos alibi copiosius.

Canone VII. Concilii V. Parisiensis anni 615. prohibitum est, ne quid deliberetur de rebus Ecclesiæ vacantis, nisi aperto Episcopi testamento. Idque non alio magis spectare videtur, quam ad dona frequentissima testantium Episcoporum. Quo Clotarius II. Edicto suo confirmavit Canones hujus Concilii, integram eo sibi servavit facultatem dandorum Breviculorum, hujusmodi scilicet, ut equidem interpretor, diplomatum, de quibus hic agitur a nobis. Non intercessit, fateor, Concilium Parisiense. Atqui hanc illi præformaverat indulgentiæ & sapientiæ normam Concilium Epaonense. Paulo animosius Concilium Aurelianense IV. Clericos damnaverat, Laicosque, qui inconsulto & imprudente Episcopo a Regibus flagitabant fundos Ecclesiæ (4): *Si quis Clericus aut laicus sub potentum nomine atque patrocinio, res ad jus Ecclesiæ pertinentes, contempto Pontifice petere, seu possidere præsumpserit, primum admoneatur, quæ abstulit, civiliter reformare, aut certe judicium Episcopi sui operiri, ut poscit sacra Religio.*

X. Sed Clericis, Laicisque, qui ab Episcopo ea impetrassent, illa una incumbebat lex, ut nec alienare, nec cognatis suis legare possent vel agros ab Ecclesia acceptos, vel si qua eis per eos accessio facta fuisset (5): *Quisquis agellum Ecclesiæ in diem vitæ suæ pro quacunque misericordia ad Sacerdotem, cui potestas est, acceperit possidendum, quacunque ibi profeceris, alienandi nullam habeas potestatem: nec sibi parentes sui ex ea re aliquid existiment vindicandum.* Actio dabatur Ecclesiæ, ad has accessiones agris suis in melius factas, juri suo vindicandas: non in ea quæ alibi parcimoniæ suæ fructibus extruebant, vel comparabant Beneficiarii, ut jam advertimus in Canone supra laudato.

XI. Statuerat idem Concilium Aurelianense IV. si legasset testamento Episcopus prædiolum quodvis Clerico, qui in ejus possessionem ante missus esset, quam novus Episcopus ordinaretur, in arbitrio fore novi Episcopi, ut assensu vel dissensu suo rem firmaret vel infirmaret (6). *In potestate sit advenientis Episcopi, utrum audire, aut rejicere decessoris sui debeat voluntatem.*

XII. Placuit denique huic Concilio, ut obeunte Clerico alterius Ecclesiæ, qui ab Episcopo fundum aliquem accepisset, idem fundus ei recuperaretur Ecclesiæ, a qua divulsus fuisset, ut major ei afflueret ubertas, ad proprii Cleri necessitates levandas (7). *Si quis Episcopus alterius Ecclesiæ Clerico de facultatibus suæ Ecclesiæ aliquid sub titulo quocunque donaverit, post ejus obitum qui acceperit, ad Ecclesiæ jus, de cujus facultate discesserat, revertatur. Quid iniquum est, ut sub hac specie damnum Ecclesiæ, quæ multis subvenit, patiatur.*

XIII. Pœnas indixit Concilium Arelatense

(1) Can. 59. (2) Can. 18. (3) Can. 1. (4) Can. 25.
(5) Ibidem Can. 34. (6) Can. 35. (7) Can. 36.

tense V. Clericis, qui ignavia & torpore suo squallescere & situ obduci finerent agros, quorum eis Ecclesia usumfructum annuisset, commendasserque depositum; cum homicida ille sit pauperum, qui quo illi victitant, id dispendit (1). *Ut Clericis non liceat facultates, quas ab Episcopo in usu accipiunt, deteriorare. Quod si fecerint, si junior fuerit, disciplina corrigatur: si vero senior, ut necator pauperum habeatur.*

XIV. Vetuit denique Concilium Lugdunense II. ne Clericis suis, vel Ministris & Officialibus auferrent Episcopi, quæ illis contulisset Antecessorum munificentia, sive agrorum Ecclesiæ usumfructum, sive portiones aliquas patrimonii demortui Episcopi, qui earum eis proprietatem legasset (2). *Ut quascunque munificentias Clericis, aut servientibus, sive de rebus Ecclesiæ in usum, aut de propriis in proprietatem, præcedentes dederint Sacerdotes, subsequentes Pontifices nullatenus auferre præsumant.* Cumque possent & Beneficiarii provectiores ætate implicari iis ipsis culpis, quæ merito castigandæ essent, jubet Concilium cautissime, ut *in personas habeatur, non in facultates districtio.* Ne qua scilicet avaritia suspicio Episcopis affricari possit.

XV. Quæ horum & utilitas fuerit Canonum, & necessitas, luculente prodet Historia Gregorii Turonensis. In beatas hinc sedes evolante beato Gallo Arvernæ civitatis Episcopo, plebis studia & Cleri in Catonem Presbyterum & Archidiaconum Cautinum scissa fuere. Vicit Cautinus, cumque ægre ferret complures Clericos Catonis studio & artibus a se defecisse, & hunc & illos omnes rebus Ecclesiæ omnibus abdicavit, quas in cunctanter illis refudit, ubi unitati se & officio primum redderet (3). *Cautinus Episcopus videns Catonem nulla ratione posse flecti, ut sui esset subditus, tam ei, quam amicis ejus, & quicunque ei consentiebant, omnes res Ecclesiæ abstulit, reliquitque eos vacuos & inanes. Quicunque tamen ex ipsis ad eum convertebantur, iterum quod perdiderant, recipiebant.*

Erat illud proculdubio validissimum vinculum, quo in fide continerentur Præsulis sui, vel ad eam revocarentur actorum Clerici omnes, si ab eo exui, vel restitui possent patrimonio omni Ecclesiastico. Fuit & in Clero Gregorii Turonensis Episcopi, qui Clerum ejus Ecclesiæ omnem in eum concitarit, cum in Palatium Principis profectus esset; rei temporalis potestate sibi vindicata, vincisque vel agris dono datis, ad principes ipsos Cleri sibi concinandos (4). *Hinc quasi jam esset Episcopus, in domum Ecclesiæ ingreditur impudenter, argentum describit Ecclesiæ, reliquasque res sub suam redigit potestatem, majores Clericos muneribus ditat, largitur vineas, prata distribuit.* Terris & vineis Etherius Episcopus Lexoviensis Clericum donavit, cui regendas Scholas, instituendos adolescentulos committebat: *Pontifex ei aliquid terræ vinearumque largitus.* Cum B. Quintianus ab Ruthenensi ad Arvernum translatus fuisse Episcopatum, incidit & ipse ibidem in Presbyterum, non Administratorem ærarii Ecclesiastici, sed expilatorem & incubatorem, a quo cum ne necessarii quidem victus copia ei fieret (5). *Presbyter ærario ordinatus, omnem illi potestatem de rebus Ecclesiæ auferens, vix ei & satis tenuem quotidianum victum ministrari præcipit:* Cives tandem ulti sunt contumeliam Episcopi sui, eumque legitime reddidere potestati dispensandi proventus fundosque Ecclesiæ suæ.

CAPUT XVII. *P. 2. l. 4. c. 20.*

Partitio fundorum Ecclesiæ in Beneficiarios, in Italia, Hispania & Oriente.

I. II. Usus idem Romæ & Hispaniæ, qui Galliarum.

III. Monasteriis & Parochiis donabantur prædia ab Episcopis quæ Ecclesiæ Matrici nunquam restituebantur. Donabantur & Clericis, pauperibus & peregrinis, quæ his extinctis ad commune Ecclesiæ ærarium revocabantur.

IV. Si quid in melius adjecissent de suo Clerici Laicique prædiis beneficii sui, id totum Ecclesia tandem vindicabatur.

V. His donis aliorum incitabatur diligentia, aliorum tarditas stimulabatur.

VI. Arbitrariæ erant hæ largitiones Episco-

(1) Can. 5. (2) Can. 3. (3) L. 4. c. 7.
(4) L. 5. c. 49. (5) L. 6. c. 36.

scoporum, qui jam hinc edebant veluti præludia quædam amplissimæ postea potestatis suæ in collationibus Beneficiorum. Multa hic notabilia.

VII. Hæc Episcoporum potestas in Parochiis arctari cœpit. Quando?

VIII. Hi fundi ad viduas & filios quandoque trajiciebantur Clericorum conjugatorum; quos mirum non est tum Beneficiariis adscriptos fuisse, cum erant & laici sua modo.

IX. In Oriente etiam agri Ecclesiæ laicis commendabantur, in Ecclesiæ semper commodum.

X. Is usus Galliæ, Italiæ, Hispaniæ & Orienti communis, & ubique pervagatissimus, infelicissime Galliæ cessit, ubi in plerasque Ecclesiarum terras & res laici non absimili Beneficii titulo invasere.

I. HActenus de Gallicana tantum diximus Ecclesia, & insinuatum est tamen a Symmacho Papa ad B. Cæsarium Arelatensem Episcopum perscribente, moris in ipsa Romana Ecclesia fuisse, ut Ecclesiæ agri usufructuario jure non committerentur nisi Clericis, vel captivis, vel peregrinis, ubi gravi quapiam arctarentur necessitate. Quarta in Synodo Romana idem confirmavit Symmachus (1): *Sed nec in usufructuario jure aliquibus dare liceat, nec data retinere, præter Clericos, & captivos, atque peregrinos.*

II. Usitatissimum & id erat in Hispania. Concilii II. Toletani Patres frui vetant Clericos vel vineis quas excoluerint, vel quas in solo Ecclesiæ extruxerint ædibus, nisi dum vitæ superabit; vetant & ad hæredes traduci, nisi ejus rei copiam faciat Episcopus, ut optime de Ecclesia meritis commodet, & obsequio præstantissimis Clericis (2). *Si quis Clericorum agellos, vel vineolas, seu alia ædificia in terris Ecclesiæ sibi fecisse probatur, sustentandæ vitæ suæ causa, usque ad obitus sui diem possideat. Post decessum jus suum Ecclesiæ restituat; nec testamentario, aut successorio jure, cuiquam hæredum, aut prohæredum relinquat, nisi forsitan cui Episcopus pro servitiis aut præstatione Ecclesiæ largiri voluerit.*

III. Extrema hæc verba, *aut præstatione Ecclesiæ*, posset quis rapere ad præcarias, vel præstarias, de quibus Marculphus in Formulis, de quibus & nos alibi. In Concilio Toletano III. (3) perspicuæ sunt eædem largitiones Episcoporum in Clericos, pauperes, peregrinos, quos usu donabant ad tempus, vel ad vitam, prædioli alicujus Ecclesiæ. Perpetua enim erant ea Beneficia, cum iis afficiebantur Cœnobia, vel Parochiæ agrestes. *Si quid vero quod utilitatem non gravet Ecclesiæ, pro suffragio Monachorum, vel Ecclesiis ad suam Parochiam pertinentibus dederunt Episcopi, firmum maneat. Peregrinorum vero, vel Clericorum, & egenorum necessitati, salvo jure Ecclesiæ, præstare permittantur, pro tempore quo potuerint.* Perspicua est hæc discrepantia duplicis generis Præbendarum, quæ & *præstimonia* dicta sunt a voce vetustissima, & in Canonicis institutis tritissima *præstare*. De aliis dicitur *firmum maneat*; de aliis vero *salvo jure Ecclesiæ*. Ad Ecclesiarum Matricem illa non evocabantur unquam, hæc semper revocabantur. Egestati enim hæc dabantur. Atqui privatorum egestas morte terminabatur, non Monasteriorum, vel Parochiarum. Nec minus dilucida res in Canone sequenti (4). Conceditur Episcopis, ut in Parochia aliqua sua Monasterium extruant, eique fundos adjiciant, *cum consensu Concilii sui*, sive Capituli: ita sane ut irrevocabili hac largitione non nimis exenuetur Ecclesia Cathedralis. *Si de rebus Ecclesiæ pro eorum substantia aliquid, quod detrimentum Ecclesiæ non exhibet, eidem loco donaverit, sit stabile.*

IV. In Concilio Toletano IV. scripto etiam obligari placuit, tum Clericos, nisi Laicos, quibus præstimonia hæc Ecclesiastica conferebantur, ut ea nomine Ecclesiæ tenerent, pro virili sua excolente, & amplificarent, & Ecclesiæ restituerent cum additamentis omnibus, ubi ex vita migraturi essent (5). *Decernimus ut quisquis Clericorum vel alterum quarumlibet personarum stipendium de rebus Ecclesiæ, cujuscunque Episcopi percipit largitate, sub precariæ nomine, debeat professionem scribere, ut nec per detentionem diuturnam præjudicium afferat Ecclesiæ, & quacunque in usum perceperit, debeat utiliter laborare, nec res divini juris debeat aliqua* occa-

(1) Can. 4. (2) Can. 4. (3) Can. 3. (4) Can. 4. (5) Can. 5.

occaſione negligi, & ſubſidium ab Eccleſia, cui deſerviunt, percipere poſſint Clerici. Quod ſi quis eorum contempſerit facere, ipſe ſe ſtipendio ſuo videbitur privare.

V. E re duxit etiam Concilium Emeritenſe, ut agris quibuſdam donarent Epiſcopi Clericos, quorum eſſet diligentia & fides illuſtrior, tum ut hac mercede magis magiſque inflammeſceret horum ſtrenuitas, tum ut aliorum inertia excitaretur. Si poſt autem hi Beneficiarii ceſſent ab excolendis, adeoque ad uberiores fructus promovendis his prædiis ſibi commendatis, tum vero iis ſpoliandos eſſe (1). *Quemcunque Epiſcopus ad bonum profectum viderit creſcere, per bonam intentionem venerandi, amandi, & honorandi, atque de rebus Eccleſiæ, quæ voluerit, illi largiendi habeat poteſtatem. Hæc enim cauſa & majoribus majorem præſtat gratiam, & minores excitat, ut ad melius tendant, &c. Rem Deo dicatam, ad melius perducant. Quod ſi id quod acceperint, ad profectum minime perduxerint, aut detrimentum patuerit, Epiſcopus habeat licentiam ſine ullo præjudicio in jure Eccleſiæ revocare rem propriam.*

VI. Diluceſcit in his Hiſpanicæ ſtatutis Eccleſiæ eadem prorſus, quæ Galliarum Diſciplina. 1. Hoc genus Beneficiorum cum fundis quibuſdam & agris, erumpebat in lucem, & expoliebatur: neque dum elimatum, aut fixum erat. 2. Libera ea erant Epiſcopi Beneficia, quæ nutu ſuo conferebat, nec ejuſdem poſt ordinis vel officii ſucceſſori conferebat. 3. Eaſdem & laicis quandoque Præbendas annuebat, vel ut pauperibus, vel ut peregrinis. 4. Parochiis quoque & Monaſteriis fundos perpetua munificentia adjiciebat. 5. Sed ea univerſim vigebat lex, ut ne vel ad tempus, vel perpetuo conferret fundos, niſi valde tenues, quorum ſegregatione nihil admodum præjudicii gigneretur Eccleſiæ Cathedrali. 6. Cum enim & raræ & moderatæ eſſent hæ largitiones, conſtabat ſemper illud, bona Eccleſiæ omnia in commune a Clero poſſideri, eorumque ſummum diſpenſatorem eſſe Epiſcopum. 7. Qui fundi Clericis permittebantur, eos poſt eorum obitum ad ſe revocabat Eccleſia. Quæ Abbatiis prædia, vel Parochiis addebantur, irrevocabili jure illis accreſcebant. 8. Nec neceſſe habebat Epiſcopus opperiri mortem, aut ſpolia Beneficiariorum. Spoliabat ipſe-

met eos, ſi vel cultus, vel reparationum inopia decreſcere cerneret, aut deperire agros Eccleſiæ eis concreditos. Idque indicta etiam cauſa, pro ſumma ſua poteſtate præſtabat. 9. Laici Beneficiis his non recreabantur, niſi extrema hortaretur eorum paupertas. 10. Conferebantur eadem Clericis Beneficia, veluti non indebita ſummæ eorum ſtrenuitatis, diligentiæ, & pietatis præmia. 11. Proludebant jam tum & in Hiſpania & in Gallia Epiſcopi ſummæ ſuæ futuræ poteſtati in conferendis omne genus Beneficiis cum eorum etiam Collatores ante eſſent, quam eo quo nunc ſunt ſenſu, Beneficia eſſent, aut dicerentur. 12. Quia & hæc amplior ſuperiorque quam conferendi poteſtas erat, cum Beneficia nutu & arbitrio ſuo hæc vel conferrent, vel revocarent.

VII. Diximus potuiſſe Epiſcopos adjicere Parochiis, non auferre. Id prolixius declaratur lege Vambæ Regis (2), qua jubentur Epiſcopi, quæcunque Parochialibus Eccleſiis abſtulerint, ea reſtituere, nec vero ſe tueri inani venditatione tricenariæ præſcriptionis. *Abrogata ergo totius cupiditatis licentia, nulli Pontificum ultra licebit quidquid ab Eccleſiis Diœceſis ſuæ auferre, aut ablatum quodcunque per oppoſitionem triceni vindicare.* Præcipitur mox, ut quos Epiſcopi inſtituunt Parochos, ceteroſque Beneficiarios, notitia inſtruant & chartis omnium terrarum & immobilium Eccleſiæ quemque ſuæ, Archiva ut authentica in Tabulario ſerventur Epiſcopi, apographa ſingulis Beneficiariis concedantur. *Ut Epiſcopi omnes, quoſcunque per Eccleſias, ſive Diœceſes Sacerdotes, Rectoreſque ordinandos elegerint, cognitores eos efficiant de utilitatibus illius Eccleſiæ, in quibus fuerint ordinati. Id eſt, ut quidquid unuſquiſque Epiſcoporum de Scripturis Eccleſiæ Diœceſis ſuæ apud ſe conſervationis cauſa habere ſe noverit, mox Rectorem quem ordinaverit Eccleſiæ, et utilitates Eccleſiæ, vel Scripturas in cognitionem deducat, &c. Ut & competentia ſibi Rectores Eccleſiarum authentica videant: aut exemplorum exemplaria, manu ſui Epiſcopi roborata, pro omni firmitate a Pontifice ſuo accipiant.*

VIII. Id denique Legibus Viſigothicis ſancitum eſt, ut Presbyterorum viduæ, aliorumque Clericorum, qui prolem ſuam obſequio & tuitioni Eccleſiæ mancipaſſent,

(1) Can. 13.

(2) Leges Viſigoth. l. 3. T. 5. c. 6.

agris gauderent iisdem Ecclesiæ, quibus & ante mariti (1). *Sed & viduæ Sacerdotum, vel aliorum Clericorum, quæ filios in obsequium Ecclesiæ commendant, præ sola miseratione, de rebus Ecclesiasticis, quas pater tenuit, non efficiantur extorres.*

IX. Pauca suppetunt ex Ecclesia Orientali, quæ huc referri possint. Quanquam si res ponderes magis quam numeres, plurimum utique momenti sit in lege Leonis & Anthemii, quam & postea suo Codici inseruit Justinianus (2), qua Oeconomis Ecclesiæ concedunt *præstare*, aut ad usumfructum dare fundos Ecclesiæ ad certum tempus, ea cautione, ut qui eo beneficio usus fuerit dum superstes esset, tantundem redituum ante mortem Ecclesiæ refundat, & fundum ipsum Ecclesiæ cum immobilibus omnibus. *Non minus, quam alteriut tantæ quantitatis; quantæ acceperit reditus, cum ipsorum prædiorum dominio & rebus immobilibus, eorum colonis & mancipiis Ecclesiæ derelinquat.*

X. Mirum non est, si suos laicis fundos Ecclesia ad usumfructum præberet, cum ex eorum reciprocis donationibus tantum compendii ad ipsam rediret. Sed Ecclesiæ Gallicanæ non magnopere gratulandum fuit de his patrimonii pauperum innoxiis incrementis, cum ea illecebra inescati laici, fundos ipsimet Ecclesiæ postea pene omnes occupaverit, & nomine Beneficii diutissime retinuerit. In Oriente ex adverso in potestate Episcoporum fuere Ecclesiarum prædia.

CAPUT XVIII. *P.3.l.4.c.12.*

De partitione rerum Ecclesiarum Parochialium in Episcopum, in Clerum, in Pauperes, in sarta tecta, sub Imperio Caroli Magni, & ejus stirpis.

I. Decimæ Parochiarum agrestium earum Ecclesiis addicebantur.

II. Solvebantur illis decimæ ex illis ipsis agris, qui juris erant Ecclesiæ Cathedralis, vel Cœnobii.

III. Ubique fere renuntiaverant sua sponte Episcopi quartæ parti decimarum, quam illis Canones adjudicarant ex decimis Parochiarum.

IV. Quo jure potissimum hic niterentur Episcopi.

V. Quem in usum consumendæ essent decimæ.

VI. Quadripartita divisio decimarum cujusque Parochiæ.

VII. De portione Episcopi & Cleri.

VIII. De portione fabricæ & reparationum.

IX. Hujus partitionis rationes faciebant Parochi Episcopis.

X. Cum testimonio virorum frugi.

XI. Qui usus Italiæ?

XII. Cur de distributione decimarum rationes Episcopo fierent?

XIII. In Germania Episcopi suam sibi decimarum portionem retinuerant. Quarta ea pars erat.

I. UT dilucidior fiat proventuum Ecclesiæ partitio quadripartita, illis medii ævi sæculis quæ complexum est Caroli Magni ejusque Imperatoriæ stirpis regnum, ab Ecclesiis ordimur Parochiarum ruris, quibus plerumque suæ jam decimæ permissæ erant, & peculiariter dicatæ alendis loci pauperibus, eam curam Parochis commendante peculiariter Episcopo, eosque subinde ad rationes faciendas vocante. Ita enim Caroli Magni Capitularia (3): *Unusquisque suam decimam donet, & per jussionem Episcopi dispensentur.* Primus omnium Episcopus ipse decimas partitus fuerat, & impartitus Ecclesiis Parochialibus & Baptismalibus suæ ditionis, ut ex iisdem Capitularibus patet (4): *De decimis ubi antiquitus fuerunt Ecclesiæ baptismales, & devotio facta fuit, juxta quod Episcopus ipsius Parochiæ ordinaverit, omnimodis fiant donatæ.* Ingentia siqua prædia Reges & Optimates Cathedralibus largirentur Ecclesiis aut Cœnobiis, eorum decimæ nihilo minus Ecclesiæ Parochiali persolvebantur post eam donationem, quam antea (5). *Si donationes Regum, &c. Ad Episcopia & Monasteria aliquæ res delegatæ sint, & ex ipsis rebus antiquitus ad ipsas Ecclesias priores decimæ datæ fuerint, ipsa donatio per-*

(1) L. 1. T. 1. c. 4. (2) Cod. l. 1. De sacrosf. Eccl. Leg. 14. (3) L. 1. c. 123.
(4) Con. Gall. T. 2. c. 252. (5) Ibidem.

permaneat ; tamen decimas de ipsis rebus, qui eas possidere videtur, tribuantur. Quanquam in privatorum hominum fundis novæ extruerentur Ecclesiæ, decimæ non aliter quam ante juris erant Ecclesiarum Parochialium (1). *Semper ad antiquiores Ecclesias, decima persolvantur*. Et alibi : *Ecclesiæ antiquitus constitutæ, nec decimis, nec aliis possessionibus priventur, ita ut novis oratoriis tribuantur*. Quod & legere est in Canone Concilii Moguntini (2). Accipe denique & Concilii Turonensis III. decretum, quo decimæ hæ alendis maxime pauperibus dicantur, proviluro Episcopo, ut fide & diligentia, qua par eit, id fiat (3). *Ut decima quæ singulis dabantur Ecclesiis, per consulta Episcoporum a Presbyteris ad usum Ecclesiæ & pauperum summa diligentia dispensentur*.

II. Nec nuper tantum donati Ecclesiis, vel Monasteriis agri, decimas suas Parochiis exsolvebant, sed & possessiones vetustissimæ. Quin & coloni, servique & agricolæ cum stirpe sua decimas ei pendere jubebantur Ecclesiæ, in qua toto anni curriculo sacra Mysteria frequentabant. Ita enim statuit Concilium Cabilonense II. (4) *Questi sunt quidam fratres, quod essent quidam Episcopi & Abbates, qui decimas non finerent dari Ecclesiis, ubi illi coloni Missas audiunt : Proinde decrevit sacer iste Conventus, ut Episcopi & Abbates, de agris & vineis, quæ ad suum vel fratrum stipendium habent, decimas ad Ecclesias deferri faciant ; familiæ vero ibi dent decimas suas, ubi infantes eorum baptizantur, & ubi per totum anni circulum Missas audiunt*.

III. Et prisci quidem Canones quartam partem Episcopo addixerant decimarum & oblationum cujusque Parochiæ. Sed ex hic laudatis Canonibus indubium fit ; Gallicanos Episcopos eo se jure ultro exuisse ; & decimas omnes oblationesque dimisisse Parochis, quo lubentius & liberalius pauperibus providerent. Eam in rem apertissima est Constitutio Concilii Parisiensis VI. anno 829. quæ non finit Episcopum quartam illam partem vel summis digitis attingere, nisi ubi summa coget Ecclesiæ suæ necessitas (5). *Et quanquam auctoritas canonica doceat, ut quarta pars decimarum & redituum ex oblationibus fidelium in usus Episcoporum cedat, ubicunque tamen Episcopus sua habet, suis contentus sit : ubi autem nihil rerum Ecclesiæ suæ habet, accipiat de memorata quarta parte sibi suisque, non quod avaritia, quod absit, suaserit, sed potius quod necessitas compulerit. Cæterum si accipiendi nulla necessitas urserit, nihil de memorata quarta parte accipiat, sed usibus Ecclesiarum, & pauperibus Christi impertiendam, secundum suam dispositionem relinquat*.

IV. Episcopale itaque jus & imperium in decimas & proventus omnium ruris Parochiarum nitebatur, 1. Vetustissimo usu & ab ipsa usque origine Ecclesiarum profecto, quo Episcopus temporales res omnes Ecclesiæ in sua Diœcesi in potestate & ditione habebat : cum Parochias omnes procreasset, instituissetque Episcopus, & parte aliqua donasset Diœceseos sibi a Deo uni creditæ. 2. Concessione spontanea quam fecissent Episcopi quartæ illius portionis, sibi hactenus reservatæ, tanquam canonicæ Episcoporum portionis, ex illa solemni quadripartita omnium distributione.

Missas facio Regias & Ecclesiasticas leges, quæ vetabant, ne Parochi, aut Laici decimas unius Parochiæ in aliam transferrent (6). Propero enim ad partitionem a singulis Parochis faciendam Ecclesiæ suæ decimarum, oblationum, proventuum denique quorumcunque.

V. Universim edicunt Capitularium libri, ut reditus hi omnes expendantur in alendos pauperes, restaurandas Ecclesias, Clericos fovendos, excipiendos Episcopos, hospites & peregrinos, tecto & mensa (7). *Unde pauperes recreari, Ecclesiæ restaurari, Clerici vivere, Episcopi recipi, hospites & peregrini pasci debent*. Sedulitate & labore conspicuos Clericos jubent & impensius coli, & largius donari. *Clerici omnes qui Ecclesiæ fideliter vigilant, atque serviunt, stipendia sanctis laboribus debita secundum servitii sui meritum, vel ordinationem Canonum a Sacerdotibus consequantur*.

VI. Sed alibi præfigunt Capitularia famosam in quatuor partes distributionem, in fabricam Ecclesiæ, in pauperes, in Parochum & Clericos, in Episcopum denique, qui arbitratu suo quartam hanc partem dispensabit (8). *Instruendi sunt Presby-*

(1) Cap l.2.c.36. (2) Conc. I. Mogunt. c. 41. Addit. 3. c. 51. (3) Conc. Tur. 3. c. 16. (4) Can. 19. (5) Can. 31. (6) Capitul. l. 5. c. 145. Theodulph. Capitul. c. 14. (7) Capitul. l. 7. c. 152. 227. (8) Capitul. l. 7. c. 250.

byteri, quatenus noverint, decimas & oblationes pauperum, & hospitum, & peregrinorum esse stipendia. Qualiter vero dispensari debeant, Canones sacri instituunt. Scilicet ut quatuor partes ex omnibus fiant, una ad fabricam Ecclesiæ relevandam, altera pauperibus distribuenda, tertia Presbytero cum suis Clericis habenda, quarta Episcopo reservanda: & quidquid exinde Pontifex jusserit, prudenti consilio est faciendum. Brevius idem alibi præcipitur, cum divisio fieri jubetur (1) *juxta præceptum proprii Episcopi, secundum canonicas sanctiones, atque decreta Beati Gelasii Papæ.*

Capitulare Episcoporum anni 801. tripartito distribui jubet decimas in Ecclesiam, in pauperes, & in Clerum (2). *Sacerdotes decimas secundum auctoritatem canonicam dividant coram testibus. Et ad ornamentum Ecclesiæ primam eligant partem, secundam autem ad usum pauperum vel peregrinorum, tertiam sibimetipsis soli Sacerdotes dispensent.*

VII. Quarta hæc portio Episcopo servata, & a Parocho dispensanda ex præscripto Episcopi, expendebatur semper in usus & necessitates Parochiæ ipsius, nisi Episcopi & Ecclesiæ Cathedralis res in arcto essent. Cum rarissimum id porro esset, hinc est quod alibi tres tantum commemorantur portiones, non quatuor (3). *Ad ornamentum Ecclesiæ primam eligant portionem: secundam vero ad usum pauperum, vel peregrinorum: tertiam sibimetipsis soli Sacerdotes reservent*. Ita Capitulare Episcoporum.

In iisdem Caroli Magni Capitularibus alibi præcipitur, ut opulentioribus in Ecclesiis tripartitæ divisionis partes duæ in pauperes dispergantur, tertia reliqua in Clericos: in minus locupletibus æque partes erunt Cleri & pauperum (4). *In ditioribus locis duas partes in usus pauperum, tertiam in stipendia cedere Clericorum, aut Monachorum: in minoribus vero locis æque inter Clerum & pauperes fore dividendum.* Dicemus inferius cur portio in sarta tecta quæ destinata erat, silentio hic quandoque prematur.

VIII. Nec id prætermisit Jonas Aurelianensis Episcopus, ubi Nobilibus succenset, qui suis in latifundiis Ecclesias ædificabant, atque ita confidebant, in partem se vocari debere aliquam decimarum & oblationum, vel a Clericis Parochisque obsequia sibi non mediocria exhibenda fore. Monet porro illos Jonas, non esse Nobilium, sed Episcoporum decernere, quæ partitio fieri debeat decimarum & oblationum (5). *Non enim ad laicorum, sed ad Pontificum ministerium, per quos Basilicæ Deo dedicantur, pertinet, qualiter oblationes & decimæ fidelium Deo oblatæ, dispensentur ordinate. Pontificum sane ministerium est, quantum ex eisdem fidelium oblationibus in fabricis applicetur Ecclesiæ, quantum in luminaribus concinnandis, quantum in colligendis hospitibus, & pauperibus recreandis, quantumque in Presbyterorum, eorumque qui secum militiam Christi gerunt, necessitatibus sublevandis, expendatur, disponere; non laicorum, ut in suos suorumque ex his quidquam retorqueatur usus exigere*. Additur vero mox ab eo, eam laicorum infestationem ab Ecclesiæ cervicibus excussisse Ludovicum Pium Imperatorem.

IX. Universim itaque definierant Canones, in quot portiones, & in quos distribuendæ essent opes Ecclesiæ: sed hoc opus, hic labor erat, ut bona fide his legibus obtemperaretur. Ea sane Episcopis providentia demandata erat. Hinc Herardus in Gapitulari testatum facit, Parochos quotannis Episcopo rationes exhibuisse, & calculos expensarum suarum (6): *Annis singulis rationem suæ dispensationis Episcopo, vel suis ministris reddant*. Idem habet & Concilium Pontigonense (7): *Decimæ qualiter a Presbyteris canonice dispensentur, in potestate Episcopi maneat*. Denique Concilium Metense sub Odone Rege (8): *Nemo Seniorum de Ecclesia sua accipiat de decimis aliquam portionem; sed solummodo Sacerdos eas cum integritate accipiat in sui sustentationem, & ad luminaria concinnanda, & Basilicæ ædificia, vestimenta quoque sacerdotalia, & cetera utensilia suo ministerio congrua obtinenda. Hæc omnia Episcopi de suis Ecclesiis & ceteri attendere decreverunt.*

X. Docet tamen Hincmarus in ea distributione facienda uti debuisse Parochum testimonio duorum triumve civium probatissimorum; ab eodem vero rationes maxime

(1) Addit. 4. c. 94. (2) Baluz. Capitul. tom. 1. p. 157. (3) Conc. Gall. 1. 2. p. 259.
(4) L. 1. c. 87. (5) Jonas de institut. laic. l. 2. c. 19. (6) Cap. 35. (7) Can. 11. Ann. 888.
(8) Can. 2.

me faciendas fuisse Episcopo de portione ea, quam vel pauperibus Canones, vel Episcopis dicassent (1), *Ut ex decimis quatuor portiones fiant juxta institutionem canonicam, & ipsæ sub testimonio duorum aut trium fidelium studiose & diligenter dividantur; & ut de duabus portionibus Ecclesiæ & Episcopo ratio reddatur per singulos annos, quid inde profecerit in Ecclesia.*

XI. Eadem disciplinæ lex in Italia vigebat, una & eadem partitionis ratio, una & eadem necessitas rerum & rationum omnium ad Episcopum referendarum. Sic enim Concilium Papiense IV. sub Leone IV. anno 850. (2) *Secundum Episcoporum dispositionem, Sacerdotum & reliquorum Clericorum usibus, ceterisque Ecclesiasticis utilitatibus distribuendæ sunt decimæ.* Et alterum Concilium Papiense anni 855. *In sacris Canonibus præfixum est, ut decimæ juxta Episcopi dispositionem distribuantur. Quidam autem laici, qui in propriis, vel Beneficiis suis habent Basilicas, contempta Episcopi dispositione, non ad Ecclesias, ubi baptismum percipiunt, decimas suas dant, sed vel propriis Basilicis, vel suis Clericis pro suo libitu tribuunt. Quod omnimodis divinæ legi & sacris Canonibus constat esse contrarium.*

XII. Nova hic se apetit ratio moderatores & judices constituendi Episcopos in tota decimarum & oblationum dispensatione. Non enim eo dumtaxat illa Episcoporum pertinebat auctoritas, ne pauperum portio alio derivaretur, aut ne Clerici necessario frustrarentur victu, cultuque; aut ne fabricarum proprii reditus in alios usus defluerent, aut ne quarta portio Episcopis dicata dilapidaretur. Sed etiam ut Laicorum quorundam frangeretur impotentia, qui alicubi se quoque in partem aliquam earum distributionum venire debere sperabant: alibi decimas prædiorum suorum, non in antiquas Parochias, sed in novas comportari debere contendebant Capellas, quas suis ipsi fundis inædificaverant, & quæ speciem quandam jam præ se ferebant simplicium beneficiorum. Nisi Episcoporum auctoritas intervenisset, conclamata erant jura antiquissima Parochorum, & Parochialium Ecclesiarum.

XIII. Episcopos autem Germaniæ nequaquam suæ huic quartæ portioni renuntiasse, auctor est Aython Basileensis Episcopus in Capitulari. Sed & illud ab eodem ipso insinuatur, quarta parte contentos eos fuisse, cum Concilia Hispaniæ tertiam Episcopis sepofuissent: *Decimæ tertia pars secundum Canonem Toletanum Episcoporum debet esse. Nos vero hac potestate uti nolumus; sed tantum quartam partem juxta Constitutionem Romanorum Pontificum & observantiam sanctæ Romanæ Ecclesiæ, de eadem habere volumus.*

CAPUT XIX. *P.3.l.4.c.13.*

Agri Ecclesiæ in Beneficium Clericis dati sub Imperio Caroli Magni, & ejus stirpis.

I. Cur proventuum Ecclesiæ sectio in partes quatuor, quæ olim Episcopis, hic Parochis præcipiatur?

II. Jam ante Episcopi Clericis compluribus fundos Ecclesiæ in Beneficium dederant. Probatur ex Concilio Aquisgranensi.

III. Cœperant & Abbates Monachis Obedientias & Prioratus conferre. Id hoc Concilio vetitum est.

IV. Cum Episcopi fundis Ecclesiæ laicos etiam donarent non raro, qui non donassent & Clericos?

V. Conducibile erat Clericis dare ad laicorum ambitum præveniendum.

VI. Varia Beneficia ab Episcopis in pauperes distributa.

VII. Collatis semel Beneficiis exui non poterant laici, nisi justis causis, alias ad Regis tuitionem illi adversus Episcopum confugiebant. Hinc æstimandum de Clericis.

VIII. Ubi Clericus Beneficiarius diem suum obierat, non erat necesse ut Episcopus eodem quempiam alium Beneficio donaret.

IX. Mensam quandoque communem partitii inter se sunt Canonici.

X. Disciplina Orientalium Ecclesiarum.

I. Illud capite superiori & observare & admirari fas erat, quod famosa illa in quatuor partes distributio superioribus in Conciliis toties Episcopis commendata, hic jam nonnisi Parochis præcipiatur, qui Parochia-

(1) Tom. 2. p. 717. (2) Can. 17.

rochiarum modo suarum reditus colligebant. Ejus novitatis & discrepantiæ rationes hoc aperiemus capite, & duobus sequentibus. Prima autem ea est ratio, quod plurium jam fundorum ususfructu donati essent Clerici ab Episcopo in titulum Beneficii. Altera est, quod Episcopi complures Canonicorum Congregationibus communem agitantibus vitam bene multa largiti essent Ecclesiæ suæ latifundia. Tertia est, quod & fundi essent jam non pauci in Ecclesiarum reparationes consecrati.

II. Harum rationum prima toto hoc capite paulo latius explanabitur. Concilium Aquisgranense anni 816. manifestissime prodit fuisse jam Canonicis quibusdam agellos Ecclesiæ ususfructu datos, ubi jubet, qui his donati fuerint, eos contentos fore, præterea mensa & victu communi, abstenturos autem pecuniariis distributionibus (1). *Qui & suas, & Ecclesiæ res habent.* At qui nec agris ejusmodi Ecclesiæ, nec privato patrimonio gaudebunt ullo, eos hujus pecuniæ participes fore. *Qui nec suis rebus abudant, nec Ecclesiæ habent possessiones.* Denique si qui infucato paupertatis amore, & patrimonio renuntiaverint, & omnem spem objecerint Beneficiorum: illis longe liberalius consulendum esse, ne qua illis re desit Ecclesia (2): *Porro si tales fuerint, qui nec suas, nec Ecclesiæ velint habere possessiones.* Eadem vero cum hæc verba in Regula quoque legantur Crodogangi, ex qua & hæc translata sunt, hinc fateri cogimur jam inde a temporibus Pipini Regis, Canonicis etiam in Congregationes adunatis, sua fuisse Beneficia privatim, hoc est, Ecclesiæ prædia in usumfructum data.

III. In Cœnobia ipsa Monachorum hic usus illapsus fuerat, sed & statim proscriptus fuerat in Aquisgranensi Abbatum Conventu anno 817. Vetantur enim Abbates sæpius ipsimet expatiari in obedientias & villas Cœnobiorum suorum, eorumque administrationem Monachis suis commendare, aut permittere, ut in illis diutius commorentur (3). *Ut villas frequenter, & nisi necessitas coegerit, non circumeunt Abbates, neque suis illas Monachis custodiendas committant: & si eos ire ad eas necessitas fuerit, expleto necessitatis negotio, ad sua mox Monasteria redeant.* Vides ut jacerentur fundamenta Prioratuum & Obedientiarum, & jam tum illis Concilia refragarentur.

IV. Vix autem, ac ne vix poterant tum quidem Episcopi non eadem Clericos prosequi munificentia, qua Laicos, quibus frequentissime fundos Ecclesiæ utendos ad tempus vel ad vitam annuebant in Beneficium. De his alibi jam sæpe & prolixe verba fecimus. Hic obiter refricabo, quod alibi relatum est de Carolo Calvo Rege, qui ab Hincmaro Laudunensi Episcopo petiit & exoravit agrum Ecclesiæ, quem Aulico cuidam suo Normanno nomine in Beneficium conferre avebat (4). *Ut ea Normanno beneficiaret.* Expostulat Hincmarus Remensis Archiepiscopus, quod illud Ecclesiæ prædium Regi concessisset Laudunensis Præsul injussu Metropolitani sui, inconsultis Episcopis Provinciæ, & Clericis Ecclesiæ suæ: quod per Canones haud fas erat. *Quando illam concessionem de rebus Ecclesiæ suæ fecit, nec mea conscientia vel Coepiscoporum Remensis Provinciæ, sed nec cum consensu Presbytororum ac Diaconorum Laudunensis Ecclesiæ, sicut præcipiunt Canones, fecit.* Ratio illa suberat gravissima, quod Aulicus prædio Ecclesiæ donaretur, non ab Episcopo, non ab Ecclesia ipsa, sed a Rege, ex quo fiebat, ut nec ad Ecclesiam jam revocari posset. Erat ergo & alienatio quæ fieri non poterat juxta Canones, nisi ex consensu Metropolitani, Episcoporum Provinciæ, & proprii Cleri. Denique quanta hinc malorum colluvies scatere possit, non tacuit Hinmarus, si a cæteris quoque Episcopis deposceret Rex, non ut agrum ipsi Ecclesiæ quampiam commendarent nobili viro, ad Ecclesiam eo extincto revocandum: sed ut agris Ecclesiæ donaretur ipse Rex, qui ubi Nobilibus ab eo collati essent, jam ab Ecclesiæ jure funditus alienarentur.

V. Erat ergo in primis necessarium antevenire ambitiosas secularium preces, & Clericis ipsis dari fundos Ecclesiæ, cum ea arte magis magisque Ecclesiæ vindicarentur sui fundi, & ita exoneraretur ærarium commune Ecclesiæ, a qua manualium sportularum nihil jam sibi pollicebantur, semel his agellis, seu Beneficiis donati. Ideo notat Agobardus vetuisse Canones, ne nisi Clericis, vel Monachis, vel peregrinis agri Ecclesiæ commendarentur (5). *Et agros, vi-*

(1) Cap. 120. (2) Cap. 4. (3) Cap. 26. (4) Conc. Duzia c. p. 106. 222. 223.
(5) De dispensat. Ecclef.

vineas, atque mancipia ad usum tribui, nonnisi Clericis, Monachis, peregrinisque concedunt Canones. Quamquam laici erant hi peregrini, non ægre tamen illis prædia Ecclesiæ utenda committebantur, quod cum inopes & peregrini essent, nihil erat periculi, ne ex usufructu proprietatem aliquando invaderent agrorum Ecclesiæ sibi commodatorum.

VI. Sæpicule de his Beneficiis Flodoardus. Jam non semel ea attigi, quæ pauperibus concedebantur, Matriculæ, seu Canoni Ecclesiæ inscriptis, quos & ideo *Matricularios* vocabant. Erant & pauperiores Clerici, qui nec nomen ejusmodi, nec Beneficia reiugerent. Sed quæ laicis parebant Beneficia, iis certe arceri non poterant Clerici. Narret Flodoardus Ebbonem Archiepiscopum Beneficia & domos assignasse opificibus variis, quos ad Ecclesiæ suæ usum adgregaverat. *Artificibus undecunque collectis sedes dedit, & beneficiis muneravit*. Archiepiscopum Hervæum idem testatur multos recepisse agros, ab ejus Antecessore laicis in Precarias, sive Præstarias datos (1): *Recepit res diversas & villas Ecclesiæ, quas Antecessor suus per precarias, sive Præstarias diversis contulerat personis*. Ut intelligas autem quam non repulsam paterentur Clerici eorum, qui laicis dabantur agrorum, audi quid ille rursus de eodem Hervæo memorat: *Mihi quoque, & cæteris tam Clericis Canonicis, quam Monachis & Sanctimonialibus, omnibusque pro diversis eum prentibus necessitudinibus, multa largitus est bona*. Hervæum exceptis Seulphus, & germanum ejus & nepotem agris Ecclesiæ Remensis pridem concessis spoliavit, quod insimulati fidei violatæ purgare se detrectassent, aut singulari certamine congredi cum accusatoribus. *Sublatis sibi Ecclesiæ possessionibus, quas plures ex hoc retinebant Episcopi*. Cum potestati autem suæ Remensem Ecclesiam subjecisset Heribertus Comes, & Hugonem filium quinquennem adhuc Archiepiscopum eligi coegisset, longe plurima Ecclesiæ prædia illis abstulit, quos insaniæ suæ adversari suspicabatur, contulitque partlum suarum studiosis, tum Clericis, tum sæcularibus. Unde Flodoardus (2): *Injuste privavit, tam me, qui non interfueram præmissæ electioni suæ, quam nonnullos, & Clericos, & Laicos, Beneficiis possessionum Ecclesiasticarum, quibus a præcedentibus Episcopis munerati videbamur, obsecundationis gratia. Quæ pro libitu suæ voluntatis, quibus sibi placuit, impertivit*.

VII. Non immerito autem memorat Flodoardus se aliosque complures Beneficiis Ecclesiæ præter æquum exutos fuisse Clericos, Laicosque. Jam non semel enim observavimus in potestate Episcopi non fuisse, ut vassallos & clientes Ecclesiæ, eorumve filios fundis suis spoliaret, nisi gravi & justa causa; alias ad Regem confugere fas erat, ut ad summum juris Legumque patronum & vindicem. Multo id porro constantius affirmatur de Clericis: nisi canonico crimine inquinatos depelli suis Beneficiis non potuisse.

VIII. Ex his vero aliisque infra conglobandis testimoniis apertissimum est, horum Ecclesiæ prædiorum concessiones mera fuisse & libera Episcopi Beneficia, quæ etsi nisi justis de causis auferri semel data non possent; gratis tamen omnino data fuerant. Unde ne mortuo quidem, aut exuto Beneficiario eadem prædia aliis dari necesse erat; sed integrum erat Episcopo ea communi Ecclesiæ ærario recolligere, quod necdum perpetui essent ulli tituli Beneficiorum. Agit & alibi Flodoardus aliis de agris in Beneficium sibi datis, post ablatis (3). *Ecclesiam Colmisiaci vici mihi abstulit, cum terra Beneficii, quam tunc temporis tenebam*.

Narrat rursus idem Flodoardus Comitem Herebertum concessa Episcopo Aquensi spiritali administratione Archiepiscopatus Remensis, ad necessariam sui sustentationem adsignasse ei Abbatiam cum Præbenda Clerici (4). *Concessa ei Abbatia, cum unius tantum Præbenda Clerici*.

IX. Gratiæ habendæ erant Episcopis, ubi Clericis de Ecclesia benemeritis, *obsecundationis gratia*, & virtute præcellentibus fundi aliqui Ecclesiæ in Beneficium conferebantur. At ubi, quod sequenti Capite elucidabimus, cœpere Canonicorum Congregationibus accumulari ab Episcopis reditus & agri ingentes, a mensa Episcoporum sepositi, non multo post cœpere audacia, & aviditate pecuniæ inflammati quidam Canonici agros communes inter se partiri, & in insigne ac titulum Beneficii sibi vindicare. Willelmus Aquitaniæ Dux rescito in Ecclesia Brivatensi id machi-

(1) L. 2. c. 19. l. 4. c. 1I. 13. 18. (2) L. 4. c. 20. (3) L. 4. c. 28. (4) L. 4. c. 21.

chinatos esse Canonicos: *Quod facultates terrenæ, ex quibus Canonici vivere debent communiter, in proprios usus tam Clericorum, quam laicorum dispersæ tenerentur: & Clerici ibidem quotidie Deo famulantes aliquanti pecuniæ torquerentur:* Ipsos quidem dum vita superaret iis Beneficiis gaudere passus est, at in posterum providit, ut illis hinc demigrantibus Beneficia illa communi rursus mensæ concrescerent, nec inde divelli posthac possent. Ita enim ille anno 925. (1). *Decernimus, ut quidquid modo ab illis possidetur, teneant, sed statim ut eorum aliquis spiritum exhalaverit, absque ulla contradictione, omnia quidquid ex communi victu Canonicorum possidebant, ad eundem victum communem revertantur, sive Præpositus sit, sive Decanus, sive Sacerdos, aut Diaconus, aut ullus ex ordine Ecclesiastico, seu ullus laicus, qui aliquid ullo ingenio a communi victu servientium sancti Juliani subtraxit, nullo unquam modo amplius ad singularitatem redeat, sed mox ut unusquisque obierit, communi integritate ad eorum victum communem revertantur.* Initio quidem hujus capitis illud ex Concilio Aquisgranensi efficiebamus, ab Episcopo, vel Abbate prædiola aliqua Canonicis indulta fuisse: Sed non eo vitæ communis inter Canonicos societas solvebatur, nec communis Capituli dissipabatur substantia, alendæ pernecessaria Congregationi. Adde quod mirum quantum distat, a Præfecto Congregationis prædii aliquid culpiam dari Clerico, atque inter Dignitates & Canonicos omnia Ecclesiæ distribui prædia, ut jam nusquam consistere possit Congregatio.

Eadem flamma & Italiam corripuerat, in qua conquerebatur Ratherius Veronensis Episcopus de compilatis Mensæ Capitularis fundis, atque ita distributis, ut plurima aliis redundarent, quum aliis deficerent multa, sed & hi nefariam spem in sinu fovebant, fore cum & ipsis multa superfluerent, ubi in aliorum loca successissent. Enitente Ratherio ut communem in fiscum omnia revocarentur, illi ex adverso tota virium contentione conspirarunt (2). *Causa illorum cum Deo gratias non mediocris sit, ita per massaritias & alia hujusmodi extat divisa, ut quidam illorum inde valde ditescant, multitudo vero paupertate languescat: Et proh nefas! qui majus Deo in Ecclesia exhibent servitium, nihil aut modicum accipiant; qui pene nihil de famulitio unquam attirant, domi locupleres de rebus Ecclesiasticis fiant.*

X. Poterant & in Oriente Episcopi Clericis, vel agricolis dimittere agellos pene inutiles Ecclesiæ; cum eos tamen viris nobilibus & præpotentibus permittere vetarentur. Ita enim statuerat Concilium VII. generale (3): *Quod si excusationem prætenderint, damnum facere, & nihil ad profectum agrum existere, nec sic Principibus, qui per loca illa sunt, tribuatur ager, vel locus, sed Clericis, vel agricultoribus.* Ratione vero hac nititur Concilium, quod ager ille ita concessus, non alienatur, ut qui revocari semper possit ad Ecclesiæ fiscum, quod difficile factu esset, si eo Optimates aliqui potirentur.

CAPUT XX. *P.3.l.4.c.14.*

Partitio bonorum inter Episcopum & Canonicos, sub Imperio Caroli Magni, & ejus stirpis.

I. Cum primum Monachi & Canonici in vita communis societatem coaluere, eorum alendorum cura & provisio penes Abbates & Episcopos fuit. Probationes.

II. Novæ probationes ex Conciliis Aquisgranensi.

III. Episcopi quidam his statim Canonicorum Congregationibus fundos, agros, Ecclesiasque & totum earum instrumentum assignaverant.

IV. Ipsa Godegrangi Regula fundis eas suis potiri insinuat.

V. Variæ observationes in antedicta.

VI. Novæ rursus probationes. Inter Abbates & Canonicos eis subjectos divisa etiam prædia & bona omnia.

VII. Immo & inter Abbates & Monacos.

VIII. Ut perpetuari possent hæ Canonicorum Monachorumque Congregationes, conducere visum est, ut ubertim illis conferentur omnia ad sui sustentationem necessaria.

IX. Ideo opera dabatur, ut hujusmodi do-

(1) Spicil. tom. 11. p. 283. (2) Spicil. tom. 2. p. 222. (3) Can. 12.

donationes ab aliis Episcopis, a Metropolitano, & a Rege confirmarentur.

X. Novi Episcopi novis semper largitionibus hac Congregatione locupletabant.

XI. Variæ inter sese Canonicorum & Monachorum partitiones.

I. HAnc alteram attigimus rationem redactæ ad solas jam pene Parochos famosæ olim in quatuor partes bonorum distributionis, quod Episcopi jam suis Canonicorum Collegiis exuberantem adjecissent agrorum & bonorum copiam. Id vero hoc jam nobis capite probandum & illuminandum venit.

Nec tamen inficias ibimus, inter ipsa ejusmodi Collegiorum communis vitæ vinculo adunatorum primordia in Ecclesiarum Cathedralium Claustris, Episcopos tam præclari instituti duces, curam eorum alendorum pene necessario in se recepisse. Vide enim ut de his agat Concilium Turonense III. anni 813. (1). *Canonici, & Clerici Civitatum, qui in Episcopiis conversantur, consideravimus, ut in Claustris habitantes, simul omnes in uno dormitorio dormiant, &c. Victum & vestitum juxta facultatem Episcopi accipiant, ne paupertatis occasione compulsi, per diversa vagari cogantur.* Nec aliter in Collegiis Canonicorum sub Abbatum imperio; Abbatum erat claustra illis, vestimenta, & victum procurare, ex eodem Concilio (2): *Simili modo & Abbates Monasteriorum, in quibus Canonica vita nunc videtur esse, suis provideant Canonicis, ut habeant claustra, victum & vestimenta, &c.*

II. Manifestissimum est nihil hic loci esse potuisse sectioni bonorum in partes quatuor, cum cogebatur Episcopus omnes expensas ipse sustinere, victus, vestium, claustrorum, pro modo facultatum Ecclesiæ; ubi jam non laborabatur, quarta, an tertia pars illa foret redituum communium. Nova porro suppetunt ex Concilio Aquisgranensi argumenta. Illud enim ibi commendatur non eadem copia teneri Episcopos Canonicis suppeditare omnia ad sui sustentationem adminicula, qua Abbates Monachis, quod Canonici abundare possint patrimonio, possint & Beneficio, ac terris Ecclesiæ, atque ita suo ipsi sibi ex penu multa possint sufficere (3). *Quia nihil sibi proprium Monachi reliquerunt, manifestum est illos copiosioribus Ecclesiæ sumptibus, quam Canonicos, qui suis & Ecclesiæ licite utuntur, rebus indigere.* Damnatur ibidem quorundam Episcoporum præpostera vel avaritia, vel superbia, qui Congregationes suas Clericales augescere illi quidem cupiebant, sed servis potissimum allectis, quos facilius possent justis stipendiis defraudare (4). *Si stipendia opportuna subtraxerint.* Quibus privatim res, & patrimonio suppetunt Canonici, vel Beneficia, ii invitantur, ut communibus pecuniæ distributionibus abstineant, ut pauperioribus aliis Canonicis hinc aliquid incelsi accedat. Definitur (5) quantitas panis, vini & carnis ab Episcopo, vel Abbate cuique Canonico subministranda, pro modulo substantiæ Ecclesiasticæ. Hinc vides quam multa & quam valida existant argumenta, quæ evincant, illius hic quadripartitæ distributionis rationem habitam esse tum nullam.

III. Cœperant jam tamen Episcopi non pauci agros, prædia, & Ecclesias Parochiales complures addicere suis his Canonicorum Collegiis. Id sane testatum facit Flodoardus de beato Rigoberto Remensi Archiepiscopo (6): *Sed & Canonicam Clericis religionem restituit, ac sufficientia victualia constituit, & prædia quædam illis contulit, necnon ærarium commune eorum usibus instituit. Ad quod has villas delegavit, Musceium, Bosejum, &c. Ecclesiam quoque sancti Hilarii, cum suburbio ad eam pertinente, scilicet ut in annua transitus sui die sufficiens eis inde refectio pararetur; quæ superessent, ipsis communiter dividenda cederent. Famulos quoque & eorum colonias ad necessaria Canonicorum servitia deputavit: & eosdem Christi pauperes rerum suarum hæredes fieri destinavit. Harum vero summa rerum in XL. vel amplius mansos colligitur.* Hæc sane non tam partitio dicenda est rerum inter Episcopum & Canonicos, quam concessio munificentissima agrorum, Ecclesiarum, vicorum, qua Canonicos Episcopus muneraretur, perduceretque ad communis vitæ vinculum, abunde suppeditatis temporalibus omnibus adminiculis. Notat Flodoardus eandem sancti Hilarii Ecclesiam a bea-

(1) Can. 23. (2) Can. 24. (3) Anno 816. Can. 115. (4) Can. 119. 120.
(5) Can. 122. 123. (6) L. 2. c. 12.

to Rigoberto Canonicis Remensibus datam fuisse ad eorum sepulturam (1). *Quam sanctus Rigobertus antecessoribus nostris Clericis ad sepulturam eorum dedit.*

IV. Hoc ipsum de Godegrango testificatur Petrus Diaconus, fundos ab eo redituſque Canonici assignatos fuisse tum, cum in Regulæ suæ observantiam & ad communis vitæ societate eos conglutinavit (2). *Hic Clerum adunavit, & instar Cœnobii intra claustrorum septa conversari fecit; normamque eis instituit, qualiter in Ecclesia militare deberent; quibus annonas vitæque subsidia sufficienter largitus est, ut perituris vacare negotiis non indigentes, divinis solummodo officiis excubarent.* Quin & ex ipsa Godegrangi Regula constat (3), Congregationi Canonicorum fuisse fundorum & proventuum plus satis ad sui sustentationem, quos ipsi administrarent: percepisse ipsosmet oblationes & eleemosynas, quæ offerrentur ad Missas, & ad cetera Officia Ecclesiastica: jubet denique ut decimas redituum & oblationum decerpant, conferantque Xenodochio peregrinorum & pauperum, quorum curam agent, & quorum administrationi præficient unum ex Canonici (4). *Aliquod præparent receptaculum, ubi pauperes colligantur, & de rebus Ecclesiæ tantum ibidem deputent, unde sumptus necessarios juxta possibilitatem rerum habere valeant, exceptis decimis, quæ de Ecclesiæ villis, ibidem conferuntur. Sed & Canonici, tam de frugibus, quam & de omnibus eleemosynarum oblationibus, in usus pauperum decimas libentissime ad ipsum conferant hospitale. Et boni testimonii frater constituatur, qui hospites & peregrinos mendicantes, utpote Christum in illis suscipiat.*

V. In his sunt non pauca, quæ juvet sedulo observasse. 1. Cum primum institutæ sunt Canonicorum Congregationes, quæ communis vitæ lege & societate vincirentur, assignati quoque illis sunt reditus fundique, quos ipsi sibi dispensarent, non jam Episcopo, non jam Clero se ad horum curam interponente. 2. Ipsimet Episcopi auctores & architecti fuere harum Congregationum, quibus & ipsimet largissime assignarunt hæc temporalis vitæ adminicula ex Ecclesiæ suæ fundis. 3. In his enimvero Episcopi eam sectati sunt munificentiam, quæ fundatoribus maxime consentanea & familiaris est, non minutas & accuratas partitionum leges. Itaque in his non magnopere videtur habita ratio Canonum quadripartitam distributionem inculcantium. 4. Cathedralium Ecclesiarum Canonici usitatissime Sacramenta administrabant omnia, & Parochorum munia obibant. Jam de Confessione & Pœnitentia supra meminit Regula Godegrangi, præter Missarum solemnia, quæ sibi plebs celebrari deposcebat. Lubet & hunc ex eadem Regula hic contextum attexere, ubi ad Canonicos sermo fit, tanquam procurationem agentes animarum salutis, & administrandorum Sacramentorum, adeoque & concionandi Dominis & Festis diebus, aut saltem quintodecimo quoque die (5). *Cavendum nobis est, ne in periculum per nostram negligentiam, ut ita dixerim, absque baptismo & confirmatione, & confessione, in quadam securitate positus incurrat noster populus. Unde constituimus, ut his in mense per totum annum verbum salutis ei prædicetur, &c.* 5. Ubi suæ Canonicorum Congregationi Cathedralis Ecclesiæ fundos Episcopi magna ex parte adsignabant, conferebant & Ecclesias, eorum sive vicorum, sive oppidorum ruris, & in his proinde apparet Canonicos cœpisse obire functiones Parochorum principum, quos Primitivos vocant. Ecclesiam sancti Hilarii, æqua pendebat suburbium Civitatis Remensis, Capitulo suo contulit B. Rigobertus. Simile veri est Canonicos anno toto Parochorum munia defungentes in Ecclesia Cathedrali Remensi, eosdem ipsos solemnioribus festis in Ecclesia quoque sancti Hilarii eandem potestatem suam explicuisse. 6. Quæ de Congregationibus Canonicorum dicta sunt in Ecclesiis Cathedralibus, ea planum est & ad Collegia Canonicorum trahi debere sub uno Abbate degentium, in Ecclesiis quæ exinde Collegiales nuncupatæ sunt. Parochos ibi se Canonici præstabant; in Ecclesiis vero aliis obnoxiis primitivorum Parochorum jura & functiones exerebant. 7. Nec secus de Monachis sentiendum. Uno enim tempore & pari conatu in novam regularis disciplinæ formam coarctati sunt Monachi & Canonici; & tum his tum illis auctoritate Regia freti Episcopi regularis observantiæ vigo-

(1) L. 4. c. 48. (2) Du Chesne tom. 2. p. 204. (3) Cap. 42. 43. (4) [illegible] c. 45. Com. Aquif. c. 141. (5) Cap. 44.

gorem invexere & integritatem, cum large & ubertim utrisque, largius tamen Monachis, ob rationem superius ex Concilio Aquisgranensi indigitatas, necessaria vitæ temporalis subsidia adsignallent. Itaque fuere & Monachis ruri Ecclesiæ Parochiales, in quibus primitivos se agerent jure suo Parochos. 8. Congregationibus his Monachorum & Canonicorum omnibus commendabatur cura pauperum, & peregrinorum, hospitumque, pro modo substantiæ suæ. Jubet regula, ut ædes extruant excipiendis pauperibus & hospitibus, eisque addicant decimas agrorum, oblationum & eleemosynarum (1). *Exceptis decimis, quæ de villis Ecclesiæ ibidem conferuntur, Canonicis de frugibus & eleemosynarum oblationibus, in usus pauperum decimas conferant ad ipsum hospitale.* Itaque nulla jam partium quatuor distributio memorabatur, quarum una pauperum esset: cum Parochis, Canonicis, Monachis affatim agrorum & redituum tributum esset, illis omnibus cura pauperum enixissime commendabatur. 9. Ergo jam tum Monachi, & Canonici optimo jure & ab Episcopis ipsis donatas obtinuere decimas, ab iis denique secernendas, quas postea Laici earum usurpatores, in eos transcripsere.

VI. His observationibus nostris & præsidii & luminis non parum accedet ex iis, quæ toto hoc capite dicenda restant. Cum cura & jussu Lodovici Pii Imperatoris Benedictus Anianæ Abbas celeberrimus in Cœnobiorum Galliæ disciplina restauranda incredibili diligentia desudasset, quæ Cœnobia non potuere Monasticæ B. Benedicti Regulæ subjugari, ea mancipata sunt Canonicorum cœtui, & Regulæ Godegrangi, sive Concilii Aquisgranensis, in illque voluit Imperator res omnes scindi bifariam in Abbatem & Canonicos, ut sua sibi Abbas, sua sibi Conventus haberet (2): *His vero Monasteriis, quæ sub Canonicorum erecta sunt potestate, constituit eis segregatim unde vivere regulariter possint. Cetera Abbati concessit.* Hæc ex vita B. Benedicti Anianæ Abbatis. Inter eas Fuldensium Monachorum querelas, quibus ab eis interpellatus est Carolus Magnus, his bonorum divisionibus in Cœnobiis jam locum fuisse perspicuum est (3): *Divisio possessionum atque agrorum non fiat, &c. Omnes agri atque cellæ in communi omnium fratrum fiant, &c.*

VII. Illud erat maxime consentaneum, ut quamquam in Cœnobiis Canonicorum, sua Canonicis bonorum portio, sua seorsim Abbati segregarentur: at nulla ejusmodi fieret partitio inter Monachos & Abbates. Sub eodem ipso tamen Carolo Magno contrarii usus exempla enituere. Litteris enim ad eundem Imperatorem datis Frotarius Tullensis Episcopus certiorem illum fecit, in Monasterio Mediolanensi (4) strictissima religione servatam fuisse Regulam, dum superstes fuisset Fortunatus Abbas, propterea quod Imperatoris jussu Monachis portio fundorum segregata & addicta fuisset, qua necessitatibus ipsi suis consulerent: *Per jussionem vestram Monachis dedit portionem de Abbatia, ut regulariter viverent.* Sed cum post ejus obitum subrogatus ei esset Hismundus, utramque ab eo mensam Monachorum & Abbatis coadunatam fuisse, lactatis hac vana spe Monachis, fore, ut nulla eis re Abbas deesset: quæ illo spes mox fefellisset (5). *Hismundus accepit illorum portionem, & promisit se eis omnia necessaria regulariter administraturum. Quod postea sæpius aliter illis evenisse testantur.* Monachorum expostulationibus lacessitus Frotarius Episcopus, paci & concordiæ resarciendæ studuit, pollicente Abbate, daturum se operam, ut nihil posthac loci querelis Monachorum relinqueretur, ita se large omnia suppeditaturum. At fidei ut hominis, a quo toties ludificati essent, se committerent, Monachi adduci non potuere, nisi suam sibi bonorum propriam partem redintegraret. *Illi timentes, ne sicut sæpius evenerat, aut per eum, aut per ejus ministros illius promissio frustraretur, nec ejus promissionem jam amplius credere, nec ejus emendationem se recipere posse dixerunt, nisi illis portio redderetur, sicut dudum illis dare jussistis.* Itaque non potuit non annuere Monachis, ut suum ipsimet libellum supplicem Ludovico Imperatori offerrent.

Nec ab his abludunt, quæ narrat Aimoinus (6) de Abbate sancti Germani de Pratis apud Lutetiam, Irminone, quem ait optime meritum fuisse de Cœnobio suo, Regestum colligatis in unum agris, villis & bonis ejus omnibus; quanquam optimi con-

I 2

(1) Cap. 45. (2) Sæculi Benedicti tom. I. P. 214. 262. (3) Du Chesne tom. 3. p. 393.
(4) Mitlhach. (5) Du Chesne tom. 2. p. 712. (6) L. 5. c. 34.

consilii exitus exitialis fuerit, Comitibus Parisiensibus propriam illam Abbatum portionem sibi vindicantibus usque ad tempora Roberti Regis. Rei nefariæ primus auctor & dux fuit Robertus Comes Parisiensis, & Marchio Franciæ, Odonis Regis germanus. Nec portionem tantum rerum, sed & nomen Abbatum induerunt sibi Comites, assignatis Monachorum cœtui & Cœnobio Decanis, & sacris illis proventibus posthac expensis in Regiam illam militiam, qua Abbates ante cura & impensa ipsimet sua fungebantur. Audiendus hic Aimoinus: *Quamvis prudentissimus Abbas Irmino omnium redhibitiones villarum Sancti Germani scripto comprehenderit, & quantum Monachi in proprios usus haberent, quantumque Abbas ad exercitum Regis vel in proprium sibi vindicaret, disposuerit; tamen vigore decedente Regum Robertus Comes Parisiorum, qui Marchio Francorum vocabatur, frater videlicet Odonis Regis, nec non Hugo Magnus, quin etiam usque ad tempora Roberti Regis, ea quæ Abbates accipiebat, sibi addixerunt; & statuentes Decanos Monachis, sibi nomen Abbatis usurpaverunt. Ea vero quæ tunc sibi ex rebus Ecclesiasticis vindicaverunt, propriis militibus distribuerunt, & juri Ecclesiastico subtraxerunt.* Hinc patet jam tum divisas fuisse Abbatis & Monachorum portiones: jam inde a temporibus Odonis Regis comites invasisse Abbatum portionem, & eo ipso se Abbatum nomine venditasse; id contigisse, ubi Carolinæ prosapiæ extremi Reges lapsare & labefactari cœpere; ad has rerum Cœnobii partitiones compulsos non improbabiliter credi Abbates, necessitate tristissima militis suppeditandi, & ad Regios exercitus deducendi: denique illud singularis gloriæ specimen sanctissimo Regi Roberto tribui, quod primus celeberrimæ Abbatiæ & Abbates Regulares restituerit, & proprios fundos.

VIII. Multo maxima autem pars Conciliorum sub Imperio Carolinæ familiæ habitorum, constantissime hoc ipsum professa est, Regularis disciplinæ vim & integritatem nec restitui posse, nec conservari, sive in Canonicorum utriusque sexus, sive in Monachorum & Monialium Cœnobiis, nisi singulari providentia & larga manu eorum sustentationi prospiceretur. Crebræ ibi quoque Episcoporum querelæ, vel de Collegis ipsis suis, vel de Abbatibus, quorum avaritia rapacitasque harum Congregationum non res tantum, sed cœtus ipsos dissipasset. Quæ cum ita fiunt, mirabile jam non erit, si Episcopi luminoso pietatis zelo flagrantes, si Imperatores ipsi omni ope connixi sunt ut fundi reditusque religiosis his omnibus Congregationibus copiosissimi accumularentur, nec ulla residua fieret Episcopis vel Abbatibus facultas quidquam inde decerpendi.

IX. Jonas Aurelianensis Episcopus sub Imperatore Lothario novis Capitulum suum fundis auxit, præter eos quos antecessorum jam suorum beneficentia contulerat: & pro iis, quos sua longinquitas tantum non faciebat inutiles, alios adjecit, ut propiores, ita & fructuosiores (1). *Licet quædam Ecclesiasticæ res ad supplementum eorum & victum administrandum a prædecessoribus meis illis collatæ fuissent, &c.* Eam chartam chirographis munivit complurium Episcoporum, ut sanctum & inviolabile illi pondus adderet auctoritatis apud successores suos, vetuitque ne quinquagenarius Canonicorum numerus ulterius proveheretur, dum novorum copia afflueret proventuum (2). *Et quinquagenarius numerus Canonicorum non transgrediatur, donec Deo opitulante prædictæ res augmententur.* At multo post tempore Hervæus Augustodunensis Episcopus bona fide confessus est, pia consilia suorum antecessorum ad idoneam dotem Capitulo suo addendam, labefactata semper fuisse: esse autem æquissimum, ut exemplo cæterorum Galliæ Præsulum inflammatus, conarentur & ipse Canonicorum Congregationem novis collocupletare donis & fundis (3). *Nos igitur aliarum Ecclesiarum Congregationes, honorabiliter in canonicis sumptibus subsistere cernentes, & sacris suorum Pontificum incrementis decenter augmentari perspicientes, a sanctis Episcopis, nostris scilicet ordinatoribus moniti, quæ libere ad præsens fieri posse reperimus, supradictæ Congregationis usibus dedicavimus.* Certatim ergo Episcopi dotandis ditandisque Capitulis suis incumbebant, & novos semper Præsules captata eorum inaugurationis opportunitate hortabantur; ut Capitula augendis eorum temporalibus proventibus studerent, non ditare, sed tantum expeditiora & liberiora habere ad amplexandam fovendamque spirita-

(1) Ann. 858. Spicil. tom. 8. p. 142. (2) Ann. 918. (3) Conc. Gall. T. 3. p. 572.

ritalis disciplinæ sanctimoniam.

X. Ne migrante hinc Episcopo, quibus ille Capitulum suum donasset, dotassetque, ea revocarentur a successore; hujusmodi donationes a Metropolitano, ab Episcopis Provinciæ, & a Rege ipso confirmabantur. Id liquido patet in Immonis Episcopi Tornacensis charta dotationis Capituli sui anno 854. (1) quam & a Carolo Calvo Rege confirmari fecit, ingentibus fundis compluribus Capitulo suo transcriptis, constitutoque, ut ne plures quam triginta Canonici allegerentur, donec dos ipsa & proventus annuus amplificaretur. Id ipsum observare fas est in confirmatione dotis Ecclesiæ Parisiensis anno 850. amplificationi ejus dotis ab Episcopo Parisiensi factæ, multorumque prædiorum accessioni, addita confirmatione ejusdem Caroli Regi: *Cum omni integritate Ecclesiæ, &c.* Id observare est in dote Aurelianensis Capituli anno 851. ab Episcopo ejusdem Civitatis amplificata, & a Rege confirmata (2). Id observare est in institutione Capituli sexaginta Canonicorum in Ecclesia Nivernensi ab Herimanno Episcopo facta, & confirmata ab eodem Carolo Calvo Rege anno 850. cum prædiis bene multis ad eorum subsidia adsignatis. Id observare est in fundatione Odonis Episcopi Bellovacensis, quam confirmari curavit ab eodem Carolo Calvo Rege, ab Hincmaro Metropolitano, & a ceteris Provinciæ Episcopis, cum agrorum eam assignasset copiam, quæ alendis Canonicis quinquaginta par esset. Ex ea copia tot & tam exuberantium fundationum omnes facile intelligunt, opportunissimum fuisse tum ejus rei tempus & locum. Et ex iisdem tamen fere actis patet, non tum primum excitata fuisse ea Capitula, sed tum necessario novo dotis additamento aucta fuisse.

Pontifex Romanus statim creatus solemni largitate aliqua populum demulcebat, necnon & Clerum: *Rogam omni Clero suo multipliciter ampliavit*. Sic Anastasius Bibliothecarius de Paschali I. *Roga* militiæ secularis vox erat, quæ ad sacram quoque militiam traducebatur. Audiendus Hincmarus (3): *De beneficio militiæ, quasi de stipendiis & roga, quæ antea, sicut hodie quæ fit alibi, dabantur militibus de publico, &c.* In vita Benedicti III. Papæ docet Anastasius Bibliothecarius, curatum ab eo esse, ut fieret Romæ distributio, seu erogatio auri & argenti a Rege Saxonum, auro in Episcopos, Clerum & Proceres laicos, argento in populum erogato. *Rogam publicam de pondere auri, vel argenti librarum*. Traducta fuerat ea vox cum pluribus aliis ex Occidente in Orientem, ubi fidem facit Balsamon moris fuisse constantissimi, suo etiam ævo, hoc est, tempore Constantini Ducæ, ut Imperator & Patriarcha quotannis, ille in Palatio, hic in Ecclesia publicas facerent argenti & palmarum erogationes (4). *Imperatorum & Patriarcharum amplitudinem inter alia reddebant olim angustiorem etiam annuæ rogæ ac Bajorum largitiones. Quippe sedebant annis singulis Patriarchæ & Imperatores, & per hæc subditos ad benevolentiam invitabant*. Addit porro Clericis olim Patriarchas aurum erogare solitos ei suo ævo thus subrogasse. Hæc ex jure Orientali Leunclavii, in quo & illa radiat Heraclii Imperatoris Constitutio adversus Clericos extraneos, qui Constantinopoli frequentes erant, & in functiones irrepebant Ecclesiasticas, injussu Patriarchæ, eo denique collimantes, ut eas Clericorum assequerentur statas distributiones, quæ *Diariorum Rogæ* dicebantur, sive Xenodochii, sive Monasterii, sive Palatii, hoc est Capellæ Palatii Imperatoris (5). *Quodque longe pessimum est, etiam Diariorum quas vocant rogas*, τῶ διαρίων ῥογῶν, *sive sportulas consequi, aut ex Orphanotrophio, vel Xenodochiis, vel Monasterio, vel ex angustis ædibus nostris*.

XI. Restat ut paucis stringamus ipsorum inter sese Canonicorum partitiones rerum. 1. Diximus jam ita visum esse Concilii Aquisgranensis Patribus liberalius consulendum esse Monachorum quam Canonicorum necessitatibus, quod his possint aliunde scatere rivuli, quibus suam solentur inopiam. 2. Ex eodem Concilio (6) si quo patrimonio Canonici, si quibus Ecclesiæ agellis ad usumfructum datis gaudeant, iis abstinendum est a pecuniariis distributionibus. 3. Qui singulari paupertatis & Evangelicæ perfectionis studio, & patrimonio, & Beneficiis nuncium remiserant, eorum necessitatibus uberius provideri æquum erat (7).

4. Frant

[1] Balu. 2. cap Tom. 2. pag. 75. 1459. [2] Con Gen. tom. 8. pag. 19. 20 tom. 9. p. 278.
[3] Con Duzi. Collo. p. 405. (4) Juris Orient. tom. 1. p. 471. [5] Ibid. p. 84.
[6] Cap. 115. [7] Cap. 110.

4. Erant non pauca in quibus horum Præfecti Conventuum & Collegiorum illis gratificare impensius possent, qui obsequendi strenuitate, vel sacri cultus diligentia reliquis antistarent (1). *Quamquam plerique subditorum a Prælatis, rebus quibuslibet aliis, plus ceteris merito soleant honorari.* 5. Panis, vini & omnium denique esculentorum æquales erant distributiones, sicut & pecuniæ. 6. Eadem pro suo modo inter Canonicas vigebant regulæ. (2) 7. Abbates Monachorum nullo præcipuo vel alimentorum solatio, vel levamento laboris blandiri sibi poterant, ut ipsimet constituerunt in Conventu suo Generali ad Aquisgranum, anno 817. (3) *Ut ea quam Monachi sui habent, mensura sint Abbates contenti, in manducando, in bibendo, in dormiendo, in vestiendo, in operando, si in aliis utilitatibus non sint occupati.*

Eadem ciborum æqualitas in Regula Crodogangi inter Canonicos sancitur (4); at vestes jubet ille laneas, cappasque novas senibus statim recentes anno primo, altero jam detritas junioribus præberi, partito æquali seniorum & juniorum agmine. Contra autem Ratherius Veronensis Episcopus (5), cum ejectis Monachis Cœnobio quodam Clericos subrogasset, sanxit ut Presbytero cuique modii tritici decem, totidem leguminum, totidemque vini distribuerentur, ejus quantitatis dimidium Diaconis, rursus hujus dimidii dimidium Subdiaconis.

CAPUT XXI. *P.3. l.3. c.15.*

Decimæ, & Ecclesiæ Parochiales Capitulis & Cœnobiis Canonicorum, Monachorumque concessæ, cum regimine animarum, per eadem Carolinæ stirpis sæcula.

I. Compluribus Canonicorum & Monachorum Congregationibus jam inde ab exortu suo Decimæ & Ecclesiæ Parochiales fuere.

II. Fuere & Capellis Regiis.

III. Novæ probationes de Monasteriis.

IV. Probationes aliæ de Germanicis Congregationibus.

V. Probationes de Congregatione Cluniacensi.

VI. Quas Monasteria possident decimas, non ex iis omnes profectæ sunt restitutionibus, ubi quæ in Parochias compilaverant, ea viri Nobiles Cœnobiis restituebant.

I. ANtequam ad tertiam progrediamur rationem, propter quam jam nihil pene ad Episcopos spectabat quatuor illa partium Canonica divisio, hoc intertexemus caput ad majus superioris capitis elucidamentum, & ad firmandas observationes aliquas magni omnino ponderis, quas obiter & perfunctorie tantum supra attigimus.

Jam illud pronum fuit advertere, Congregationibus omnibus, sive Clericalibus, sive Monasticis, jam inde ab incunabulis, ut ita dicam, suis, suas fuisse Ecclesias Parochiales, suas decimas, suam etiam animarum procurationem. Canonicis Ecclesiarum Cathedralium conjunctim cum Episcopo curam animarum incubuisse supra jam adnotatum est. Regula ipsa Crodogangi id aperte significat (6). *Cavendum nobis est, ne absque Baptismo & Confessione noster incurrat populus.*

II. Cum Arvernæ, Civitatis Archidiaconus fundasset dotassetque Capellam nomine B. Juliani: Episcopus Arvernus a quo dedicata est, ei assignavit in dotem complurium locorum *omnem decimam, medietatem decimæ, duas partes decimarum* (7).

Concilii Meldensis Episcopi apud Regem Carolum Calvum conquesti fuerant, quod Capellas Regiæ fundationis suæ laicis daret, qui mox recipiebant terrarium dominii Regii, *Decimas Dominicas:* interpellaveruntque ut iis Presbyteros, vel Clericos donaret, qui eas decimas ex parte impenderent in reparandas Ecclesias, at Parochis dimitterent fruendas *Parochianas decimas*. Ita liquet decimarum portione aliquas non mediocres Capellis Regiis dicatas fuisse.

III. In pecuniariis illis exactionibus, quas Carolus Calvus fieri jussit ad pacem Normannorum redimendam, præter pecuniam iis emunctam Episcopis, Abbatibus, & Comitibus aliquæ erant Abbatiæ, extor-

(1) Cap. 32t. (2) Cap. 12. 13. (3) Cap. 25. (4) Cap. 40. 41.
(5) Spicil. tom. 2. p. 237. (6) Cap. 44. (7) Ann. 924. Spicil. tom. 11. p. 284.

tortum est & aliquid a Presbyteris, vel Ecclesiis, quæ in eorum potestate erant, sicut & ab illis Ecclesiis & Presbyteris, qui sub ditione erant Imperatricis. Abbates & Episcopi præfecti fuerant his exactionibus in viros præpotentes (1). *De omnibus vero Ecclesiis, unusquisque Episcopus vel Abbas, de sua solummodo potestate accipiant, de Presbyteris, a quocunque plurimum, solidos quinque, a quo minimum, quatuor denarios.* Fateri ergo necesse est fuisse jam tum in potestate Abbatum Ecclesias & Presbyteros, Parochias & Parochos. Quanquam enim Episcopi eam pecuniam colligerent ex Ecclesiis, & Presbyteris, tum Imperatricis, tum Comitum, soli tamen Abbates eam colligebant ex Parochiis & Parochis, qui in ditione erant & jure Cœnobiorum.

IV. Monasterio a se constructo B. Meinvercus Paterbornensis Episcopus, suis inædificatam fundis Parochium (2), *proprietario jure possidendam delegavit*, servatis sibi juribus Episcopalibus. Contulit & alia complura prædia eidem Cœnobio cum Ecclesiis suis, dedit & decimas domorum & terrarum Episcopalibus ædibus adjacentium. Contulit & alteri Canonicorum Congregationi decimas complurium Episcopalium prædiorum (3). *Quia vero de prædiis in confinio tantum non habebat, ut sufficere posset ad usus Ecclesiæ, & Dei servitium in ea, consilio fidelium suorum accepto, omnes decimas subterscriptas de dominicalibus curtibus ad Episcopatum pertinentibus eidem Ecclesiæ dedit.* Memorabile hoc ibidem subjicit idem Scriptor ejus vitæ, non dissipasse, non extenuasse sanctissimum Præsulem Ecclesiæ Episcopalis censum, quod centies plura adjecisset de patrimonio suo & acquisitis rebus quamplurimis, quam per pias hujusmodi largitates decerpisset. *Ne alicui videatur Episcopus mensæ suæ stipendia diminuisse, sciat eum has decimas, & de hæreditariis, & acquisitis bonis centies restituisse.*

V. Confirmanda Cluniacensi fundatione Ludovicus IV. Galliæ Rex, confirmavit & jus a Papa & Episcopis jam concessum, expendendi decimas suorum agrorum alendis hospitibus, pro antiqua consuetudine, & possidendi Ecclesias omnes quæ sibi datæ fuissent cum decimis suis (4): *Decimas suas indominicatas ad hospitale habeant: Ecclesias vero suas cum omnibus suis decimis, sicut per privilegium Romanum & per scripta Episcoporum adquisierunt, teneant & possideant.*

VI. His si adjicias quæ capite maxime superiori dicta sunt, facile intelliges longe a scopo, & a vero aberrasse, qui decimas omnes Cœnobiorum priscorum, sive ex Canonicis, sive ex Monachis, opinati sunt fluxisse ab illorum sive largitate, sive restitutione Nobilium, qui quæ in Ecclesias Parochiales involaverant, ea Monasteriis restituebant. Satis, ut opinor, superque evicimus, complura fuisse tum Capitula, tum Cœnobia, quibus decimæ ex parte saltem tributæ fuerant jam inde ab ipsis suæ fundationis exordiis; tum fundatorum largitate, tum auctoritate & benevolentia Episcoporum.

CAPUT XXII. *P.3. l.4. c.16.*

Reparationes Ecclesiarum ex fundis, sive feudis Ecclesiæ cujusque. Obiter de origine decimarum infeudatarum. Alii fundi Xenodochiis assignati. Rursus universim de canonica in quatuor partes distributione, temporibus Carolinæ Gentis.

I. Laici quibus Beneficiario jure collati fuerant fundi Ecclesiæ, majoribus & minoribus obnoxii erant reparationibus.

II. Hæc forsan origo nonnullarum ex decimis infeudatis. Quando laici illi cœperint decimas abnuere, reparationes solas præstare?

III. Pro modo sui cujusque feudi Episcopus sartorum tectorum expensas exigebat.

IV. Seniores laici detrectarunt non raro; & decimas, & nonas exsolvere.

V. Detrectassent & reparationes, nisi Regia intervenisset auctoritas.

VI. Xenodochiis quoque assignati sunt fundi, ad hospitalitatis expensas.

VII. Ita factum, ut minus jam ad Episcopos pertineret canonicæ in quatuor portiones partitio. Aliæ quædam observantur in has fundorum Ecclesiæ partitiones.

VIII.

(1) Capitul. Car. Carv. p. 422. (2) Surius die 9. Junii c. 48. 113.
(3) Cap. 122. (4) Ann. 939. Bibl. Clun. p. 265.

VIII. Ea partitione utcunque semel facta, inconvulsa semper lege obligantur Beneficiarii, in pauperes effundere superflua omnia.

I. Tertia hac ratione diximus in desuetudinem abiisse sectionem illam olim celebratissimum bonorum Ecclesiæ in partes quatuor, quod ad sarta tecta Templorum fundi fuerint designati, & in id unum sepositi. Ecclesiæ Beneficiis sive feudi qui donabantur, illis id oneris imponebantur, ut Ecclesias repararent, & restaurarent etiam collapsas (1). *Ut si quis Beneficium de rebus Ecclesiæ habet, ad tecta ejusdem Ecclesiæ restauranda, vel ad ipsas Ecclesias ædificandas omnino adjuvet.* Ita decrevit Concilium Arelatense VI. anno 813. Idem constituit & Concilium Moguntinum ejusdem anni, quo illud significatur, eo pertinere, quod ab his Ecclesiasticis fueris, non decimæ tantum, sed & nonæ exigantur (2). *Quicunque Beneficium Ecclesiasticum habent, ad tecta Ecclesiæ restauranda, vel ipsas Ecclesias emendandas omnino adjuvent, & nonam, & decimam reddant.* Idem aperte insinuat Concilium Turonense III. (3).

II. Sed cum vehementer doleat hujus Concilii Patribus, quod nec decimæ jam, nec nonæ ab his solvantur Ecclesiæ clientibus, ideoque collabascant Ecclesiæ, unde necesse sit Caroli Magni opem & providentiam compellari: *Nonas & decimas, quas qui res Ecclesiasticas tenent, solvere Rectoribus Ecclesiarum ordinati sunt, multis in locis abstractas esse vidimus, &c. Non tantum domus Monasteriorum: sed & ipsa Ecclesiæ propter tectorum inopiam ruinas minantur.* Hinc non abs re forsan augurabimur, quo ex capite manaverint decimæ quædam ex iis, quæ infeudatæ dicuntur. Eæ sunt enim forsan nonæ decimæque terrarum, quas in feudum laicis Ecclesia concesserat, quo regiis in Exercitibus ea fungerentur militia, quam suæ regnique tuitioni Ecclesia impendebat. Longa enim & contumaci cessatione solvendarum ejusmodi decimarum factum est, ut jam ne exigerentur quidem, atque ita adversus Ecclesiam, quæ & ipsa exigere cessabat, præscriberetur.

III. Aliquanto manifestius id ipsum fit ex Capitulari Ludovici Pii, quo edicitur, ut Episcopus, vel Abbas, & Comes inspiciant, quæ potissimum reparationes necessariæ sint, easque indicant curandas iis qui Beneficiis & feudis gaudent Ecclesiæ, pro modulo cujusque feudi: si maliut tamen illi pecuniam exsolvere, eam accipiet Episcopus, & reparationibus promovendis curam ipse & diligentiam exhibebit (4). *Quicunque de rebus Ecclesiarum, quas in beneficium habent, restaurationes earum facere neglexerint, juxta Capitularem anteriorem, in quo de operibus, ac nonis & decimis constitutum est, sic de illis adimpleatur: id est libro VI. capite XXXVIII. De opere & restauratione Ecclesiarum Episcopus & Abbas atque Comes, una cum Misso nostro, quem ipsi sibi ad hoc elegerint, considerationem faciant, ut unusquisque eorum tantum inde accipiat, ad operandum & restaurandum, quantum ipse de rebus Ecclesiarum habere cognoscitur. Aut si inter eos convenerit, ut pro opere faciendo argentum donem, juxta æstimationem operis in argento persolvant. Cum quo pretio Rector Ecclesiæ ad prædictam operationem operarios conducere, & materiamen emere possit. Et qui nonas & decimas dare neglexerit, primum quidem illas cum lege sua restituat, insuper & bannum nostrum solvat, ita ut castigatus caveat, ne sæpius iterando Beneficium amittat.*

IV. His profecto Laicis beneficia, sive feuda Ecclesiæ obtinentibus, triplex illud onus incumbebat, ut fungerentur *operibus, nonis, decimis*: & ubi sartis tectis operam adhibuerant, decimæ præterea & nonæ reposcebantur: denique quanquam copia fiat, ut reparationibus sese eximant persoluta pecunia, non idem tamen de decimis & nonis pecunia redimendis conceditur. Sed cum ne jam tum quidem illorum pertinaciam frangeret auctoritas Regia, vel creberrima Conciliorum ira & interminatio: cumque eos jam pridem cernamus reparationibus solis obligatos, decimis suo quasi jure potiri; a verisimilitudine prope abest cadente Caroli Magni Imperio & Imperatoria prosapia, in tanta illa & Ecclesiæ & Regni perturbatione, Nobiles illos longam assecutos esse & præscripsisse harum decimarum possessionem, uno ipsis vicissim onere reparationum impendente.

V. Quin

(1) Can. 25. (2) Can. 42. Cap. l. 5. c. 91. (3) Can. 46.
(4) Con. Gall. tom. 2. p. 468. Cap. l. 5. c. 146. c. 40.

V. Quin ne ipsa quidem sarta tecta Ecclesiarum curassent, nisi ab Episcopis interpellata esset summorum Principum auctoritas. Id liquet ex modo laudato Concilio Moguntino. Id probant innumeris locis Capitularia. Hinc inolevit forsan ille usus, ut sua ipsi sponte incitarentur Reges, ad urgendas Templorum reparationes, & Episcopos ad id inflammandos. Mirabilem ea in re Caroli Magni sedulitatem non tacuit Eginthardus (1): *Ædes sacras ubicunque in toto Regno suo vetustate collapsas comperit, Pontificibus & Patribus; ad quorum curam pertinebant, ut restaurarentur, imperavit, adhibens curam, ut imperata perficerent.* Suggerit & illud idem Sangallensis Monachus, curæ in primis fuisse Carolo, ut Ecclesiæ Regales instaurarentur, sumptusque in id facerent omnes, quibus Imperii feuda obtigerant. *Si essent Ecclesiæ ad jus proprium pertinentes, &c. Si novæ fuissent instituendæ, omnes Episcopi, Duces & Comites, Abbates, etiam, vel quicunque Regalibus Ecclesiis præsidentes, cum universis, qui publica consecuti sunt beneficia, & fundamentis usque ad culmen instantissimo labore perduxerunt.* Ut quibus Regum feuda collata fuerant, iis Regalium Ecclesiarum sarta tecta curanda erant; ita & ceterarum Ecclesiarum qui agris fundisque gaudebant, illi eis reparandis operam navare, & sumptum facere cogebantur.

VI. Potuisset & quarta hic accumulari ratio oblitterandæ apud Episcopos distributionis illius quadripartitæ bonorum Ecclesiæ: nimirum ipsi quoque hospitalitati, & pauperum alendorum curæ fundos aliquos certos addictos & segregatos fuisse. Plura ejus rei exempla superius indigitata sunt, & ubi potissimum de Xenodochiis sermonem instituimus, vel pauperes illos perstrinximus, qui Matricularii dicebantur. Unum hic illud denuo adjiciam, quod memorat Flodoardus de Xenodochio, quod Hincmarus Archiepiscopus a fundamentis excitavit, quod lauta dote, quod fundis instruxit, totumque fecit ab Episcopis Provinciæ & ab ipso Rege confirmari, ut ne revocari unquam hæc dona, vel ad alios usus detorqueri possent, vel novis opprimi oneribus, vel obsequiis (2): *Canonicis hujus Remensis Ecclesiæ hospitale constituit, ad susceptionem peregrinorum vel pauperum, congruis ad id rebus deputatis, cum consensu Coepiscoporum Remensis Diœceseos atque subscriptionibus eorundem: ea conditione, ut nullo unquam tempore quilibet Episcopus, vel qualibet persona easdem res cuiquam in beneficium dare vel in alios usus quicunque modo adstrahere præsumat, neque aliquem censum vel redhibitionem exinde accipiat: sed totum quidquid ex ipsis juste rebus justo acquiri potuerit, in usum pauperum atque Canonicorum, secundum modum descriptum in privilegio a se & ceteris Episcopis confirmato expendatur. Super hoc quoque constituto Regiæ auctoritatis præceptum a Carolo Rege fieri atque firmari præcepit.*

VII. Hic vero animadvertes, 1. Religiosissimos Præsules hos, ne piæ donationes suæ a successoribus revocari possent, eas assensu & chirographo muniri voluisse Episcoporum ejusdem Provinciæ & Regum. 2. Expeditius & illud visum est, fundos semel & agros, ædesque & reditus & ministros assignare excipiendis alendisque tum pauperibus, tum advenis, hospitibusque, ne quorundam locus unquam esset Præsulum inhumanitati & avaritiæ. 3. Interponebatur etiam Principum majestas, non tantum ut hoc ineluctabili obice reprimeretur levitas & aviditas futurorum Præsulum: sed ut Principes ipsi suis quodam modo chartis vincirentur, ne semel assignatas alimentis pauperum res vel ipsimet darent exercituum suorum Præfectis, vel ab Episcopis dari cogerent. 4. Et ea non temere causa creditur Episcopos adduxisse, ut tantam fundorum agrorumque copiam & multitudinem conferrent, vel pauperum, vel Canonicorum, vel Monachorum Congregationibus, ut eos audacissimæ laicorum subducerent rapacitati, qui illos vel involabant ipsi, vel Regibus extorquebant, importunitate tandem sua scilicet fatigatis. Eo fiebat, ut ne fidem præstarent Reges toties desponsam, ne in terrenam militiam absumerentur, quas pietas fidelium sacras esse hostias voluerat suæ in Deum religionis. 5. Hinc intelligitur tum religiosissime observari, & constantissime coli cœptam distributionem illam in quatuor partes canonicam, cum abolescere in speciem visa est. Nec enim fructus reditusque ante distribui desiere, quam ubi fundi ipsi & agri dispertiti sunt in illos ipsos

(1) Du Chesne tom. 4. p. 100. 119.

(2) L. 3. c. 12.

ipsos in quos proventus canonica lege partiendi fuissent. 6. Hæc porro fundorum ipsorum partitio, & Ecclesiastici sectio ærarii id præstitit, ut ejus deinceps administratio & tutior esset, & expeditior. Non jam præstringebantur oculi sæcularium, Principum ipsorum, splendore, & copia, ac congerie mirabili opum Ecclesiæ: quæ in tot jam minutissimas partes dissectæ fallebant pene oculos, nec apparebant, cum longe proclivius esset jam singulis suæ portioni curam impendere.

VIII. Sed ita distributis Ecclesiæ prædiis & fundis omnibus, & sua pauperibus seposita portione in Xenodochiorum constructionem & dotationem: ne se tamen Episcopi, Abbates, & Beneficiarii prorsus omnes absolutos putent a pauperum cura gerenda, quasi jam superfluentes opes fas sibi sit in luxum & vanas sæculi delicias abligurire. 1. Non eo facta est illa fundorum Ecclesiæ distributio, ut ne jam ditiores Beneficiarii cogerentur superfluos proventus suos in pauperes dilargiri: sed ne pauperes ea saltem portione orbarentur, quam eis Canones expressius dicaverunt. 2. Ea est quasi natura, id jus, ea conditio totius Ecclesiarum substantiæ, ut Christi, ut pauperum sit patrimonium. Quantulascunque in portiones hoc dissecueris, particula hæc erat semper patrimonii pauperum, nec eam usquam poteris abstergere conditionem. 3. Minutissimæ etiam particulæ rerum Ecclesiæ, hostiæ nihilominus sunt sacræ religionis & pietatis fidelium: ut sacrilege & impie faciat, quisquis eas voluptati aut pompæ sæculi impenderit. 4. Usque adeo vero bona Ecclesiæ pauperum res sunt & patrimonia, ut iis nec Episcopi, nec Abbates, nec ceteri Beneficiarii uti possint, nisi more & modo pauperum, nec suis inde cognatis quidquam decerpere, nisi ut pauperibus. Itaque qua demumcunque facta rerum Ecclesiæ distributione, res Ecclesiæ res semper erunt pauperum, & seposito Beneficiarii frugali & modico victu cultuque, residua omnia in pauperes necessario spargenda erunt.

CAPUT XXIII. *P. 4. l. 4. c. 22.*

Partitio rerum Ecclesiæ in Episcopum, Clerum, pauperes, reparationes, post annum Christi millesimum.

I. Quam merito ingemiscendum sit de partitione rerum Ecclesiæ temporalium, quæ olim communes erant. Et tamen gratulandum, quod primæ rerum partitiones inter Episcopos & Capitula eo spectarent, ut Canonici in communis vitæ societatem constringerentur.

II. Duobus diversis temporibus ea Canonicorum Collegia instituta fuisse possideri omnia in commune, quam id Evangelicæ perfectioni finitimum sit & conjunctum.

III. Quam dolenda merito fuerit divisio rerum Capituli in Canonicos ipsos.

IV. Cur non his se Collegiis communem agitantibus vitam incluserint Episcopi? Temporalem eorum substantiam ipsimet amplificaverint, ut tutior esset disciplina regularis.

V. Cur Canonicatus & Præbendæ nunc ab Episcopo, nunc a Capitulo, nunc ab utroque conferantur?

VI. Exempla partitionis, ubi Episcopus Capitulis arbitratu suo res & fundos adsignat, sibi jus servat conferendi Præbendas.

VII. Non raro Episcopi Capitulis concessere, & temporalis, & spiritalis jurisdictionis suæ partem non mediocrem, servata sibi appellatione.

VIII. Variæ temporalium portiones inter Episcopos & Capitula. Harum portionum minutiæ.

IX. Partitiones aliæ, in quas nonnulla observantur. Portio pauperum permixta cum Episcopi & Cleri portionibus.

X. Ex hac partitionum diversitate diversæ etiam emersere rationes Præbendarum & Parochiarum conferendarum.

XI. Peculiares aliæ partitiones.

XII. Nova statuta de distributione in partes quatuor. De portione pauperum.

XIII. XIV. Alia exempla partitionum, anteriorum & novissimorum, in quas & aliqua observantur.

Etsi

I. ETsi non satis explorata nobis, aut vero memoriæ prodita sit historia harum partitionum : est tamen plus satis quod doleamus & nostram & superiorum temporum vicem, & disciplinæ sacræ labem eam, qua patrimonium Christi divisum est, quod lætius olim & religiosius possidebatur, cum unitas illud & charitas possideret. Quanquam enim temporales hæ sint res, cum sint tamen fructus charitatis & beneficentiæ fidelium in pauperes, hostiæque pietatis & religionis in Deum, dignius utique & naturæ suæ convenientius in commune possidebantur. Nec tamen inficiari possumus, quæ antiquissimæ fuerunt inter Episcopos & Capitula partitiones, eas non alio ex fonte manasse, quam charitatis, & studii ad communem vitam instituendam anhelantis. Mirabile forsan primo videbitur, cum charitas omnia recolligat, ab ea profectam esse hanc divisionem: gmore vitæ communis labefactatam esse aerum omnium in commune priorem possessionem. Sed nihil residere poterit dubitationis, si vel superius dicta animo revocentur, vel promendis hic argumentis adjiciatur animus, quibus scilicet invictissime id perficiemus, hac demum perfecta divisione fundorum Ecclesiæ, tum cœpisse omnia verissime in commune possidere. Quæ autem divisiones non debeant, non possint non dolori & odio esse, postea declarabimus.

II. Diximus jam alibi temporibus maxime Pipini, Caroli Magni, & Ludovici Pii, cœpisse tum Clericos omnes, tum ipsa maxime & Cathedralium & Collegialium Ecclesiarum Capitula compelli, ut in aliquam vitæ communis societatem in Congregatione ducendam coalescerent. Reges, Imperatores, Episcopi nulla re defuere, non auctoritate, non largitionibus, non cura & sollicitudine, ut tam præclarum institutum ad exitum optatum perduceretur. Primordia hæc fere fuere partitionum mensæ communis Ecclesiarum, cum ut his novellis Congregationibus accederet robur, vigor & stabilitas, congesserunt illis Episcopis decimas, fundos, Parochias & Cœnobia, ex quibus omnibus idonei illis proventus suppeditarentur. Sæculo decimo tota funditus corruisse videbatur Ecclesiæ disciplina, usque adeo exundaverat infinita quædam vitiorum colluvies. At cum medio jam undecimo sæculo respirare inciperet Ecclesia, & densissimæ illæ paulatim tenebræ distLarentur, disciplina ipsa quoque purior Canonum reflorescere visa est, his maxime instituendis Congregationibus Clericorum, communis vitæ studiosorum, Cathedralibus ipsis in Ecclesiis.

Anno 1042. Cæsenas Episcopus in Italia, impetrato assensu Metropolitani, Episcoporum Provinciæ & Abbatum, Canonicos suos communis vitæ societate & vinculo constrinxit, ut uno posthac reficerentur & dormirent omnes loco, secessuque gauderent, in commune demum uno orationis suavissimo pabulo saginarentur. *Communiter in una loco conveniant, ubi communiter vescantur & dormiant, & ad serviendum Domino sine intermissione consistant & ut solummodo divino cultui mancipentur, a populari conversatione removeantur.* Mox ei Congregationi idoneam dotem assignavit idem Episcopus: *Trado, ordino, & in perpetuum dispono vobis plebem unam integram cum omnibus sibi pertinentibus, cui vocabulum est sancti Victoris in Valle, Monasterium unum, integrum &c. Cum consilio Senioris & Magistri nostri Ravennatis Sedis Archiepiscopi, aliorumque confratrum, nostrorum, tem Episcoporum, quam Abbatum, &c.* Præstat sane multis nominibus hæc omnium in commune possessio posterior, illi antiquissimæ, cum res ipsæ indiscretæ erant, at Clerici ipsi separatim omnes & habitarent, & vescerentur. Unitas, æqualitas, charitasque multo major & præclarior in hominum & rerum conjunctione, quam in sola communione rerum. Quin & ipsa rerum communio non paulo & laudabilior erat, & dulcior in Congregationibus his Clericalibus, ubi nemini privatim quidquam erat proprium, sed omnibus unum in commune, & promiscuum penu, unde vescerentur, unde vestirentur: quam ubi sua quisque privatim parte gaudet & luxuriat.

Anno 1090. Geraldus Cadurcensis Episcopus Regulares Canonicos suam in Ecclesiam Cathedralem invexit (1), utque eorum Collegio & vitæ communi suppeterent idonei proventus, illis concessit dimidium totius monetæ suæ, tertiam procurationum partem, & Cathedratici, & fundorum: quodque ad Dignitates & Præbendas Capituli pertinet, earum collario

(1) Spicil. tom. 8. pag. 161.

Episcopo reservata est, re tamen cum Canonicis deliberata. *Pro nostro decreto per consilia Canonicorum ordinanda sint in posterum.*

Cathedrales suos in Ecclesia Cantuariensi Monachos B. Anselmus amplissimis prosecutus est donis. Reparationibus dicavit pecuniarias oblationes diei Paschæ, ut ne posthac ea pecunia cum spolio morientium Episcoporum a Regiis ministris compilarentur. Ita enim Eadmerus in Historia nova (1): *Æquius judicavit eos denarios ab Ecclesia cui pro signo debitæ subjectionis conferuntur, possideri, quam a sæculari potestate auferri obeunte Episcopo.*

III. Sed quantum merito suo commendata est hæc partitionis ratio, tantum vitio vertendæ divisiones illæ rursus aliæ, quibus res ipsæ Capituli divisæ sunt postea, ab hominibus male feriatis, & inconsideratissime suavius sibi fore fingentibus, si modica parte soli & proprie, quam si immensa quadam opulentia cum dulcissimis sociis in commune fruerentur. Hujus certe partitionis origines non facile est umbra aliqua & specie pietatis obducere. Præfuit his divisionibus persæpe ambitio, avaritia, simonia. Monuit per litteras Gregorius VII. Capitulum Lugdunensis Ecclesiæ, resignasse in manus suas Decanum Lugdunensem Obedientias & alia Beneficia, quæ citra consensum Capituli invaserat (2); *Prudenti & salubri consilio ductus obedientias Ecclesiæ ceteraque Beneficia, quæ sine communi consensu fratrum acquisierat, in manus nostras sponte renuntiavit, & se ulterius non intromissurum promisit.* Ad hæc præcepit Pontifex, tum Abbatibus, tum Clericis omnibus, qui sive Obedientias, sive alia ejus Ecclesiæ Beneficia pretio comparaverant, ea ut resignent in manus Gebuini Archiepiscopi Lugdunensis. *Ad cujus formam tam his qui furtim se subduxerunt, quam etiam Abbatibus, vel cujuscunque Clericalis Ordinis omnibus Ecclesiæ vestræ quicunque obedientias, vel Ecclesiæ dispensationes, pretii pactione, vel contra excommunicationem Landerici Matisconensis Episcopi, quam in Capitulo vestro fecit, adepti sunt, Apostolica auctoritate præcipimus, ut in manus fratris nostri Gebuini Archiepiscopi vestri refutare sine dilatione procurent.* Splendebat tum Lugdunensis Ecclesia multo etiam magis regularis disciplinæ laude, quam nobilitatis Canonicorum suorum insignibus. Itaque regularis & communis vitæ ibi vinculo omnes constringebantur, ut idem declarat his verbis Gregorius. *Volumus siquidem, ut nobilitatem, qua inter omnes Gallicanas Ecclesias vestra hucusque resplenduit, in Religionis exemplis nunc quoque vigilanter custodiat; & ut gloriam quam hactenus præ ceteris illis habuit in dignitate, nunc augere incipiat in forma Religionis.* Communis vitæ societatem prodit vox ipsa Obedientiarum. Eo enim nomine donabantur, vel Prioratus ruris, vel Firmæ, seu Grangiæ Cœnobiorum, quandoquidem eo voces usu molliendæ sunt, vel ipsa Claustri Officia, quæ ab Abbate & committebantur ad nutum, & revocari poterant. Cum ergo tunc emollesceret vigor ille antiquus disciplinæ in Ecclesia Lugdunensi, privati quique grassari cœpere simoniacis etiam artibus adhibitis, ad Officia Claustri, ad Obedientias, ad Beneficia quæque invadenda.

IV. Duas hic longe diversissimas exemplorum classes explanavimus, ex quibus clarescit, primam quidem bonorum partitionem inter Canonicos & Episcopos duce & auspice charitate factam esse, at alteri inter Canonicos ipsos divisioni præfuisse cupiditatem. Unus est scrupulus, qui nos remoretur, quid causæ sit, quamobrem non se Episcopi in has cum Clero suo sanctissimas societates incluserint, communem cum iis vitam traducturi. Responderi autem non injuria potest, sæculis XI. XII. & XIII. tot fuisse Episcopos professionibus in Aulam regiam obnoxios, tot militaribus expeditionibus, quum ad Regis castra petenda cogebantur cum agmine suorum militum, tot molestissimis & tumultuosis aliis occupationibus distentos, ut vix se possent in hos sanctissimos secessus altius inferere, quin eorum silentio, otioque sacro vehementer obstreperent. Sed sin minus una habitarent & convescerentur, erant tamen illis divinctissimi, eoque divertebant quoties otii, vel laxamenti aliquid nacti erant, quod in res spiritales conferrent.

Anno 1096. conquesti sunt sancti Saturnini Canonici Tolosates in Concilio Nemausensi, cui tunc præerat Urbanus II. Papa, de Tolosano Episcopo Isnardo, qui quartam sibi vindicabat oblationum altaris san-

(1) L. 5. (2) L. 6. Ep. 36.

sancti Saturnini: Pontificemque interpellarunt, ut ei exactioni cogeret Episcopum renuntiare. Contra Episcopus vociferabatur, eo se ad summas angustias & mendicitatem redactum iri. Pontificis tamen auctoritas pervicit tandem, ut assentiretur, sed ea cautione, ut Episcopo & cognatis ejus facultas esse vescendi cum Canonicis Ecclesiæ sancti Saturnini. *Mandavit tamen Papa, ut Isnardus Episcopus de Ecclesia beati Saturnini semper cum suis victum haberet; quod & dum vixit, habuit.*

Concessit quoque Eugenius III. Capitulo sancti Petri Romæ quartam oblationum ejusdem Ecclesiæ sancti Petri, quæ antea Pontifici ipsi servabatur, usitatissimo jure & more Episcoporum, de quo jamdiu tam multa, & rursum non pauca inferius (1). *Quartam partem omnium oblationum, quæ de altari beati Petri Apostoli, & tam de area, quam de omnibus ministeriis ipsius Ecclesiæ, præterquam de ministerio beati Leonis proveniunt, vobis ex consensu fratrum nostrorum Episcoporum & Cardinalium, Sedis Apostolicæ auctoritate concedimus.*

Canonicis Regularibus sancti Augustini in Ecclesia sancti Joannis Lateranensis in Urbe indulsit Anastasius IV. Papa dimidiam partem oblationum majoris Altaris ejusdem Ecclesiæ, præter agros complures eidem Ecclesiæ olim a superioribus Pontificibus concessos (2). *Medietatem omnium oblationum principalis altaris in integrum sine dispendio aliquo, præterea quascumque possessiones, concessione Pontificum, largitione Regum vel Principum, oblatione fidelium poterit adipisci, &c.* Hæc porro largitio, hæc partitio non alio pertinebat, quam ut huic Ecclesiæ, toto orbe Christiano omnium principi, sarta tecta servaretur regularis discip.ina Canonicorum sancti Augustini. *In primis statuentes, ut Ordo Canonicorum, qui secundum Deum & beati Augustini regulam illic noscitur institutus, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter conservetur.*

Anno 1189. confirmavit Capitulo suo Archiepiscopus Coloniensis (3) concessionem Antecessorum suorum, qui oblationes altaris trium Sanctorum Regum consulerant, adjecitque donum quartæ partis, quod hactenus Archiepiscopo servatum fuerat. Interpellatus Alexander III. Papa ab Episcopo & Capitulo Alexandriæ de Palea, confirmavit institutas ab eis dignitates Capituli, scilicet Præpositi, Archipresbyteri, Cantoris, confirmavit & plurium Ecclesiarum Canonicis donatarium collationem (4). *Præterea Ecclesias usibus vestris deputatas, scilicet sanctæ Mariæ de Gamunclio, &c.* Has concessiones a Pontifice confirmari volebant Episcopi, ne a suis in Episcopali sede successoribus infirmari, ac revocari possent. Illud hic autem observandum est, non alio fere has, non alio complures alias constare Capitulares mensas, quam Ecclesiis Parochialibus, quas Episcopi Canonicis transcripsissent. Nondum hic liquet an hujus Capituli distinctæ essent Præbendæ, & an ab Episcopo conferrentur. At in Epistola ab eodem Pontifice ad Episcopum Suessionensem data (5), perspicuum est jam distinctas fuisse Præbendas Suessionensis Ecclesiæ, easque omnes ab Episcopo solitas conferri. *Tu vel successores tui Præbendam ipsam facultatem habeatis, tanquam unam de ceteris Præbendis, cui volueritis, assignare.*

V. Cum ne in controversiam quidem trahi possit quin & Capitula & Parochias instituerint Episcopi, & quin ante Capitulorum & Parochiarum institutionem temporalia omnia Ecclesiæ & Cleri bona in jure & potestate fuerint Episcopi: hinc planum est, necesse fuisse ut ab Episcopo bonis & proventibus Ecclesiasticis & Capitula & Parochiæ impertirentur eo modo, quem sapientia & optimi parentis charitas dictasset. Canones profecto tertiam, quartamve Clero adscribebant partem communium Ecclesiæ bonorum; at cum summa omnium administratio & dispensandi potestas penes Episcopum esset, hinc manifestissimum est Canonicorum Collegia ab Episcoporum largitionibus sua omnia esse consecuta, & multo etiam magis Ecclesias Parochiales, quæ specialius in Episcoporum potestate sunt. Hinc probabiliter manavit earum mos Ecclesiarum, ubi Præbendas omnes confert Episcopus. Alibi Capitula eligunt, vel per vices Præbendas conferunt. Potuit ea varietas proficisci ab ipsorum consuetudine Capitulorum, cum primum instituta est bonorum partitio. Quamdiu enim Capitula more Canonicorum Regularium, & communem degebant vitam, & in commune

(1) Epist. 9. (2) Ep. 11. (3) Conc. tom. 10. p. 1187.
(4) Ep. 54. Append. 2. (5) Ep. 22.

mune possidebant omnia, tunc sane ab ipso Capitulo, & admittebantur novi Canonici, & Canonicatus conferebantur. Ubi postea primævus ille ardor pietatis deferbuit, & mensa communis frustillatim discissa est, tunc suam sibi quisque Præbendam arripuit, quas ita conferre cœperunt, ut ante has partitiones conferebant Canonicatus. Ex adverso autem ubi nullam in Congregationem coalnerat Clerus, & ubi conjunctim cum Episcopo omnia possidebat prisco more, donec duplex instituta est, Episcopi altera, altera Capituli mensa: ibi Episcopus Ecclesias, tertiasque complurimas Capitulo assignavit, ex quibus certo numero Præbendæ instituerentur, ad quas ita Episcopus, uti collator, admittebat, uti prius eius unius maxime erat novos admittere Canonicos. Summa enim illa Episcopi potestas est, ut Clero suo adjungat, quos dignos probarit.

Quod autem tum præfixum fuerit Præbendarum numerus, cum facta est & bonorum partitio, de eo vix ambigi fas est. Plurimum enim intererat Episcopi, ut ne ultra modum cresceret Præbendarum & Canonicorum numerus. Si quæ sint autem Ecclesiæ, ubi conjunctim Episcopus & Capitulum Præbendas conferant: sunt autem complures: id inde fluxisse videtur, quod in Congregationibus etiam Clericalibus summam hanc sibi Episcopi sumpserant quandoque potestatem, ut novos ipsimet Canonicos admitterent. In iis vero Capitulis, ubi nullæ fuere unquam Congregationes, ut Clerus ab exordio & spiritalia omnia cum Episcopo administraverat ante partitiones bonorum; ita & ejus potestatis partitiones bonorum; ita & ejus potestatis partem aliquam sibi retinuit partitione bonorum facta, in electione, vel nominatione Canonicorum, Capite hoc toto prodibunt exempla complufcula, quibus fides his astruatur. Attigeramus jam quidem superius hanc ipsam quæstionem, sed abstinere calamum non potuimus, quia & hic rursus perstringeretur, tum quod momenti plurimum habeat, tum quod conjunctissima sit, & implicata rei, quam hic versamus.

Apud Alexandrum III. Papam querelas effudere Canonici Aurelianenses de Episcopo suo, qui inconsultis ipsis omnia novabat, indignis Præbendas conferebat, nutu suo adimebat, unam secabat in duas (1). *Omnia disponit ad libitum, distribuit honores immeritis, ab Ecclesia removet innocentes, Præbendas dimidiat contra morem, &c.* Conferebantur ab hoc Præsule Præbendæ, idque quamvis languide contendebant Canonici, nisi suo consilio fieri non debere. Denique ex ejusdem Papæ Epistolis patet Canonicos Parochiis sibi assignatis Parochos adsignasse. Conquerente enim Capitulo Cabilonensi, rejici ab Episcopo, nec institui Parochos, quos ipsi ad Ecclesias sui juris præsentarent; annuit Pontifex (2), ut eo abnuente, illos Episcopo Augustodunensi præsentarent, a quo regimini & curæ præficerentur animarum, si pares tanto muneri, dignique essent. *Si præfatus Episcopus post trinam commonitionem personis idoneis ad præsentationem vestram vel majoris partis, per congrua intervalla temporum factam, curam animarum in Ecclesiis quæ ad vos pertinere noscuntur, committere forte noluerit: liceat vobis illas venerabili fratri nostro Eduensi Episcopo præsentare: qui nullius temeraria contradictione obstante, eisdem animarum curam Apostolica auctoritate committat.*

VI. Prisca ergo jura sua retinebat Episcopus in eas Parochias, quas Capitulis concesserat: quanquam Canonici impatientius ferentes, eos quos ipsi præsentarent, ab Episcopis repudiari, connixi sæpiuscule sint, ut ne posthac nisi Romano Pontifici, vel Metropolitano subessent, vel Episcopo viciniori, vel Primati inter Episcopos Provinciæ: sive eam Primatis dignitatem afferret ætas & ordinationis antiquitas, sive civitatis ipsius prærogativa, qua de re prolixius supra, ubi de Protothronis disputatum est. Nam Cabilonensis Episcopus & Lugdunensi Ecclesiæ proximus est, & Ecclesiæ, atque civitatis ipsius suæ privilegio reliquis ejus Provinciæ antistat Præsulibus.

Sed non sola adsignatione & concessione Parochialium Ecclesiarum benemerebatur Episcopus de Capitulis, & jus sibi conciliabat conferendi Præbendas aut Canonicatus. Anno 1045. Adelfretus Archiepiscopus Ravennas exuberantem Canonicorum suorum numerum repressit, ad quinquaginta illum redegit, videlicet Archipresbyterum, Presbyteros duodecim alios, Archidiaconum & duodecim Diaconos alios, Subdiaconos tredecim, undecim Clericos; ut

(1) App. cad. 2. Epist. 105. (2) Append. 7. Ep. 71.

ut eorum precibus post mortem juvaretur, concessit tres quartas partes decimarum, primitias omnes, oblationes Ecclesiæ Cathedralis, tum eas quæ Altari imponerentur, tum quæ pavimento (1). *Pro salute animæ meæ, quatenus ipsi & successores eorum pro me Deum exorent, concedo & firmiter annuo tres partes decimarum totius istius plebis, scilicet sancti Petri Episcopatus, cum omnibus primitiis, & offersionibus pro oblationibus vivorum & mortuorum & quidquid in sancta Episcopali Ecclesia offertur, seu in altari ponitur, vel in pavimento locatur.* Tum vero id sibi juris intactum servari volebat, ut Dignitates & Canonicatus Capituli ipse conferret, cum consilio Archipresbyteri, Archidiaconi & Canonicorum. *Insuper hoc meæ potestati, & meorum successorum reservo, ut si de supradicto numero Clericorum aliquis abierit, ego vel successores mei alium instituant, cum consilio Archipresbyteri, Archidiaconi, aliorumque fratrum cum laudatione.* Vides quam non multum laboretur de quarta illa, vel tertia bonorum Ecclesiæ parte quam Canones Capitulo adscribebant; sed voluntate & beneficentia Episcopi figatur Canonicorum numerus, eisque assignetur quantum satis est decimarum, primitiarum & oblationum; collatio denique Præbendarum Episcopo reservetur, non sine Consilio Capituli. Sed habita tamen est ratio quartæ partis, cum Hugo & Lotharius Reges anno 934. Congregationi Canonicorum Mutinensium confirmaverunt quidquid ei fundorum omnis generis concessum fuerat ab Episcopis ejus urbis, quæ quarta erat portio bonorum ejus Ecclesiæ (2). *Canonicæ Congregationi Episcopi concessere quartam partem de omnibus rebus ad supradictam sedem pertinentibus, id est tam de domibus, quam de ceteris ædificiis, terris cultis & incultis, agris, vineis, pascuis, sylvis glandiferis, vel etiam ceteris sylvis, aquis, aquarum decursibus, mobilibus & immobilibus, &c.*

VII. Partitionibus in his omnibus nulla usquam subjacet concessio jurium Episcopalium, in quorum societatem vocarentur Capitula. At anno 1274. concessa est ab Episcopo Cæsenate Capitulo ejus urbis permagna pars jurisdictionis Episcopalis, ejusque potestatis, quæ maxime propria videtur esse Episcoporum. Parochia illi & regio concessa est sancti Mauri, cum decimis omnibus aliisque juribus, cum domanio, jurisdictio, & consuetudinibus, cum plenissima potestate instituendi & destituendi, visitandi & corripiendi, suspendendi & excommunicandi, tum Beneficiarios alios, tum Parochos ipsos; denique exerendæ totius Episcopalis jurisdictionis, incolumi & illibato quidem jure provocationis ad Episcopum. Cessit & Capitulo Episcopus portionem canonicam testamentorum & omnium legatorum piorum, in favorem Capituli factorum. Cessit denique Cathedraticum, sive duos solidos, quos Episcopo solvebant Parochi & Capellani omnes ejus regiunculæ (3). *Do & trado plebem sancti Mauri cum titulis & capellis suis & decimationibus omnibus, & cum recepto frumenti, Annonæ carnium & pullorum, & quocunque alio censu seu reditu, consuetis etiam delictis Episcopatui a plebe prædicta. Et insuper omne dominium, omnem jurisdictionem, usum seu consuetudinem, ut libere & pleno jure possitis vos & vestri successores nomine Canonicæ Cæsenatis dictam plebem ejusque Capellas, earumque Rectores & Clericos instituere & destituere, visitare, corrigere, suspendere, interdicere, excommunicare, deponere, privare & absolvere, ac in eis plenam jurisdictionem, tam in causis civilibus, quam etiam in criminalibus, sicut ego cum meis successoribus nomine Episcopatus facere possem, &c. Et exercere generaliter & specialiter, quæ ad jus & jurisdictionem Episcopalem pertinere noscuntur: salvo quod Rectores & Clerici dictarum plebis & Capellarum possint ad me & meos successores appellare, quando ipsos indebite gravaveris, &c. Concedo canonicam portionem testamentorum, & aliarum ultimarum voluntatum, de jure spectantium mihi, meisque successoribus, id est, quartam testamentorum, &c. Trado id omne quod ratione Cathedratici mihi meisque successoribus de jure pertinet, videlicet duos solidos Ravennates pro unaquaque ipsarum plebium & Capellarum annuatim exigere, &c. Concedo canonicam portionem, quæ mihi competit in omnibus & singulis Legatis, quæ per testamentum vel quamcunque ultimam aliam voluntatem relicta sunt seu relinquentur Canonicæ Cæsenatensis Ecclesiæ.* Jura hæc Episcopalia paulo uberius infra elucidabuntur, hic illud unum observari velim, si qua his fruantur Ca-

(1) Italiæ sacræ T. 2. p. 15. 16. (2) Ib. p. 123. (3) Ib. p. 466.

Capitula, uti & jure Beneficiorum pleno jure conferendorum, suspendendi, excommunicandi, explicandæ utcunque jurisdictionis Episcopalis, id totum a munificentia derivatum fuisse Episcoporum, quibus unum appellationum jus totam plus satis videbatur Episcopatus majestatem tueri.

VIII. Rara erat illa Episcopalis jurisdictionis derivatio in Capitulum, sed longe frequentissima erat temporalium Ecclesiæ rerum impartitio largissima. Confessus est Stephanus Tornacensis Episcopus litteris datis ad Decanum Remensem, generalem hanc vigere consuetudinem Ecclesiæ Gallicanæ, & ab Apostolica Sede tolerari, ut inter Canonicos rerum partitio fieret (1). *Cum generalis Ecclesiæ Gallicanæ consuetudo portiones Canonicis suis distribuendas concedat & approbet, & summi Pontificis auctoritas non reclamet*. Sed committendum non esse, ut singulari laude & prærogativa gloriæ excuteretur Ecclesia Remensis, regularis observantiæ hactenus tenacissima, clarissimam facem cæteris Ecclesiis Regni in eam rem præferre solita, hactenus denique Canonicos suos omnes eadem simul vescendi, simul dormiendi, simul habitandi lege devinctos complexa. Ad mentæ Capitularis partitionem id spectat, a qua omnium diutissime abstinuit sese Ecclesia Remensis.

Confirmata est ab Innocentio III. partitio bonorum facta inter Archiepiscopum & Capitulum Thebanæ civitatis, cui a Præsule assignata erat pars dimidia redituum Ecclesiæ (2). *Archiepiscopatus consideratis reditibus ejusdem Ecclesiæ; ac facultatibus universis, medietatem earum Canonicis contulit liberaliter*. Cum postea vero Archiepiscopus sæpius proliferet ad Canonicos suos excommunicatione innodandos rescripsit ad eum Pontifex, ne tam facile atrocissima illa censurarum tela jacularetur, nec tam crebro suos compelleret ad iter Romanum Canonicos, iis vinculis absolvendos. Ex aliis ejusdem Innocentii Epistolis constat, in Ecclesia Constantinopolitana ita res partitas fuisse, ut *Decimæ & Quintædecimæ* inter Canonicos dividerentur, nec Patriarchæ cederet, nisi quarta pars decimarum. Facile conjicies illam tum consuetudinem ab Ecclesia Latina ad Græcam migrasse, & in eas Orientis Provincias omnes, in quibus Latini rerum potiri cœperant.

Idque aliis quoque ex conjecturis eliciemus. Suam Archiepiscopus Patrensis Ecclesiam a propriis Canonicis destitutam dolens, utpote sæcularibus, Pontificem interpellavit, per eum ut sibi fas esset Regulares illis surrogandi sancti Ruffi Canonicos. Annuit Pontifex, ea lege, ut novo huic Collegio terrarum & vinearum, frumenti & vini tantum darent, quantum alendis satis esset quinquaginta aut sexaginta Canonicis: daret & pisces, ac sal, oleumque quantum satis esset: & complusula alia, quæ sigillatim attinguntur in eadem Epistola (3). *Ceterum pro recipiendis pauperibus & hospitibus dabis eis quinquaginta carrucatas bonæ terræ, quadraginta boves, & totidem vaccas, bubulosque triginta, & tantum vineæ, de qua vinum pro decem personis proveniat annuatim, assignans nihilominus eis rusticos, qui sine mercede, vel expensis eorum, in domo sua labores exerceant universos, omnium proventuum Episcopatus in decimis, mortuariis & eleemosynis eisdem medietate concessa*.

Ejusmodi tunc erant partitiones rerum inter Episcopos & Canonicos. Addit tamen Pontifex, si ei partitioni minus acquiescant novi Canonici, ipse eis ut concedat Archiepiscopus dimidiam partem rerum Ecclesiæ, cogatque eos annuam Principi temporali pensitationem solvere jam dudum usitatissimam. *Quod si hæc omnia non duxerint acceptanda, dimidiabis cum eis cunctas possessiones Ecclesiæ Patracensis; sic tamen quod illi persolvant crosticam annuatim, quam Principi terræ ipsa Ecclesia solvere consuevit*. Addit denique Pontifex ad hoc Patrensis Ecclesiæ exemplum effingere se & formare posse reliquas Ecclesias, quæ non ite pridem ritum Latinum amplexatæ sunt: ubi a Canonicis eligatur Prior, ab Archiepiscopo confirmandus, cujusmodi confirmatione nihil opus erit in aliis Canonicis admittendis.

XI. Ante autem quam ultra progrediamur, illud hic animadvertendum non perfunctorie est: in hac Ecclesiæ Patrensis rerum distributione, agrorum complurimum, & jumentorum, & servorum, & proventuum Canonicis accumulari, ut largius & ipsi possint hospitibus adesse & egenes. Hinc enim confirmatur, quod ad fastidium usque a nobis inculcatum est, post rerum partitionem inter Episcopos & Capitula, utrisque

(1) Steph. To. Epist. 160. (2) Reg. 13. Ep. 14. 15. 44. 186. (3) Ib. Ep. 159.

que illam indeclinabilem incumbere ſarcinam alendorum pauperum, & hoſpitum excipiendorum. Et ſane pro quatuor illis partibus apud Concilia decantatiſſimis, duæ hic tantum commemorantur, propterea quod & reparationibus & pauperibus addici juſſæ partes duæ, Epiſcopi & Cleri portionibus hic implicentur. Confirmata eſt ab hoc eodem Pontifice (1) partitio inter Archiepiſcopum & Capitulum Athenarum. Patrenſi finitimum fuiſſe facile ſuſpicamur. Gratianus utpote antiquorum Conciliorum conſarcinator, non aliam quam quadripartitam illam rerum diſtributionem proponit, ut eam ſcilicet Epiſcopi præ oculis haberent legem, eamque pro rerum, locorum & temporum opportunitate ſectarentur in diſpenſatione Eccleſiaſticæ ſubſtantiæ. Necdum enim res ipſæ ſectæ fuerant in portiones, aut rariuſculæ adhuc erant hæ ſectiones. At ævo Innocentii III. jam illud pervagatiſſimum erat (2), ut partitis rebus & fundis Eccleſiæ, pauperum, hoſpitumque & reparationum portiones, ab Epiſcopi & Cleri portionibus non ſejungerentur; quo fiebat, ut in eos eæ curæ rejicerentur, & expenſæ.

X. Ex hac multiplici ratione & diverſitate partitionum, jam diximus emerſiſſe diſcrepantiam illam mirabilem, Canonicatus & Parochiales Eccleſias conferendi. In Concilio Lateranenſi III. ſub Alexandro III. anno 1179. illud videtur innui (3), ſejunctas jam alias ab aliis fuiſſe Præbendas, & earum proviſionem alibi ad Epiſcopos, alibi ad Capitula ſpectaſſe, cum reciprocæ devolutionis jure, ſi ultra ſex menſes Præbendæ vacare ſinerentur. Fatetur Innocentius III. Eccleſias eſſe (4), ubi Epiſcopus & Canonici conjunctim eligant ad Præbendas, idque bifariam fieri: Epiſcopo nonnunquam Canonicis aggregato, tanquam Canonico; nonnunquam præſidente, ut Epiſcopo; quo poſtremo caſu nulla fiebat devolutio. Denique facta etiam illa partitione, Epiſcopo tamen integrum non erat Monaſteriis Eccleſias largiri Parochiales, niſi conſentiente Capitulo: nec quinquageſimam, vel centeſimam decerpere, ad Monaſterii fundationem, & ad ſepulcrum ſibi parandum, ſi ejuſmodi donatione non mediocre detrimentum capiat Eccleſia. Ratio ejus rei in aperto eſt, quod temporalium partitione, non prorſus Epiſcopi & Cleri conſenſio abrupta eſt; & neutri fas eſt quidquam moliri, quod Eccleſiæ & ſucceſſorum commodis vehementer officiat.

XI. Anno 1186. (5) Archiepiſcopum Cantuarienſem Urbanus II. per litteras commonuit, ut oblationes tum frequentiſſimas ad tumulum B. Thomæ Martyris & Archiepiſcopi ejuſdem Eccleſiæ in quatuor ſcinderet portiones, quæ Monachis cederent Eccleſiæ Cathedralis, reparationibus, pauperibus, & Archiepiſcopo. Jamdiu ante fundi, agrique Eccleſiæ partiti fuerant (6), ſuos enim ſibi ſepoſitos habebat fundos Congregatio Monachorum, qua una conſtabat Capitulum Cantuarienſe: erant & Xenodochia ſuis inſtructa dotibus; & tamen vocabantur adhuc pauperes ad participandas Altaris oblationes, ubi potiſſimum pinguiores eæ erant. Ita refert perveruſtus Angliæ Hiſtoricus, a B. Lanfranco Cadomenſi Abbate, poſt Archiepiſcopo Cantuarienſi, partitionem factam eſſe rerum ejus Eccleſiæ inter Archipresbyteros & Monachos; idque eo conſilio factum, ut certior & diuturnior inter eos concordia coaleſceret (7). *Ut pacis & concordiæ vinculum partis utriuſque, capitis videlicet & corporis, futuris temporibus inviolabiliter ſervaretur, Monachis ſuis in novam ordinis formam reductis, Priori & Conventui omnimodam rerum ſuarum conceſſit adminiſtrationem*. Portio Archiepiſcopi complectebatur Comitatus, Baronias, & feuda, ex quibus militum cohortes colligebantur illæ, quas Regiis caſtris & exercitibus Eccleſia ſuppeditabat; Monachis cedebant prædia & agricolæ. *Sibi reſervaverunt Comites, Barones & Milites; Monachis vero aſſignaverunt ruſticos & agricultores. Dicunt autem quidam Lanfrancum id feciſſe. Hæc ideo facta ſunt, non ut unitas ſcinderetur Eccleſiæ, ſed ut perpetuo utrobique ſervaretur utilitas, dum rerum ſuarum plenam utrique haberent libertatem*. Nec multo poſt commemorat idem Scriptor, evolante hinc in beatas ſedes Lanfranco, Willelmum II. Regem Angliæ ſuo Regio fiſco inſerri juſſiſſe re-

(1) Innoc III. Regeſt 14 Ep 112. (2) Grat. 12. q. 2. a . & ſeqq (3) Can. 8.
(4) Extrav de Conc. Præbend c 2. 10. 15. Extrav. de his quæ fiunt a Prælat. ſine conſenſu Capitu. c. 9. Et de donat. c 9 (5) Baron. ann. 1186. n. 16. (6) Matt. Paris.
(7) Script. antiq. Angl. t. 2. p. 1341.

reditus omnes Archiepiscopatus per annos quinque. *Post cujus obitum per quinquennium confiscata sunt Episcopalia sub novo Rege Willelmo secundo.* Non facile id usuvenisset, quo tempore Episcoporum & Capitulorum res indiscretæ & communes erant, earumque administrationem in se totam extincto Episcopo Capitula ipsa recipiebant. Fuere & Episcopi qui nervos omnes contenderent, ne qua sectio fieret mensæ Capitularis, & ne Præbendæ distinguerentur ullæ. Ea de causa hoc statutum edidit Atto Trecensis Episcopus anno 1145. & Legati Pontificii auctoritate muniri curavit (1): *Prohibuimus, ne unquam ulterius, quacunque occasione, vel pro qualibet persona, de communitate fratrum singularis fiert, vel daretur alicui Præbenda.*

XII. Ratam habuere, quandoque & præscripsere Concilia illam in quatuor partes distributionem, inter Episcopum & Clerum, inter sarta tecta & pauperes; at rerum Capituli sectionem inter Canonicos jam pati magis visa sunt, quam probare. Anno 1199. Concilium Dalmatiæ novum vigorem adjecit ei partitionum legi, edocuitque cui committeretur dispensanda pauperum portio & fabricarum (2). *Decernimus, ut decimæ, seu oblationes fidelium, tam pro vivis, quam pro defunctis, in quatuor partes dividantur, quarum una sit Episcopi, alia Ecclesiarum, tertia pauperum, quarta Clericorum. Portionem quidem pauperum Episcopus administret, portionem vero Ecclesiarum Archipresbyter conservet, & ex mandato Episcopi in usibus Ecclesiæ fideliter expendat. Quicunque vero Clericus contra hoc venire præsumpserit, sua portione privetur.* Portio pauperum supra Capitulo commendabatur; hic Episcopo concreditur; at portio reparationum Archipresbytero. Non est ergo quod quisquam sibi persuadeat, omnibus in Ecclesiis facta partitione rerum, secretam fuisse pauperum portionem, & in Xenodochia expensam, in Nosocomia, & alia id genus pauperum diversoria. Monasteria Monachis exædificata fuerant, vel Canonis Regularibus: eisque tanta erat cum Capitulis affinitas, ut ex Congregationibus ipsis Monasticis frequentissima coaluerint Capitula. Atqui Monasteriorum proventus non modica ex parte insumebantur semper in ægrorum, in hospitum, in pauperum levamentum; quibus decerpi aut deteri vel tantillum prohibuit Concilium Parisiense anni 1212. *Reditus assignati eleemosynæ, nullo modo imminuantur, vel aliis usibus deputetur, & subtracti restituantur.*

XIII. Cum anno 1233. Juhellus Turonensis Archiepiscopus Provinciam suam solemni perlustraret visitatione, in civitate Briocensi partitionem inter Episcopum & Clerum constituit, & ratam haberi jussit. Cum magna tunc esset Præbendarum inæqualitas, voluit, ut cum fato suo excessissent quinque ditiores Canonici, æquarentur tunc Præbendæ omnes, singulisque viginti librarum annui reditus assignarentur. Ad numerum Canonicorum amplificandum, Capitulo adjecit Episcopus Ecclesiam Parochialem Ploidranensem: ut constituto ibi Vicario & Capellano, reliquis ex proventibus Præbendæ crearentur duæ novæ, quas conferret Episcopus, iis certe qui se sacramento obligarent, ut intra annum Presbyteratu initiarentur, jugique & fida residentia Ecclesiam frequentarent. Ita penes Episcopos jus erat Præbendarum conferendarum, quas ipsimet creassent, nisi ei juri suo renuntiarent. Summa erat & in Ecclesia Lugdunensi inæqualitas jam inde ab anno 1251. Erant in ea Capellani, Præbendarii & Canonici (3). Ex Canonicis infimo gradu erant Vavassores, superiore Castellani, summo filii Baronum, Comitum & Ducem. His annui reditus erant ad summum librarum triginta, reliquis pro suo quibusque gradu. Haud facile est tantæ hujus varietatis origines indigitare. Sed non potest justissima laude fraudari statutum illud Ecclesiæ Aurelianensis, ubi Præbenda una eleemosynis pauperum consecrata fuerat. Eam restitui curavit Gregorius VII. datis litteris ad Ecclesiam Aurelianensem (4). *Præcipimus etiam ut Canonicam concessam alimoniæ pauperum, quam ab eo usu subtractam diceris vendidisse, ad eundem usum restituas.*

XIV. Universim apparet legem illam quadripartitæ distributionis honori semper fuisse, & religiosissime observatam, quanquam modo alias & alias diversissimo. Duo restant, quæ promam exempla, vetustius alterum, alterum recentissimum. Primum est Ecclesiæ Metropolitanæ Aquisextiensis, ubi anno 1103. ab Archiepiscopo Petro impetravit Capitulum plures Ecclesias Parochia-

(1) Bibl. Clun. Notæ p. 105. (2) Can. 3. (3) Conc. Gener. tom. 11. p. 2334. (4) L. 3. Ep. 17.

chiales, cum juribus suis omnibus, *excepto Synodali censu*, & cum quarta parte decimarum, aliorumque proventuum earundem Ecclesiarum. *Super hæc etiam firmavit per hanc præsentem paginam quartam partem decimarum & redituum quæ sui juris erat, omnium Ecclesiarum illarum, quas ab antecessores ejus acquisierant, & illarum quas per hanc chartam firmavit & donavit.* Ea decimarum quarta, illa nimirum portio est, quam Canones Episcopo servatam volebant, quamque Episcopis cessit Capitulo, ut & tertiam funerum (1), *Donavit etiam tertiam partem mortalitatis hujus Episcopatus.* Non exprimitur ea charta, an Canonici Aquenses communis tunc vitæ societate vincirentur. At ex doctissimo viro Camuzatio, ejusque *Promptuario Antiquitatum Tricassinarum*, constat Capitulum Trecense toto pene undecimo sæculo ea laude floruisse, nec ab ea regularis vitæ disciplina defluxisse, nisi anno 1082. Tum enim decimas cum Episcopo partiti sunt, quas ante in commune cum eo possidebant Canonici: idque placuit insigne retineri monumentum pristinæ societatis in vitam communem, ut quatuor anni Festis majoribus Canonicos Episcopus omnes mensæ adhiberet: quod postea pecuniæ largitione Episcopali mutatum est.

Alterum exemplum, quanto recentius, tanto & mirabilius est. In erectione Ecclesiæ Mexicanæ auctoritate Papæ, Regis & Archiepiscopi sancitum est, omnes ut decimæ & proventus Ecclesiarum urbis & Diœceseos, quatuor in portiones scinderentur, quarum una esset Episcopi, altera Capituli: tam Episcopo, quam Capitulo condonante Rege tertiam suam in eorum portiones (2). *In nostra & nostra Ecclesiæ quarta decimarum parte liberos & exemptos esse voluit.* Reliquæ portiones duæ in novem rursus partes secandæ erant; ut earum duæ Regi cederent, ut summo Principi, Patrono & defensor Ecclesiarum. Ex septem aliis partibus mensæ Capitulari quatuor adsignatæ sunt ad expensas Ecclesiæ & Sacristiæ: sed ex decimis solum & proventibus propriæ Parochiæ, in qua ædificata fuerat Ecclesia Cathedralis. Quatuor illæ partes decimarum cujusque Parochiæ in ejusdem Beneficiarios dispensandæ erant. Quæ supererant ex septem partes tres, partiendæ erant inter reparationes Parochiarum & Xenodochiorum. Hactenus ex Concilio Mexicano anni 1585. Non temere conjicies Orbis novi ceteras Ecclesias ejusmodi partitionem sortitas esse (3). Hic vero passim obviam sunt vestigia vetustissimæ In his Ecclesiarum Disciplinæ. Dominatur enim Episcopi auctoritas in temporales res omnes totius Diœceseos. Lex quadripartitæ distributionis in honore est. Portio pauperum, hoc est, eorum quarta manifeste alligatur portionibus Episcopi, & Cleri.

Ex eo autem quod toties inculcamus & exemplis approbamus, portionem pauperum Episcopi & Cleri portionibus illigatam fuisse, arctior exstitit necessitas, superflua omnia in pauperes effundendi, non charitati modo ut fiat satis, sed etiam justitiæ: quo legis ejus transgressoris restituere teneantur, juxta definitiones sancti Thomæ & Concilii Mediolanensis I. sub B. Carolo, de quo alibi.

CAPUT XXIV. *P.4. l.4. c.23.*

De partitione substantiæ temporalis Parochiarum, & de Portionibus congruis post annum Christi millesimum.

I. Parochorum Juris erant primitiæ, oblationes, decimæ.

II. Universim eorum sunt omnes decimæ, sed vel leges vel consuetudines peculiares ei juri derogarunt.

III. Quid causæ sit, quamobrem toties decimæ ad alios quam ad Parochos pervenerint?

IV. Qui potuerit æquitati consentire ea attributio?

V. Cur quarundam Diœceseon Episcopi decimas prorsus omnes sibi vindicent?

VI. De sectione unius Parochiæ in plures, & quæ tum fiat partitio proventuum.

VII. Exemplum Archiepiscopi Diœceseos suæ summi Decimatoris.

VIII. Portio Parochi congrua ea erat, qua & se sustentaret ipse, & hospites exciperet.

IX. Alia portionum congruarum elucidamenta.

(1) Gall. Christ. tom. 1. p. 8. 9.
(2) Ann. 1585. Conc. Mexic. n. 24. 25. 31.
(3) Conc. Gener. tom. 15. p. 923.

X. Quæ portio Beneficiorum Patronis debeatur?

XI. Statuta Concilii Tridentini de portionibus congruis.

XII. Qui usus in Gallia vigeat?

I. Dictum est Capite superiori de partitione bonorum totius Diœceseos Episcopalis, nunc de Parochiæ proventuum distributione verba faciemus. Et hic suo quodam modo eadem vigebat lex quadripartitæ distributionis. In Concilio Tolosano anni 1119. prohibita est deprædatio primitiarum, decimarum, oblationum, aliorumque Ecclesiæ proventuum in ædibus Episcopi, vel cujuscunque demum Beneficiarii congestorum, quo tempore illi hac vita mortali demigrant. In his aliis Beneficiariis primi omnium occurrunt Parochi, quorum potissimum est secundum Episcopos, ut decimas, primitias & oblationes colligant. Huic autem deprædationi prætexebatur illa persuasio vulgatissima, quod res illæ omnes Ecclesiæ ad solatia Clericorum & pauperum omnium reconderentur (1). *Primitias, decimas, & oblationes, & cœmeteria, domos etiam & bona cetera deficientis Episcopi & Clericorum a Principibus & quibuslibet laicis diripi & teneri penitus interdicimus.* Canone sequenti Episcopo reservatur portio ex oblationibus omnium prorsus Ecclesiarum. *Oblationum partem ad Episcopum pertinentem nullus auferre præsumat.* In Concilio Abrincatensi (2) tertia saltem pars servata est Parochis decimarum Parochiæ suæ. *De tertia parte decimarum nihil Presbytero, qui servit Ecclesiæ, auferatur.* Eo Canone arctari videbatur potestas Episcopi, dandarum vel Capitulis vel Cœnobiis Ecclesiarum Parochialium. Simul enim dabantur cum Parochiis decimæ ipsarum. At Concilio hoc edici videtur, ut tertia saltem decimarum pars Parocho illibata constet. Nec tamen ei decreto universim obtemperatum est. Nam Innocentius III. unum id decrevit (3), dari posse Monasteriis Ecclesias Parochiales ab Episcopo; *sustentatione Vicarii reservata*, etiam sine consensu Capituli.

II. Alii erant aliarum Ecclesiarum usus, sed ita certe ut jure Decretalium, quod nonnisi partitione bonorum facta promulgatum est, decimæ Parochiarum juris sint Parochorum, excepta quarta illa parte, quæ Episcopis tributa est. Si quæ consuetudines sunt ab his dissentientes, eæ sunt generalis hujus Regulæ exceptiones. Capite *Cum contingat, De decimis*, confirmat Innocentius II. & generalem illam regulam, & quæ eam circumscribunt exceptiones. Regula generali Parocho addicuntur decimæ totius Parochiæ, & ipsæ Novalium etiam decimæ. Exceptionibus vero eæ decimæ, maxime antiquiores, aliis adjudicatæ fuere, sive Clericis, sive Ecclesiis (4). *Cum in quibusdam Parochiis ad quasdam Ecclesiasticas personas ab antiquo pertineat perceptio decimarum, & de novo fiant novalia in eisdem: quæris a nobis ad quam ejusmodi novalium decima incipiat pertinere? Respondemus, quod cum perceptio decimarum ad Parochiales Ecclesias de jure communi pertineat, decimæ novalium quæ fiunt de Parochiis earundem, ad ipsas procu.dubio pertinere noscuntur, nisi ab his qui alias percipiunt decimas rationabilis causa ostendatur: per quam appareat novalium ad eos decimas pertinere.* Quo declaratur tam inconcussis fundamentis niti jus Parochorum in decimas Parochiæ suæ, ut cum canonicis quibusdam exceptionibus antiquæ decimæ ad alios sint devolutæ, novæ saltem non possint non spectare ad Parochos, nisi peculiaribus titulis justisque hic excludantur.

III. Non una autem ratione fieri potuit, ut decimis suis Parochi exuerentur. Frequentissimum illud fuit, ut Episcopi Parochiales Ecclesias addicerent Capitulis, vel Monasteriis, ut horum proventibus alerentur, congrua portione servata Vicario vel Parocho, quem Canonici vel Monachi Episcopo præsentarent, a quo animarum curam & regimen acciperent. Qui decimas laici aliquamdiu obtinuerant, cum ad eas restituendas urgerentur, quanquam Parochis ipsis restituendas esse sedulo admonerentur, obstinatius tamen persæpe aliis eas Ecclesiis, ac potissimum Cœnobiis restituerunt. Censuit Innocentius III. ei malo cedendum esse, ne qua gravior labes inveheretur, dum ne quid fieret nisi Episco-
po

(1) Can. 4. 7. (2) Can. 8.
(3) Extrav. de his quæ fiunt sine cons. Capit. c. 9.
(4) C. Quoniam De Decimis.

po permittente (1). *Monendus est laicus, qui decimam detinet, ut eam restituat Ecclesiæ, ad quam spectat. Qui si forte induci nequiverit, & eam cum Diœcesani consensu alteri Ecclesiæ adsignaverit, præsertim Religioso Conventui, constabit ipsa donatio, perpetua firmitate subnixa.* Contendebat Innocencius id emergere ex Canone Concilii III. Lateranensis sub Alexandro III. *Ne qualibet religiosa persona Ecclesias vel decimas de manibus laicorum sine consensu Episcoporum recipiat.* Unum desideratur hoc Canone, quo legitima sit ea decimarum restitutio, nimirum ut assentiente Episcopo Clerico cuipiam, vel Monacho restituantur; non præscribitur, ut proprio Parocho. Quinimmo ea & Concilii generalis, & Episcopi permissio specialis, non alio pertinere videtur, quam ut fas sit quod nefas erat, & restituatur, non ei ipsi qui injuriam passus erat.

IV. Si qui autem ægre acquiescunt ei dispensationi Concilii Lateranensis III. Innocentii III. & Episcoporum: is ex eo capite emergit error, quod non satis ad ipsas antiquioris Disciplinæ origines enituntur. Ab ipsa enim usque Ecclesiarum origine rerum omnium Ecclesiæ temporalium dispensatio penes Episcopos erat, & Ecclesiæ rerum ea natura, ea lex & conditio est universim, ut Beneficiario ipso commode & parce sustentato, reliqui reditus omnes in alendos pauperes, in redimendos captivos, in opera via expendantur. His duobus præstructis, jam mirabile non videbitur, si ut decimæ sacræ laicorum manibus utcunque extorquerentur, permissi illi sunt a Conciliis & Episcopis eas non Parochiis ipsis restituere, sed Clericis aliis, vel Monasteriis.

V. Si qui nunc Episcopi magni sunt decimatores, ut loquuntur, suarum Diœceseon, decimasque omnium prorsus Parochorum jure sibi suo, vel usu certe receptissimo vindicant, congruis portionibus in Parochos vel Vicarios omnes constitutis; si Episcopi, inquam, isti hinc sibi patrocinium parent, quod ex Conciliis, ex Decretis exemplisque innumeris constet Episcopos decimas innumerabilium Parochiarum largitos esse Capitulis, Cœnobiis, aliisque Ecclesiis; contendantque peræque potuisse illos has decimas mensæ suæ Episcopali reservare: non video quid contra illis satis solide objici possit. Si dono enim Episcoporum, si consuetudine, si præscriptione potuere illæ Parochiarum decimæ canonice transferri ad alias Ecclesias, quam ad Parochias: qui non potuerint eodem ipso multiplici jure ad Episcopos ipsos transferri, quorum juris ab exordio fuere omnes decimæ, omnesque Ecclesiæ, & quorum munificentia ad ipsas erant Parochias derivatæ?

Inde est quod Concilium Tridentinum jubet illud quidem, ut Episcopus Parochias instituat in urbibus, ubi nullæ sunt; easque discernat, ubi indiscretæ sunt; quo casu fatetur Fagnanus decimas omnes unius Episcopi esse, sicuti ejus erant, antequam ullæ essent Parochiæ (2): *Et eo casu Episcopus deberet percipere omnes decimas prædiales, quemadmodum olim percipiebat ante distinctionem Parochiarum.* Sed nequaquam præcipit Tridentinum, ut decimas inter Parochos Episcopus partiatur. Accipe verba ipsa Concilii (3): *In iis Civitatibus ac locis, ubi Parochiales Ecclesiæ certos non habent fines, nec earum Rectores proprium populum quem regant, sed promiscue petentibus sacramenta administrant, mandat sancta Synodus Episcopis, pro tutiori animarum eis commissarum salute, ut distincto populo in certas propriasque Parochias, unicuique suum perpetuum peculiaremque Parochum assignent. Idem in iis Civitatibus ac locis, ubi nullæ sunt Parochiales, quam primum fieri curent.*

VI. Præcipit idem Concilium ab Episcopis novas erigi Parochias, ubi viderint necessarias, & novis his Parochis tribui portionem justam & congruam proventuum Parochiæ antiquioris (4): *Competens assignetur portio arbitrio Episcopi ex fructibus ad Ecclesiam matricem quomodocunque pertinentibus.* Decimas sui territorii novis hi Parochis dari non præcepit Concilium; nec vetuit etiam decerpi de decimis priori Parochi & novo adjici. Sed cum omnias providentiæ permittat Episcopi, hinc vehementer confirmatur nostra illa sententia, Episcopi esse, non ut ipse sibi omnes vindicet res temporales Ecclesiarum suæ Diœceseos, sed ut omnes dispenset, distribuat, adguberner summa potestate, dum & pari sapientia & caritate. In Decretali Alexan-

(1) Extrav. de his quæ fiunt a Præl. &c. c. 7.
(2) In l. 3. Decret. part. 2. pag. 396.
(3) Sess. 24. c. 13.
(4) Sess. 21. c. 4.

xandri III. *Ad audientiam*, *De Ecclesiis ædificandis*, edicitur illud quidem, ut proventus loci, in quo constructa est nova Parochia, novo Parocho adjudicentur; sed & illud additur, ut & matrici Ecclesiæ competens inde honor, ac census persolvatur. *Sacerdotem instituas ejusdem villæ obventiones Ecclesiasticas percepturum: providens tamen, ut competens in ea honor pro facultate loci Ecclesiæ matrici servetur.*

In Synodo Excestrensi anno 1287. jubetur (1), ut oblationes Capellarum permissione Episcopi extructarum, revocentur prorsus omnes ad Ecclesiam matricem, si ea non sit Monachis tradita. Si enim Monachis tradita sit, jubet Synodus, ut oblationum & aliorum proventuum unus sit compos Vicarius. Atqui Capellæ istæ suo quodam modo Parochiæ erant, cum eo etiam nomine donentur, & cum jubeantur earum Parochiani oblationibus suis Ecclesiam venerari, majoribus saltem Festis (2). *Omnis adultus videlicet quatuordecim annorum, quater in anno Ecclesiam suam Parochialem suis oblationibus veneretur: nisi fuerit Parochianus alicujus Capellæ a matrice Ecclesia dependentis, cui Capellæ a suis Parochianis similem statuimus impendi honorem.* Hinc perspicis matrices Ecclesias, sive Episcopales, sive Parochiales, ingentibus gaudere prærogativis in Ecclesias a se derivatas, etiam in temporalibus. Unde & voluit eadem Synodus oblationes totius Diœceseos Ecclesiarum die Pentecostes Ecclesiæ Cathedrali integras servari. *Quia Ecclesia Exonii mater est omnium Ecclesiarum Diœcesis.*

VIII. Quibus adhuc id juris est & moris Præsulibus, ut decimas prorsus omnes suæ Diœceseos sibi vindicent, illis non parum inde quoque potest accedere præsidii, quod jam ex Lamberto supra retulimus de Archiepiscopo Moguntino sub Alexandro II. Papa anno 1073. Regis enim Henrici patrocinio & armis id tandem perfecit Moguntinus, ut a Thuringis omnibus decimæ sibi solverentur. Fuldensis & Herveldensis Abbates, quorum maxime intererat, ne ea res animi sententia procederet Archiepiscopo, illum tandem enixissime obtestati sunt, ut quarta decimarum parte contentus discederet, cum ita Canonica regula, ita usus ferret: *Saltem decimarum eam ipse partitionem fieri sineret, quam & Canonum Scita æquam judicassent, & cætera per orbem terrarum Ecclesiæ usitatam haberent; scilicet ut quarta parte ipse pro suo suorumque Missorum servitio contentus, tres reliquas portiones Ecclesiis, quibus attitulatæ fuissent permitteret.* Abrupte respondit Archiepiscopus, suis per decennium laboribus & defatigationi non satis respondere tantillam mercedem. Denique ita convenit Archiepiscopo & Abbatibus, ut Ecclesiarum his Abbatibus obnoxiarum decimæ inter ipsos & Archiepiscopum æquatis partibus dividerentur; reliquarum Ecclesiarum decimas, unus, ut apparet, acciperet Archiepiscopus. Exacerbato animo, ut videtur, calamoque Lambertus hanc historiam executus est. Æquissimum enim certæ erat contumaces populos legi decimarum toto Christiano orbe receptissimæ subjici, nec novum erat ad officium armis adigi; nec iniquum illud videri poterat, ut Archiepiscopus exhaustos in eo labores, Ecclesiæque tandem victoriam, expensas denique ingentes a se factas, pari aliqua sibi mercede pensari flagitaret.

VIII. Ex hac autem narratione, non illud tantum enitescit, & Moguntinum, & alios ejus simillimos Præsules eo jure usos esse vetustissimo, ut decimas omnes Ecclesiarum sibi subditarum retinerent: sed & Ecclesiarum Parochialium jus ad vindicandas sibi decimas sui territorii, Canonicis legibus astructum, & longe pervagatissimum fuisse: cum hic Moguntinus admoneatur, si Juri Canonico stare velit, quarta parte decimarum contentum esse debere. Fateor hac concordia Abbatibus his duobus confirmatas esse decimas ex media parte, quas probabiliter antea universas collegisse creduntur. Sed illud non perfunctorie perpendi par est, eas illis Ecclesias, decimasque dum fundarentur concessas fuisse, ea cautione ut Parochis superesset, quo & honeste ipsi sustentarentur, & hospites exciperent. Usu enim vulgatissimo Canonum & Decretalium commoda Parochi sustentatio & portio congrua eam proventuum copiam exprimit, quæ recipiendis etiam hospitibus sufficiat. Nec alio id necesse est argumento declarare, quam quod canonicæ Constitutiones Parochis præcipiant hospitalitatem sectari. Sed & expressissimum suppetit Alexandri III. decretum, quo sugillantur Abbates, qui tam jejuna & parca manu donabant Parochos sibi

(1) Cap. 9. 34. (2) Con. Angl. T. 2. p. 393.

sibi obnoxios, ut nec honeste ibi degere, nec hospites excipere possent (1). *De Monachis qui Vicarios Parochialium Ecclesiarum in tantum gravant, ut hospitalitatem tenere non possint, nec honestam sustentationem habere*. Jubet mox Pontifex tam large in posterum donari Parochos, ut sit & quo vescantur ipsi, & quo pauperes pascant. Damnatæ sunt in Concilio Lateranensi IV. sub Innocentio III. eorum sordes, qui Parochis non dabant nisi quartam quartæ decimarum, seu sextamdecimam; sufficienti ergo posthac portione donandos esse definitur (2). *Non obtinent nisi quartam quartæ, id est, sextam decimam decimarum, &c. Statuimus ut consuetudine qualibet Episcopi, vel Patroni, vel cujuscunque alterius non obstante, portio Presbyteri sufficiens assignetur*. Episcopi, de quibus hic agitur, non multum a nostris diffidebant, qui Magni Decimatores dicuntur, cum Parochis non concederent nisi sextam decimam decimarum partem, qua ne congrua quidem portio conflari poterat. Porcio sufficiens hic dari præcipitur. An ex decimis, & quæ ejus quantitas, prorsus siletur. Ne Moguntinum quidem Concilium anni 1549. (3) gravissimæ etsi tunc ingeminatæ essent querelæ, expressius quidquam definiit. *Sufficienter, & honestum victum deputent*. In Concilio IV. Mediolanensi anni 1576. statutum est (4), oblationes Ecclesiarum Parochialium juris esse Parochorum, præterquam certorum dierum, quæ Episcopo, vel reparationibus adjudicantur. Concilium Turonense anni 1583. (5) tertiam saltem oblationum partem Parochis addixit, nisi consuetudo eis amplius aliquid largiretur. Jussit etiam ut die Paschæ Parochiani quilibet pecuniæ aliquid argenteæ offerrent.

IX. Omnium difficillime definiri potest portionis congruæ quantitas. In Concilio Juliobonensi anno 1080. statutum est, liberum fore Parocho a Monachis præsentato, ut aut cum Monachis vesceretur, aut ab eis acciperet, quo & se & Ecclesiam honeste procuraret. *Unde & bene vivere, & Ecclesiæ servitium convenienter valeat adimplere*. Idem confirmat Matthæus Paris in compendio librorum opulentissimi in Anglia Cœnobii Sancti Albani: *Quibus Presbyteris cum tantum adsignaveritis, unde victus & vestitus necessaria possint honeste percipere, quidquid residuum fuerit, liceat vobis in usus proprios convertere*. Narrat idem ipse Matthæus anno 1252. Episcopum Lincolniensem, non tam Parochorum studio, quam odio Monachorum, facultatem a Papa impetrasse augendæ portionis congruæ. *Prout juxta consuetudinem patriæ secundum Deum videris expedire*.

Anno 1125. Reginaldus Archiepiscopus Remensis Ecclesiam Parochialem nobili abstulit viro, qui ex ejus decimis, oblationibus, aliisque reditibus mulieres virginesque dotabat, eamque Cœnobio contulit Cluniacensi, voto satisfaciens ejusdem Nobilis, ut jam Parocho non superesset nisi feudus Presbyteralis. *Salvo jure suo in iis quæ ad feudum Presbyterii pertinere noscuntur*. Non facile est diffinire quid feudus ille complecteretur. Superest & ejusdem Archiepiscopi conventio alia cum Cluniacensibus, qui concessa illis Parochia quapiam, residuam Parocho non fecit nisi partem oblationum, eleemosynarum, & legatorum piorum. Anno 1159. (6) Prior Aquensis Insulæ, Ordinis Cluniacensis, & Capellanus, vel Parochus Rupellæ, sequestre Santonensi Episcopo, concordiam inierunt, qua oblationes Ecclesiæ Rupellensis, legata pia, & dona alia complura in duas æquales partes dividebantur.

Hactenus ex Bibliotheca Cluniacensi. Ex historia sancti Martini de Campis (7) apud Lutetiam multa in eandem rem excerpere daretur, de concessis per Episcopos Capellis, Parochiisque eidem Prioratui sancti Martini, ubi decimæ Monachis omnes prorsus cedunt, oblationes vero pene æquatis partibus inter ipsos & Parochos dividuntur. Ubi prope a vero abest, eas Ecclesias Parochiales Monachis concessas fuisse ab Episcopis, eadem conditione & lege partitionum, qua vel Episcopi eas, vel Nobiles ante obtinuissent. Nam & hi decimas, atque oblationum partem usurpaverant.

X. Decretali *Præterea quoniam*, *De jure Patronatus*, Lucius III. Pontifex Laicis annuebat, qui Patroni, Advocati & Custodes essent Ecclesiarum, ut redituum temporalium partem aliquam sibi servarent, de qua

(1) Con. Later part. 30. c. 1. (2) Can 32. (3) Can. 70. (4) Cap. 15. (5) Cap. 14.
(6) Bibl. Clun. pag. 1300. 1301. 1450 1530.
(7) Hist. S. Martini de Camp. pag. 374. 397. 411. 477. 495. 514. 520. 522.

qua pepigisset cum ipsis Episcopus, cum prima ejus Ecclesiæ fundamenta ponerentur. *Præsenti decreto statuimus, eos sive Advocati, sive Patroni, sive Vicedomini, sive Custodes, vel Gardias habentes, seu quocunque alio nomine censeantur, a gravaminibus Ecclesiarum cessare, nihilque in ipsis præter antiquos & moderatos reditus a locorum Episcopis institutos exigere.* Itaque hoc Canonum recentiores interpretes dittare voluere Clericos a Laicis, hoc eminere, quod possint Clerici præscribere aversus Parochos, tum decimas, tum proventus alios Parochiarum, congrua illis portione reservata: at non possint unquam Laici sibi polliceri nisi minuscula hæc jura, quibus inter ipsa fundationis primordia assensus est Episcopus. Id quoque emendatum est a Tridentino, cujus decreto prohibentur Patroni, qualescunque tandem, delibare quidpiam de proventibus Beneficiorum, intentato anathematis mucrone (1). *Patroni Beneficiorum cujuscunque ordinis & dignitatis, etiamsi Communitates, Universitates, Collegia quæcunque Clericorum & Laicorum existant, in perceptione fructuum, proventuum, obventionum, quorumcunque Beneficiorum, etiamsi vere de jure Patronatus ipsorum ex fundatione & dotatione essent, nullatenus nullave causa vel occasione se ingerant: sed illas libere Rectori, seu Beneficiato, non obstante etiam quacunque consuetudine, distribuendos dimittant, &c. Si secus fecerint, excommunicationis & interdicti pœnis subjiciantur, & dicto jure Patronatus ipso jure privati existant.* Porto ex Concilii decreto declaratum est a sacra Congregarione, ne posse quidem Patronos conductores esse Beneficiorum (2).

XI. Portio autem congrua Parochorum a Tridentinis Patribus exprimitur iisdem pene verbis atque a Conciliis superioribus. *Quod pro Rectoris & Parochiæ necessitate decenter sufficiat.* At ibidem innuere videtur Concilium, portionem congruam & rationabilem Parochorum centum esse ducatorum; ubi præcipitur, ne pensionibus onerentur ullis, vel Episcopatus, quibus mille, vel Parochiæ, quibus centum sunt non amplius reditus ducatorum (3). *Catredales Ecclesiæ, quarum reditur ducatorum mille, & Parochiales, quæ summam ducatorum centum, secundum verum annuum valorem non excedunt, nullis pensionibus aut reservationibus fructuum graventur.* Alibi tamen præcipit Tridentinum, ut Episcopi Vicariis Parochiarum Capitulis vel Cœnobiis unicarum, adsignari faciant tertiam partem fructuum, aut plus, minusve, ut ratio & sapientia dictarit (4). *Cum tertiæ partis fructuum, aut majori, vel minori, arbitrio ipsorum Ordinariorum, portione, etiam super certa re assignanda.* Ea quoque potestate Viennense Concilium Episcopos instruxerat, portionibus ut congruis moderarentur (5): Complexi sunt autem mordicus Episcopi decretum Sessionis XXIV. Concilii Tridentini, & pingues adeo atque copiosas mox assignarunt portiones Parochis seu Vicariis unitarum Parochiarum, ut jam emolumenti perparum ad Capitula ipsa, vel Monasteria rediret. Hinc querelæ cum increbuissent apud Pium V. Papam, ille promulgata Bulla *Ad exquendum* anno 1567. pronuntiavit factas fuisse eas uniones Patochiarum cum Capituiis & Monasteriis, ut ab his divina celebrari Officia decentius, & hospites excipi liberalius possent; sanxitque ut Episcopi istiusmodi Vicariis, vel Parochis ne ultra centum ducatos, vel infra quinquaginta, portiones congruas assignarent; ita sane, ut ubi moris esset copiosiores Vicariis assignari, priscus usus retineretur: & ubi annui reditus non ultra quinquaginta ducatos consurgunt, totum Vicariis dimittatur.

XII. Hæc porro Decretorum fluctuatio in portionibus congruis, id certe perficit, ut ne jam stupeamus Gallicanæ quoque Jurisprudentiæ alternationem in eo negotio. Edicto Caroli IX. Regis anno 1571. portiones congruas statutum est centum viginti librarum fore. Edicto Ludovici XIII. anno 1629. trecentarum librarum. Ejusdem Edicto anni 1632. trecentarum librarum cis Ligerim, ducentarum ultra Ligerim, & in Britannia Armorica: ea addita cautione, ut ibi decimarum partitio facta fuerat, sua parte contenti quiescerent Parochi. Edicto anni 1634. etiam cis Ligerim portiones congruæ ad ducentas libras redactæ sunt, ubi nulli sunt Parochis Vicarii; trecentis libris usque adsignandis, ubi Parochis sunt sui, & ubi Episcoporum judicio esse debent Vicarii (6). Edicto anni 1666. confirmata est Constitutio anni 1634. illud vero

(1) Sess. 25. c. 9. (2) Pagn. in L. 3. Decret. part. 1. pag. 42. (3) Sess 24. c 13.
(4) Sess. 7. c. 7. (5) In Ciemen. de jure Patron. c. 1. (6) Le Prere Cent. 1. c. 4.

ro pure & simpliciter registratum & publicatum fuit in Majori Consilio, ad Parlamentum perlatum non fuit, cujus ideo Senatusconsultis illæ sive pensiones sive portiones trecentarum semper esse librarum jubentur, præter oblationes & fundationes (1).

CAPUT XXV. P.4. l.4. c.24.

De Præbendis Ecclesiarum Cathedralium, Collegialium; quæ Monachis sunt concessæ, aut Canonicis Regularibus. De Monachis laicis, sive Oblatis Monasteriorum, post annum Christi millesimum.

I. Orbis quidam & quasi circuitio bonorum & largitionum inter Episcopos, Capitula, Monasteria, Laicos.

II. Exempla Præbendæ Cathedralis Monasteris concessæ. Designabatur a Monasterio Vicarius, qui Officiis interesset: Prior vero una hebdomada vice sua in Cathedrali Ecclesia Mysteria celebrabat.

III. Has quandoque Præbendas sæcularibus Clericis donabant Abbates.

IV. Cœnobiis non aliter dabantur & ab Ecclesiis Collegialibus Præbendæ, ut in præcum communionem consociarentur.

V. Quæ his Præbendis servitutes inhærerent?

VI. VII. Alia exempla concessarum Cœnobiis Præbendarum, & quanta in his diversitas?

VIII. De Vicario, qui harum Præbendarum ministeria sacra obibat.

IX. Alia exempla Præbendarum ejusmodi, in Cœnobiis maxime, & Ecclesiis Parisiensibus.

X. Hac Præbendarum largitione constringebatur vinculum sanctissimæ necessitudinis omnium inter se Ecclesiarum, maxime autem cum Cathedrali, quæ omnium parens est ceterarum. Mirum Ecclesiæ Bellovacensis exemplum.

XI. XII. De Præbendis in Monasterio datis emerito cuique & mutilo militi. Origo ejus usus.

XIII. Alia ejus rei exempla.

XIV. Constitutiones Galliæ Regum de ejusmodi Præbendis.

I. EA Episcopi & veneratione & beneficentia profecti sunt Regulares Congregationes, vel inter primordia sanctissimæ earum institutionis, vel ubi subinde ad novam quandam primigeniæ sanctimoniæ suæ formam reflorescere visæ sunt, ut Parochias illis & decimas darent, vel a Laicis datas confirmarent; quin etiam ut Cathedralium Ecclesiarum suarum Præbendas aliquas eis conferrent. Sed si certatim Episcopi ac Laici collocupletandis Cœnobiis insudarunt, vicissim Monasteriorum opes in Laicos effluxere, & in Clericos, admissis Laicis in Cœnobia, qui iis Oblati, sive Monachi laici dicti sunt: Clericis autem vocatis ad innumerabiles Obedientias & Prioratus Regulares, in Monachorum vicem. In eo versabitur Caput istud argumento, forsan & alia mox inferius.

II. Rorico Ambianensis Episcopus instituta Ambiani Congregatione Canonicorum Regularium in Ecclesia sancti Firmini, non hujus tantum illis Ecclesiæ oblationes & proventus largitus est (2), *Altaris bona, atrii & Ecclesiæ totius reditus universos, & fidelium devotio quidquid eis contulerit:* Præbendam etiam eis contulit anno 1085. in Ecclesia Cathedrali: *Præbendam concessimus fratribus ibi deputatis*; ea profecto conditione, ut de consensu Capituli Cathedralis Vicarium deligerent, qui horis Canonicis Officiisque interesset, & Prior ipse sancti Firmini anno quolibet hebdomada una in Cathedrali sacris operaretur. *Provideant autem arbitrio Capituli nostri, quatenus Vicarius eorum de hac Præbenda in Canonicis horis canendis nobiscum canonice assistat. Qui autem Ecclesiæ illius Prioratum habuerit, una integra hebdomada sicut Ecclesiæ nostræ Sacerdotes Missarum solemnia concelebret.*

Jam inde ab incunabulis suis tanta virtutum & religionis fragrantia Ecclesias omnes perfuderat Cœnobium Cluniacense, ut in Ecclesiis Carnotensi, Aurelianensi & Trecensi Præbendis singulis donatum sit. Araldus Episcopus Carnotensis ab ipso Rege, & a Richerio Metropolitano suo confirmari curavit donationem Præbendæ, quam Ecclesiæ Cluniacensi contulerat, nulla

(1) Memoire du Clergé Edit. ult. T.2. tit.12. pag.313. (2) Spicil. T.2. p. 901.

la addita necessitate defungendi unius hebdomadis Officii (1): *Nullumque hebdomadale servitium in nostra Ecclesia pro eadem Præbenda faciant*. Isembardus Aurelianensis Episcopus simillima concessione Cluniacenses demeruit, precum etiam societate hinc firmata, & spondentibus Cluniacensibus suo se cœtui adgregaturos Aurelianenses Canonicos, quibus propositum esset illis sociari, nec ea de causa quidquam exacturos. *Si vere alicui Canonicorum nostrorum placeret Monachum fieri, si nihil dare vellet, vel posset, gratis reciperent*.

Anno 1090. Philipphus Trecensis Episcopus Monasterio Canonicorum Regularium Præbendam concessit Cathedralis Ecclesiæ suæ, dum una quolibet anno hebdomada Mysteria ibi celebrarent (2). Anno 1103. Adela Comitissa Veromanduorum Canonicis Regularibus sancti Quintini Bellovacensis Præbendam contulit suam Ecclesiæ S. Quintini Veromandui (3). *Comitissa concessit Præbendam, quam haberet in Ecclesia S. Quintini Viromandensis*. Prolixius de his egimus Principum Præbendis, ubi de Canonicis Laicis supra disseruimus.

Matthæum Cardinalem Albanensem Episcopum per litteras certiorem fecit Petrus Cluniacensis Abbas, Episcopum Tricassinum ita secum statuisse, ut Ecclesiæ suæ Præbendam Cluniacensibus conferret; patrocinio ejus rem promoveri posse, quæ Cluniacensi Cœnobio compendiosa foret, & peropportuna, ut quod egestate præmeretur (4). *Dominus Tecensis Episcopus paratus est, ut dicit, dare nobis in Ecclesia sua unam Præbendam, sicut Carnoti & Aurelianis antiquitus data sunt; ut reditus illius multa, quam non ignoratis, Cluniacensium fratrum indigentia relevetur. Hoc si secundum Deum fieri potest, rogo ut per vos fiat*. Intervenit & ipse Pontifex, precesque & præcepta addidit, ut Cluniacensibus ea Præbenda daretur. De eo enim ita ad Attonem Episcopum Trecensem, a quo Præbenda data est, perscribebat (5): *Præbenda quæ Cluniaco ipsius Domini Papæ precibus, vel præcepto data prius fuerat*. Scripserat ad Attonem Innocentius II. ut liquet ex charta ipsa donationis, quæ superestes est in Bibliotheca Pluniacensi (6). *Dedimus etiam Ecclesiæ Cluniacensi, laudantibus & concedentibus Clericis nostris, petente hoc atque exigente Papa Innocentio, unam Præbendam in Ecclesia beati Petri Trecensis in perpetuum possidendam*. Anno 1145. Constitutionem edidit Atto ad Canonicos suos arctiori residentiæ astringendos, sed Cluniacenses ab eo excepti sunt. *Exceptis duntaxat Cluniacensibus, quibus ad præfati Legati petitionem in Ecclesia nostra Præbendam concessimus*. Quod mox autem ibidem subjungitur, ejusmodi est, ut facile intelligatur, quam alieno esset ille animo a Præbendis Ecclesiæ suæ ita quodammodo detruncandis. Jubet enim ut posthac nemini sejunctim Præbenda conferatur, sed in commune fruantur Canonici omnes fundis & proventibus suarum in commune Præbendarum, nulla earum divisione facta. *Præterea adjicientes prohibuimus, ne unquam ulterius quacunque occasione, vel pro qualibet persona, de communitate fratrum, singularis fieret, vel daretur alicui Præbenda*. Verebatur non injuria Atto ne Cluniacensium exemplo alii illecti, potentum & ipsi patrocinio abuterentur, ut darentur sibi Præbendæ propriæ, atque ita hac Præbendarum partitione dissiparentur fundi Mensæ Capitularis. Certe anno 1164. (7) Henricus Comes Palatinus Trecensium dedit Cœnobio Cluniacensi proventum annuum duodecim librarum pecuniæ Provinensis, & vicissim Cœnobium Cluniacense Episcopo, & Capitulo Trecensi suam illam Præbendam restituit.

III. Nec tamen hæ Præbendæ Cathedralium ita cum Abbatis coalescebant, ut non aliquando ab Abbatibus ipsis conferrentur sæcularibus Clericis. Ut ei audaciæ occurrerent Abbas & Conventus Cluniacensis, suam in Ecclesia Carnotensi Præbendam dicaverunt alendis luminaribus B. Apostolorum Petri & Pauli, quod statutum suum ab Alexandro IV. inconvulsa firmitate confirmari curavere (8). *Ut reditus & proventus Præbendæ quam habetis in Ecclesia Carnotensi deputatos in Monasterio vestro, ad luminare BB. Apostolorum Petri & Pauli, quos quidam Abbates aliquibus sæcularibus Clericis, de facto aliquoties concesserunt, de cetero nomini concedantur, sed sint ad luminare hujusmodi perpetuo deputati*.

IV.

(1) Spicil. T. 5. p. 437. (2) Spicil. T. 12. p. 303. 314. (3) Promptuar. Antiq. Tric. p. 118.
(4) L. 1. Ep. 2. (5) L. 2. Ep. 31. (6) Bibl. Clun. pag. 1407. Et in Notis 140. 145.
(7) Ibid. pag. 105. 106. (8) Ibidem.

IV. Nec Cathedrales tantum, sed & Collegiales Ecclesiæ, Cœnobia fama sanctitatis celeberrima, hoc eodem vinculo conciliare sibi studebant, & concessa ex suis Præbendis una, eorum orationum consortium aliquod adipisci. Anno 1193. Abbas sanctæ Genovefæ Præbendam, quam Monachi sancti Martini de Campis obtinebant in Ecclesia sua Nemprodorensi (1), ubi & fundi assignati erant, Anetum transtulit, ubi & alios assignavit fundos; eadem semper precum utriusque Congregationis communione reciproca perennatura pro defunctis (2). *Prebendam quam Monachi sancti Martini de Campis habent in Ecclesia nostra, quam accipere solebant apud Nannetodorum, consensu & voluntate ipsorum assignavimus apud Anetum. Praterea sciendum quod nullatenus ab eis de cetero poterimus exigere, ut pro Prebenda illa aliquod divinum in Ecclesia nostra persolvant officium, salva spiritali societate inter pradictas Ecclesias, ita scilicet quod quandocunque contigerit alterutrius Ecclesia quenquam fratrum decedere, sibi invicem muntiabunt, & officium tale facient.*

V. Ex his liquido constat, ante hanc transactionem Monachos sancti Martini de Campis utcunque interesse debuisse divinis Officiis Ecclesiæ sanctæ Genovefæ, eodem aut non multum dissimili modo, atque supra vidimus, Canonicos Regulares sancti Firmini apud Ambianum Roriconi Ambianensi Episcopo recepisse, ejus se Cathedralis Ecclesiæ Officiis interfuturos. Sed suppetunt & alia documenta, quibus spiritales hæ servitutes illustrentur. A Clarambaldo Episcopo Sylvanectensi (3) concessa est Præbenda una Cathedralis ejus Ecclesiæ, Monachis Prioratus sancti Nicolai Aciensis, qui obnoxius erat Prioratui sancti Martini de Campis apud Lutetiam. Petrus ejus successor donationem eam confirmavit anno 1138. concessis eidem Prioratui altaribus, & decimis compluribus. Anno 1205. Goffridus Sylvanectensis Episcopus Monachos hujus Prioratus levavit maxima parte onerum, quibus ut plurimum Præbendæ hoc genus gravabantur; absolvit eos illa necessitate instituendi Vicarii, aut per sese defungendi ministerio sacro ejus Præbendæ in Ecclesia Cathedrali; eo denique uno teneri voluit, ut septimana sua solemnia Missarum celebrarent, & interessent sacræ Psalmodiæ horarum canonicarum, atque ut majoribus Festis Invitatorium decantarent (4). *Concessit Capitulum pradictis Monachis, ne unquam possit eos compellere, ut habeant Vicarium in Ecclesia Beata Maria, qui Prabendam ipsorum, quam in eadem Ecclesia habent, deserviat: vel ut ipsi mansionem ibi facere teneantur; nec pro eadem Prabenda aliud servitium facient, quam facere solent septimanam suam tam in Missa, quam in Horis, custodiam Chori in Ordine suo, & in majoribus Festis Invitatorium cantabunt, in illis scilicet in quibus quatuor cantant illud.* Ea Præbenda non confertur jus, ut intersint Capitulo, nisi eo vocentur: unus eorum poterat per Quadragesimam communi cum Canonicis mensæ accumbere; Procurationibus Archiepiscopo, vel Legato solvendis pro sua parte tenebantur.

VI. Prioratui quoque sancti Dionysii de Carceribus Lutetiæ Præbendam majoris Ecclesiæ Parisiensis concesserat Stephanus Episcopus Parisiensis & Capitulum, ea lege, ut per Vicarium sacro ministerio fungerentur. Vide quid ea de re memoretur in Martyrologio sancti Martini de Campis (5): *Sciendum quod Ecclesia B. Dionysii de Carcere habet unam Prebendam in Ecclesia Beata Maria Parisiensis de veteribus Prebendis, & unum Vicarium in dicta Ecclesia ad Dei servitium deputatum, de dono & concessione Stephani Parisiensis Episcopi.* Confirmata est a Lucio Papa III. anno 1184. donatio qua Radulphus Comes Veromanduorum Præbenda sancti Fursei Peronensis donabat Prioratum sancti Medardi de Capy, Ordinis Cluniacensis: ac declaratum est, si cui privato vellet Prior eam Præbendam conferre, fore ut is fructus omnes perciperet. *Statuimus etiam ut si Prior qui pro tempore fuerit, Prebendam quam in Ecclesia sancti Fursei de Perona debetis habere, alicui persona idonea, qua assidue deserviat, ad tempus duxerit committendam, integritatem fructuum, sicut alii qui assidui fuerint, consequatur.* Integrum erat ergo Prioribus his Præbendas ita concessas, aut Vicariis, qui in iis ministrarent, delegare: aut privatis quibusdam conferre, qui earum titulo gauderent. Eo enim sensu pollet vox *Persona* quando opponitur *Vicario*. Vicarii fructus

M 2 non

(1) Nanterre. (2) Histor. B. Martin. de Campis p. 293. 294. (3) Senlis.
(4) Ibidem. (5) Ib. pag. 332. 342. 343.

non percipiebant, nisi quo residebant tempore: at Personæ, seu Titulares, non aliter iis fruebantur, quam ceteri Canonici.

VII. Succurrunt jam & Præbendæ aliæ paulo diversæ. Capitulum instituit Anselmus Meldensis Episcopus in Capella Dominæ nostræ de Creciaco, permittente Priore sancti Martini de Campis, quod ea Capella juris esset Prioratus sancti Martini Creciacensis, qui Prioratui sancti Martini de Campis obnoxius erat. Ideo & in erigendo hoc Capitulo, servavit Episcopus Capellam unam novi hujus Capituli Priori sancti Martini Creciacensis, qui per hebdomadam adesse & ministrare tenebatur, ac præterea jure præsentandi Parochi gaudebat, cum Præbendas ceteras Episcopus conferret (1). *Præbendam ibi habeat integram & perpetuam, quam sua septimana deserviat, tantummodo Missam celebrando per se, vel per alium deprecando*. Exempla hic habes longe alia ab aliis diversissima. Vidimus enim Præbendas, quas in Cathedralibus Canonici Regulares obtinerent; vidimus & quas Monachi obtinerent ibidem; vidimus & quas Monachi in Collegialibus: vidimus alias mera Episcoporum & Capitulorum largitate concessas: vidimus & quas Monachi sibi reservassent in illis Ecclesiis, quæ eorum olim fuissent juris; vidimus ubi ministrarent Vicarii; vidimus, ubi Monachi ipsi; vidimus quibus onus incumberet Officiorum divinorum; vidimus & ubi id oneris esset excussum.

VIII. Quem suo loco Monachi Vicarium subrogabant, Clericus is erat Capituli correctioni obnoxius (2); certa quadam pecuniæ parte & distributionum contentus erat, reliquæ autem & distributiones & pecuniæ Monasterio cedebant. Ejus rei probationes non paucæ occurrent in Historia sancti Martini de Campis, ubi contentiones referuntur super ea re inter Priorem & Vicarios, & quo illæ judicio sint terminatæ.

IX. Sed & ibidem obvia erit donatio Præbendæ B.Mariæ Stampensis, quam Cantor Ecclesiæ Parisiensis, qui eam obtinebat, resignavit Henrico fratri Ludovici VII. Gallorum Regis, & Abbati ejusdem Ecclesiæ Stampensis, a quo & statim ea donata est Prioratui B. Martini de Campis, ut ei jure perpetuo uniretur, nec ullo ministerio, vel per sese, vel per Vicarium teneretur. Eam donationem confirmavit Ludovicus VII. Rex Junior dictus: *Quoniam Monachis de Campis maxima astringebatur amicitia, eam in manibus meis per panem & librum reddidit, & ego consequenter similiter per panem & librum in manibus Priori de Campis eam seposui, & per illum Ecclesiæ cui præerat in perpetuum possidendam contradidi*.

Non paulo munificentius Stephanus Parisiensis Episcopus de Abbatia sancti Victoris apud Parisios benemereri studuit (3), concessis anno 1123. Præbendis in Ecclesiis sanctæ Mariæ, sancti Marcelli, sancti Germani Antisiodorensis, sancti Martini de Campellis; hoc est omnibus in Ecclesiis, in quibus tunc essent Præbendæ. Unde in Necreologio sancti Victoris hæc habentur. *In omnibus Ecclesiis in quibus Præbendæ sunt, nobis in singulis singulas Præbendas dedit, &c.* Henricus de quo supra, frater Ludovici VII. seu Junioris, Abbas cum esset sancti Exuperii (4) apud Corbolium, Præbendam hujus Abbatiæ suæ unam contulit anno 1146. Abbatiæ sancti Victoris. Anno 1159. Ludovicus VII. Rex confirmavit Præbendas quatuor a prædecessoribus concessas Abbatiæ sancti Maglorii, velut Capellæ Regiæ. Cum enim Hugo Capetius reliquias beatorum Pontificum Sansonis & Maglorii excepisset in Capella sua Regia sancti Bartholomæi, & Monachos ibi constituisset, exinde semper Ecclesia sancti Maglorii Capella fuit Regia, ejusque Abbas Regum Capellanus. Ita testatum facit Ludovicus ipse VII. Rex in Charta ipsa suæ concessionis: *Etenim Prior Ecclesiæ sancti Bartholomæi atque Maglorii antiquitus Capellanus Regum constitutus est, & ad hoc quatuor Præbendæ ei sunt attributæ: volumus ut in horreo & Cellario Beatæ Mariæ Parisiensis, ubi est illi una designata, similiter in horreo & Cellario sancti Germani, ubi alia constituta est, frumentum & vinum pro reditu illarum habeat, & sine molestia recipiat. Ubicunque autem extra Parisios fuerimus, si illis Abbas advenerit, de nostro ut mos est, plenam procurationem habebit*. Hac charta non exprimuntur nisi Præbendæ duæ: Reliquæ duæ erant in Ecclesia Sylvanectensi & in Melodunensi. Erat & Ec-

(1) Ib. p. 381. (2) Ibid. pag. 425. &c. 441. 443.
(3) De Champeaux. Hist. Univ. Par. tom. 2. pag. 160. 227. 287. (4) S. Spire.

Ecclesiæ sanctæ Genovefæ Præbenda in Ecclesia sanctæ Mariæ Parisiensis. Odo Parisiensis Episcopus anno 1204. eam ad se revocavit, fœdere quodam inito cum Abbate & Capitulo sanctæ Genovefæ; at eam mox Præbendam contulit, ejusque Vicariatum Capitulo suæ Cathedralis, ea conditione, ut annui aliquid reditus adsignarent Presbyteris Matriculariis, non ita pridem ab ipso institutis (1). *Tam Præbendam quam Vicariam Decano & Capitulo Parisiensis concessimus, ita tamen quod Capitulum Matriculariis Sacerdotibus, in Ecclesia nostra a nobis noviter institutis, septem libras solvere tenebuntur, &c.*

X. Non potest non videri pulcherrima hæc concordiæ & caritatis propagatio in tam multas reciproce Ecclesias, Cathedrales, Collegiales, Monasticas. Ecclesiæ Cathedralis ærarium inexhaustum quoddam veluti flumen erat largitionum, quo abunde irrigabantur Congregationes omnes regulares sanctioris disciplinæ. Chorus Ecclesiæ Cathedralis Collegium erit sanctissimum amplissimumque Cleri totius sæcularis, & regularis. Ecclesia ipsa Cathedralis primævam suam quodammodo amplitudinem recuperabat, cum jam una & universalis esset totius Diœceseos Ecclesia. Omnia Ecclesiæ membra suo se corpori & capiti recolligebant; & hac communione temporali & spiritali nemo non sentit inter has Ecclesias strictissimam necessitudinem & dulcissimam societatem conglutinatam fuisse.

Hæc porro societatis & caritatis vincula aliquanto etiam splendidiora, & mirabiliora fuisse videntur in concessione Petri Episcopi Bellovacensis, qui anno 1126. Præbendam unam Ecclesiæ suæ Cathedralis Abbati & Canonicis contulit Regularibus sancti Quintini apud Bellovacum. Circumfluebat tum illud Cœnobium & opibus, & sanctimoniæ gloria: hac porro donatione Episcopus & Capitulum Cathedrale ei se specialius conjungi & consociari ambiebant. Contulit illis Episcopus Bellovacensis omnium Canonicatuum Ecclesiæ suæ vacantium Annatas, ut precibus suis defunctos Canonicos foverent. De his Annatis infra agemus. Canonici sancti Quintini polliciti sunt se daturos Canonicum Presbyterum sui Collegii Ecclesiæ sancti Petri Bellovacensis, ut Officiis omnibus adesset more aliorum Canonicorum, quem tamen arbitratu suo revocare, & alium subrogare possent. *Canonici sancti Quintini promiserunt se daturos unum de Canonicis & Compresbyteris suis Ecclesiæ beati Petri, qui in ea intersit & subveniat divinis, & officiis diurnis & nocturnis, juxta consuetudinem Canonicorum nostrorum hic habitantium. Abbas quotiescunque voluerit, revocet eum, & alium in ejus loco substituat, qui vices ejus fideliter exequatur.* Denique Abbas & Capitulum sancti Quintini *ad augmentum & firmamentum fraternæ caritatis*, spoponderunt suo se cœtui agregaturos Canonicos omnes Bellovacenses, qui suo cœtui copulari se cuperent, ad cujuscunque sive temporalis, sive spiritalis necessitatis levationem. *Canonicis Beati Petri ab eodem Abbate concessum est, quod si quis ex eis nimia paupertate compulsus, ad eorum Ecclesiam & Religionem venire voluerit, ut in Ecclesia Beati Quintini recipiatur, & ibidem temporalibus & spiritualibus tanquam ejusdem frater deinceps fideliter sustineatur beneficiis.*

Anno 1111. (2) Valterus Episcopus Cabilonensis non dissimilem iniit communionem precum cum Ecclesia & Abbatia sancti Benigni Divionensis, concessa tum Ecclesiæ suæ Cathedralis Præbenda Abbatiæ sancti Benigni, quam illico Abbas Monacho contulit, qui propria hebdomada ejus Officio fungeretur. Ejusmodi exemplorum plenæ sunt novæ Historicorum, aliorumque Scriptorum Compilationes.

Propria hæc autem & peculiaris fuit Ecclesiarum Gallicanarum consuetudo, ut Abbatias donaverint Præbendis quibusdam Ecclesiarum Cathedralium & Collegialium; vix enim quidquam ejusmodi alibi gentium reperire est. Longe his frequentior fuit Ecclesiarum Parochialium unio ad Monasteria, ad Capitula & ad Xenodochia, & purgatior, & ejusmodi tamen in posterum quidquam tentari a Concilio Tridentino prohibitum est (3). *In unionibus vero Ecclesiæ Parochiales Monasteriis quibuscunque aut Abbatiis seu dignitatibus, sive Præbendis Ecclesiæ Cathedralis vel Collegiatæ, sive aliis Beneficiis simplicibus, aut hospitalibus, militiisve non uniantur.*

XI.

(1) Ibid. c. 2. p. 24.
(2) Recueil pour l' histoire de Bourgogne pag. 211. Brodeau sur Louet. T. 1. p. 61. 62. 63.
(3) Sess. 7. c. 6. Sess. 24. c. 13.

XI. Postquam de Præbendis diximus, quas in Ecclesiis Cathedralibus Monachi obtinuere, vel vicissim Canonicis suis ipsi concessere in Ecclesiis; peropportune hic pauca attingemus de Præbendis iis, quas Monachis Laicis concessere, pauperibus nimirum, vel emeritis militibus, parte aliqua corporis truncatis. Non facile est indagare originem ejus juris usuſque Regum Angliæ, qui Oblatos, vel Monachos laicos, ita enim vocant, seu milites mutilos nominant in Cœnobiis Regni ditioribus alendos, dum vita superabit, vel pensione donandos, qua alimenta ipsi sibi comparent. Visum est nonnullis arcessi debere ejus rei originem jam a temporibus usque Carolinæ stirpis, cum Cœnobia Nobiles militesque invasere, adeoque & Principes ipsi, qui & Abbates tum se dici gestiebant. Fateor nonnullos tum Regum & Abbatias obtinuisse, & Abbatum non repudiasse nomen. Sed paucissimi ii fuere, nec ulla tunc usquam apparebant hujus usus nostri vestigia. Suspicati sunt ergo alii, hunc morem tum inolevisse, cum Cœnobia militem alerent, & ad Regios exercitus pro Ecclesiæ Regnique defensione missitarent. Verum longe maxima pars Cœnobiorum non milite, sed precibus solis, vel donis & precibus Regibus aderat, ut supra a nobis memoratum est, Tradit vero Chopinus (1) jam inde ab anno 1273. fuisse Senatusconsulta Parisiensia, quibus hoc jus Regium confirmaretur. Cumque eodem ipso tempore destiterint Episcopi & Milites a milite Regibus suppeditando, fieri omnino potuit, ut tum fundamenta jacta sint hujus usus posterioris. Aliis placuit ex jure fundationis & patrocinii hunc morem manasse. Jure enim Canonico cautum est, ut Fundatoribus & Patronis suis, ubi urget necessitas, justis obsequiis adsit Ecclesia. *Fundatori si ad inopiam vergat, ab Ecclesia modeste succurritur, sicut in sacris est Canonibus constitutum.*

XII. Proxime a vero, aut verisimili certe abest hæc postrema ratio, si vel maxime propius inspiciantur antiquissima Senatusconsulta, ubi affirmatur id usu receptum fuisse, ut mox Regio diademate revincti Reges, in omnibus Monachorum Cœnobiis Monachum præsentarent (2), *Cum dominus Rex utendo suo jure Regio in principio sui regiminis post suam coronationem in Abbatia Regni sui de guardia sua existente, possit ponere videlicet in Monasteriis Monachorum Monachum unum.* Hinc simillimum veri est, hoc quidquid est consuetudinis pullulasse; sed longo sæculorum lapsu, multa, ut solet, novata, multa esse mutata, Nominant hic enim Reges Monachum, in Abbatiis fundationis & tuitionis suæ, & donec ille veste Monastica induatur, procuratur in Monasterio. Ab his non omnino abhorret usus recentior, Si vero non in aliquibus tantum Cœnobiis, sed in omnibus nominent saltem ditioribus; si quovis tempore nominent, non in Regni tantum auspiciis; si mutilos tantum nominent milites, si laici semper hi sint, nec veste donentur Monastica, eæ sunt alternantium temporum vices & mutationes. Erat ergo ea veluti Beneficii cujusdam collatio Regia in omnibus Cœnobiis, ac veluti primariæ preces Regum in omnibus Regni Cœnobiis; cum jam ne controverti quidem possit, quin Beneficiorum speciem præ se ferant sedes Monachorum.

XIII. His adde plerisque Abbatiis & Prioratibus Præbendas fuisse, pauperi cuipiam dicatas pro proclivius fuit pauperibus ignavis & otio languentibus substituere milites, qui sanguine fuso & vulnerum cicatricibus, istiusmodi Beneficiis præmiandos se facile persuaderent. Anno 1179. Henricus Comes Palatinus Trecarum fœdus iniit cum Abbate sancti Benigni, quo declaratum est Prioratum quendam ei Abbati obnoxium, non potuisse cujusquam subjici custodiæ, nisi Comitum Campaniæ, & in eo semper Prioratu ali solitum pauperem, veluti *Præbendarium* Prioratus (3). *Conquerebantur quod tradiderim Prioratus sancti Benigni Bertiniacæ Curtis custodiam fideli meo Viardo, dicentes quod in charta Hugonis Comitis antecessoris mei plenius continebatur, quod ipse vel ejus hæredes nullo modo ipsam custodiam in alia manu, quam in propria possent tradere, vel ponere. Qua ibidem diligenter inspecta, de supradictis mihi plenarie constitit; & quod in Prioratu prædicto pauper Præbendarius continue debebat sustentari.*

Nemo

(1) De Domanio Franciæ L. 3. Tit. 18.

(2) Carol. Molinæ T. 2. p. 7. c. 26. p. 1331.

(3) Recueil pour l'histoire de Bourgogne pag. 254.

Nemo jam ambigit, quin Duces & Comites summum sibi, & tantum non Regium jus arrogaverint concidentibus Imperatoribus & Regibus Carolinæ familiæ, quorum jussu ante Provinciis præficiebantur, & summovebantur. Hinc illis accrevere Palatia, Aulæ, ministri, jura, leges & consuetudines, insignia denique omnia ejus applitudinis, quæ ad Regiam proxime accederet. Hic obvius est ejus agminis non postremus Campaniæ Comes, Regiæ amplitudinis gloria perfusus, defensor & custos Prioratus, ita ut ei uni ea possit custodia vindicari. Id sibi juris esse præ se fert ipse, & ibidem profitetur Præbendam esse, quæ non possit nisi pauperi conferri. Quo illud etiam innuitur non obscure, jure custodiæ facultatem sibi esse Præbandarii ejus pauperi semper nominandi.

Monasteriis Cluniacensibus etiam Conversæ mulieres affixæ erant, quæ Grangiis, seu Obedientiis eorum obsequii aliquid præstabant, veluti Præbendariæ. In Statutis sub Abbate Hugone V. consarcinatis, jubetur, ut ne posthac ejusmodi admittantur Præbendariæ, nisi anniculæ, & ad loca foris posita (1). *Decernimus, ut nunquam in aliquo loco mulier qualibet in Monacham, vel Conversam, seu Præbendariam recipiatur, nisi ad succurrendum, &c.* Si suæ erant & mulierculis quibusdam Præbendæ, quæ foris ministerii aliquid exhibebant: quin viris suæ essent, qui & operosius aliquid & decentius præstare poterant obsequii? De iis agitur in his ipsis Statutis, unumque id caveri præcipitur, ne ad vitam dentur hæ Præbendæ, quanquam & id, sicubi cogat necessitas, Abbatis arbitrio permittatur. *Præbendas etiam obtentu pecuniæ, vel cujusquam servitii cuilibet ad vitam dari, cum hoc ad damnum vertatur domorum, districte vetamus. Si quando autem necessitas vel evidens utilitas id proposcerit faciendum, fiat de consilio domni Abbatis.* Huic denique Oblatorum militum origini plusculum probabilitatis adjicit Constitutio Ludovici XIII. Regis anno 1629. (2) quæ Oblatis militibus pensionem centum librarum solvi tum demum sancit, cum nolent ipsi in Monasterio ali, cui interim pro virium suarum modo ministrent.

XIV. Eam pensionem centum librarum ad sexaginta revocari, ut omnibus ante Regiis diplomatibus ferebatur, petiit Clerus Gallicanus, nec postulatis ejus assensus est Rex (3). Illa vero Declaratione, sicut & illa anni 1624. omnes prorsus Regni Abbatiæ eo vinculo constringebantur. Quæ immunes ante fuerint, earum nomina exhibebit nuperrima Editio Actorum & Monumentorum ejusdem Cleri. Ludovici XIII. Edicto eidem legi subjiciuntur Prioratus omnes (4), quibus duo amplius supperunt librarum millia annui reditus. Edicto ejusdem Regis anno 1636. eo onere levati sunt Prioratus omnes, levatæ sunt & Abbatiæ, quarum annui reditus non superant mille & quingentas argenti libras. Declaratione Regia anni 1670. annua pensio Oblatis solvenda militibus, ad centum quinquaginta libras adaucta est. Ceterum reditus omnes illi Oblatorum totius Regni uniti addictique fuere longe magnificentissimo Xenodochio invalidorum militum juxta Lutetiam, Arresto Consilii Status, quo eodem Prioratus Conventuales Electivi nominationis Regiæ eidem oneri subjecti fuere cum Abbatiis.

In Angliæ Eduardus I. Rex vetulos milites, quos sua vel ætas vel infirmitas subducebat militiæ, ad Abbatias vel Prioratus ablegabat, Breviculo precum, vel Literis instructos commendatitiis, quo in reliquum vitæ tempus aderentur. Ita enim habetur in non ita pridem editis Regum Angliæ antiquis Constitutionibus (5). *Quia nobis non sufficit amplius famulari, ipsum ad vos duximus destinandum, affectuose rogantes, ut ei in vitæ necessariis juxta status sui exigentiam, quoad vixerit, exhibere velitis.* Orabat quandoque Rex, ut milites, vel Officiales in Monasterio sustentarentur cum duobus equis, & duobus servis. *Cum vos rogaverimus, quatenus cum duobus equis & duobus garcionibus in victu & vestitu, & aliis vitæ necessariis, quoad vixerit, exhibendo, &c.*

Cum Abbas sancti Edmundi, cui inscriptum erat hoc diploma, onus id detrectaret, quod jam unum ejusmodi militem, vel Officialem aleret: Rex preces iteravit, uno equo, & uno servo contentum jubens esse militem. Preces tantum interponebat Rex, nec moleste ferebat, si egestatem quandoque suam Cœnobia excusarent. Ex his

(1) Bibl. Clun. p. 1460. 1469. (2) Art. 219. (3) Memoires du Clerge. T. 3. p. 201. (4) T. 3. pag. 277. & seq. (5) Pag. 2011. 2012.

his Abbatiis una perspectæ egestatis, Regem datis ad eum Litteris admonuit, non solitos Reges nisi ad opulentiores fundationis suæ Abbatias ejusmodi preces allegare (1). *Attendat magnificentia vestra, quod in vestris hujusmodi provisionibus servientium, domibus pinguibus de magnis & superabundantibus maneriis, & aliis possessionibus magnificorum Principum, progenitorum vestrorum Regum Angliæ, vestra semper Curia scribere consuevit: non exilibus & exiguis Cellulis fratrum, quæ ex simplicium virorum parvulis portionibus sunt fundatæ.*

Cum misisset idem Rex Eduardus I. Thomam quendam ad Monasterium sanctæ Trinitatis Londini, ut Conversus admitteretur (2), is ad Novitiatum admissus est, nec ante extrusus, quam deprehensus in gravissimis flagitiis: nec ali tamen destitit, donec novis facinoribus omnino semetipse ejecisse visus est.

In Conventione Archiepiscopi Cantuariensis, & Abbatis sancti Augustini ejusdem Civitatis, anno 1299. qui vigesimus nonus erat Regni Eduardi ejusdem I. hoc memorabile visum nobis est, nec prætermittendum hoc loco Caput, quo statuitur ne posthac Anachoretas faciat Archiepiscopus in Ecclesiis huic Abbatiæ obnoxiis, nisi Abbatum consensu (3). *Archiepiscopus Anachoretas non faciet de cetero in Ecclesiis dictorum Religiosorum, nisi de consensu Abbatis.* Simillimum veri est hos Anachoretas sumptibus Monasterii sustentatos fuisse.

CAPUT XXVI. *P.4. l.4. c.25.*

Partitio rerum Monasteriorum inter Monachos ipsos post annum Christi millesimum.

I. Varii gradus collabentis Monasteriorum disciplinæ, & partitionis bonorum.

II. Tempore Concilii Lateranensis III. jam qui Claustralibus Officiis præfecti erant, partem aliquam sejunctim administrabant communium redituum & fundorum, sed ad communes tantum usus, & ad nutum revocandi.

III. Administrationis quoque suæ ratione facere cogebantur.

IV. Anno 1200. Abbatibus jam non paucis sua erat seposita bonorum portio, & mensa sejuncta.

V. Contextio Canonum, quibus vetantur Monachi quidvis possidere, etiam cum licentia Abbatum: vetantur & Officia Claustri ad vitam dari; jubentur denique rationes reddere uti & Abbates, quibus nondum disjuncta fuerat sua & propria mensa.

VI. Exemplum partitionis inter Abbatem Westmonasteriensem & Monachos. Observationes in eam partitionem, quæ graviora forsan occupari damna spes erat. Genus vero ipsum ejusmodi partitionum non probatur.

VII. Proprietatis contagio latius in dies serpebat inter Monachos.

VIII. Exemplum partitionis inter Abbates, & Officia Claustralia, ubi de faciendis rationibus verbum fit nullum, uti neque de facultate revocandi temporarios hoc Administratores. Idque ante annum millesimum trecentesimum.

IX. Statuta Ioannis Barbonii Abbatis Cluniacensis seculo decimoquinto, quibus exulare jubetur proprietas, & partitio. Officiales Claustri & Abbates ipsi ad rationes vocantur.

X. Statuta Concilii Tridentini in eam rem.

I. HIc rerum continuatio ipsa & series flagitaret, ut expenderemus, qua demum ratione Prioratus, Obedientiæ, & alia complusculа Regularium Beneficia ad Clericos sæculares pervenerint: quasi parem Beneficii vicem Clero rependerent Monasteria, tamdiu & tantopere de se benemerito. Sed ei quæstioni hac præire debere videtur, quæ partitio facta sit rerum temporalium inter Monachos ipsos. Ante enim expendenda est illa mensæ Monachalis partitio in plures portiones, quam minutias hujus aliquas ad Clericos devolutas persequamur.

Atqui plures spectari necesse est partitiones in Monasteriis. Sua enim tandem separatim portio Abbatibus, sua assignata est mensa. Officiis Claustralibus Præfecti par-

(1) Ib. p. 1045. (2) Ib. p. 812. (3) Ib. p. 841.

partem sibi quisque suam communium proventuum & ipsi impetrarunt, vel abstulerunt. Priores administrationem suam protraxerunt, perpetuarunt, atque ita jam Obedientiarii, & revocabiles nutu Superiorum non amplius fuere. Denique lapsu temporum, & graviori disciplinæ ruina, Monachi ipsi singuli proprietarii evasere, & suum sibi sepeluere peculium. Hæ gradatim labes fuere labantis disciplinæ regularis.

II. His ingravescentibus malis medicari cœpit Concilium Lateranense III. anni 1179. (1) Prohibitum ibi est enim, ne pretio admitterentur Monachi, ne peculio frui sinerentur, ne soli essent in Parochiis, in Prioratibus, in Grangiis. Quæ hic exhibilantur omnia, ea erant proprietatis inter Monachos irrepentis præludia, & veluti rudimenta. Cum exigebatur aliquid a profitentibus, bene copia fiebat, ut & aliquid privatim possiderent. Ideo & explosa illa exactione, statim proscribebatur peculium. Denique cum in una aliqua soli & sine socio sedebant Ecclesia, ejus reditus privatim potius quam in communi obtinere videbantur. Mox ibidem peculium permittitur Officialibus Claustri, sed ea cautione, ut in expensas concreditæ sibi administrationis effundatur, nec sine permissione Abbatis. *Si vero peculium habuerit, nisi ei ab Abbate pro injuncta fuerit administratione permissum, a communione removeatur altaris, &c.*

Habes hic haud dubio Officia Claustri, iisque Præfectos Monachos, cum aliqua portione fundorum, aut redituum Cœnobii sibi commendata; sed his legibus præstitutis. 1. Ut jussu & providentia Abbatis id fiat. 2. Ut omnes ii reditus in Cœnobii communes utilitates expendantur: *Pro injuncta administratione*. 3. Ut hi Officiales amoveantur jussu, nutuque Abbatis & Conventus. Id mox ibidem profecto significatur, ubi edicitur, ut ne loco moveantur suo Priores Conventuales, nec Officiis priventur, nisi justis & evidentibus causis, verbi gratia, ob gravius flagitium, vel ex adverso, ut a Conventu ad excelsiora quædam officia promoveantur. *Priores cum in Conventualibus Ecclesiis fuerint constituti, nisi pro manifesta causa & rationabili non mutentur: videlicet si fuerint dilapidatores, nec continenter vixerint, aut aliquid tale egerint, pro quo amovendi merito videantur: aut si etiam pro necessitate majoris officii de consilio fratrum fuerint transferendi*. Conventualibus Prioribus & Abbatibus hoc videtur specialiter tributum esse, ut ne gradu dejici possint, nisi judicio Canonico; ex quo fit, ut indicta causa, etsi non sine causa Priores non Conventuales, & Claustrales Officiales revocari possent omnes.

III. Est & quarta lex hic addenda Officiis Claustralibus, quæ & ipsa eadem æque imminebat Prioribus Conventualibus & Abbatibus, ut rationes omnium exhibere tenerentur, vel Conventui ipsi, vel Superioribus saltem, idque saltem bis anno quolibet. Id enimvero præcepit Concilium Oxfordiense anni 1222. (2) *Ut melius gerantur omnia, & exterior administratio Claustralium respondeat recta quieti, statuimus ut tam Obedientiales rerum Monasterii, vel Prælati majores, quatenus vel bis ad minus in anno coram fratribus a Conventu ad hoc deputatis, vel coram Superioribus juxta Monasterii consuetudinem reddant de receptis & expensis rationem*. Contextum Canonis exscripsi, ut in editionibus Conciliorum circumfertur, sed non possum non monere Lectores, valde probabiliter vocem illam *quatenus* adventitiam esse, & pro hac *quater* irrepsisse: ut quater quotannis saltem bis rationes de receptis & expensis redderentur. His legibus si locus fuisset, si honos illibatus servatus, videri poterat nullas adhuc temporalis Cœnobiorum substantiæ partitiones factas fuisse, aut certe innoxias eas fuisse & inculpatas; si vel maxime constaret nullam disjunctam a Monachis fuisse Abbatibus mensam.

IV. Sed vel istius jam ætate Concilii Abbates erant, suis seorsim a Conventu proventibus instructi, ideoque nec rationes Conventui facere jubebantur, ut vel ex hoc ipso Canone liquidum fit, ubi disertis verbis id exprimitur, ut ea sit decreti superioris exceptio (3). *Ad hoc enim Prælatos illos ex ista consuetudine nolumus obligari, qui possessiones habent a Monachis, vel Canonicis Regularibus separatas*. Erant ergo jam & Monachorum aliqui, & Canonicorum Regularium Abbates, quibus sui sejunctim fundi, sui reditus, a Cœnobii substantia discreti erant, nec id in vitio ponitur hoc Canone; quin ex adverso suum

(1) Can. 10. (2) Can. 37. (3) Ibidem.

suum illis confirmatur jus prius, ut ne ad rationes referendas vocari possint. Sed cum ea sit hic tantum regulæ generalis exceptio, facile conjicitur, non admodum magno eos numero fuisse. Nec aliter sentiendum de Decretali *Edoceri*, *De rescriptis*, ubi persimili utitur Innocentius III. exceptione locorum, ubi Abbates suam sibi propriam bonorum portionem erant assecuti. *Nisi forte Abbatis & Conventus negotia essent omnino discreta*.

V. Prima ergo ea fuit partitio, Canonicis Regulis approbata, saltem tolerata in Cœnobiis, Abbatialis mensæ & Conventualis. Cum Officiales Claustrales meri essent administratores alicujus partis communium fundorum, ac redituum, ad communes tantum necessitates, & quidem rationibus publice reddendis obnoxii, non poterat ea jure dici bonorum partitio. Jam quidem Monachi privatim quædam sibi furtiva corradebant peculia, sed hæc peculia, diro mucrone confixit hoc idem Concilium Lateranense III. Confixit & illud idem Innocentius III. (1) qui ut proprietatis radices evelleret, prohibuit, ne ad vitam Officia Claustri, vel Obedientiæ commendarentur, & declaravit nihil posse Monachos proprie & separatim possidere, quantumvis de Abbatis se sui licentia jactarent. *Nec alicui committatur aliqua obedientia perpetuo possidenda, tanquam in sua sibi vita locetur; sed cum oportuerit amoveri, sine contradictione aliqua revocetur, &c. Nec æstimet Abbas, quod super habenda proprietate possit cum aliquo Monacho dispensare; quia abdicatio proprietatis, sicut & custodia castitatis adeo est annexa Regulæ Monachali, ut contra eam nec summus Pontifex valeat dispensare*. Ex quo id emergit, quando tunc temporis Prioratus non Conventuales, & Officia Claustri ad nutum Superiorum revocari poterant, ea proprie Beneficia non fuisse, ut quæ perpetua esse necesse sit.

Concilium Provinciæ Turonensis anno 1231. habitum ad Castrum Guntherii, idem statutum confirmavit, ne possent Abbates Monachis suis indulgere; ut rem quantulamcunque possiderent. Eo enim nugatorio protextu licentiæ Abbatum abutebantur, & avaritiam suam tueri se posse confidebant Monachi proprietarii (2). *Inhibemus ne Monachi, nisi sint in administratione constituti, habeant sub alio colore aliquam possessionem, vel aliquam proprietatem, etiam de licentia Abbatum; cum licentia Abbatis in hoc vis non valeat suffragari*. Et Canoni novum robur accumulatum est in alio ejusdem Provinciæ Concilio apud Salmurium habito, anno 1253. Toties iterati, innovatique hi Canones aperte produnt Abbates cum ipsi privatim mensa gauderent, licentius etiam has Monachis suis indulsisse licentias, ut & ipsi portiones quasdam decerperent bonorum Monasterii, & proprie possiderent. Sed quoties de eo usu actum est in Conciliis, toties is abusus damnatus est. Quin & damnati ibi sunt Abbates & Priores locorum, ubi nullæ adhuc partitiones factæ fuerant, nisi semel saltem quotannis rationes publice præstarent suæ administrationis. Illos enimvero suspendit ab Officio Concilium Londinense anno 1268. nisi rationes facerent, ne scilicet in tot partes scinderetur substantia Monasterii, quot Officiales essent & Monachi (3). *De Prioribus autem & Ministratoribus atque Officialibus illud statuimus, ut Abbates & Priores Abbatis proprios non habentes, saltem semel in anno præsente toto Conventu; aut aliquibus de senioribus & prudentioribus ad hoc a Capitulo deputatis, reddant de statu Monasterii & administratione sua plenarie rationem. Si quis vero Abbas vel Prior statutum hujusmodi neglexerit observare, ipso facto, donec id satisfecerint, a suis administrationibus sint suspensi*. Nullo se limite, nulla exceptione Canon ille coarctari sinit., & hinc rursus confirmatur nostra illa persuasio, paucos tum fuisse adhuc Abbates, in Anglia saltem, quibus sejuncta privatim sua esset mensa, & portio.

VI. Ea porro sententia validius etiam roborabitur, ex Matthæo Paris deprompto exemplo Abbatis Westmonasteriensis apud Londinum, qui anno 1251. nullum non lapidem movit, ut a Papa rescinderetur transactio inter Abbatem prædecessorem suum & Conventum facta ad bonorum partitionem. Subveriti Monachi, ne deteriori conditione essent, si rursus Abbates bona omnia Cœnobii in jus & potestatem suam revocarent, Regem Henricum III. interpellarunt, qui spopondit se partitionem semel factam auctoritate Regia tuiturum. Hinc perspicuum est, t. raras etiam tum, hoc est

(1) Extrav. De Statu Monach. c.a.6. (2) Cap.26. (3) Cap. [illegible]

est sæculo decimo tertio fuisse adhuc illas in Cœnobiis partitiones. 2. Cupidiores partitionis fuisse nonnunquam Monachos, quam Abbates, cum penes Abbates esset summa rerum omnium administratio, & operosum non esset extricare se a necessitate faciendi dati & accepti rationes, aut declinandi. 3. Hinc apparet potuisse sæpiusculæ fieri has partitiones pro bono pacis, & dissensionum vel terminandarum, vel prævertendarum studio. *Conabatur Abbas factum Antecessoris sui auctoritate Apostolica irritare, qui bona Ecclesiæ in usus suos, & usus Conventus, ut majori pace gauderent, separaverat. Et summo conamine nitebatur divisa solidare, & omnia nutibus suis inclinare.* Ita enim Monachis fere præjudicatum erat, dispendio sibi fore utriusque mensæ conjunctionem. *Conventus cœpit formidare ne eorum conditio deterioraretur.* Abbas Roma rediit Pontificis Rescriptis instructus, quantis & qualibus voluerat: sed ita contumeliose a Rege exceptus est, ut sui ipsum aliquando tandem instituti pœnituerit, assensusque sit, ut arbitrio duorum Procerum res definiretur, a quibus, quod Rex avebat, partitio jam facta confirmata est, tribus etiam prædiis, quæ sibi Abbas retinuerat, exercendæ hospitalitati addictis. *Assignatis tribus maneriis, ut de redditibus eorum hospitalitas & caritas domus Westmonasteriensis amplietur.* 4. Tum vero Henricus Rex Abbatiæ concessit diploma, quo illam confirmabat bonorum partitionem, Conventuique permittebat liberam suæ portionis administrationem, dum vacaret Abbatia. Ejusmodi enim diplomate opus erat post partitionem factam. Quippe vacante Abbatia Rex portionem Abbatis omnem suæ potestati vindicabat. *Cum Bona Abbatis Westmonasteriensis, & ejusdem loci Prioris & Conventus discreta sint ab invicem & separata, volentes indemnitati & tranquillitati eorumdem Prioris & Conventus providere, concedimus eis pro nobis & heredibus nostris, quod quotiescunque contigerit Abbatiam vacare per cessionem, vel decessum Abbatum suorum, habeant ipsi Prior & Conventus liberam administrationem de bonis suis separatis; salva nobis & heredibus nostris tempore vacationis prædictæ domus custodia de bonis ad prædictos Abbates pertinentibus.*

Hactenus ex sententia Matthæi Paris, qui eam narrationem litteris mandavit. An rationi & æquitati ubique consentiat hæc illius sententia, id vero non immerito in dubium vocari potest. Ejusmodi enim partitionibus non satis convenit cum Regula B. Benedicti, cum religiosa paupertate, cum proprietatis abdicatione, & cum antiquiori, eaque castiori disciplina. Poterat novus Abbas Westmonasteriensis non alio collineare, quam ad restituendam priscam paupertatem, & communionem religiosam rerum omnium. Huic sententiæ favet diploma illud Pontificium, quod Abbas elicuerat. Sed potuerant & superiores Abbates ita res dilapidasse Conventus, ita Monachos frustrasse necessariis vitæ præsidiis ut jam necessariæ essent partitiones, sicut minoribus plerumque malis majora præcaventur.

Libet hæc & firmare & illustrare luculento Canone Concilii Auxiensis, anno 1308. Eo prohibetur qualiscunque partitio bonorum inter Monachos & Abbates (1): *Edicto perpetuo inhibemus, ut Abbates Regulares bona eis & suis Monachis Conventualibus communia nullatenus dividant, irritum decernentes, si contra hæc fuerit aliquid effectualiter attentatum.* Extremis ejus Canonis verbis, vis ejus & potestas decreti ad superiora retro trahitur tempora: *Præsentem Constitutionem non tantum ad futura extendi volumus, sed etiam ad præterita & præsentia.* Ubi hic Canon Regulares commemorat Abbates, a Commendatariis illos sejungit, ut opinor, qui tum crebrescere incipiebant. Hinc autem planum est, partitiones bonorum in Cœnobiis inter Abbates & Monachos, necdum tunc toleratas fuisse in Provincia quidem Auxiensi. Ex quo illud rursus subodorari datur, ejusmodi partitiones in reliquo Galliæ regno, ne toleratas quidem, aut certe raras fuisse.

VII. Eodem ipso mox Canone vetantur Abbates, Monachis singulis dare fundos, vel pensiones in fundos Monasteriorum; ut ne & Monachi ipsi proprietarii evadant, & res ipsæ Cœnobii dissipentur. Edicitur denique, ut nisi intra anni spatium Abbates reperant, restituantque mensæ communi pensiones ejusmodi omnes, eas sibi possint Episcopi vindicare (2). *Pari prohibitione utiliter statuentes, ne Abbates Regulares Monachis simplicibus aliquas pensiones assignent stan-*

(1) Can. 4. (2) Ibidem.

tes in pecuniis, bladis & aliis quibuscunque, &c. Pensiones infra annum repetant Abbates, &c. Ex tunc Episcoporum quilibet pensiones prædictas possit & valeat mensa propria applicare.

Cum pensionibus his pecuniæ, tritici, & id genus arcentur *simplices Monachi*, ad Officiales Claustri alluditur, quibus rite fundi illi, vel pensiones adsignabantur, ad expensas suæ Administrationis. Nihil hic vero de Officiis Claustralibus sancitur, propterea quod cum vel Abbates hic prohibeantur quidquam sibi proprie arrogare rerum communium, nihil erat de Officialibus Claustri extimescendum. Canone ibidem proximo (1) multo vehementius his pensionibus interdicuntur Monachi Mendicantes, qui in Claustra non Mendicantium defluxerint, nec eo probabiliter adducti sint, nisi hoc lenocinio temporalium commodorum. Denique non hic damnaretur partitio bonorum inter simplices ipsos Monachos, nisi jam & inter eos cœpisset crebrius usurpari.

Sed multo frequentior ea videtur fuisse lues in Germania, ubi Concilium Coloniense anni 1310. non aliud quam pluralitatem prohibuit Beneficiorum Monachis & Monialibus, statuto, ut ne Personatus, Officia & Præbendas in diversis consequerentur Monasteriis. *Nec ullus Monachus seu Monialis in pluribus Monasteriis quam in uno Dignitates, Personatus, seu Officia & Præbendam obtineant; sed recepta secunda Dignitate, Personatu, Officio seu Præbenda, Collator primæ Dignitatis, Personatus, Officii & Præbendæ prioris, eam seu eas alii conferant intra tempus juris; nec Monachis vel Monialibus prædictis tempore absentiæ suæ fructus cedant suarum Præbendarum; quia sic viderentur aliquid proprii possidere.*

Perspicuum est ex hoc Canone in Germania ita partitas fuisse inter Monachos res Cœnobiorum, sicut & inter Canonicos Cathedralium. Hic vero distinguuntur tres, quatuorve Beneficiorum classes in Monasteriis. Dignitates, puta Abbatum & Priorum Conventualium. Personatus, scilicet Præpositorum, & Priorum non Conventualium. Officia Claustri, nimirum Infirmarius, Hospitalarius, Eleemosynarius & Sacrista. Præbendæ denique simplicium erant Monachorum. Pluralitas prohibetur, & conferenda hæc sunt omnia tempore, quod Canones omnibus præscribunt Beneficiis. Denique Germanis his Præsulibus satis superque discriminis interesse visum est sæculares inter Beneficiarios & Monachos, si hi fructibus Beneficiorum frui non sinerentur absentes: *Quia sic viderentur aliquid proprii possidere*. Non fallebat hos Præsules, dum residerent hi Monachi, & sui quique Beneficii proventu fruerentur, tam proprietarios fere eos esse, quam sæculares Beneficiarios quoslibet. Sed cum desperarent posse illos a se adduci, ut Præbendis propriis renuntiarent, nec nisi in commune omnia possiderent: hoc saltem monumento voluere illis commendare, ut aliquando resipiscerent, quod absentes omnino fructibus Præbendæ privarentur, ut intelligerent, suos proprie non esse fructus eos, nec proprie & privatim a se totos possideri posse, etiam dum præsentes essent.

VIII. Sed & in Anglia compulsi tandem aliquando fuere Præsules subscribere his partitionibus rerum, non inter Abbates tantum & Conventus, sed etiam inter Officia Claustri. Perillustre est anni 1281. exemplum, cum confirmavit Eduardus Rex, & ab Episcopis confirmari fecit partitiones Abbatiæ sancti Edmundi. Ibi primum bipartita fit rerum divisio inter Abbatem & Conventum. Portio Conventus rursus portiones in multas scinditur ad singula Claustri Officia. Pernumerantur autem agri, fundique complures, qui adsignantur, hi quidem Cellerario (2) *ad victum Conventus, hospitumque susceptionem, nec non ad quasdam pitantias annuas, servientium etiam liberationes, & alia Conventui facienda*. Alii Sacristæ ad lampadas, ad cereos ad panes Eucharisticos, ad tarta tecta Ecclesiæ, ad ornatus sacros, & ad ministros inferiores. Alii Camerario ad vestes Monachis suppeditandas, & ligna. Alii Eleemosynario, ad pauperum sustentationem. Alii Pitantiario, *ad certas pitantias per annum faciendas*. Alii Infirmario, ad solatia ægrotorum. Alii Hospitalario, ad expensas Xenodochii. Alii denique Cantori, ad expensas chartæ & atramenti Antiquariis & Scriptoribus sufficiendi. Custodiæ etiam Conventus commendabantur pleraque foris Xenodochia, quorum in nonnullis erat aggregata Fratrum & Sororum societas, cui præerat Monachus, Custodis & Superioris cura, cui tamen nefas erat Fra-

(1) Can. 5. (2) Monast. Angl. T. 1. p. 297.

Fratres aut Sorores admittere, nisi loci domino assentiente. *Hospitale sancti Salvatoris cum omnibus suis temporalibus & spiritualibus ad sustentationem quorundam Capellanorum, fratrum & sororum, & egenorum ibidem degentium & Deo famulantium dignoscitur esse deputatum. Hujus Hospitalis custodiam Monachus per Abbatem in pleno Capitulo constitutus habere debet, sicut hactenus fieri consuevit. Ita quod nec dictus Monachus Custos, nec aliqua saecularis Ecclesiasticave persona fratrem vel sororem in dicto Hospitali inconsulto domino recipiat, vel admittat; nulla tamen pecunia ratione receptionis cujuscunque personae interveniente*. Si & Abbas hic autem & Officiales Claustri omnes commendatos sibi fundos, vel eorum proventus expendissent in eos usus, quibus dedicati erant: si rationes etiam Conventui fecissent illibata fide & religione quater aut bis saltem quotannis, non esset forsan, quod ei partitioni magnopere irasceremur. Sed in ea concordia nec de reddendis rationibus, nec de abdicandis Officialibus Claustri littera est ulla; unde facile auguramur, eos omnes ad perpetua sibi & Titularia vindicanda haec Beneficia aspirasse.

Fateri ergo cogimur jam ante annum millesimum trecentesimum coepisse Officiales Claustri ingredi in vestigia Abbatum, qui suas jam sibi sepositas habebant mensas; & perpetuas vindicare administrationes fundorum sibi creditorum, redituumque suis Officiis adsignatorum: denique nec ad reddendas adduci potuisse rationes; atque ita Beneficiariis perpetuis jam tum adscriptos fuisse. Eo Monachi ipsi singuli accensi sunt, ut non fundos tantummodo, vel reditus cum licentia speciali Abbatis retinerent: sed ut certos & perpetuos proventus ac Praebendas ex Monasterii fundis invaderent. Haec fuit mensae Abbatiarum communis per gradus facta partitio. In Ordine Praemonstratensi paulo ante annum 1300. (1) concessum est Abbatibus ac Praepositis, qui se dignitate abdicarent, ut dum superstites agerent, fruerentur annuo redito centum librarum ex iis fundis, quos de novo comparassent, & adjecissent Coenobio, tempore administrationis suae.

IX. Non ea tamen in omnibus grassata est Coenobiis corruptela; fuere etiam unde ea pestis semel afflata exsufflaretur. Anno 1458. Joannes de Borbonio Episcopus Aniciensis & Cluniacensis Abbas, Statutorum ejus Ordinis compilationem promulgavit, in eaque contemperationem quandam Regularis disciplinae, tanta & sapientia conditam, & caritate, ut meritissimo posterioribus seculis admirationi fuerit. Multa emollita sunt, quae ad sanctimoniam ipsam Monasticae professionis minus pertineant, sed restituta sunt & confirmata longe plurima; quae ad eam conducunt mirum in modum, maxime quoad proprietatis qualiscunque abdicationem. Pronuntiatum est nihil Officialis Claustri retinere posse proprie & privatim, cum & ipsi Monachi sint; nec expendere commendatos sibi reditus posse, nisi ad communes Conventus & pauperum usus. *Cum substantia Regulae & professionis Monachalis in Monacho pati proprium non possit, Administratoris, seu Officialis pecunia propria non erit; sed propriam pecuniam aliosque reditus Officiis & Administrationibus annexis, propter Administratores & Officiales ad usum & fructum Officiorum & Administrationum tenetur discrete & fideliter dispensare secundum statuta Ordinis ad litteram*. Statutum est, ut perinde ut abundarent facultates, Monachi vestes & alimenta perciperent; ac ne cuiquam pecunia assignaretur, nec pensio, nec Praebenda, qua sese ipsi sustentarent (2). *Pro victualibus & vestiario fratrum pecunia simul aut per vices nullatenus singularibus personis detur, vel pensio, seu reditus quomodolibet assignetur, & nullo modo sint appraebendati*. Edicitur, ut Cluniacensis Abbas, & Abbates Prioresque alii totius Ordinis quater anno quolibet rationes reddant Capitulo, praesentibus Visitatoribus: Officiales vero Claustri altero quoque mense rationes faciant Abbati, aut Priori, & Senioribus cujusque Coenobii. *Domnus Abbas Cluniacensis & Priores quater in anno statum suae domus in suo Capitulo & coram visitatoribus, cum venerint, plene declarent. Item singuli Officiarii coram Abbate, vel Priore, si non est ibi Abbas, & coram Senioribus singulis duobus mensibus de suis Officiis rationem, & de omnibus receptis & expensis computationem fideliter faciant*. Sancitur gratis dari administrationes; si quis autem gravioribus exagitetur suspicionibus persolutae ad eas consequendas pecuniae, jam tum penes

(1) Bib. Praemonstr. p. 800.

(2) Bib. Clun. p. 1602. 1604. 1607.

penes Visitatores aut Definitores potestas erit ejus abdicandi. *Administrationes omnes gratis conferantur, & absque venalitate aut aliqua pactione. Et si adversus aliquem super hoc habeatur vehemens præsumptio apud Visitatores, vel Definitores, ipse poterit amoveri a Prioratu, vel administratione sic obtenta, ut latius continetur in Statutis supradictis.*

Ex his ergo Statutis liquet exulasse proprietatem a Claustris; Monachis nec pensiones jam, nec Præbendas fuisse, nec Beneficia: Officiales Claustri tam alienos fuisse a proprio quovis peculio, quam ceteros Monachos, cum & proventus sibi creditos in publicos effunderent usus, & rationes expensarum sæpius facerent quotannis, & ad nutum Superiorum revocari possent. Denique Abbates & Priores Ordinis, immo & Cluniacensis ipsi Cœnobii Abbates rationes & ipsi facere tenebantur, vel Conventui ipsi, vel Superioribus. His ita constitutis, jam videri poterat nulla bonorum partitio, nulla scissio facta esse, cum omnia jam omnino in communi possiderentur.

X. Optatissimum sibi fore contestati sunt Tridentini Patres, ut eo loco, eademque conditione essent omnia Monasteria, cum Monachos vetuit & Sanctimoniales quidquam proprie possidere, non mobilia, non immobilia, non acquisita, non alia quævis, non suo, non Conventus nomine (1). *Nemini Regularium, tam virorum, quam mulierum, liceat bona immobilia, vel mobilia, & cujuscunque qualitatis fuerint, etiam quovis modo ab eis acquisita, tanquam propria, aut etiam nomine Conventus possidere, vel tenere, sed statim ea Superiori tradantur, & Conventui incorporentur.*

Jam non possunt Superiores Regulares permittere Monachis singulis, bona ut ulla stabilia habeant, sive ad usum, sive ad usumfructum, sive Commendæ, sive Administrationis nomine. Hac enim immoderatiore Abbatum indulgentia & licentia, proprietatis cupiditas in Monasteria irruperat, bona diviserat & dissipaverat. *Ne deinceps liceat Superioribus bona stabilia alicui Regulari concedere, etiam ad usumfructum, vel usum, administrationem, vel commendam.* Res Cœnobiorum administrabunt Officiales Claustrales, sed nutu & imperio Abbatis loco dejicientur. *Administratio vero bonorum Monasteriorum seu Conventuum ad solos Officiales eorundem, ad nutum Superiorum amovibiles, pertineat.*

Ea sententia imbutus Fagnanus docet (2) sejunctionem mensæ Abbatis & Conventus vehementissime adversari Regulæ sancti Benedicti, & Juri Canonico, in Monasteriis, quæ non sunt commendata, eaque de causa Congregationem Romanam Cardinalium negotiis Consistorialibus præfectorum, ejusmodi partitionibus enixissime semper adversari, & nuperrime etiam intercessisse anno 1652. in Abbatia Cracoviensi.

CAPUT XXVII. *P.4.l.4.c.26.*

Ut Prioratus & alia Beneficia minora Regularia evaserint sæcularia?

I. Jam inde sæculo decimo tertio senescente, Officiales Claustrales, & Priores non Conventuales Romana expugnarunt Rescripta, ut perpetuarentur.

II. Hæc proprietas fundorum & redituum, ejusque perpetuatio ab ipsis Monachis cœpta sæculares Clericos illexit, ut ea sibi Beneficia peterent commendari. At vero sola redituum penuria compulit Clericos Monachis subrogari in Prioratibus simplicibus, in quibus jam non poterat nisi unus ali Monachus.

III. Suis ipsi quandoque Abbates in Cœnobiis Clericis sæcularibus Præbendas dabant.

IV. Dabant & iisdem Clericis Prioratus, Præposituras, aliasque Claustrales Administrationes, quod nec a Clemente V. improbatum est.

V. Clemens ad Administrationes Claustrales ampliavit Devolutiones Concilii Lateranensis III. ubi nihil ejusmodi statutum erat. Ratio ejus innovationis. Jam Beneficiis sæcularibus finitimæ simillimæque erant Administrationes Claustrales.

VI. Regulares ipsi percipiebant Prioratus minusculos suos Clericis conferre.

VII. Rursum sæculo decimo-quarto a Pa- pa

(1) Sess. 25. c. 2. (2) Fagn. in l. 1. Decret. p. 245.

pa deposcuntur collationes Officiorum Claustralium, ut perpetuo retineri possint.

VIII. Quibus gradibus eo defluxerint Monachi? Quam enixe intercesserit Ordo Cluniacensis?

IX. Laudatissima institutio Eleemosynarii, & aliarum id genus Claustralium administrationem. Et earum tamen parum auspicati fuere exitus, quod & perpetuae fuerint, & a lege reddendarum rationum absolutae.

X. Suppressiones Officiorum Claustri a Papa impetratae.

XI. Bulla Pii V. qua demonstratur hac Obedientiarum revocabilium mutatione in Beneficia perpetua, pessumdatam esse regularem disciplinam: & qua ratione Sedes Apostolica, cui aliquando obreptum est, possit ei malo mederi.

XII. Partitione temporalium, cessatione faciendarum rationum, & perpetuatione Officiorum Claustralium funditus concidit Claustrorum propria disciplina, & Beneficia Regularia peperit saecularibus simillima.

XIII. Postrema hac aetate convaluit lex triennalium administrationum. Quanta ejus laus & utilitas? Quibus ad eam gradibus ventum sit?

I. Si abstinuissent se Regulares a communibus fundis & proventibus inter Abbates, & Conventus partiendis: si & haec Conventuum portio partita rursus & ipsa non fuisset inter Officia Claustralia & Monachos: nec Regularia unquam Beneficia saecularibus commendata fuissent, nec ex Regularibus saecularia evasissent unquam. De Abbatiarum & Prioratuum Commendis alibi sermonem habuimus. Hic jam de minusculis Prioratibus, de Praepositurit, aliisque Monasticis Obedientiis investiganda est ratio, qua descriverint in saecularia Beneficia. Quaerebatur Innocentius III. de scelerosis Monachis, qui ex Obedientiarum suarum proventibus recondebant sibi, non tam thesauros, quam instrumenta nequitiae, ut his pecuniis freti discursarent per orbem, & Romanam adornarent sibi profectionem (1). *De obedientiis & reditibus quorum curam gesserunt, pecunia congregata, claustrum abhorrentes per Curias Principum & Potentum discurrere non verentur.* Sed multo aequius idem alibi expostulabat de Canonicis Nemausensibus, qui obrepserant sibi, extorserantque Rescripta, quibus Dignitatibus suis toto vitae tempore frui sinebantur, quod in libello supplici reticuissent se Canonicos esse Regulares (2). *Quidam Canonici Nemausensis Ecclesiae a nobis litteras confirmationis super administrationibus suis obtinere laborant, Religionis suae conditione suppressa. Cum igitur Regularibus personis non consueverit Apostolica Sedes aliqua personaliter confirmare, mandamus, quatenus confirmationes, quas ab ipsis Canonicis cum Regulares existant, noveritis taliter impetratas, denuntietis irritas & inanes.* Egimus alibi de Canonicis Regularibus Cathedralia Capitula obtinentibus. Ejusmodi erat Ecclesia Nemausensis. Hoc vero Decreto patet omnes eos Canonicos ad nutum amoveri potuisse. Erant ex iis socordes & male feriati, qui se Romanis Rescriptis perpetuari ambirent; at ea subreptitia & irrita fuisse declarat Innocentius III. quod ea non sit Apostolicae Sedis voluntas, nervos incidi claustralis disciplinae, quae hac potissimum continetur inferiorum constantia in despiciendis temporalibus rebus omnibus, & superiorum potestate in illis ab officio & gradu quolibet depellendis.

Aliquanto etiam acerbius stomachatur Pontifex capite inferiori in Monachos illos, qui Rescripta venditabant Romana, quibus fulti Prioratus suos & Claustrales administrationes in omne vitae tempus retinere sinerentur. *Plures ex Religiosis, Prioratibus & aliis administrationibus praesunt, a nobis super ipsis quoad vixerint possidendis confirmationis litteras se asserunt impetrasse.* Testatur autem Pontifex, nulla esse ea Rescripta, si eorum Monachorum Religio non sit expressa: si expressa sit, falsa esse Rescripta, falsarios Monachos, quod ab Apostolica Sede nulla proficiscantur Rescripta ejusmodi. Priores de quibus hic agitur, & Abbatibus suberant, & simplices erant, atque revocabiles Administratores. Id rursus alibi admonet idem Pontifex, ubi prohibet Obedientias ad vitam dari, in quibus & hujusmodi Priora- tus

(1) Extrav. De Offic. Jud. Ord. c. 7.
(2) Extrav. De Confirm. utili, vel inutili, c. 5. 6.

tus complectitur (1). *Nec alicui committatur aliqua Obedientia perpetuo possidenda, tanquam in sua sibi vita locetur; sed cum oportuerit amoveri, sine contradictione qualibet revocetur. Prior autem præ ceteris post Abbatem potens sit in opere & sermone, &c.*

II. Monachi ergo ipsi perpetuari se voluere in Prioratibus, Præposituris, Decanatibus, aliisque Obedientiis & Administrationibus, alias temporariis & arbitrio Superiorum revocabilibus; & quo eam perennitatem consequerentur, subreptitiis, aut commentitiis grassati sunt Pontificum Rescriptis. Et importunitate quidem ipsi sua potuere ejusmodi aliqua extundere Rescripta; sed cum ei perpetuitati Beneficiorum non bene conveniret cum Monastica professione, hinc vel ipsi ansam dedere Clericis sæcularibus, ut ab Apostolica Sede impetrarent ea Beneficia, quorum perpetuitas non satis consentiret Monasticæ paupertati, & professioni. De simplicibus hic sermo est Monachis, quia Abbates & Priores Conventuales, primario ex instituto suo perpetui semper fuere, nec nisi canonico dejici potuere judicio. Expeditissima est autem ratio. Insitum enim & medullitus infixum quid est religioso statui obedientia. At unum necesse est præesse, cui ceteri morigerentur. Itaque ut jure reliquæ obedientiæ dicantur, necesse est perpetuam & constantem esse Abbatum dignitatem. Ea est vetustissima Ecclesiæ & Monasteriorum Disciplina.

Sed si commendari cœpere Clericis tum Abbatiæ, postquam sepoluerant sibi Abbates fundos reditusque a mensa communi discretos: tum Officia quoque ab eis usurpata Claustralia, postquam ea Monachi ipsi perpetuo jure, non jam revocabili, possidere voluerant; quod ea & propriorum sejunctim reditum possessio, & perpetuitas, Clericis magis consentiret, quam Monachis; nihil ejusmodi tamen de simplicibus Prioratibus æstimandum est. Certissima enim illa ratio & Romanos compulit Pontifices, & Concilia, ut hos Clericis mallent sæcularibus quam Monachis commendari, quod non tanta illis suppeteret copia proventuum, quanta duobus saltem, vel tribus Monachis alendis satis esset: vetuerunt autem Monachis Concilia, ne solitarii usquam degerent. Ita enim decrevit, aut ejusmodi decretum confirmavit Synodus Lateranensis III. sub Alexandro III. (2) *Monachi ne singuli per villas & oppida, seu ad quascumque Parochiales ponantur Ecclesias; sed in majori Conventu, aut cum aliquibus fratribus maneant; nec soli inter sæculares homines spiritalium hostium conflictionem expectent; Salomone dicente, Væ soli, quia si ceciderit, non habet sublevantem.* Observat autem Innocentius III. in Decreto quodam suo, hoc Canone contineri Monachos tantum, non Canonicos Regulares, quos tamen hortatur, ut socium Regularem secum habeant, *si commode fieri poterit*, in Ecclesiis, quarum Parochias administrant: ut mutuo se confoveant solatio (3). *Unum Canonicum Regularem tecum habens ad cautelam, cujus in his quæ Dei sunt & regularis observantiæ, tam consortio, quam solatio perfruaris.* Ejus autem discriminis ratio ex Innocentio inde expeditur, quod Canonici Regulares, non ita solitudini & silentio devoventur, ut Monachi, sed *Regulæ serviunt laxiori* (4). De Prioratibus ergo Monachorum explanandæ sunt duæ Honorii III. Decretales, quarum una rescidit privilegium fictitium Abbatiæ in Episcopatu Venetensi Armoricæ, ut sibi fas esset in Prioratibus sui juris unum duntaxat collocare Monachum (5). *Occasione litterarum Apostolicarum asserunt sibi esse concessum, ut in singulis ipsorum Prioratibus singuli Monachi commorentur, si pluribus non suppetunt facultates eorundem.* Respondet Pontifex irritum esse id privilegium, cum Canoni inimicum sit Concilii Lateranensis, nec ejus meminerit. Altera ejusdem Pontificis Decretalis est Epistola ad Burdegalensem data Episcopum, qua jubet, ut Monachos suos cogat, vel Prioratus suos minusculos Clericis commendare sæcularibus, vel Monacho cui eos conferent, addere socium semper Monachum. *In quibusdam Prioratibus habitant solitarii. Ideoque mandamus quatenus ipsorum Abbates seu Priores, ut vel ipsos ad Claustrum revocent, facientes in ipsis Ecclesiis deserviri per Clericos sæculares; vel alios Monachos eisdem adsocient, cum quibus vitam*

(1) Extrav. De Statu Monach. c. 6.
(2) Can. 10.
(3) Extrav. De Statu Monach. c. 5.
(4) De Rieus.
(5) Extrav. De Capellis Monach. c. 3. 4.

tam possint ducere Regularem, monitione praemissa per censuram Ecclesiasticam compellat.

III. Hinc probabilis admodum existit conjectura, coepisse jam Abbates ipsos Clericis saecularibus commendare Prioratus illos tenuiores, & alendis duobus saltem Monachis impares. Id ipsum elucescet ex alio ejusdem Pontificis Decreto (1). Admittebant sua sponte in suis Coenobiis Abbates Clericos, qui Praebendarii ibi fierent, & adeo penitissime admitterentur in arcana administrationis totius consilia, ut ei rei modum aliquem imponere coactus fuerit Pontifex, jusseritque hos Clericos suis Praebendis contentos esse, obsequia praestare, quae in se recepissent; de cetero ne ejusmodi Praebendae in Coenobiis Clerico cuiquam annuerentur. *Praecipimus quoque, ut in nullo Monasterio ad Praebendas recipiant de cetero Abbates & Monachi Clericos saeculares. Nec his qui jam recepti sunt, vocem, vel locum in Capitulo, Dormitorio, vel Refectorio seu Claustro sibi vindicare contendant, seu Monachorum coetibus importune se praesumans miscere: sed Beneficiis sibi contenti concessis, conversentur honeste opportuna obsequia in Monasteriis fideliter impendentes, nihilque ultra in temporalibus aut spiritualibus exigant in ipsis Monasteriis, vel usurpent.* Non ita alienum erat agrestes Prioratus simplices Clericis concedi, quam Praebendas in ipsis Coenobiis, ubi Monachorum interioribus secessibus & congressibus parum tempestivi interveniebant. Monachi utrumque factitabant, Pontifex alterum confirmat, alterum prohibet.

IV. Decretali alia in Clementinis, jam tum tempore Concilii Viennensis docet Clemens V. complures fuisse Prioratus, Administrationes, & alia Beneficia origine Regularia, quae solerent Abbates Clericis saecularibus conferre, cum alia conferrent Regularibus. Edicit porro Clemens, nisi ea conferant Abbates, ubi vacaverint, tempore praefixo in Concilio Lateranensi III. Episcopos eorum supinitati obviaturos, & priora Clericis, posteriora Beneficia Regularibus collaturos (2). *Negligentiam super hoc suppleant eorundem: Prioratus, Ecclesias, Administrationes & Beneficia hujusmodi, illa videlicet, quae consueverunt per saeculares Clericos gubernari, saecularibus Clericis: alia vero quae Religiosis duntaxat committi sunt solita, vel conferri, Religiosis Monasteriorum, quorum Praelati hujusmodi negligentes fuerint, conferendo.* Si dederant olim Abbates Clericis, & Praebendas in Monasteriis, & Prioratus ruri, poterant & Praeposituras eisdem contulisse, & Decanatus, & alia Claustri Officia. Clemens V. adeo non prohibet, vel coarctat eas concessiones, ut fecerat Honorius III. ut illas confirmet, quod & increbuissent jam Commendae, & in dies singulos invalescerent.

V. Sed illud mirabile non injuria videbitur, quod hic Pontifex legibus Concilii III. Lateranensis super Beneficiis Ecclesiae omnibus, subjiciat Administrationes Claustrales, quae Beneficia non erant, sed arbitrariae & revocabiles Obedientiae. Valde perspicuum est enim Lateranensi Canonem (3) non constringi nisi Beneficia saecularia Cathedralium maxime Ecclesiarum, in quibus devolutio fit ab Episcopo ad Capitulum, a Capitulo ad Episcopum, ab utroque ad Metropolitanum, ita ut de Administrationibus Claustralibus littera sit nulla. Et hujus tamen necessariae innovationis in aperto est causa. Tempore enim Concilii Lateranensis & Alexandri III. in Abbatiis aut nulla prorsus, aut rarissima erant partitionis bonorum & Beneficiorum vestigia. Temporalia omnia potestati & arbitrio suberant Abbatis juxta Regulam, Officiales omnes ab eo ad rationes faciendas vocabantur, ab eo amovebantur, nihil proprie a quoquam, omnia in commune possidebantur ab omnibus. Itaque Regulae omnia & vetustissimarum consuetudinum paci permittebantur. At aevo Concilii Viennensis plerisque in Monasteriis partitio facta fuerat rerum; erant Abbatibus, erant Claustralibus Officiis, erant & non raro Monachis suae separatim portiones fundorum, aut proventuum; in haec omnia alicubi Monachis successerant Clerici. Itaque finitima haec erant ceteris Beneficia, suoque jure utraque Pontifex permiscuit, & iisdem legibus regi voluit. Id enimvero extimescendum est Congregationibus novis omnibus, tam regularibus, quam saecularibus, ne diuturna non sit illa suavitas pacis, tranquillitasque, qua gaudent inter sui fervoris primordia, & purioris di-

(1) Extrav. De Statu Monach. c. 8.

(2) In Clem. De Suppl. negl. Prael. c. 2.

(3) Can. 8.

disciplinæ, nullis obnoxiæ legibus illis, & tricis, litibusque, quibus Beneficia reguntur. Tandiu ea gaudebunt nimirum, quandiu temporalia omnia in commune obtinebunt, insument usibus sanctissimis, caritati, & religioni, quibus institutione ipsa sua consecrata sunt. Contextio hujus Decreti manifestissime declarat, una ex temporalium partitione scaturisse sollicitudines illas & judiciorum litiumque tempestates, quibus Beneficia vexantur. Jubentur enim Episcopi prohibere, ne Abbates post eas procrastinationes mensæ suæ uniant Prioratus, Parochias, Administrationes & Officia, ubi jam inveteravit mos statuendi peculiares Administratores. *Ne appliceent mensis suis &c.* Administrationes istæ separantur ab iis, quæ jam unitæ sunt mensæ Abbatum. *Quæ non sunt de mensa Prælatorum*. Denique ita sancit Pontifex, ut hi Administratores revocari semper possint a Prælatis Regularibus: *Libere possint ad Claustrum cum oportuerit revocari*. Quo planum est ubi regulares Conventus remiserant de disciplinæ primævæ sanctimonia, ex parte aliqua toleratum id fuisse: at ubi sibi indeflexa Regulæ observantia constabant, nihil illis molestiæ, nihil negotii facessitum esse.

VI. Cardinalis Othoboni Legatum in Anglia agentis anno 1248. Constitutiones eodem nitebantur, objectis ob oculos periculis, quibus patent Monachi, cum soli habitant, ut semper Monacho socius adderetur: aut ea Ecclesia, quæ duobus alendis Monachis impar esset, Clericis sæcularibus dimitteretur (1). *Quod si forte pauperes habeant Ecclesias, quæ duobus non sufficiant exhibendis, faciant illis per sæculares Clericos deserviri, ut sic nec debitis Ecclesiæ fraudentur obsequiis, nec Regularis frangatur integritas disciplinæ*. Erant in Galliis Provinciæ, ubi nihil opus erat Conciliorum, Pontificum, aut Legatorum decretis urgeri Monachos, qui sua ipsi sponte plus satis propendebant ad Beneficia sua Clericis commendanda. Quin & Conciliorum ex adverso auctoritate coercendi erant, ne Clericos iis Ecclesiis suis præficerent, in quibus satis commode duo Monachi sustentari possent.

Anno 1276. Concilium Salmuriense hunc edidit Canonem, quo Concilii anterioris decretum confirmatur, ne Clericos subrogarent Monachis in Ecclesiis, ubi Monachi institui, alique poterant (2). *Præterea licet in prædecessorum nostrorum Conciliis fuerit alias ordinatum, de supplendo in Prioratue Clericis sæcularibue concessis debito numero Monachorum; quia tamen nullum inde fructum invenimue subsecutum; ne fandi locus de cetero, in talibus relinquatur, prohibemus, ne quis Abbas, vel alius Prioratum quemlibet in Turonensi Provincia situm, in quo possint ad minus duo Monachi commode sustentari, vel consueverint morari, cuiquam sæculari conferre præsumat. Si secus actum fuerit, id irritum decernentes*.

Hæ scilicet erant parvorum Conventuum ruinæ. Experti Monachi quanta inde Ordinis labes serperet, iis expediri se avebant, illos conferebant Clericis, largiebantur & Laicis, cui malo intercessit Concilium Salmuriense anni 1253. (3) *Statuimus, ne Abbates Religiosa loca, etiam si solitaria fuerint, ad tempus, aut quoad vixerint laicis concedant, sed talibus conferant, quod prædicta loca debito servitio non fraudentur*. Quo videtur copia fieri Monachis, ut ea loca Monachis vel Clericis concredant, dum ne Laicis. Gregorius IX. in Bulla Reformationis Cluniacensium anno 1233. voluit ut in Prioratibus, ubi duo saltem Monachi victitare non possent, alii eorum loco substituerentur (4). *Ut qui solue est, unus vel plures Monachi socii adjungantur, si loci suppetant facultates, alioqui revocetur ad Claustrum: proviso quod in eodem loco divina celebrentur honeste*. Nicolaus IV. idem constituit anno 1289. Benedictus XII. anno 1336. in Bulla Reformationis Canonicorum Regularium sancti Augustini, vetuit ne hi Canonici soli habitarent in Beneficiis, vel Prioratibus simplicibus, quibus nulla imminet animarum salutis procuratio; si duobus saltem alendis Canonicis reditus non suppeterent, jussit eos habitare in Conventibus, quibus funerant ii Prioratus, si modica esset distantia. Si esset immodica, ipsi quidem habitarent, ubi juberet Capitulum, Beneficium alii cuipiam commendarent, qui Clericus utique sæcularis intelligitur.

Hinc summatim illud existit, Beneficia hæc ab ortu suo Regularia, in sæcularia descivisse, volentibus primo, & ita conducere existimantibus Abbatibus, aliisque Su-

(1) Con. Angl. T. 2. p. 284. (2) Can. 10. (3) Can. 18. (4) Bull. T. 2.

Superioribus Regularibus, suapte sponte, quibus assensi sunt tandem Episcopi, cum aliquando abnuissent. In causa vero fuisse inopiam & angustias loci, qui Clericum posset unum, non posset duos Monachos sustentare. Fuisse & mandata Conciliorum, Pontificum & Episcoporum, quibus satius visum est ea Beneficia qualibuscunque committi Clericis, quam in Laicos profanari, vel Monachis offensioni esse, quorum ibi vigor & pietas magnopere periclitaretur.

VII. Idem vero ipse Benedictus XII. anno 1336. Bullam promulgavit Reformationis omnium beati Benedicti Regulæ sectatorum, qua declaravit, quibuscunque ejus Ordinis Beneficia collata fuerant sive ab Apostolica Sede, sive a Legatis, sive Rescriptis ejus, aut quibus in posterum conferrentur, eos omnes tam posse his spoliari Prioratibus, Administrationibus, Officiis & Beneficiis, quam si ea illis Superiores Claustrales contulissent (1). *Prioratibus, Administrationibus, Officiis, seu quibuscunque Beneficia privari valeant, & ab illis etiam amoveri ex causis rationalibus, ac si per Superiores suos de suis Beneficiis eis foret provisum.* Centum ante annis per cuniculos nescio quos adrepebant Monachi, ut suis in Administrationibus a Sede Apostolica confirmarentur, ne his depelli & revocari possent. Obsurduere Pontifices ad ejusmodi postulationes. Sæculo XIII. magis magisque labefactata disciplina, impetrari a Pontifice & a Legatis ejus cœpere Beneficia & Officia Claustri. Id tamen, ut vides, retentum est quantumvis a Pontifice ad ea Officia provecti, a Superioribus Regularibus amoveri possent. Sed difficillimum erat eam clausulam ac moderationem diu vigere. Ambitiosior enim Monachus, qui Pontifici obrepserat, exculpseratque Provisionem Statutis Monasticis adversantem, facile eadem auctoritate, quod semel extorserat, vindicabat.

VIII. Nihil in præteritis reliquere Abbates Cluniacenses, quo has Monachorum cupiditates & præstigias præverterent. Anno 1200. Hugo V. Abbas Statuta compilari fecit, quibus juniores Monachi Prioratibus arceotur, donec diutina ponant tyrocinia: qui Obedientias vel Beneficia flagitabant, eos hæc ipsa prehensatio summovebat; quin & acerbioribus pœnis subjiciebantur si ineptas ejusmodi preces iterarent (2). *Ut suis desideriis satisfaciant, Obedientias petunt, vel sibi reditus assignari. Statuimus, ut ipsis in hujusmodi petitionibus nullus præbeatur assensus; immo si commoniti non destiterint, graviori disciplinæ subdantur; & qui habuerint, amittant taliter acquisitas.* Statutum est, ut qui Magnatum sæculi favorem & preces interponerent, ad eblandiendas qualescumque Obedientias, ii nec his, nec ullis aliis eo anno donari possent. *Interventu sæcularium committi sibi Obedientias vel Prioratus exposcunt. Statuimus ne ullus taliter quemlibet petens honorem, unquam illum obtineat, vel alium infra annum.* Placuit ut Prioratus, Decanatus, aliæque administrationes gratis & uni pietati ac virtuti donarentur; nec nisi rationabilibus causis abdicarentur, qui donati illis fuissent; nec ullius unquam momenti habendas confirmationis qualescunque litteras, ne unquam amoverentur. *Litteris eos non oportet inniti, quemvis de non removendo litteras habeant confirmationis.* Statutum est, ne Prioratus darentur, maxime Conventuales, nisi Præsbyteris, vel iis qui intra annum eo Ordine initiarentur, alioqui exauctoratum iri. Voluntati & arbitrio Priorum subjectæ sunt Obedientiæ prorsus omnes. *Ut omnes Obedientiæ sint in manu & dispositione Priorum, qui adjunctis sibi quos voluerint adjutoribus, faciant sicut viderint expedire.* Vetitum ne quis fundus ad vitam Monacho daretur (3). *Nec nostris ullum ministerium ad hæreditatem, vel vitam committatur.* In aliis infra ibidem statutis observare est, quibus paulatim gradibus in preces rueret & pessumdaretur disciplina. Beneficia condebantur, perpetuitas illis accedebat, & ea denique rerum copia, quæ sæculares Clericos inescaret. Peti primo cœpere Prioratus & Obedientiæ, aut certi quidam reditus. Tum interponi Optimates, ad hæc obtinenda. His accessere chartæ confirmationis, ne revocari possent. Et hæ primum chartæ a Superioribus Regularibus, mox & a Pontifice expetitæ sunt.

IX. Ex aliis Statutis, quæ eidem ascribuntur Hugoni V. aperitur nobis origo Eleemosynarii, quæ tota ad sanctimoniam spectare videbatur. Proscindebantur passim Cœnobia, quod reditus pauperibus fovendis dicati alio detorquerentur. Commendati

O 2

(1) Cap. 32. (2) Bibl. Clun. pag. 1460. 1465. 1466. (3) Ibid. pag. 1468. 1469.

dari ergo ii sunt pio & religioso Monacho, qui Deo inspectore & judice eos dispensaret (1). *Multum nobis a plerisque detrahitur, & utinam immerito, quod res ad eleemosynas pauperum deputatas, in alios usus quam deberemus, convertimus, &c. Eleemosyna fratri Deum timenti custodienda tradatur, qui omnes reditus in usus pauperum fideliter convertat; qui una ad plus sit equitatura contentus, paucis servientibus, modicis sumptibus: quia quidquid uni ex minimis subtrahitur, Deo aufertur. Nos in hoc animas liberamus, ipsis quibus est hæc cura commissa, de sua administratione Judici omnium Deo, in districto examine responsuris. Delinquentes autem cum compertum fuerit, ceteris acrius puniantur.*

His subjicitur institutio Hospitalarii, cui hospitum cura delegatur. Porro simile veri est ab his non discrepasse institutionem ceterorum officiorum. Namque, 1. æquitati & pietati adprime concinebat delegatio Eleemosynarii pauperum necessitatibus consulturi. 2. Jubetur Eleemosinarius commendatas sibi pecunias omnes in pauperes penitus effundere. *Omnes reditus & proventus in usus pauperum & peregrinorum fideliter convertat.* 3. Impensæ ab ipso Eleemosynario faciendæ præscribuntur, & modico contentus esse ipse quidem jubetur, *Modicis sumptibus*: quod enim nimio plus ille sibi indulget, *Deo aufertur*. 4. Oneratur conscientia Eleemosynarii, ut qui Christo summo Judici rationes facturus sit: *Judici omnium Deo de administratione sua responsurus*. 5. Tum interceditur Superioribus Regularibus, qui Prioratus, Administrationes & Beneficia Ordinis vel Clericis conferebant, vel aliis quam ejusdem Ordinis Monachis. Ex quibus efficitur, non successisse tantum Clericos Monachis alicubi in has administrationes, sed & in onera earum successisse, & eidem sanctissimæ administrationis legibus mancipatos fuisse. Unde & parvo sui cultu victuque seposito, reliqua omnia jubentur expendere in pauperes, in hospites, in misellos quosque. Multo posteriora fuere Statuta Henrici I. Abbatis: anno enim 1308. ille creatus est Abbas, & monentur tamen Administratores & Beneficiarii omnes Ordinis non aliud quam patrimonium pauperum penes illos esse depositum (2). *Exhortamur Abbates, Priores & ceteros Administratores Ordinis nostri, quibus sicut & aliis Ecclesiæ Prælatis concessa est potestas facultates Ecclesiæ sanctæ Dei dispensandi non distrahendi, vel dilapidandi, quatenus rebus & bonis hujusmodi, tanquam commendatis, non propriis utendo, res ipsas & dicta bona fideliter dispensent, expendantque in usus pios, licitos & honestos; nihil de rebus & bonis dictis, quæ sunt ministrorum & pauperum Christi bona, dilapidando, &c.*

Saluberrima hæc erant monita, sed ex iis tamen elucet, jam ita collapsam fuisse disciplinam, ut Abbates, ceterique Administratores, fidei suæ & conscientiæ dimitterentur, nullis cuiquam redditis rationibus: non aliter quam jam inde ab anno 1200. cum Eleemosynario dispensatum fuerat. Sed Eleemosynarii & aliorum Administratorum diversissima longe ratio erat. Cum enim de Conventibus ipsis expostulatum fuisset, eisque passim obtrectaretur, quod pauperum portionem suos ipsi privatos in usus deflecterent, ea portio pauperum sejungenda penitus fuit. Adde quod quam pauperum ipsæ necessitates, tam & eleemosynæ latere plerumque debeant. Hinc adductus est Joannes de Borbonio in Statutis suis Reformationis anno 1458. ut Abbates omnes, exceptione nulla, ne Abbatis quidem Cluniacensis, juberet ut sæpius anno quolibet dati & accepti rationes exhiberent, ut supra jam attigimus. Iisdem Statutis sancitur, ut reditibus Sacristiæ & sacris Ecclesiæ vestibus dicatis, quarta pars ipsi Sacristiæ condonetur, tres reliquæ portiones reparandis & ornandis Templis impendantur. Non temere conjiceret quis, reliquis Administratoribus hunc eundem modum tenendum fuisse in dispensatione commendatorum suæ fidei proventuum. Denique his Statutis concerpitur nova illa consuetudo, & in dies singulos magis magisque invalescens, Clericis dandi, vel Laicis eas administrationes, quæ Monachis mandari tuto possent (3). *Inhibemus districte, ne de cetero personis sæcularibus, Clericis, vel Laicis dentur aut tradantur aliquatenus Prioratus, vel alia loca, ubi Monachus seu Monachi consueverunt morari.* Si excipias autem vetuisse Concilia ne Monachi soli quovis in Beneficii domicilio habitarent: reponam & ego jam in his statutis obviatum fuisse ei discrimini. Jussum enim fuerat,

(1) Ibid. pag. 2474. 2475. (2) Ibid. pag. 2478. 2479. 1564. (3) Ibid. pag. 1604. 1608. 1612.

rat, ut ubi duo saltem Monachi vitam tolerare non possent, ea loca superioribus Conventibus unirentur, sacra autem ibi ministeria obirentur per Vicarios (1). *Et ubi non possunt esse duo Monachi, sed solum unus, quia facultates non suppetant, talia loca, si fieri possit sine scandalo, sunt revocanda ad manus Superiorum, proviso nihilominus in hoc casu quod in locis talibus mere solito celebrentur divina.*

X. Extinguendis funditusque subruendis Administrationibus minus utilibus, aut periculosis, Sedis ipsius Apostolicæ auctoritatem interposuere Abbates & Priores; belle omnino si non interposuissent & ad ea quæ Regulari disciplinæ subinfesta erant. Anno 1362. Prior Sancti Martini de Campis in Prioratu Sancti Dionysii de Carceribus in Civitate Parisiensi, Officium Sacristæ extinxit, ejusque reditus ei Prioratui adjunxit: quod Officium id toleratum dumtaxat fuisset citra necessitatem. *Cum in veritate nunquam fuerit ibi tale Officium intitulatum, nec per nos statutum, seu ordinatum; sed solum toleratum temporaliter de munificentia & permissione Prioris dicti loci sub certis oneribus & servitiis, &c.* Anno 1388. impetratum est Rescriptum Clementis VII. ad Officium Sacristæ expungendum, quanquam nunquam ulla stata & certa fuisset ejus Officii institutio: *Et nihilominus declaraverunt nunquam Officium Sacristæ fuisse in eodem Prioratu intitulatum, seu per eos statum, vel etiam ordinatum.* Ubi perspicis, ut Monachorum aviditate, & privatis atque inconsideratis Superiorum affectibus instituerentur quandoque Administrationes illæ, nulla satis gravi necessitate, & sensim sine sensu in Officia, in Beneficia convalescerent, & ingenti annuorum proventuum copia affluerent. Anno 1410. Abbas Cuniacensis Sacristiam Invillanam univit Prioratui ejusdem loci; sed multo frequentius creata ejusmodi sunt Officia, nec sine Pontificum interventu.

XI. Plurimum & lucis & præsidii his omnibus conciliari potest, prolata Pii V. Bulla, qua anno 1568. Cruciferorum Ordini arctiorem disciplinæ formam indixit. Fatetur enim Pontifex ejus cœtus Prioratus, Hospitalarias, ceteraque Officia nonnunquam ab Apostolica Sede collata iis fuisse, quibus in eodem Ordine plura adessent virtutum & meritorum suffragia, ad ipsius Ordinis compendium & dignitatem: postea Regulares ipsos incredibili aviditate omnia prorsus divisisse, & possedisse, in Titulum, vel in Commendam (2). *Ubi vero primum Prioratuum, Hospitalium, & locorum prædictorum cura perpetua certis quibusdam id forte promeritis aut Religionis maxime utilibus, de benignitate seu providentia Sedis Apostolicæ demandata est, ea tunc demum cupido tam multorum animos incessit, ut illa fere omnia aut in Titulum aut in Commendam perpetuam variis prætensis causis sibi paulatim usurparint; & qui illa sic postea possederunt, minus morigeri atque obedientes suis Superioribus effecti, fructus, qui prius ad publicam utilitatem commoditatemque Religionis, & in alendis pauperibus dispensabantur, proprios sibi fecerunt, profanis etiam usibus applicantes.*

Certissima ea est descriptio ruentis disciplinæ Regularium Ordinum, temporalium partitione, Officiorum Claustralium emersione, & erectione in Beneficia, vel in Commendas. Addit Pontifex, ab Innocentio VIII. & Clemente VII. ei Ordini assertam fuisse bonorum temporalium communionem, & Regularem observantiam, rescissis Titulis omnibus peculiaribus & Commendis, congestis in unum penu bonis omnibus, jussisque posthac Prioribus & Officialibus omnibus triennali tantum administratione defungi. At cum ea disciplinæ ratio in mores invecta non fuisset, innovari a se omnia eorum Pontificum Decreta, revocari provisiones omnes si quæ datæ essent Beneficiorum Ordinis, temporalia omnia in una communem redigi mensam, constituique, ut a Capitulo Generali tertio quoque anno habendo eligeretur Præpositus Ordinis Generalis, cujus administratio non ultra triennium protraheretur: eligerentur & tres Priores cuique Prioratui, quorum primus primo, secundus altero, postremus tertio anno Prioratus munere fungeretur. Difficile erat majori vel sapientia vel pietate obviare morbis omnibus, qui ex temporalium divisione, & Beneficiorum in Monasteriis creatione inoleverant, latiusque in dies serpserant.

XII. Illud certe non opis est nostræ divinare, an recentiores ab annis centum vel ducentis Congregationes, quæ hanc ean-

(1) Hist. sancti Martini de Camp. pag. 333. 373.

(2) Bullar. T. 2. p. 49.

eandem triennii legem Dignitatibus & Officiis suis circumscripsere, constantia & strenuitate majori futuræ sint, quam antiquæ, ad propulsandas illecebras partitionis bonorum, & inde scaturientis Beneficiorum institutionis. Longo sæculorum decursu usuveniunt, quæ ne in suspicionem, aut ne in cogitationem quidem venire potuissent. Sed quamdiu tamen pendet eventus, & res in ancipiti est, æquius est bene ominari. Quin & hoc constat, ipsa maxime Officiorum Claustralium perpetuatione perfectam & absolutam fuisse Regularium Beneficiorum institutionem. Perpetuationem dixi, quod quanquam revocari possent, nec Administratores, Priores, Officiales ulli essent, qui non possent reapse amoveri; erant illi tamen suo quodam modo perpetui, quod nullum iis certum tempus præfixum esset, & raro ea committerent, quibus merito depelli Officio deberent: vel raro certe in eos tam scrupulose inquirebatur. Guimierium in Glossa Pragmaticæ hæc non fefellit ratio perpetuitatis Officiorum & Beneficiorum Regularium (1): *Dicitur perpetuum, quod certo tempore non limitatur, etiam si detur ad beneplacitum Superioris*. Dixit autem hac perpetuatione quasi ultimam manum adhibitam esse constitutioni Beneficiorum Regularium. Fundamenta enim eorum jam inde facta fuerant, cum divisio facta fuerat rerum Ecclesiæ, ac distributio in Officia Claustri; progressio vero illa eorum fuerat, ubi destitum fuerat rationes reddi. Nihil erit quod merito reformident Congregationes novæ, quamdiu velis remisque ab his tribus scopulis declinabunt; a partitione rerum inter Officiales, cessatione exigendarum & reddendarum rationum coram Conventu, vel Officialibus, a perpetuitate Officialium.

XIII. Reconditioris certe prudentiæ fuit illa, quæ non ita dudum convaluit & late pervagata est triennii lex. Prioribus Ecclesiæ sæculis, ad unitatem, & ad Monarchiam vergebant omnia, quod adventasset e cœlis allapsus ipse cœlorum Rex, cœlestem Monarchiam in terris instituturus; & in gloriæ suæ supernam revolaturus sedem, Ecclesiam suam universam uni Apostolorum Principi commisisset, & ejus successoribus, Ecclesias singulas singulis Apostolis, & successoribus eorum. Ejus Monarchiæ cum lex & ingenium esset suavitas, caritas, humilitas, moderatio, nihil hic erat quod civium libertatem terreret. Itaque hujus ministri omnes, Parochi, Archipresbyteri, Archidiaconi, Abbates, Beneficiarii denique omnes priorum & meliorum Ecclesiæ sæculorum perennes fuere. Temporum intercapedine illapsæ in mores hominum pestes coegerunt remedia alia & alia conquirere. Itaque in Congregatione primum Cluniacensi, quæ omnium sane prima fuit plurium Cœnobiorum in unum corpus sub uno Abbate summo coagmentatrix, plures postea sui similes & imitatrices habitum: in ea, inquam, primum Congregatione constitutum est, ut Administratores & Officiales omnes ad nutum revocari possent. Conciliorum Canones & Constitutiones Monasticæ in hoc veluti temperamentum conspiravere, ut Administratores hi omnes amoveri possent, nec amoverentur tamen, nisi vel graviter culpa aliqua vindicanda esset, vel præcellentior quædam illis dignitas adscribenda. Cum ergo etsi revocari possent, rarissime tamen revocarentur, eoque quomodocunque perpetui essent, hinc illis exitialis occasio, ut reditus Officii sui sibi vindicarent ipsis, & a reddendis rationibus se tandem subducerent. Consultissime ergo triennii lege propulsata sunt mala, quæ perpetuitas importaverat: nec immerito videri potest medii ævi perpetuitas perfunctoria, quasi medium quendam locum tenuisse, inter verissimam priorum sæculorum perpetuitatem, & posterioris hujus ævi regulam nunc triennii pervagatissimam.

Omnium primus & princeps videri potest Innocentius VIII. hanc triennii regulam promulgasse in Cruciferorum expurganda a compluribus nævis Congregatione, ut modo a nobis narratum est. Certe testatum facit Pontifex innovari tantum a se primævum in eo ejus Ordinis institutum. *Non ad vitam, sed ad triennium duntaxat, juxta primævam institutionem*. Sed addubitare posset aliquis, annon a Pontifice primæva dicatur institutio, ne ad vitam darentur Officia: ipse vero triennalitatem definierit. Clemens VII. ulterius aliquid molitus est. Voluit enim tres Priores cuique Cœnobio deligi in Capitulo generali, quorum singuli singulis mox annis præessent, dum sequens coiret Capitulum. Idem & a Pio V. confirmatum est. Pleræque Congre-

(1) De Collat. parag. Item quod ad dictas.

gregationes post Tridentinum eidem inhæsere triennii regulæ. Non multo post finem ejus Concilii Franciscani in Capitulo suo Generali multa commentati sunt Capita reformationis, quæ Pius V. confirmavit anno 1565. In illis unum est, quo Abbatissæ triennales jubentur esse. *Sed neque Abbatissa aliqua perseveret ultra triennium, nisi pro reformatione aut aliqua maxima Monasterii utilitate: sed expleto termino triennali ad novæ Abbatissæ electionem procedatur, nulla consuetudine in contrarium faciente.* Bullam aliam publicavit Gregorius XIII. anno 1583. ubi cum enarrasset, quantum dispendii emergat ex perpetuitate Abbatissarum, quantum compendii & ornamenti efflorescat ex earum triennalitate: *Perpendentes varia & multiplicia damna, quibus plerumque afficiuntur Monasteria Monialium, quæ per Abbatissas vel alias Præfectas perpetuas reguntur; e contra vero Abbatissas & alias Præfectas triennales, scientes se lapso termino administrationis suæ rationem esse reddituras, majori studio regimen Monasteriorum gerere:* constituit tandem Pontifex, ut in omnibus Monasteriis Ordinis Sancti Benedicti, Cistercensium, Chartusianorum, omnium denique Italiæ & Siciliæ Ordinum, jam non eligerentur Abbatissæ, vel Præpositæ quævis, nisi ad triennium, cum potestate alias post triennium eligendi. *Quæ elapso triennio præesse desinant.*

CAPUT XXVIII. *P.4. l.4. c.27.*

De partitione bonorum & terrarum Ecclesiæ, inter privatos Beneficiarios, post annum Christi millesimum.

I. Summa partitionum hactenus descriptarum.

II. Episcopi fundis Ecclesiæ laicos sæpe donabant, Concilia illum interdum tenebant modum, ut juberent tantum, nonnisi Clericis posthac dari.

III. Sed & ipsi Clerici in fundos Ecclesiæ quandoque invasere.

IV. Capitulorum Dignitates probabiliter priores aliquid sibi fundorum arripuerunt.

V. Qui fundos dederant, in modum precarii eos retinuerunt.

I. PLuribus supersedere poteramus. Unde nec nisi paucissima hic, quasi ad cumulum addemus. Primis enim inter Episcopos & Capitula partitionibus, fundi ipsi, & agri inter eos divisi sunt. Et ubi rursum Capitula inter Canonicos alias aliasque distribuerunt Præbendas, fundi quoque ipsi Capitularis mensæ distributi sunt. Sui quoque Parochiis & Xenodochiis assignati sunt agri. Nec vero potuere Abbates a Conventus mensa suam divellere, nisi suis utrique fundis attributis. Et ubi rursum Conventualis ipsa mensa repartita fuit inter Officia Claustri, unde tanta Regularium, tanta & sæcularium Beneficiorum copia propagata est, ostensum est supra factum id esse, adsignatis cuique Officio, Prioribus, Decanis, Præpositis, Eleemosynariis, Sacristis, & aliis quibuscunque, fundis, decimis, Ecclesiis Parochialibus. Ne Capellas quidem erigi concessum est, aut in Vicarias cum regimine animarum evehi, vel in Parochias, nisi idonea fundorum dote assignata. De his hactenus.

II. Pauca admodum supersunt. Hinc ordiar porro, quod probabile in primis sit, sæculo x. & xi. bene multos Ecclesiæ agros ab Episcopis assignatos fuisse Clericis, cum tam large iis laicos ipsos munerarentur. Eo malo exulceratus Otho III. edictum promulgavit, ubi illud statim præfatur, hinc Episcopos excusationes nescio quas aucupari, quod prædecessores sui tantam agrorum Ecclesiæ copiam dilargiti essent, ut jam sibi non suppeteret, quo oneribus & expensis satisfacerent, pro Ecclesiæ & Imperii defensione defungendis (1). *Dum pro domorum Dei restauratione, & pro Reipublicæ efficio, nostroque officio commonentur, suarum Ecclesiarum prædia ab aliis detineri causantur, seque imperas non posse perficere revera demonstrant.* Jubet autem Imperator, ut iis concessionibus locus non sit, nisi dum Episcopus superstes est, nec iis teneatur successor. Eo autem Episcopi Ecclesiæ agros largiebantur favori, cognationi, pecuniæ. *Non ad utilitatem Ecclesiarum, sed pecuniæ, & affinitatis, & amicitiæ causa.* His stimulis agebantur Episcopi, ut etiam lubentius Clericis darent, quibus cognatione, vel amicitia innexi essent,

(1) Pii V. Constit. 103. Coll. Rom. Holst.

sent, & quorum ipsa professio eas largitiones ab invidia & obtrectatione purgaret.

Voluit quidem Concilium Bituricense anni 1031. ut Parochiæ suæ fundos, seu feudum Presbyteralem Parochi obtinerent: sed molestissime tulit hos feudos vel ab Episcopo dominis vicorum conferri, vel ab his in Parochos usurpari. *Ut sæculares viri Ecclesiastica Beneficia, quos sevos Presbyterales vocant, non habeant super Presbyteros.* Concilium Turonense anni 1060. luculentius declarat, hæc eadem Beneficia prius ab Episcopis vario quæstio colore laicis concessa fuisse, quæ nisi Clericis posthac largiri a Conciliis prohibiti sunt. Nulla & irrita hic fore decernitur concessio, quæ pecunia facta fuerit, aut illicitis conventionibus (1). *Pecunia, aut aliqua inconveniente conventione, aut quolibet modo contra Canonicam censuram.* Cum obtineri nequeant ex Canonicis Constitutionibus Beneficia, nisi a Clericis (2). *Aut ministerium vel Beneficium, quod novissi Clericos habere sanctorum Patrum sancivit auctoritas.* Satis innuitur, eo peccatum esse, quod Beneficia Clericis solis addicta, aliis quam Clericis conferrentur. Ex Canone sequenti uberior etiam infunditur lux. Edicitur enim, ut si Prælatus præter Canones, aut Beneficium conferret, aut Præbendam, aut Canonicatum, intercedant Clericis, & ab eo appellent ad Pontificem, vel ad vicinos Episcopos. *Si Episcopus aut Prælatus quilibet contra præfixam regulam aliquod Ecclesiasticum Ministerium, vel etiam ipsam Præbendam, quæ canonica dicitur, ordinare aut dare voluerit, libere liceat Clericis contradicere.* Canone denique proximo prohibentur Prælati vendere, aut dare nova Ecclesiæ Beneficia, hoc est alienare, quod id tentari vetent Canones. *Nullus Episcoporum vel Prælatorum aliquod novum Beneficium de rebus ad jus Ecclesiæ pertinentibus ulterius præsumat contra Canones alicui vendere, aut dare. Quicunque hactenus alienare præsumpsit, &c.* Atqui non vetabant Canones aliquo Ecclesiæ agello præmiari Clericos; nec quod dabatur Clericis, id alienabatur, cum post eorum obitum Ecclesiæ redintegraretur. Non alio ergo hæc vergunt, quam ut ne laicis dentur Beneficia, quæ non cadunt nisi in Clericos; vel denique ut in dispensandis Beneficiis Episcopi Clericos laicis præponant.

III. Occupabant & ipsi aliquando Clerici largitionem Episcoporum, uti & laici, & fundos Ecclesiæ involabant: quo nunquam tamen legitimus Beneficii Titulus constabatur, nisi illum Episcopus confirmasset. In Concilio Uxeliodunensi anno 1081. contulit Archiepiscopus Bituricensis Monasterio, quidquid rerum Ecclesiæ laicis extorserat, & quidquid vel laici posthac, vel Clerici essent restituturi. *Quorum partem, ipse per auctoritatem officii nostri laicis, qui ea rapina longo tempore detinuerant, eripuit, de aliis omnibus, quæ adhuc laicali, vel Clericali etiam violentia auferuntur, quando restituentur, eandem prædicto Monasterio concessionem faciens.*

IV. Dignitatibus primo Capitulorum assignatum est fundorum & agrorum aliquid, antequam tota Capitularis mensa in partes dissiliret. Confirmavit Alexander III. Capituli Cathedralis erectionem ab Episcopo Alexandrino factam in propria ejus Ecclesia. Dignitates ab eo institutas firmavit, Præpositi, Archipresbyteri, Cantoris (3): *Singulis prædictas dignitates Apostolica auctoritate confirmamus.* Denique confirmavit & Canonicis complures Parochias illis assignatas. *Præterea Ecclesias usibus vestris Canonicis deputatas, scilicet sanctæ Mariæ, &c. Vobis nihilominus duximus confirmandas.* Ut in Monasteriis cœperant Abbates separare suam sibi mensam, tum ejus exempli contagione afflati Officiales Claustri fundos inter se partiti fuerant: extremi omnium Monachi fundos, vel reditus haud sane magnos assecuti erant. Ita non distat a veri similitudine, in Ecclesiis Cathedralibus initium ab Episcopis factum esse, tum Dignitates suam sibi quoque fundorum vindicasse partem, & denique singulos Canonicos in partem ipsos quoque venisse communium antea Præbendarum.

V. Nec abhorret a verisimili, qui se Ecclesiæ cum patrimonii sui parte addicebant, eos in titulum Beneficii accepisse hos ipsos fundos suos, vel alios quosvis etiam in morem precarii. Jussit Alexander III. ab Episcopo Verulorum auferri Officium & Beneficium Subdiacono, qui impos sui & continentiæ impatiens habebatur, ea lege, ut si quid agri Ecclesiæ adtulisset, dum ad

[1] Can. 21. [2] Can. 1. 2. 3. [3] Ep. 54.

ad eam accederet, id illi totum refunderetur (1). *Sane si Ecclesiis quibus attitulati fuerant, de possessionibus, aut aliis bonis suis aliqua contulisse noscuntur, cum ab earum Ecclesiarum Ministerio fuerint & Beneficio sequestrati, ad ipsos recta via dominium & proprietas illico debet absque ulla contradictione redire*. Anno 1233. in Concilio Biterrensi veritum est, ne cum sese quis addiceret Monasteriis, addiceret & temporalia bona, spe Beneficii Ecclesiastici consequendi. Eam enim esse simoniacam corruptelam (2). *Quidam ut intelleximus, se & sua conferunt Monasteriis, sub spe ut ipsis postmodum Ecclesiastica Beneficia conferantur, quod omnino damnabile est propter maculam simoniæ*. Potest se quis cum rebus suis Ecclesiæ dedere, pia enim illa & religiosa est liberalitas. Possunt ab Ecclesia Beneficia accipi vicissim gratuita, cum grati animi eximia cum primis sit laus. Sed nefas est temporalia Ecclesiæ dari spe spiritalis compensationis Beneficiorum. Ita enim pretio emuntur, quæ nullo prorsus æstimari possunt pretio. Anno 1161. Bernardus Episcopus Tolosanus dominum & dominam d'Escalquens in Canonicum & Canonicam admisit Ecclesiæ sancti Stephani Tolosæ, ut supra jam diximus. In classem citra dubium Canonicorum laicorum hic Canonicus, & hæc Canonica referebantur; sed quæ hic ratio describitur accipiendi ab eis dominium proprium prædii alicujus, & restituendi mox ejusdem in usumfructum, eadem ipsa est, qua & cum veris Canonicis res transigebatur. Laici enim Canonici ad normam Clericorum regebantur (3). *Commendamus vobis in obedientia sicut uni de Canonicis nostris commendare solemus, totum illum honorem d'Escalquens, quem tu de proprio honore nobis dedisti*. Expressissima res est, & hinc lucis non parum ad Bullam Benedicti XII. pro reformatione Canonicorum Regularium Sancti Augustini anno 1339. cum agit de recipiendis Clericis & Laicis, qui cum Clerici & Laici permaneant, in Canonicos tamen admittuntur in Ecclesiis Cathedralibus, vel Collegialibus Canonicorum Regularium, quibus se suaque dant & devovent. *Probibemus insuper ne in Ecclesia Cathedrali, seu Monasterio, vel loco alio Religionis ejusdem, quivis Clericus sæcularis vel laicus, recipiatur in Præbendam, seu etiam portionem, nisi eidem Ecclesiæ seu Monasterio, vel loco dederit primitus se & sua*. Est quod merito stupeamus in his, quæ sequuntur. Vetat enim Pontifex dari hanc Præbendam ad vitam, aut ad certum tempus: *Nec hujusmodi Præbenda seu portio ad vitam, vel ad tempus vendatur, detur, seu alias concedatur eidem*. Ejus nodi solutio non magnopere forsan abstrusa est. Dabat enim Tolosanus Episcopus Præbendam ad vitam Nobilibus illis, de quibus supra, quod eos etiam Canonici in societatem suam allegerent ad omne vitæ tempus. At Canonici Regulares nihil concedere poterant, nisi ad quantum tempus Superioribus liberet; quod omnia apud eos nutantia & revocabilia sint. Profitebatur Tolosanus non aliter se habere laicos hos Canonicos, quam eos qui Clerici & veri Canonici erant. Diximus autem jam quanquam revocabiles essent ad nutum hæ Præbendæ Regulares, fuisse tamen vere perpetuas, eo sensu qui supra explanatus est. Sive Clerici autem sive Laici essent hi Canonici, illud utrisque commune erat, ut ea ipsa prædia usufructuario jure possiderent, & in Beneficium, quorum proprietatem Ecclesiæ concessissent.

De Pensionibus.

CAPUT XXIX. *P.2. l.4. c.18.*

De Pensionibus in Oriente, in Italia, in Gallia, in Hispania, usque ad annum octingentesimum.

I. Pensiones aliæ fundorum, aliæ redituum.

II. Exemplum pensionis constitutæ in Concilio Chalcedonensi.

III. In eam pensionem variæ observationes. A Concilio, a Papa, a Magistratibus instituitur. Non datur nisi quo honeste sustentari quis possit.

(1) Append. Conc. Lat. 3. Part. ult. c. 7.
(2) Can. 22.
(3) Catel. Memoires du Langued. p. 884.

IV. V. Alia exempla ejusdem Concilii Chalcedonensis.

VI. Pensiones ab Agapeto Papa assignatæ.

VII. VIII. Assignatæ & a Gregorio Papa I.

IX. X. Quo tum sensu diceretur Beneficia dividi non debere. De spirituali auctoritate id affirmabatur.

XI. XII. XIII. XIV. XV. Alia exempla pensionum, a B. Gregorio assignatarum Episcopis, quos Barbari suis ab Ecclesiis abegissent, vel Beneficiariis desperatæ valetudinis, eoque functionum suarum jam impatientibus.

XVI. Cur non haberetur tunc ratio, vel annorum; quibus Ecclesiæ quis ministrasset, vel proventuum Ecclesiæ, vel tertiæ redituum portionis?

XVII. XVIII. XIX. XX. XXI. Ab Ecclesias Gallicanas venitur. Pensiones ex fundis assignatæ. Abdicatis etiam concessæ Beneficiariis.

XXII. XXIII. In Hispania Parochi in Clerum transferuntur Ecclesiæ Cathedralis, permanentque Parochi primitivi cum pensione.

XXIV. An possint hæc conciliari cum Conciliis Chalcedonensi & Aurelianensi?

I. PEnsiones hic restant expendendæ, ut quæ & ipsæ pertineant ad rerum Ecclesiæ canonicam distributionem. Erant autem duplicis generis pensiones, aliæ fundis & agris, aliæ proventibus annuis constabant. Priscis enim Beneficiariis concedebantur nunc agri, quorum usufructu sustentarentur, quo & peregrini afficiebantur persæpe Beneficio: ut plurimum tamen fructibus tantum Beneficii ex parte aliqua donabantur, quos eo solatio solvendos censebat Ecclesia.

II. Exauctorato Domno Episcopo Antiocheno, Maximus ipse, qui subrogatus ei fuerat, a Chalcedonenses Concilii Patribus copiam sibi fieri petiit, ut ad ejus sustentationem impartiretur eum portione aliqua proventuum Ecclesiæ Antiochenæ. Compellati sunt autem ab eo Imperatorii Judices, & ipsius Concilii Patres (1). *Deprecor gloriosissimos Judices & sanctam Synodum, ut humanitatem in Domnum exercere, qui fuit Antiochiæ Episcopus, dignemini, & statuere ei certos sumptus de Ecclesia quæ sub me est.* Congratulati sunt Maximo Legati Pontificii, & vehementer commendarunt decerpi aliquid ab eo redituum Ecclesiæ suæ, quo Domnum deliniret, & quiescere suaderet. *Ut sumptus ei de sua Ecclesia, miserationis intuitu, prout æstimaverit, largiatur; ut contentus alimoniis quiescat in posterum.* Assensi sunt & Patriarchæ ceteri, Episcopique omnes, ac denique Judices ipsi applausere. *Amplectente sancta Synodo arbitrium Maximi, & nos eidem consentimus, ejus arbitrio derelinquentes, quæ sunt de Domni honorificentia.*

III. Cum hoc primum obvium se dederit pensionum exemplum, & quidem perillustre, æquum est in illud pauca hæc observari. 1. Maximum & Domnum pacifici ea de re non potuisse, nisi interveniente Concilii auctoritate. 2. Qui eo onere gravandus erat Maximus, ipsemet ultro prosilit, & rem a se expeti profitetur. 3. Ali se & sustentari poscebat Domnus, nihil prætcrea. *Contentus alimoniis, quiescat in posterum, &c. Præter hoc prædicto Domno nihil requirente.* 4. Alendæ pacis & concordiæ causa annuitur ea censio. *Ut contentus alimoniis, quiescat in posterum.* 5. Prima intervenit Papæ auctoritas. 6. Accedit & consensus Concilii. 7. Necessaria videbatur & Regiorum assensio Magistratuum. 8. Quæ priori Patriarchæ de opulentissimæ Ecclesiæ reditibus pensio deciditur, ea necessariis alimoniis terminatur. Id vero minus stupebunt, qui perspectum id habuerint, & altius infixum menti, ne Beneficiariis quidem ipsis & Titularibus delibandum fuisse de patrimonio pauperum, nisi quo honeste sustentarentur, pro suæ & Ecclesiæ, tum dignitatis, tum sanctitatis modo.

IV. In eodem Concilio Chalcedonensi discinctis ejectisque duobus Episcopis Ephesinis, aut ea se nominis gloria jactantibus, permissa est tamen Episcopalis dignitas, & ad sui sustentationem portio redituum amplissimæ & locupletissimæ Ecclesiæ, ita sane ut eorum unicuique ducenti non amplius solidi aurei assignarentur (2): *Memoratis scilicet dignitatem tantummodo Episcopatus habentibus, deċensque solatium, ἐκ τῶν μισθῶν τῆς ἐκκλησίας.* Et inferius: *Ab*

(1) Act. 10. Conc. Chalc.

(2) Act. 11. 12.

Ab Ecclesia esse pascendos, &c. *Habeant dignitatem Episcopi*, & *ex redditibus memoratæ Ecclesiæ*, *nutrimenti gratia* & *consolationis*, *annis singulis solidos aureos ducentos accipiant*. *τι φῖι ἕνεκα ἢ παραμυθίας*, *γηρεῖν γιαν εἶν*. Consensione totius similiter Concilii assignata est hæc pensio; qui autem præsentes aderant Regii Magistratus, non assensi sunt duntaxat, sed summam ipsam defixere pecuniæ, quæ mox & Concilio probata est. Hæ vero pensiones, perspicis quam non consentiant ambitiosæ nostrorum hodie Beneficiariorum opinioni, aut expectationi. Sed illud iterum iterumque inculcabo, cum persuasum tunc & præjudicatum omnibus esset, ultra necessariæ sustentationis modum ne titulares quidem Beneficiarios quidquam posse sibi vindicare ex sacro Christi & pauperum fisco, ulteriores nec optari potuisse pensiones, nec concedi. Ac rursus cum disciplina tunc & frugalitas vigeret Canonibus commendata, vel principum orbis Episcoporum expensæ intra eam pecuniæ quantitatem cohibitæ fuisse non immerito creduntur. Quanquam ea res tota metienda quoque sit ex rerum venalium pretio, & auri, argentique, ac pecuniæ quantitate, ubi perinde ut sæcula sunt & loca, infinita quædam intervenit discrepantia.

V. In eodem denique Chalcedonensi Concilio distinita est causa alia duorum Episcoporum, Episcopatu ei adjudicato, cui videbatur jus suffragari, alteri annuo pensionis proventu, delegata Antiocheno Episcopo potestate, ut ei moderaretur, perinde ut essent reditus Ecclesia (1). *Dignitatem Episcopatus habeat*, & *pascatur*, *sicut Maximus Episcopus Antiochenorum*, *secundum facultatem Perrhenorum sanctissimæ Ecclesiæ disposuerit*.

VI. Haud satis scio, an pensionibus annumerari debeant stipendia ea quibus levabantur Clerici illi, de quibus Agapetus Papa in Epistola ad Episcopos Africanos, qui ejurata Ariana hæresi, Ecclesiæ recolligebantur illi quidem, sed austeriori ea conditione, ut nihil unquam attingerent, Ecclesiæ functionum, nec ad altiores unquam gradus aspirarent. Sportulis certe iisdem, quibus & Catholici Clerici, fruebantur. Probavit Pontifex id decretum, ut humanitati & largitati Ecclesiæ adprime consentaneum (2). *Canonum vos reverentiam judicem omnes appetere potius*, *quam gerere cupiditatis ardorem*. *Venientes igitur ad fidem sincerissimam*, *nutriat humanitas*, *consoletur*, *prompta sit omnibus misericordia*, &c.

VII. Ablegabat Gregorius Magnus in Monasteria pœnitentiæ peragendæ causa Presbyteros. Diaconos, ceterosque Clericos incontinentiæ convictos: ita quidem, ut Monasteriis ne oneri essent, quibus æqua pensio in eam rem refunderetur (3). *Ad usum tamen suum accipiant*, *unde ad pœnitentiam subsistant*; *ne si nudentur*, *locis in quibus dati fuerint*, *onerosi sint*. Agit quidem ibi Pontifex de iis, qui ex servitutis fæcibus ad Ecclesiasticos Ordines asciti fuerant; sed & de ceteris par militat ratio.

VIII. Sed multo luculentius ex hujus Pontificis Epistola ad Episcopos Illyrici, elucescet, quæ tunc fuerit pensionum lex. Per Provinciæ Præsidem mandaverat illis Imperator, ut tecto mensaque exciperent eos Episcopos, quos belli & hostium furor suis exturbarat Ecclesiis. Rescripsit porro illis Gregorius, æquissimum omnino esse tam pio morigerari præcepto Imperatoris; sed longe gravius effusiusque præceptum cœlestis & immortalis Regis eorum auribus insonuisse necessaria quævis subsidia suppeditanti, non Collegis tantum, seu Episcopis, sed ipsis etiam hostibus, si qui in eorum manus inciderent, & quovis egerent. Necesse ergo esse, ut Præsules eos in societatem sibi adjungant fruendorum omnium Ecclesiæ proventuum, nulla tamen spiritalis jurisdictionis, aut Episcopalis dignitatis parte ad eos derivata. Nec enim dividi posse ulla Beneficia, nedum Episcopatus: at eos minime tum dividi, cum eorum Beneficentiæ rivuli longe lateque sparguntur (4). *Dignoscitur sacris apicibus destinatis jussum fuisse*, *Episcopos quos a propriis locis hostilitatis furor expulerat*, *ad eos Episcopos*, *qui nunc usque in locis propriis degunt*, *pro sustentatione* & *stipendiis præsentis vitæ esse jungendas*; &c. *Habemus majus his mandatum æterni Principis*, *quo ad hæc terribilius peragenda compellimur*, *ut non dico fratres* & *Coepiscopos nostros*, *sed ipsos etiam quos vobis contrarios patimur*, *cum opportunitas postulat*, *in conferendis subsidiis necessitatum carnalium diligamus*. *Oportet*

(1) Act. 14. (2) Ap. 2. (3) L. 1. Ep. 42. (4) L. 1. Ep. 43.

tet ergo vos ad hanc rem, & cœlesti primitus Principi obedientes existere, & Imperialibus etiam jussionibus consentire.

IX. Hoc uno peregregio contextu mirum in modum roborantur, quæ supra de pensionibus observata sunt; iis non donati nisi Clericos, & tum sane cum penuria confli&tantur; necessitati & inopiæ accommodandas eas esse; Imperatoribus & suum is Principibus familiare fuisse, ut iis decernendis intervenirent, quando urgens necessitas declarabat a Deo ipso eas decerni. Sed unum superest, quod magni interfsit hic præterea observari. Postrema Ecclesiæ hac ætate nostra sexcentis ab hinc annis pervagatissima illa fuit juris Canonici Regula, Beneficia dividi non debere, nullam in ea cadere divisionem. Ita factum est, ut pensiones juri communi adversariæ essent, cum dividantur Beneficii fructus, iisque potiantur jam, tum qui titulo gaudent, tum qui pensione. Summam ergo auctoritatem necesse fuit interponi, qua juris communis vinculum relaxaretur. Nec facile tamen assentiar primæva illa Ecclesiæ ætate, eo sensu illam juris regulam donatam fuisse. Cum enim reditus omnes Ecclesiæ tum in commune ab omni Clero possiderentur, cum in eorum participationem extranei quoque Clerici vocarentur, cum egenis prorsus omnibus portiones hinc suæ deciderentur: ne simile quidem veri est, id placuisse tum, ut ne temporales Beneficii res dividerentur.

X. Referendum ergo illud est ad potestatem spiritalem, ad unitatem Pastoris, & Pastoralis officii, cujus portio semper aliqua Beneficiis omnibus annexa est, ad jurisdictionem & thronum, quem hic Gregorius definiebat, cum duobus communicari non posse; qui ex adverso in votis habuit, quod & pio cuicumque optabile semper fuit, ut res temporales Beneficii, in tot possent scindi portiones, quot sunt egeni. Ea manifestissime Gregorii sententia est in Epistola supra laudata, ubi Episcopos cohortatus, ut non in Collegas solum Episcopales reditus suos dividerent, sed & in pauperes & ærumnosos omnes; mox faces illis admovet sanctissimæ æmulationis, uti unitatem jurisdictionis suæ indivisam & illibatam sacerdotalis regni majestatem tueantur (1). *Non quidem ut per communionem Episcopalis throni dignitas dividatur, sed ut ab Ecclesia juxta possibilitatem sufficientiæ debeant alimenta percipere. Sic enim & proximum in Deo, & Deum in proximo diligere comprobamur. Nullam quippe eis nos in vestris Ecclesiis auctoritatem tribuimus, sed tamen eos vestris solatiis contineri summopere hortantur.*

XI. Redeo ad exemplum aliud propius Concilio Chalcedonensi. Cum sede sua canonico judicio depulsus fuisset Agaton Episcopus Liparitanus, Gregorio visum est, Ecclesiæ pietatis & officii esse, ut ejus consuleret sustentationi (2). *Necesse est humanitatis intuitu, quemadmodum sustentari possit, disponere, &c. Nam nimis est impium, si alimentorum necessitati post vindictam subjaceat.* Itaque ex reditibus Ecclesiæ Liparitanæ addixit illi *quinquaginta solidos*.

XII. Non in hæresin, sed in schisma Istriorum abreptus fuerat Felix Diaconus, *pravis suspicionibus*, adversus quintam Synodum Œcumenicam, & quasi studio defensandæ Chalcedonensis Synodi non illaudato, *quasi recta studio intentionis*. Cum ejus suspiciones Gregorius & allucinationes diluisset, atque ita illum Catholicæ reddidisset communioni, Episcopum Syracusanum per litteras hortatus est, ut in Ecclesia Syracusana sedem ei conferret Diaconi & functiones, aut saltem emolumenta (3): *Sive ut officium Diaconatus expleat, seu certe ut sola ejusdem officii pro sustentanda paupertate sua commoda consequatur.* Ut ejus oneris parte aliqua levaretur Syracusana Ecclesia, utque hujus piæ largitatis laudem ad se quoque traheret Gregorius, modica & ipse pensione Diaconum munerabatur. Duplici ergo pensione ex Romana & Syracusana Ecclesia solvebatur Diaconus, sed ut utrinsque præsidio frugalem duntaxat victum consequeretur. *Quia & nos ei annuum quid de nostra Ecclesia dari fecimus: ut ejusdem operis, quod te hortamur exhibere, participes esse possemus.*

Ablata est ab eodem Pontifice ignavis & muneris sui incuriosis Presbyteris Ecclesia sancti Pancratii, & Monachis commendata, qui & jussi sunt Presbyterum eligere, qui sibi Sacramenta & Mysteria celebraret, habitaret & aleretur in Monasterio. Ea erat quasi pensio congrua, quam Abbas Præsbytero illi pendebat, ut Parocho hujus Ecclesiæ, ad quam rustici convo-

(1) Ibidem. (2) L. 2. Ep. 55. (3) L. 8. Ep. 4.

volabant circumpositi, ut Mysteriorum participes fierent (1). *Præcipimus ut peregrinum illic debeas adhibere Presbyterum, qui sacra Missarum possit solemnia celebrare. Quem tamen & in Monasterio tuo habitare, & exinde vitæ subsidia habere necesse est.*

XIII. Cum Isauriæ Episcopus compulsus esset una cum Clero suo, & corpore B. Donati Martyris, secedere in Ecclesiam Episcopi Coreyræ Insulæ; placuit Gregorio, ut dum detumesceret ejus belli procella, fineret Episcopus Coreyrensis Collegam suum ejus Ecclesiæ oblationibus frui, antea pollicitatione hac constrictum, ut restituta pace, suæ se redderet Ecclesiæ, nec mutuaiæ hujus Ecclesiæ esset unquam *proprius, principalis, Cardinalis Episcopus.* Verba hæc sunt autem, quæ ad pensionem mihi visa sunt magis alludere (2). *Ut excessu benignitas non vincatur, nec illud quod extraneis debetur, fratribus etiam necessitatem patientibus denegetur. Ne nihil charitas agere in Episcoporum mentibus judicetur, si sine consolationis remedio, hi quibus magna habenda est compassio, relinquantur.*

XIV. Expressus est hoc rursus exemplum. Cum Episcopus Galliarum dolore capitis acerbissimo torqueretur, ut ministerii sui munia fungi omnino non posset: voluit Gregorius, ut dum mitiora aliqua ei allucerent intervalla, suaderetur ei sponte ut se Episcopatu exueret, fineretque Episcopum sublegi alium, pensione sibi idonea retenta de proventibus ejus Ecclesiæ (3). *Sic tamen ut quousque eundem Episcopum in hoc sæculo vita tenuerit, sumptus ei debiti de eadem Ecclesia ministrentur.*

XV. Duas has observavit Joannes Diaconus causas, temporumque & locorum vices, ubi Gregorius Episcopis pensiones decerni assentiretur, cum bellicæ tempestates suis illos ejiciebant Ecclesiis, aut ubi conclamata valetudine jam nihil spei suberat, ad functiones suæ Ecclesiæ redintegrari eos posse: quo & successorem petere cogerentur (4). *Expulsos Episcopos aliis Episcopis interim pro sustentatione ac stipendiis præsentis vitæ jungebat, &c. Pontificibus voluntarie renuntiantibus, successores nullo modo denegabat, easque postmodum de reditibus relictæ Ecclesiæ sufficienter nutriendos esse censebat.*

XVI. Illud quoque juvabit hic avertisse, in decernendis his tot pensionibus, non multum laboratum esse de numero annorum, quibus in Ecclesiæ ministerio quis versatus esset: vel de proventibus Ecclesiæ, quæ pensionibus onerabatur. Unum illud maxime cordi erat, quantum egeret is, cui pensio addicebatur; nulla re ei deerat Ecclesia: nihil illi quod redundaret, dabat. *Sufficienter nutriendos.* Cum ergo nonnisi modica decernerentur alimenta ex patrimonio pauperum, 1. non his frustrabantur, quicunque egebant, quanquam non sane diu in Ecclesiæ ministerio fuissent. 2. Nec nisi pauperibus ea concedebantur, non divitibus, quantocunque temporis spatio ministrassent. 3. Revocabantur, cum primum egere quis desisset. 4. Utcunque locuplete quis ab Ecclesia recederet, pensio ei adsignabatur, quæ non tertiæ, non quartæ redituum parti admensa esset, sed ejus egestati. Pauperes quippe omnes Ecclesiæ pensionibus alebantur; nec nisi necessario his vitæ adminiculo subducto, de Ecclesiæ patrimonio saginari quisquam potuisset?

XVII. Eadem porro sapientiæ & charitatis lex in Gallicanis quoque dominabatur Ecclesiis, ex Gregorio Turonensi. Cum ex animo faveret Francis, utpote Catholicis, B. Quintianus Ruthenensis Episcopus, nec satis dissimulare posset subalieno se esse a Gothis animo, qui in ea Civitate rerum potiebantur; hinc Gothorum in eum odia, maledicta, insidiæ. His ille declinandis Arvernum se subduxit, ubi Euphrasius illi Episcopus ex Ecclesiæ suæ fundis prædiisque largitus est, unde ali posset (5). *Largitis ei tam domibus, quam agris & vineis, secum eum retinuit, dicens, Sufficit hujus facultas Ecclesiæ, ut utrunque sustineat: tantum charitas, quam beatus Apostolus prædicat, permaneat inter Sacerdotes Dei.* Largitus est & illi Lugdunensis Archiepiscopus aliquid agrorum suæ juxta Arvernum ditionis. *Sed & Lugdunensis Episcopus largitus est ei aliqua possessionis Ecclesiæ suæ, quam in Arverno habebat.* Ea erat Quintianus sanctimonia ut vel hinc auguremur, nihil illi hac duplici pensione adjici potuisse, quod redundaret. Sed idem Gregorius novo id alibi argumento confirmat (6), cum alibi docet eundem Antistitem Arvernum petiisse, cum Cleri sui parte,

(1) L. 3. Ep. 18. (2) L. 12. Ep. 2. 3. 8. (3) L. 11. Ep. 7. (4) L. 3. c. 26. L. 4. c. 39.
(5) L. 2. c. 36. (6) Vita Patr. c. 4.

te, *Cum fidelissimis Ministris suis*.

XVIII. Eonium Venetorum in Armorica Episcopum narrat idem Gregorius in Gallia retentum fuisse a Rege, cujus jussu Andegavensibus commendatus est, ut ab eis publico sumptu pasceretur (1). *Ad civitatem suam redire non permissus, ut Andegavis pasceretur de publico, a Rege præceptum est*. Non est Ecclesiæ indicta pensio, quod non ejus causa Episcopum retinuisset Rex. Narrat denique idem Scriptor, cum Faustinianus Aquensis Episcopus in Matisconensi Concilio depositus fuisset, Bertramnum, Orestem, & Palladium, a quibus ordinatus fuerat, jussos esse reliquo vitæ tempore illum ut pascerent, & centenos quotannis aureos suppeditarent (2). *Ea conditione removetur, ut eum Bertramnus, Orestesque, sive Palladius, qui eum benedixerant, vicibus pascerent, centenosque ei aureos annis singulis ministrarent*.

XIX. Non multum ab hoc abludit illud Contumeliosi Regiensis Episcopi exemplum, cui ex Ecclesiæ suæ reditibus idoneam decrevit Agapetus Papa pensionem, postquam in Concilio Provinciali exauthoratus ad Sedem Apostolicam provocavit (3). *Patrimonio Ecclesiæ in gubernationem Archidiaconi constituto, ita ut alimonia Episcopo sufficienter non negetur*.

XX. Posset & pensionibus adjungi portio illa redituum Ecclesiæ Cathedralis, qua finebat Episcopus Canonicos suos usque frui, ubi illos in Ecclesiam transtulerat Parochialem, vel Abbatia donaverat, vel Beneficio quovis alio, quod non immerito forsan quis simplex Beneficium dixerit. Quanquam enim Concilio Aurelianensi, cujus est hoc statutum, præstabilius videatur, ut novi hi Beneficiarii stipendiis contenti sint novi Beneficii sui, Episcopi tamen prudentiæ committitur, an Cathedralis eos Ecclesiæ distributionibus spoliari conducat (4). *In potestate sit Episcopi, si de eo quod ante de Ecclesiastico munere habebant, eos aliquid, aut nihil exinde habere voluerint; quia unicuique facultas suscepit Monasterii, Diœcesis, vel Basilicæ, debet plena ratione sufficere*.

XXI. Non soli autem Episcopi, quos facimus aliquod suum sede excusserat Pontificia, Ecclesiæ impediis ali nihilominus solebant: sed & Presbyteri eodem honore habebantur, postquam gradu suo fuerant depulsi. Unde & de Clericis aliis pronum est idem suspicari. Cum in his enim Ecclesia non Clericorum merita ponderaret, sed penuriam & calamitatem, utpote pauperum omnium & calamitosorum parens, atque altrix, multo ei commendatiores erant, qui in ejus ministerio aliquando versati fuerant. Beatus Perpetuus Turonensis Episcopus vetabat restitui unquam gradui suo Parochos duos, quos ipse dejecerat: sed stipendiis Ecclesiæ ali volebat, dum adviverent (5). *Nunquam restitue, sportulam tamen habeant, quandiu vixerint*.

XXII. Ad Hispaniam venio, ubi Emeritense Concilium supra laudatum, facta Episcopis potestate transferendi in Cathedrales Ecclesias suas Parochos agrestes, si quos ei honori pares sentiant: non tamen sint eos ut spolient Parochiæ suæ proventibus, quamvis illos stipendiis impertiantur Ecclesiæ Cathedrali. Cura Parochiæ committenda erat Pastori novo, cui prior Parochus pensionem congruam adsignabat, sicut & reliquis Parochiæ Clericis, quos pro suo quemque gradu alendos & vestiendos in se recipiebat (6). *Et quamvis ab Episcopo suo stipendii causa, per bonam obedientiam aliquid accipiant, ab Ecclesiis tamen in quibus consecrati sunt, vel a rebus earum extranei non maneant; sed Pontificali electione, Presbyteri ipsius ordinatione, Presbyter alius instituatur, qui sanctum officium peragat, & discretione prioris Presbyteri, victus & vestitus rationabiliter illi ministretur, ut non egeat; aut si quæsierit, qui ordinatur, stipendium a suo Presbytero accipiat, quantum dignitas officii cum habere expetit. Clericis vero, vel quos ad serviendum ei dederit, per discretionis modum, quæ necessaria sunt, ministret*. Prior Parochus, qui & Primitivus jam dici potest, titulo semper gaudet, & proventibus Parochiæ omnibus, & novo Parocho, qui Vicarius potius ejus est perpetuus, vel honestam suppeditat sustentationem, vel pensionem congruam, pro ipsius Vicarii arbitrio. Primitiva Parocho solvuntur & suæ ex Ecclesia Cathedrali distributiones, quæ jam pensio dici poterit, ne plura unus & idem Beneficia habuisse dicatur. Æquum porro erat hac assignata pensione ex Ecclesia Cathedrali, repensari Parocho priori pen-

(1) L. 5. c. 29. 40. (2) L. 8. c. 20. (3) Ep. 7. (4) Can. 18. (5) Spicil. T. 5. p. 107. (6) Can. 12.

pensiones eas, quas ipse novo Parocho & Clericis ejus cogitur suppeditare.

XXIII. Est autem hic præ ceteris illud memorabile, quod cum prior Parochos titulum semper retineat suæ Parochiæ, venia illi fit residentiæ in eadem, ut cum Episcopo in Cathedrali sedem possit defigere. Sed perspicuum est ad inusitatam quandam indulgentiam hic omnia temperari, ut adducantur divites Parochi, ad demigrandum suis ex Parochiis ad Ecclesiam Cathedralem, ubi & honoris augmentum, & utilitatis jactura fit. Si quis vero malit, ne ei labi occurratur, Cardinalem & principem Parochum dicere eum, quem nos Vicarium diximus; & quem nos primitivum diximus Parochum, eum Pensionariis illis accensere, qui retentis fructibus Titulum resignant, & pensione contentum jubent esse Titularem; per me licet, ut suo quisque utatur judicio, & suo, quod ajunt, abundet sensu.

XXIV. Sed nemo facile inficiabitur, Emeritensem hunc Canonem Chalcedonensi pugnare, quo vetatur Clericus duabus Ecclesiis adscribi; qui immoderata cupiditate, ab Ecclesia minori ad majorem migrarit, eum ad priorem revocandum esse: si translatio jam perfecta sit, eum stipendiis secundæ Ecclesiæ contentum esse debere, nec delibrare quidquam ex primæ emolumentis, vel Xenodochiis ejus, vel Capellis (1). *Si vero jam quis translatus est ex alia in aliam Ecclesiam, prioris Ecclesiæ, vel Martyriorum quæ sub ea sunt, aut Ptochodochiorum, aut Xenodochiorum, rebus in nullo participet.* Certe Canone hoc perstringuntur ii, qui has translationes cupide ambiunt, cum Emeritensis de iis agat, qui pene inviti transferuntur & inopini, cum aliquo etiam rei suæ detrimento; atque ita non omnino confligantur inter se hi Canones. Sed quod spectat ad pluralitatem vel Beneficiorum, vel Pensionum non valde Beneficiis absimilium, pugnant illi omnino inter se. Nec magnopere laboro, an Chalcedonensi Canone sola excludatur Beneficiorum pluralitas, an etiam pensionum. Sane cum solis tunc distributionibus constarent Beneficia, non ita scrupulose a pensionibus separabantur. Sed cum eo Concilio medicina fieret avaritiæ Clericorum, multo probabilius diceretur æque & pensionum prohiberi pluralitatem, prohiberi & pensiones ipsas, nisi ubi eas extorquet necessitas, uti exemplis supra patuit ex hoc ipso Concilio petitis. Hinc vero rursus parari potest concordia hujus Hispaniensis Canonis cum Canone superius laudato Concilii Aurelianensis I.

CAPUT XXX. *P.3.l.4.c.18.*

De Pensionibus sub Imperio Caroli Magni, & ejus regiæ familiæ.

I. Papa, Imperator, Episcopi pensiones decernunt Episcopis exauctoratis.

II. Qua tunc frequens erat Beneficiorum divisio in gratiam laicorum, poterat & in Clericorum favorem usurpari.

III. Quo tunc sensu dictitarentur dividi non posse Beneficia?

IV. Cur tam raræ tunc essent pensiones?

V. Abbatem hostili incursione a Cœnobio suo ejectum, Rex, ad aliud ablegat opulentius Cœnobium, ubi ejus cura agatur.

VI. In Oriente Episcopi In partibus *finebantur prioribus suis gaudere Beneficiis.*

VII. Poterat Patriarcha Cœnobiis nutriendos commendare, vel pauperes, vel secessus & otii religiosi viros amantiores, vel Episcopos sedibus suis extrusos Barbarorum irruptionibus.

VIII. Pensiones ab Imperatoribus Orientis constitutæ.

IX. De Monachis laicis.

I. Connixus est Carolus Calvus Imperator cum Joanne VIII. Papa, & cum Episcopis Gallicanis, ad firmandum Hedenulfum in Episcopatu Laudunensi, concesso ut Hincmarus, qui eo ejiciebatur, idoneam ex ea Ecclesia sustentationem acciperet. Audiendus hic Aimoinus, ubi Concilii Tricassini texit historiam, quo ea res tota disceptata fuit (2): *Vim facientibus quibusdam Episcopis, & consentiente Rege, dixit Joannes Papa, ut Hedenulfus sua auctoritate Episcopus ordinatus sedem suam teneret, & Episcopale ministerium ageret, & Hincmarus cæcus, si vellet, Missam cantaret, & partem de rebus Episcopi Laudunensis haberet.*

Non

(1) Can. 10. (2) L. 5. c. 37.

Non solum Laudunensem Episcopum Hicmarum Hincmarus Remensis sede movit: unde & nec ei soli ejusmodi pensiones fecit assignari. Cum eodem infortunio perculsus fuisset Rothadus Suessionensis Episcopus, non opimam tantum illi conferri curavit Abbatiam, sed & omnes impulit Provinciæ Episcopos, non tantum ut necessariæ vitæ subsidia, sed & ut copiam illi infunderent omnium commodorum, quod devexa jam esset Rothadus ætate, & deliciis cum fuisset innutritus, his delinimentis demulcendus erat, quo facilius suæ acquiesceret ruinæ. Ita enim de his idem Hincmarus ad Nicolaum Papam I. (1) *Post depositionem autem illius, obtinui, ut unam Abbatiam valde bonam ei domnus Rex & Episcopi consentirent, & omnes nos illi, sicut Patri, de nostris impendiis serviremus: quatenus qui in deliciis vitam semper perduxerat, non frangeretur: tantum ut sediosus & molestus Ecclesiæ, cui præfuerat, esse non decertaret. Quod primum quidem acquievit; sed, &c.*

II. Nihil opus est nos immorari in eorum Episcoporum causa penitus excutienda, quorum tuitionem Pontifices Romani ad quos illi provocaverant, in se receperunt. Utcunque se res habuerit, erat omnino æquitati consentaneum, ut dum vita superaret, sumptu alerentur earum Ecclesiarum, quibus exuti fuerant. Ex pensiones a Papa, a Rege, ab Episcopis, a Conciliis statutæ & confirmatæ sunt. Sed illud hic necessario addendum, quæ tunc fiebant fundorum & redituum Ecclesiæ divisiones, his assignandis pensionibus, eas multo tolerabiliores fuisse, quam vel ante fuissent, vel postea fuerint. Nempe id sibi tum Reges sumpserant, ut terras Ecclesiæ in fundum darent; & ubi puduit postea & pœnituit illos sui hujus consilii, ubi publicas ingemuere calamitates, quibus eo impulsi fuerant, non tamen omnino abstinuere se quin rursus etsi rarius id ipsimet facerent, & Episcopos exorarent, quo in laicorum gratiam has ipsimet facerent divisiones. Cessit tandem monitis Leonis III. Carolus Magnus, publicavitque diploma illud, quod in ejus Capitularibus legitur, & quod ab Hincmaro refertur, quo nimirum interdicit & sibi ipse & successoribus suis, ne cui unquam vel pensiones, vel fundos laicis adsignent in res Ecclesiarum (2). *Ad consultum Leonis Papæ aliud edictum de non dividendis rebus Ecclesiasticis edidit, & Apostolicæ Sedis atque sua auctoritate firmavit, & per omnes Metropolitanas Ecclesias Imperii sui perpetuo servanda direxit.* Jam ipsa Edicti vel Capitularium verba ejusmodi sunt (3): *Ut ab Ecclesia de non dividendis rebus illius suspicionem dudum conceptam penitus amoveremus, statuimus ut neque nostris, neque filiorum & successorum nostrorum temporibus, qui nostram, vel progenitorum nostrorum voluntatem, vel exemplum imitari voluerint, ullam penitus divisionem aut jacturam patiatur.*

III. Eo tunc sensu circumferebatur lex illa Ecclesiastica, & Imperialis *de non dividendis rebus Ecclesiasticis*. Eo tum collimabatur, ut ne Laicis pensiones, ut ne terræ etiam Ecclesiarum addicerentur. Nihil id ad Clericos pertinebat, quibus integrum semper erat, ut ab Episcopo dareutur fundi Ecclesiæ ad usumfructum, ut supra ostensum est. Præter Episcopatus, Parochias, Capellas, nulla adhuc Beneficia certis & perpetuis fundis gaudebant. Canonicis, Archidiaconis, Archipresbyteris sportulæ & distributiones suæ exsolvebantur, & hi demum erant eorum Beneficii reditus, nisi Episcopo adlubesceret gratis illis concedere prædii cujuspiam usumfructum, quod ad successores neutiquam devolveretur. Non eo dividi dicebantur Ecclesiæ res, quod penes Clericos semper essent, quod eorum obitu ad Ecclesiam revocarentur, quod dum superstites etiam essent, distributionum loco esset hic ususfructus. Dum ejusmodi vigeret Ecclesiæ disciplina, facillime annuebatur Episcopis sede sua detrusis, vel pecuniaria pensio, vel fundus Ecclesiæ, quo pascerentur.

IV. Mirum est ergo tam raras tunc fuisse pensiones, tanta cum erat earum facilitas. Frequentiora enim obviam fuissent exempla, si plura etiam hic accumulata a nobis fuissent. Sed rariores forsan eas tunc faciebat ipsa conditio Beneficiorum; quæ solis ex distributionibus existebant, distributiones vero parco victu vestituque constabant. Qui his alicubi abundabant, ne poterant quidem alibi his iisdem donari se velle.

V. Præter duo hæc genera pensionum, quarum illa Hincmari Laudonensis prædio-lo

(1) Tom. 2. pag. 249. (2) Hincmar. tom. 2. p. 765. (3) Capitul. l. 1. c. 58.

o constabat aliquo; illa vero Rothadi solatio aliquo benevolo, quo Provinciæ illum Episcopi recreabant: tertiam hic depromo speciem, quæ temporaria erat, & quæ ad hospitalitatem fere spectabat. Zacharias Abbas a Carolo Rege ad Lupum missus est Abbatem Ferrariensem, ut sumptu Cœnobii ipse cum suis aleretur. Eo se onere absolvi non multo post Lupus expetiit, quod gravioribus his expensis exhaustus, jam non facile posset hospitalitati satisfacere communi, cui tunc Abbatiæ omnes vehementissime studebant (1). *Vel ad locum unde ad nos venit, vel ad alium quemlibet jam dirigatur. Non mediocriter nos gravant expensa, quæ illius hominibus tribuuntur. Unde sublevari deposcimus, ut sit unde aliis ad nos confluentibus hospitalitatis gratiam impendere valeamus.*

VI. Si æquum erat autem Abbates Barbarica infestatione sedibus suis effugatos, in aliorum Abbatum charitate conquiescere, eorumque largitionibus sustentari: erat proculdubio æquissimum Episcopos qui Constantinopoli electi fuerant ad Orientales regendas Ecclesias, quinque ne adire quidem ad eas poterant, quod Infidelium Principum barbarico jugo præmerentur, Commendæ vel pensionis nomine retinere Abbatias, Officia, Administrationes & Distributiones manuales, quibus ante electionem suam fruebantur. Eam in rem Alexius Comnenus Imperator Constitutionem edidit, quæ a Balsamone refertur (2).

Usque adeo vero præjudicatum tunc erat, nefariam esse pluralitatem, non Beneficiorum tantum, sed & pensionum ac distributionum manualium cum Beneficiis, ut Oeconomi, Officiales, Administratores cujuscunque Ecclesiæ, denique Monachi ipsi vehementer detrectarent Episcopatus illos invios & inaccessos, ubi ad eos eligebantur: *Etiam Monachi existentes, &c. Quod priventur Præfecturis & Oeconomiis, quæ sibi adsunt & aliis muneribus, & iis quæ simpliciter dicuntur adelphata, & Officiis, & aliis quibusdam ministeriis.* Eo compulsus est Imperator generalem illam promulgare dispensationem, *dispensatoria ratione disponens*, qua Episcopis his Titularibus servaret possessionem Beneficiorum, Officiorum, distributionum & pensionum, quibus hactenus gaudebant.

VII. Potest & ad pensiones referri, quod idem Balsamon testificatur, penes Patriarcham esse potestatem collocandi in Monasteriis Laicos suæ æternæ salutis ardore flagrantes, vel summa quadam consflictatos inopia, vel Episcopos sedibus suis Infidelium furore extrusos, dum his tamen abunde superfit Monasteriis, quo Monachi proprii foveantur, extraneis utique omnibus anteponendi (3). *Non solum cura animarum Monachorum, sed ipsorum etiam sæcularium incumbit sanctissimo Patriarchæ. Et quando viderit aliquem sæcularium sitientem propriam salutem, quomodo continget prohiberi Patriarcham, quominus in Monasterio eum collocet, ad salutem animæ ejus, qui accedit? &c. Si autem accedit Laicorum quispiam, qui est omnino pauper & inops, vel ex Antistitibus, qui suos thronos perdiderunt, & sunt inopes, & voluerit statuere Patriarcha, ut is victum capiat e ditiori aliquo Monasterio, hoc recte faciet: non supra facultates numeri eorum, qui sunt ordinati. Monachi enim qui sunt intus, debent præferri ceteris omnibus, ad ea quæ sunt sibi necessaria capienda.*

Quæ hic a Balsamone εἰδικὰ τα, vocantur, ejusmodi pensiones erant, quibus extranei arcebantur, ut mox ipsa declarat. Qui autem ab illo appellantur χαριστικάριοι, vel illi ipsi erant his donati pensionibus, vel Laici quibus Abbatiæ erant commendatæ. Eodem vocantur etiam nomine in Bulla Alexii Patriarchæ (4), ubi ait jure sperari, nec a Metropolitanis eos, nec ab Episcopis extrusum iri his Monasteriis, nisi graves & justæ intercedant causæ.

VIII. Santabarenum Episcopum Leo Philosophus Imperator cum exauctorari curasset, referente Cedredo (5), *Alimenta ei ex nova Ecclesia decrevit.* Narrat autem idem Cedrenus Michaelem Pahphlagonem Imperatorem querelis fatigatum Clericorum Ecclesiæ Thessalonicensis adversus Metropolitanum suum, a quo solemnibus distributionibus frustrabantur, cum ei persuadere non potuisset, ut tam pio & tam necessario munere fungeretur, Episcopatus tandem illum abegisse, sacrum ærarium arripuisse, persolvisse Clericis, quidquid pensionum hactenus persolutum non fuisset, reliqua in pauperes effudisse, Prometheum subrogasse in eam sedem, eique Theophanem,

(1) Ep. 23. (2) In Can. 37. Conc. Trul. (3) In Can. 19. Synodi VII.
(4) Juris Orient. tom. 1. p. 254. (5) Pag. 595. 741.

nem, depositum scilicet Episcopum commendasse, ut ne qua re illum deficere sineret, ad victum & cultum opportunum necessaria. *Episcopatum Prometheo committit, mandatque ut Theophani alimenta præbeat, isque privatus vivat*. Pensiones hujusmodi solis constabant alimentis & distributionibus σιτηρεσίοις. Non facile his abuti poterant, qui donabantur; ægre his fraudari poterant quicunque egerent, cum egenorum omnium perfugium sit Ecclesia. Hinc nec moleste ferebant eas pensiones ab Imperatore assignari. Cum enim ærarium & penu Ecclesiæ omnibus indigentibus pateret, non poterat non multo magis iis pandi qui ab Imperatore commendabantur.

IX. Patriarchis quidem vindicatum est a Balsamone jus, quo jamdiu utebantur, constituendi in Cœnobiis pœnitentes, vel pauperes, qui in eis alerentur, quadam fructuum communium pensione illis indulta; cujusmodi fuere in Gallia, qui Monachi laici vel Oblati dicti sunt; sed non eandem ille Imperatori potestatem adseruit. Quæ enim enumeratæ sunt a nobis pensiones ex Imperatorum rescriptis, ex Clericis addicebantur, nec nisi urgentibus & justis de causis: unde nec in his erat quod Canonibus obstrepere merito videretur. Sed a similitudine veri non omnino recedit, in utroque Orientis & Occidentis Imperio, cum Laici tandiu potiti essent Monasteriis, & modica portione Monachis attributa, residuos reditus in domos suas convertissent; ubi postea redigi se in ordinem assensi sunt, eos tum veluti Monachos quosdam laicos evasisse, pensione sibi annua ad tolerandam vitam a Monachis assignata.

CAPUT XXXI. *P.4. l.4. c.37.*

De pensionibus & divisione Beneficii unius in plures Beneficiarios, post annum Christi millesimum.

I. Pensiones invidiosæ, quas temporee Avenionensis schismatis Cardinales exigebant.

II. Exempla canonicarum pensionum circa annum Christi 1200. *a Pontificibus assignatarum.*

III. Non pensio ex Prabenda, sed duobus ipsa dabatur Prebenda, quod Concilia & Pontifices prohibuere. Cur?

IV. Causæ aliæ justæ & injustæ pensionum. An possint Beneficii quod resignant, fructus retineri omnes? An pensio possit exigi ab Ecclesia, cui nihil quis obsequii præstitit? An possit ex modico Beneficio pensionem decerpere, cui aliunde superest, quo se transigat?

V. Ut ad solum fere Romanum Pontificem devoluta sit facultas constituendarum pensionum? Ut possint Judices pensiones decernere, ubi litibus septa & implicata sunt Beneficia?

VI. Varia omnis generis exempla, & qui inde fructus existere possint?

VII. Ad sæculum tertium decimum accedimus. Multa in ea pensionum genera, artes & præstigia ad eas dissimulandas. Beneficia conducta, suscepti eorum Vicariatus. Plures unius Ecclesiæ Parochi. Numerus Canonicorum incertus. Proscribuntur flagitia hæc omnia.

VIII. Alia ejusdem sæculi Concilia & Statuta. De pensionibus quas Prælatis pendebant Ecclesiæ. De Ecclesiis quæ Prælatis addicebantur pensione Beneficiariis servata. Facultas instituendi pensiones Pontifici reservata. Ne pensiones fiat ullæ, nisi ut summum tertiæ fructuum partis.

IX. De sæculo quarto decimo, & ejus Conciliis ac Statutis Pontificum de pensionibus.

X. Sæculum decimum quintum. Avenionensis schismatis flagitia. Pensiones immoderatissimæ. Beneficia Regularia & Officia Claustrorum Cardinales sibi vindicarunt. Reges Angliæ non sine Præsulum consensu pensiones & Beneficia dispensabant.

XI. Quam alieno a pensionibus animo fuerint Carolus. V. Imperator, Carolus IV. Rex, Cardinalis Ximenius? Quæ medicina ei malo fieri possit?

XII. Statuta novissimorum Conciliorum, ad reservandam Papæ facultatem statuendarum pensionum.

XIII. Quæ laicis pensiones assignatæ sint? De pensionibus in Parochias & Canonicatus. Declaratio Regis Ludovici.

XIV. Quam finitimæ sint Beneficiis pensiones hodiernæ?

XV. De resignationibus retentis fructibus.

I. Quæ

I. Quæ in Spolia, quæ in Annatas, de quibus infra, eadem & in pensiones quandoque exarsit invidia & obtrectatio hominum Romanæ Curiæ infestorum. Ab anno jam inde 1385. cum his innovationibus occurrere meditaretur Carolus VI. Rex, uno & eodem Edicto Pensiones complexus est, cum ceteris Annatæ Romanæ exactionibus. Cardinales enim ibi commemorat triginta sex, nec nisi paucis alibi Beneficiis perfruentes, in Gallia accumulari sibi fecisse Abbatias. Prioratus, Xenodochia, Officia Claustralia Monasteriorum, Dignitates in Capitulis: horum reditus omnes percepisse; aut ne invidiosa esset hæc tot Beneficiorum coacervatio, ipsa quidem transcripsisse in alios, at pensiones sibi reservasse, quæ ipsos plerumque annuos superarent reditus Beneficiorum (1). *Cardinales credentes ostendere, quod Beneficia obtineant in minori numero, cum aliquem Prioratum vel Beneficium aliud acceptarunt, illud ad pensionem annuam, quæ frequentius ad valorem redituum dicti Beneficii ascendit, alicui conferri seu dimitti procurant*. Tum jussit Rex eas pensiones occupari, & suæ potestati subjici: *Pensiones annuas quas dicti Cardinales, aut alii super Beneficiis Regni nostri percipiunt, ad manum nostram realiter ponant*. Manaverant hæ quidem pensiones eodem ex fonte, quo & Annatæ, Spolia, Procurationes Visitationum; de quibus omnibus infra, manaverat, inquam, ex egestate & angustiis Curiæ hinc & hinc Romanæ, dum importunissimum illud schisma ferveret. Nec de his tamen solis dicemus pensionibus. Aliæ quoque incident, de quibus controversia fieri possit nulla, canonicis nixæ institutionibus, & necessitati Ecclesiarum donatæ.

II. Ubi Gratianus Presbyter, ille toties a nobis celebratus, tres Pontificiæ Romanæ Sedis incubatores adduxit, ut digniori Apostolorum Principis successori decederent: non tam pensiones illæ fuere, quam partitiones bonorum Ecclesiæ Romanæ, quibus illos demulsit. Sed illa probabilis est pensio, quam Gregorius VII. Presbytero assignavit homicidæ, quem Romam amandarat Episcopus Lincolbiensi. Vetuit illum Pontifex Ecclesiæ unquam suæ restitui, at ejus sumptibus ali voluit (2). *Ne stipendiis Ecclesiasticis careat, &c. Dignum est confequi eum ab Apostolica sede aliquod Beneficium*. Cum idem Pontifex sententiam damnationis a Legato suo latam confirmasset in Manassen Archiepiscopum Remensem, & provocantem audire, tamen rursum non graveretur, jussit, ut Cluniacum secederet, vel ad Casam Dei, & legato se sacramento astringeret, non accepturum se de rebus Ecclesiæ Remensis, nisi parcos & necessarios sumptus, tum suos, tum Clerici, quem comitem assumeret, & duorum non amplius servorum, qui eum comitarentur (3). *Sacramento confirmes, de rebus prædictæ Ecclesiæ te nihil distracturum, nisi quantum tibi & prædictis sociis competenter sufficerit*.

Interpellavit B. Bernardus Eugenium III. Papam (4), ut Episcopi Aurelianensis, qui nuperrime exauthoratus fuerat, debita omnia exsolverentur, ex Episcopalis Ecclesiæ reditibus. *Angitur debitis multis cum sit pauper & inops. Jubeat auctoritas vestra, de rebus Episcopalibus ea solvi.* Alexander III. rescito Abbatiam Trenorchiensem (5) ære alieno oppressam funditus & exaustam esse, enixissime obtestatus est Ludovicum VII. Regem, ut eam Abbatiam *sub regia custodia & protectione susciperet*, & Monachos ejus in alia & alia Galliæ Cœnobia spargeret, interim ibi sustentandos, dum æs alienum Cœnobii proprii expungeretur (6). *Fratres prænominatæ Ecclesiæ, per Regni tui Monasteria facias recipi, & ad tempus eis necessaria provideri*.

Illud onus alendorum Monachorum alterius Monasterii, a pensionis imagine non abludebat. Et tamen Pontifex ipse Regem interpellat summa contentione, ut ei beneficentiæ assentiatur. Incidunt & alia id genus nonnunquam, ubi vel necessitas, vel utilitas Ecclesiæ perspicua est, ut jura nova invehantur, quæ adolescunt lapsu temporis, & corroborantur, sed & quandoque postea ultra lineas evehuntur. Cum Cistercienses Abbatem Urbanus IV. Cardinalitia exornasset purpura, ad Capitulum Ordinis generale rescripsit, non posse ab eis Apostolica detrectari mandata, etiam ad extraneos levandos, quo largius æquum esset,

(1) Preuves de Libert. Gall. c. 22. n. 8.
(2) L. 1. c. 34.
(3) L. 7. c. 20.
(4) Ep. 245.
(5) Tournus.
(6) Append. 2. Ep. 89.

esset, eos Abbatem suum pinguissima pensione demereri (1). *Præcipiendo mandantes, quatenus hilariter & unanimiter disponatis, quod idem Cardinalis talem a vobis annuam provisionem habeat, de qua sicut decus requirit Romanæ Ecclesiæ, & vestri decet honestatem Ordinis, possit honeste sustentari.*

III. Non satis intelligo, an pari jure potuerit aliquando Præbenda uno duobus conferri, qui eam inter se partirentur. Impetitus est a Clero suo Aurelianensis Episcopus, quod unam & eandem Præbendam cum titulo suo duobus concederet (2). *Præbendae dimidiat contra morem.* Concilium Turonense cui præfuit Alexander III. anno 1163. eam corruptelam explosit, edixitque ut quemadmodum Episcopatus, Abbatiæ, & aliæ Prælaturæ uni conferebantur in Titulum, idipsum & in Beneficiis inferioribus retineretur (3). *Majoribus Ecclesiæ Beneficiis in sua integritate manentibus, indecorum nimis videtur, ut minores Clericorum Præbendæ recipiant sectiones. Idcirco ut in magnis, ita quoque in minimis suis membris firmam habeant Ecclesiæ unitatem, divisionem Præbendarum aut dignitatum fieri prohibemus.* Docuit Innocentius III. ut unius Præbendæ Titulus in duos scinderetur: Competitores scilicet eo erant quandoque numero, & tam impotenti ambitione, ut duo ad unam Præbendam eligerentur. Electiones ejusmodi irritas decernit Innocentius, quod prohibeat Turonense Concilium unam duobus assignari Præbendam. Expectativas autem proscripserit Synodus Lateranensis. *Cum sepe contingat, quod ad unam Præbendam duo Clerici propter importunitatem petentium eligantur: Nos attendentes, quod si duo unam Præbendam tenerent, esset illud contra Concilium Turonense, quod Præbendarum prohibet sectionem: & si unus illorum ipsam obtineret Præbendam, sub expectatione alius contra Lateranensis Concilii statuta remaneret; respondemus quod talis electio de juris rigore esset cassanda.*

Rescidit & idem Pontifex partitionem consimile in Ecclesia Trecensi a Legato Apostolico factam & confirmatam (4). *Ambobus stallum in Choro, & locum in Capitulo, & Præbendæ fructus dividendos communiter assignarunt.* Ratio hujus disciplinæ sacræ ea est, quod in Ecclesiis ubi Canonicorum numerus defixus non est, possit quidem unus eligi supra numerum usitatissimum, quod penes Capitulum jus sit ejus numeri augendi: cumque ibi distinctæ non sint Præbendæ, non potest una videri, vel dici Præbenda in duas secari. At in Ecclesiis ubi determinatus est numerus Canonicorum, non facile is augendus est, ut hominum cupiditatibus serviatur; dividi nefas est jus spiritale, duobus assignanda non est Præbenda, quæ uni tantum alendo par est; nec dissessionibus ex hac partitione emergentibus dandus est aditus. *In Ecclesia quæ determinatum habet numerum Præbendarum; uno individuo jure vacante, duo simul eligi non possunt ad illud, eo quod hujusmodi spirituale jus dividi, seu communicari nequeat inter illos, &c.* Ea est sententia, ea ratio Canonis Concilii Turonensis (5), ex quo postea & adversus pensiones tela deprompta sunt; nec immerito. Quanquam enim spiritalis Beneficii Titulus cum Pensionario non communicetur, atque ita indivisus consistat; scinditur res temporalis Beneficiorum; & nisi id fiat contemplatione utilitatis Ecclesiarum, hinc innumera rursum mala scaturiunt, quæ mox perstringentur in historica ulterius pensionum serie describenda.

IV. Uni Ecclesiæ utilitati obsequebatur Lucius III. cum jubebat Parocho, quem lepra corripuerat, Coadjutorem dari, cum portione fructuum Parochiæ (6): *Dandus est Coadjutor, qui curam habeat animarum, & de facultatibus Ecclesiæ ad sustentationem suam congruam recipiat portionem.* Idem super eodem decrevit Clemens III. *Ab administrationis debet officio removeri, ita quod juxta facultates Ecclesiæ sibi necessaria, quandiu vixerit, ministrentur.* At ad perniciem potius vergebat Ecclesiæ, cum Clericus a Parocho viginti nummorum pensionem exigeret, qui vix tolerare vitam poterat toto Ecclesiæ proventu, cum ex adverso Clericus aliis Beneficiis abundaret (7). *Si tibi constiterit quod di-*

Ctus

---

(1) Italia sacra t. 1. p. 306.
(2) Append. 2. Ep. Alex. 3. Ep. 105.
(3) Extrav. De Præb. c. 8.
(4) Extrav. De Præbend. c. 20. 25.
(5) Can. 1.
(6) Extrav. De Cler. ægr. c. 3. 4.
(7) Extrav. De Cler. non resid. c. 6.

ctus Gabriel habeat Ecclesiastica Beneficia sibi sufficientia, vel quod eidem Ecclesiæ non deserviat, sibi super præscripto Beneficio silentium imponas. Quoniam indecens est & non consentaneum rationi, ut cum alia Ecclesiastica Beneficia sibi sufficientia habeat, & possideat, ab Ecclesia cui non deservit, Beneficia quærat. Ita statuebat Alexander III. Ad perniciem quoque pertinebat Ecclesiæ, quod Beneficium quis suum alteri resignasset Clerico, & fructus retinuisset, nulla justa, nulla necessaria causa. Ideo & has sordes damnavit Innocentius III. (1) *Credimus distinguendum, utrum ante donationem constituat, ut ipsi proventus retineantur ad tempus pro causa justa & necessaria; aut conveniat cum eo, qui accepit Beneficium, seu cum mediatore quocunque, ut officio illo concesso retineat ipse proventus. Primum enim membrum credimus esse licitum: secundum autem dicimus non licere, ne viam aperiamus his, qui pravitatem suam satagunt palliare.*

Multo manifestius ab eo Pontifice damnantur, qui Beneficia, ubi nunquam ministravere, resignant, retenta pensione; disserteque pronuntiat post Concilium III. Lateranense, jam nefas esse, conferri, aut resignari Beneficium retenta fructuum parte. *Non licuit, ex pactione, vel conventione quacunque concedere nudum officium, & tibi retinere proventus, cum in Lateranensi Concilio prohibitum sit, ne quis conferendo Ecclesiasticum Beneficium, partem proventuum suis usibus retinere præsumat.* De solis agit Lateranense Concilium Beneficiorum Collatoribus (2). *Prohibemus ne novi census ab Episcopis, vel Abbatibus, aliisve Prælatis imponantur Ecclesiis, nec veteres augeantur, nec partem redituum suis usibus appropriare præsumant.* Verum Innocentius meritissimo eandem trahit regulam ad resignationes, quod quisque Beneficium resignat, ejus quodammodo Collator fiat. Si autem Episcopi, Abbates, Prælatique, & alii Collatores, iidemque prælepe fundatores Beneficiorum, Custodesque, nec conferre sibi ea possunt, nec alii conferendo, fructus eorum sibi, saltem ex parte aliqua retinere: qui Clerici quilibet majori potestate uti sinentur? Æquius esset, ut Conventus Regulares mensis suis unirent vacantia sui juris Beneficia, quam ut novos Beneficiarios nominarent. Et id tamen ipsum damnat, prohibetque Clemens III. (3) *Monachi quidam & Canonici Regulares, Ecclesias quæ ad præsentationem eorum pertinent, in tuo Episcopatu habentes, propriis usibus deputare nituntur, nec volunt ad eas cum vacaverint, vocare personas, &c. nisi personas idoneas præsentaverint, tibi liceat ordinare Rectores.* De quibus hic agit Innocentius III. uti & Monachi, de quibus Clemens III. it & in resignando fructus sibi omnes retinere nitebantur, & titulos ipsos Beneficiorum supprimere. Sub eodem Clemente III. anno 1189. habitum est Concilium Provinciale Rothomagense, ubi anathema iis illisum est, qui litibus Beneficiarios vexabant, ut pensiones ab eis extorquerent (4). *Ne litibus vexare præsumat, ut sic pensionem ab eo extorqueat.*

V. Nec facilis erat ille delectus temporum, locorum & hominum, quando pensionum causæ essent justitiæ & rationi consentientes. Collatoribus sæpe fucum faciebant, aut intestinæ ipsorum cupiditates, aut ambitiosorum hominum fraudes. Ipsa Religiosorum Collegia, ubi res sua agebatur, plus æquo non semel blandiebantur sibi. Et tamen urgebat observantia Conciliorum Generalium Lateranensis & Turonensis sub Alexandro III. Tutius ergo & consultius visum est ipsam Apostolicam Sedem consuli ad decernendas pensiones, ex quo id tandem perfectum est, ut ad eam tota illa potestas revocaretur. Ex ante disputatis enim, & ex infra dicendis plus satis liquet, eam hactenus facultatem cum omnibus Episcopis communicatam fuisse, nisi aptius dicere malimus innatam quodammodo illis eam esse. Exemplum primo, ubi pensio adjudicata est pro bono pacis a judicibus Beneficii inter plures controversi (5); sed ita ut eorum sententia fuerit ab Apostolica sede expensa, confirmata, emendata. Post diuturnæ litis fastidia, Prioratum tandem judices alteri electorum addixere; decreveruntque alteri viginti libras annui reditus dari ex proventibus Capituli, & quadraginta ex Prioratus. Confirmata est autem a Pontifice ea sen-

(1) Extrav. Ut Eccl. Benef. sine divis. conferantur.
(2) Can. 7.
(3) De supp. negl. Præf. c. 3.
(4) Synod. Rotom. p. 175.
(5) Extrav. De Præb. c. 21.

sententia. 1. Quia pensio per dispensationem pro bono pacis adjudicata fuerat. *Secundum providentiam, pro bono pacis, & utilitatis*. 2. Quod non a Partibus, sed a Judicibus pensio fuerat constituta. *Non ex pactione partium, sed ex jussione Judicium*. 3. Quod non Prioris dignitas, sed persona hac pensione oneraretur; ita Prioratus ipse indivisus perstabat, convenienter Concilio Turonensi; & extincto Priore, extinguebatur & pensio. *Nos provisionem hujusmodi hoc adhibito moderamine toleramus, ut ad præstationem quadraginta librarum non dignitas Prioratus, sed persona Prioris maneat onerata; ne forte circa proventus aliqua videatur facta sectio Prioratus; ita quod Priore defecto successor ipsius ad præstationem quadraginta librarum minime teneatur*.

Hæ universim causæ fuere duæ, referendæ ad Sedem Apostolicam, totius fere auctoritatis creandarum pensionum. Vel necessitas consulendi inopiæ virorum supra omnem admirationis aleam positorum, ut cum Alexander III. B. Thomam Archiepiscopum & Martyrem Cantuariæ commendavit honeste & frugaliter sustendandum Abbati Pontiniacensi (1). *Pauperibus Christi te duximus commendandum, huic Abbati Pontiniacensi, non educandum splendide, sed simpliciter, ut decet exulem & Christi Athletam*. Vel necessitas observandorum Canonum in dispensatione temporalium Ecclesiæ bonorum, ut supra, ut infra positis exemplis declaratur.

VI. Cum *persona*, hoc est titularis Parochus, Parochiam suam Vicario ad septem annos sub annuo censu locasset: *Ad annuum censum per septennium tenendam Ecclesiam suscepit*: & altero ineunte anno eam repeteret: censuit Alexander III. (2) eam conventionem sive locationem ratam esse debere. Is tum erat usus satis pervagatus, ut Vicariis Parochiæ locarentur ad annuum censum, sive ad firmam darentur. Prope id quidem aberat a nostris nunc reservata pensione resignationibus. Cum plurimæ autem Parochiæ annuum penderent censum, vel Cathedralibus Ecclesiis, vel Cœnobiis; ubi primum animam efflaverat Parochus quispiam, advolabant Competitores, qui certatim censum sponderent majorem, quibus aliquando etiam ex animi sententia res procedebat. Detestabilem illam nundinationem proscribi mandavit idem Pontifex ad Archiepiscopum Cantuariensem. *Cum Clerici decedentibus Ecclesiarum personis paciscantur ipsis Ecclesiis majores solito solvere pensiones, ut facilius easdem Ecclesias possint adipisci, &c.* Eaudem supra idem Pontifex explodebat perversitatem: Cum Canone Lateranensi prohibebat, ne Episcopi, & Abbates, novos census imponerent, vel antiquos augerent (3). *Ne novi census ab Episcopis vel Abbatibus imponantur Ecclesiis, aut veteres augeantur*. Presbyteri & Clerici furtivis indulgentes cupiditatibus Ecclesias suas injussu Episcopi novis subjiciebant pensionibus; quod hic declarat Pontifex fieri neutiquam posse. *Non enim simplices Sacerdotes, vel Clerici possunt Ecclesias, quibus præsunt, auctoritate propria post decessum suum censuales efficere*. Judices litium alteri quandoque Partium pensionem addicebant, ex alterius Beneficio demetendam; decernebat autem Papa, si ea pensio Canonibus non adversaretur, ab Episcopo tolerari eam debere: sed cum sine interventu Episcopi decreta fuisset, cum persona, quæ obnoxia ei erat, eam extinctum iri. *Si compositio non est juri contraria, non est aliquatenus a loci Episcopo reprobanda. Sed census absque Episcopali auctoritate & Ecclesiæ cui præest, sub hoc prætextu solutus, vitam ejus qui solverit non excedit*. Abbatibus nonnunquam controversia fiebat de pensionibus, quas pendebant eis Parochi, ditioni & juri eorum subjecti. Ut convalescerent, & perpetuarentur hæ pensiones, duo erant, quæ Pontifex hic necessaria statuerat, ne novæ essent, utque ab Episcopo adjudicatæ essent. Itaque constabit pensio: *Si præscriptum Canonem de auctoritate Præsulis, non de novo impositum fuisse constiterit*. Abolescet autem: *Si census fuerit de novo impositus, sive de Episcopali auctoritate factum fuerit, sive non*. Ab eodem denique Pontifice ad Episcopum datæ sunt litteræ, quibus monetur, eum qui jamdiu non residebat Canonicum, dum causa ejus ventilaretur apud Judices, cogi debere, ut Vicarium sibi substituat, qui obeat functiones ejus, & congrua donetur pensione (4). *Interim vices ejus in Ecclesia alicui honestæ personæ exequendas committas, &*

(1) Baron. an. 1164. n. 41.
(2) Append. Conc. Lat. p. 28. c. 1.
(3) Ib. c. 8. 9. 10. 13.
(4) Ib. part. ult. c. 11.

& tantum ei de Beneficiis illius assignet, unde possit congrue sustentari.

Commemorat Rogerius anno 1182. Legatos, sive Nuntios Pontificios in Scotia de concordia egisse Episcopi Sant-Andreani cum Rege, qui ab eo alienato erat omnino animo. Infeliciter cecidit res tota, sed illud propositum fuerat, ut Præsuli renuntianti pensio marcarum quadraginta servaretur. Eodem ipso ex auctore anno 1194. Archiepiscopo Eboracensi complures gravissimæque illisæ sunt accusationes, ac præ ceteris, quod vacare sineret diutius Beneficia, *ut eorum fructus ipsius usibus applicarentur*: aut quod unum duobus Beneficium conferret, vel ex iis pensiones sibi aliquas reservaret. *Aut Ecclesiam scindit per partes, contra statuta Ecclesiæ Canonica, aut in eæ novam & indebitam retinet pensionem.*

Ex hac autem prolixiori exemplorum congerie colligitur, 1. Pensiones fuisse perpetuas, quas Ecclesiis Cathedralibus & Cœnobiis Parochiæ solverent. 2. Legitimas eas fuisse, si antiquæ essent: nec enim toleratas esse Concilio III. Lateranensi recentiores. 3. Tolerabantur, quas Parochiæ pendebant Abbatibus, si antiquæ essent, & Episcoporum auctoritate institutæ fuissent. 4. Ad terminandas lites a Judicibus indicebantur pensiones, easque tolerabat Episcopus, si judicium illud Canonicis institutis inimicum non fuisset. 5. Sed pensiones istæ ad successores Beneficii non manabat, quanquam superstes esset cui eæ fuerant assignatæ, si ex nulla interveniente Episcopi auctoritate constitutæ fuissent. 6. In Concilio Lateranensi III. excidere Episcopi jure creandi pensiones novas perpetuas, vel veteres augendi. Potestas intacta & sospes constitit semper Episcopis & Judicibus, imponendi personales pensiones & temporarias. Ea est certe disciplina hodierna juris Canonici, quanquam ea potestate ultro abstineant Episcopi Gallicani, & ad Pontificem semper recurratur, ad lites Beneficiorum pensionibus componendas. 7. Fuere Vicarii, qui personæ, sive Titulari pensiones solverent, reliquis Beneficii proventibus fruerentur; fuere & Vicarii, quibus pensionis aliquid ex fructibus Beneficii addiceretur. Priores illi conductores erant Beneficii ad certum tempus. Posteriores vero pensione sua congrua donandi erant, qua & honeste ipsi vitam & dignitatem tueri possent, & Episcopalia, atque Cathedratici jura pendere, ex eodem Alexandro III. (1) *Ad præsentationem Monachorum nullum recipias, nisi tantum de Beneficiis Ecclesiæ fuerit ei assignatum, unde jura Episcopalia possit solvere, & congruam sustentationem habere.* 8. Id quoque sibi laici quidam licere voluerant, ut pensiones adsignarent; sed ea pestis statim oppressa est.

VII. Concilium Parisiense anno 1212. (2) Canonem innovavit Concilii Turonensis adversus divisiones Beneficiorum. In Concilio Lateranensi IV. anno 1215. graviter objurgati sunt Patroni, qui Parochis suæ præsentationis, non tantum dimitterent, quantum honestæ sufficeret sustentationi. Vetitum ibidem est ne Parochi Ecclesiam suam per Vicarium administrarent, nisi desungenda ipsis præterea incumberet Præbenda aliqua, vel Dignitas. Tum enim permittuntur Parochiæ suæ Vicarium præficere perpetuum cum pensione congrua. Sed eodem ipso Canone expressissime prohibetur, ne simplici Vicario pensione idonea instructo demandentur eæ Ecclesiæ, quas juris morisque est proprium habere sibi Parochum (3). *Illud autem penitus interdicimus, ne quis in fraudem, de proventibus Ecclesiæ, quæ Curam proprii Sacerdotis debet habere, pensionem alii quasi pro Beneficio conferre præsumat.* In Concilio Oxfordiensi anno 1222. luculente inculcatur inferiores etiam Beneficiarios ipsos, maxime autem Parochos, sponsos esse Ecclesiarum suarum; ex quo id scilicet existit, uni sponsæ, uni Ecclesiæ, unum esse posse sponsum, unum Pastorem (4). *Quia juxta canonicas sanctiones inter carnale & spirituale matrimonium optima est comparatio; & cum unam sponsam inter duos sponsos dividi naturalis ratio minime patiatur, inhonestum est plurimum, quod Ecclesia Dei, quæ unius debet esse una, multorum amplexibus frequenter ancilletur.* Jubetur mox ibidem, ne possit eadem Parochia duobus committi Rectoribus, seu duabus personis; sicubi duo sint, ejus qui prior vita abierit, & rem temporalem, & dignitatem superstiti accessuram; ne unquam denique ejusdem sint Ecclesiæ duo Vicarii, quod de perpetuis Vicariis interpretandum, & titulo ipso insignibus. *Inhibemus, ne de novo ali-*

(1) Ib. part. 39. c. 1. (2) Part. 1. c. 13. (3) Can. 32. (4) Can. 12.

aliqua Ecclesia pluribus Rectoribus, quorum uterque sit persona, committatur regenda. In Ecclesiis autem ubi nunc plures personæ existunt, statuimus, ut singulis decedentibus, accrescat viventibus portio decedentium, donec ad unum solum illius Ecclesiæ perveniat personatus: nec de cetero plures Vicarii in eadem instituentur. Excipiuntur hic tamen, & vetustissimæ consuetudini suæ permittuntur Ecclesiæ, ubi solemne erat plures esse Parochos: *Illis Ecclesiis ab hoc statuto duntaxat exceptis, quæ ex antiquis divisæ fuerunt.* Remittere mox tamen nonnihil videtur Concilium, ubi permittit Episcopis, ut conduci & locari finant Ecclesias Parochiales; dummodo ii quibus ad firmam dantur, ita spectatæ sint pietatis, ut merito sperari debeat, eos proventibus Ecclesiæ, ea qua par est frugalitate & sanctimonia usuros (1). *Cum nonnisi in vinea laboranti retributionis denarius sit porrigendus, nec nisi qui altari deservit, de altari vivere debeat; statuimus ut Ecclesiæ certis personis deputatæ nulli dentur ad firmam, nisi forte justa causa fuerit, & a suo Episcopo approbata, & ita ut de ejus consensu alicui personæ & ordinatæ dentur ad firmam, de qua verisimiliter præsumi debeat, quod fructus Ecclesiæ in bonos usus convertat.* Dilucidum hic est, conductores istos Ecclesiarum, earum proventus in potestate sua habuisse, pensione tantum aliqua Titulari, seu personæ decerpta. Inde est autem quod eæ firmæ toties & tamdiu proscriptæ fuere.

Attamen quanto plus constantiæ & vigoris enituit in Canone proximo ejusdem Concilii; ubi pronuntiavit ad amoliendas præstigias inextinctæ hominum cupiditatis, cum prohibitum esset a Concilio, ne plura simul retinerentur Beneficia quibus animarum mandata esset procuratio, prohibitum æque fuisse, ne nova quis in se suscipienda Parochia, partem retineret, ac veluti pensionem ex proventibus prioris Parochiæ (2). *Ut versutiis & calliditatibus aliquorum obviemus, qui in fraudem Constitutionis generalis Concilii novas quasdam adinventiones fingere moliuntur; statuimus, ut non liceat alicui aliquid assignare in Ecclesia quaquam nomine Beneficii, quasi hoc ei liceat obtinere cum alio Beneficio, cui animarum cura fuerit annexa.* Vetustissima ergo illa fraudulentia est, Beneficiorum pluralitatem, maxime incompatibilium, pensionibus obumbrari, & fructibus eorum retentis, quibus quis simulate renuntiat. Calliditates istiusmodi ubi primum erupere, proscriptæ sunt. In Concilio ad Castrum Conthetii manifeste patet, etsi Beneficiarius titulum Beneficii retineret, ubi tamen illud ad firmam dederat, jam pensione magis quam Beneficio illum potitum esse (3). *Si aliqua necessitate contingat, quod aliqua Ecclesia alicui tradatur ad firmam, talis portio fructuum Ecclesiæ reservetur Capellano, quod ex ea valeat sustentari.* Illud quoque placuit huic Concilio, ut ubi nondum definitus fuerat numerus Canonicorum, definiretur in posterum, ne in duos Præbenda quævis divideretur (4). *Statuimus, quod ubi non est certus numerus Canonicorum, statuatur, ne fiat Ecclesiarum sectio vel Præbendarum, sed cum integritate conferantur.* In Constitutionibus beati Edmundi Eboracensis Archiepiscopi decernitur anno 1236. ut Patronus & præsentatus jurent, nulla nova pensione onerari Ecclesiam, & ne qui Parochus fuit, ejusdem Ecclesiæ Vicarius mox evadat (5). *Ne quis qui prius Ecclesiæ fuit persona, in eadem Ecclesia fiat Vicarius.* Nova hæc erat versutia, ad retinendos ex parte fructus resignati Beneficii, cum Vicarius quis ejus jam designabatur, & Vicariorum pensione gaudebat. In Concilio Londinensi anni 1237. vetitum est dari Beneficia ad firmam perpetuam, ne Clericis quidem. Ne prioribus enim spoliarentur Beneficiis, alia ad firmam perpetuam accipiebant, ea spe adducti, fore ut ipsi quidem proventus eorum perciperent, Titularis pensione contentus esset (6). *Ne aliis ipso jure Beneficiis quæ obtinuit privaretur, callide procuravit, ut Ecclesia illa pinguis perpetuo sibi ad firmam traderetur, & quod modicum quid inde solveret alii nomine personatus, sibique totum reliquum retineret.*

VIII. Anno 1253. Concilium Campiniacense (7) Canonem innovavit Concilii III. Lateranensis adversus gravissimas quasdam pensiones, quibus Prælati inferiores Parochos fatigabant (8). Erant enim duplicis generis Parochi. Alii congrua pensione donabantur a Prælatis, penes quos erant omnes fundi & agri Parochiæ. Alii fun-

(1) Can. 40. (2) Can. 41. (3) Can. 5. (4) Can. 6. (5) Can. 28. (6) Can. 9. (7) Cognac. (8) Can. 13.

fundos ipsi Parochiæ obtinebant, Prælatis certas solvebant pensiones. Hujus Concilii decreto jussi sunt Episcopi his pensionibus modum adhibere, & cogere Prælatos, ut relaxarent sacramentum quod a Parochis expræsserant, de solvendis pensionibus immodicis. In alio ejusdem urbis Concilio anno 1260. vetitum est, ne novæ pensiones imponerentur Ecclesiis, vel augerentur antiquæ, nisi earum proventus multum amplificati fuissent (1). *Nisi forte postea adeo Ecclesiarum hujusmodi excreverint vel decreverint facultates, quod debuerint vel debeant merito pensiones minui vel augeri*.

Anno 1268. in Concilio Londinensi enarratis prius earum calamitatibus Ecclesiarum, quibus multi simul incubant, vel Titulares, vel Vicarii; gravissimæ constitutæ sunt pœnæ in eos Patronos, qui plures simul præsentarent ad unum Beneficium, & in Prælatos, qui eos admitterent; denique in eos Prælatos, qui Beneficia non conferrent, nisi reservata sibi parte fructuum, vel aliis assignata (2). *Quod detestabilius est, in tantum in quibusdam Prælatis ardor cupiditatis & avaritiæ exardescit, ut præsentatos ad Ecclesiastica Beneficia non admittant, nec ea aliter conferant, nisi certa proventuum & redituum Beneficiorum ipsorum portione retenta, quam suis usibus applicant, vel aliis tam ad tempus, vel simpliciter conferunt pro suæ libito voluntatis*. Irritæ posthac decernuntur omnes hæ unius Beneficii in plures collationes: si quæ id genus factæ essent, eas revocari placuit, nisi antiquissimæ forent. *Ut merito possit antiquitatis jure censeri*; denique rescissæ sunt pensiones, si quas in posterum Patroni Beneficiis imponerent. *Si qua vero de cetero fiat divisio, sive alicujus portionis retentio, vel assignatio, hanc nullam ipso jure decernimus*. Hic postremo prohibiti sunt Episcopi, ne Episcopis aliis, vel Abbatiis, vel Prioratibus Ecclesias suæ ditionis addicerent, nisi qui hoc dono afficiuntur, gravi urgeantur paupertate, cui merito suadeat caritas opem ferri (3). *Episcopis inhibemus, ne quis eorum Ecclesiam sibi subjectam alteri Episcopo, vel Monasterio, seu Prioratui appropriationis jure conferat, vel assignet; nisi is cui appropriare voluerit, adeo manifeste paupertatis prematur onere, vel alia legitima causa subsit, quod talis appropriatio, non tam juri contraria, quam pietati consona merito censeatur*. Illud vero appropriationis jus dicebatur, ubi Episcopo, vel Abbati ita Ecclesiæ quævis donabantur, ut eas mensæ suæ conjungerent, regerentque deinceps per Vicarios congrua pensione sustentandos. Quin & ibidem expostulat Synodus de Cœnobiis, ubi ne Vicarios quidem designabant Ecclesiis, quas ita proprio jure sibi adglutinassent. *Ut totum quod ex appropriata sibi Ecclesia provenit, inhianter absorbeant*.

Duplex hic Episcopis amputatur potestas. Ne aliis Episcopis, Abbatibus, Prioribus Ecclesias deur in proprium. Et ne in conferendis Beneficiis pensiones decerpant, vel sibi ipsis, vel aliis profuturas. Cum ex ea duplici potestate tantum querelarum emergeret, æquum visum est Præsulibus hujus Concilii, ut semetipsos ea exuerent. Non injuria ergo dicentur Episcopi, utroque eo jure ipsi sese abdicasse, & usum invexisse, interpellandæ Sedis Apostolicæ ad pensiones indicendas. Vetuerat Concilium Lateranense III. novos census imponi Ecclesiis Parochialibus. Sed alienum id prorsus erat ab ea potestate gemina, de qua hic agimus.

Refertur a Matthæo Paris ad annum 1251. renuntiatio Episcopatus Nicolai Episcopi Dunelmensis in gratiam novi Episcopi Valteri, retenta sibi tertia admodum Episcopatus parte. Querelas clam ea de re insusurravit in aures Papæ Valterus cum Capituli sui Cathedralis Monachis, a quo responsum est, de ea re convenisse partes, doctorum virorum ad hoc adhibitorum diutina consultatione præmissa, & tum Pontificis & Regis accessisse confirmationem: *Papam adierunt dicentes, quod irrationabiliter facta fuit portio Episcopatus Dunelmensis Episcopo Nicolao cedenti; & quod ipse Nicolaus fere tertiam partem Episcopatus abuerat, unde perierunt Episcopatum, vel redintegrari, vel minus damnificari. Quibus Papa, Miramur super his. Nonne facta fuit distributio illa, & partitio per magnam diliberationem, & considerationem virorum peritorum, & consensum partium, & res jam confirmata est per nos, & Regem Angliæ, & per Provisores?* Ita confirmata est pensio, & hoc illustre exemplum fuit pensionum ad tertiam omnium seu fundorum seu redituum partem revocandarum. Accessit consensio Regis & Papæ, quod Episcopatus res ageretur.

(1) Can. 14. (2) Can. 12. (3) Can. 23.

Synodus Exceftrensis anno 1287. statuit (1), ut pensio Vicarii perpetui in Ecclesiis marcarum quadraginta annui reditus, quinque esset marcarum, ut suppeteret ei unde foverentur hospites, & ipse sibi adesset, si quando afflicta esset valetudine, aut ubi cœpisset ætas ingravescere. Si opimiores autem essent Ecclesiæ proventus, tunc arbitrio suo Episcopus pensioni moderaretur Vicarii, ea ratione servata. Hæc certe portio ad tertiam partem ne accedebat quidem: sed illud observari par est, congruam & pene jam redundantem fuisse quinque marcarum eo ævo pensionem: porro harum plerumque Ecclesiarum proventus adscripti jam erant mensæ Episcopi, Capituli, vel Abbatis. In Collectione Conciliorum Provinciæ Rothomagensis edita est Epistola Alexandri IV. Papæ ad Archiepiscopum Rothomagensem, ubi præcipitur, ut Abbatiæ sancti Audoeni non adjudicetur nisi tertia pars redituum Parochiæ ei unitæ, reliquæ autem duæ partes vindicentur ei Ecclesiæ, quæ latissime se porrigebat, nec complurium poterat carere Præsbyterorum ministerio. Idem pene decretum est in Concilio Cicestrensi. Nec ab his abhorrebat Concilium Eboracense anni 1367. (2) Anno 1439. Archiepiscopus Cantuariensis statuit (3), ut pensiones Vicariorum, duodecim essent marcarum. In antecessum id præmisi, jam enim revocandus est gradus ad Concilia sæculi XIV. ubi perlustraverimus sæculum XIII.

IX. Improbata est in Concilio Palentino (4) anno 1322. divisio unius Parochiæ in plures Parochos, maxime propter redituum tenuitatem: statutumque ut cum primum vacarent ea Beneficia, Parocho primario unirentur, donec proventuum illi copia idonea suppeteret. Concilium Parisiense anni 1346. vetuit (5), ne Prælati Regulares mensæ suæ adjungerent Prioratus, Parochias, Administrationes, Beneficia, quæ necdum adjuncta fuissent, aut novas illis adderent pensiones, vel antiquas augerent. De Episcopis hic siletur, quod ea, ut opinor, illi re se jamdiu abstinuissent in Ecclesiis suæ ditionis. Sed cum eæ consuetudines, & diutius, & latius inter Regulares serpsissent, operosius etiam fuit eas inde stirpitus excidi.

X. Multa novata, multa turbata sunt in Ecclesia ex occasione traductæ Avenionem Romani Pontificis sedis, reversionis Pontificum in urbem, & schismatis hinc conflati. In Conciliis deinceps altum fuit de his pene omnibus silentium, quibus edisserendis, hactenus operam dedimus; causæ & quæstiones aliæ ebullıere. Tempore Concilii Constantiensis pleraque Beneficia obtinebant eadem alii & alii diversæ obedientiæ sectatores, dum grassaretur adhuc schismatis flamma. Quin & illis ibi despondebatur ita temperatum iri consilia & decreta omnia, ut omnibus ultro citroque satisfieret (6). *Cum debita mansuetudine & rationabili æquitate, ita quod una pars alia deterius non tractabitur*. Duo erant Bajocensis civitatis Episcopi; jussit Concilium (7) ut qui superstes fuisset amborum, solus deinceps eam Ecclesiam regeret, neque Capitulum sublegeret, ne temere electum Metropolitanus confirmaret. Hæc adversus divisionem Beneficiorum.

Verum quod ad pensiones attinet, fœdissimam certe earum historiam contexuit is, qui gesta Caroli VI. Francorum Regis litteris commendavit Monachus Sandionysianus: sic enim ille de Cardinalibus Pontificis Avenione sedentis (8): *Cum corrasissent, obtinerentque hi Cardinales opima quæque Regni Beneficia, tituli omnes Ecclesiastici in paucissima capita coaluerant, nec eorum functiones erant ullæ, donec ut invidiam inde redundantem abstergerent, hoc veluti ludibrio fucum facere voluerunt. Nempe ad dissimulanda quæ magno numero obtinebant Beneficia, illa resignabant retenta pensione: quæ firma tamen aptius, quam pensio diceretur, cum plerumque pensio fructuum modum superaret: ita ut nequissimi & ignavissimi conductores cogerentur sæpissime Beneficia & Officio divino sese subfurari, & aufugere, ut quæstu quopiam alio, etiam sæculari vitam tolerarent*. Nec ne præterit hæc exaggeratius & aquleatius dici potuisse. Andivimus supra Carolum ipsum VI. Regem de his conquerentem. Itaque ex schismatis contagio, & ex utriusque obedientiæ Cardinalium egestate, multiplex hæc illabi potuit labes. 1. Ut cœperint Beneficiariorum hinc emigrantium spolia Papæ vindicari. 2. Ut Aunatæ Beneficiis Consistorialibus imponerentur. 3. Ut Cardinales Beneficia sibi cujusvis generis coacer-

(1) Cap. 28. (2) Cap. 13. (3) Can. 3. (4) Can. 9. (5) Can. 12. (6) Sess. 14. (7) Sess. 32. (8) L. 2. c. 12.

servarent. 4. Etiam Beneficia Regularia, ex quo acerbius se dolere restabatur Carolus VI. ipse Rex anno 1385. (1) *Abbatias, Prioratus Conventuales & alios, Orphanotrophia, seu Hospitalia domus Dei, in Abbatiis etiam & Prioratibus officia Claustralia & alia, ac dignitates majores in Cathedralibus & Collegiatis Ecclesiis acceptant & obtinent*. 5. Denique si qua pinguiora Beneficia Cardinales aut nollent, aut pudore obruti non auderent retinere, ea pensionibus gravissimi exsugebant.

Clericos quoque Capellæ suæ Regiæ donaverant Angliæ Reges pensionibus in Patronos Beneficiorum fundationis Regiæ, donec illis Patroni idonea Beneficia adsignassent. Ita declarat Constitutio Archiepiscopi Cantuariensis anno 1417. qua illud laborabatur, ut Graduatis Academiarum Oxfordiensis & Cambrigensis Beneficia conferrentur (2). *Salvo eo quod Patroni de fundatione Regia existentes, qui ratione vacationum dignitatum, loci Monasteriorum suorum, diversis Clericis domini Regis in certis pensionibus annuis sunt astricti, quousque ipsi aliqua Beneficia competentia eisdem Clericis obtulerint, & ipsa acceptaverint*. Alibi quoque meminit idem Archiepiscopus, consuetudinis hujus Regiæ in Anglia, ut pensiones assignarentur a Regibus, & Patronis solvendæ, donec Beneficiis ipsimet eosdem Clericos ornassent. *Per hanc provisionem præjudicare non intendimus Patronis prædictis, quominus ipsi & eorum singuli, de Beneficiis prædictis, personis quibus in certis pensionibus annuis auctoritate Regia onerantur, quousque de Beneficiis Ecclesiasticis per eos congrue sit provisum; sed quod ipsi talibus personis ante omnia, de Beneficiis hujusmodi providere possint; ita quod deinde quoad alia Beneficia postea vacatura præsentem ordinationem observent in omnibus, sicut decet*. Velut Indulta ea erant Regum Angliæ ad Patronos Ecclesiasticos Regiæ fundationis; & Indultarii hi Graduatis anteponebantur, quin & pensione fruebantur annua, donec Beneficia assignarentur idonea. Et recentes erant, & non nihil sibi affines pensiones istæ, quas vel Cardinalibus suis Pontifices, vel Reges Angliæ Clericis suis addicebant. Peccabant tamen in Canones tum Angliæ Reges, & rem tentabant sæpius in Conciliis explosam, & quæ rursus proscripta est in Concilio Salisburgensi anno 1420. (3) ne Patroni sibi quidquam retinerent de proventibus Beneficiorum suæ præsentationis. Sed ex iis quæ modo memorabat in sua Constitutione Archiepiscopus Cantuariensis, facile auguramur Episcopos Anglicanos ei consuetudini Regiæ acquievisse, eique assensu suo auctoritatem conciliasse. Cum verba faceremus de Collationibus illud a nobis ex Carolo Molinæo adnotatum est, quo primum tempore Reges suas condidere Regias, seu Sanctas Capellas, non statim ea verissima fuisse Beneficia, sed sedes honorificas, quas arbitrio suo annuerent, regerentque summa quadam auctoritate. Exolescente paulatim memoria hujus originis, hinc conflata sunt Beneficia, quæ deinceps ex regulis juris Canonici administrarentur.

XI. Sed multo vehementior exarsit flamma invidiæ in pensiones, quæ in Curia Romana adjudicabantur, maxime Cardinalibus. Anno 1522. cum Carolus V. Imperator Hadriano VI. Papæ vota & postulata Germanorum explanaret; etiam atque etiam obtestatus est, ut in Germania ad ejusdem adversus Turcos tuitionem retinerentur, non solum annatæ, sed etiam pensiones, quas Romana Curia ex Germaniæ Beneficiis decerpebat: *Præterea cuperent, nostraque intercessione a S. V. obtinere posse sperant imprimis, ut pensiones, quæ ex Sacerdotiis Germanicis Curiæ S. V. & Romanæ urbis hominibus persolvuntur, posthac in Germania detineantur*. Anno 1563. aliquanto præclariores, & a privato compendio alieniores ad Concilium Tridentinum allegavere preces Legati Caroli IX. Gallorum Regis, ut revocarentur pensiones omnes in Beneficia, & ne posthac ullæ adjudicarentur, quo proventus Ecclesiæ in opera expenderentur pia & religiosa (4). *Pensiones super Beneficiis non constituantur, & quæ sunt constitutæ tollantur, quo reditus Ecclesiastici in alimenta pastorum & pauperum aliosque usus pios transferantur*.

Ex Franciscanorum claustris extrahi ad Archiepiscopatum Toletanum non potuerat Ximenius, sex mensibus cum Ferdinando Rege & Isabella Regina ante conflictatus, nisi abrupto Papæ imperio, & annuentibus vicissim Regibus, ut nihil unquam il-

(1) Preuves des L. de l'Egl. Gall. c. 22. n. 8.
(2) Conc. Angl. tom. 2. p. 617. (3) Can. 20. 31. 32.
(4) Memoires pour le Conc. de Trente p. 174. 372.

li pensionis imponeretur. *Illud semper excipiens, si nullis conditionibus nullave pensione pragravatam eam dignitatem darent.* Ita fere sibi omnes persuaserant, suo ex ingenio soliti de aliis æstimare, Franciscanum Monachum vel tenuissima portione contentum fore Archiepiscopatus omnium toto orbe opulentissimi, & in Regum arbitrio fore, ut reliquos proventus amplissimos converterent in ea, quæ ipsimet jamdiu meditabantur Reipublicæ Christianæ fructuosissima. Hac animi magnitudine Ximenius Reges ipsos in admirationem & amorem sui rapuit ampliorem, & Hispanicæ genti, atque Ecclesiæ Christi plus laudis, plus veri gaudii conciliavit, quam ex qualicunque alio facinore parari potuisset (1). *Tanta est virtutis vis, & tam potens verus potentiæ honorumque contemptus.* Hæc Gomecius in Ximenii vita.

Nec minus alienus erat B. Carolus Mediolanensis Archiepiscopus a Pensionibus. Inter exordia Episcopus quidam pensionem ei annuam solvebat, quam & sibi remitti flagitavit ad sarta tecta cujusdam Ecclesiæ. Objurgavit illum Carolus, quod Episcopatum vel cum onere pensionis exambisset; nec postulatis ejus annuit, sed pensionis omnem pecuniam in Ecclesiæ reparationes & ornamenta expendi fecit. Porro ubi Carolus ad Ecclesiæ Mediolanensis clavum tractandum accessit, ita pensionibus gravabantur Beneficiarii omnes, ut nemo jam cordatus, & qualiscunque meriti, assentiri posset subeundæ sarcinæ Ecclesiæ Parochialis. Carolus posthac ullas concedi passus non est, & tota virium contentione istiusmodi Rescriptis Romanis, vel ea impetrantibus reluctatus est. Audiendus ejus vitæ Scriptor Novarensis Episcopus (2). *Fructus suos unicuique Ecclesiæ Presbyterisque singulis integros relinqui curavit vehementer, & effecit. Eo namque primum Ecclesiam capessente, vel magna ex parte, vel toti alienis hominibus erant reservati. Ex quo fiebat, ut qui essent aliquo numero Presbyteri, sacerdotia recusarent, quorum facultatibus pro dignitate vitæ cultum minime possent conservare, qui vero accipiebant, parvi pretii homines, neque doctrina, neque authoritate, satis muneri suo facere valebant. Itaque neque pensionis onus vel minimum, cuiquam Ecclesiæ imposuit unquam; & si quis forte per authoritatem superiorem obtinere vellet, contra totis viribus pugnavit.* Unus tantummodo fuit Parochus, cui pensionem indulserit, eamque permodicam ex Parochia, qua abibat, postquam in ea diutissime ministraverat, ut jam valetudine uteretur infirmissima. A Philippo II. Hispaniæ Rege narrat Giossanus (3) Carolo concessam esse pensionem novem millium Philipporum ex Archiepiscopatu Toletano. Tum vero Carolum abdicasse se duodecim Abbatiis, pluribusque pensionibus, nec retinuisse nisi Archiepiscopatum Mediolanensem, & pensionem Toletanam. Benemeritis de Ecclesia Clericis assignavit pensiones suo ex patrimonio, non ex Beneficiis colligendas. Nunquam ipsum pœnituit hujus tot Beneficiorum & pensionum voluntariæ abdicationis, quanquam ad graves nonnunquam angustias adactus sit, cum tempore pestis Mediolanensis, alenda curandaque in se recepit sexaginta, vel septuaginta pauperum millia. Abhorruit autem maximopere ab adsignandis pensionibus, præsertim in Ecclesias Parochiales, nisi si fors Parochis vetulis, infirmis, egenis adjudicandæ essent.

In eo obsequebatur B. Carolus, sin minus decretis, certe consiliis & votis Tridentini Concilii. Eam luem enim tam late propagatam, tam alte irradicatam invenere Tridentini Patres, ut desperatione medicinæ plenioris, vim mali temperare duntaxat curaverint. Vetuere, (4) ne pensionibus gravari possent vel Cathedrales, quæ mille Philippeos, vel Parochiales Ecclesiæ, quæ centum annuis suis fructibus non superarent. *In posterum omnes hæ Cathedrales Ecclesiæ, quarum reditus summam Ducatorum centum secundum verum annuum valorem non excedunt, nullis pensionibus, aut reservationibus fructuum graventur.* Concessum ab iisdem est ordinari Clericos, (5) sub titulo vel Beneficii, vel patrimonii, vel pensionis, quæ pensio tunc fixa & perpetua instar Beneficii esse incipit. Cautissime & providentissime factum, cum extingui non possent pensiones, ut ad Beneficiorum ingenium & leges refingerentur, & iisdem pene functionibus dicarentur, de quo mox.

Memorabiles in primis hæ fuere pensionum vices & mutationes, ut ex historica supe-

(1) L. 2. (2) Ib. 7. c. 35. (3) Giossano l. 1. c. 8. l. 2. c. 2. l. 8. c. 7. 12. 28.
(4) Sess. 24. c. 13. (5) Sess. 21. c. 2.

ſuperius earum enarratione colligi potuit. Unde ad Avenionenſe Schiſma ſummo ſemper vigore & invicto robore penſionibus repugnaverat Sedes Apoſtolica, & corruptelis inde pullantibus. Ea fuit eorum ſchiſmatis temporum importunitas, ut plerique Cardinales penſionibus longe plurimorum Beneficiorum ſuam inopiam levari cuperent. Hinc penſionum effrænata licentia Chriſtianum orbem invaſit. Ei malo ex parte obviatum eſt Bulla Pii V. qua juſſi ſunt qui penſionibus gaudent, Officium beatæ Mariæ quotidie recitare, veſtem & tonſuram Clericalem geſtare: ita enim illi in Beneficiarios minorum, ut ita dicam, gentium tranſcripti ſunt. Bulla Pauli IV. declaratum jam fuerat penſiones a ſolo Papa decerni poſſe. Sed quæ de beato Carolo dicta ſunt, ex iis plus ſatis liquet, non eam eſſe metam noſtrorum votorum debere, etſi forſan in præſentiarum eſſe debeat ſpei.

XII. In Concilio Toletano anni 1566. ſimoniæ ſuſpicione conſperſi ſunt ii, qui Beneficiis reſignandis penſiones ſibi injuſſu Papæ reſervarent (1). *Suſpecti de ſimoniaca pactione tacita, vel expreſſa cenſeantur.* Non perfunctorie prætereunda eſt ea loquendi accuratio & diligentia. Nec enim recte & proprie dicitur ſimoniam a Papa purgari, efficique ut penſiones non ſint ſimoniacæ. Poſſunt enim ſimoniacæ eſſe, etſi a Papa concedantur, ſi Papæ obreptum ſit. Et ex adverſo poſſunt non eſſe ſimoniacæ, ſi ſupra expoſitis Regulis juris Canonici, & Decretalibus conſentiant; quanquam vel tunc qui eas impetrant, ſimoniæ ſuſpicione inquinentur, niſi aſſenſio Papæ interveniat, propterea quod jure novo ſentiatur, ut a Pontifice examinentur & probentur. Ratio ejus rei perfacilis eſt, etſi enim aliquæ penſiones Pontifici ſurripiantur, longe rarius illud tamen & infrequentius malum eſt, quam ſi ſuo nutu etiam nunc Epiſcopi omnes ea facultate concedendarum penſionum uterentur. Anno 1581. in Concilio Rothomagenſi ſimoniacæ declaratæ ſunt penſiones nulla Pontificis interventione conceſſæ (2). *Omnes penſiones & pactiones ſuper Beneficiis, in quibus non intervenit Sedis Apoſtolicæ approbatio, illicitas & ſimoniacas declaramus.* Concilium Bituricenſe anni 1584. ſimoniacos pronuntiavit, qui penſiones non interpellato Pontifice annuerent, aut de iis paciſcerentur (3). *Accipientes quæcunque Beneficia cuſtodia aut fiducia nomine, vel ex iiſdem penſiones ſine ſummi Pontificis authoritate paciſcentes, aut percipientes, ſe ſimoniacos eſſe intelligant.* Anno 1590. in Concilio Toloſano diffinitum eſt penſiones novas Eccleſiis imponi jam a Patronis poſſe nullas niſi permittente Papa. (4) *Quæ poſt fundationem Eccleſiæ non impetrata Sedis Apoſtolicæ licentia, penſiones, aliaque onera ab iis impoſita fuerint, ea omnia penitus uti inania & nulla tollant.* Concilium Aquilejenſe anno 1596. decrevit (5) Conſtitutiones duas Sixti V. anno 1588. edita iis recitari, qui Beneficia cum habeant, vel penſiones, ultra ſexaginta Ducatos annui reditus, in habitu & tonſura eſſe Clericali aſpernantur. *Si penſionem ultra ducatos ſexaginta poſſident, tonſuram vero, & habitum clericalem deferre contemnunt, amantes lucrum, inſigne vero ſuæ profeſſionis abhorrentes.*

XIII. In Comitiis Cleri Gallicani anno 1598. detonuere Præſules in eas, quæ jam laicis adſignabantur penſiones; ubi & illud teſtatum fecere, per mores Eccleſiæ Gallicanæ, & per regulas juris Canonici, eas non concedi omnino niſi trifariam. 1. Ad terminandam litem inter ejuſdem Beneficii competitores. 2. Ad æquanda Beneficia, quæ permutantur. 3. Et ad aſſignandam neceſſariam ſuſtentationem iisqui Beneficia reſignare compelluntur ætate jam affecta, vel infirmitate corporis gravi, vel juſtis aliis cauſis (6). Extra has ſpecies reſcindi penſiones a Magiſtratu Civili, nec ullas admitti in Epiſcopatus, Parochias, & Beneficia quævis animarum regimen invehentia. Hinc concludebatur a Præſulibus multo minus tolerandas eſſe penſiones laicis aſſignatas.

Conventus Melodunenſis Cleri Gallicani anno 1579. excanduerat in penſiones laicis indultas, impetrata a Rege licentia non admittendi in Congregationes Religioſas, in Comitia Cleri, & in Eccleſiam, eos omnes, qui ejuſmodi penſiones ſolverent. Edicto Ludovici XIII. Regis anno 1629. illud ſancitur (7), *ut Archiepiſcopatus, Epiſcopatus, Xenodochia, Parochiæ nullis poſt hac graventur penſionibus: Abbatiæ vero, & alia Beneficia Regiæ nominationis ne ullis*

item

(1) Can. 31. (2) Tit. De Epiſcop. Offic. c. 20. (3) Tit. 41. c. 1. (4) C. 9. n. 5. (5) Can. 22. (6) Conc. Noviſſ. Gall. p. 563. 217. (7) Art. 15.

item onerentur, nisi gravi de causa, & ad Clericorum tantum sustentationem. Denique Ludovici XIV. Edicto anno 1671. statutum est, ne pensiones accipere possint ex Parochiis, vel Canonicatibus, sive Cathedralium sive Collegialium Ecclesiarum, nisi qui spatio annorum quindecim in illis ministraverint; *nisi ex causa ægritudinis, & infirmitatis Episcopo perspecta*, & qua fiat, ut ministrare jam non amplius possint, utque vel tunc eæ pensiones ne tertiam partem superent, & Titulari semper supersint, trecentarum saltem librarum reditus, præter oblationes Parochiarum, & Canonicorum distributiones. Hoc porro Edictum, alia Declaratione registrata & promulgata in Parlamento, & Majore Consilio, ampliatum est ad Dignitates omnes, Personatus, Officia, Capellas, aliaque Beneficia, quæ residentiam personalem desiderant in Ecclesiis Cathedralibus, vel Collegialibus.

XIV. Tempestivum jam est aliquid affundere luminis ei sententiæ, supra obiter & strictim libatæ, pensiones posteriori hoc ævo jam pro Beneficiis quodammodo haberi posse. Ante non pauca retro sæcula Vicarii revocabiles & non revocabiles Parochiarum, & Parochi ipsi, qui Capitulis & Abbatiis obnoxii erant, utplurimum pensionibus, vel portionibus tantum congruis fruebantur, fundis ipsis horum Beneficiorum adjunctis & concretis cum Mensa Capituli, Abbatis, vel etiam Episcopi. Si ulterius antiquitatis memoriam revolvamus, Beneficiorum proventus solis distributionibus constabant, quæ perparum a pensionibus distant, vel plusculum etiam distant a Beneficiis. Sed ut intra limites posterioris hujus ævi nostmet coerceamus, cum Concilium Tridentinum permittat quemvis ordinari tam sub titulo pensionis, quam sub Beneficii, & jam tunc stabilitatem quandam inusitatam ei pensioni conciliet, nonne videtur eam gloria & dote Beneficiorum exornare? At Sixtus V. Bulla *Cum sacrosanctam* jubet omnes pensione gaudentes, tonsura & veste Clericali insigniri, alias pensione privandos, & pensiones ipsas extinguendas: quin & prohibet posthac pensiones adjudicari, nisi ii qui jam Clerici sint, & habitu ac tonsura Clericos se profiteantur, si pensio excedat sexaginta Ducatos; sed quantumvis tenuiores sint pensiones, qui iis donantur, eos Clericos esse necesse esse, quamvis non cogantur in veste & tonsura esse Clericorum. Pius V. Bulla *Ex proximo* pensione quamvis insignitos vult quotidianis defungi beatæ Mariæ horis Canonicis. Itaque ex doctrina recentiorum Canonistarum hæ pensiones propter Officium dantur, sicut & Beneficia, & ex iis spiritalis quidam exurgit Titulus; unde nec emi, nec redimi, nec divendi possunt citra simoniam: inito quoque matrimonio, ut amittuntur Beneficia, ita extinguuntur pensiones. Anno denique 1576. audita relatione Congregationis Concilii, declaravit Pontifex privilegium fori ita pensione, ut Beneficio conferri, si vestis & tonsura Clericalis gestaretur, quamvis nihil Beneficii quis adeptus esset, nec a proprio Episcopo cuiquam esset affixus Ecclesiæ. Horum sane complura carpsimus ex Fagnano (1).

Quas vero conditiones & leges præscripsere Pontifices pensionibus, eæ tanto arctioris videri possunt obligationis, quod, illi & quidem soli, interpellantibus Regibus pensiones annuant. Ex eo enim facile conjicimus, non concedi ab illis pensiones, nisi servatis legibus a se ante præstitutis. Si Judices terreni non eo semper juris vigore judicant, judex cœlestis & interior justitias ipsas judicabit, nec indulgebit forsan, quibus hic indultum fuerit. Extimescendum omnino est, ne damnet Veritas sempiterna & incorruptibilis, quod inultum abire patitur homo, cui sibi potius ipsi pœnas dare temporales conduceret, quam dare æterno Judici sempiternas.

Non possum autem non hic saltem illud assuere, quod pene me effugerat; cum olim omnes pene Lutetiæ Studiis celeberrimis operam dantes, emolumentis quibusdam recrearentur, quibus appicta erat species & imago quædam Beneficii & pensionis: ideo & in solemni Reformatione Universitatis facta anno 1542. jussi sunt omnes quotidie sacro interesse, & horas canonicas exsolvere beatæ Mariæ (2): *In primis discipuli sacrificio adesse cogantur, simul ad horas Christiparæ Virginis dicendas; nec minus ad Psalmos pænitentiales, cum Sanctorum Litaniis.*

XV. Articulo supra I. & X. hujus Capitis pensiones offendimus immoderatiores, quæ Beneficiorum reditus æquarent; easdem vidimus articulo IV. proscribi. Permagni in-

(1) Fagnan. in l. 1. Decr. p. 1. p. 239.

(2) Hist. Univ. Paris. t. 6. p. 377.

intereſt operoſius eam rem expendi, cum frequens etiamnunc fit, & tanto luctuoſius, reſignari Beneficia retentis omnibus fructibus. Ea re uſque adeo evertuntur fundamenta omnia ſacræ & canonicæ diſciplinæ, ut merito perſuadeamur, nunquam hæc Romæ niſi obreptitie impetrari. Ipſe per ſeſe penſiones odio ſunt; at invidioſiſſimum eſt, nihil prorſus Eccleſiæ Titulari Beneficiario relinqui: ſponſam illi conjungi, & auferri dotem: juberi ut ſerviat altari, nec de altari vivat: temporalia omnia uni, alteri ſpiritalia conferri: cum illa horum conſectaria ſint & neceſſaria additamenta. Quid reſidentiæ, quid eleemoſynarum, quid hoſpitalitatis ab eo expectes, qui proventuum Beneficii ſui attingat prorſus nihil? Invidioſum eſt in Beneficia ſemel reſignata regredi: at non paulo inſolentius & damnabilius eſt reſignare & retinere unum & idem Beneficium. Hæc fere decerpta ſunt ex Reſponſione novem Conſultorum, quos Paulus III. Papa percontatus eſt de refingenda in meliorem formam Eccleſiæ diſciplina. *Alius abuſus irrepſit, cum Beneficia ceduntur Laicis, in conſtituendis penſionibus, ſuper eorum fructibus. Immo quandoque cedens Beneficio omnes ſibi fructus reſervat. Qua in re animadvertendum eſt nulla alia de cauſa, nulloque alio jure penſiones conſtitui poſſe, niſi ut quaſdam eleemoſynas, quæ in pios uſus, & indigentibus concedi debent. Nam reditus ſunt annexi Beneficio, ut corpus animæ. Ideo ſua natura pertinent ad eum qui Beneficium habet, ut poſſit ex eo vivere honeſte pro ſuo ordine, ſimulque queat ſuſtinere impenſas pro divino cultu, & templi, ſacrarumque rerum reparatione, ut quod reliquum eſt, impendat in pios uſus. Hæc eſt natura eorum redituum, &c. Ideo omnes fructus reſervari, adimique id omne, quod divino cultui, ſuſtentationique habentis Beneficium tribui debet, magnus eſt abuſus. Itemque penſiones dari Clericis divitibus, qui commode & honeſte vivere queunt ex reditibus quos habent, magnus certe abuſus. Tull-ndus uterque.*

Non video quid aptius & quid vehementius dici poſſit. Affirmat Fagnanus in penſionibus aſſignandis non reſervari plerumque a Papa niſi dimidiam, ut tertiam partem fructuum (1). *Nec Papa debet reſervare penſiones, ultra tertiam vel dimidiam partem fructuum ut atteſtantur Domini de Rota.* Atque ita facile conjectura aſſequitur, ſi quæ graviores his ſint penſiones, eas obreptitias eſſe. Anno 1493. Senatus Toloſanus, & rurſus anno 1496. Senatus Pariſienſis inuſitatis illis omnium fructuum reſervationibus interceſſere. In regiſtrandis facultatibus Legatorum Pontificiorum annis 1514. 1542. 1551. 1565. (2) cum modus illis plurimis in rebus imponeretur, id ſemper additum eſt, ut penſiones addicere non poſſent, quæ fructus omnes complecterentur, immo quæ tertiam amplius partem proventuum decerperent. Tradit Rebuffus tolerari penſiones eas inſolentiores in patriæ obedientiæ; at ubi jus conſuetudinarium viget, ad tertiam partem revocari.

Jura Archiepiſcoporum, Epiſcoporum & Archidiaconorum, dum Parochias viſitant.

CAPUT XXXII. P.3.l.4.c.17.

Jura Epiſcopi viſitantis. Exactiones in Clericos, in Oriente & Occidente ſub Imperio Caroli Magni, & ejus familiæ.

I. II. Decreta Concilii Cabilonenſis II. de exactionibus juſtis & injuſtis Epiſcopi, & Archidiaconi viſitantis. Variæ in hac obſervationes.

III. Statuta Ludovici Pii Imperatoris in eandem rem.

IV. Decreta Concilii Pariſienſis VI. adverſus avaritiam Archidiaconorum.

V. De quarta parte decimarum & oblationum Epiſcopo addicta.

VI. Decreta Concilii Aquiſgranenſis adverſus exactiones Chorepiſcoporum, Archipresbyterorum & Archidiaconorum.

VII. Commonitorium Hincmari ad Epiſco-

(1) In l. 5. Decr. Part. 1. pag. 131.

(2) Preuves de Liber. des l'Egl. Gall. c. 36. n. 25. 26. c. 23. n. 16. 51. 54. c. 24. n. 9. Rebuff. de Reſervat. n. 13. 14. 15. 17.

scopum nuper ordinatum, quo hæc omnia decreta inculcantur.

VIII. Aliud Hincmari Commonitorium ad Archidiaconos suos.

IX. Archidiaconi tunc munia obibant nostrorum nunc Officialium.

X. Edictum Caroli Calvi super exactionibus Episcoporum in Parochos.

XI. Canones Conciliorum in eandem rem.

XII. Statuta Conciliorum Græcorum.

XIII. Statuta Imperatorum & Patriarcharum Orientis.

I. PErpendemus hoc Capite, quid jure suo exigere possint Episcopi, tum ex Parochis, tum ex Laicis suæ ditionis, in perlustrandis maxime Parochiis. Multa in hanc rem decrevit Concilium Cabilonense II. anno 813. Namque primo proscripsit centum duodecim vel quatuordecim denariorum, quos Episcopi nonnulli Parochis suis extundebant (1). *Inventum est, quod in quibusdam locis Episcopi Presbyteris duodenos, vel quaterdenos in censum annis singulis darent. Quod penitus abolendum esse decernimus.* Secundo statutum est (2), ut ne quid amplius ab iisdem exprimerent Episcopi ad chrisma & ad lampadas Ecclesiæ suæ; quantumvis antiqua venditaretur consuetudo in eam rem duos vel quatuor denarios exigendi. Tertio invitati sunt Episcopi, ut posthac in visitandis Parochiis, nec Parochis, hoc est, fratribus suis oneri essent, nec Parochianis, utpote filiis (3). *Ne cum Episcopi Parochias suas peragrant, quandam non solum erga subditos, sed erga socios tyrannidem exerceant: nec, quod absit, tum caritate sed quadam judiciaria invectione stipendia ab eis exigant.* Si quid exigi necesse est vel a Parochis, vel a Laicis, ea ineatur ratio, qua nemo gravetur, offendatur nemo. *Si quando eis ad peragendum ministerium suum a fratribus, aut a subditis aliquid accipiendum est, hoc summopere observare debent, ne quem scandalizent, aut gravent.* Denique si Episcopi ipsi inopia rerum necessariarum urgeantur, & necesse sit aliquid a Parochis elici, id tam verecunde faciant, & tam sobrie, ut molestiam non facessant, oculosque & animos semper ad Apostolum Paulum convertant, qui ante & manu victum parabat sibi suisque, ne cui gravis esset (4). *Tanta ergo in hac re discretio tenenda est, ut & Verbi Dei Prædicator, sumptus ubi proprii desunt, recipiat, & iidem Fratres illius potentia non graventur: exemplo Apostoli Pauli, qui ne quem gravaret, arte & manibus vitam quærebat.* Quarto acerbissime objurgati sunt in hoc Concilio Archidiaconi, qui tyrannico fastu quodam Parochis dominabantur, & censum nescio quem ab illis exigebant. *Dictum est etiam quod in plerisque locis Archidiaconi super Presbyteros Parochianos quandam exerceant dominationem, & ab eis censum exigant, quod magis ad tyrannidem, quam ad rectitudinis ordinem pertinet.* Jubentur denique Archidiaconi, modestiæ & abstinentiæ finibus se continere, & in Parochiis Episcoporum decreta promulgare, nihil ipsi privatæ vel opum vel honorum siti indulgere. *Contenti sint regularibus disciplinis, & teneant propriam mensuram; & quod eis ab Episcopis injungitur, hoc per Parochias suas exercere studeant, nihil per cupiditatem & avaritiam præsumentes.*

II. Ex his Synodalibus decretis facile intelligitur. 1. Procurationum Episcopalium in visitandis Parochiis jura necdum certa aut definita fuisse. 2. Invitatos fuisse Episcopos, ut ne quod exigerent, immo ut ne quid acciperent sponte oblatum, nisi necessitate arctarentur. Et ubi coget necessitas aliquid accipere, meminisse Pauli, cujus non successione tantum se jactare, sed & imitatione clarere debent Episcopi; Pauli, inquam, qui manibus operari, quam Ecclesias gravare malebat. 3. Ubi urgebat inopia, tum accipiebant aliquid Episcopi visitantes, non a Parochis tantum, sed & a Parochianis. *A fratribus aut a subditis.* 4. Multo minus stata erant aut determinata visitantium Archidiaconorum jura. 5. Quin ne ordinariæ quidem fuisse videntur tunc eorum Visitationes, sed delegatos tantum fuisse illos, ubi placita Episcoporum executioni mandata erant. *Quod eis ab Episcopis injungitur, hoc per Parochias suas exercere studeant.*

III. Hac pollicitatione Ludovicus Pius constrinxit omnes Episcopos, ut ea & temperantia & tempestate Parochias visitarent, quia

(1) Can. 17. (2) Can. 16. (3) Can. 14. (4) Can. 15.

quia Parochis graves non essent. Ita enim ille in Capitulari anni 816. (1). *Ne vero Episcopi occasione prædicandi, aut confirmandi oneri essent populis, a nobis admoniti, polliciti sunt hoc deinceps se cavere velle, & eo tempore suum ministerium, in quantum facultas dabitur, exequi, quo eorum profectio, quantum in illis erit, his quibus prodesse possunt & debent, non sit importuna vel onerosa.* His certe verbis, *Ne oneri essent populis*, in Parochianos videntur refundi aliqua saltem ex parte expensæ visitationum. Sed & alibi hortabatur Episcopos, ne quid acciperent de Manso Parochiæ, vel ipsi, vel Archidiaconi (2). *Sicut alios prohibetis, ne de Mansis ad Ecclesiæ luminaria datis aliquid accipiant, sic & vos & vestri Archidiaconi de eisdem mansis nihil accipiendo aliis exemplum præbeatis.* Iisdem Capitularibus excitantur Episcopi, ut pervigili cura Archidiaconos suos observent, ne impune peccandi licentiam Parochis divendant (3). *Ut provideant Episcopi, ne cupiditas Archidiaconorum culpas nutriat Sacerdotum; quia multis modis mentitur iniquitas sibi.*

Sed & in id quoque incubuit horum cura & providentia Imperatorum, ut pio fervore certatim convolarent populi in ea loca, ubi visitationis munere fungens Episcopus Neophytos confirmabat, quo & ipsi vicissim largeque conferrent, si quo egeret (4). *Præcipimus ut ad accipiendum, per manus Pontificis impositionem, Spiritus sancti donum sollicite & devote omnes concurrant, & Episcopo suo, ea quæ necessaria sunt, fideliter ministrent, eique ab omnibus per omnia obediatur.*

IV. Exarsit vehementissime Concilium Parisiense VI. anno 829. adversus *Ministros Episcoporum*, hoc est Archidiaconos, quorum infinita quædam opum esuries & Parochos & Parochianos vexabat (5). *Non solum in Presbyteris, sed etiam in plebibus Parochiæ suæ avaritiam exercere quosdam Episcoporum Ministros.* Erant haud dubio non tollerandæ extorsiones eæ, quæ Concilii Patribus has voces expresserunt: *Propter eorum avaritiam & morum improbitatem multi scandalizantur, & ministerium Sacerdotale vituperatur, & in Ecclesiis a Sacerdotibus multa propter eos negliguntur.* Nec pepercit hoc Concilium Episcopis ipsis, qui hujusmodi rapinarum affines & ipsi essent: & usque adeo non in eorum gratiam quidquam remisit de Canonum austeritate, ut edixerit, si nulla præmerentur egestate, nequid acciperent quartæ ejus partis decimarum & oblationum, quas Canones Episcopis tribuunt, sed eam dimitterent in pauperes erogandam. *Et quanquam auctoritas Canonica doceat, ut quarta pars decimarum & redituum ex oblationibus fidelium in usus Episcoporum cedat: ubicunque tamen Episcopus sua habet, suis contentus sit.*

V. Non ergo Gallicanis Episcopis inexplorata erat quarta hæc portio proventuum Parochiarum; non fallebat eos hanc sibi Canonicis institutis adjudicatam fuisse; sed cum aliunde suppeteret, unde & dignitatem suam tuerentur, & necessitatibus satisfacerent, & omnes implerent Officii sui partes, præclarum hoc ab illis est initum consilium, ut eam pauperum cujusque Parochiæ levandis necessitatibus dicarent. At ubi ex Ecclesia Catedrali non suppeditabatur Episcopo, quo honeste sustentaretur, non displicet Concilio huic Parisiensi, jure ut suo utatur, & ex illa omnium Parochiarum quarta tantum sibi vindicet, quantum satis sit, non cupiditati, sed necessitati suæ (6). *Ubi nihil rerum Ecclesiæ suæ habet Episcopus, accipiat de memorata quarta parte sibi suisque, non quod avaritia suaserit, sed quod necessitas compulerit.*

VI. Eadem penitus censoria virga Episcoporum alios Ministros, hoc est Chorepiscopos, Archipresbyteros, & Archidiaconos castigavit Concilium II. Aquisgranense anno 836. scilicet avaritiæ ejusdem sordibus immersos (7). *Episcoporum Ministros, id est, Chorepiscopos, Archipresbyteros, Archidiaconos.* Ea certe verborum varietas in his duobus Conciliis proficisci omnino videtur ex eo, quod essent Provinciæ, ubi solis Archidiaconis impenderet ministerium totum Episcopalis sollicitudinis, cujus ipsi veluti Generales erant Vicarii, tum in urbe, tum ruri: alibi ea cura per Chorepiscopos, per Archipresbyteros, & Archidiaconos explicaretur.

VII. Hæc & alia non pauca illigavit

(1) Conc. Gall. t. 2. p. 432. 453. Cap. l. 1. c. 100.
(3) L. 2. c. 5.
(3 Addit. 4. c. 95.
(4) L. 7. c. 299.
[3] Cap. 25. 32.
(6) Ibidem.
(7) Can. 4. Can. 2.

Hincmarus Remensis ei præceptionum chartæ, qua informabat Hedenulphum Episcopum, quam Laudunensi inaugurabat Episcopatu. Commendabat enim 1. Ne gravaret Parochias, quas obambularet, ultra modum a Canonibus delineatum, vel ultra morem Majorum suorum (1). *Ultra modum gravare minime debeat, nec summam collationis, quæ sui prædecessores, qui hoc bene misericorditer ac rationabiliter atque sacris Constitutionibus executi sunt convenienter, contenti fuerunt, excedat.* 2. Ne tantundem ex Capellis, quantum ex Parochiis exprimeret, sed ex his illisque conjunctim id acciperet, quod olim conferri moris esset jurisque. *Et de Capellis antiquitus subjectis Ecclesiis, non æqualem, sicut de principalibus Ecclesiis Collationem exigat, sed principalis Ecclesia cum sibi subjectis Capellis debitam & antiquitus consuetam collationem conferat.* 3. Ne amicos, vassallosque suos in Parochorum ædibus hospitari vellet. *Ne mansionaticos suos amici suis, aut suis hominibus parari faciat.* 4. Nequid a Parochis extunderet ad expensas sibi faciendas in excipiendo Rege, vel Misso quovis Dominico, vel ornanda Ecclesia sua. *Ne etiam quasi ad receptionem Regis vel Legatorum, aut ad ornatus suæ Ecclesiæ faciendos, adjutoria quasi petendo, magis autem exigendo, denarios vel caballos, aut verres, seu feischingas, aut ad iter aliquod paraveredos, aut alia qualibet accipiat, id est, rapiat.* 5. Ne uteretur jure exigendæ quartæ partis proventus Parochiarum, sicut eo utuntur Episcopi non pauci extra Gallias. *Regulam siquidem, quæ de quarta parte redituum Ecclesiæ, juxta consuetudinem aliarum regionum, ita ut est scripta, intelligat: & non prave illam interpretans, perinde in his regionibus, quæ sunt Presbyterorum, contra regulas sacras diripiat.* 6. Ne eos cooptaret sibi vel Archipresbyteros, vel Archidiaconos, qui in reconciliandis pœnitentibus, aut in ordinandis Clericis, munusculis accipiendis, vel exactionibus faciendis ministerium suum dehonestarent. *Ministros, id est, Archipresbyteros & Archidiaconos tales constituat, qui oderint avaritiam, &c. Presbyteros in paratis & exeniis indebitis non affligant.*

VIII. Sed audiendus jam nobis est Hincmarus ipse, in Capitulari, sive in Præceptionibus ad Archidiaconos suos, ex quo non pauca jam excerpsimus supra, ubi de Archidiaconis agebamus. Illud ergo præcipit (2) 1. Ne Parochiis graves sint, quas visitabunt, vel secum, vel soli: ne amicos secum, vel cognatos circumducant, ut eos Parochiani procurent, & eorum equos alant; ne diutius moras trahant in ulla Parochia: ubi demorandi necessitas fuerit, tum ex Parochis vicinis aliquid etiam ad necessarias expensas eliciant. *Quando rusticanas Parochias vobis commissas, vel mecum, vel per vos circuitis, sicut & ego, non graves sitis Presbyteris in paratis quærendis, nec ducatis superflue vobiscum homines, vel propinquos, per quos illos gravetis in cibo, & potu, & fodro ad caballos, &c.* 2. Ne perlustrare Parochias ament, quo a Parochis procurentur, & privatis interim parcant proventibus. *Ut non occasione victus Parochias circumeatis, quatenus de aliorum stipendiis viventes, vestra stipendia conservetis.* 3. Nequid exigant, nequid etiam accipiant a Parochis, in obeundis visitationibus suis, ne pecuniam, ne quidvis aliud. Quibus Hincmari monitis jam pene insinuantur statæ & ordinariæ fuisse Archidiaconorum visitationes. 4. Ne quid emungant ab eisdem Parochis, sive dum ad Synodum confluunt, sive dum ad faciendas regiminis sui rationes, sive dum ad Chrisma petendum. Quanquam possit accipi, si quid ultro offerant. *Nolite quasi pro aliquo adjutorio, denarios ad quamcunque rem apud Presbyteros postuletis, neque quando ad Synodum, vel pro inquisitione ministerii sui, seu pro Chrisma accipiendo venerint, Eulogias exigatis: sed si cui forte commodum fuerit pro sua voluntate & commoditate aliquid gratis offerre, cum gratiarum actione accipite.* Sileo cætera Capita harum Præceptionum, ubi Archidiaconis omni exactione interdicitur, insinuaturque ab Hincmaro, ideo a se largissime donari Archidiaconos, ut ne ipsi oneri sint Parochis. *Ideo vobis de facultatibus Ecclesiasticis, juxta quod Apostolus de lege dicit, Non obligabis os bovi trituranti, solatium præbeo, ut Presbyteros non gravetis.*

IX. Hic vero perspicis Archidiaconos eorum munia obire, quos familiare jam nobis est Officiales appellare. Monet enim illos ibidem Hincmarus, ne molliri, vel deflecti se sinant a tuendorum Canonum con-

(1) Conc. Gall. t. 2. p. 660.

(2) T. 1. p. 73.

constantia, vel publicorum peccatorum muneribus, vel pœnitentium, vel eorum qui pœnitentia publica semel defuncti, in eadem rursus flagitia revolvuntur. Concilia superius laudata Archidiaconos eadem induunt potestate, iisdem imbuunt & præceptis. Finitima his est formula præceptionis Hincmari ad Hedenulfum Episcopum superius memorata. Itaque per Canonicam disciplinam non licebat tum vel Officialibus, vel Pœnitentiariis quidquam exigere. Officialibus dixi & Pœnitentiariis, quod minus separata tunc ea essent Officia, & ubi de pœnitentia publica vertebatur quæstio, difficillimum esset ea separare. Qui Archidiaconi tunc Presbyteratu necdum initiati erant, proclivius apertiusque Officiales, quam Pœnitentiarii dici potuissent. Sed cum Vicarii essent Generales & Ministri Episcoporum, & eorum partes implerent, qui postea & Officiales dicti sunt & Pœnitentiarii, nihil utique poterant in obeundo ministerio suo exigere nisi honestas visitationis procurationes: hoc universim fixo & inconcusso, vel Beneficii reditibus, vel Episcopi sportulis & distributionibus, ita consultum illis fuisse, ut munia sua gratis obire possent.

X. Retorquenda est jam ad Episcopos oratio, de quibus Carolus Calvus, cum multi multa quererentur Parochi Occitaniæ, Capitulare edidit, quo eorum jura complexus est, anno 843. (1) 1. Quantitatem diffiniit frumenti, hordei, vini, aliorumque id genus, quam Episcopis Parochi singulis annis exsolverent, aut certe duos solidos aureos, ex præscripto Concilii Bracharensis, & Toletani. *Et sic hæc non accipiunt, accipiant si volunt pro his omnibus duos solidos in denariis, sicut in Toletano & Brachatensi, &c.* 2. Ne in visitationibus Episcopus minoribus in Ecclesiis moraretur, sed ditiores eligeret, ad easque quatuor viciniores Parochi gregem suum deducerent, conferrentque ad sumptus Episcopi, & comitum ejus, eo quo præscribitur modulo. 3. Semel possent Episcopi anno quolibet Parochias suas perlustrare, in iisque procurari; sed nihil a Parochis exigerent, quorum Ecclesias non visitarent; & quo sumptu se transfigerent, si visitationes uno & eodem anno iterarent. 4. Vetantur hic denique Episcopi ultra duas Synodos quolibet anno exigere. *Ut Episcopi Synodos a Presbyteris, nisi sicut docet authoritas Canonum, duas scilicet, & per tempora constituta, non exigant.* Non satis video, an hac voce *Synodi* Synodaticum hic intelligatur, quod jus exigebat Episcopus in Synodo. Vox illa *exigendi* ita persuadet. Sed summa hic non exprimitur. Alias autem Synodaticum videtur idem & unum esse cum Cathedratico, quod duorum erat ex eodem Capitulari aureorum solidorum. Nec desunt tamen argumenta, quibus Cathedratico sejungatur, & hic semel tantum anno quovis sinatur exigi Synodaticum, quamvis duæ Synodi habeantur. Cæterum obtrectatorum maledicentiæ occurrit Rex, ubi in his de sacra disciplina Constitutionibus Regiis id præ se fert, & profitetur, se authoritate tantum Regia priscorum Canonum executionem munire. *Sicut docet authoritas Canonum, &c.*

XI. Hortabatur potius quam urgebat Parochus Concilium Meldense anno 845. (2) ut dum Episcopum inviserent, aliquo illum munere venerarentur. *Decet Presbyteros cum voluntariis eulogiis, tempore congruo visitare & venerari suos Episcopos.* Concilium Valentinum anni 855. illud rursum prohibuit, (3) ne visitationis jura extorquerentur, si nulla Parochiis eo anno impenderetur visitatio. In Concilio Ticinensi ejusdem anni 855. præscripta est ratio & quantitas panis, vini, carnis, & equorum pabuli, quam ab Archipresbyteris exigere posset Episcopus, in visitandis Parochiis. Nisi hic Amanuensium errore Archipresbyteri legantur, pro Presbyteris, ita statuendum erit; designatas esse a Concilio Archipresbyterorum Ecclesias & ædes, in quibus diversarentur, & commorarentur Episcopi, qui & ibi ejus Decanatus Parochos congregarent, expensarum & ipsos parte aliqua gravandos.

Hinc autem facile colligas hoc certe ævo visitationibus Provinciæ supersedisse Metropolitanos, cum de illis Concilia verbum faciant nullum, nec eorum expensis moderari satagant. Nec illud hic prætereundum, cum Joannes VIII. Papa in Gallias profectus esset, jussu Caroli Calvi Regis ab Episcopis Regni procuratum illum fuisse (4). *Ipsi ab Episcopis Regni istius stipendiadari fecit.*

XII. Vetuit & Synodus VII. Oecumenica, (5) ne quid Prælati exigerent ab Epi-

S 2

(1) Concil. Gall. tom. 3. p. 2. 3. (2) Can. 45. (3) Can. 22.
(4) Du Chesne T. 3. p. 254. (5) Ann. 878. Can. 4.

Episcopis, Clericis, Monachis, potestati suæ obnoxiis. *Expetere aurum, vel argentum, aut aliam speciem, ab Episcopis, vel Clericis, vel Monachis qui sub ipso sunt.* Quo eodem Concilio primævo vigore restituitur Canon Trullanus, quo Provincialia Concilia quotannis cogi præcipiebatur, & ibi ne quid ab Episcopis exigerent Metropolitani, pœna quadrupli constituta in contumaces (1). *Porro non habeat Metropolitanus licentiam ex his quæ defert Episcopus secum, sive jumentum, sive aliam speciem expetendi. Quod si hoc egisse convictus fuerit, solvat quadruplum.*

XIII. Refertur a Balsamone (2) Constitutio Imperialis Isaaci Comneni, ubi profligit quantum auri, argenti, tritici, vini, & esculentorum prorsus omnium exigere possint Episcopi a quibuslibet vicis suæ Diœceseos, perinde ut est numerus domorum cujuslibet. Nicolaus Patriarcha Constantinopolitanus Imperatorium hoc Edictum Bulla sua confirmavit (3). Balsamon autem fidem facit suo ævo complures Laicos eam legem ludibrio habuisse, & causari solitos, tam gratis omnia ab Episcopis danda, quam gratis accepissent. Insulsissimam porro eam tergiversationem, quod non emantur cœlestes thesauri, etsi eorum alantur dispensatores. *Notandum propter canonicas pensiones, quæ a Pontificibus exiguntur, neque fortasse penduntur. Plerique namque laici prompta voluntate non largiuntur Pontificibus suis canonica, Evangelicum illud verbum usurpantes, Gratis accepistis, gratis date: quod non est admittendum. Neque enim merces est, quod alimentorum gratia Pontifici datur.*

Eam Constitutionem Isaaci Comneni confirmavit Edicto suo Alexius Comnenus, (4) a quo & confirmata est Declaratio Constantini Monomachi, qua fas erat Episcopo a novis omnibus maritis exigere nummum aureum, ab eorum autem uxoribus duodecim ulnarum linteum. Jacent hæc omnia in Jure Orientali cum Bulla Patriarchæ Nicolai, ex qua & illud docemur, hoc onus excutere Laicos voluisse, & Synodo Episcopali Constantinopoli coactæ allegasse, has exactiones novellas vel ipso damnari priorum Conciliorum Canonumque silentio. Sed repositum est illis, non damnare Canones ea, de quibus verba non faciant; sed hæc Imperatorum Constitutionibus sanciri, convenienter divinis legibus quæ Ministros Altaris de Altari vivere jubent.

Non dissimulabat ergo Patriarcha novas esse has exactiones, nec initium illis factum, nisi ex Edictis Imperatorum. Sed illud non obscure idem ipse innuebat, cum sensim infringeretur, & debilitaretur in dies Imperii majestas, hinc Episcopos ita extenuatos fuisse, & in eas adactos angustias, ut jam nisi his exactionibus vitam tolerare non possent. Unde nec Patriarcha, nec Balsamon huic disciplinæ aliunde patrocinium accersunt, quam quod necesse sit, ut principes Christi & Altaris Ministri, Episcopi victitent de Altari.

CAPUT XXXIII. *P.4. l.4. c.30.*

De Procurationibus Archiepiscoporum, Episcoporum, Archidiaconorum, Decanorum Ruralium, Parochias visitantium, post annum Christi millesimum.

I. Series & continuatio rerum hic explanandarum.

II. Statuta Conciliorum de Procurationibus, maxime Archidiaconi.

III. Canon memorandus Concilii Lateranensis III. de Prælatis visitantibus, de comitibus & expensis eorum.

IV. Prolixior commentatio in eundem Canonem. Cur ea Prælatis hominum & equorum pompa indulgeatur?

V. Canoni illi novum robur addiderunt Concilia posteriora, etiam quoad hominum & equorum multitudinem.

VI. Archiepiscopi Provinciam visitantes jus habent procurationis. Nec præscribi post jus visitationis & procurationis, ut horum alteri se quis subducat, etsi Prælati alii in alios utrumque id jus possint præscribere.

VII. Prohibetur ne pecunia exigatur pro procurationibus, & ne vel hæ exigantur, ubi non visitantur Ecclesiæ. Jura Archidiaconorum pernumerantur.

VIII. Rursus nova Statuta Conciliorum ad sumptus procurationum moderandos, ad prohibendas procurationes pecuniarias, ad mi-

(1) Can. 6. (2) In Nomoc. Phot. Tit. 1. c. 34. (3) Juris Orien. T. 1. p. 121. (4) Ib. p. 125.

minuendum numerum equorum, *a Concilio Lateranensi toleratum*.

IX. Rursus de iisdem Conciliorum temperamentis. Tunc & opulentia & jurisdictio erat multo amplior Prælatorum, *unde comitatu & pompa opus erat majori*.

X. De Archidiaconis qui permittente Papa, *per delegatos visitabant*. *De Ruralium Decanorum visitationibus*. *De horum illorumque Cathedratico*.

XI. Concilii Tridentini decreta super eadem re. *De Procurationibus*.

XII. Statuta Conciliorum Mediolanensium sub B. Carolo. *Aliorum item Conciliorum*, *& Conventus Melodunensis*, *cui placuit in locis gentioribus gratuitas esse Visitationes*.

XIII. Responsa Congregationis Concilii.

I. EXpensis partitionibus generalibus rerum Ecclesiæ temporalium in Episcopos, Clerum, pauperes & Templorum sarta tecta; id superest ut agamus de exactionibus justis & canonici Episcoporum & aliorum Beneficiariorum in Clericos quosvis alios. Ejusmodi fuere jura Procurationum, Cathedratici, Synodatici, Subsidii charitativi, Spolii, Deportus & Annatæ. Ab illis ordimur prioribus, quæ in superstites valent Beneficiarios, progressuri mox ad ea, quæ post mortem locum habent. Cumque jus Procurationis & latissime fusum sit, & ei etiamnum intaminata constet religio & observantia, illi etiam elucidando primum operam dedimus capite superiori, & hoc ipso rursus.

II. Quibuscunque munus imminebat visitandi, illis & procurationum jus affixum erat. Itaque cum secundum Episcopos Archidiaconis visitandi onus incumberet, sua illis quoque jura Episcopales Synodi vindicare studiosissime laboraverunt. In Concilio Juliobonensi anno 1080. præceptum est, ut Archidiaconi singulis annis Regiunculam suam visitarent, tribus diversis locis Parochos viciniores aggregarent, ut vestes ibi sacras eorum, librosque visitarent & calices, possentque singulis in locis illis triduum commorari, ibique a Parochis ejus tractus procurari cum quatuor comitibus (1). *Quo enim Archidiaconus ad hæc videnda venerit*, *a Presbyteris convenientibus triduo si expetit*, *victum sibi habeat quinto*. Vetitum est eo Concilio, ne Episcopi & eorum ministri quidquam a Parochis exigerent, præter jura legitima (2). *Presbyteri ab Episcopis*, *vel ab eorum ministris præter justos reditus Episcopi*, *vi vel minis dare nihil cogantur*. Sed non his semper Canonum limitibus circumscribi se passi sunt Archidiaconi, quod illustri, sed tristi probatur B. Thomæ Martyris, & Prioris sancti Victoris exemplo, cui cruentas attulere manus infandi nepotes Archidiaconi Parisiensis, quod quam juste, tam intrepide reniteretur exactionibus Archidiaconi in Parochos sui tractus. Ejus facinoris historiam perscripsit B. Bernardus litteris datis ad Innocentium II. quem & stimulare conabatur ad infandæ cædis ultionem (3). *Ob illicitas exactiones*, *quas sibi occasione Archidiaconatus in Presbyteros minime jam ut consueverat usurpare liceret*, *beati utique Thomæ obviante zelo atque industria*, *utpote justitiæ amatoris ac defensoris*, *& mortem illi jam ipso odio homicida minitari solebat*.

III. In Concilio Lateranensi III. anno 1179. editus est Canon ille famosus de visitationibus, & procurationibus, earum. Statim enim ibi oculis objicitur Paulus Apostolus, qui ut se a Pseudo-Apostolis separaret, se suosque labore & opere manuum sustentabat: ut jam nemo satis mirari possit Episcopos Pauli successores, in visitandis Parochiis eos facere sumptus, quibus impares Parochi cogantur vestes & vasa Ecclesiæ divendere, & longa inedia luere delicias Episcoporum, & epulas unius horæ (4). *Cum Apostolus se & suos propriis manibus decreverit exhibendos*, *ut locum prædicandi auferret Pseudo-Apostolis*, *& illis quibus prædicabat non existeret onerosus; grave nimis & emendatione fore dignum dignoscitur*, *quod quidam fratrum & Coepiscoporum nostrorum ita graves in procurationibus suis subditis existunt*, *ut pro hujusmodi causa interdum ornamenta Ecclesiastica subditi compellantur exponere*, *& longi temporis victum brevis hora consumat*. Hæc præfati Concilii Patres, qui numerum definiunt equorum Prælati cujusque Parochias suas visitantis, ut concedantur nimirum Archiepiscopis quadraginta, vel quinquaginta, & ceteris pro suo cuique modo, ut mox audies. *Quocirca statuimus*

(1) Can. 6. (2) Can. 5. (3) Ep. 158. (4) Can. 4.

mus, quod Archiepiscopi Parochias visitantes, pro diversitate Provinciarum & facultatibus Ecclesiarum, quadraginta vel quinquaginta evectionis munerum non excedant; Cardinales vero viginti quinque non excedant; Episcopi viginti, vel triginta non excedant; Archidiaconi quinque aut septem; Decani constituti sub ipsis, duobus equis contenti existant. His omnibus jus erat visitationis & procurationis. Circumcidendis rursus sumptibus mox ibidem hæc decernuntur. *Nec cum canibus venatoriis & avibus proficiscantur, sed ita procedant, ut non quæ sunt sua, sed quæ Jesu Christi quærere videantur: nec sumptuosas epulas quærant, sed cum gratiarum actione recipiant, quod honeste & competenter fuerit illis ministratum*. Denique his ita observatis, jam nefas erit quidquam ab Archidiaconis & Decanis in Clericos vel Parochos exigi suæ regiunculæ: *Archidiaconi vero, sive Decani nullas exactiones, vel talias in Presbyteros, sive Clericos exercere præsumant*.

IV. Exordio hujus Canonis illud constat, temperatum illum fuisse eo consilio, ut modus imponeretur immoderatioribus hactenus expensis epulisque. Quo stupenda magis jure videri possit illius ævi modestia & sobrietas, quæ nobis intemperantiæ cujusdam & prodigalitatis speciem præ se ferre videtur. Certe tunc opulentiores erant Ecclesiæ, Præsulesque, suppellectili & pompa abundantiori utebantur, quam vulgo impræsentiarum. Id Canone ipso innuitur his verbis: *Pro diversitate Provinciarum & facultatibus Ecclesiarum*. Cum Episcopi tunc enim tristitia quadam temporum cogerentur in Aula Regum & in Castris plerumque versari, per se, vel per substitutos, cum ingenti Equitum peditumque caterva: hinc mos, & pene necessitas inoleverat, ne nisi fere cum expeditis copiis progrederentur. Accedit quod cum sæviret tunc bellorum privatorum furor, vix tutum esset Episcopis paulo longius proficisci, nisi numeroso satellitio cingerentur. Cum enim Ducum, Comitum, Baronum dignitate & insignibus circumfulgerent, creberrimæ illis etiam incidebant simultates, minæque & insidiæ hostiles.

Subjicitur tamen hoc eodem Canone quo immoderatior illa moderatio nonnihil cohibeatur adhuc; nempe dum pronuntiatur hoc statutum non pertinere, nisi ad eas Ecclesias, ubi ejusmodi vigent usus, & opes immensæ: ediciturque, ut Prælati, qui parcioribus hactenus expensis, pauciori busque equis & comitibus Ecclesias visitarunt, pristinam retineant abstinentiam suam: quod studeant omnino Concilia, non amplificandæ, sed moderandæ Præsulum pompæ; studeant populorum & pauperum levationi. *Sane quod de prædicto evectionis numero secundum tolerantiam dictum est, in illis locis poteris observari, in quibus sunt ampliores reditus & Ecclesiæ facultates. In pauperibus autem locis tantam volumus teneri mensuram, ut ex accessu majorum minores non debeant gravari: ne sub tali indulgentia, illi qui paucioribus equis uti solebant hactenus, plurimam sibi credant potestatem indultam*.

V. Insidiati sunt aliqui verbis & numeris hujus Canonis, ne quis error obrepsisset Exscriptorum. Sed constant sibi Exemplaria prorsus omnia, omnes editiones consentiunt, ut nihil sit loci suspicionibus, mendisque. Epitomen Canonum hujus Concilii historiæ suæ intexuit Matthæus Paris; ibi incorrupti radiant hi numeri ipsi. Concilium Londinense anni 1200. (1) hunc Lateranensem Canonem innovavit, & hos eosdem retinuit numeros, nisi quod Cardinales prætermisit, ut qui nihil ad se pertineret. Concilium IV. Lateranense anno 1215. (2) ubi jubet ut Abbates & Priores Capitula sua triennio quolibet celebrent, præfigit illis etiam certum numerum equorum comitumque, & eum præfigit, ex quo lux etiam amplior probabilitatis affulgeat Canoni Lateranensis III. Concilii de Episcopis, Archidiaconis & Decanis Ruralibus. Si enim tum Abbatibus, tum Prioribus nulli obnoxiis Abbati, fas est sex equos & octo homines in comitatu habere, quid de Episcopis & Archiepiscopis æstimabimus? *Fiat de triennio in triennium commune Capitulum Abbatum atque Priorum, Abbates proprios non habentium, &c. Hoc adhibito moderamine, ut nullus eorum plusquam sex evectiones & octo personas adducat*. Agens illud ipsum alibi Lateranense IV. de visitationibus Episcoporum, & Prælatorum minorum: prohibensque procurationes exigi, ubi visitatione abstinetur: vetat superari numerum equorum hominumque a Lateranensi III. designatum (3). *Procurationes quæ visitationis ratione debentur Episcopis, Archidiaconis, vel quibuslibet aliis, etiam Apostolicæ Sedis Legatis aut Nuntiis, absque manifesta & necessaria causa*

(1) Can. 5. (2) Can. 12. (3) Can. 33.

cauſa nullatenus exigantur, niſi quando præſentialiter officium viſitationis impendunt, & tunc evectionum & perſonarum mediocritatem obſervent in Lateranenſi Concilio definitam. Additur mox ibidem, ſi Legati, vel Nuntii Papæ alicubi diutius morari cogantur, Eccleſias viciniores collato ære ſumptum ſimul omnes facturas. Conſtitutiones Synodicæ Richardi Epiſcopi Sarumenſis in Anglia anno 1217. vetant (1) ne Archidiaconi procurari ſe faciant, niſi reapſe Parochias viſitent: neu ſecum plures habeant, quam equos ſeptem ſeptemque comites. Non eſt ergo jam quod quiſquam miretur, Canonem Lateranenſis Concilii III. libris Decretalium Gregorianis illigatum fuiſſe, quibus hodiernum Jus Canonicum conſtat.

VI. In his porro diffinit Gregorius IX. ſi Archiepiſcopus perluſtret Provinciæ ſuæ Eccleſias, vel Pontificius Legatus ſuæ Legationis; poſſe ab eis excommunicatione innodari eos qui abnuerint jura procurationum exſolvere, quanquam pro modo proventuum Eccleſiæ temperandæ ſint procurationes (2). *Cum Archiepiſcopum, ſive auctoritate propria, ſive noſtra, Beneventanam Provinciam contigerit viſitare, procurationes ratione viſitationis debitas juxta facultates Eccleſiarum veſtrarum exhibeatis eidem, alioquin, &c.* Cum vero Prælati inferiores ab Eccleſiis ſibi ſubditis importunius ea extorquerent, quibus ipſi Prælatos ſuperiores colere & procurare poſſent, id vero vehementer prohibuit Concilium Lateranenſe IV. (3) *Quia Prælati plerique ut procurationem aut ſervitium aliquod impendant Legato, vel aliis, plus extorquent a ſubditis, quam ſolvant, & in eorum damnis lucra ſectantes, quærunt prædam potius quam ſubſidium in ſubjectis, id de cetero fieri prohibemus.*

Inter Epiſtolas Stephani Abbatis ſanctæ Genovefæ, Epiſcopi poſteo Tornacenſis, duæ occurrunt, quarum altera eſt ad Papam pro Abbatiis ſancti Evortii, ſancti Petri, ſancti Petri Puellaris, & ſancti Aviti apud Aurelianenſem civitatem, ut earum immunitati ſuffragaretur, qua abſolutos ſe confidebant a viſitatione & procuratione Archiepiſcopi Senonenſis: aut ut id quidquid erat oneris in Aurelianenſem potius Epiſcopum refunderetur, cujus ad menſam illa Cœnobia pertinebant (4). *Si qua enim ſunt onera quæ in exigendis procurationibus ſuis Senenſis Archiepiſcopus prædictis tribus Abbatiis velit imponere, Aurelianenſis Epiſcopus de conſuetudine multis temporibus approbata, quoniam de menſa ipſius eſſe dicuntur, debet ſuſcipere & implere*. Altera Epiſtola exarata erat tuendæ conſimili immunitati Cœnobii ſancti Germani de Pratis apud Lutetiam, liberum ſe contendentis ab ejuſdem Senonenſis Archiepiſcopi viſitatione & procurationibus. Quanquam controverſia videatur potius facta de equorum & hominum Archiepiſcopi numero, quam de ipſa viſitatione. Sane is numerus a Papa definitus eſt, atque ita lis ſopita eſt (5). *De procurationibus agitur corporum, non de ſalute animarum; de numero quadrupedum & hominum, non de merito virtutum aut de victoria. In hoc tamen conflictu ſummi Pontifices Alexander, Lucius, Urbanus, Clemens & qui hodie ſedet Cæleſtinus manus injecerunt, & divinis privilegiis taxantes evectionis numerum, jurgio ſuper procuratione moto finem impoſuiſſe creduntur.*

Ab aliis jam animadverſum eſt, cum frequentiſſimæ eſſent Epiſcoporum viſitationes, nihil admodum litium aut jurgiorum in eas exarſiſſe. At cum Archiepiſcoporum longe infrequentior eſſet viſitatio, multo plures ſperaſſe, adverſus eam ſe poſſe præſcribere. Nec tamen adverſus eam poſſunt inferiores præſcribere, quamvis poſſit Prælatus alius adverſus Archiepiſcopum illam præſcribere, uti & procurationes, quæ ab ea ſejungi non nunquam poſſunt. Inde eſt quod Innocentius III. reſcribebat, a Parochis omnibus Provinciæ Bituricenſis procurationes perſolvendas eſſe, quanquam confiderent illi, nec perſolutas unquam fuiſſe eas, nec expetitas (6). *Cum contra procurationem, quæ ratione viſitationis debetur præſcribi non valeat, quemadmodum nec contra viſitationem ipſam poteſt aliquo modo præſcribi, etſi alius contra eum præſcribere poſſit utramque*. Nec aliter reſcripſit idem Pontifex (7), quando Abbas ſancti Maglorii, Prior de Carceribus, & nonnulli alii pernegarunt Senonenſem Archiepiſcopum in perluſtratione Provinciæ a ſe procurari debere.

In

(1) Can. 77. (2) Extrav. de Cenſib. c. 25. (3) Can. 34.
(4) Ep. 77. (5) Ep. 190. (6) Regeſt. 15. Ep. 85.
(7) Extrav. de præſcr. c. 16.

In antiquis Constitutionibus Regum Angliæ Eduardus I. Rex intercessisse perhibetur Episcopo Herefordiensi, a quo immoderatiores procurationes extundebantur Ecclesiis quas visitabat Parochialibus, cum is in Anglia jam olim increbuisset usus, ut solæ Cathedrales, Abbatiales & Collegiales Ecclesiæ visitantem Episcopum procurarent (1). *Licet alii Episcopi regni nostri, suas Diœceses, & etiam Archiepiscopi suas Provincias visitantes, a Cathedralibus & Collegiatis Ecclesiis & religiosis domibus duntaxat, non autem a Parochialibus Ecclesiis procurationem exigere consueverint, a tempore cujus non extat memoria, prout ex relatu didicimus plurimorum.*

VII. In Concilio Parisiensi anno 1212. novo vigore donatus est priscus Canon Concilii cujusdam Toletani, ne Archidiaconi ab Ecclesiis quas non visitarent, pecuniariam emungerent procurationem (2). *Ne quis Archidiaconus exigat procurationem aut pretium, pro redemptione procurationum ab Ecclesiis, quas personaliter non visitat.* Quod idem statutum plura deinceps alia roboraverunt Concilia. In Concilio Oxfordiensi anni 1222. vetiti sunt (3) Archidiaconi, Decani, & eorum Officiales, ne qua exactione ministerium suum infamarent. In Concilio ad Castrum Guntherii habito anno 1231. prohibitum est, ne Prælati, qui jurisdictione sacra gauderent, pecunia numerata procurarentur, quod jam in Concilio Generali explosum fuerat (4). *Inhibemus, ne Prælati & alii jurisdictionem habentes, in pecunia numerata procurationes accipiant, contra statuta Concilii Generalis.* In Concilio Salmuriensi anno 1253. proscripta est Prælatorum eorum rapacitas, qui & pecunia & cibo procurari se volabant (5). *Procurationem, aut aliquid nomine procurationis recipiunt in pecunia numerata, & nihilominus subditos ad eos in eisdem locis procurandos compellunt, sic ab eis procurationem duplicem exigentes. Quod fieri districtius prohibemus.*

Erant indubitatissime Archidiaconi, qui jure & potestate sua intemperantius abuterentur. Sed erant & populi, qui ad omnem pietatis & justitiæ sensum occalescerent. Vicem suam doluit Petrus Blesensis, postquam Londinensi Archidiaconatu auctus est. Cum enim essent ejus tum urbis cives ad quadraginta millia, Ecclesiæ centum viginti, ex iis extundere nec decimas poterat, nec primitias, nec oblationes, nec Synodicum, nec Cathedraticum, nec Subsidium, nec Procurationes, nec Hospitium, nec ullum prorsus jus ejusmodi, quod passim Archidiaconis partum erat (6). *Archidiaconatus illo draco est, non habens unde possit vivere, nisi vento. Nam cum sint in illa civitate quadraginta millia hominum, atque centum & viginti Ecclesiæ; nec a Laicis decimas, vel primitias, vel oblationes, quamvis Sacerdotio fungar, accipio; nec ab aliqua Ecclesiarum Sydodalia, vel Cathedraticum, vel procurationes, vel auxilia, seu hospitia, nec aliquas consuetudines debitas Archidiaconis possum elicere a subjectis.* Nec tamen ille ottabatur, aut cessabat ab excolendo agro qui sibi commendatus esset, & vitiorum sentibus expurgando. *Ego tamen supra vires meas correctioni & eruditioni tam Cleri quam populi anxia & indefessa sollicitudine me impendo.* Tum opem ille Innocentii II. interpellat, ut Episcopos Eliensem & Vintoniensem deleget, qui jura constituant Archidiaconatus Londinensis, accommodentque consuetudini vicinorum Ecclesiarum.

VIII. In Concilio Albigensi anno 1254. innovatus est Canon Concilii III. Lateranensis de visitationibus Episcopalibus, & equorum numero (7). *Non excedant evectionum numerum in Concilio Lateranensi constitutum.* Quod tamen declaratur *secundum tolerantiam esse dictum:* nec vero ubi minor numerus usitatissimus fuisset, eum augeri fas esse. *Nec sub tali indulgentia illi qui hactenus paucioribus equis uti solebant, indultam potestatem plurium sibi credant.* Denique idem Concilium decrevit, ne Episcopus in visitandis Parochiis uno plus die moraretur in una Ecclesiæ, nisi gravissima cogeret necessitas (8). *Adjicientes, ut in una eademque Ecclesia, nisi una die, absque legitima causa & necessaria, non morentur ad expensas Capellani Ecclesiæ, vel Rectoris.* Si ultra unum diem moras trahat, jubet Canon in duplum restitui. Concilio Nannetensi anno 1264. placuit (9), ut ad epulas Prælati visitantis *duo tantum fercula præpararentur*, nisi si quid opimus Prælatus superius indulsisset. Concilium Londinense anno 1268. superfluam omnem dam-

(1) Pag. 988. (2) Can. 15. (3) Can. 27. (4) Can. 13. (5) Can. 9. (6) Ep. 151.
(7) Can. 58. 59. 60. (8) Can. 5. (9) Can. 19.

damnavit redundantiam convenienter Constitutioni Innocentii IV. Papæ, vetuit a Prælato non visitante exigi procurationes visitationum, & transiliri numerum hominum, & equorum, quem Concilium Lateranense fixerat (1): *Moderationem sequantur Constitutionis canonicæ in Lateranensi Concilio promulgatæ*. In Concilio Lugdunensi anno 1274. innovata Constitutio Innocentii IV. vetitumque ne non visitantes Prælati visitationum jura & procurationes deposcerent, aut pro procurationibus ne pecuniam acciperent; ne denique vel ipsi, vel ministri eorum munuscula quævis acciperent in perlustrandis Parochiis: dupli pœna indicta, si secus egissent: Prælati certe inferiores Officio & Beneficio suspendebantur, donec duplum restituissent. *Statuentes, ut universi & singuli, qui ob procurationem sibi ratione visitationis debitam exigere pecuniam, vel etiam a volente recipere, aut alias Constitutionem ipsam recipiendo munera, sive visitationis officio non impenso procurationem in victualibus, aut aliquid aliud procurationis occasione, violare præsumpserint, duplum ejus quod receperint infra mensem reddere teneantur*.

Ei vero decreto tam necessario modum aliquem adhiberi posse censuit Concilium Langeacense, ne pecuniaria unquam procuratio admitteretur. Viderint alii me oculatiores, an Ecclesiæ conducibiles fuerint, quæ hoc Concilio exceptiones sunt excogitatæ. Permittit enim pecuniam accipi, quando jamdiu est, quod procurationes alicubi pecunia taxatæ sunt, & quando tenuior est locus, quam ut pro dignitate Visitantes procurari possint (2). *Inhibemus ne pecuniam pro procurationibus, sed expensas tantummodo in victualibus, a locis quæ visitaverunt, recipiant moderatas; nisi a locis in quibus taxatæ sunt procurationes ab antiquo in pecuniis, vel quæ inhabilia sunt ad sustentationem Prælati, adeo quod in eis Prælatus honeste procurari non posset. Quæ tamen loca ante procurationis susceptionem Prælatos statuimus visitare teneri*.

Postrema vero hæc circumspectissime adjicitur clausula, ne pecunia redimatur procuratio, nisi post absolutam visitationem; ne accepta pecunia visitatio prætermitteretur. In Synodo Santonensi anno 1282. exciditur funditus illa licentia pecunia accipiendæ; jubenturque Archidiaconi & Archipresbyteri duobus ferculis contenti esse; nullibi una plus nocte morari; collectis & exactionibus sese abstinere, denique ne Archidiaconis plures sint, quam & equi, & homines quatuor, cum & Episcopi ipsi tantundem pro suo modo detraxerint pompæ suæ & comitatui (3): *Archidiaconi quatuor personis, dum visitant, sint contenti: cum & nos secundum hujusmodi formam evectionum nostrarum numerum moderemur*.

IX. Erant præter Visitationes expensæ quædam inopinæ & rariores, ad quas Ecclesiæ conferre plures simul præcipiebantur. Legati Pontificii magnis sumptibus ab Episcopis procurabantur, quos Avenionense Concilium anni 1270. permittit in annua Synodo a Clero totius Diœceseos repetit (4): *Si Episcopus vel aliquis Rector alicujus Ecclesiæ de Diœcesi expensas necessarias fecerit, & in Legatis & Nuntiis Sedis Apostolicæ, expensæ illæ solvantur de communi contributione Ecclesiarum totius Diœcesis: & istæ expensæ semel anno in una Synodo colligantur*. Idem decrevit Concilium Avenionense anni 1216. At anno 1317. observatum est a Concilio Ravennate, cum Episcopi Provinciæ Ravennatis juberentur frequentius invisere Ecclesiam Ravennatem, ad celebrandam festivitatem sancti Apollinaris, sancti Vitalis aliorumque, necnon & ad alias quasdam Ecclesiasticas necessitates (5): *Cum sæpe contingat suffraganeos Ecclesiæ Ravennatis debere Ecclesiam Ravennatem pro festivitatibus sanctorum Martyrum Apollinaris, Vitalis, vel aliis ex causis in Provinciæ emergentibus, a nobis invitari*: Censum edi debere bonorum & redituum omnium Ecclesiarum Diœceseos, ut conferri ab omnibus possit ad expensas indeclinabiles omnes, ea lege religiose servanda posthac, ut ne Episcopi in negotiis Ecclesiasticis plures quam quindecim equos habeant. *Quod si quando eos laborare contingat pro factis Ecclesiæ Ravennatis, quindecim equitaturis seu evectionibus ad plus sint contenti*. Abbatibus & Prælatis inferioribus quatuor annuuntur equi, tres Canonicis, unus Clericis, si eorum in his opera desideretur. Tum Concilium definit quanta pecunia in singulos equos sit expendenda. Ita paulatim gliscebat usus procurationum pecunia redimendarum.

(1) Can. 24. (2) Can. 1. (3) Can. 4. (4) Can. 5. (5) Can. 56.

Cujus rei ad manum sunt & exempla alia. Anno 1326. Concilium Provinciæ Auxiensis vetuit, ne Archidiaconi in visitationibus suis defungendis plures adhiberent, quam homines quinque, equos quinque; ne pecuniam remissis procurationibus exigerent; ne qua acciperent munera, ne quas non visitarent Ecclesias, ab iis procurationes acciperent quantulascunque; denique ne ante conferre quidvis eas cogerent cum aliis Ecclesiis, quam visitatæ fuissent. Atqui hoc eodem Canone triginta solidorum Turonensium placuit esse die quolibet Archidiaconi procurationem (1). *Quam pecuniam pro una procuratione integra triginta solidos Turonenses taxamus, una die recipiat*. Communem edidit Benedictus XII. Constitutionem ad omnes Ecclesiæ provincias, & ad omnes Prælatos sæculares & Regulares, ut illis omnibus præfigeret summam procurationis diurnæ, pro Prælatorum gradu & ordine diversissimo, pro regionum opulentia, vel mediocritate. In Concilio Londinensi anno 1342. prohibitum est (2), ne Archidiaconi, qui plures uno & eodem die Ecclesias visitarent, ex illis Ecclesiis omnibus plures una procurationes acciperent, sive pecuniariam, sive qualemcunque aliam acciperent; interdicto etiam aditu Ecclesiæ, si quid amplius accepissent, donec id restituerent: denique ne equorum, hominumque numero superbirent, placuit Ecclesiis liberum esse, ut procurationes pecunia exsolverent, vel alimentis, pro modulo ante constituto.

Anno 1351. Episcopos suæ Provinciæ invitavit Narbonensis Archiepiscopus ad Concilium suum Provinciale, præscripsitque ne secum deducerent, nisi ut summum equos decem, & jumenta duo ad onera comportanda: Abbates ejus numeri dimidio & pompæ contenti essent. *Ut autem superfluitatem & pomparum inanium jactantiam præcludamus, inhibemus sub virtute sanctæ obedientiæ, ut ultra decem equitaturas & duos saumerios sive operulos pro vobis & vestra familia adducatis, cum ad Provinciale Concilium venietis*. Concilium Narbonense anni 1374. idem decretum iteravit. Quamvis eo autem Canone non agitur nisi de Visitationibus, in aperto tamen est, unam aut non admodum dissimilem Episcoporum & Abbatum fuisse pompam, sive Ecclesias suas obambulantium, sive proficiscentium ad Concilia. Non me contineo, quin hic rursus illud admoneam, locupletiores olim fuisse, quam nunc sint, Ecclesias, eoque fieri non potuisse, quin & sumptus majores fierent. Idque rursus perspicuum fit ex Canone Concilii Londinensis anno 1321. (3) ubi incredibilis quædam opprimitur & insolentissima Archidiaconorum consuetudo, quibus apparitores erant, & ministri complures, equites, peditesque, in omnibus sui Archidiaconatus Decanatibus, ad eorum jussa executioni mandanda, a Parochis procurandi, cum potestate collectarum indicendarum. In eo Concilio is modus visus est adhibendus, ut Episcopo duo tantum essent apparitores, quorum alter equo, alter pedibus ingrederetur; Archidiaconi unum haberent peditem. Quam Nicolaus IV. edidit Bullam, *Superfluitatem amputare volens*, ea sexdecim equis contentum esse sanxit Abbatem Cluniacensem, octo Abbates alios, & Priorem Caritatis, sex Priorem sancti Martini de Campis, quatuor Priores Conventuales, duobus alios. Statuta Ordinis Præmonstratensis, a Gregorio IX. & a Gregorio X. approbata, Abbati Præmonstratensi permittebant octo equos, quinque aut sex tribus prioribus Abbatibus, quatuor Abbatibus aliis (4). Concilium Salisburgense anni 1281. octo equos permittit Abbati ad visitanda Cœnobia, vel ad Capitulum pergenti.

Illud quoque juvat observare ad illustrandum eundem Canonem, jurisdictionem tum Episcoporum, tum Archidiaconorum olim & ampliorem fuisse, & vegetiorem, & præpotentioremque, quam nunc sit. Porro non alias splendidius explicabatur jurisdictio, quam dum Ecclesiæ visitabantur. In breve tamen temporis spatium contrahenda erat visitatio. Ex his illud ultro patet, necessariam tunc cum primis fuisse illam hominum equorumque multitudinem, ad extricandas brevissimo tempore tot lites, ad terminandas tot causas. Postea vero quam Magistratus Civiles aut invaserunt, aut recuperarunt in Judices Ecclesiasticos, quæ civilis erant jurisdictionis, quin & summæ etiam ac spiritalis partem non mediocrem ad

(1) Can. 38. (2) Can. 8. (3) Can. 8. (4) Bibl. Præmonst. pag. 800. c. 8.

ad se traduxerunt, exinde sane expeditiores fuere Visitationes, fuere & modestiores visitantium Prælatorum comitatus.

X. In Concilio Rothomagensi anni 1445. sancitum est, ut Archidiaconi in visitandis Parochiis concionarentur, ubi saltem frequentiores essent Ecclesiæ; & ubi Apostolicæ Sedis concessione alios sibi subdelegarent Visitatores, eos deligerent, qui numeros omnes ejus functionis implere possent (1). *Et si forte de licentia Sedis Apostolica per Procuratorem visitare possint, pro suis visitationibus faciendis tales deputent personas, &c.* Anno 1445. Episcopus Leodiensis consentiente Clero suo aliqua publicavit capita revocandæ in meliorem formam disciplinæ, in primis autem, ne per procuratores amplius quisquam visitet Ecclesias sui juris, nisi quas in eam rem Apostolicæ Sedis charitas elicuit, ab Episcopo, vel a Capitulo fuerint examinatæ. Vetantur, & Decani Rurales procurari, nisi vere visitent, & pro jure suo omni ne plus exigant, quam quartam partem jurium solemnium Archidiaconi. *Et tunc stent contenti quarta parte illius quod Archidiaconis pro integra Ecclesiæ visitatione debetur.* Eadem ratio, idemque modus retineri debet in alimentis, & in Cathedratico, quod Archidiaconis & Decanis visitantibus dependitur. *Et idem volumus observari in solutione obsonii, & Cathedratici ipsarum quartarum Capellarum dictis decanis facienda.* Hinc edíscimus Archidiaconi & Decanis Ruralibus, præter procurationes fuisse duo alia jura, videlicet *Obsonii & Cathedratici*. Jam ea indigitaverat Petrus Blesensis, Epistola superius memorata.

XI. In Concilio Provinciali Adegavensi anno 1448. proscriptæ sunt (2) sordes avaritiæ quorundam Prælatorum, Archidiaconorum, Archipresbyterorum, Decanorum, & aliorum, jure vel consuetudine munitorum ad visitandas Ecclesias: & qui pecuniarias accipiebant procurationes, vel plures capiebant una & eadem die, quod plures visitassent Ecclesias, nulla ad id dispensatione impetrata. *Prohibemus ne de cætero, dispensatione legitima super hoc cessante, Archidiaconi, Archipresbyteri, Decani ultra unam procurationem recipere una die, sive unum locum visitatum, sive plura etiam loca visitare sufficeret, ad procurationem integram persolvendam, quoque modo præsumant; nec etiam si non debite visitabunt, quidquam percipiant.*

Uno porro capite III. Sessionis suæ XXIV. complexi sunt Tridentini Patres, quidquid tot retro sæculis consultissime & sapientissime Concilia decreverant. Jubentur enim quibuscunque jus est visitationis, ea mediocri copia uti hominum & equorum, ut quamcelerrime, & tamen accuratione & diligentia summa visitationem expleant. *Modesto contenti equitatu famulatuque, studeant quamcelerrime debita tamen cum diligentia visitationem ipsam absolvere.* Vetantur munera attingere quantulacunque, ipsi, ministrique, præter alimenta, præter cibum frugalem, & Canonicam legatorum piorum portionem. *Interim caveant ne inutilibus sumptibus cuiquam graves onerosique sint. Neve ipsi, aut quisquam suorum, quidquam procurationis causa pro visitatione, etiam testamentorum ad pios usus, præter id quod ex relictis piis jure debetur, aut alio quovis nomine, nec pecuniam, nec munus, quodcunque sit, etiam qualitercunque offeratur, accipiant, non obstante quacunque consuetudine, etiam immemorabili: exceptis tantum victualibus, quæ sibi ac suis frugaliter moderateque pro temporis tantum necessitate, & non ultra, erunt ministranda.* Optioni tamen & voluntati permittitur eorum qui visitantur, alere malint visitatores, an pecuniam solvere ad id præstitutam: *Sit tamen in optione eorum qui visitantur, si malint solvere id quod erat ab ipsis antea solvi certa pecunia taxata consuetum, an vero prædicta victualia subministrare.* Nec tamen eo prohibentur observari conventiones, si quæ initæ sint de jure Visitationum, cum Monasteriis, aliisque piis locis, ubi nullæ sunt Parochiæ. Quibus vero in locis mos invaluit nullas visitantibus procurationes solvi, aut accipi, laudabilis illa usque retinebitur consuetudo. *Salvo tamen jure conventionum antiquarum cum Monasteriis, aliisve piis locis, aut Ecclesiis non Parochialibus inito, quod illæsum permaneat. In iis vero locis seu Provinciis ubi consuetudo est, ut nec victualia, nec pecunia, nec quidquam aliud a visitatoribus accipiatur, sed omnia gratis fiant, ibi id observetur.* Qui has sanctissimas leges infregerint, iis intra mensem duplum restituent, suberuntque præterea pœnis omnibus supra laudati Concilii II. Lugdunensis.

(1) Cap. 19. (2) Can. 9.

XII. Concilio Narbonensi anni 1551. placuit procurationes accipi juxta Bullam Urbani V. ad Archiepiscopum Narbonensem datam, qua dimidium tantum concedebatur ejus summæ, quam antea præscripserat Benedictus XII. *Nempe mediam partem taxationis præscriptæ in Constitutione Benedicti XII. cujus initium est, Vas electionis*. Concilium I. Mediolanense anni 1565. vetuit ne Episcopi visitandis Ecclesiis plures adhiberent, quam equos quindecim, homines duodecim; ulteriores suo ipsi sumptu alerent. Ne plura quam duo fercula mensæ inferri finerent. Prælati inferiores, ne secum haberent ad summum nisi octo homines, sex equos; siquid prætera caperent, duplo restituere cogerentur (1). *Comitatum non habeant nisi necessarium: in quo plures omnino ne sint quindecim hominibus, & jumentis duodecim. Si plures duxerint, alant suis sumptibus. In mensa duo tantum fercula afferre liceat. Si visitator gradu inferior sit Episcopo, in comitatu octo hominibus ad summum & sex jumentis contentus sit*. Denique summa & celeritas sit, & diligentia Prælati visitantis. *Dent operam ut non solum quam diligentissime, sed etiam quam celerrime visitationem conficiant*. Cum ergo ab annis quadringentis, vel quingentis Concilia comitatui visitantium Episcoporum homines & equos viginti, vel triginta numero passa essent; cumque ea de re nihil prorsus Tridentinum Concilium decrevisset; illud memoria & admiratione dignissimum est, eum numerum media fui parte a beato Carolo & Conciliis ejus Mediolanensibus decurtatum fuisse. Sed & illud aliquanto etiam memorabilius, quod Concilii IV. Mediolanensis Patres anno 1576. illum ipsum numerum ita dimidiatum, rursus dimidia sui parte minuerint. Statuunt enim, ut ne Episcopo visitanti plures sint quam equi septem, homines decem, in quibus numeretur & ipse, & Clericus anteambulo, qui viam illi adventanti complanat. Unde necesse est multo minorem esse numerum hominum & equorum Prælatis inferioribus (2). *Ne deinceps plures, quam homines decem & jumenta septem ad summum secum ad visitandum ducant, supputata hoc numero Episcopi etiam persona, ac illius Ecclesiastici viri, quem ex hujus Concilii decreto Episcopus quisque aliquando præmittet. Suis tamen propriis sumptibus licebit eis plus conducere. At vero qui Episcopis gradu inferiores sunt, in visitatione longe pauciores homines & jumenta adhibeant*.

Ita vero derogabatur Concilio I. Mediolanensi: *Hocque decreto derogatum sit alteri, in Concilio I. Provinciali edito*. Sed conformabant se Synodi hujus Patres ad voluntatem Concilii Tridentini, cui non aliæ placuerant, a quo non aliæ propositæ erant leges, quam modestiæ & necessitatis. Atqui quod modestiam uno tempore sapit; alio non sapit; quod necessitatis nunc est, alias non erit. Hic & impræsentiarum Parochiani ferendo sunt oneri, qui alibi & alias non erunt.

Rursus hoc eodem Concilio Mediolanensi IV. decretum est, ut nequid omnino acciperent Notarius & Secretarius, sive Cancellarius Episcopi, ne ad Chartas quidem, quæ expedirentur tempore visitationis. Concilium vero Toletanum anno 1565. vetuit, (3) ne Episcopi, aliive Prælati tempore visitationis munera ulla acciperent, ac ne esculenta quidem, ultra jus ipsum visitationis, Concilium Mechliniense anno 1570. promulgavit decreta Tridentino super visitationibus, edixitque, ut Decani Rurales, qui jamdiu cessabant, desueverantque a visitandis Ecclesiis, rursus eidem muneri suo instarent, provideretque Episcopus, unde procurarentur. Conventus denique Cleri Gallicani apud Melodunum, anno 1579. sensit jus procurationum Scripturis niti divinis & Conciliis; sed hoc ævo cavendum magnopere esse, ne offendiculum inde plebi, & onus minime tolerandum exurgeret: ideo necesse esse, ut Prælati visitantes modico parabilique cibo contenti essent, & ubi Parochiæ tenuiores essent, gratis visitarentur.

XIII. Observatum illud quidem est a Fagnano (4), probatam fuisse Congregationi Concilii concordiam initam inter Episcopum & Clerum, qua Episcopo ipsi visitanti Clerus centum viginti quinque nummos, visitanti per procuratorem nonaginta sex tantum persolvebat. Sed cum petiisset Episcopus, ut sibi jam grandævo fas esset & per Vicarios visitare, & procurationes tamen easdem percipere, quas si ipsemet visitaret: passum illum esse repulsam a Congregatione anno 1613. quod procurationes jus Canonicum non addicat, nisi

(1) Cap. 30. (2) Constit. Part. 3. c. 3. (3) Can. 7. (4) In l. 3. Decret. part. 2. pag. 276. 282.

nisi illis, qui ipsimet visitant, nisi si privilegia consecuti sint Apostolica, vel peculiaribus muniti sint transactionibus. Notat ille Jure Decretalium potuisse Episcopum jure suo suas sibi vindicare procurationes, etiam in Civitate & in Ecclesia Cathedrali visitanda; sed eum usum a Concilio Tridentino abolitum fuisse, & ita declaratum esse a Congregatione Concilii. Cum essent opiniones de jure Episcopi ad Confirmandos Neophytos proficiscentis, an procuratio illi debeatur: respondit sacra Congregatio non deberi. Jure communi Canonico, de quo superius, tam non poterat adversus procurationes præscribi, quam adversus visitationes. At secus statuit Tridentinum ubi voluit, visitationes in posterum gratuitas fore iis locis, quibus hactenus fuissent. Convenit omnibus, ubi inopes sunt Ecclesiæ, gratis illas ab Episcopo visitandas esse. Sed anno 1623. quæsitum est, an Xenodochia Episcopum visitantem procurare teneantur. In diversas iere sententias super ea quæstione Cardinales Congregationis, placuitque eam rursum proponi. Verum ab eadem Congregatione declaratum est, sublatum non esse a Tridentino Cathedraticum; uti nec jus Canonicæ portionis Legatorum piorum; quanquam ab eo confirmatæ sint laudabiles eorum locorum consuetudines, ubi visitantibus Prælatis insolitum est, nullas exsolvi procurationes. Ad hæc porro jam pergendum nobis est Episcopalia jura.

CAPUT XXXIV. *P.4.l.4.c.31.*

De Cathedratico, Synodatico, quarta Legatorum piorum & funerum, de emendis, de subsidio caritativo, post annum Christi millesimum.

I. Varia ex Conciliis enumerantur Episcoporum jura.

II. De tertia, vel quarta parte decimarum, Episcopo debita.

III. De emendis criminum. De censu imposito Parochis.

IV. Enumeratio jurium Episcopalium ex Libris Decretalium.

V. De Cathedratico, vel Synodatico.

VI. Rursum Decreta Conciliorum. De Cathedratico. De pensionibus in Parochias. De jure Bissexti, seu de jure decimarum quartæ. De Cathedratico Decanorum Ruralium, & Archidiaconorum.

VII. Prisca hæc omnia jura Episcopis a Tridentino & posterioribus Conciliis confirmata sunt.

VIII. De subsidio Caritativo. Varia de eo decreta Pontificum & Conciliorum.

IX. De tertia quartave portione Legatorum piorum & funerum.

X. De emendis & earum usu post Tridentinum.

XI. De commutationibus funerum & legatorum piorum.

I. Jura in Clerum Episcopalia ita alia permixta sunt, & promiscue involuta in Conciliis, & aliis Ecclesiasticis monumentis, ut difficillime evolvi possint, nisi ut multa turbentur aliquando, & iidem Canones iterum iterumque & pene ad nauseam ingeminentur. In Concilio Tolosano anno 1056. expressa sunt non mediocri ex parte Episcopalia jura, & uni Canoni illigata (1). *Statuimus, ut Ecclesiæ ad Sedem pertinentes, quæ solvunt tertium, aut paratam, vel Synodum, solito more persolvant Episcopis, vel Clericis. De iis vero Ecclesiis quæ non dant tertium, vel paratam; tertia pars decimarum cum primitiis & oblationibus, quæ de cœmeteriis consequuntur, Episcopo & Clericis assignetur. Simili quoque modo statuimus de Ecclesiis ad Monasteria pertinentibus.* Qui tunc Episcopi hunc Canonem commentati sunt, dilucide perspiciebant quid eo significaretur; sed parum rem explanabant iis, qui aliquantis post sæculis & inducta tanta morum decretorumque varietate, eum excussuri essent. Sed in ea tamen rerum temporumque caligine & perplexitate, utcunque dilucet, stata Episcoporum & rata fuisse hæc jura, tertiam partem decimarum, primitiarum, oblationum: *Tertium*, Jus hospitii, sive gistii, *Parata*, quæ eadem mihi, ac procuratio videtur esse: Synodaticum, *Synodus*: Tertia pars funerum, & legatorum piorum. *Tertia pars, &c. quæ de Cœmeteriis, & defunctis consequuntur*

---

(1) Can. 10.

tur. Erant Ecclesiæ, quæ sedulo fungebantur officio in his exhibendis, & hæ ad constantiam excitantur. Aliæ officio jamdiu deerant, descriverantque a laudabili consuetudine, & hæ ad resipiscentiam revocantur. Et hæc quidem ad Ecclesias, mensæ Capituli, vel Episcopi addictas. *Ecclesiæ ad Sedem pertinentes*. Fuerant & Ecclesiæ quædam Monasteriis addictæ, utque eas cesserat Episcopus mensæ Abbatiali, concesserat & eidem sua in illas jura. *Simili modo &c.* Denique hic nondum videtur a Capitulo disjuncta mensa Episcopi. *Episcopis, vel Clericis persolvant*.

II. Subolfacio & ego quæ possint aliæ huic Canoni interpretationes aptari. Sed utcumque juvabit hic adnotasse varia hæc Episcoporum jura, tertiam decimarum, & oblationum, etiam funerum, procurationes & Synodaticum. Quarta certe plerumque Episcopis, non tertia seponebatur pars: sed erant tamen Ecclesiæ, ubi tertia illis addicebatur; cujus rei probationes alibi supra attulimus. Cum hic vero Episcopus Clero adunetur, ne miraremur quidem si pars illi addiceretur dimidia. In Concilio Auxiensis anno 1068. statutum est, omnes ut Ecclesiæ quartam conferrent decimarum Episcopo, exceptis iis quæ obnoxiæ erant Abbatiæ Sancti Orientii, cujus immunitas in hoc ipso Concilio confirmata est. In Concilio Erfordiensi anno 1073. interpellatus est Archiepiscopus Moguntinus, ut mori aliarum Ecclesiarum acquiesceret, & quarta decimarum contentus esset.

III. In Concilio Juliobonensi anno 1080. jura Episcopalia complura designata sunt (1). Parochi omnes quotannis ad Ecclesiam Cathedralem cum grege procedere jubebantur, & ceræ aliquantulum, vel ejus pretium ad Ecclesiæ luminaria suppeditare, circa Pentecosten (2). Criminum quæ in Cœmeteriis patrabantur Ecclesiarum urbis, oppidorum & castrorum, emendæ ad Episcopi fiscum vindicabantur. Idem fere juris erat illi in Ecclesiis vicorum (3). Si quæ Cœnobiis donatæ erant Ecclesiæ, Parochi ab illis præsentati jura legitima Episcopo pendebant. Sive a Clericis, sive a Laicis in loco sacro innumera quædam crimina admitterentur, non aliter ea eluebantur, quam mulctis pecuniariis, quæ juris erant Episcopi: quanquam mulctæ immunes essent, qui se sponte pœnitentiæ publicæ jugo subjiciebant. *Qui in prædictas culpas inciderit, si sponte ad pœnitentiam venerit, pœnitentia et pro qualitate criminis injungatur, & pecunia nullatenus exigatur*.

Confirmatus est in Concilio Claromontano anno 1095. census annuus, quem Episcopo pendebant Parochi a Cœnobiis præsentati (4). *Salvo utique Episcoporum censu annuo, quem ex eisdem altaribus habere soliti sunt*. In Concilio Juliobonensi is census simpliciter reditus Episcopalis dicebatur. *Episcopales reditus persolvat*. Confirmata est & ab Alexandro III. transactio inter Archiepiscopum Remensem, & Abbatem sancti Remigii, qua pro duabus procurationibus annuis Archiepiscopo ab Abbate persolvendis, scilicet die festo Beati Remigii, & ejus Translationis; his iisdem diebus *quinquaginta solidos Remensis monetæ*, Abbas Archiepiscopo numerare tenebatur (5).

Anno 1179. vetitum est a Concilio Lateranensi III. ne Episcopi, Abbates, Prælati quivis novos Ecclesiis census imponerent, aut antiquos augerent (6). *Prohibemus ne novi census ab Episcopis vel Abbatibus aliisve Prælatis imponantur Ecclesiis, nec veteres augeantur; nec partem redituum suis usibus appropriare; sed libertates quas sibi majores desiderant conservari, minoribus quoque suis bona voluntate conservent*. Solvebant ergo Ecclesiæ Parochiales, sive Episcopis, sive Abbatibus, sive Prælatis quibuscunque annuum censum: unumque id requirebatur, ne is augeretur. In Concilio Lateranensi IV. anno 1215. damnatæ sunt pecuniariæ exactiones Episcoporum in novos Parochos Ecclesiæ suæ clavum capessentes, in Nobiles item, vel Clericos Religionem profitentes, vel sepulturam in Cœnobio eligentes, quanquam nihil legarent (7). *Cum miles, aut Clericus domum Religionis ingreditur, vel apud Religiosos eligit sepulturam, etiamsi nihil loco Religioso reliquerit, difficultates ingerunt & malitias, donec aliquid muneris manus contingat eorum*. Siquid legatum fuisset Ecclesiæ, non displicuisset Pontifici, vel Concilio, quartam ejus partem Episcopo reservari.

IV. Attigimus tempora quibus promulgati

(1) Can. 8. (2) Can. 10. (3) Can. 11. 12. (4) Can. 12. (5) Append. 1. Ep. 29.
(6) Can. 7. (7) Can. 65.

gati sunt libri Decretalium Pontificiarum a Gregorio IX. In his ab Honorio III. recensentur jura Episcoporum omnia in Ecclesias Parochiales, Synodaticum, Cathedraticum, quarta Decimarum & funerum, Procurationes visitationum, subsidium charitativum, ubi gravior aliqua incubuit necessitas (1). *Synodum, & Synodatici, seu Cathedratici nomine duos solidos, quartam decimationum & mortuariorum, visitationem quoque annuam, &c.* In alia Decretali meminit idem Pontifex litis cujusdam inter Archiepiscopum Rotomagensem & Abbatem quendam, quod contenderet Abbas adjudicandam sibi tertiam partem emendarum ex Parochiis quinque, cum ex adverso Archiepiscopus communi & receptissima ubique consuetudine omnes sibi prorsus vindicaret. *Abbas Monasterii Rothomagensis nobis exposuit, quod tertia pars emendarum quas homines quinque Parochiarum pro suis excessibus solvere compelluntur, ad suum spectant Monasterium ab antiquo.* Diximus jam quæ essent hæ emendæ, cum supra Concilii Juliobonensis Canones exequeremur.

Alio loco posse ab Ecclesia declarat idem Alexander III. quadraginta annorum spatio præscribi quartam partem decimarum, & oblationum pro mortuis, si eo tempore non vacarit sedes Episcopalis (2). *De quarta decimæ & oblationis defunctorum Clericus ab impetitione Episcopi quadragenali præscriptione temporis se posse tueri videtur.* Missas facio & alias compures Tituli *De Præscriptionibus* Decretales, ubi illud observatur, procurationes, visitationes, & alia id genus Episcopalia jura ab inferioribus adversus Episcopos præscribi non posse, quanquam præscribere ea sibi possint Prælati inferiores adversus Episcopos. Alibi rursum non sinit idem Alexander III. (3) ut ibi Episcopi Ecclesias Parochiales Laicis extorquent, alia illis infligant onera, quam Cathedraticum, & si qua alia solemne & usitatissimum est ab Episcopis exigi (4). *Ecclesiis quas de novo Episcopi de manibus Laicorum eripiunt, præter Cathedraticum & jura omnia quæ ab Ecclesiis imponuntur, exactionem prohibemus imponi.*

V. Venio ad antiquissimos antiquioris hujus ævi Scriptores Ecclesiasticos, in quibus agmen ducet B. Fulbertus Carnotensis Episcopus, cujus sunt litteræ ad Episcopum Lexoviensem exaratæ, a quo interdicti fuerant Parochi, Capitulo Carnotensi obnoxii, quod Synodaticum illi non detulissent (5). *Ideo quod de ipsis Ecclesiis non fecerunt nobis Synodum.* Cathedraticum videtur hoc fuisse, quod in ipsa pendebatur Synodo, in cui inde id nominis accedebat. Fatetur Fulbertus eo jure fraudari nunquam debere Episcopos. *Et nos vobis eam solvendam esse non ignoramus.* Sed Parochos, qui in potestate erant Capituli Carnotensis, Carnotensibus Episcopis nihil ejusmodi solvere, quod eo onere levati essent a superioribus Episcopis: *Quod nulla Ecclesiarum, quas nostri Canonici possident in Episcopatu nostro, obligata est hujusmodi debito, remittente videlicet antecessorum meorum piissima liberalitate.* Spem fuisse Canonicis Carnotensibus Episcopos Lexovienses idem sibi gratificaturos; nec sane ipsos abnuere, quin ea jura a Parochis suis exsolvantur, si Episcopus Lexoviensis a sententia abduci se non sinat, nec jus illud remittat. Cum Romanæ vero se peregrinationis commisisset B. Fulbertus, litteris suis Canonici Carnotenses eundem Episcopum Lexoviensem rursum adire, ut id beneficii ab eo exorarent, testatumque facere ab Episcopis Carnotensibus absolutos semper fuisse Procurationum jure Parochos Capituli potestate mancipatos (6). *Jubes, inclyte Præsul, nos dare tibi circadas de Ecclesiis nostris quæ sunt in Episcopio tuo. At nos Serenitati tuæ intimare volumus, quod Episcopi B. Mariæ, in quorum Diœcesi possidemus Ecclesias, hunc semper amoris & reverentiæ cultum exhibuerunt sanctæ sanctarum Dominæ nostræ, ut a nobis licet indignis ejus famulis nequaquam exigerent id obsequii quod requiris.*

Non aliud fere Episcopale jus Cathedratico antiquius, cui & suus semper constitit, & constat etiam nunc vigor. Cum anno 1090. Geraldus Cadurcensis Episcopus Canonicorum Regularium Collegium institueret, tum aliis eos donavit juribus, tum Cathedratici & Hospitii parte tertia (7). *Tertiam partem paratarum, & quod in Synodis exierit, ipsorum usui deputari tertiam partem.* In Concilio Ravennate anno 997. constitutum est, ut quotannis die sacro sancti Apollinaris Archipres-

(1) Extrav. de Offic. Jud. ord. c. 16. 18. (2) Extrav. de Præscr. c. 4. (3) Ib. c. 11. 15. 16. (4) Extrav. de Censi. c. 9. (5) Ep. 58. (6) Ep. 110. (7) Spicil. tom. 8. p. 164.

presbyteri omnes censum penderent duorum solidorum (1). *Statuimus, ut annualiter in festo sancti Vitalis omnes Archipresbyteri ad nos pertinentes, pro respectu sedis, Subdiaconis nostris annualem censum persolvant solidos duos*. Perspicue de Cathedratico hic agitur, ut ex his verbis patet *respectu sedis*: & ex duobus solidis, quam jam olim pecuniam præfinierant Concilia Braccharæ, & Toleti habita. Quod autem soli Archipresbyteri hic memorentur, in causa potuit esse, quod illi ad Synodum confluentes, reliquorum sui quisque tractus Parochorum Cathedraticum perferrent. Cum denique Cathedraticum hic *census annuus* dicatur. *Annualem censum persolvant solidos duos*: hinc non immerito conjicitur, cum ipsum fuisse censum, quem coacervata superius tot Concilia sinebant Episcopos exigere ex Parochiis omnibus, ne iis quidem exceptis, quæ Monasteriis adjudicatæ fuissent. Hi sunt Concilii Juliobonensis *Episcopales reditus*. Intertexuit Gratianus Decreto suo (2) Canones Conciliorum Braccharensis & Toletani de duobus Cathedratici solidis, ut qui sua adhuc ætate in usu essent. Cum eam quæ inter Uxamensem Episcopum & Equites Templi exarserat litem consopire studeret Innocentius III. Equites jussit Episcopo exsolvere quartam partem decimarum, & duos solidos pro Cathedratico Parochiarum sui juris (3). *Ut vos pro singulis Ecclesiis supradictis unum quartum grani, & unum annonæ, pro decimationis quarta, & duos solidos casualis monetæ annis singulis eidem Episcopo pro Cathedratico persolvatis*. Eandem pecuniam definivit Honorius III. sive Synodatici, sive Cathedratici nomine, quod perspicue hic docet unum & idem fuisse (4). *Synodum & Synodatici, seu Cathedratici nomine duos solidos*.

VI. Vetuit Concilium Salmuriense anno 1253. ne Episcopi Ecclesias Parochiales mensæ suæ adgregarent, quo ab eis Pensiones exsculperent prioribus graviores (5): *Ecclesias Parochiales in redditibus abundantes, quæ plures possunt habere servitores, diminuto, vel arctato numero servitorum, appropriant mensæ suæ, licet sufficiens sit, vel debeat sufficiens reputari, sic temporale spirituali præferendo. Quod fieri de cetero prohibemus, nisi cum consilio Metropolitani, & assensu Capituli proprii. Et ne in ipsa collatione Parochialium Ecclesiarum novas sibi retineant pensiones, vel antiquas augmentare præsumant*. Pensiones illæ veteres in Parochias unum idemque sunt cum Cathedratico, quod nec ipsum augeri potest ab Episcopo, & quo contenti sint, necesse est, nec sibi licere velint ditiores Parochias mensæ suæ unire. Poterat tamen Episcopus Parochias illas opulentiores Capitulo suo, vel Monasteriis adgregare, & unire. Quod quanquam eo minueretur Cleri numerus in Parochiis, augeretur in Cœnobiis, & in Capitulo. At coalescere si juberet eas Parochias cum Episcopali mensa, inde unus capiebatur fructus, ut Parochiarum spiritalia adjumenta decrescerent, crescerent temporalia Episcoporum. Qua potissimum in re cupiditatum præstigiæ Episcopo pertimescendæ erant. Ideoque nec eas moliri permittitur uniones, nisi Metropolitano & Capito consentientibus, nec utique assensuris, nisi ubi Episcopales proventus oneribus impares erant.

In Concilio Pictaviensi anno 1280. Episcopus ejus urbibus non minimam partem sui juris edisseruit his verbis (6): *Monemus in generali, quod de Bissexto & aliis juribus Episcopalibus reddant nobis, vel mandato nostro; item de synodo, parata, & aliis juribus Archidiaconorum*. Hic Synodaticum hauddubio idem est, atque Cathedraticum. At *Bissextus* rarus occurrit in Conciliis, nisi hæc eadem sit quarta decimarum & oblationum. Nam quadripartita illa proventuum Ecclesiæ distributio partitione dierum nonnunquam fiebat. Exempla ejus rei superius allata sunt. Oblationes decimæ cujusque diei decimam faciebant oblationum. Ita & poterant decimæ quarti cujusque anni Episcopo adjudicari, ut hæc esset ejus Canonica portio, seu pars quarta decimarum.

Quæ ad Episcopatus Leodiensis expoliendam disciplinam disceptata fuerant decreta, & quæ a Nicolao V. Pontifice confirmata sunt, ea Cathedratici unius meminere, quod a regiunculæ suæ Parochiis accipiebant Decani Rurales, quod & jubetur quartæ parti Cathedratici Archidiaconi æquari. *Stent contenti quarta parte illus quod Archidiaconis pro integra Ecclesiæ visitatione debetur. Et idem volumus observari*

(1) Can. 2. (2) 10. q. 3. (3) Regest. 14. Ep. 29.
(4) Extrav. de Offic. Judic. ordin. c. 16. (5) Can. 29. (6) Cap. 11.

vari in solutione obsonii & Cathedratici ipsarum quartarum Capellarum dictis Decanis facienda. Cathedraticum supra commemoravit Petrus Blesensis inter jura Archidiaconorum.

VII. Novis quidem exactionibus interdicitur Episcopis in Concilio Tridentino (1) sed illis confirmatur quidquid est legatorum piorum, & legitimi juris. *Præter id quod ex relictis piis jure debetur, aut alio quovis nomine*. Atqui *jure* maxime inculcatur Cathedraticum. Ideo & Congregatio Concilii respondit expunctum non fuisse a Tridentino Cathedraticum, & in Synodo pendendum illud esse, non in visitatione, ubi quidvis exigi vetat Concilium. De hac Tridentinorum Patrum voluntate nihil addubitabant Concilii Bituricensis Præsules anno 1584. cum exerte statuerunt sub anathematis interminatione, solvi omnino debere Synodaticum, Cathedraticum, aliaque jura Episcopalia, necnon & aliis Dignitatibus pendi solita (2). *Jura Synodalia, Cathedratica, Episcopalia, & quævis alia antiqua, aut consueta Ecclesiasticis cujuscunque dignitatis, ordinis, gradus & conditionis existant, integre persolvantur, sub pœna excommunicationis; quam si neglexerint, extraordinarie puniantur*. Synodaticum hic a Cathedratico separatur, quod quibusdam in locis in visitatione Parochiarum pendebatur, cum Synodaticum in Synodo exsolvebatur. Beatus Carolus Mediolanensis Episcopus in Synodo sua II. legem innovavit Cathedratici (3). *Illud sacris Canonibus constitutum est, ut a singulis Parochis in Diœcesana Synodo Cathedratici nomine solidi duo exigantur, idque argumento honoris, qui Cathedrali Ecclesiæ tanquam matri a ceteris Parochialibus Ecclesiis tribui debet*. Quibus paucissimis verbis constringitur fere, quidquid de Cathedratico aptissime dici poterat. Tum Carolus remittit quidquid ejus juris minus hactenus persolutum fuerat, præfatus utique id exigi a se potuisse, quod ejusmodi jus præscribi non possit.

VIII. Accedo ad Subsidium Caritativum, cujus exigendi copiam habent Episcopi, ubi gravi quapiam & arcta necessitate urgentur. Difficile dictu est, & pene incredibile, quantas se in angustias adduci passi sint Episcopi sanctissimi, ne qua ejusmodi exactione quantumvis legitima plebibus suis molesti essent. In eam rem mirum aliquid narrant qui B. Anselmi & B. Lanfranci gesta litteris mandavere. Anselmus qui Beccensi tunc præerat Abbatiæ, in Angliam trajecit, ut Lanfrancum inviseret Archiepiscopum Cantuariensem. Dum verba miscerent aliquando, incidit illis sermo de beato Elphego Angliæ Martyre, & Archiepiscopo olim Cantuariensi, quem non alia de causa Barbari excarnificatum neci tradidere, quam quod pati nollet se pecunia redimi, & eorum manibus extrahi. Illum ea de causa Martyrum honoribus in Anglia celebrari, molestissime ferebat Lanfrancus, quod nec Anselmo dissimulavit. Illi Anselmus hunc exemit vel scrupulum, vel errorem, paucissimis his verbis: Multo illum sane constantius pro Christo mortem oppetiturum, cum nec sanguinem fundere detrectarit, ne vel tantillum gravaret gregem suum, exigendo redemptionis suæ pretio.

Inter Epistolas Joannis Salisberiensis illa radiat Archiepiscopi Cantuariensis, qui ex morbo acerbissimo recreatus, Deo spoponderat, pravas omnes se consuetudines obliteraturum, hoc est exactiones, quæ Pontificatum se ejus Ecclesiæ gerente inserpere cœpissent, potissimum vero illam subsidii caritativi (4). *Cum in extremis ageremus, Domino vovimus inter cetera, quod consuetudinem de secundis auxiliis, quam frater noster Archidiaconus imposuit, destrueremus, ab ea relaxantes, liberantes Ecclesias, sub anathemate prohibuimus, ne ulterius ab aliquo exigantur*.

Concilium Lateranense III. anno 1179. pronuntiavit hoc publicæ caritatis subsidium non posse Episcopos flagitare, nisi justa & gravis, evidensque necessitas eos arctaret (5). *Prohibemus ne subditos suos talliis vel exactionibus Episcopi gravare præsumant. Sustinemus pro multis necessitatibus, quæ aliquoties superveniunt, ut si manifesta & rationabilis causa extiterit, cum caritate moderatum ab eis valeant auxilium postulare*. Ponderanda hic omnia prorsus verba sunt; mediocre ut petatur subsidium; ut petatur, non exigatur; ut amanter, non imperiose agatur, justa sit causa

(1) Sess. 24. c. 3. Fagn. in L. 3. Decret. part. 1. pag. 282. Et in L. 1. part. 2. pag. 46.
(2) Tit. 36. c. 7.
(3) Acta Eccl. Med. p. 346.
(4) Ep. 49.
(5) Can. 4.

causa & evidens. Iisdem verbis renovari confirmarique placuit eum Canonem in Concilio Londinensi anno 1200. (1) Postquam Episcopum Assisinatem addocuit Honorius III. Papa, quæ Episcopi jure exigere possint; jubet his ut contentus sit, nisi gravissima aliqua necessitas cogat, hocce caritatis præterea subsidium eblandiri (2). *Tu autem his juribus contentus existens, non amplius ab eis exigas præter moderatum auxilium, quod juxta formam Lateranensis Concilii, si manifesta & rationabilis causa extiterit, cum caritate possidendum, sicut ab aliis Ecclesiis ejusdem Diœcesis pro necessitate temporis sustinemus.*

Huc vero referri potest, quod in Sexto habetur ex Concilio Lugdunensi I. ne posset vi & imperio uti Remensis Archiepiscopus, sed blande & suaviter moneret Episcopos suæ Provinciæ, eorumque subditos, Fabricæ ut Remensis Ecclesiæ opis quid & stipis conferrent. *Super benigna quæstorum receptione, subventione ipsi fabricæ facienda possunt suffraganeos & alios Christi fideles Remensis Provinciæ charitative monere.* Ex Concilio Provinciæ Turonensis Salmurii congregato, dilucidum est, charitativo subsidio locum fuisse in Ecclesia Gallicana (3). *Statuimus, ne Prælatus aliquis a subditis subsidium exigat, nisi necessitas ex causa manifesta & rationabili hoc exposcat; & tunc cum charitate recipiat moderatum.* Cum expensas designasset Benedictus XII. Papa Prælatorum omnium, quibus visitationis & procurationis partum est jus toto orbe Christiano: definit etiam, quo excrescere usque possit subsidium charitativum, quod Papæ concessione, consuetudine, jure exigi permittitur a Monasteriis, Ecclesiis, Capitulis, locis piis, Beneficiisque peculiaribus (4). *Si Prælati ex Apostolica indulgentia, vel consuetudine, seu de jure, petant sibi ab Ecclesiis, Monasteriis sive locis aliis Ecclesiasticis eorumve Capitulis, Collegiis, vel Conventibus, Rectoribus seu personis moderatum, seu charitativum obsequium exhiberi.* Summa autem a Pontifice præfinitur tanta, quanta est procuratio una, cum Ecclesias lustrat Episcopus per Vicarium. Concilio Mediolanensi II. anno 1569. placuit, ut Episcopus Capitulo suo proponeret causas flagitandi hujus subsidii, & hortaretur ad opem ferendam; jussit etiam ne summam excederet a Benedictio XII. constitutam, nisi obstreperet consuetudo. *Idque nisi consuetudinis ratione aliud observatur.* Si quid amplius exigatur, & restitui necesse est, & alias adiri pœnas arbitrio Superioris.

IX. Magni interest non perfunctorie attingi, quod ad quartam attinet portionem funerum, vel legatorum piorum. In Decretali Honorius III. rem ita exprimit: *Quartam decimationum & mortuariorum* (5): Nec pluribus opus erat, ut odoraremur, ecquid hoc esset juris, & quo solido niteretur fundamento. Universalis enim illa lex & usu receptissima partitionis rerum Ecclesiæ, quartam Episcopo omnium addicit, atque adeo & quartam decimarum, oblationum & funerum. Nam suus est & Legatis piis locus inter oblationes, quas pietas fidelium Deo consecrat per manus ministrorum ejus, hoc quoque subsidio sustentandorum. Ideo & Innocentius III. de hoc jure, utpote antiquissimo & inconvulso, certissimus pronuntiavit, quanquam Testator proprie & nominatim aliquid Episcopo legasset, posse ab eo tamen præterea Canonicam requiri portionem suam reliquis ex legatis piis. Portio vero Canonica ex eodem Pontifice alibi tertia, alibi vero quarta pars erat (6). *Episcopus debet de iis secundum diversas consuetudines, tertiam vel quartam portionem habere.* Nec multum abstrusa est ejus discrepantiæ ratio. Ostensum quippe superius est, non unam ubique obtinuisse legem Canonicæ partitionis rerum, sed alibi tres, alibi quatuor in partes primo sectam fuisse rerum Ecclesiæ totam substantiam.

Anno 1103. cessit Archiepiscopus Aquensis Capitulo suo quartam decimarum, aliorumque proventuum sibi debitam ex Ecclesiis Capitulo obnoxiis, necnon & tertiam funerum totius Episcopatus (7). *Donavit etiam tertiam partem mortalitatis totius Episcopatus.* A Gregorio IX. constitutum est, quidquid legaretur pro sacris vestibus Ecclesiæ, pro luminaribus, pro reparationibus, pro anniversario, septimo, vigesimo & trigesimo die, nequaquam minui id debere detruncatione portionis Canonicæ Episcopi (8). *De his quæ in ornamen-*

(1) Can. 5. (2) Extrav. de Offic. Jud. ordin. c. 16. (3) Can. 12. (4) Tit. 3. c. 13.
(5) Extrav. de Offic. Ord. c. 16. (6) Extrav. de Testam. c. 14. 15. ult.
(7) Gall. Chr. tom. 1. p. 8. 9. (8) Extrav. de Test. c. 15. & ult.

mentis, vel pro eis, seu fabrica, luminariis, anniversario, septimo, vigesimo, trigesimove die, sive aliis ad perpetuum cultum divinum legantur Ecclesiis, vel reliquis piis locis, Canonica portio, dummodo in fraudem non fiat, ut ea Ep sc opus seu Parochialis Ecclesia debeat fraudari, deduci non debet. Nihil tam facile expeditur, quam hujus rei ratio. Hæc enim legata sunt onerosa, & ad opus quidem perpetuum dicata (1). *Ad perpetuum cultum divinum*. Ita æquum est legatum ab onere non divelli.

Ei quoque juri patrocinati sunt Tridentini Patres his verbis: *Præter id quod ex relictis piis jure debetur*. Tanquam consulto verba quæsita essent, quæ latius paterent, quam legata pia. Etenim referente Fagnano (2), Episcopo Fundano sacram Concilii Congregationem percontanti, an ubi ex asse hæreditas Ecclesiæ esset transmissa, portio hinc Canonica Episcopo decerpenda esset, responsum est esse decerpendam. Anno 1594. Concilium Avenionense executioni mandari jussit (3) decretum Tridentinum, ut quarta pars funerum Ecclesiæ persolvatur Cathedrali, vel Parochiali, si ita ferret antiqua consuetudo, quanquam postea Cœnobiis vel Xenodochiis concessa fuissent his adversaria quæpiam privilegia. Adjicienda hic jam sunt verba, quæ pertinent, non ad legatorum piorum, sed ad funerum jura (4): *Decernit sancta Synodus, ut quibuscunque in locis jam ante annos quadraginta, quarta quæ funeralium dicitur, Cathedrali, aut Parochiali Ecclesiæ solita esse persolvi, ac postea fuerit, ex quocunque privilegio, aliis Monasteriis, Hospitalibus, aut quibuscunque locis piis concessa, eadem posthac integro jure & eadem portione quæ antea solebat, Cathedrali seu Parochiali Ecclesiæ persolvatur, non obstantibus privilegiis, &c.*

X. Cum autem Concilium Tridentinum (5) emendas, seu pœnas aliquoties indixerit pecuniarias, quæsitum est, an Episcopi eas in suam possent utilitatem convertere, si vel maxime rerum penuria premerentur. Piura jam superius Concilia perstrinximus, quibus jus illud constituitur, vel retinetur. Juris enim erat, morisque pervetusti, ut mulctæ criminum, vel in negotio Ecclesiastico, vel in loco sacro, vel a Clericis admissorum, ad Ecclesiam pertinerent. Fateor equidem Honorio III. in Decretali *Conquerente*. *De Officio Judicis Ordinarii*, jura omnia Episcopalia percensenti, non venisse in mentem, ut hujus meminisset. Sed in causa esse potest, quod non ubique utantur Episcopi eo jure. Cæterum eodem Titulo, Capite, *Dilectus*, idem Pontifex testatum facit eundem usum in Calliis convaluisse, & eo posthac jure uti debere, qui hactenus essent usi. Re tamen diligentius penficulata, duplicis, ut videtur, illæ erant generis emendæ. Quæ enim in Gallia usitatissimæ erant, ex contentiosa Episcoporum jurisdictione nascebantur, & juris erant illis jam olim parti, sicut & emendæ civiles temporalium dominorum & principum proprii juris erant. Sed emendæ, a Concilio Tridentino quæ indicuntur, ex partim a Concilio ipso destinantur ad certos usus, partim arbitrio Episcoporum permittuntur.

Sed quod ad destinationem & usum attinet emendarum sacra Congregatio sæpius declaravit, (6) 1. Emendas a Concilio Tridentino indictas Clericis non residentibus, Concubinariis, aliisque id genus, locis semper piis largiendas esse: 2. Quas Episcopus ipse decernit, cum nulla certa lege edicerentur, eas non posse nisi in opera pia expendi. 3. Quas denique designant Canones, vel Synodicæ Constitutiones, eas servari posse integras egenti Episcopo, si vere egeat. In Ecclesia certe Gallicana nunquam egere Episcopos præjudicatum est, unde & inutilis ibi jacet ea clausula.

XI. Capiti huic finem faciet transactio Episcopi Andegavensis & Cleri ejus Provinciæ hinc, illinc autem laicorum ejusdem anni 1390. celebrata, a Ludovico Andium Duce, post Rege Siciliæ, & a Carolo VI. Francorum Rege confirmata, quam sacræ Politiæ suæ Chopinus illigavit. Flagitabant Parochi ab hæredibus defuncti cujuslibet, vel ab Executoribus testamentorum, (7) *tertiam partem mobilium vel compositionem arbitriam*. Illud enim jure deberi pro sepulturis, *loco decimarum personalium, & minutiorum realium, ut pomorum, pyrorum, fœni, caulium, & aliorum id genus, ex quibus nihil protsus solvebatur*. Statutum est autem; ut Capita familiarum quo-

V 2

(1) Seff. 14. c. 3. (2) Fagn in l. 1. Decr. part. 2. p. 464. (3) Can. 47.
(4) Seff. 24. c. 13. (5) Seff. 23. c. 1. Seff. 25. c. 3. & 14. (6) Fagn. in l. 1. Decr. part. 1. p. 476. (7) I. 2. Tit. 7. c. 19.

quolibet Dominico die offerrent Parochis denarium Turonensem ad altare, præter pauperes ostiatim mendicantes, ita vero jam fore, ut nihil possent amplius exigere Parochi ex funeribus, vel personalibus decimis, vel denique minutionibus ex decimis realibus. Ideoque nec cessaturos laicos a solvendis die Paschæ quinque denariis Turonensibus Paschalibus. Anno rursum 1396. convenit, ut pro oblatione denarii quolibet die Dominico, solidum Turonensem solverent Parochiani omnes, alterum die Paschæ, alterum in celebritate Sanctorum omnium; nihil hinc tamen detrimenti passuris priscis oblationibus, quas Parochiani jam exsolvebant diebus sacris Paschæ, Trinitatis, omnium Sanctorum, & Natalis Christi. Hinc porro intelligis, quam defervescente fidelium charitate, sensim abolescerent oblationes & solemnes olim pietatis hostiæ: ut decimæ personales in desuetudinem abierint minutioresque reales, commutationibus factis patrum diuturnis. Denique ut funerum jura, seu mortuaria paulatim dilapsa sint.

Adnotatum est a Covarruvia, quartam legatorum piorum Episcopo deberi, non ab hæredibus Testatoris, sed ad Ecclesia, cui legatum est. Sed nihilo tamen minus plerisque in Diœcesibus illam adhuc retineri consuetudinem, ut Episcopo, vel Parocho melior vestis, vel vas aliquod argenteum seponatur ex mobilibus defuncti, ad Episcopi, vel Parochi votum: & hunc usum a Rota confirmatum fuisse (1). *Hæc vero quarta portio, quæ Episcopo ex legatis loco pio factis competit, ab ipsa Ecclesia, ac ipso pio loco, non ab hærede testantis debetur. Solet tamen in plerisque Diœcesibus ex antiqua consuetudine ex bonis ac rebus a defuncto relictis dari Episcopo, vel Parochiali Presbytero melior vestis, aut vas aliquod argenteum, seu alia res, quam ipse Episcopus, vel Presbyter elegerit. Quam consuetudinem propria sententia & judicio comprobavit Rota Prætorium.* De hac nos diximus alibi prolixius consuetudine antiquissima, dimittendi Parocho pulcherrimi cujusque mobilis in successione defuncti.

De Distributionibus, de Reparationibus, & De portibus.

CAPUT XXXV. P.4. l.4. c.28.

De Distributionibus.

I. Reditus priscorum Beneficiorum distributionibus constabant.

II. Tria tempora, & tria discrimina, Canonicorum & distributionum, sub Carolo Magno, sæculo undecimo, hac ætate. Probatio ex Petro Damiani.

III. Explanatur Decretum Alexandri III. de distributionibus, quæ non dabantur nisi præsentibus. Ivo Carnotensis primus auctor distributionum hodiernarum.

IV. Decretales Innocentii III. & Honorii III. in eandem rem.

V. Varia Conciliorum Decreta ante annum millesimum trecentesimum. Eo propemodum tunc erant loco distributiones, quo nunc sunt, nulla certa lege, solo usu firmatæ.

VI. Sæculo decimoquarto Concilia legem edidere de distributionibus, & indigitavere, qui absentes nihilominus donandi essent.

VII. Sæculo decimoquinto Concilium Balsileense & alia posteriora Canones edidere de distributionibus novos, antiquos confirmavere.

VIII. Varii abusus a Concilio Tridentino damnati.

IX. Canones Concilii Tridentini de distributionibus.

X. Gradus varii institutarum distributionum.

XI. Quando absentibus debeantur distributiones?

XII. Distributiones pecuniariæ specialibus de causis. Cautiones adversus simoniam. Zelus Ximenii Cardinalis.

I. NEminem jam reor præterit, reditus primævæ Ecclesiæ Beneficiorum, opesque omnes in solis sportulis & di-

(1) De Test. c. 14. n. 1.

distributionibus fuisse: quin & ubi medii ævi decursu cœpere decerpi agri quidam, & Clericis assignari, longe plurimis tamen in Beneficiis pristinum usum servatum, & tum tempore Caroli Magni, tum senescente sæculo XI. & XII. ineunte, cum reflorescere visa est Ecclesiæ disciplina, & Cletus propemodum omnis in Congregationes vitæ communis societate devinctus fuit, eundem usum necessario viguisse, ut solis distributionibus constarent singulorum proventus. Vetustissimus Scriptor Historiæ Normannorum de Duce Richardo I. agens, & de templo magnificentissimo, quod suis ille sumptibus excitavit, Clerum docet unoquoque die distributiones suas accepisse (1): *Clerum numerosæ multitudinis propensa diaria quotidie recipientem*. Si de Monachis hic agebat, nonnisi certe de antiquioribus Monachis, qui titu & more Canonicorum degebant, & quidem antiquorum.

II. Nonnihil enim discriminis observandum est inter triplicis ætatis Canonicos, quorum priores afflorere sub Carolo Magno & Ludovico Pio; medii sæculo undecimo & duodecimo; postremi hac postrema ætate; nonnihil rursum similiter discriminis inter distributiones tribus his temporibus usurparas. Tempore enim Caroli Magni Canonicorum non alii erant proventus, quam ex distributionibus manualibus. Canonici sæculi XI. & XII. a Conciliis & Pontificibus invitabantur ad patrimonii etiam abdicationem, nequid proprie & separatim bonorum Ecclesiæ acciperent, sed communis vitæ contubernio devincti, victu & vestitu parco contenti, nihil prætetea concupiscetent. Canonici vero postremæ hujus ætatis, & Patrimonio abundant complures, & fundos obtinent mensæ Capitularis, ac præterea distributionibus donantur ex Capituli reditibus communibus, sed non donantur, nisi qui reapse divinis intersunt Officiis.

Destomachatur Petrus Damiani in Regulam Canonicorum sub Ludovico Pio concinnatam, & ævi illius accommodatam Canonicis, expostulatque nominatim de distributionibus tam opimis tum & redundantibus, ut usu consumi non possent. *Cum a maximo usque ad minimum, id est, etiamsi duorum vel trium sit annorum in Clero puerulus, quinque libras vini & quatuor panis, ut non ad vomitum, sed ad exenterationem repleatur, accumulat*. Absterfimus jam alibi invidiam & obtrectationes asperitas ei Regulæ, cujus Petro quidem Damiani inexplorati erant auctores. Nec illa enim tantum Canonicis largiebatur, unde ipsi vitam tolerarent, sed & unde largius erogarent in pauperes, & eam esculentorum ingerebat copiam, quæ recondi omnino diutius non posset, sed statim necessario in pauperes effundi pene necesse esset.

Hæc præfatus Petrus Damiani ad Canonicos suæ ætatis orationem traducit, nihilque intentatum relinquit, nullas non adhibet artes & machinas, ut ad vitam illos communem amplectendam compellat, & ad professionem Canonicorum Regularium, ubi nihil proprii attingant, sed de communi penu idonea donentur esca & veste. Etenim superflua & propria ex rebus Ecclesiæ in futurum reconditis possedere, ea vero nundinatio quædam Clericatus est, ad cujus amorem & professionem illexerit nos potius terrenarum opum cupiditas, quam cœlestium charitas & pulcritudo virtutum. *Sin autem Ecclesiastica tibi liceat bona recondere, videris auxisse divitias, non sprevisse; ut magis pecuniæ quæstum, quam Religionis ambias institutum; & non tam sanctitatis culmen voluisse conscendere, quam acervos pecuniæ accumulare*.

III. Earumdem quæ nunc usitatissimæ sunt distributionum, meminit Alexander III. ubi constituit, ut Canonici, qui sunt in obsequio Episcopi, proventibus gaudeant Beneficiorum omnibus, exceptis forte distributionibus panis & vini, quæ absentibus dari non solent (2). *Statuimus, ne Canonicis, donec in servitio tuo fuerint, quidquam subtrahi debeat, vel auferri, quod de communitatis sibi beneficio debetur; nisi forte sint victualia quæ non consueverunt absentibus exhiberi*. Hæ sunt certe nostrates distributiones, sed inter initia sua. Nec enim de iis legem sancit Pontifex. Unum id obiter affirmat, motis non esse, ut absentibus serventur, quod victualia tantummodo sint. *Nisi forte victualia, quæ non consueverunt absentibus exhiberi*. Itaque probabile est pane tantum & vino privatos fuisse absentes; & consuetudini tantum id datum, non legi; denique non tam pœnam esse, quam necessitatem, ne diutius servata putrescerent, quæ ad præsentium modo

(1) Scrit. Hist. Norm. p.153. (2) Extrav. De Cler. non resid. c. 7.

modo alimenta dabantur, & copiosius dabantur, ut ea copia in pauperes afflueret; denique quæ absentes reposcere non fere posset, cum simul atque præsto erant, affatim suppeditaretur panis & vini, quo & ipsi vescerentur, & paneres recrearent.

Videtur autem Ivo Carnotensis Episcopus eas præformasse & quasi tentasse distributiones, quarum postea frequentissimus fuit usus. Narrat ipsemet in litteris ad Paschalem Papam datis, cum in potestate haberet vacantem Præposituram, ejus se redditus dedicasse distributionibus panis, quibus Canonici munerarentur, qui Horis Canonicis affuissent: frustrarentur qui abfuissent; ut carnali hac illecebra invitarentur, quos non satis alliciebat Panis cœlestis suavitas (1). *Cum in quampluribus Canonicorum Carnotensium desuevisset disciplinæ Regularis observantia, ut de negligentibus facere diligentes, de tardis assiduos ad frequentandas horas Canonicas, deliberavi apud me, ut darem eis dimidiam Præposituram, ut inde fieret quotidianus panis, quem acciperent assidui, amitterent tardi: ut ad quos eos panis interni dulcedo non movebat, panis corporei refectio provocaret, quamvis eorum annua Præbenda eis ad hoc sufficiens esse deberet.*

Piissimi consilii & conatus is non fuit exitus, qui esse debuerat: vixdum effluxerant tres menses, cum ea panis distributione supersedendum fuit, usque adeo illa Canonici abutebantur. Periculum ergo tum fecit Ivo, nec res cecidit ex animi ejus sententia. Sed idem rursus postea passim experiri placuit, tam auspicato eventu, ut usus tandem increbuerit earum distributionum, & fere vertente eodem sæculo sub Alexandro III. jam receptissimus fuerit. Gosselinus Episcopus Carnotensis anno 1150. Præposituram a Mensa Episcopali decerpsit, ut ejus proventus in distributiones secarentur, quo matutinæ Psalmodiæ strenuius omnes adessent (2). *Præposituram de Unogradu ex Episcopali jure, in usum fratrum qui Matutinis interfuerint, munifica largitione perpetuo transfudit.*

IV. Elimata perpolitaque postea in dies fuit hæc distributionum disciplina, jamque ejus perfectioni & absolutioni gratulandum erat sub Honorio III. Papa, cum Decretali *Licet*, *De Præbendis*, ab illo præcipitur, ut Archidiaconus, dum studiis operam dat Theologicis, fructus Beneficii percipiat, præter distributiones quæ præsentibus tantum dantur, & sacræ Psalmodiæ præsentibus. *Nolumus tamen ut quotidianas distributiones, quæ tantum residentibus in Ecclesiis, & hi qui intersunt Horis Canonicis, exhibentur, ei tribui facias.* Pressius, ut vides, & accuratius, quam Alexander III. Simillimum enim veri est distributionum legem, & præsentium ad eas percipiendas prærogativam toto tunc orbe pervagatissimam fuisse. Quin & supererant, uti & supersunt etiam nunc Ecclesiæ, quæ proventus non suppeditent alios, quam uberiores distributiones, præsentibus tantum dicatas, uti planum est ex Decretali *Olim*, *De verborum significatione*, cujus auctor fuit Innocentius III.

V. Anno 1279 Concilium Budense in Hungaria, jussis Archidiaconis totum triennium ediscendo Juri Canonico impendere, statuit ut proventibus interim gaudeant Beneficiorum, exceptis panis & vini distributionibus, nisi malitiosæ quæ numerari solet pecunia, in erogationes panis & vini converteretur (3). *Fructus & proventus percipiant, quotidianis distributionibus, quæ in pane & vino singulis vel certis diebus exhibentur, dumtaxat exceptis: nisi in fraudem præsentis Constitutionis, reditus qui consueverunt in pecunia percipi, ordinaretur pro distributionibus panis & vini.*

Id jam observavimus, esculentorum, panis & vini fuisse plerunque distributiones, quas quantumvis justis de causis, non deceret tamen ab absentibus reposci. Alio mox Canone in eo Concilio rursus sancitum est, ut qui matutinis & vespertinis Officiis, itemque Mysteriorum se celebrationi subducerent, ii distributionibus exciderent ejusdem diei. Quo factum est, ut Capitulis Cathedralibus & Collegialibus præciperetur, designari, qui observarent adnotarentque absentes.

In Concilio Ravennate anni 1286. (4) declaratum est Ecclesias esse, in quibus proventus essent duplicis generis, alii residentibus persolvendi, alii præsentibus quotidianæ Chori Psalmodiæ; esse vero desidiosos, & astutos tamen Canonicos, qui posteriores hos reditus sibi arrogarent, etsi raro & brevissimo tempore divinis se sisterent Officiis.

(1) Ep. 219. Edit. Parif. anni 1610. (2) Mabillonii Annal. Tom. 2. p. 566.
(3) Can. 38. 45. (4) Can. 5.

ficiis. Ne quid ergo loci huic posthac relinquatur ludificationi, jam constitui, ut ne horum posterioris generis additum, *sive sit bladum, seu vinum, sive sint pecuniæ, sive alia bona*, participes fierent, nisi qui Canonicis Horis omnibus interessent; partiendas ideo esse has distributiones in omnes Horas Canonicas, pro earum modo & ratione; denique ceteris ut in Ecclesiis; ubi duplex ea redituum ratio usitata non erat, commensaretur Episcopus, qua arte & industria Canonici Horas Canonicas frequentare compellerentur. Illud denique in eo Concilio constitutum est, ut ne frustrarentur his distributionibus, qui ex morbo decumberent, vel qui mittendo sanguini biduum, triduumve pharmaco hauriendo feriarentur. Hinc facile intelligitur, nulla adhuc tum universali lege constabilitas fuisse distributiones, sed specialibus quorumdam Capitulorum Statutis; & jam cœpisse non panem modo & vinum, sed & pecuniam, & alia id genus contineri nomine distributionum.

VI. In Concilio alio Ravennate anno 1317. firmari placuit & renovari statutum prioris Concilii Provinciæ ejusdem habiti apud Forum Julii (1), ubi decretum fuerat (2), ut Episcopi omnes Provinciæ Ravennatis in Diœcesana Synodo definirent distributiones omnium Ecclesiarum Cathedralium, & Collegialium, quo frequentior esset ad Horas Canonicas conventus. In Concilio Avenionensi anno 1337. vana irritaque jussa sunt esse privilegia, sive privilegiorum ludibria, quibus distributiones absentibus concederentur; nisi illo ipso tempore occuparentur officii sui functione quapiam, vel obsequii, quod Capitulo præstarent (3). *Aut occasione dicti Officii pro negotiis Capituli utilibus, omni fraude cessante, fuerit personaliter occupatur.*

Anno 1365. Concilium Provinciæ Turonensis Andegavi habitum, fidem facere videtur legi & usui distributionum universas sese tandem Ecclesias accommodasse (4). *Licet quotidianæ distributiones & anniversariæ in Ecclesiis Metropolitanis, Cathedralibus & Collegiatis pro interessentibus personaliter Horis ipsis & anniversariis sint laudabiliter ordinatæ: ita quod qui non laborat, non manducet*. Mox studet Concilium irreligiosis & avaris mederis Canonicis, qui sacra ad Officia vel tardius accurrebant, vel ante finem discedebant, eoque satis prodebant, non alio se quam avaritiæ impulsu agi. Præfigitur hic tempus, quo sistere se necesse sit cuique Hore canonicæ.

VII. Designata sunt etiam tempora, & defixa pene momenta a Concilio Basileensi anno 1435. quibus quemque necesse foret præsto esse, ut cuique Horæ canonicæ præsens æstimaretur, perciperetque distributiones. Jussi sunt ibidem designari, qui observarent, describerentque, qui absuissent singulis Horis, qui affuissent: denique siquibus hactenus in Ecclesiis nulla singulis Horis canonicis adjudicatæ essent distributiones, eæ quamprimum decernerentur, decerperenturque ex communibus fructibus (5). *Jubet etiam hæc sancta Synodus, quod in illis Ecclesiis in quibus singulis Horis certæ distributiones statutæ non sunt, omnino etiam de grossis fructibus, si opus sit, deputentur, ut juxta mensuram laboris plus minusve quisque capiat emolumenti*. Duplici denique corruptelæ obviatum est in hoc Concilio: tum earum scilicet Ecclesiarum, ubi unius Horæ præsentia cæterarum omnium distributiones lucrabantur: tum aliarum, ubi Dignitates & Officia gerentibus distributione etiam absentibus addicebantur; cum eo privilegio gaudere non debeant, nisi qui eo ipso tempore negotiis vel ministeriis Ecclesiæ distringuuntur. *Tollens prorsus illum abusum, quo in una duntaxat Hora præsens, totius diei usurpat distributiones; & illum quo Præpositi, vel Decani, aut alii Officiales, ex hoc solum quod Officiales sunt, licet actualiter pro utilitate Ecclesiæ non absint, quotidianas distributiones percipiunt.*

Anno 1448. Concilio Andegavensi prohibitum est (6), ne quis unius Horæ distributionem pluribus in Ecclesiis consequeretur. Quæ eadem perversissima aviditas explosa est in Concilio Senonensi anno 1485. ubi novo pondere auctoritatis firmatum est, quod modo protulimus, Basileense Decretum, ut cui Conventus Bituricensis Præsulum Gallicanorum subscripsisset (7). *Facientes circa hanc distributionum materiam observari decretum in sacra Basileensi Concilio constitutum, & per Ecclesiam Regni & Delphinatus Bituris acceptatum.*

VIII. In Concilio Senonensi anni 1528. damnata est quarundam Ecclesiarum illaudata

(1) Forli. (2) Can. 10. (3) Can. 30. (4) Can. 18. (5) Sess. 21.
(6) Can. 4. (7) Art. 1. c. 4.

data consuetudo, ubi distributiones non adæquabant saltem tertiam partem fructuum eorum, quos grossos vocant; & ubi Canonicis absentibus hi fructus grossi intacti & incolumes servabantur, dum unius diei Officiis eo anno interfuissent (1). *Nullæ sunt, aut usque adeo tenues quotidianæ distributiones, ut vix tertiam partem grossorum fructuum ascendant. In quibus hactenus invaluit consuetudo, quod illarum Ecclesiarum Canonici absentes per interessentiam unius diei grossos fructus totius anni percipiant. Ex quibus vagandi materia oritur, &c.* Consuetudines hæ proscribuntur, præcipiunturque hoc eodem Concilio Episcopi, ut vagos & erroneos hos Canonicos residere cogant, reditus majori ex parte in distributiones dispensent, & ipsarum distributionum illum velint esse modum, qui est Horarum canonicarum. *Dictos grossos fructus pro majori parte in quotidianas distributiones convertant, & residentes, & divino Officio interessentes, secundum mensuram laborum plus minusve capiant emolumenti.* Alio Canone ibidem statuitur (2), singulis ut Canonicis Horis suæ dicatæ sint distributiones; neve ad distributiones diei totius admittantur, qui uni intersunt Horæ, quique Dignitates & Officia etsi gerant Capituli, non tamen tunc negotiis ejus occupati & distenti absunt.

In Concilio Coloniensi anni 1536. adjudicati sunt Canonicis in generali studio rei litterariæ operam dantibus fructus Præbendarum suarum, *exceptis tantum quotidianis distributionibus* Famosa Honorii III. Decretalis *Super specula*, *De Magistris* (3), studentibus Canonicis fructus addixerat Præbendarum suarum, nulla exceptione distributionum, ut quæ tum necdum in omnibus Ecclesiis invaluissent. In Concilio vero Coloniensi anni 1549. meritissimo sugillata & damnata est sordidissima & perridicula eorum avaritia Canonicorum, qui exordiis Horarum Canonicarum intererant, mox ad alias desluebant Ecclesias, in quibus etiam Præbendas obtinebant, unius ut Horæ geminam sortirentur distributionem. Qua una in re triplici se implicare flagitio hic ostenduntur, avaritiæ, irreligionis, & offensionis publicæ (4). *Ut ter peccent, primum cupiditate, deinde cultus divini negligentia, tertio exemplo pravo, quo populum scandalizant.* Additur & illud ibidem, gravissime committi in Canones Concilii Chalcedonensis, ubi duabus quis in Ecclesiis unus Præbendas assequitur. Concilium denique Moguntinum anno 1549. vehementissime exarsit in eos Cathedralium vel Collegialium Canonicos, qui licet abessent, capiebant tamen fructus Præbendarum suarum, & Vicarios sibi sufficiebant, quibus jejunas & omnino dispares assignabant pensiones. Tum denique sancitum est (5), ne cujusque Horæ canonicæ sportulas auferret, nisi qui ab exordio ad calcem usque affuisset.

IX. In Concilio Tridentino statutum est, in omnibus Cathedralibus & Collegialibus Ecclesiis tertiam saltem partem proventuum in distributiones dividi, provida dispensatione Episcopi, & earum partitione in Horas singulas (6). *Tertiam partem fructuum, & quorumcunque proventuum separari debere, & in distributiones quotidianas converti, quæ inter dignitates obtinentes, & ceteros divinis interessentes proportionabiliter ab Episcopo dividantur, &c.* Placuit & eidem Concilio inæqualibus etiam distributionibus donari Dignitates & Canonicos, ea tamen ratione mordicus observata, ut earum horumque reditus tertia ex parte in distributiones absumatur; quam inæquales sunt proventus, tam erunt & distributiones: & ex æquo tamen tertia redituum pars in distributiones ibit.

Nec tamen præjudicatum voluere Tridentini Patres illis Ecclesiarum quarundam consuetudinibus, ubi absentibus nihil prorsus, aut non tertia saltem pars assignatur (7). *Salvis consuetudinibus earum Ecclesiarum, in quibus non residentes, seu non servientes, nihil, aut minus tertia parte recipiunt.* Alia Sessione, plenissima potestate Episcopos armat Concilium, ut tertiam illam redituum partem in distributiones dispensent; ita sane ut absentium distributiones accrescant Fabricæ Ecclesiæ, vel operi cuipiam pio addicantur, arbitrio Episcopi (8). *Fabricæ Ecclesiæ quatenus indigeat, aut alteri pro loco arbitrio Ordinarii applicetur.* Innovatur denique & novo cumulatur vigore in hoc Concilio illa Bonifacii VIII. Decretalis, qua earum repudiaba-

(1) Can. 10. (2) Can. 20. (3) Part. 3. c. 23. (4) Can. 24.
(5) Can. 70. 72. (6) Sess. 21. c. 3. (7) Sess. 22. c. 3. (8) Sess. 24. c. 12.

diabatur consuetudo Ecclesiarum, ubi non solum qui Choro intererant, sed & qui in civitate residebant, præsentium distributionibus fruebantur (1). *Distributiones quotidianas, quæ alias manualia beneficia, seu victualia nuncupantur, & tantum residentibus tribuuntur.*

X. Erat is, ut apparet, usus Ecclesiarum vetustissimus, ut quicunque in urbe habitarent, panis, & vini distributionum consortes essent, cum quod solis tunc distributionibus constarent proventus omnes Beneficiatiorum, tum quod majores Clericos omnes occupatos haberent munia quædam alia gravissima, non sola Horarum canonicarum decantatio. Tempore maxime Caroli Magni increbuere sacra illa Canonicorum numerosa Collegia, quorum potissimæ partes essent & functiones, quæ Angelorum, beatorumque Cœlitum, ut Cantica divina interdiu noctuque celebrarent; nec tunc necesse fuit separari fructus grossos a distributionibus, residentiam in urbe, & præsentiam in Choro. Propterea nimirum quod illi tunc Canonici communis vitæ compede constricti, unoque abditi Claustro, residerent utique omnes & Choro Officiisque interessent ea diligentia & frequentia, qua qui nunc Regularibus, vel sæcularibus Congregationibus sunt inscripti. Sæculo undecimo strictiorem in observantiam Canonici hi omnes compulsi sunt, ut ne proprie quid possidere sinerentur. Ita ne in mentem quidem tunc cadebant distributiones, aut discrimina residentium, vel Officiis etiam sacris se sistentium Canonicorum. Duodecimo ferme sæculo pleræque illæ Canonicorum Congregationes a primævo & puriori illo suo deflexere proposito; tum denique divisio facta est terrarum & fundorum, non inter Episcopos tantum & Canonicos, sed & inter Canonicos ipsos. Tum vero maxime Canonici a residentia & frequentia Chori Psalmodiæque divinæ refrixerunt. Cum enim fundorum Ecclesiæ jam consecuti essent usumfructum, torpor illis facile & incuria obrepsit divini Ministerii & Officii. Novo morbo nova & medicina temperanda fuit. Cœpere in Ecclesiis nonnullis reditus bifariam dividi, alii ut omnium essent, alii divina Officia frequentantium. In aliis Ecclesiis panis & vini distributiones nulli prius inconcessæ, cœpere non concedi iis, qui sacris Officiis abfuissent. Alibi nummorum aliquid esculentis distributionibus additum, quo absentes fraudarentur. Denique Ecclesiarum, & Constitutionum hujusmodi omnium conspiratio in unum jus commune coaluit, quod universim convaluisse jam videbatur circa annum 1300. sub Bonifacii VIII. Pontificatu, & cui postremo tandem ingentes factæ sunt accessiones roboris & firmitatis in Conciliis Basileensi & Tridentino.

XI. Illa porro Bonifacii VIII. Decretalis, ita semel constituto Jure canonico, ut nonnisi & residentes, & Horis canonicis præsentes, consequi possint distributiones; ideoque restituere teneantur, qui eas aliter perceperint; mox eos excipit, quos vel ægritudo excusat, vel ipsum Ecclesiæ obsequium, alibi exhibendum (2). *Exceptis illis quos infirmitas, seu justa & rationabilis corporalis, necessitas aut evidens Ecclesiæ utilitas excusaret.*

In Concilio I. Mediolanensi anno 1565. promulgatum est (3) Decretum Concilii Tridentini, & Bonifacii VIII. In Concilio vero IV. Mediolanensi anni 1576. multa præclarissime de Distributionibus instituta sunt, quæ brevitatis studio prætereo. Missa facio & alia complura Provincialia, & quæ hac eadem de re conscripsit ex Responsionibus sacræ Congregationis Fagnanus, variis locis suæ operosissimæ lucubrationis.

XII. Unum restat, quod exciderat nobis, hic inserendum, rivulis complurimis, sive Consuetudinum, sive Constitutionum particularium, ex quibus omnibus conflata est hæc tota tandem distributionum disciplina, adjungi debere Constitutionem Odonis Episcopi Parisiensis anno 1179. cui facile intelligitur complures alias finitimas accessisse. Providus enim hic Præsul cum oblitterare & extinguere satageret infanias nescio quas & intemerias Lutetiæ inveteratas diei Circumcisionis sacræ & Festi sancti Stephani (4): constituit ut solemnius & magnificentius dies illi Festi celebrarentur, utque frequentiores advolarent Canonici ad horas Officii diurnas, nocturnasque, pinguiores Horis canonicis singulis adsignavit distributiones pecuniarias. Distabant hæ distributiones ab aliis, quod aliæ ex communi

(1) C. Consuetudinem. De Cler. non resid. Sess. 24. c. 12. (2) Cap. 36.
(3) Part. 2. c. 13. (4) Hist. Univ. Part. Tom. 2. Pag. 541.

muni ærario Capituli effundebantur, has nova præstabat largitio. His adde quod Stephanus Poncherius Episcopus & ipse Parisiensis in Præceptionibus suis Synodicis Canonicos monet, ut a simonia mentali sibi caveant, si stimulo distributionum Horis & Officiis divinis intersint (1). *Prohibemus vobis omnibus, ne committatis simoniam, etiam mentalem adeunde ad divinum servitium sub spe materialium distributionum.*

His adde postremo quod narratur in vita Ximenii Cardinalis a Gomezio (2): Rescito impetratum esse e Canonico Abulensi in Hispania Breve subreptitium, quo permittebatur distributiones etiam absens percipere: Regiam auctoritatem a Ximenio interpositam fuisse, ad deterrendum Canonicum, ne Rescripta id genus aut impetraret unquam, aut in usum vocaret, atque juberentur urbium Præfecti, quo ejusmodi Romana Brevia ad Cognitores semper Regios perferrentur.

Quod de Poncherio Parisiensi Episcopo supra retuli, id ipsum olim Petrus Cantor Ecclesiæ Parisiensis admonuerat, muniendos diligentissime esse Canonicorum animos adversus furtivæ simoniæ fraudes in negotio sacrarum distributionum. En ipsissima ejus verba (3): *Exemplum Prælati petentis in Ecclesia a Choro festum sancti Stephani duplex fieri in sericis & Canticis Ecclesiasticis, sed non impetrantis, nisi cum pastum & refectionem annuam Clericis promitteret, insuper nummos matutinales illius noctis duplicandos, ut sic celebrarent potius Festum nummi duplicati, quam Festum sancti Stephani, &c. O nummi! nummi! vobis hunc præstant honorem. Quibus pecunia disciplina est, nummus Decanus, & etiam Deus.* Pactiones exactionesque sordidas damnabat hic Scriptor opusculo luculentissimo de Verbo abbreviato.

CAPUT XXXVI. *P.4. l.4. c.29.*

De Reparationibus & sartis tectis Templorum, post annum Christi millesimum.

I. Quarta pars Ecclesiæ proventuum reparationibus dicata. Quid reparationum nomine contineatur?

II. Ubi intermissæ fuerant reparationes, quid consilii inireiur?

III. Quando laicis mandari cœpit cura fabricæ, & reparationum? Varia de reparationibus. De matriculariis laicis, vel Clericis.

IV. Varia statuta Conciliorum Galliæ sæculo decimoquarto in hanc rem.

V. Statuta alia Conciliorum. Exactiones novæ & inusitatæ ad sarta tecta.

VI. De laicis fabricæ Administratoribus. Variæ cautiones in exigendis & custodiendis pecuniis, & in rationibus reddendis.

VII. Ecqui cum tam aliena semper fuerit Ecclesia ab Oeconomis laicis, passa est tandem sarta tecta templorum laicis commendari?

VIII. Concilii Tridentini statutum de fabricis.

IX. Statuta posteriorum Conciliorum. De tertiis & reparationibus in Hispania.

X. Statuta Regum Francorum de Templorum reparationibus, & de foro competenti ejusmodi causarum.

I. ETsi de quarta jam disputatum sit parte, vel tertia bonorum Ecclesiæ, templorum ipsorum sartis tectis dicata: aliqua tamen supersunt ea de re hic edisserenda, ex quibus & tedii, ut spero, nihil, & utilitatis nonnihil emergat. Ingens sane erat pecunia, quæ quarta dicebatur rerum Ecclesiæ portio: cum & quarta persimilis universo Clero sustentando par esset. Et fuit tamen ubi eidem rei opes aliæ corradendæ & impendendæ fuerint longe plurimæ. Leo IX. sartis tectis & ornamentis Ecclesiæ sancti Petri Romæ dica-

(1) Synod. Parif. pag. 144. (2) L. 5. (3) Can. 24.

dicavit decimam partem oblationum earum , quas suis ipsorum usibus superiores Pontifices integras sibi servaverant (1) . *Decimam partem donamus atque confirmamus ad constructionem , & resarcitionem ipsius tui sacri templi , in ædificandis parietibus , picturis , tignis , tectis , imbricibus , & præterea luminariorum concinnationibus assiduis olei & ceræ , nec non lampadibus vitreis & acindulis atque thymiamate , ceterisque omnibus utensilibus , quæ ad usum , necessitatem , atque decorem totius ipsius Ecclesiæ pertinent* . Ad sarta tecta , sive ad reparationes ea hauddubio pertinebant omnia & in hæc nemo non sentit , quam infiniti quidam sumptus fieri possint . Eodem hoc voto suo edocet Pontifex , ut expeditissime oblationum decima pars a cæteris sejungeretur , sepositis decimæ cujusque diei oblationibus . *Decimam vero ipsam semper volumus esse decimam diem , ut oblatio quæ tibi debetur , separata sit a ceteris oblationibus , & nullum aliqua confusione patiatur errorem* . Alexander III. in Decretali *De his qui , Extra , De Ecclesiis ædificandis* , Parochos monet , conferre ipsosmet debere ad sarta tecta Ecclesiarum Parochialium , si qua sibi ex rebus Ecclesiæ superflua abundant , quo suo reliquos acuant exemplo. *Cogi debent , cum opus fuerit , de bonis quæ sunt ipsius Ecclesiæ , si eis supersint , conferre , ut eorum exemplo ceteri invitentur* .

II. oncilium Dalmatiæ anno 1199. portionem sartis tectis destinatam , seu quartam decimarum , & oblationum , Archipresbytero administrandam mandavit , ut eam ipse sollicitudinem sustineret , Episcopi mandatis obsecuturus (2) . *Portionem Ecclesiarum Archipresbyter conservet , & ex mandato Episcopi in usibus Ecclesiæ fideliter expendat* . Consentaneum est ad Ecclesiam Cathedralem id spectasse . Anno enim 1153. Willelmus Eboracensis Archiepiscopus Constitutionem edidit , qua sanciebat , si Canonicus , vel Parochus extremum diem ante obirent , quam vel necessarias perfecissent reparationes , vel ornatus sacros suppeditassent Ecclesiis , æstimaretur , quanta ad id requireretur pecunia : tum ea exigeretur , & duobus vel tribus fide & pietate spectabilibus viris committeretur , in reparationes expendenda , ejus consilio , & consensu , qui in Beneficium successisset : *Tota pecunia ex præmissa causa levata , ad manus duarum vel trium personarum in locis singulis ad hoc specialiter electarum absque omni diminutione perveniat . Quæ pecuniam sic receptam in reparationes convertere non omittant , Canonici vel Rectoris requisito consensu* . Statuti sui Archiepiscopus causam rejiciebat in eorum qui in Beneficia succederet rapacitatem , & versutiam , qui reparationes intermissas ultra modum exaggerabant , & pecunias ad id acceptas , in alia quævis potius dilapidabant . Ea primum occasione laici ad fabricas Ecclesiarum vocati sunt .

Hoc porro Archiepiscopi Eboracensis decreto , non satis expresse significatur , quibus ex rebus , vel quibus ex hominibus extundenda sit hæc pecunia , in reparationes necessarias . Sperat Spelmanus in heredes & cognatos Beneficiarii defuncti id oneris incumbere . Ei enim statuto hanc ille summulam adscripsit : *Pecuniæ a decessorum hæredibus soluta* . Necdum jus erat Beneficiariis satis certum ad testandum , ut supra demonstravimus , vel ad hæredes designatos . Ideo forsan ergo nihil ejusmodi hic indicatur . Jubent Constitutiones Synodales Richardi Episcopi Sarumnensis in Anglia anno 1217. eas exactiones fieri ex bonis Ecclesiasticis defuncti (3) . *De bonis ejus Ecclesiasticis tanta portio deducatur , quæ sufficiat ad reparandum hoc , & ad defectus Ecclesiæ supplendos* . Idem sanciunt Constitutiones sancti Edmundi Cantuariensis Archiepiscopi anno 1236. (4) & iisdem prorsus verbis . Id denique iplum præcepit Synodus Vorcestrensis anno 1240. (5) .

III. At Synodus Excestrensis anno 1287. laicis videtur permittere illam sartorum tectorum curam , quanquam rationes illi quotannis facere teneantur Parocho , & primoribus Parochianis , denique labes reparationum interruptarum omnes suis impendiis sarcire (6) . *Præcipimus insuper quod de Ecclesiarum instauro , ipsius Custodes coram Rectoribus , vel Vicariis Ecclesiarum , seu saltem Capellarum Parochialium , & quinque , vel sex Parochianis side dignis , quos ipsi Rectores , Vicarii , vel Capellani ad hoc duxerint eligendos , quolibet anno computum fideliter reddant , & redigatur in scriptis . Quam Scripturam præcipimus loci Archidiacono ,*

X 2

(1) Baron. ann. 1059. n. 30. (2) Can. 3. (3) Cap. 42. (4) Can. 26.
(5) Cap. 35. (6) Cap. 121.

cono, cum visitat, præsentari, nec ipsum instaurum in alios usus quam Ecclesiæ ullatenus convertatur. Unde si Parochiam, pro defectibus Ecclesiæ, seu pro aliis demeritis amerciari contigerit, de proprio satisfaciant, instauro Ecclesiæ integre remanente. Itaque tum portio rerum Ecclesiæ, templorum sartis tectis dicata, laicis dispensanda commendabatur, qui rationes suas facerent Parochis, primariis Parochianis, & Archidiaconis.

Erat .is tum usus hauddubio familiarissimus, cum in Concilio Virsburgensi anno 1287. exauctoritati tantum, & Officio dejecti sint laici, qui in hæc se officia intrusissent, citra Prælatorum, vel Capitulorum consensum (1). *Laicos in nonnullis partibus prætextu fabricæ Ecclesiæ ceparandæ, per Laicos sine consensu Prælatorum, seu Capitulorum Ecclesiarum hujusmodi, ad recipiendum oblationes, seu alios proventus concessos fabricæ, deputatos, præsentis constitutionis tenore, hujusmodi officio ex nunc volumus esse privatos, & alios Laicos, vel Clericos sine Prælatis, seu Capituli Ecclesiarum ceparandarum assensu prohibemus in posterum ordinari: cum ex privilegio, vel ex longinqua consuetudine approbata vituperosum existat, ut Laici non assentientibus Prælatis & Capitulis Ecclesiarum bona Ecclesiæ administrent.* Ex hoc Canone promiscue liberum erat fabricas Clericis laicisve mandari, dum Prælati, vel Capituli consensu accederet. Cathedralium etiam & Collegialium Ecclesiarum fabricæ laicis committebantur. Denique vel oblationes ipsæ, aliique proventus ad fabricam pertinentes a laicis colligebantur. Frequens sane fuit mentio Matriculariorum in priscis monumentis Ecclesiasticis particularium Ecclesiarum. Sed minusculi tunc illi adhuc habebantur laici ministri; & quanquam etiam ex Clericis quandoque & ex Presbyteris essent, non tamen apparet ad ullam eos vocatos esse partem rerum Ecclesiæ temporalium.

Commemorantur Matricularii laici, eorumque functiones & Beneficia, in Transactione Viscardi Episcopi Tricassini cum Capitulo suo anno 1304. Quatuor erant, in Ecclesia noctem traducebant per vices hebdomada quisque sua, & quatuor simul eas agebant excubias in Anniversariis Episcoporum, quando Sanctorum pignora, & opes Ecclesiæ palam prostabant; eorum sollicitudinem & curam in se recipit Episcopus, si qua fuerint aliquando in culpa, pœnas perinde, ut res fuerit, de iis sumpturus. Ita enim apud doctissimum Camusatium, in Promptuario Antiquitatum Tricassinarum (2): *Quatuor Matricularii nostri laici in Ecclesia, quilibet & omnes quatuor insimul in anniversariis Episcoporum, in quibus donaria extenduntur, & in Festis duplicibus, & annualibus, &c. Si negligentes in hoc fuerint, per privationem sui Beneficii, vel alias puniemus.* Erant in eadem Ecclesia Matricularii Presbyteri, anno 1395. (3) ut liquet ex Carta ibidem allata, *Matricularis Presbyteris*. Anno 1284. cum Cardinalis sanctæ Praxedis extremam admoveret manum jaciendis fundamentis Ecclesiæ sancti Urbani apud Trecas, cujus exordia olim fecerat Urbanus IV. Matricularius ibi laicus ab eo est institutus: *Matricularius, qui pro tempore fuerit, quem Laicum futurum statuimus, &c.* Suæ illi a Decano & Capitulo functiones designandæ erant.

Quo vero tempore, & quo progressu Matricularii hi laici in eos evaserint, quorum impræsentiarum tam late patet potestas in compluribus Ecclesiis Gallicanis, id vero cupidissime equidem enucleantes & edisserentes audierim alios me doctiores. Matricularii de quibus hic dixi, utcunque alludunt ad illos superiorum ætatum. Sed tum hi, tum illi profecto procul sunt ab hodiernis nostratibus. Multa his mirabiliora affert innovatque temporis diuturnitas.

E diverticulo in viam me refero. Synodus Coloniensis anni 1300. voluit, ut laici fabricis Ecclesiasticis præfecti in Parochiis, bis anno quolibet ratione dati & expensi Parocho referrent (4). *Laici provisores Ecclesiarum Parochialium, qui pro conservatione structurarum, luminarium & comparatione ornamentorum instituuntur, &c. Bis in anno Plebanis teneantur reddere rationem.* Ab hac Synodo Indulgentiæ viginti dierum datæ sunt eis, qui quidvis legassent Ecclesiæ sancti Petri Coloniæ, vel Ecclesiæ suæ Parochiali: Intentata sunt denique tela Ecclesiastica Parochis iis, qui Majoris Ecclesiæ Coloniensis fabricam non commendassent in hortandis ad pietatem fidelibus, in excipiendis Confessionibus, denique in Testamentis. *Negotium fabricæ diligenter promoveant in Ecclesiis, testa-*

(1) Can. 35. (2) Pag. 195. (3) Ib. pag. 225. 276. 418. (4) Cap. 25. 26. 27.

testamentis & confessionibus. Quanquam autem alicubi hactenus ornamenta & vestes Ecclesiarum reparationibus implicata fuisse videantur, erant tamen aliæ in his aliorum locorum, suique dissimiles consuetudines. Circa annum 1300. Robertus de Vinchelsey Archiepiscopus Cantuariensis, cum Provinciam suam omnem perlustrasset, litem diremit Parochos inter & Parochianos frequentissimam, circa libros, ornamenta, calices, cruces, thuribula, vexilla sacra, tympana, & id genus alia, quæ a Parochianis suppeditanda erant, cum non pauca superessent alia, quæ Parochus ipse subministraret.

IV. In Gallia Concilium ad Pontem Audemari habitum anno 1279. sanxit, ut Abbates, Priores, Clericique omnes, qui decimas percipiunt Parochiarum majores, pari modo conferrent ad sarta tecta, ad fabricam, ad libros & ornamenta (1). *Statuimus etiam, ut Abbates, Priores & alia Ecclesiastica personæ, quæ percipiunt majores decimas in Ecclesiis Parochialibus, compellantur ad restaurandum fabricam, libros & ornamenta, pro rata, quam percipiunt in eisdem*. Concilium Parisiense anni 1346. Abbatibus, Prioribus, Parochis, Beneficiariis omnibus inculcavit, ut ne Ecclesias finerent labem facere, domosve & agros Beneficiorum suorum pessum ire: sin minus possent ruinas omnes sarcire, & agros omnes excolere, quotannis saltem in id expenderent eam proventus annui partem, quam Episcopus statuisset, nisi specialiter ipsi ad reparationum onera obligarentur (2). *Et si non possunt in totum reficere vel colere, statuimus & etiam ordinamus, quod saltem quolibet anno ponant in refectiones & cultura hujusmodi aliquam quotam partem Diœcesani arbitrio limitandam: quæ per deputandos a Diœcesano in refectiones & culturas hujusmodi convertatur, nisi ad reparationes, vel refectiones prædictas alias teneatur*. Videtur hic Episcopus excubare debere, & coram sustinere reparationis templorum omnium suæ Diœceseos. Quod rursum elucet ex Concilio Provinciæ Auxiensis anno 1326. apud Marcianum, quo jussi sunt Abbates, Parochique & Monachi, ad hortandos fideles, quo largius conferrent ad reparationes Ecclesiarum complurium collapsarum; Episcopis potissimum ea sollicitudine demandata, ut pro potestate Parochos cogant officio fungi, necnon & Parochianos (3). *Ordinarii locorum provideant quod Ecclesiæ rurales, quæ eis subsunt, taliter reparentur, &c. Rectores, Parochianos & subditos Ecclesiarum earundem ad præmissa omnia, si necesse fuerit, compellendo*.

Huic affinis est Canon Concilii Lavaurensis anni 1368. paulo tamen dilucidior & explanatior. Utroque autem hoc Canone jubentur Parochi ex Parochianis suis diligere, qui Fabricæ præficiantur (4). *Constituentes nihilominus dicti Rectores aliquos Parochianos, illarum collectarum operarios & executores, qui ad præmissa complenda sint fideles, solliciti & attenti*. Utrique denique Concilio huic placuit Indulgentiarum aliquid erogare iis omnibus, qui stipem conferrent ad sarta tecta Ecclesiarum, ejusque rei pulcherrima hæc ratio prompta est, Terrena hæc Templa cœlestis Christi Templi & Imperii simulacra quædam esse, cum diebus hic ipse singulis fundat sanguinem, effundat & incorruptibiles gratiæ suæ & caritatis, opes; esse denique sedem propriam & peculiarem Dei, ubi nostræ ad illum preces ingeminantur, ejus in nos irrigantur dona; æquumque adeo esse, ut omnia hic pietatem spirent, religionem redoleant, sin minus magnificentia & splendore, at munditie & decore consentaneo. *Cum præsens & visibilis Ecclesia militans triumphanti cœlesti civitati Jerusalem non immerito comparetur, & locum ubi sacratissimum corpus Domini nostri Jesu Christi conficitur & servatur, & nostra reconciliationis ad Dominum instrumenta, videlicet Sacramenta Ecclesiastica ministrantur, pro offensis & peccatis populi; inter cetera firmo fundamento ac expletis ædificiis communiri deceat, ut Deo gratus existat, inspicientibus & ingredientibus sit devotus, &c.*

V. Non ergo cupiditati terrenæ serviebant Concilia, Synodique, non pompæ profanæ, & inani oculorum oblectationi, cum Indulgentias concessere, & fideles incendi voluere, ut in Ecclesiarum restaurationes, in earundem elegantiam nummorum aliquid erogarent. Non stimulabat sanctissimos hos Præsules, nisi religio in ejus venerationem pronissima, qui nostris his templis specialius inhospitari dignatur. Anno 1310. Archiepiscopus Nicosiensis promul-

(1) Can. 8. (2) Can. 10. (3) Can. 43. (4) Can. 91.

mulgatis Mandatis sui fideles omnes concitavit (1), ut legarent aliquid in condendis testamentis suis ad Fabricam majoris Ecclesiæ Nicosiensis, Parochosque animavit, ut fidelibus in id instarent. His finitima manarunt Episcopi Parisiensis Wilelmi Mandata. Ulterius progressa est Synodus Eboracensis anni 1466. (2) ita enim affirmavit, non ad Capellarum tantum suarum, ubi sacramentis imbuuntur, restaurationes teneri rusticos, sed & ad Ecclesiæ potissimum ipsius Parochialis, quæ Capellarum quodammodo mater est: denique has Capellas interdicto percellendas fore, nisi ad matricis illi Parochiæ curam & reparationem conniterentur.

Quamquam ergo desudatum esset aliquamdiu, ut quarta pars proventuum Ecclesiæ sartis tectis Templorum dedicaretur; provisum forte magis eo fuerat Cathedralibus, quam Parochialibus Ecclesiis ruris. Extra controversiam saltem illud est, complures harum fuisse, quarum restaurationis expensæ semper novæ in Parochianos refunderentur. Et certe si Cathedrales obdiæ fuerint nobis, quæ novis his subsidiis carere non possent: quid ominandum nobis supererat de Parochialibus Ecclesiis, quarum res & opes omnes facile exarescunt?

VI. Cum ad Fabricas autem Parochiani suo ex peculio non pauca conferrent, hinc forsan eis potissimum Fabricæ & reparationum curam delegari placuit, ut ad largius erogandum illicerentur, & pecuniæ suæ fructus usufque qui esset, addubitare ne possent. Unum desiderabant Episcopi, & Capitula, ut ne nisi ex assensu suo in hæc illi se onera atque officia intruderent. *Laici sine assensu Prælatorum & Capitulorum bona Fabricæ Ecclesiæ deputata administrare non possunt.* Ita sancitur Canone Salisburgensis Concilii anno 1420. ubi anathema intorquetur in contumaces. Ejusmodi Constitutionem tota Germania pervagatissimam fuisse non nesciebat Cardinalis Campegius, cum Legatione ibi Apostolica defungenda, statuta publicaret restituendæ in meliorem formam disciplinæ sacræ. Constituerum enim ab eo est reditus omnes Fabricæ Ærario sacro includendos, cujus tres sint claves, quarum una penes Parochum sit, reliquæ duæ Administratoribus publicis committantur, a quibus jam nihil in reparationes expendi queat, nisi Parochi accedat assensus (3). *Non liceat procuratoribus, seu vitricis Fabricarum, in singulis Ecclesiis ad Fabricam provenientibus distribuere, aut in ædificiorum, vel alterius rei usum dispensare, sine Rectoris scitu; sed ad armaria Fabricæ reponantur, ut hactenus servatum est, duabus vel tribus clavibus, pro loci consuetudine tenendis: quarum una ipsi Rectori servanda tradatur, observato usum in clavibus & rationibus reddendo, a Principibus & Superioribus hactenus recepto.*

In Concilio Moguntino anni 1549. his finitima constituta sunt quædam, ut ne solis Laicis reditus concederentur Fabricarum, sed eis adjungeretur, adeoque præstitueretur Parochus, tanquam dux & auctor in omnia futurus (4). *Cum aliquot Laicis cujusque Rectori, seu Plebano, velut principali officium Fabricæ, seu procuratio Ecclesiæ committatur.* Sed ne tamen Parochis mandaretur cura hujus exigendæ pecuniæ: *Ita tamen ne ipsi Ecclesiarum Rectores, seu Plebani, officio exactionis censuum, proventuum, sive redituum, seu procurationis labore graventur.* Ex quo rursum augurari datur, ad Fabricæ curam Laicos potissimum admissos esse, quo eis id oneris imponeretur, a quibus & gestari decentius posset, & explicari. Hoc denique Decreto edicitur, semel ut saltem quotannis rationes fiant Parocho & primatibus Parochianis; omniaque arcæ immittantur, cujus plures sint & diversæ claves, earumque una Parocho committatur.

VII. Nec otiosum fuit, aut infructuosum, quod hactenus laboravimus in explorandis rationibus & causis rejiciendæ aliquando tandem in Laicos administrationis fundorum & redituum, reparandis decorandisque Templis dicatorum. Nec enim tam alienum quidquam fingi potest ab usitatissimis olim Ecclesiæ legibus, moribus, & Conciliorum statutis: quam rerum Ecclesiæ temporalium dispensationem Laicis committi. Invaserant aliquando Laici in Oeconomorum officia, sed statim Chalcedonensis, aliarumque Conciliorum auctoritas hanc eorum fregit audaciam. Necesse ergo fuit vestigari a nobis, quibus causis, quibus rerum momentis factum sit, ut quarta

(1) Concilia Generalia Cap. 9.
(2) Cap. 12.
(3) Cap. 18.
(4) Cap. 30.

quarta portio rerum Ecclesiæ Laicis administranda committeretur, ut nec Concilia potuerint ei usui vel inolescenti primum, vel postea confirmato refragari. Quandiu rerum Ecclesiæ una fuit strues, una substantia indiscreta & communis, ejus curam Oeconomi ex Clero sustinuere, consilio & auctoritate freti Episcopi, nec inde sejungi tum poterat portio reparationibus destituta. Postquam autem tripartita vel quadripartita distributio rerum Ecclesiæ invaluit, non facile potuit una & constantior aliqua invehi ratio regendæ vel pauperum vel Fabricarum portionis. Ea primum Episcopis, Abbatibus, Archipresbyteris, Parochis, Beneficiariis commendata est sollicitudo. Eadem etiamnunc imminet Episcopis, Abbatibus & Beneficiariis. Si minus illi officio functi essent, labes ea sarciebatur olim ex eorum bonis Ecclesiasticis, nunc ex eorum hæredibus, vel hæreditatibus. Unum illud optatissimum fuit religiose servari, quod anno 1524. decrevit Campegius Legatus in repugnandis Cleri Germanici moribus, ut Archidiaconi & Decani superstitibus Beneficiariis cura pervigili imminerent, ad necessarias reparationes; vel si res minus procederet, reditus ipsimet ad se revocarent, ipsi reparationibus instarent, suprema Episcopi adminiculante auctoritate (1). *Domos quoque fundosque dotales Beneficiorum collapsos instaurent possessores, quantum necessitas postulaverit, reparataque in debita structura conservent; & per Archidiaconos & Decanos Rurales, ac alios ad quos de jure vel consuetudine spectat, si negligentes fuerint, per subtractionem proventuum auctoritate nostra arctius compellantur.*

Parochialium maxime Ecclesiarum causa laboratum est, quod & reparationes & ornamenta sacra earum majores expensas desiderent. Parochis ipsis primum ea cura mandabatur. Intervenire Parochiani ipsi tandem compulsi suos, vel incuria Parochi, vel interitu, vel viduitate diutina Ecclesiæ. Toleratum id primum est, quod non alia facile via & ratio expediri posset, vel quod suo ex marsupio ipsi conferrent, & conferrent liberalius, eo honore deliniti: vel quia novæ subinde exactiones in id faciendæ Parochis invidiosæ fuissent; denique quod harum Collectarum usus approbari Laicis, & suspiciones calumniæque non aliter satis abstergeri possent.

Sed utcunque res se habuerit, illud profecto manifestum est, non alias his Laicos sustinuisse partes, quam ministrorum & executorum, cum Parochi, Archidiaconi, Episcopi principem semper honoris locum & auctoritatis obtinerent, ut injussu eorum nil moliri Laici potuerint, & illis hi semper omnium rationes fecerint. Itaque non longe saltem deviatum est ab ingenio & regulis Ecclesiæ & disciplinæ antiquioris. Chrysostomo olim & Augustino, clarissimis utriusque Ecclesiæ luminibus, in optatis fuit, ut fundorum Ecclesiæ omnium curam in se reciperet plebs, & alendi Cleri, qui liberior hinc assurgeret ad cœlestium amorem & contemplationem, & ad animarum sempiternæ saluti procurationem hinc recalesceret. Quod optabile his Patribus visum est de universis Ecclesiæ agris & proventibus, non facile nunc improbari potest in aliqua eorum portione.

VIII. Primævæ auctoritati suæ in restaurandis Ecclesiis Episcopus restituit Concilium Tridentinum. Constituit enim, ut annis singulis Episcopi Ecclesiæ Diœceseos suæ omnes, etiam exemptas visitarent (2), *ut quæ reparatione indigent, reparentur.* Alibi rursum potestatem illis facit transferendi in Ecclesias matrices Beneficia simplicia, quorum usque adeo labefactatæ sunt Ecclesiæ, ut de earum reparationibus disperandum sit; providendi autem, ut restaurentur Ecclesiæ Parochiales, aut ex ipsis Ecclesiæ cujusque proventibus, aut ex collatione Patronorum, vel quibusdam in Parochianos exactionibus: *Parochiales Ecclesias restaurari procurent ex fructibus & proventibus quibuscunque ad easdem Ecclesias quomodocunque pertinentibus, qui si non fuerint sufficientes, omnes Patronos & alios qui fructus aliquos ex dictis Ecclesiis provenientes percipiunt, aut in illorum defectum Parochianos omnibus remediis opportunis ad prædicta cogant.*

Si ne his quidem adminiculis possint Ecclesiæ reparari, eas Episcopus vicinis conjunget & conglutinabit Parochiis, sinetque in usus communes residua adhiberi ædificia, servato utique decore, & præfixa cruce. Alibi denique Tridentini Patres edixere (3), ut Administratores, tum Clerici,

(1) Cap. 11. (2) Sess. 7. c. 8. Sess. 21. c. 7. (3) Sess. 22. c. 9.

rici, tum Laici Fabricarum, sive Cathedralium, sive Xenodochiorum, & locorum piorum, quotannis rationes exhiberent Episcopo, nisi contrarium aliquid ipsi earum Fabricarum institutioni insertum fuisset. Postremo denique Fabricæ adjudicavit Tridentina Synodus reditus Episcoporum non residentium, & Beneficiariorum concubinariorum.

Synodus quidem ipsa Tridentina proventus caducos Episcoporum non residentium designavit Fabricæ Ecclesiæ, vel loco cuipiam alteri pio. Sed a Congregatione sacra Concilii declaratum est, eam esse alternationem ordinis, non optionis (1): ut non possit Episcopus eam pecuniam loco pio cuiquam elargiri, nisi si Fabrica Ecclesiæ nulla prorsus re egeret.

IX. Anno 1565. in Concilio Cameracensi statutum est (2), Chori reparationum onus illis incumbere, qui decimas percipiunt, etsi Patroni non essent. Illæsa tamen eorum consuetudine locorum, ubi vel Chori reparationes populo præscribuntur. In Concilio Toletano anni 1566. statutum est (3), ut Ecclesiæ Parochiales, quæ nullam attingunt portionem decimarum reparationibus addictarum, nec idoneos habent alioqui ad id proventus: repararentur aut ex decimis, quas eis Episcopus assignaret, exemplo viciniorum Ecclesiarum: vel ex collatitio ære omnium decimas accipientium; nisi more id jam usque obtineret, ut Parochianorum sumptum, vel aliorum quorumcunque fierent reparationes. Diximus jam superius in Hispania tertiam decimarum partem reparationibus Templorum addictam olim fuisse (4). Rodericus Archiepiscopus Toletanus, post obitum Alphonsi Nobilis Regis Castellæ, impubere adhuc filio ejus Henrico Rege, Gundisalvum Ministrum affirmat ejus primarium, & Regni Rectorem, has invasisse Terras restaurandis Templis sacras. Prosiliit Decanus Toletanus, Archiepiscopi Vicarius Generalis, & vibrata excommunicatione, eo illum adegit, ut & restitueret, & nihil ejusmodi posthac se ausurum polliceretur. Declaratione Regia idem confirmavit Henricus Rex. Anno 1275. Alphonsus Castellæ Rex nonnullorum suffragiis ad Germaniæ cum Imperium vocaretur, instare juri suo voluit, in idque multum agris effudit. Cum denique illum Romani Pontifices anathematum intentato terrore adegissent, eo ut se jure, vel juris inani spe exueret: ad leniendam ejus animi ægritudinem, tertias has decimarum Fabricis dedicatarum ei annuerunt, ea cautione, ut his opibus bellum ad Mauros adornaret. Temporariam tantum ea fuisse concessionem existimat Mariana (5), quam sibi tamen Reges prorogarint ad compensanda Imperii jura, sibi præter æquum, ut idem jactat, abrogata. Hanc Tertiarum concessionem confirmaverat Martinus V. Papa, ut ii essent Castellæ Regibus veluti nervi, aut tanquam stimuli ad oppugnandos Mauros & Infideles quosvis, & vigesimo quoque anno illa Tertia divideretur inter Fabricas Ecclesiarum & Cameram Apostolicam. Postea vero certior factus Sixtus IV. ea portione patrimonii Christi abuti Castellæ in quidvis aliud potius, quam in bellum sacrum, hinc pensiones Laici addici, quasi terrena hæc essent patrimonia, & Regii fisci opes, denique ruinam facere Hispanenses Ecclesias Parochiales, alio detorta ea Tertiarum parte, quæ vigesimo quoque anno reparationibus impendenda fuerat; eam revocavit concessionem (6). Hanc revocationem retractari postea evicere Reges Hispaniæ, ita ut jam in Hispania reparentur Ecclesiæ non aliter, quam reliquis in Provinciis, ubi nullæ sartis tectis templorum decimæ segregatæ fuere. Ad ea compelluntur Beneficiarii, vel Parochiani ipsi, compelluntur & Decimatores. Ita scilicet capiendus est Canon Concilii Toletani supra laudati (7).

X. In his porro omnibus, nusquam se, nusquam auctoritatem suam interposuit Magistratus Civilis, nec ad causas decimarum, nec ad reditus fabricarum, nec ad necessarias in sarta tecta exactiones. Eam jurisdictionem soli exercuere Episcopi, Archidiaconi, Archipresbyteri, Parochi, tum in laicos, tum in Beneficiarios ipsos. Descivit nonnihil posterior disciplina, maxime in exactionibus ad reparationes necessarias. Illæ enim Civilis Magistratus auctoritate jam fiunt. Edicto Aurelianensi Judicibus & Procuratoribus Regiis mandatum est (8), *ut reditus Beneficiorum caperent*,

(1) Fagnan. in l. 3. part. 1. p. 61. (2) Tit. 16. c. 8. 9. (3) Can. 17.
(4) *L. 8. c. 2.* (5) *L. 13. c. ult.* (6) Raинald. anu. 1475. n. 19. 20.
(7) Salgado. De regia protect. part. 3. c. 5. (8) Art. 21.

perent, a quorum se ministerio Beneficiarii subduxissent, censum agerent ruinarum, & emolitionum, cumque ad Archiepiscopum, vel Episcopum mitterent, quibus Regia auctoritate præcipitur, ut provideant ipsi, eventque fundationum jura impleri. Edicto Blesensi præcipiuntur Episcopi (1), in perlustrandis Parochiis, reparationibus Ecclesiarum Parochialium curam impendere, quodque ipsi sanxerint, id executioni mandari, ut Regii Judices curent, ut exigantur necessarii etiam sumptus, vel ex Parochianis, vel ex Parochis, captione etiam temporalium, pro portione expensarum ipsis ab Episcopo indicta. Rursum Constitutione Ludovici XIII. anno 1629. decretum est, *ut fructus Prælaturarum, Abbatiarum & Beneficiorum vocantium, impenderentur in reparationes & farta tecta Beneficiorum, sepositis tamen fructibus & redditibus Regaliæ, operam daturis Procuratoribus Regiis, ut hæc religiose serventur*. Edicto anno 1661. (2) jubentur Episcopi, per sese, aut per Vicarios Generales visitare Ecclesias & domos Parochorum; earumque reparationibus prospicere, convocatis locorum, Officiariis, jubente Principe; ut nulla vel intercessione vel appellatione suspendantur eorum sententiæ. Præceptum fuit & Episcopis, Archidiaconis & Officialibus, Ecclesias visitantibus, ut cognoscant de rationibus & de reditibus fabricarum, prohibitis Judicibus Regiis, ne de his cognoscant, Edicto Caroli IX. anno 1571. Henrici III. anno 1583. Henrici IV. anno 1609. & Ludovici XIII. anno 1619. (3).

CAPUT XXXVII. *P.4.l.4.c.32.*

De Deportibus post annum Christi millesimum.

I. Rudimenta seu vestigia Deportuum sub Alexandro III. Papa, cum probabantur Parochi, ipso Parochiæ regimine eis ante commendato, quam daretur in titulum.

II. Vel cum instituebatur temporarius Vicarius, dum Parochus ad manum esset.

III. Cura Parochiarum vacantium Decanis Ruralibus committebatur, earum interim fructus successori servabantur; quanquam non raro eos Episcopi a Papa impetrarent, quasi Annatarum nomine, idque ad biennium.

IV. Erant & Episcopis, Archidiaconis, Archipresbyteris, vel Decanis Ruralibus sua quædam jura deportuum, hoc est, in fructus Parochiarum vacantium.

V. Memorabilis Bonifacii VIII. Decretalis de jure Deportuum.

VI. Altera ejusdem Decretalis, quæ deportus super struuntur Consuetudini, vel Privilegio, vel Statuto.

VII. Penes Abbates erant jura deportuum Annatarum & spoliorum in Regularibus Beneficiis sibi obnoxiis.

VIII. Joannis XXII. delinimentum, quo Beneficiario, tempore deportus, vel annatæ, relinquitur media pars redituum Beneficii.

IX. Alia statuta de deportibus.

X. In Concilia Constantiensi confirmati fuere deportus. Cum Concilium Basileense & Pragmatica Sanctio eos ex puuxissent, in Concordatis restituti sunt.

XI. Deportibus locus erat & in Germania. Cardinalis Campegius id laboravit, ut eo onere obsolverentur Beneficia, quorum tenuissimi sunt reditus, vixque alendo sufficiunt Beneficiario.

XII. Observantur aliqua indeportus. Quibus illi attribuantur, quos in usus?

XIII. Qui Beneficiorum, iidem aliquando & deportuum fundamenta jaciebant.

XIV. Origo vocis hujus, Deportus. Auctoritas illis a comitiis Blesensibus.

I. Quæ fuerit origo Deportuum, quæ Annatarum, quo utroque jure olim Episcopi & Prælati inferiores frequentissime utebantur, quo etiamnunc utuntur non raro, non ita facile expediri potest. Non immerito suspicamur laudabilia fuisse ipsa rei utriusque initia; an laudi semper fuerit progressio, docebit historica elucidatio. Illud ex Epistola Alexandri III. constat, apud illum conquestum esse Parochum quendam Diœcesis Tornacensis, quod illum exauctorare machinaretur Epi-

(1) Art. 32. (2) Memoires du Clergé edit. dern. tom. 5. pag. 499.
(3) Memoires du Clergé edit. prem. tom. 2. pag. 56. &c.

scopus; non alia de causa, quam quod ejus extorsionibus reniteretur. Certiorem fecerat Pontificem per litteras Episcopus Tornacensis, Presbytero illi eam Parochiam nunquam titulo concessam fuisse, sed ad annuam tantum commendam, ut interim periculum ejus fieret; eo ipso anno iis illum criminibus irretitum fuisse, quorum convictus, merito a se abdicatus fuerit, substitutusque Parochus alius, quem Abbas, cujus id juris erat, præsentasset (1). *Significans quo prædicto Danieli præscripta Ecclesia non fuerit concessa, sed ad probationem usque ad annum commendata; ita quidem ut si non esset idoneus, & ejus conversationis & vitæ, cujus esse deberet, exinde amoveretur, ut Ecclesia illa libere posset honestæ personæ concedi*. Delegavit Pontifex Episcopum Ambianensem, & Abbatem sancti Remigii, ut inquirerent, an Ecclesia illa, non titulo, sed ad tempus tantum commendata fuissent huic Presbytero, & an vere hic conscius esset scelerum, quæ ei impingebantur. *Si constiterit quod Danieli præscripta Ecclesia non fuerit perpetuo concessa, sed ad tempus commendata*.

Apparet ea fuisse jam quædam deportuum rudimenta. Nam ad annum tantum concreditur ea Ecclesia Presbytero, qui de Episcopi exactionibus graviter expostulat. Non dissidet ergo a verisimilitudine, Episcopum accepisse reditus Parochiæ vacantis, eorumque congrua portione donasse hunc temporarium ejus administratorem, qui titulo Ecclesiæ, totoque adeo ejus proventu gaudere se debere confidebat, uti mos est Ecclesiæ vulgatissimus. Poterant tamen causæ esse justissimæ & canonicæ, ut Parochum futurum probare ante vellet Episcopus, & in ipsis Parochiæ functionibus ejus periculum facere. Nec is usus a Pontifice vituperatur. Atqui si animus erat probare eum Presbyterum, antequam titulo insigniretur, nihil interim necesse erat universos ei Ecclesiæ proventus consignari, sed idoneam portionem, reliquis ad necessarios, vel Episcopi, vel Ecclesiæ usus sequestratis.

At ex adverso facile omnes intelligunt, quantas in corruptelas is usus detorqueri posset. Stephanus Tornacensis querelis suis Archiepiscopum Remensem interpellabat adversus Episcopum Suessionensem, qui primi anni fructus retinebat ejus Beneficii, quo Clericum donasset (2). *Idem Episcopus ex magna parte detruncat, messem hujus anni auferent, ut qui de altario manducare debuerat, juxta altarium mendicare compellatur*. Damnavit Concilium Lateranense IV. anno 1215. extorsiones quorundam Episcoporum, qui vacantes Ecclesias statim interdicto subjiciebant, nec sinebant Parochum quenquam earum clavum capessere, nisi certa pecunia sibi persoluta (3). *Audivimus de quibusdam Episcopis, quod decedentibus Ecclesiarum Rectoribus ipsas interdicto subjiciunt, nec patiuntur aliquos in eisdem institui, donec ipsis certa summa pecuniæ persolvatur*. Et paulo post: *Exactiones hujusmodi penitus inhibemus*. Non is quidem deportus est, sed corruptela quædam in ejus quandam imaginem adumbrata. In exemplo superiori elucebat honestas & utilitas Ecclesiæ. Hic rapacitas truculenta & legum Ecclesiæ tyrannica eversio est.

II. Poterant & aliæ justissimæ esse causæ vacantes Parochias temporario & commendatario interim Presbytero committendi, ubi non poterat proprius institui Parochus, nisi longo interlapso temporis spatio, sive nonnisi valde indigni & dispares præsentarentur, sive litium aliquid effervesceret inter Episcopum & Patronos. In his rerum temporumque commissuris voluit Alexander idem III. datis ad Archiepiscopum Cantuariensem litteris, & ad Episcopos ejus Provinciæ, ut Oeconomum interim ipsi instituerent, qui proventus Parochiæ vacantis custodiret servaretque successori, vel in utilitates Ecclesiæ expenderet (4). *Si quando in vacantibus Ecclesiis, in quibus Ecclesiastica persona præsentationem non habet, vel quia personæ minus idoneæ præsentantur, vel alia de causa, de jure personas non potueritis in eis instituere; appellatione remota ponatis Oeconomos, qui debeant fructus percipere, & eos aut in utilitatem Ecclesiarum expendere, aut futuris personis fideliter reservare*. Quæ hic *persona* ter quaterve dicitur, proprius & titularis est Parochus, a Vicario sejunctus. Ita non dubitat Papa hoc decreto, quin Episcopus Vicarios jam designarit, spiritali curæ qui præsint. Id enim ejus & po-

(1) Append. 1. Ep. 14. (2) Ep. 101. (3) Can. 63.
(4) Extrav. De offic. jud. Ordin. c. 4.

potestatis est, & officii. Insanum autem foret temporalium curam gerere, spiritalia aspernari. Quod cum ita sit, finge tibi hos Oeconomos temporales eos proventus *in utilitatem Ecclesiarum* convertisse, jussu Episcopi, vel Archidiaconi: hæc tum effigies erit deportuum non valde absimilis.

III. Minim est voluisse Pontificem, ut ab Episcopo Oeconomi designarentur; cum eam administrationem Canones viderentur ipsis Decanis Ruralibus & Archidiaconis delegasse. Inde est quod Vorcestrensis Synodus anno 1240. Decanis Ruralibus id docet impositum fuisse oneris, ut vacantium Parochiarum agros excoli facerent, refundendis utique sibi expensis iis, ab illo ad quem proventus devenirent, vel aliis eam culturæ curam mandarent, quarta fructuum parte iis assignata (1). *Terræ Ecclesiarum vacantium incultæ non jaceant, sed per Decanum loci excolantur, ab eo qui fructus receperit, sumptibus refundendis: vel pro parte fructuum tradantur aliis excolendæ. Decani qui circa hoc negligentes fuerint puniendi*. Non exprimitur hic diserte cui seponantur ii proventus; sed cum Episcopo non vindicentur, perspicuum est, eos successori servari.

Non absurda tamen conjectura est, privilegiis se Apostolicis aliquando muniri voluisse Episcopos, quo caduci illi fructus sibi abscriberentur. Ad annum 1246. memorat Matthæus Paris extudisse Pontifici Archiepiscopum Cantuariensem privilegium, quo detrimenti plurimum caperent Patroni omnes Beneficiorum suæ Provinciæ, reditus ut omnes videlicet sibi vacantium omnium Beneficiorum vindicaret. *In universorum & singulorum Patronorum Ecclesiarum Angliæ præjudicium non modicum, & gravamen, his diebus domino Cantuariensi concessum est, ut obventiones sive fructus unius anni Beneficiorum, quæ vacare contigerit in Provincia Cantuariensi, eidem domino Cantuariensi conferantur*. Eam deportuum, vel annatarum concessionem simile veri est donasse Pontificem exsolvendis debitis Archiepiscopi, vel ejus Ecclesiæ. Sed illud non injuria forsan ambigitur, an non alio studio, stimuloque incitaretur Archiepiscopus, quam utilitatis, vel necessitatis Ecclesiæ suæ.

In Concilio Londinensi anno 1268. prohibitum est, ne Prælati deportus caperent, unius anni, vel plurium, nisi patrocinaretur eis prisca consuetudo, vel privilegium (2). *Fructus & proventus Ecclesiarum Prælati per annum, vel aliquanto alio tempore nequaquam percipiant, nisi forte jus hujusmodi sibi valeant ex speciali privilegio vel consuetudine ab antiquo vindicare*. Prolati sunt a nobis alibi Canones Concilii Oxfordiensis, qui gravi cauterio inurebant Episcopos & Prælatos inferiores, qui fructus usurpabant vacantium Parochiarum; & qui ut iis diutius fruerentur, præsentatos a Patrono meditata malitia repudiabant. Litteras aculeatas ad Episcopum Leodiensem dedit Gregorius X. quod cum venia illi facta esset ab Apostolica Sede colligendæ vigesimæ unius in Beneficiarios Diœceseos suæ ad Episcopatus debita exsolvenda, invaserat præterea dimidium novus Præbendæ redituum in omnibus suæ ditionis Ecclesiis, commentitiis causationibus, quasi fundi Ecclesiæ, Leodiensis ære alieno depressi essent. *Porro cum pro Ecclesiæ debitis, quibus Episcopatum tuum obligatum dicebat, vicesimam Ecclesiasticorum redituum Ecclesiarum tuæ Civitatis & Diœcesis tibi obtinuisses ab Apostolica Sede concedi: tu ipsa vigesima non contentus, in qualibet Ecclesia tuæ Civitatis & Diœcesis fructus dimidiæ Præbendæ prætextu terrarum Ecclesiæ Leodiensis, quas obligatas mendaciter asserebas, percipis annuatim*. Missa facio reliqua ejus Epistolæ convitia, ex quibus liquet, usum harum extorsionum extorsionibus ipsis flagitiosiorem fuisse.

Perdiu ante Honorius III. Tullensem Episcopum persimili Beneficio demeruerat, ut biennii proventus vacantium sui Episcopatus Beneficiorum colligeret, innumeretque debitis suis expungendis. Cumque considerent aliqui Præbendas & Beneficia superiora hoc suo privilegio Pontificem non esse complexum: rescripsit iterum Pontifex non tam arctos se fines Beneficio suo circumscripsisse. Hinc non temere augураretur quis, non valde novum, aut inusitatum fuisse, ut Episcopi vacantium Parochiarum proventus ad suas utilitates converterent, cum hic moleste non ferrent id genus privilegia a Pontifice concedi, obstreperentque tantum: cum ea ad Præbendas etiam & superiora Beneficia am-

Y 2

(1) Can. 52.

(2) Can. 16.

ampliabantur, quod tam amplo jure raro, aut nunquam tum uterentur Episcopi. Verba porro ejus decreti sic habent (1): *Tua nobis fraternitas intimavit, quod cum tibi pro relevatione oneris debitorum duxerimus indulgendum, ut fructus Beneficiorum, quæ interim in Diœcesi tua vacare contigerit, tibi liceat biennio retinere: quidam Apostolica gratia privilegium sinistra interpretatione restringere molientes, asserunt Præbendas & majora Beneficia nequaquam Beneficiorum nomine contineri. Nos igitur auctoritate præsentium declaramus, quod in hoc casu Prabenda ac alia Beneficia generali Beneficiorum nomine continentur.*

IV. Nec a verisimili procul abest, qua necessitate adducti sunt Episcopi, ut Apostolica elicerent hoc genus privilegia, quo æs alienum, aliaque Ecclesiarum onera exsolverent; eadem coarctatos fuisse, ut in eundem usum reditus vacantium Parochiarum, vel Annatas saltem converterent. Cum enim impensius Parochiæ, quam cetera Beneficia Episcoporum potestati obnoxiæ sint, quod ab illis solis possit animarum regimen commendari, & administratio Sacramentorum: inde est quod ex Parochiis potissimum jura hæc sua Episcopi expresserunt. Ex Synodo Pictaviensi anno 1280. manifestum prorsus est pervagatissimos jam fuisse in ea vastissima Diœcesi Deportus. Ibi enim jubentur Archidiaconi & Archipresbyteri, ubi debitam sibi portionem decerpserint ex vacantium fructibus Parochiarum, tum fane residuos ut in manus Episcopi deponant (2). *Monemus Archidiaconos & Archipresbyteros, ut quidquid de proventibus Ecclesiarum & aliorum Beneficiorum vacantium, curam habentium animarum annexam, ultra quarentenas suas sede vacante perceperint, & alios qui de praedictis aliquid habuerint, necnon omnes illos, qui de bonis Sacerdotum & Clericorum beneficiatorum intestatorum aliquid habuerint sede vacante, nobis vel mandato nostro restituant infra mensem.*

Multa hic non perfunctorie observanda veniunt in quæstione Deportuum. 1. Ubi Parochi mortali hac vita migrabant, in vacantis Ecclesiæ proventus certa quædam erant Archidiaconis & Archipresbyteris jura, eaque quadragesimam, puto, partem æquabant, unde & hic *Quarentenæ* dicuntur. 2. Sed non tam arctis se continebant limitibus, dum vacabat Episcopalis sedes; quanquam id hic restitui jubeatur. *Ultra quarentenas sua sede vacante perceperint, &c. restituant, &c.* Sed erant & alii præterea, qui aliquid de vacantis his Ecclesiæ fructibus delibarent. *Et alios, qui de prædictis aliquid habuerint.* 3. Cum hic vero Archidiaconi, Archipresbyteri, ceterique præcipiantur Episcopo restituere, si quid præter juris sui modulum defraudarint; hinc planum fit, fructus eos omnes, decerptis his frustulis, Episcoporum juris fuisse. 4. Nec secus erat de spolio Beneficiariorum intestatorum; Episcopi enim juris erat.

Anno vigesimonono Eduardi I. Angliæ Regis, sive anno Christi 1299. transegit Cantuariensis Archiepiscopus cum Abbatia sancti Augustini, tum de pluribus aliis, tum de jure custodiæ & deportus. Id enim sibi arrogabant juris Monachi in Ecclesias omnes suæ præsentationis. Et custodiam quidem illis concessit Archiepiscopus, at Deportum partitus est inter ipsos & Archidiaconum, qui in illis Ecclesiis, dum vacarent, jurisdictionem suam explicabat (3). *Cum personam, vel Vicarium in Ecclesiis dictorum Religiosorum mori contigerit, vel aliter sedere, liceat ipsis Religiosis habere retentionem clavium penes se vacationis tempore, donec ad præsentationem eorum alius instituatur in eisdem: salvo jure Archidiaconi Cantuariæ, qui pro tempore fuerit, quoad jurisdictionem in eisdem medio tempore exercendam, & quoad medietatem fructuum & sequestrorum interim perceptorum, ita quod claves ei qui vice Archidiaconi præsentatos inducet in corporalem possessionem, a dictis Religiosis tradantur.*

V. Occurrit hic porro Bonifacii VIII. Decretalis, qua & antedicta fere continentur omnia, & Deportus constituuntur juri in primis consentanei, nimirum aut Apostolico fulti privilegio, aut consuetudine, aut statuto, & quod caput est rei, necessitatibus Ecclesiæ accommodati, solvendo æri alieno, instaurandis Ecclesiis, vel ejusmodi utilitatibus publicis (4). *Si propter tua debita persolvenda fructus Beneficiorum primi anni, quæ in tua vacabunt Diœcesi, non obstantibus quibuslibet consuetudinibus, pri-*

(1) Extrav. De Verb. sign. c. 32.

(2) Cap. 8.

(3) Const. antiq. Reg. Angl. pag. 840.

(4) In Sexto l. 1. tit. 3. c. 10.

privilegiis, vel statutis, per quæ nostra impediri posset concessio, usque ad quinquennium in speciali gratia concedimus: intentionis nostræ nequaquam existit, si fructus hujusmodi Ecclesiæ tuæ fabricæ, vel alteri usui, seu cuicunque personæ singulari, de speciali consuetudine, privilegio, vel statuto forsitan debeantur, quod eis per concessionem ipsam, nisi hoc expresse caveatur in ea, præjudicium aliquod generetur.

Multa vero sunt quæ hic juvet observasse. 1. Episcopis ubi Pontifex annuebat annatas vacantium Beneficiorum, brevi temporis spatio, paucisque annis arctari solitam fuisse eam gratiam, quod exsolvendis omnino debitis plures non essent necessarii. Itaque non id erat perpetuum jus Deportuum: 2. Sed nec ipse Pontifex hic detrectat, quin Annatæ Beneficiorum aliunde etiam quam ex Apostolico privilegio proficisci potuerint; nimirum ex consuetudine, vel statuto. *De speciali consuetudine, vel statuto.* At fatetur, tam justa & firma esse hæc jura, ut ne ipse quidem decretis suis derogatum eis velit. 3. Agnoscit etiam seu privilegio, seu statuto, seu consuetudine adjudicari potuisse Deportus, vel fabricæ Ecclesiæ, maxime Cathedralis, vel aliis quibusdam usibus, aut privatis hominibus. *Ecclesiæ tuæ fabricæ, vel alteri usui, seu cuicunque singulari personæ.* 4. Nec ambigi potest perpetua esse jura Deportuum, quæ consuetudine vel statuto conceduntur; perpetua quoque solent esse, quæ fabricis, vel perpetuis aliis necessitatibus adjudicantur. Denique quod privatis personis datur, sive consuetudini, sive statuto, sive etiam privilegio, perpetuum fere ubique donum censetur. 5. Privati vero illi, quibus Deportus annuebantur, Archidiaconi maxime, vel Episcopi erant, ut quorum maxime opes & dignitatem tueri interfit Ecclesiæ. Cumque his illisque incumbat pondus omnium Diœceseos Ecclesiarum, eoque longe majoribus subinde expensis opus eis sit, facile in mentem veniebat, nihil tempestivius illis accrescere posse, quam vagos & incertos hos proventus, necdum ulli partos sive vacantium Parochiarum, sive spoliorum, sive successionum ab intestatis Beneficiariis obtingentium. Sunt & alia hujus Pontificis decreta (1), ubi privilegia concedit his non absimilia, solvendo æri alieno.

VI. Unum modo adjiciam ex eodem Bonifacio VIII. Decretum, quo patebit Episcopos, Abbates, Prælatos inferiores, tum Regulares, tum sæculares, Deportuum jure usos fuisse in beneficia sibi obnoxia, nihil contra nitente Pontifice, dum ne id ipsimet novassent, sed vel consuetudine, vel privilegio muniti fuissent aliquo, vel solida & canonica ratione (2). *Præsenti prohibemus Edicto, ne Episcopi, vel eorum Superiores, aut Abbates, seu quivis alii Regulares, aut sæculares Prælati, aut Ecclesiastica quæcunque persona vacantibus Dignitatibus, Prioratibus, Personatibus, vel Ecclesiis quibuscunque sibi subjectis, seu ad collationem, ordinationem, præsentationem, vel custodiam pertinentibus; earundem bona, morientibus earum Rectoribus vel Ministris, in ipsis inventa, sive vacationis ipsorum tempore obvenientia, quæ in utilitatem earum expendi, vel futuris debent successoribus reservari, occupare aut in usus suos convertere quoquo modo præsumant. Nisi de speciali privilegio, vel consuetudine jam præscripta legitime, seu alia causa rationabili, hoc eisdem competere dignoscatur.* Sed eo decreto coercetur hic usus certis quibusdam objectis limitibus, tametsi privilegio, vel consuetudine subnixus, vel statuto: nimirum, ut si quid sit æris alieni, id expungatur; Officialibus & servis demortui Beneficiarii fiat satis; denique nova suppeditentur necessaria quæque impendia, ad novos usque fructus. *Porro ubi ex privilegio, vel consuetudine; seu alia de causa rationabili, sibi aliquis prædictorum asserit bona competere supradicta, hoc de illis bonis debet intelligi quæ solutis debitis, si qua sint, & iis quæ fuerint necessaria pro servitoribus ac ministris, & incumbentibus oneribus, usque ad novos reditus supportandis congrue reservatis, ex ipsis reperta fuerint superesse.*

Ceterum hac Decretali nihil detrahitur vigori universalis illius Regulæ, Beneficiorum vacantium proventus vel in Ecclesiæ necessitates effundendos esse, vel successoribus servendos. *Bona vacationis tempore obvenientia in utilitatem earum expendi, vel futuris debent successoribus fideliter reservari.* Sed exceptiones explanantur, usu jam receptissimæ, & quidem ob multiplices rationes. In his una est, quam nondum perstrinximus. Accipitur Deportus ex illis Ecclesiis, quæ custodiæ committuntur ejus, qui hoc utitur jure. *Ad custodiam perti-nen-*

(1) L. 3. Tit. 4. c. 26. (2) L. 1. tit. 16. c. 9.

nentibus. Viderit Lector, an non hujus custodiæ ergo, & propter expensas ad eam necessarias, majorum gentium Beneficiarii sibi arrogarint Deportus & Annatas, & Spolia minusculorum.

VII. Est & aliud quod hic præteriti nefas sit: Abbates quoqui & ceteros Prælatos Regulares id sibi sumpsisse modo confirmabat Bonifacius, ut Beneficiariorum sibi obnoxiorum spolia & deportus invaderent, sive proventus primi anni. Concilium Viennense & Clemens V. hic demigrante Bonifacio ei usui non intercessere; sed virgam censoriam in eos distrinxere Abbates, qui temere & inique Priores & alios sui juris Beneficiarios abdicabant, ut vacantium horum Beneficiorum spolia & deportus, ex privilegio, ut jactabant, sibi debitos mox invaderent (1). *Præterea interdum injuste Abbates, Priores ac alios Beneficiatos Beneficiis suis privant, ut sic fructus Beneficiorum illorum percipere valeant primo anno, prætextu privilegii quod asserunt se habere, quod usque ad certum tempus fructus Beneficiorum vacantium possint percipere primi anni. Quibus non contenti equos, boves, thesauros, & alia bona Monasteriorum & Beneficiorum vacantium illicite occupant, quæ essent futuris successoribus reservanda.*

VIII. Clementem V. excepit Joannes XXII. cujus Decretali consultissimum deportibus temperamentum, adhibetur, & cum primis necessarium. Erant enim quibus hocce jus complecti videretur reditus prorsus omnes Beneficiorum, ne teruntio quidem Beneficiariis dimisso, ad unum, vel plures annos. Jubet vero Pontifex, ne jure deportus exigatur, nisi illa ipsa quantitas, quæ Decimis præfixa est, si in ea Diœcesi exiguntur Decimæ: vel media decimæ pars, si inde semper Decimæ exultarunt (2). *Cum in nonnullis Ecclesiis observetus, & a multis retro temporibus fuerit observatum, quod fructus primi, vel secundi, aut alterius cujuscunque sequentis anni vacantium Beneficiorum, in eisdem defunctis, aut fabricæ, aut Ecclesiis, vel personis habentibus annalia de consuetudine, privilegio, vel statuto applicantur in totum; ita quod illi qui hujusmodi Beneficia canonice obtinent, & ad quos alias de jure fructus ipsi spectare deberent, nihil inde percipiunt; unde illud inconveniens sequitur, quod commode nequeunt ad impendendum servitium debitum residere in Ecclesiis, in quibus Beneficiati existunt, &c. Nos de fratrum consilio statuimus, quod illi qui fructus prædictos sibi hactenus integre vindicabant ex privilegio, consuetudine, vel statuto, nihil exinde ultra summam, pro qua unumquodque Beneficiorum ipsorum consuevit in solutione decimæ taxari, percipiant.* Hæc decimæ quantitas, dimidium reditus annui fuisse hic declaratur, cum optionem mox faciat Pontifex, accipienti deportum, ut si minus ea contentus sit, eam Beneficiario concedat, ipse reliquos sibi sumat Beneficii proventus: cumque in Beneficiis ubi incompertus sit decimarum usus, velit Beneficii reditus in partes ex æquo duas secari. Anno 1318. ab hoc eodem Pontifice (3) concessa est charta Equitibus sancti Joannes Hierosolymitani, qua superius Decretum ipsorum Ordini specialius confirmatur; aliaque item qua Capitulis addicebat reditus Beneficiorum, qui facta superiori partitione suis in Ecclesiis non residebant. Ferdinandus Aragonum Rex & Magnus Magister Ordinis Calatravæ Equitum anno 1508. a Julio Papa eandem concessionem obtinuit Annatarum in Commendis omnibus Ordinis, ad ærarium publicum Ordinis conferendarum.

IX. At vero Concilium Palentinum in Hispania anno 1322. gravi pœnarum intermination Prælatis omnibus interdixit, ne in conferendis Beneficiis, eorum sibi fructus retinerent, in totum, vel ex parte (4). *Occasione collationis factæ fructus Beneficiorum, aut aliquam eorum partem, seu summam aliquam pecuniæ exigere præsumunt.* Æquissima ea erat sævitia, quod Prælatis illis nec privilegium suffragibatur Apostolicum, nec patrona consuetudo aderat, nec statutum favebat ullum. In Concilio Coloniensi anno 1310. statutum est, si Canonici extremum diem suum obirent eo tempore, quo suspensione irretiti essent, potituram nihilominus Ecclesiam reditibus harum Præbendarum vacantium, ad novos reditus comparandos Collegio universo ejusdem Ecclesiæ (5). *Statuimus & hoc, ut si qui Canonici suspensi decesserint, quod propter hoc Ecclesiæ annis gratiæ & eorum fructibus non fraudentur: sed ipsis Ecclesiis &* non

(1) In Clement. l. 5. tit. 6. c. 1. (2) Extrav. tit. 1. c. 2. (3) Bullarii T. 1.
(4) Can. 19. (5) Can. 14.

non successoribus suspensorum cedant pro reditibus perpetuis comparandis ad communem utilitatem Ecclesiarum. Et illud omnino mandandum memoriæ, hos reditus reservari vacantium Præbendarum, ad Ecclesiæ publicas utilitates.

Erat hoc Deportuum jus Italicis Ecclesiis parum exploratum, ut quod primigeniæ Canonum disciplinæ adversaretur. Et tamen in Concilio Ravennate anno 1317. statutum est (1), cum penes Episcopum deponantur reditus omnes Beneficiorum vacantium in Diœcesi: *Cum Ecclesiarum vacantium proventuum & redituum, ac bonorum ipsorum dispositio ad earum Ordinarios de jure pertineat*; ejus officii esse, ut Œconomum deligeret, cui ea administratio delegaretur, nec ulli alii in id se interponerent: *Nisi aliter alicui eorum competat de consuetudine approbata, vel privilegio speciali*.

X. Nonnullis visum est Deportus a Concilio Constantiensi, & Martino V. Papa proscriptos fuisse, quos contra tamen constat ab illis esse confirmatos. Communis enim juris dispositioni, consuetudini, vel privilegio permisit Martinus fructus vacantium Ecclesiarum, ut ne Apostolica quidem Sedes illos ad se revocaret. Eo utique firmantur Deportus iis locis, ubi legitime præscripta consuetudine vigent, vel privilegio speciali (2). *Fructus & proventus Ecclesiarum, Monasteriorum, Beneficiorum, vacationis tempore obvenientes, juris & consuetudinis vel privilegii dispositioni relinquimus, illosque nobis vel Apostolicæ Cameræ prohibemus applicari*. Sed indubitatissimum illud est, a Concilio Basileensi & annatas damnari, & deportus, ut nulla haberi deinceps possit ratio privilegiorum, consuetudinum & statutorum, quibus illud ante jus innitebatur (3). *Tam in Curia Romana, quam alibi, de Ecclesiis etiam Cathedralibus & Metropolitanis, Monasteriis, Dignitatibus, Beneficiis, Officiisque Ecclesiasticis quibuscunque, necnon Ordinibus sacris & benedictione, ac Pallio, de cetero nihil penitus ante vel post exigetur ratione litterarum, Bullæ, sigilli, annatarum communium & minutorum servitiorum primorum fructuum, deportuum, aut sub quocunque alio titulo, colore vel nomine, prætextu cujusvis consuetudinis, privilegii vel statuti, aut alia quavis causa, vel occasione, &c.* Ita vides funditus evertit tria deportuum fundamenta, privilegium, consuetudinem, statutum. Porro in Pragmatica Sanctione sub hoc Basileense Decretum amplexata est Ecclesia Gallicana.

Sed cum non ubique recepta in usum fuerint Decreta Basileensis Concilii, cumque Concordatis derogatum sit in hac parte Pragmaticæ Sanctionis, hic viget etiamnunc deportuum usus, & Lutetiæ Parisiorum, & in Normannia, & compluribus in locis aliis. A Stephano Ponchepio ad Episcopatum Parisiensis Ecclesiæ vocato anno 1519. (4) in Constitutionibus Synodicis declaratum est, privilegio & consuetudine antiqua attribui Episcopo Pariensi reditus Archidiaconatuum, Personatuum, & Dignitatum, quocunque illæ vacarent anni tempore: ceterorum autem Beneficiorum, cum vacarent a die Cinerum usque ad festum Trinitatis; denique reditus Parochiarum litigiosarum dividi inter Episcoporum, & Archidiaconum eum, cujus in districtu illæ sitæ essent. Quæ eadem declaratio innovata est postea ab Eustachio Parisiensi Episcopo.

In Concilio Rothomagensi, anno 1522. (5) proposita est abolitio deportuum, utque Episcopis pensio mediocris adsignaretur, ut eo se assentirentur exui jure, aut certe ut adigerentur aliquam redituum portionem Beneficiario residuam facere. Huic postremæ clausulæ tandem assensum est. Inter reformationis varia Capita a Nicolao V. confirmata anno 1451. in Episcopatu Leodiensi, vetitum quidem est nequid exigeretur pro institutionibus beneficiorum; at confirmata tamen est vetus consuetudo aliquorum locorum, ubi octava pars redituum Beneficiorum vacantium Episcopis servabatur. *Per quæ tamen non intendimus tollere jus quæsitum per antiquitatem temporis Archidiaconis & Prælatis aliis habentibus compositionem de octava parte fructuum Beneficii, vel Officii, ad quod quis admittitur; neque infrigere consuetudinem laudabilem Archidiaconorum, & aliorum Prælatorum minus pro præmissis recipere consuetorum*.

XI. In reliquis Germaniæ Ecclesiis exertior etiam vigebat deportuum lex, & exactio, cum ne iis quidem relaxarentur, quorum Beneficii reditus tolerandæ vitæ vix pares

(1) Can. 4. (2) Sess. 43. (3) Sess. 21. (4) Synod. Parif. p 87. 88. 314.
(5) Synod. Rothomag. p. 323.

pares erant. At ubi Cardinalis Campegius anno 1524. nova Germaniæ capita invexit reformatæ Disciplinæ, tunc sane minuscula hæc Beneficia deportibus subduxit, quod & Romæ immunia essent (1). *Improbamus, & ut absonum prorsus rejicimus, ab Episcopis medios exigi fructus de Beneficiis, quæ unius sustentationi vix sufficiunt, ut sunt quæ non excedunt valorem triginta duorum Rhemensium, de quibus in Romana Curia medii fructus non exiguntur. Quod etiam ab Ordinariis observandum esse præcipimus; nisi Concordatis aliter cautum esset, vel honesta ratione aliquid sine tamen reprehensibili gravamine accipiant.* Ex Concilio quoque Trevirensi anno 1549. perspicuum est deportibus in Germania locum fuisse. Cum enim quæstio efferbuisset de Parochiis, quæ unitæ erant Ecclesiis Collegialibus, vel Monasteriis, & quibus ministrabant Vicarii ad nutum revocabiles, quæque proinde nunquam vacarent; placuit Concilio, ut deportui locus esset, isque exsolveretur, non obeunte Parocho, aut Vicario, sed Abbate, vel Prælato Collegialium Ecclesiarum (2). *Insuper statuimus & ordinamus, quod deinceps decedentibus Prelatis Monasteriorum, sive Collegiatarum Ecclesiarum, quibus Parochiales Ecclesiæ unitæ, ac incorporatæ sunt, ita tamen & taliter, quod non per fixos Vicarios, sed duntaxat ad nutum amovibiles Capellanos gubernentur & regantur: quod ex tunc morte Prælatorum intercedente, nobis marca argenti, aliis vero Archidiaconi, sedium Christianitatis Decanis, & Capitulis infra annum jura alias prescripta persolvantur.*

XII. Ex hoc postremo Decreto Concilii Trevirensis, itemque ex statuto Cardinalis Campegii, necnon & ex Decretali Joannis XXII. aliisque Constitutionibus supra relatis perspicuum est. 1. Quo demum cunque jure considerent Episcopi, Abbates, Archidiaconi, & alii Prælati inferiores, ad adscribendos sibi deportus, annatasque, seu fructus primi anni Parochiarum, aliorumve Beneficiorum, necesse fuisse, ut reliquum fieret Beneficiario tantum fructuum vel redituum, quantum opus erat, ut & ipse decenter se sustentaret, & oneribus Beneficii faceret satis. 2. Si tantuli autem essent ejus Beneficii proventus, ut honeste sustentato Beneficiario, & oneribus expletis, nihil redundaret, nihil tunc loci deportibus fuisse, vel annatis, sive Romæ, sive alibi, saltem nihil esse debuisse. 3. Pro vario usu, rituque aliarum & aliarum Provinciarum, jus deportuum fuisse, nunc penes Episcopos, Archidiaconos, Decanos Rurales, nunc fabricæ addictos, nunc Capitulis, nunc ex toto, nunc ex parte tantum. Sed ea varietate non prohibetur, quin ea servaretur, aut servanda esset lex vetustissima, ut quidquid Beneficiario decerpebatur ex vacantis Ecclesiæ, aut ex primi anni fructibus, id in publicas totum impenderetur Ecclesiæ utilitates. Statuta, privilegia, consuetudines, quæ inconcussa hactenus fuere deportuum munimenta, huic innitebantur certissimæ Regulæ, ceteris Ecclesiæ necessitatibus donari posse, quidquid superfluit & redundat, post necessarias Beneficiarii, & Beneficii expensas. Opulentiæ enim etiam exuberanti Præsulum adjici eos reditus, qui detonderentur de minoribus Beneficiis, vel ex ornamentis etiam & condecorationibus Ecclesiarum, deturpatio ea sane foret rerum Ecclesiæ, quæ sua ipsa natura & institutione pietati & religioni dicatæ sunt.

Nova ejus rei probatio ex Concilio Aquilejensi anni 1596. elicietur. In eo enim Concilio convenienter Bullæ Pii V. decretum est, ut si statuto, vel usu Capituli cujusdam id obtineret, ut reditus primi anni Præbendarum, partim Canonico ipsi novo, partim pio alicui operi promovendi addicerentur, is usus stabilis & fixus præstaret: at vero rescinderetur is usus, & integri reditus Canonico permitterentur, illa si eorum media pars altera inter Canonicos distribuebatur, aut in ea absumebatur, quæ cupiditatem magis, quam caritatem redolerent (3). *Quod spectat ad primi post adeptam possessionem anni fructus, decernimus exequendam omnino Constitutionem Pii V. ut si hi fructus & distributiones in pia opera statuto, aut vetere consuetudine insumantur dimidium ad Canonicum, dimidium alterum ad ipsorum executionem pertineat. Si vero inter Canonicos distribuantur, aut aliter insumantur, quam in pios usus, tum decernimus dictos fructus & distributiones, primo etiam anno post adeptam possessionem, integros ad Canonicum pertinere, & eidem sine diminutione assignandos esse.*

XIII. Unum jam superest, quod observem

(1) Cap. 25. (2) Cap. 13. (3) Tit. De dignit. Can.

vem in ea five privilegia, five ftatuta, ex quibus olim deportus fcaturierunt. Non ea femper fuere Apoftolicæ Sedis privilegia, vel ftatuta peculiaria Prælatorum, aut Capitulorum. Proficifcebantur quandoque ea, five ftatuta, five privilegia, a Fundatoribus Capitulorum ipfis, qui Præbendarum collationem in poteftate habebant, ut Præbendæ omnes uno anno vacarent, quo ejus anni proventus in ipfius Ecclefiæ incrementa, vel ornamenta conferrentur. Superftes eft Charta Ducis Burgundiæ anni 1248. pro Canonicatibus Sanctæ Capellæ Divionenfis, cujus ipfe Fundator erat & Patronus, & cujus voluit Canonicos omnes primo anno folis diftributionibus contentos effe (1): *Volumus, ut quotiefcunque Præbendam vel Præbendas vacare contigerit, fructus illarum per annum integrum in augmentum & utilitatem dictæ Capellæ integraliter convertantur, priufquam Canonici quibus conferentur, aliquid percipiant in eadem, quotidianis diftributionibus duntaxat exceptis.*

XIV. Quoad ipfum vero deportus nomen, a nonnullis obfervatum eft (2), in confuetudinibus Andium, & Cenomanorum deportus vocari beffem, feu duas tertias partes redituum feudi cujufpiam, quæ revocantur ad dominum Feudi, quoties is ad minores devolvitur, reliqua parte tertia addicta minoribus ipfis alendis fovendifque. Erant Epifcopi, Archidiaconi, & Prælati alii, veluti Cuftodes & Confervatores Beneficiorum vacantium. Ifta vero juris deportuum antiquitas auctoritafque aliquandiu exagitata & concuffa in Comitiis Blefenfibus anno 1576. retenta tandem & confirmata fuit, in Normannia potiffimum & Britannia minore. Ita quidem vir doctus du Taix (3): Sed in Edicto Blefenfi nulla de his littera fit. Unum hic veluti ad cumulum addam Decretum fancti Caroli Mediolanenfis Epifcopi in Synodo II.Diœcefana, de confuetudine, quam affirmat beatus Carolus Canonibus inimicam, ut fi Parochus Augufto, vel fequentibus menfibus diem fuum obeat, fucceffor ejus nihil delibet ex reditibus ejus anni; qui aliis tum nefcio quibus addicuntur. Hoc vero beati Caroli ftatuto fancitur (4), ut ex proventibus ejus anni decerpatur, quantum fatis erit, folvendis debitis, alendo Parocho cum Miniftris Ecclefiæ, utque oneribus Ecclefiæ ejufdem fatis fiat.

De Teftamentis Epifcoporum, & aliorum Beneficiariorum.

CAPUT XXXVIII. *P.1.l.4.c.18.*

Teftamenta Epifcoporum, & aliorum Beneficiariorum, per priora Ecclefia fæcula.

I. Beatus Auguftinus teftamenti tabulas nullas fcripfit, nec enim piæ Congregationis communia bona locum dant teftamento.

II. Qua ratione cognatis fuis affuerit Auguftinus, dum valeret, dum mors appeteret.

III. IV. Ut bona fua difpenfabant, qui foladitio B. Auguftini infcribebantur? Cum Presbyter Ecclefiam fcripfiffet hæredem, & exhæredes feciffet filios religiofos & minores, eam Auguftinus hæreditatem abjecit, integramque impuberibus fervavit, dum pubefcerent. Tum illi Ecclefiæ omnia contulere.

V. Sigillatim ut alii Auguftini fodales fua diftribuerint, mira quadam fapientia & religione?

VI. VII. De eodem rurfus. Mirabilis Auguftini defpicientia rerum temporalium, & ardor ejufdem, ut Ecclefiæ & pauperibus largiffime daretur. Nemo de rebus Ecclefiæ teftabatur.

VIII. Obfervationes aliæ in eadem teftamenta. Si vel patrimonia fua Ecclefiæ tranfcribebant, quid facrorum redituum redundantiam? Præfto femper Auguftinus, ad reftituendos fundos datos, fi quos doni pœniteret.

I. Evangelicam paupertatem femel profeffo beato Auguftino, non fuit poftea unde teftaretur. Ita enim Poffidius in ejus vita (5): *Teftamentum nullum fecit; quia unde faceret, pauper Chrifti non habuit.* Clero adgregatus fuerat, abdicatione

(1) Recueil pour l'hiftoire de Bourgogne p.460. (2) Le Pretre. Gent. 2. c. 2.
(3) Du Taix. pag. 58. (4) Decreta 39. Acta Eccl. Mediol. p.344. (5) Cap. 31.

ne omnium quæ ante possedisset. Itaque nil jam supererat, quod in potestate haberet. Nec enim ejus erant proprii juris reditus ejus Ecclesiæ, sed Ecclesiæ & pauperum, quorum ipse provisor & dispensator erat. In ædibus præterea Episcopalibus sacrum instituerat sodalitium, ubi communem ipsemet vitam cum Clericis suis agebat. Et ea rursus erat ratio altera non condendi testamenti: cum in aperto sit sacrarum ejusmodi Sodalitatum, sive Regularium, sive Sæcularium duces & superiores, nullam habere testamenti factionem. Ideo & a Possidio additur commendatam ab eo fuisse Bibliothecam Ecclesiæ illi, qui ei curæ præfectus fuerat: vasa autem sacra, ornamenta, resque & reditus Ecclesiæ, dimisisse Presbytero, quem sibi fidelem delegerat Œconomum. Prope a vero abest, Bibliothecam illam ab Augustino ipso coacervatam fuisse; nec tamen ejus ea erat propria, uti nec vasa sacra, nec sacræ vestes, aut reditus, sed Ecclesiæ, ut diserte affirmat Possidius. *Ecclesiæ Bibliothecam & omnes codices diligenter posteris custodiendos semper jubebat. Siquid vero Ecclesia vel in sumptibus, vel in ornamentis habuit, fideli Presbytero, qui sub eodem domus Ecclesiæ curam gerebat, dimisit.* Collegium ipsum, sive Ecclesiæ, sive peculiaris Congregationis Ecclesiasticæ, potestati mortis non subest: ejus vero est proprietas & dominum eorum, quæ Deo consecrantur. Nec ipsa pauperum congregatio mortalis est, & Christus jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur, qui vita ipse & immortalitas est. Patrimonium ergo Ecclesiæ, pauperum Christi testamenti materiem præbere non potest homini mortali; aut si, condonata ea verbi licentia, de eo testentur Beneficiarii, non alio spectare id potest, quam ut designent, qui sint futuri dispensatores patrimonii pauperum.

II. Quod ad cognatos, proximosque Augustini pertinet, non alios in eos animo & affectu fuit Augustinus, quam quo in pauperes alios. Ubi enim necessitate urgebantur, dabat, ut ea exsolverentur, certe ut levarentur (1). *Nec suos consanguineos vel in proposito, vel extra constitutos, in sua vita & morte vulgi more tractavit. Quibus dum adhuc esset superstes, id si opus fuit, quod & ceteris erogavit: non ut divitias haberent, sed ut aut non, aut minus egerent.*

Hæ sunt missæ in compendium leges Evangelicæ perfectionis, accuratissime observatæ. Dari proximis etiam, sed egentibus: *Si opus fuit.* Non largius quam aliis dari, æque egentibus: *Id quod & ceteris.* Dari non ut abundent, sed ne mendicent: *Non ut divitias haberent.* Sin minus ad excutiendam prorsus indigentiam, certe ad eam utcunque solandam. *Ut aut non, aut minus egerent.* Idque mordicus & constantissime retinere, *in sua vita & morte.*

III. Et fructus & voluptatis nonnihil existet ex hac, ut spero, narratione Augustini ipsius, ubi rationem describit, qua qui in sacro ejus Sodalitio, sive in Seminario profitebantur, de rebus suis disponebant. Hinc enim dilucidius adhuc fiet, cur testamento scribendo abstinuerit. Plebi etenim suæ ipsemet inter concionandum narrabat, nulli suæ Congregationis Clerico fas fuisse quidquam proprie & privatim possidere; ita persuasum se fuisse, a Januario Presbytero ante pauperibus omnia erogata fuisse, quam sacro ei Collegio nomen daret, retinuisse illum tamen aliquantum pecuniæ, in dotem filiæ, quæ in Monasterio alebatur, tenella adhuc ætate, ut pro arbitrio cum adolevisset, eam pecuniam dispensaret: sed interim morte appetente Januarium testamentum scripsisse, & eam pecuniam, veluti suam, hæredi Ecclesiæ legasse. Se vero eam repudiare ac detestari hæreditatem, tum quod Presbyter ille testari non potuisset, tum quod geminam prolem suam exhæredem fecerit, filium in Cœnobio virorum, filiam in Monasterio puellarum: atque ita illis pro hæreditate lites & contentiones transfuderit: contendente filio non potuisse se immerentem paterna hæreditate orbari: filia venditante sibi uni retentam esse eam a patre pecuniam. Quod ad litem attinet, spondet Augustinus paterno eam se affectu & judicio definiturum, adscitis in consilii & judicii societatem optimis quibusque civibus, sed non passurum se, ut ad Ecclesiam ea hæreditas devolvatur (2). *Ecce quomodo vivimus, nulli licet in societate nostra habere aliquid proprium. Nulli licet. Si qui habent, faciunt quod non licet, &c. Testamentum fecit Presbyter, socius noster, nobiscum manens, de Ecclesia vivens, communem vitam profitens. Testamentum fecit, heredem instituit. O dolor illius societatis! Sed Ecclesiam scripsit heredem. Nolo munera*

(1) Ibidem. (2) De diversis. Serm. 49. c.2.

nera ista , *&c. Magnus inde mihi dolor*, *propter hunc dolorem statui hæreditatem ipsam in Ecclesia non suscipere* , *&c. Ambos exhæredavit* , *&c. Litem hanc inter illos cito finimus. Audio illos ut pater* , *&c. Videbo quid sit juris cum paucis fratribus fidelibus honoratis*, *de numero vestro*, *id est*, *de plebe ista*.

IV. In Augustini ergo Congregatione, sive Seminario, 1. nemini fas erat testari, quod singuli profiterentur res terrenas & propria omnia a se abdicari. Eadem lege tenebatur Augustinus ipse: *Ecce quomodo vivimus*. 2. Quod possent, vel non possent testari, de eorum id dicitur patrimonio. Nec enim in dubium vertebatur, quod de patrimonio Christi, de beneficiis fidelium, de pauperum patrimonio testari possit nemo. 3. Jannarii Presbyteri filius & filia in Monasteriis professi erant, sed cum impuberes adhuc essent, paternæ illis hæreditatis portio integra servabatur. *Quamvis videremus fulgorem professionis*, *tamen lubricum timebamus ætatis*, *factum est ut ipsum argentum quasi puellæ servaretur*, *ut cum ad legitimos annos veniret*, *faceret inde quod virginem Christi deceret*, *quando optime jam facere posset*. Moriens eos pater hæreditaria successione fraudaverat, ab Augustino in integrum restituti sunt. *Commendavi Ecclesiæ*, *ut non accipiat ipsas portiunculas*, *quæ pertinent ad exhæredatos*, *nisi cum ad legitimam ætatem pervenerit*. *Hoc eis reservat Ecclesia*. Minores ergo quantumvis in Religione Monastica Professionem emisissent, veniebant in hæreditatis legitimam portionem, eamque puberes facti pro arbitrio suo legabant. Patrimonia enim etsi possidere jam non possent, excipere tamen poterant, ubi hæreditario jure obtingebant; & in quos vellent transmittere. 4. Nec obscure id ab Augustino insinuatur, hos sive Monachos, sive Moniales, ubi sui compotes erant, non satis decenter potuisse res suas, nisi vel Ecclesiæ, vel Monasterio largiri, vel Seminario (1). *Factum est ut argentum quasi puellæ servaretur*, *ut cum ad legitimos annos veniret*, *faceret inde quod virginem Christi deceret*, *quando optime jam facere posset*. Et paulo inferius de lite differens inter fratrem & sororem emergente post parentis obitum: *Sed si pueri isti servi Dei sunt*, *litem hanc inter illos cito finimus*.

V. His vero plusculum etiam luminis aspergetur ex sequenti ibidem Augustini sermone. Cum legi enim jussisset, palamque legisset ipse Caput illud Actorum Apostolicorum, ubi differit Lucas de vita communi, de distractione fundorum, de abdicatione omnium, & de spontanea paupertate Fidelium Hierosolymitanæ ineuntis Ecclesiæ: testatur Augustinus eadem professione constringi Seminarii sui Clericos omnes (2). *Cum Episcopo Augustino sic vivunt omnes cohabitatores ejus*, *quomodo scriptum est in Actibus Apostolorum*. Inquisisse se in Clericos suos omnes, & nihil deprehendisse, quod ab illa sanctissimæ paupertatis lege deviaret. *Omnes Clericos meos*, *qui mecum habitant*, *tales inveni*, *quales desideravi*. Superesse tamen duos, Patricium nepotem suum, & Subdiaconum, & Valentem Diaconum, qui res suas necdum distribuissent. Valentem ne potuisse quidem per ætatem, quæ necdum ea esset, qua posset juxta leges rite donare; itaque agros & servos ab eo communiter adhuc possideri cum fratre ejus, qui in Ecclesia Milevitana sub Episcopo Severo Subdiaconatu fungebatur. Nec Patricium quoque nepotem suum hactenus potuisse providere rebus suis, quod earum usumfructum haberet mater adhuc superstes. Jam vero fato functam esse matrem, itaque propediem finitis causis nescio quibus cum sorore sua, fore ut ille de iis ita statueret, ut servum Dei deceret. *Sed sunt qui de sua qualicunque paupertate*, *quod statuerant*, *nondum fecerunt*. *Hi sunt Valens Diaconus*, *& nepos meus Subdiaconus*. *Expectabatur in illo etiam legitimæ ætatis accessus*, *ut quod faceret*, *firmissime faceret*. *Nepos meus ex conversus est*, *& mecum habitare cœpit*, *impediebatur & ipse aliquid de agellulis suis agere*, *invita usufructuaria matre sua*, *quæ hoc anno defuncta est*. Subjicit denique Augustinus Clericos illos quoque duos ita statuisse, sua ut Ecclesiæ omnia addicerent, cui & se addixissent; id enim & sanctissimæ eorum Professioni consentire, & exemplo fidelium Ecclesiæ primigeniæ Hierosolymitanæ. *Inter nepotem meum & sororem ejus sunt quædam causæ*, *in Christi adjutorio cito finiendæ*, *ut & ipse faciat*

(1) Ibidem.

(2) Ibidem. Serm. 50.

ciat quod Dei servum decet, & quod ista professio, & ista exigit lectio. Et de Diacono Valente ibidem: *Si divisi fuerint agelli, eos cupit Ecclesiæ conferre, ut inde alantur, qui sunt in proposito sanctitatis, quousque in hac vita degunt. Scriptum est enim, & hoc Apostolus loquitur. Qui autem suis, & maxime domesticis non providet, fidem denegat, & est infideli deterior, &c. Hoc agitur, ut servuli dividantur, & manumittantur, & sic det Ecclesiæ, ut eorum excipiat alimentum*. Ea sunt verba Præsulis longe omnium a terrenis cupiditatibus alienissimi, cui crimini etiam dabatur, quod donatas Ecclesiæ hæreditates respueret. Satis hinc elucet non dono, sed donantis religione & æterna salute illum delectarum fuisse, & hinc erupisse eas ejus voces, cum diceret, non exemplo tantum Ecclesiæ Hierosolymitanæ, sed ipsa sua professione & honestatis lege adduci Clericos, ut Ecclesiæ potissimum suæ largirentur, quæ largituri sunt: absurdius quippe & inhumanius esse, non eis potissimum opitulari sanctis, quorum in contubernio vitam agitaturus sis.

VI. Faustino Diacono pene in mentem quidem venerat, ut a fratribus reposceret hæreditatis portionem sibi abscriptam. Consilio Augustini obsequutus, eam partitus est inter fratres suos, & Ecclesiam loci, quæ egestate laborabat. *Cum consilio meo divisit ipsam rem, & dimidiam donavit fratribus suis, & dimidiam Ecclesiæ pauperi in eodem loco constitutæ*.

Diaconus Severus in Seminario ante professus, ex collatis sibi eleemosynis domunculam emerat, ubi mater & soror habitarent. Facti mox ipsum sui pœnituit, domunculam Augustino restituit, quin & agellos quosdam adhuc suos Ecclesiæ loci addixit, admodum egenæ.

Diaconus Hipponensis in Clericatu mancipia aliquot sibi comparaverat, suasit Augustinus, ut libertate donaret, ipsemet denique sanctissimus Præsul præsente plebe manumissionem celebravit. *Hodie illos in conspectu vestro manumissurus est Episcopalibus gestis*.

Diaconus Heraclius exædificata Capella Martyris, reliquas res suas Augustino contradidit, ut arbitratu suo eas dispensaret. *Ipsam pecuniam voluit per manus meas erogare, sicut mihi placeret*. Ea pecunia agrum emit, & Ecclesiæ donari voluit Augustinus, mutuo sumens, quod summæ deerat, & ex terræ fructibus mutuatam refundens pecuniam. *De pecunia sua emit etiam possessionem ex consilio meo*. Quanquam id jam ætatis esset Augustinus, ut ejus terræ fructus capere se posse minus speraret, id tamen consilii inire maluit, quam pecuniam retinere, & in Ecclesiæ usus effundere. Diffidebat enim versatili junioris Diaconi ætati, subverebatur etiam nequando ejus mater quiritaretur de filio ad eam donationem sollicitato. Consultius ergo illi visum est ea emi possessionem, quam repetenti si fors matri, vel filio restitueret. *Ideo volui ejus pecuniam in illa possessione servari, ut si aliquid, quod Deus avertat, aliter quam nolumus evenisset, redderetur illa, ne læderetur Episcopi fama*. Idem porro Diaconus spatium aliquod loci emit Ecclesiæ, cui & domum inædificavit, quam eidem contulit Ecclesiæ, quanquam eam extruxisset, quo mater sua eam incoleret. Cum denique servos haberet, jam in Monasterio agentes, hos quoque manumisit, atque ita paupertati, cui se devoverat, totum quoque se vindicavit. *Pauper remansit, pecuniam nullam servatam habet*.

VII. Leporius Presbyter natalibus clarus, & dives opum, jam sua omnia abdicaverat, cum illum Congregationi suæ adscripsit Augustinus. Nihil quidem ille rerum suarum ejus Ecclesiæ contulit, ut qui Ecclesiæ jam alteri bona sua adjecisset omnia. Sed cum Ecclesia toto orbe una eademque sit, quanta quanta erat, ubique Leporii beneficia grato & memori animo recolebat. *Hic non fecit, sed nos scimus ubi fecit. Unitas Christi & Ecclesiæ una est. Ubicunque fecit opus bonum pertinet ad nos, ut sibi congaudeamus*. Monasterium ille suis in horto extruxerat: is porro hortus postea nec ejus fuit, nec Ecclesiæ, sed Monasterii. Aliquid etiam sibi redituum sepofuerat ad alendos Monachos suos; sed ea cura voluit eum exonerari Augustinus. Jussit denique sanctus Pater, ut Xenodochium construeret, & incunctanter ille paruit. *Pecuniam non habet, quam suam dicere possit. Habebat Xenodochium ædificandum, quod modo videtis ædificatum. Ego illi injunxi, ego jussi*. Basilicam etiam ædificavit octo Martyrum, sed ex fidelium eleemosynis, a quibus & domum emerat, tanquam lapides ibi reperturus ad construendum: ea domus Ecclesiæ addicta fuit, cui & pensionem solvebat.

bat. *Domus ergo ipsa sic remansit, pensionem præstat, sed Ecclesiæ, non Presbytero.* Ita molestissime ferebat Augustinus eam vocari domum Presbyteri, cum Presbyteri domus non esset alia, quam quæ Episcopi, & Dei. *Nemo amplius dicat, in domum Presbyteri, &c. Ecce ubi est domus Presbyteri: ubi est domus mea, ibi est domus Presbyteri; alibi non habet domum, nisi ubicunque habet Deum.*

Ante ordinationem suam Monasterium condiderat Barnabas Presbyter in loco quem ad id dono dederat Eteusinus. Cum deinde nonnihil æris alieni contraxisset, agellum ei Augustinus ad annos decem concesserat, quo debita ea exsolveret. Illum vero agrum Presbytero excolendum non delegavit, nisi quia Laici ex ejus proventu quadraginta tantum nummos a se solvi posse ostenderant, cum non paulo majus ejus esset pretium. Itaque id oneris Presbytero imposuit, quo propere satisfaceret creditoribus.

VIII. Non poterunt hæ minutiæ non oblectamento iis esse, quibus sapit Ecclesiastica antiquitas, & quibus compertum fuerit ex his maxime minutiis æstimari posse de ingenio & virtutis indole summorum hominum. Hæc vero potissimum lumina emicant ex hac rerum in speciem aspernabilium non aspernabili narratione.

1. Ubi Possidius ait Augustinum ante mortem nihil condidisse testamenti, quod pauper esset Christi, id de illa paupertatis professione interpretandum esse, quam & ipse præstiterat, & a Clericis suis omnibus præstari curaverat in ipso vestibulo suæ Congregationis. Sua enim illi omnia ante distribuebant, quam ei adgregarentur, ita nihil supererat, de quo testarentur ante obitum suum. Testamentum Januarii Presbyteri offensioni fuit non soli plebi, sed Clero; fuit & Augustino ipsi horrori (1), qui donum ejus aversatus, hæreditatem in ejus prolem geminam partitus est, temere ab eo hæreditaria successione frustratam.

2. Nec apud Possidium, nec in his Concionibus duabus vel vestigium elucet ullum testamenti de rebus Ecclesiæ scripti, quod sobriis & cordatis hominibus ne in cogitationem quidem veniebat, posse vel a privato quolibet, vel ab Episcopo testamenti tabulas scribi de communibus alicujus Sodalitii rebus. Quanquam enim non omnes Episcopi, Augustini exemplo, communis se cum Clero suo vitæ societate devinxissent, nec Episcopi tamen nec Clerici res Ecclesiæ nisi in commune possidebant, ut ne possent quidem de iis testamenta privatim ulla factitare.

3. Qui privatim hic omnes nomen dederunt Clero & Collegio sacro, seu Seminario Augustini, non nisi Ecclesiæ bona illi sua omnia transcripsere, ex ipso, ut supra patebat, Augustino. Et hinc jure meritoque concluditur, si Presbyteris, Diaconisque, & Subdiaconis id fuisset juris, morisque, ut de suis Ecclesiasticis rebus reditibusque testarentur, non aliam eos sibi quam Ecclesiam hæredem arcessituros fuisse.

4. Ne addubitari quidem a quoquam jure potest, quin Augustini summa fuerit & incredibilis contemptio caducorum & temporalium omnium. Supra tamen abunde comprobatum est, ex jure consiliis monitisque Clericos illos omnes, vel pauperibus, vel Cœnobiis, vel Ecclesiæ sua admodum patrimonia dilargitos fuisse. Abdicatio quippe temporalis opulentiæ sordibus & avaritiæ adversaria est, non religioni & caritati. Qui totas respuebat oblatas hæreditates Augustinus, vel semel datas, & repetitas restituebat, non alio poterat discipulos suos consilio imbuere, vel præcepto, quam quo Spiritus ipse sanctus fidelium primitias olim impulit, ut ad pedes Apostolorum sua inferrent omnia. Religio, pietas, caritas summa summorum virorum delectabatur non his donis, sed animis & fervore hæc tam large donantium, nec se totos Deo cessisse interpretantium, nisi & sua illi omnia devovissent.

5. Nec id tantummodo mirabile, quod Præsul omnium maxime septus munitusque adversis terrenas cupiditates, plurimum omnium Ecclesiæ conferri fecerit: sed & quod omnium altissime immersus in rerum divinarum contemplationem, & sacris functionibus ministerii Episcopalis occupatissimus, ad has tamen se minutias dejecerit sollicitudinis rerum Ecclesiæ temporalium. Permagni refert penitissime id infingi mentibus Præsulum, & Beneficiariorum omnium, eoque pertinebant pene putidæ illæ supra narratiunculæ de œconomicis Augustini provisionibus.

6. Jam monuimus Augustinum præsto sem-

(1) Ibidem Serm. 59.

per fuisse & paratum, adeoque & cupidum restituendi, sive fundos, sive pecunias, ubi qui dedissent, pœniteret eos sui doni. Non quo non eos tum monitos vellet, quantis eos periculis objiceret hæc inconstantia & aviditas. Sed nolebat Ecclesiam, quæ ad consilia vel præcepta perfectionis omnes adhortabatur, degenerem ipsam vel ignavam videri, nec vel seipsam audire, sibi obsequi. Volebat eam paulo morigerari, & fraudem potius pati, quam litem. Denique in usum vocare volebat ipse, quod in Concilio Carthaginensi IV. constitui fecerat, ut ne litigaret unquam Episcopus pro temporalibus rebus, ac ne provocatus quidem (1). *Ut Episcopus pro rebus transitoriis non litiget provocatus.*

7. Poterat quidem aliquid litium incalescere inter ceteros Augustini Clericos, sed ut erat ipse parens omnium communis, ita & judex erat & conciliator, ita ut litigarent nunquam. *Audio illos ut pater, & forte melius quam pater ipsorum.* Quo gratiora autem essent plebi judicia sua, adesse sibi lites audienti & extricanti volebat spectatissimæ quosque integritatis plebejos, ut supra diximus.

8. Ecclesiæ peculiares vicorum, jam fundos, ut vides, retinebant sibi suos, atque adeo & oblationes, quæ ibi fiebant ad alendum Clerum. Sed ab his diverticulis ad nostrum jam nos propositum referamus.

CAPUT XXXIX. *P. I. l. 4. c. 19.*

De Testamentis rursus Episcoporum, & Beneficiariorum ceterorum per quinque priora Ecclesiæ sæcula.

I. Executor Ambrosius testamenti fratris sui Satyri, omnia pauperibus adjudicat.

II. Cur nec ipse testamentum scripserit?

III. De B. Germano Episcopo Altisiodorensi.

IV. De Paulino Nolano, & de Hilario Arelatensi Episcopis.

V. In eam rem monita Hieronymi.

VI. Ut ille stomachetur in eos qui de patrimonio pauperum ditescunt?

VII. Statuta Concilii Carthaginensis III. de iis qui acquirunt Beneficiarii, & quæ nisi Ecclesiis legare non possunt.

VIII. Quibus nulli sunt proximi, aut quibus nonnisi hæretici sunt, una Ecclesia commendatissima & hæres esse debet.

IX. Non sinit Concilium Antiochenum testari Episcopos nisi de patrimonio suo.

X. De Concilio Chalcedonensi.

XI. De Theodoreto.

XII. Testamentum Gregorii Nazianzeni.

XIII. Ex cubabat Metropolitanus in testamenta Suffraganeorum.

XIV. XV. XVI. Quanquam hæc sive exempla sive præcepta solos complecti videantur Episcopos: certissime tamen in omnes Beneficiarios vis eorum permanat. Ad id argumenta alia, aliaque.

I. De solo hactenus Augustino, & Seminarii ejus Clericis. Nunc ad alios properandum Patres, ut cœlesti hoc magisterio imbuamur in re ea, cujus tanta sunt & ad Ecclesiæ dignitatem momenta, & ad animarum salutem. Docet Ambrosius fratrem suum Satyrum a se scriptum hæredem; sed præmorientem sibi Satyrum sua omnia sibi testamento legasse. *Ego te, frater, hæredem feceram, tu me hæredem reliquisti. Ego te superstitem optabam, tu me superstitem dimisisti.* Nullas fecit testamenti tabulas Satyrus, Ambrosium tantum rogavit, ut pauperibus tantum daret, quantum censeret æquum dari. *Quantum nobis justum videretur.* Hæc verba Ambrosius christiano pectore, adeoque & Apostolica quadam sapientia commentatus, ita secum statuit, ut quantum justum esset daretur pauperibus, totum dandum esse. Is est enim cumulus justitiæ, omnia vendere, & erogare pauperibus (2). *Postulando quod justum est, non exiguum sed totum reliquit. Hæc est enim summa justitiæ, vendere quæ habeas, & conferre pauperibus. Qui enim dispersit, dedit pauperibus, justitia ejus manet in æternum.* Non ergo sibi visus est Ambrosius fratris hæres, sed ejus bonorum dispensator, & provisor pauperum. *Ergo dispensatores nos, non hæredes reliquit. Nam hæreditas successori quæritur, dispensatio pauperibus erogatur.* Nec exciderat animo, hæc a me jam superius enarrat fuisse. Sed & facta & verba hæc usque adeo Episcopalis pectoris & animi magnitudinem spirant, Aposto-

(1) Can. 19.

(2) Ambros. Orat. de obit. Satyr.

postolicæque sapientiæ exuberantiam quandam, ut sæpius ea inculcandi occasione vehementius delecter.

II. Si eo animo Ambrosius testatus esset, quo fratris testamentum interpretatus est: facile intelligitur, quantum pauperibus relicturus fuisset. Reliquisset enim utique quod justum erat, atque adeo ipsomet interprete totum. Sed vitæ ejus scriptor Paulinus, nullum ejus testamentum commemorat, quod tantæ moræ impatiens, jam totum Christo & pauperibus dare occupasset, quod mors erat ablatura. Jam inde ab ipso ordinationis suæ die aurum omne & argentum pauperibus erogaverat; terras omnes Ecclesiæ dederat, usufructu sorori servato; servata sibi opulentissima Christi paupertate (1). *Tempore quo Episcopus ordinatus est, aurum omne atque argentum quod habere poterat, pauperibus, vel Ecclesiæ contulit. Prædia etiam quæ habebat, reservato usufructu germanæ suæ, donavit Ecclesiæ, nihil sibi, quod suum hic diceret, derelinquens.* Ita non erat de quo moriens testaretur, poteratque de eo dici, quod de Augustino Possidius dixerat, Pauper Christi cum esset, nihil scripsisse testamenti. Ut enim sæpius ingerendum est, ne cadebat quidem in cogitationem hominum tanta & sapientia & sanctitate præditorum, de bonis quæ ex Ecclesiæ proventibus superfuissent, quenquam testari posse.

III. Qui vitam beati Germani Altisiodorensis Episcopi mira diligentia scripsit Presbyter Constantius, narrata ejus morte, quæ in Italia contigit, ad hæreditatem ejus delabitur, quam inter se partitos ait cum Imperatrice Episcopos sex. Sed summa hæreditatis hæc erat; Theca sacrorum pignorum, pallium, tunica, cingulum, byrrus, cilicium (2). *Hæreditas deinceps relicta dividitur, partem præsumpsit Imperium, partem vindicant Sacerdotes. Et quod fieri de opibus solet, nascitur de exiguitate contentio, dum deest quod capiant*, &c. Sed ab eodem ipso Scriptore narratum fuerat in ordinatione Præsulis hujus Apostolici, quid causæ fuerit quamobrem nullæ fuerint testamenti ejus tabulæ apparente morte: statim omnia pauperibus contulerat. *Repente mutatur ex omnibus; substantia dispensatur in pauperes, paupertas ambitur.*

IV. Procul erat Paulinus Nolanus, procul Hilarius Arelatensis Episcopus a condendo testamento adventante morte, cum exordio uterque suæ conversionis præcepisset elargiri pauperibus sua omnia, horumque jam ut rerum Ecclesiæ dispensator factus, testari jam non posset. Quis enim nisi insaniat Oeconomus, de rebus suæ fidei creditis testamenta meditetur? Audiamus Julianus Pomerium in libris de vita Contemplativa de his ita disserentem (3). *Sanctus Paulinus ingentia prædia, quæ fuerant sua, vendita pauperibus erogavit: sed cum postea factus esset Episcopus, non contempsit Ecclesiæ facultates, sed fidelissime dispensavit. Quid sanctus Hilarius? nonne & ipse omnia bona sua aut pauperibus reliquit, aut vendita pauperibus erogavit*, &c.

V. Si qua fides Hieronymo, ne Monachi quidem, nedum Clerici inaccessi, aut impervii erant illecebris & tentationibus avaritiæ. Unius maxime vicem ille dolet, qui ingentem omnino coacervaverat pecuniæ vim, quasi pauperibus hanc erogaturus, quam tamen moriens proximis reliquit. Judæ ille vestigiis & exemplis inhærebat, qui locupletatus fuerat rapinis in pauperes suis, & æterna sibi succederat pœnarum incendia ex refrigeriis pauperum. Ita enim Hieronymus ad Rusticum Monachum: *Vidimus nuper & planximus Crœsi opes unius morte deprehensas, urbisque stipes, quasi in usus pauperum congregatas, stirpi & posteris derelictas. Nec mirum, talem socium & Magistrum habuit, qui egentium famem suas fecit esse divitias, & miseris derelicta in suam reservavit miseriam.* Ad omnes id Beneficiarios serpit, non posse eos ditari, nisi cum pernicie pauperum & sua, temporali quidem pauperum, sua autem sempiterna. Constat enim de omnibus Beneficiariis quod de his Monachis affirmat Hieronymus, quidquid opum ad hæredes traducunt, id ipsis totum a fidelibus ad pauperum levamenta commendatum fuisse.

VI. Sed multo acerbius alibi sanctus Pater, vehementiusque irascitur Episcopis, ceterisque Beneficiariis, qui filiis, vel cognatis alias transmittunt divitias, quam quas ipsi a Majoribus acceperunt. Nec enim id possunt, nisi ut exuviis Christi propinquos suos induant, & fidelibus omnibus offendiculo

(1) Paulinus in ejus vita c. 19. (2) Cap. 21. (3) L. 2. c. 9.

culo sint (1). *Ut Sacerdotes ipsis quoque filiis suis quibus paterna debetur hæreditas, nihil debeant derelinquere, nisi quod sibi a parentibus derelictum est. Ergo qui ditior est Sacerdos, cum venit ad Sacerdotium, quidquid plus habuerit, non filiis debet dare, sed pauperibus, & sanctis fratribus & domesticis fidei qui vincunt merita liberorum; ut reddat ea quæ Domini sunt Domino suo, qui loquitur in Evangelio: Quidquid uni horum fecistis, mihi fecistis, &c. Dispergit ergo populum Dei, & aufert ab eo possessionem fidei sempiternam, qui aliena dona, vel bona, vel rapina, vel adulatione, vel blanditiis, vel prætextu Religionis, filiis, fratribusque, & consanguineis derelinquit.*

VII. Huc pertinet, quod a Concilio III. Carthaginensi declaratum est, quibus nihil erat rei ante ordinationem, non posse eos quidquam postea comparare, nisi Ecclesiæ nomine; si suo autem nomine fundos, vel domos coemissent, monitique in Ecclesiæ fiscum non refudissent, compilatores eos patrimonii Christi haberi debere; quanquam si qua re nominatim donati sint, vel hæreditaria aliqua successione aucti, in potestate eorum hæc esse debeant quem in usum cunque volent convertere (2). *Placuit, ut Episcopi, Presbyteri, Diaconi, vel quicunque Clerici, qui nihil habentes ordinantur, & tempore Episcopatus vel Clericatus sui, agros vel quæcunque prædia nomine suo comparant, tanquam rerum Dominicarum invasionis crimine teneantur obnoxii, nisi admoniti, Ecclesiæ eadem ipsa contulerint. Si autem ipsis proprie aliquid liberalitate alicujus vel successione cognationis obvenerit, faciant inde quod ipsorum proposito congruit.* Hæc certe verba extrema, *Faciat inde quod ipsorum proposito convenit*, non arbitrio tantum cujusque hæreditaria committunt bona, sed & salubre instillant insinuantque consilium, ut de hæreditariis etiam & propriis bonis testentur convenienter Ordinis sui sanctitudini. Non multum ab his abludebant Augustini verba superiori capite relata, & quo ille collinearet, obscurum non erat.

VIII. Sed apertior res tota fiet ex Canone Concilii Africani, ob excommunicatione percelli etiam post mortem jubetur Episcopus, cui cum patrimonium sit, hæredes scribet, qui vel cognati, proximique sui non sint, vel cognati quidem sint, sed hæretici, vel pagani, nec his anteponet Ecclesiam sponsam suam. Etsi autem intestatus excesserit, non eam pœnam effugiet. Cum primum enim Episcopali fastigio eminere cœpit, debuit rem omnem suam disponere accommodate ad tantæ dignitatis sanctimoniam (3). *Constitutum est, ut si quis Episcopus hæredes extraneos a consanguinitate sua, vel hæreticos etiam consanguineos, aut paganos, Ecclesiæ prætulerit, saltem post mortem anathema ei dicatur, atque ejus nomen inter Dei Sacerdotes nullo modo recitetur. Nec excusari possit, si intestatus decesserit; qui utique debuit factus Episcopus rei ordinationem congruam suæ professioni nequaquam differre.* Illud sane hic perquam memorabile, Episcopos quibus nulli essent proximi, vel pagani aut hæretici essent, nisi si quam habent rem familiarem, eam Ecclesiæ adscribant, pœna eos affici maxima, & nomen eorum sacris diptychis expungi. Denique nec inultos abire, si intestati moriantur, quod tum ex civilium legum præscripto, non ad Ecclesiam, sed ad hæreticos & paganos, certe ad extraneos devolverentur Episcopi patrimonia.

IX. Nec ab his valde abhorrere potuit Disciplina Græcorum in testamentis Beneficiariorum. Concilii Antiocheni Patres voluere, ut Presbyteris Diaconisque perspectæ res essent Episcopi propriæ, nec non & Ecclesiæ: integrum sit Episcopo de suis statuere intactis Ecclesiæ rebus (4). *Manifesta sint, quæ pertinere videntur ad Ecclesiam, cum notitia Presbyterorum & Diaconorum; ut si contigerit Episcopum migrare de sæculo, nec res Ecclesiæ depereant, nec quæ propria probantur Episcopi, sub occasione rerum Ecclesiæ pervadantur. Justum namque & acceptum coram Deo & hominibus est, ut suæ Episcopus, quibus voluerit, derelinquat: & quæ Ecclesiæ sunt, eidem conserventur Ecclesiæ.* Quæ eadem propemodum verba sunt Apostolici Canonis (5).

X. Perlecta est in Concilio Chalcedonensi (6) accusatio quatuor Ecclesiæ Edessenæ Presbyterorum adversus Ibam ejus Civitatis Metropolitanum. Reus hinc autem etiam agebatur, quod suffraganeo suo Danieli Episcopo conniveret, qui testamento nepotibus matronæ cujusdam quam amabat,

(1) In Ezech. c.46. (2) Cap. 49. (3) Cap.48. (4) Can.24.
(5) Can.40. (6) Act. 10.

bat, ea legasset bona, quæ ab Ecclesia obtineret; quique sibi retinuerat hæreditatem Diaconi, quanquam spopondisset omnia se in pauperes erogaturum, quod ex Ecclesiasticis proventibus ea provenissent. Cum ratum illud & inconvulsum sit, quod ex Ecclesiæ reditibus partum sit, ad Ecclesiam necessario redire debere.

XI. Familiare & illud fuit sanctissimis Orientis Episcopis, ut jam in ipsa Ordinatione sua, vel ante, terrenis renuntiarent possessionibus, atque ita nihilo plus ipsis, quam Augustino superesset, de quo morituri testarentur. Testatum faciebat vir maximus, Theodoretus Cyri Episcopus, nihil se possidere, præter vestes, quibus tegebatur; nemini se usquam litem intendisse, a nemine sibi intentatam fuisse, etsi vigesimum quintum jam annum Episcopatus ageret; denique neminem eo tempore toto ex suis Clericis ante sæcularium Judicum tribunalia stetisse. Quibus ex omnibus augurari fas est, nec Theodoreto, nec Clericis ejus fere fuisse, unde restarentur; cum non esset unde lites, vel ipsis, vel ab ipsis intentarentur (1). *Annos viginti quinque ita vixi, ut neque in jus vocatus sim a quoquam, neque ipse quemquam accusarim. Nullus religiosissimorum Clericorum, qui sub me fuerunt, tribunalia tot annis frequentavit. Præter panniculos quibus amictus sum, nihil volui possidere.*

XII. Emendatius Gregorii Nazianzeni testamentum a Baronio publicatum est ad annum 389. (2) in Annalibus Ecclesiasticis quam fuerat a Brissonio in Formulis. Eo dat Gregorius Ecclesiæ Nazianzenæ & ejus pauperibus res suas omnes, præter tenuissima quædam legata in domesticos & in proximos suos. Ecclesiam tum Constantinopolitanam administrabat Gregorius, cum hoc testamentum scripsit. Ita nec ipse mortem opperiri voluit, quo terrenis se sarcinis omnibus expediret, & Ecclesiam suam ornaret. Nec me fallit, quam diffidant viri docti ei Nazianzeni testamento. Nobis propositum non est his, aliisque ejusmodi implicari contentionibus.

XIII. Quod obiter attigimus de criminationibus, quæ Ibæ Edesseno impingebantur, ex eo liquidum est in testamenta Episcoporum provinciæ suæ Episcopos invigilare debuisse, & conniti, ut ne bona ex proventibus Ecclesiasticis coacervata, vel Clericis ipsis exitio essent, si prædæ fuissent eorum cognatis.

XIV. Fateor, quæ hoc Capite dicta sunt, ea peculiarius ad Episcopos pertinere omnia. Sed nemo sanæ mentis inficias ierit, iisdem vinculis pro suo quemque modo & reliquos omnes obligari Beneficiarios. Nam quæ ad ipsos venit portio rerum Ecclesiæ, peræque est portio sacrificii Deo oblati, eleemosynæque pauperibus dicatæ, denique portio est hæreditatis Christi. Non ergo potest illa ad sæculares & profanos revocari usus, nisi ut res sacra profanetur, fraudentur pauperes necessario solatio, dilapidetur patrimonium Christi. Video hanc portionem Clericos tributam esse, sed video ut pauperi tributam esse, ad necessarios ejus usus; adeoque quidquid superat expletis ejus necessitatibus, jam id pauperum esse, cum ea sit conditio, ea natura horum bonorum.

XV. Ubi certe vetant Carthaginenses Canones, ab Episcopo in cognatos transfundi, quod non acquisivit nisi ex Ecclesiæ rebus; nonne eadem ratio, eademque lex etiam ceteros constringi Beneficiarios, quibus non aliunde unquam, quam ex Ecclesia res affluxere? Erat enim Episcopo propria etiam portio ex reditibus Ecclesiæ. Si suæ ille ex his parcimoniæ fructus vetabatur in cognatos spargere, vetabantur & alii Clerici, ac Beneficiarii omnes.

Et ubi tam Apostolico, tum Antiocheno Canone vetantur Episcopi, proximis res alias qualcunque dimittere, quam quas a Majoribus ad se derivatas habuere; nonne hac eadem lege circumscribantur omnes, qui pari industria & arte possint ex rebus Ecclesiæ fundos, vel pecunias accumulasse? Sed ut prisci Canones solos fere commonerent Episcopos, in causa fuit, quod ceteris Clericis non fere erogaretur, nisi quo parce victitarent; ut nihil admodum vendum esset, ne ex his vel ditarentur ipsi, vel suos ditarent. Ubi autem sæviebat Hieronymi calamus in Monachos, vel Clericos ex pauperis Christi compilatione ditescentes, non ad has ille quotidianas sportulas intuebatur, sed ad fraudes circumventarum viduarum, vel alia id genus. Omnino vero eos proscindebat Hieronymus, qui ad proximos traducerent, quæ a Majoribus suis non acceperant.

XVI. Disertissime porro Carthaginensis III.

(1) Epist. 81. (2) N. 24.

III. Concilii Canon, non tantum Episcopos, sed Clericos omnes, ad proximos transfundere docet nihil posse, si nihil rerum habuere, cum ad Ordinationem accesserunt. Certe in libello supplici ad Chalcedonensis Concilii Patres perlecto, insimulabatur Episcopus Daniel in domum suam derivasse Diaconi Abraamii bona, ab ipso ei concredita, ut in pauperes erogarentur, quod ex rebus ac proventibus Ecclesiæ parta fuissent (1). *Abraamius Diaconus & nihil fere habens, ex nostra Ecclesia multas & innumeras res habuit, quæ pro veritate erant nostræ Ecclesiæ. Suadet huic Daniel Episcopus, ut subscripto testamento in eum suam transmitteret hæreditatem, jurans ei, hæc se post ejus mortem pauperibus erogare; hoc enim & testamento continetur. Et postquam hæc Daniel est adeptus, non solum non sicut oportebat & juraverat, disposuit, sed Challoæ mulieri dedit.* Denique Ibam ipsum quatuor iidem Presbyteri impetebant, quod in rem suam deflectere voluisset Pyrozi Presbyteri testamentum, qui res suas Ecclesiis egenis & indotatis reliquerat (2). *Pyrozo Presbytero bene testante, & sua propria disponente, & res quas habuit relinquente Ecclesiis, reditus nullos habentibus, &c.*

CAPUT XL. *P.2.l.4.c.21.*

De Testamentis Episcoporum, & aliorum Beneficiariorum in Oriente & in Italia, ab anno Christi quingentesimo ad octingentesimum.

I. Non sinebant Justiniani leges testari Episcopos nisi de iis quæ ante ordinationem suam obtinuissent, & de successionibus quæ sibi postea obtigere, usque ad quartum gradum civilem. Nec secus res se habet in administratoribus Xenodochiorum.

II. Cur hac lege non memorentur expresse ceteri Beneficiarii, eum eorum superflua pauperibus debeantur?

III. Ejus legis confirmatio.

IV. Occurritur objectioni & legi, qua permittitur Clericis testari, etiamsi sint adhuc sub potestate patris.

V. De Presbyteris conjugatis in Oriente.

VI. Mirabile Joannis Eleemosynarii Patriarchæ Alexandrini testamentum.

VII. VIII. IX. Qua diligentia has leges Canonibus tam consentientes Gregorius Magnus servari curavit?

X. XI. XII. Mobilia ipsa, & quæ post ordinationem acquisierant Episcopi, nisi Ecclesiæ legari non poterant.

XIII. Cur Gregorius de solis agat Episcopis?

XIV. Lex Theodorici Regis de Clericis intestatis.

I. COpiam facit Episcopis Justinianus, ut pro arbitrio suo testentur de suis ante ordinationem, rebus, aut de proximorum postea successionibus ad se devolutis usque ad quartum gradum; reliquas autem res nec expendere nec donare, aut testamento legare possint nisi Ecclesiæ (3). *Licentiam habeat Episcopus, quæcunque ante Episcoporum probatus fuerit habuisse, & quæcunque post Episcopatum jure cognitionis usque ad quartum ad eum pervenerunt, ad quos voluerit, ultima voluntate trasmittere. Ceteris rebus alio modo acquisitis ab eo, dominio Ecclesiæ reservatis, nisi in utilitatem Ecclesiæ, vel opera pietatis consumpta sint.* Quæ eadem lex ad reliquos exporrigitur locorum sanctorum administratores. *Eadem distinctione habita in Administrationibus cujuscunque loci religiosi.* Apparet Abbates & Administratores Xenodochiorum hic indicari. Cum enim non aliter quam Episcopi curam gerant & administrationem Congregationis alicujus, æquissimum est, ut exinde nihil comparare possint nisi nomine Congregationis. Denique si Episcopus vel Administrator diem extremum obeat intestatus, nec ullus ei sit successor legitimus, ad Ecclesiam veniet ejus successio. *Item si quis Episcopus, aut Minister Ecclesiæ moriatur sine testamento, & successore legitimo, vel legitima, successio competit Ecclesiæ, in qua constituti sunt.*

II. Hac certe lege non exprimuntur nisi Episcopi, Abbates & Administratores rerum Sodalitii alicujus; nec ea Clerici constringuntur ceteri, cum eo ævo tam late pateret Beneficiariorum, quam Clericorum nomen. Solis enim tunc & parcis distributionibus Clerici donabantur, quarum ex parcimonia difficillime potuissent agri & præ-

(1) Act. 10. (2) Ibidem. (3) Cod. l. 1. De Episc. & Cler. Lege 33.

prædia coemi. At ubi postea non sportulis solum & distributionibus gavisi sunt Beneficiarii, sed agris etiam & latifundiis Beneficio suo illigatis: jam tum sane & ipsi Administratores esse cœpere, & inconcussa Administrationum lege juti sunt, idonea sibi sepolita sustentatione, reliqua spargere omnia in pauperes. Cum enim oblationum & hostiarum Deo dicatarum una sit semper natura & conditio, ut religioni & charitati impendantur, nunquam hinc fas est sæcularis opulentiæ instrumenta parari.

III. Apertius idem Imperator propudiosum fore prædicat, & detestandum (1), si proximis ea suis lærgiatur Episcopus, quæ fideles pietate incensi, Deo quam proximis ipsi suis donata maluere. Ideo & eligi Episcopos vetat, si quibus filii sint, vel nepotes; prohibet denique ut quid eorum dent Episcopi, sive testamenti tabulis, sive ratione aliqua alia, præter successiones paternas, maternasque, patruorum, avunculorum, fratrumque. Quod videlicet compertum sit, qui patrimonia sua dant Episcopis, legantque, illis Episcopos non obversari animo, nisi ut fideles dispensatores patrimonii Christi, multo utique propensiores, ut sua in pauperes spargant, quam ut de rebus eorum sibi vel tantillum delibent. *Ipsum potius sacerdotium contemplantes, quam ejus personam, & cogitantes, quia non solum ab ipsis relicto pie infument, sed & suas ipsorum res adjicient*. Ea denique lege Xenodochiorum Rectores contineri subjicitur, ut nec ipsis fas sit, postquam eo munere sunt initiati, quidquam acquirere, quod suum sibi sit, & quod ad libitum donare possint. *Necessarium quoque duximus definire super his, qui curam susceperunt venerabilium Xenodochiorum, Nosocomiorum, Ptochiorum, Orphanotrophiorum, & Brephotrophiorum*.

IV. Concessit id quidem Justinianus (2) Presbyteris, & Clericis ipsis inferioribus sub patrum potestate constitutis, ut testari possint, & quibus volent ea addicere, quæ sua sibi industria paraverint peculia, pari cum militia sæculari privilegio frituri, *ad similitudinem castrensium peculiorum*. Dummodo filii si quos habent, aut improles si sunt, patres ne fraudentur legitima portione. *Sic tamen ut horum filii, aut his non extantibus, parentes eorum legitimam ferant partem*. Sed magnî prorsus ponderis rationes id evincunt, non agi hac lege de rebus ex Ecclesiastico proventu aliquo partis. Ipsemet enim Constantinus ita contestatus fuerat edita lege sua, quam suo Justinianus Codici intertexuit, & qua edicebat, quidquid quomodocumque corrasissent Clerici, & sibi recondidissent, pauperibus levandis dicandum id totum esse (3). *Si quid enim vel parcimonia, vel provisione, vel mercatura honestatis tamen conscia congesserint, id in usum pauperum atque egentium ministrari oportet*. His adde si quartæ illi portioni redituum Ecclesiæ, quæ Episcopo addicebatur; id oneris immineret ut ex ea hospites etiam & advenæ, ac peregrini alerentur, ut supra animadversum est: consentaneum fuisse, ut & Clerici cujusque portio ejus & pauperum usibus necessariis ita dicaretur, nihil ut segregari posset & in futurum recondi ad profanos usus.

V. Non facile vero poterant Presbyteri Orientalis Ecclesiæ, ceterique Clerici conjugati, ex quo antiquissima illi fibulam continentiæ abruperant, ubi prolem susceperant; non facile, inquam, poterant non parcere sumptibus, & seponere, ac congruere aliquid, quod in filios transmitterent. Ideo forsan Justinianus solos disertis verbis Episcopos & Xenodochos expressit ea lege, qua de rebus Ecclesiæ quenquam testari vetuit. Scrupulus hic vero facile eximetur, si repetamus animo, in Ecclesia Græca nihil fundorum Beneficiariis tributum fuisse, solis ibi locum fuisse distributionibus, agros omnes & fundos in unius Episcopi ditione fuisse, qui cælibatus ipse vinculo constringebatur. Ita testatum faciunt ipsæ Justiniani Novellæ superius allatæ, solos Episcopos & Œconomos regimen fundorum omnium in se recepisse, ita ut alienandi facultas eis prorsus amputaretur, nisi in eorum Laicorum gratiam, quibus fundi alicujus annuebatur ususfructus, ea conditione, ut vita excedentes duplum Ecclesiæ refunderent. Denique si non sinebat Episcopos creari Justinianus, quibus vel uxor esset vel proles, qui passus esset alios Beneficiarios omnes, & uxoratos, & partes, prædia Ecclesiæ in familias suas dispergere, ac dissipare? Hinc ergo facile conjicitur, penes Episcopos solos fuisse Ecclesiæ fundos omnes.

A a 2 VI.

(1) Ib. leg. 41. (2) Nov. 123. c. 19. Cod. l. 1. De Ep. & Cl. leg. 33. 49. (3) Ib. leg. 2.

VI. Ex nova Roma ad veterem, & ex Oriente in Occidentem migrabo, postquam objecero oculis & admirationi, mallem imitationi omnium Præsulum & Clericorum, testamentum sanctissimi viri, Joannis Eleemosynarii, Patriarchæ Alexandrini. Ubi proximos sentire sibi visus est afflatus mortis adventantis, & beatissimam invehentis sibi immortalitatem, testamentum dictavit, quale ore illo sanctissimo dictari par erat; gratias Deo habuit, quod voti compos factus esset, centies ingeminati, ut tum unus tantum sibi teruntius residuus esset, cum animam exhalaturus esset (1). *Gratias ago, Deus, tibi, quoniam exaudisti miseriam meam, rogantem bonitatem tuam, ne inveniretur morienti mihi, nisi unus tremissis*. Invenisse se in Episcopali ærario, cum Ecclesiæ primum præesse cœpit, incredibilem pecuniæ vim, *circiter octoginta centenaria auri*: incredibilia in se dona undique ingesta: at summa se quoque diligentia usum, ut quæ a Deo in se profecta essent bona, in Deum retorquerentur omnia: & jam voluntatis suæ esse, ut qui unus sibi superaret teruntius, is quoque membris Christi pauperibus prodesset: *Cognoscent hæc omnia Dominatoris omnium esse, festinavi ea quæ Dei erant, Deo dare. Unde & quod remansit mihi hoc tremisse, Dei & hoc existens, jubeo dari his qui sunt Dei*. Immensæ porro illæ opes exhaustæ partim fuerunt in Monasteria & Xenodochia extruenda; ubi divina concelebrabant Cantica innumeræ hominum turmæ, nec interim laudes silebant & munificentiam sanctissimi Patriarchæ. *Xenodochia, Gerontochomia, atque Monasteria a fundamentis ædificans, & choros sanctorum Monachorum statuens, incessabilem veræ justitiæ memoriam possideat, per ea quæ celebrantur in eis bona opera*.

VII. Cum vero non aliud his Justiniani legibus, quam prisci Ecclesiæ Canones novo vigori & splendori restituerentur: hinc erat quod religiosior etiam earum in Occidente, quam in Oriente observantia vigeret. Argumentis id pene innumeris evinci & illustrari posset. Scripsit ad Maximianum Syracusanum Episcopum B. Gregorius Papa, intestatum vita abisse Episcopum Agrigentinum: æquum vero esse, ut filio ejus superstiti restituerentur materna bona, necnon & legitima eorum portio, quæ parens ante Episcopatum obtinuisset, si modo nihil eorum Ecclesiæ donasset (2). *Si quid apud prædictam Ecclesiam de rebus matris ipsius inveniri potuerit, et secundum suam faciat portionem restitui. Proinde & de rebus paternis, quas ante Episcopatum dignoscitur habuisse, si eas in jus Ecclesiæ suæ quolibet modo non transtulit, ei quantum portioni ejus legaliter scit competere, ut satisfieri possit, immineat*. Fatetur quidem Gregorius ejus Episcopi bona prædecessorem suum Papam ejus Ecclesiæ adjudicasse, ut vel sic pœnas ille lueret flagitii cujusdam sui; se ita rem ipse interpretatur, lasciviendi potius materiam Episcopo subductam esse, quam immerentes in filios pœnam paternæ nequitiæ derivatam. *Nam quod præceptum direxerat decessor noster, ut lapso eo omnes res ejus Ecclesiæ remanerent, hoc ideo eum credimus præcepisse, ne per eas amplius deperiret. Nunc vero æquum esse pensamus, ut filium patris culpa non ingravet*.

VIII. Cum rescisset ex adverso Theodorum Episcopum ante obitum suum testamenti tabulas scripsisse, Cyprianum Diaconum commonuit, Nuntii parte ibi fungentem, ut diligenter excuteret, an nihil is de rebus Ecclesiæ suæ detrivisset, ut hæredes ejus ad id damni præstandum compellerentur (3). *Quia ipse testamentum dicitur condidisse; similiter ne quid de rebus Ecclesiæ suæ consumpsisset, te oportet inquirere. Et siquidem eum exinde aliquid incongrue minuisse didiceris, ita age, ut res ipsæ ab eo, cujus interest, modis omnibus reparentur*.

IX. Cum Ecclesiæ Ravennatis Clerus Gregorium querelis suis interpellasset, quod Joannes ejus civitatis Episcopus testamentum edidisset, Ecclesiæ utilitatibus, & legibus ipsis Cæsareis inimicum; litteras dedit Pontifex ad Marinianum Joannis successorem, quo executioni intercederet eorum, quæ legibus adversa essent: dona irritaret a Joanne facta ex rebus post ordinationem suam quæsitis, confirmaret quæ ab eo statuta essent de rebus ante ordinationem suis, dum ne eas Ecclesiæ contulisset, denique Monasterium ab eo dotatum gaudere pateretur donis omnibus, quæ superstes ei addidisset, fecissetque a Sede Apostolica ante obitum suum confirmari (4). *Ut ea quæ de Ecclesia sua, vel de acqui-*

(1) Cap. 49. vitæ ejus. (2) L. 3. Ep. 36. (3) L. 5. c. 22. (4) L. 5. Ep. 1.

acquisitis in Episcopatu rebus, contra legum fieri statuta disposuit, fraternitas vestra nec auctoritatem praebeat, nec aliqua in his ratione consentiat. Si quid autem de propriis rebus, quas ante Episcopatum habuit, quod quidem prius Ecclesiae suae non contulit, fieri voluit, vel decrevit, firmum per omnia robur obtinere necesse est.

Iisdem monitis Authemium instruxit Subdiaconum suum in Campania Nuntium, ubi fato functus erat Atellanus Episcopus, condito testamento, quo bessem rei suae nurui legabat, reliquam parte tertiam Ecclesiae suae (1): *Condito testamento in octo unciis totius substantiae suae nurum suam haeredem instituit, & Ecclesiam suam in residuis quatuor.* Eo testamento permisceri videbantur patrimonia Episcopi, & Ecclesiae. Sed in ipsa executione multum discriminis interponebatur. Jussit enim Pontifex, ut accommodate legibus, ad proximos & haeredes nihil eorum veniret, quae Ecclesiae fuissent, vel quae Praesul post inaugurationem suam de novo comparasset. Alibi confirmatum est ab eodem Pontifice testamentum Episcopi Locrensis, quo haereditaria tantum ille bona complexus erat intactis Ecclesiasticis (2). *Nihil de rebus Ecclesiae suae fuisse testatum, sed de propriis.*

X. Ubi Canones Legesque vetant, ne cognatis, vel haeredibus quidquam adscribant Episcopi rerum earum, quas post ordinationem sibi paraverunt; non de terris tantum & haereditatibus agunt, sed & de mobilibus, vestibus, ornamentis, & pecuniis ipsis, quae omnia nisi Ecclesiae donari non posse admonentur. Latissime enim patent verba ipsa Canonum & Legum, nec ullis se finiunt exceptionibus circumscribi. Adde ejus distinctiunculae obtentu fore ut jam rapinae paterent proximorum res Ecclesiae omnes, cum Episcopis proclive esset complurimas Ecclesiae res in ejusmodi bona mobilia convertere, quae haeredes asportarent proximique, jure quasi suo. Cum Episcopi filius eo extincto aedes Episcopales invasisset, consideretque sui juris esse vestes, & alias res parentis mobiles; ei vehementer restitum est a Gregorio, legibus & Canonibus armato, ubi & ipsa mobilia proximis dimitti universim cum aliis bonis omnibus prohibentur (3). *Quod & Episcopium detineas, & occasione blandiaris, ut Episcopi patris tui vestes tibi, vel alia quae in Episcopio inventa sunt, applices. Et ideo si ita est, & ab Episcopio te praecipimus sine mora recedere, & quidquid Pater tuus Episcopatus sui tempore de proprio Ecclesiae constiterit acquisisse, ne tollas: quia & sacris Canonum legibus esse noscitur definitum, ut in his quae Antistes Episcopatus tempore acquisierit, non alius, nisi sola succedat Ecclesia.*

XI. Nec nos praeterit, Adeodatum Mediolanensem Episcopum conquestum fuisse apud Pontificem, quod praecessor suus Constantius nepti suae Moniali legasset *quaedam immobilia, quae jam Episcopus acquisisset;* respondisse autem Gregorium (4), ea acquisisse Constantium perhiberi, cum Diaconus adhuc esset; *Quantum aliqui perhibent, hoc non in Episcopatu; sed dum adhuc esset Diaconus acquisivit.* Ex quo illud nasci videtur, 1. sola immobilia ex legibus non posse legari proximis. 2. Eis legibus solos teneri Episcopos, qui Administratores & Provisores sunt Cleri & pauperum totius Dioecesis, non Clericos, vel Beneficiarios inferiores.

XII. Sed ejus inanitas argumentationis aperte convincitur collatione hujus Epistolae cum ea, quae paulo ante laudabatur. Altera enim de mobilibus, altera de immobilibus agit: *Vestes vel alia, quae in Episcopio inventa sunt.* Ex aequo igitur certum est nec mobilia, nec immobilia hujusmodi ad haeredes derivari potuisse; quanquam leges Canonesque non utraque semper conjunctim commemorent, sed separatim quandoque vel haec, vel illa.

XIII. Consequens vero illud alterum, sin minus a vero, certe verisimili propius abest. Nec Justiniani enim leges, nec Epistolae Gregorii nisi Episcoporum meminere. Sed jam non semel ejus rei perspicua indigitata ratio est. Quod cum parcis distributionibus & alimentorum sportulis ceteri Beneficiarii fruerentur, non facile videbantur congerere ex his posse, quo & tolerarent vitam, & domos praeterea agrosque sibi compararent. Alioqui meliori fuissent Clerici alii conditione, quam Episcopi: fas enim illis fuisset parcere sumptibus, & reliquas opes in proximos spargere, quod Episcopis non licuisset.

XIV. Confirmata est Theodorici Regis Italiae Edicto eo, quod apud Cassiodorum legi-

(1) L. 7. e. 53. (2) L. 8. Ep. 33. (3) L. 9. Ep. 14. (4) L. 10. Ep. 42.

legitur, ea Cæsarum lex, qua jubetur Ecclesia Clericis & Monachis succedere, qui intestati & sine hærede justo moriuntur (1). *Clericos Religiosasque personas intestatas deficientes quoties defuerit, qui jure succedat, locum Ecclesiæ suæ secundum leges facere debere præcipimus*. De bonis agitur hæreditariis, in quæ succedit Ecclesia, ubi justi desunt hæredes.

CAPUT XLI. *P.2.l.4.c.22.*

De testamentis Episcoporum, & aliorum Beneficiariorum in Gallia ab anno Christi quingentesimo ad octingentesimum.

I. II. III. Varia decreta Conciliorum Galliæ, ne testetur Episcopus de iis, quæ sibi legata sunt post ordinationem suam, si prole caret, patrimonium Ecclesiæ conferat: valida sint Clericorum testamenta, quanquam minus scrupulose servata sint formulæ.

IV. V. Cœpere ergo jam tunc testamenta condi, ex juris Canonici legibus.

VI. Ita consulebatur Ecclesiæ, & Parochorum testamentis aliorumque Beneficiariorum, qui cum fundos Ecclesiæ jam obtinere cœpissent, non poterant nisi Ecclesiis eos transfundere.

VII. Aliis id ipsum exemplis efficitur, nec Parochos potuisse, nec Beneficiarios quosvis alios acquirere, vel testari, nisi in utilitatem Ecclesiæ.

VIII. IX. Exempla in id plura ex Gregorio Turonensi, & ex Flodoardo.

X. XI. Mirabilis Perpetui Turonensis Archiepiscopi, & Cæsarii Arelatensis testamenta.

I. CUM nostra aliquanto pluris interfit, exploratum habere, quæ leges, qui Canones in Ecclesia viguerint Gallicana in Episcoporum & aliorum Beneficiariorum testamentis: proprium caput ei rei hoc seposuimus, ut Disciplinæ sacræ integritas illibata hic maxime viguisse intelligatur. In Concilio Agathensi constitutum est, ut quidquid Episcopo, vel Ecclesiæ conjunctim, vel separatim daretur, *aut cum Ecclesia, aut sequestratim*, ad jus Ecclesiæ id revocaretur, non Episcopi (2): *Non quasi suum proprium, sed quasi dimissum Ecclesiæ, inter facultates Ecclesiæ computabunt*. Ita ne de eo Episcopus vel testamento disponeret, vel quacunque ratione alia: in eodem Concilio decretum est, ut si cui Episcopo nec filii sint, nec filiorum filii, & is hæreditates suas aliis, quam Ecclesiæ suæ tradat, accuratissimo examine perpendantur expensæ ejus omnes rerum Ecclesiæ, & siquid dederit distraxeritque in Ecclesiæ suæ damnum, id totum revocetur. Si liberos habet, ii Ecclesiam indemnem præstare cogentur, ex hæreditariis suis bonis (3). *Episcopus qui filios aut nepotes non habens, alium quam Ecclesiam relinquit hæredem, si quid de Ecclesia non in Ecclesiæ causa aut necessitate præsumpsit, quod distraxit, aut donavit, irritum habeatur. Qui vero filios habet, de bonis quæ relinquit, ab hæredibus ejus indemnitatibus Ecclesiæ consulatur*. Vehementer allucinabitur, qui hinc suspicatus fuerit res Ecclesiæ in privatas domos utcunque converti potuisse: cum eo potius collimetur ut in fiscum Ecclesiæ influant patrimonia Episcoporum, si nulla eis sit proles, ex toto: alias ex parte saltem.

II. Confirmata sunt in Concilio Epaonensi (4) Episcoporum legata, & dona fundorum Ecclesiæ, si tantundem ipsi, & ejusdem pretii Ecclesiæ adjecissent. Ecclesiæ juris erant prædia quæcunque semel ordinatus Episcopus acquisisset. Non poterat ergo rerum quas ipse comparasset, in alios dominium transferre, nisi id Ecclesiæ suæ damnum ipsemet præstaret. Agathensibus Canonibus (5) hic additus est. In Concilio Parisiensi III. res Episcoporum propriæ jam Ecclesiarum esse prætumuntur (6). *Et quia Episcoporum res propriæ, Ecclesiarum res esse noscuntur, &c.*

III. Sed non alia de testamentis præclariora Decreta, quam Concilii Lugdunensis II. & Parisiensis V. (7) Cum enim facillime sæpissimeque rescinderentur testamenta Episcoporum, Presbyterorum, & ceterorum Ecclesiæ ministrorum, ut Ecclesiæ compendiosiora, quam ii cuperent, qui sæculi, quam Dei rebus magis student: cumque id causæ prætexeretur, quod Legum ci-

(1) § 26. (2) Can. 6. (3) Can. 34. (4) Can. 17. (5) Can. 51. (6) Can. 2. (7) Can. 2. Can. 10.

civilium formulæ, jurisque civilis calliditates minus quandoque servarentur: decreverunt ea Concilia suum ejusmodi testamentis nihilominus constare debere robur, etsi legibus Cæsareis minus consentirent: quod nimirum abunde fit, ut extremæ voluntates morientium executioni mandentur. *Quia multæ tergiversationes infidelium Ecclesiam quærunt privare collatis donariis, id convenit inviolabiliter observari, ut testamenta quæ Episcopi, Presbyteri seu inferioris ordinis Clerici fecerint, &c. omni stabilitate subsistant, id specialiter statuentes, ut etiamsi quorumcunque religiosorum voluntas, aut necessitate, aut simplicitate aliquid a sæcularium legum ordine visa fuerit discrepare, voluntas tamen defunctorum debeat inconcussa manere, & in omnibus Deo propitio custodiri.*

IV. Hic obiter observare fas est quasi prima quædam lineamenta novæ testamentorum formæ, quam jus Ecclesiæ Canonicum invexit primo Clericis, post etiam laicis fidelibus, ad declinandas ambages & versutias, in re potissimum tanti ad rem privatam, publicamque momenti. Confirmavit Clotarius II. Rex statuta hujus Concilii Parisiensis V. in iisque, ut apparet, Caput illud de testamentis. Sed integrum Edictum ad nos incolume non pervenit.

V. Atqui non alio vergebat hæc in testamentis nova facilitas, quam ut nequo obice retardarentur Episcoporum ultimæ voluntates in favorem Ecclesiæ, nec Episcoporum modo, sed Parochorum etiam, & Clericorum prorsus omnium. Ita enim demonstrant ipsa Canonis verba: *Quia multæ tergiversationes infidelium Ecclesiam quærunt collatis privare donariis, &c.*

VI. Refert autem multum id observari, eo conniti Concilia, ut firmentur testamenta in utilitatem Ecclesiæ scripta, non solum ab Episcopis, sed & a Presbyteris, aliisque Clericis. *Testamenta quæ Episcopi, Presbyteri, vel inferioris Ordinis Clerici confecerint, &c.* Propterea quod cum Parochi inciperent, ut & ceteri Beneficiarii usufructuario jure agrorum Ecclesiæ aliquid impetrare, nimirum id erat consequens & consentaneum, ut in favorem Ecclesiæ testarentur.

VII. Dum id jam confirmaverant Canones Concilii Epaonensis, quorum altero Ecclesia sua ejicitur Parochus, si quem emat agrum, nec Ecclesiæ nomine emat: altero autem irritæ sunt venditiones, & alienationes omnes a Parocho factæ agrorum & fundorum Ecclesiæ suæ. Ex his autem id manifeste elicitur, non potuisse Parochum sive donatione, sive testamento, & quacunque demum ratione Ecclesiam frustrare agris, quos ipsemet coemisset (1). *Quidquid Parochiarum Presbyteri de Ecclesiastici juris possessione distraxerint, inane habeatur & vacuum, &c. Presbyter dum Diœcesin tenet, de his quæ emerit, aut Ecclesiæ nomine scripturam faciat, aut ab ejus quam tenuit Ecclesiæ ordinatione discedat.*

VIII. Narratur a Gregorio Turonensi stupendum infortunium civis Tricassini, Lupi, qui conjuge & filiis orbatus, Clero inscribi se voluit. Frater ejus veritus, ne semet Ecclesiæ dando, dederet & sua. *Timens ne hæredem constitueret Dei Ecclesiam si ei conjungeretur*: abduxit illum a pio proposito, & secundo implicuit conjugio, ex quo pernicies erupit tum contrahentis, tum conciliantis, illo inconstantiæ & levitatis, hoc avaritiæ pœnas dante (2). Erat ergo illud frequens, ut Clerici, qui nihil ante liberorum sustulerant, sua Ecclesiæ legarent patrimonia, adeo non Ecclesiæ patrimonio suos locupletabant. Memorat idem Gregorius acerbissima jurgia Bertrandi Episcopi Cenomanensis, & Badegisilæ, quæ præcessoris ejus conjux fuerat. Cupiditatis suæ facibus, artibusque incitata mulier, quæ toto Episcopatus tempore conjugi suo donata fuerant, ea contendebat ejus propria fuisse: sed cessit tandem auctoritati Legum & Canonum, atque omnia restituit. *Res quæ tempore Badegisili Episcopi Ecclesiæ datæ fuerant, tanquam proprias retinebat, dicens, Militia hæc fuit viri mei. Et licet invita, tamen cuncta restituit. Erat enim ineffabili malitia.*

IX. Commemoratum est a Flodoardo testamentum Bennadii Archiepiscopi Remensis, qui hæredes scripsit Ecclesiam, & filium fratris sui, legatis Ecclesiæ suæ agris, & sylvis, præter pecunias, quas singulis repræsentari jubebat Clericis, pro eorum gradibus, prætermissis quidem *Sanctimonialibus, & viduis in Matricula positis* (3). Certum est paternas hæreditates ita inter Ecclesiam & nepotem partitum esse Bennadium. Suffectus est ei B. Remigius, qui & ipse

(1) Can. 7. 8. (2) L. 6. c. 13. (3) L. 1. c. 9.

& ipse hæredes adscivit sibi duos nepotes suos cum Ecclesia sua, sed ita sane ut totum propemodum cederet Ecclesiæ. Ne duodecim quidem pauperes Matricularios prætermisit Remigius, qui ad Ecclesiæ valvas quotidie mendicabant, cum quadraginta viduis (1). *Pauperibus duodecim in Matricula positis, ante fores Ecclesiæ expectantibus stipem, &c. Viduis quadraginta in porticu Ecclesiæ alimoniam præstolantibus, quibus de decimis villarum stipendia ministrabantur, &c.* Hos secutus & proxime imitatus est Sonnatius Remensis Archiepiscopus, qui condendo testamento, hæredem designavit Remensem Ecclesiam, quanquam & in alias quoque Ecclesias munificentiæ suæ rivulos sparserit (2). *Testamentum rerum suarum condidit, in quo plura diversis donaria contulit Ecclesiis, Basilicam tamen B. Remigii præcipue sibi hæredem instituit.* Hæredibus quidem suis terras legavit aliquas, sed ea cautione, ut post eorum obitum ad Ecclesiam illæ redirent (3). *Quibusdam hæredum quoque suorum personis prædia quædam eo tenore dereliquit, ut ad loca Sanctorum a se destinata post eorum reverterentur decessum.* Anno 642. Hadoinus Episcopus Cenomanensis, anno 648. Didierius Cadurcensis Præsul B. Remigii vestigia sectati sunt, tota hæreditate sua ad Ecclesiam transmissa, ut quæ sponsa sibi fuisset, filiosque omnes uno caritatis sinu gestaret.

X. Memorandum autem cum primis testamentum edidit beatus Perpetuus Turonensis Archiepiscopus; qui id primum præfatur, non alio magis incensum se fuisse ad condendum testamentum, quam ut certissime res omnes suæ ad pauperes devenirent, & ne hæreditas Episcopi cuiquam posset, quam ejus Sponsæ Ecclesiæ vindicari (4). *Ego Perpetuus peccator Turonicæ Ecclesiæ Sacerdos, abire nolui sine testamento, ne fraudentur pauperes iis, quæ superna gratia, mihi non merito liberaliter & amanter contulit; & ne, quod absit, transeant ad alios, quam ad Ecclesiam, Sacerdotis bona.* Perspicue ex hoc exordio, & luculentius adhuc ex consequentibus patet, de paternis & hæreditariis rebus suis testatum fuisse sanctissimum Præsulem, ubi post complurima pia legata, sermonem tandem revocat ad fratres, ad dominos, ad filios, ad delicias suas, ad gaudium & coronam suam, hoc est, ad pauperes Christi, ad mendicos, ad ægros, ad viduas, ad orphanos; hos vero nuncupat ille suos esse hæredes. *At vos viscera mea, fratres dilectissimi, corona mea, gaudium meum, domini mei, filii mei, pauperes Christi, egeni, mendici, ægri, viduæ, orphani, vos, inquam, hæredes meos scribo, dico, statuo.* Jubet suos omnes reliquos distrahi fundos, & ejus pecuniæ partes tertias duas viris; tertiam reliquam fœminis distribui, omnia pauperibus erogari. Epitaphio sanctissimi Præsulis affirmatur, clarum illum avis, atavisque, sed multo clariorem fuisse erogationibus in pauperes. *Clarus avis atavisque, potens fuit, atque Senator, Clarior at sua dum pauperibus tribuit.*

XI. Contra vero Cæsarius testamenti tabulis ipsis confessus est, etsi nihil a parentibus suscepisset, testari se tamen, ne quid proximi sui suæ sibi successionis arrogare possent, præter munuscula quædam, quibus eos tanquam eulogiis prosequebatur (5). *Ego cum nihil de parentum bonis habuerim, hoc testamentum meum præsumere erubui; illa tamen me sententia compulit, &c. Et ne forte post obitum meum aliqui de parentibus meis exceptis illis rebus, quas illis pro eulogiis donavero, inquietare præsumant, cui præsum, Ecclesiam.*

CAPUT XLII. *P.2. l.4. c.23.*

De Testamentis Episcoporum, & aliorum Beneficiariorum in Hispania & Africa, ab anno Christi quingentesimo ad octingentesimum.

I. II. III. IV. Statuta Conciliorum Hispaniæ de recensione rerum Ecclesiæ post mortem Episcopi, de cura summovendi cognatos a successione, de coercendis morientium Episcoporum largitionibus inconsideratis.

V. Parochorum potestas in manumittendis Ecclesiæ servis.

VI. Novæ acquisitiones nomine Ecclesiæ faciendæ erant.

VII.

---

(1) Cap. 18. (2) L. 2. c. 5. (3) Le Cointe Ann. 642. n. 1. 648. n. 26. (4) Spicil. T. 5. p. 105. (5) Baron. ann. 508. n. 24.

VII. VIII. Reliquis Beneficiatiis imminebant leges eædem, quæ Episcopis in testando.

IX. X. Causæ testamentariæ ad Concilia referebantur, ab iisdemque refingebantur vitiosa Episcoporum testamenta.

XI. XII. XIII. Quando possent ab Episcopo legari res Ecclesiæ suæ.

XIV. Miræ cautiones adversus cognatos Episcoporum & quorumlibet Beneficiariorum.

XV. Testamentum B. Fulgentii.

I. NOn minus æstuabat Hispanica Ecclesia ad Legum Canonumque accuratissimam observantiam in tuendo pauperum patrimonio. Intestati Episcopi bonorum censum fieri voluit confestim a Presbyteris & Diaconis Concilium Tarraconense, descriptis mobilibus & immobilibus omnibus (1). *Sicubi defunctus fuerit Episcopus intestatus, a Presbyteris & Diaconibus de rebus ipsius inventarium fideliter conscribatur, a minimo usque ad maximum, id est, de utensilibus, vel omni supellectili, &c.* Non ergo proximi defunctorum Episcoporum ad eorum ædes accedebant, non hæreditati se interponebant, & ex hac Ecclesiæ & Cleri potestate, ubi intestati obierant Episcopi, utcunque colligitur qualia essent Episcoporum testamenta.

II. Quod ad cognatos attinet, multo apertius est Concilium Valentinum. Cum enim plerisque sua essent patrimonia Episcopis, eaque integrum esset ad proximos traducere: edixit hoc Concilium, ut cognati Episcopi demortui & intestati, accederent ad ejus successorem: aut si ejus ordinatio diutius procrastinaretur, ad Metropolitanum: ut hæreditaria ipsis bona redintegrarentur, ac vicissim res Ecclesiæ intactæ incolumesque servarentur (2). *Parentibus & propinquis decedentis Episcopi, si intestatus obierit, denuntietur, ut sine Metropolitani vel Comprovincialium Sacerdotum conscientia nihil de rebus defuncti occupare pertentent; ne forte cum hæreditariis rebus, etiam aliqua ad Ecclesiam pertinentia, vel permixta usurpent: sed usque ad ordinationem futuri expectent Antistitis, aut certe, si longum fuerit, ad Metropolitani ordinationem recurrant.* Erant ergo inaccessa proximis Episcoporum defunctorum bona; nisi ea ipsi hæreditaria esse approbassent.

III. Dilucidior adhuc res est in Concilio Hispalensi I. Cum enim ibi Ecclesiæ Astigitanæ Diaconi expostulassent de Episcopo suo, qui ante obitum suum aliquos manumisisset Ecclesiæ servos, alios cognatis donasset: a Concilio pronuntiatum est, non potuisse ab eo servos Ecclesiæ in libertatem vindicari, nisi aliqua per eum accessio facta esset rebus Ecclesiæ proprii dispendio patrimonii, propterea quod irritas decernunt sacri Canones largitiones omnes Episcoporum, qui cum iis nec filii, nec nepotes sint, hæredes præter Ecclesiam illi alios scribunt. Indulgentius tamen hic agi placuit, & his libertis asserta est libertas semel concessa, dum ipsi, liberique in patrocinio essent Ecclesiæ, quæ in eorum bona succederat, si sine justo hærede morerentur. Nec ulterius progressa est Concilii remissio & lenitas (3). *In extraneam non liceat eis personam quidquam transmittere, &c. Si qui eorum sine hærede decesserint, peculium eorum sanctæ proficiat Ecclesiæ.*

IV. In irritum enim illa fuerat missa donatio, qua servos Ecclesiæ cognatis Episcopus suis adscripserat, nisi donis aliis non imparibus Ecclesiam illa suam affecisset. Iniquum est enim, ut qui opibus Ecclesiæ sustentatur, nec suis eam impertit omnino bonis, illam ipsemet aliorum donis spoliet (4). *Ea vero mancipia, quæ memoratus, de jure Ecclesiæ sublata, suis proximis contulit, si similia de proprio suo Ecclesiæ ipsi non compensavit, Ecclesia vestra absque aliqua oppositione recipiat. Duarum enim est atque irreligiosum, ut Episcopus, qui Ecclesiasticis stipendiis vivit, & proprietatem suam lucris Ecclesiæ minime confert, aliorum oblationes a jure Ecclesiastico privet.* Perspicua est, & latissime patet hæc sententia, nec vel limites ullos patitur, vel tergiversationes.

V. In Concilio Toletano IV. concessum est Presbyteris, Diaconisque, Parochias ruris administrantibus, ut libertate donarent servos Ecclesiæ, si quos ex eis et litterarum peritia et innocentia vitæ commendaret, ut non immerito Clero inscriberentur. Sed ea addita est conditio, ut horum libertorum, ubi fato functi essent, ad Ec-

(1) Can. 12. (2) Can. 3. (3) Can. 1. 2. (4) Can. 2.

clesiam res omnes revocarentur (1). *Quidquid talibus aut per libertatem concessum, aut successione extiterit debitum, aut a quolibet quoquo modo collatum, non licebit eis quidpiam inde in extraneas personas transmittere, sed omnia ad jus Ecclesiæ, a qua manumissi sunt, oportet post eorum obitum pertinere*. Ut hi liberti cum rebus suis in patrocinio erant Ecclesiæ, ita nec sinebat Ecclesia res eorum ad alios transfundi hæredes.

VI. In Concilio rursus Toletano IX. Episcopi & Administratores rerum Ecclesiæ omnes jubentur, si quid novi acquirant, Ecclesiæ nomine id facere, ne quos ditavit Ecclesia, ab his ipsa spolietur (2). *Non enim convenit, ut Ecclesia quæ suscepit externum, efficiat in alieno divitem, & in suo recipiat fraudatorem*. Si quibus vero eorum hæreditaria sint patrimonia, præcipit Concilium, ut quidquid de novo sibi compararint, id inter eorum hæredes & Ecclesiam dividatur, pro modo rerum Ecclesiæ & proprii ipsorum patrimonii. *Compensata tam juris sui, quam Ecclesiasticum rerum ambitione, si se utriusque rei quantitas exæquaverit, inter Ecclesiam & decedentis hæredes, æquo jure conquisitio pertinebit. Sin autem quælibet pars majori cumulo sui juris excreverit, etiam portionem in divisione percipiet*. Si quo vero dono aut beneficio ab amicis suis hi afficiantur Episcopi, vel Beneficiarii, *pro sui utilitate, atque amicitia*, copia sit illis, ut illud sibi retineant, denique cui volent; ita ut si ante obitum suum illud nemini contulerint, ad Ecclesiæ jus redeat. *Si post eorum mortem inordinatum fortasse remanserit, Ecclesia hoc sibi, cui præfuit, vel minister extitit, in perpetuo vindicabit*.

VII. Hinc liquet jam iisdem legibus innodari cœpisse Beneficiarios omnes, quibus antiqui Canones solos videbatur Episcopos vincire. Ita quippe consentaneum erat, cum jam plerisque Beneficiariis, præter distributiones, assignaretur etiam aliquid prædiorum, quæ cum alimentis pauperum ipsa sui origine dicata sint, necesse omnino erat proventus eorum omnes in pauperes erogari (3). *Sacerdotes, vel quicunque illi sunt, quibus Ecclesiasticorum rerum cura commissa est, &c. Quicunque de prædictis Sacerdotibus vel Ministris, &c. Ecclesia cui præfuit, vel minister extitit, &c.* Videntur his quidem verbis soli demonstrari Episcopi, Presbyterique, & eorum ministri, hoc est Diaconi, sed nimirum illis solis fundi Ecclesiæ aliqui commendabantur.

Cum hoc denique Concilio permissi essent Episcopi vel Cœnobium extruere & dotare, assignata ei parte quinquagesima redituum Ecclesiæ suæ, vel Parochiam assignata parte centesima, cum permissi rursus essent Ecclesiæ alicui adjudicare tertiam partem oblationum ex aliis Ecclesiis sibi debitarum, non tamen sinuntur vel tantillum cognatis largiri, quin his interdicitur, ne vel summis digitis attingant hæreditatem demortui Episcopi, nisi conscio Metropolitano: vel si Metropolitanus is sit, successore, vel Concilio Provinciali (4). *Propinqui morientis Episcopi nihil de rebus ejus absque Metropolitani cognitioni usurpare præsumant. Quod si is, qui recessit, Metropolitanus fuerit, hæredes ejus aut successorem illius, aut Concilium sustinebunt*. Ita necesse erat, ne proximi & hæredes morientium involare possent res Ecclesiæ ab illis diu administratas. *Ne passim hæreditatis abeunda data licentia, de rebus Ecclesiæ aut non reddatur ratio plena, aut fraus inveniatur illata*.

VIII. Hæc eadem vero non multo post lex ad successores Presbyterorum & Diaconorum ampliatur, ut qui uni jam donari cœpissent fundis & prædiolis Ecclesiæ quibusdam, præter sportulas & esculentas distributiones (5). *Quod si Presbyter aut Diaconus fuerit, quos obiisse constiterit, non sine cognitione sui Episcopi, rem ejus hæredibus adire licebit*. Si quis ex cognatis hoc se gyro non cohiberet, is fur & latro sacrilegus audiebat. *Invasionis damno legis sententiæ subjacebit*.

IX. Concilii Toletani X. Patribus circumcidendæ visæ sunt largitiones immodicæ Ricimeri Dumensis Episcopi, conquerente Dumensi Clero ultra modum omnia in pauperes effusa fuisse ejus testamento. Præter longe plurimos enim servos, quos ille vel vinculis exemerat servitutis, vel aliis dederat, jusserat præterea in pauperes erogari quidquid reconditum esset in penuariis Ecclesiæ, pecuniam omnem, & mercedes laboris opificum, qui in ergastulis erant Ecclesiæ, utriusque sexus, dedique

(1) Cap. 74. (2) Can. 4. (3) Ibid. c. 4. (4) Can. 4. 6. 7. (5) Ibidem.

quæ quidquid a se ipso acquisitum fuerat, tam vili pretio singularum rerum defixo, ut non tam vendi, quam deperdi viderentur. *Quæ aut de opere utriusque sexus artificum familiarum Ecclesiæ potuit habere confectu, atque illata, aut quæ sua professione habuisse visus est conquisita omnia moriens jussit pauperibus erogari.* Vel ipsi Concilio consultissime placuit his in pauperes inconsideratis moderari largitionibus, quod vel pauperum ipsorum maxime interesset, ne earum brevi fontes exarescerent. *In quoddam rationabili auctoritate temperamentum deducere.* Itaque perspecto nihil Ricimerum Episcopum de patrimonio proprio delibasse, quod Ecclesiæ adjiceret, atque adeo nihil potuisse ipsum de rebus ejus deterere, vel donare: potestatem fecit Episcopo novo confirmandi vel revocandi manumissiones illas omnes servorum, vel donationes, erogationes vero in egenos faciendas distulit, donec damna Ecclesiæ illata farcita fuissent.

X. Ab hoc exemplo, quantumlibet vitioso, non pauca tamen emicant, quæ juvet profitque observasse. Hinc enim patet, ut levandis pauperibus, quam ditandis propinquis addictiores essent Episcopi. His adde quod toto mox Capite diligentius pertractabitur, cum Episcopi ut plurimum testamento multa pauperibus legarent, Clericisque, hinc post eorum mortem non raro expilatas fuisse domos Episcopales. Quorum muneris erat, & potestatis eas prædationes coercere illis res non satis feliciter plerumque cessit: quo tandem factum est, ut qui vindices esse debuerant, jam socii & participes essent.

XI. Nova in hanc rem decreta promulgavit Concilium Emeritense, sed quibus fere prisci tantum Canones confirmarentur. Statuit enim ne infirmari a novo possent Episcopo præcessoris sui dona in amicos, vel libertos, vel servos facta de rebus Ecclesiæ, ubi constaret plura triplo Ecclesiæ per illum accessisse (1). *Quidquid amicis, servis, aut libertis, vel quibuscunque personis de Ecclesiæ suæ rebus compertus fuerit aliquid donasse, si triplum, aut multo plus potuerit esse, quod inscripsit in nomine Ecclesiæ suæ, firmum maneat, quod distribuit in personis, quæ prænotatæ sunt, superiori ordine.* Ea erat laus & facultas Episcoporum, qui Ecclesiæ triplo plura dedissent, quam abstulissent. *Si Episcopus Ecclesiæ suæ, in qua præsidet, de rebus suis inventus fuerit plurima contulisse; quidquid amicis, &c.*

XII. Succurrit & alia, ubi possit Episcopus res Ecclesiæ suæ dilargiri. Si quibus Ecclesiæ rerum & causarum Ecclesiæ dispensatio commendata est, ea illi diligentia, fide, industria, & felicitate ad laborent, quæ laudis & mercedis aliquid merito deposcat, fas erit Episcopo decimam illis partem addicere mobilium, quæ per eos fuerunt Ecclesiæ recuperata: immobilium vero quanta illis portio decidenda sit, pro arbitrio & prudentia sua Episcopus æstimabit (2). *De mobili re decimam suam sequantur: pro immobili ab Episcopo repensationem dignam accipiant.*

XIII. Est & ubi ex Legibus Visigothicis viduæ & filii Episcoporum fundos retinere aliquos Ecclesiæ possint: si modo in Clero, vel in obsequio perstent Ecclesiæ: si descîscant, spoliandi erunt (3). *Hæredes Episcopi, seu aliorum Clericorum, qui filios suos in obsequium Ecclesiæ commendaverit, & terras, vel aliquid ex munificentia Ecclesiæ possederint; si ipsi in Laicos reversi fuerint, aut de servitio Ecclesiæ, cujus terram vel aliquam substantiam possidebant, discesserint, statim quæ possidebant, amittant: sed & viduæ Sacerdotum, vel aliorum Clericorum, quæ filios in obsequium Ecclesiæ commendant, pro sola miseratione, de rebus Ecclesiasticis, quas pater tenuit, non efficiantur extorres.*

XIV. Finem faciet huic Capiti mira & luculenta cautio earundem Legum Visigothicarum, ne irreperent, irrumperentque in res Ecclesiæ cognati & proximi Beneficiariorum. Cum primum Episcopalem inaugurationem consecutus est Præsul, recensionem facere jubetur rerum Ecclesiæ, adhibitis ad testimonium quinque probatissimis civibus ejus urbis, quorum & chirographa adjicientur. Ubi vita illa migrabit, successor ejus juxta hanc recensionem res Ecclesiæ requiret; si quid dilapidatum sit; id hæredes & proximi resarcient (4). *Ut mox Episcopus fuerit ordinatus, statim rerum inventarium de rebus Ecclesiæ, præsentibus quinque ingenuis viris, facere non moretur, &c. Post Episcopi obitum, dum* alter

(1) Can. 21. (2) Ibidem. (3) L. 5. Tit. 1. c. 4. (4) Ibid. c. 2.

altee fuerit Episcopus ordinatus, secundum rerum inventarium ees eequirat Ecclesiæ. Et si quid deminutum de eebus Ecclesiæ peovenerit, proprii hæredes Episcopi, vel quibus facultas ejus pertineee, vel eelicta esse videatue, de præcedenti satisfaciant facultate. Quæ eadem lex ad Presbyteros permanat, & Diaconos Parochiarum. *Quam legem & de Presbyteeis vel Diaconibus, in omnibus observati, & valeee peacipimus*.

XV. Exemplo Fulgentii patefecit Ecclesia Africana, suorum Præsulum quæ voluntates ultimæ, quæ testamenta essent, ubi ex mortali hoc coeporis ergastulo in immortalitatis patriam demigratori erant. Paulo ante moetem Oeconomum Ecclesiæ suæ peecunctatus est Fulgentius, quantum pecuniæ superesset, eamque illico omnem in pauperes jussit effundi, singulorum ipse nomina percensens, & eos sibi hæredes adsciscere certus, qui terris emigranti cœlum pandeeent. Audiendus Ferrandus Diaconus in ejus vita (1). *Pauperum curam gerens, eequisita summa pecuniæ, de qua fidelissimus dispensator quotidie egentibus ministrabat, totum jussit expendi; per se ipsum memoriter eecolens viduarum, pupillorum, peregrinorum, cunctorumque illic indigentium nomina, quibus quid sigillatim daretur, propria deliberatione constituit; hæredes in hoc sæculo non habens, haeeditatem tamen hujus benevolæ sollicitudinis pauperibus derelinquens*. Nec sui illi Clerici excidere in hac extrema in pauperes largitate, ut quorum non paucos præmeret egestas: *Sed nec suos Clericos debita benedictione fraudavit, ipsorumque paupeetati misericorditer consulens, &c.* Quo rursus exemplo declaeautur publicæ tum illæ laegitiones in pauperes & in Clericos, quaeum postea occasione emeesere prædæ & grassationes eæ, de quibus infra copiosius.

CAPUT XLIII. *P.2. l.4. c.24.*

De Testamentis Abbatum & Monachorum, ab anno Christi quingentesimo ad octingentesimum.

I. II. Variæ ex B. Gregorio Papa probationes, tam de patrimonio suo testari potuisse Monachos, quam & in illud succedere.

III. IV. V. VI. Aliæ ejusdem rei probationes. Abbates & Abbatissæ juee testari non poterant, cum res administrarent sacræ suæ Congregationis. Poterant ex dispensatione.

VII. VIII. Argumenta & alia ex Regula S. Benedicti, & S. Aueeliani.

IX. X. XI. XII. XIII. Legibus Cæsarum & testari fas est Monachis, & hæreditates excipere. Quam propitiæ illæ sint Cœnobiis. Qui sui per ætatem, & reeum suarum compotes erant, ii ante professionem testabantue. Sin minus facerent, Monasteria & liberi succedebant.

XIV. Argumenta ex Hieronymo Monachos testaei potuisse post professionem etiam.

XV. XVI. Nec illa Evangelica peefectionis professio Monachos remorabatur, quin portione rerum suarum aliqua peoximos donaeent.

XVII. Qua ratione Episcopi & Xenodochiorum Administratores poterant, ea non poterant Abbates testari.

XVIII. Objectio Monachi testantis refertur, & diluitur.

XIX. De testamentis Abbatum & Abbatissarum.

I. Antequam delabamur ad spolia Beneficiorum hinc dimigrantium, quorum vestigia quædam superioribus jam Capitibus impressa fuere: de testamentis Abbatum & Monachorum necesse est hic aliquid peælibari, & cum hi in Beneficiariorum album eelati sint, & singularis eorum professio habeat non pauca, quibus lucis aliquid aspergi necesse sit.

II. In-

(1) Cap. 30.

II. Indubium primo illud est, tam testari potuisse Monachos, quam & succedere tribus his mediæ ætatis sæculis. Cum rescisset Gregorius Magnus Siciliæ Monachum Fantino Defensori semissem bonorum suorum testamento legasse: quanquam minus probaret ministrum Romanæ Ecclesiæ ejusmodi dona suscipere, testamentum tamen confirmavit (1). *Fantinum Defensorem Joannes Monachus quidam moriens in sex uncias hæredem divisit; cui hoc quidem, quod dimissum est, trade, sed contestare eum, ut hoc facere ulterius non præsumat. Sed pro labore suo statue quid accipiat, &c.* Eadem Epistola rescindit Pontifex donationem a Moniali factam, quod multo æquius esset res ejus adjudicari Monasterio in quod contrusa fuerat, ut pœnas daret impudicitiæ. *Donationem ancillæ Dei, quæ lapsa est, & in Monasterio data, omni postposita tarditate restitue, quatenus ipse locus rerum ejus stipendia habeat, qui ejus sollicitudinis labores portat. Sed & quidquid ab aliis ex ejus substantia tenetur, recollige, & Monasterio præfato trade.*

III. Quo utroque sane loco de bonis patrimonialibus agebatur, uti & rursus ubi in eadem Epistola Presbyteri, Diaconi, aliique Clerici ejusdem incontinentiæ infamia inusti, in Monasteria pro ejus usu sæculi in pœnitentiam compinguntur. Illis conferri res eorum omnes jubentur, saltem ex parte, si proximi eis sint, qui egeant eorum ope, utpote rebus necessariis destituti (2). *Si vero parentes habent, res eorum legitimis parentibus dentur, ita tamen, ut eorum stipendium, qui in pœnitentiam dati fuerint, sufficienter debeat procurari.* Si Clerici hi criminosi ex servis sint Ecclesiæ, assentitur quidem Pontifex, ut Monasterio in quod tradentur pœnitentiæ ergo, pensionis aliquid detur, sed ita prorsus, ut reliquæ eorum res in patronæ Ecclesiæ jus transeant. *Sed res eorum Ecclesiastico jure non subtrahi.* Quo id evincitur de patrimonii rebus agi.

IV. Irritari alias jussit idem Gregorius testamentum Abbatissæ, quæ post Professionem nescio quæ legaverat præter Imperatorum leges, quibus id genus testamenta exploduntur, & Cœnobio addicitur, quidquid novæ rei comparaverit Abbatissa (3). *Quia ingredientibus Monasterium convertendi gratia, ulterius nullæ sit testandi licentia, sed res eorum ejusdem Monasterii juris fiant, aperta legis definitione decretum est, &c. Res ipsius eidem loco, ex eo quo illuc ingressa, & Abbatissa constituta est, manifesto jure competere.*

V. Contra vero Gregorius Probum Abbatem facultate donavit testandi, & legandi quidquid rei habuisset, antequam Abbatis officio fungeretur. In Synodo Episcoporum aliquot, Presbyterorumque & Diaconorum Ecclesiæ Romanæ hanc sibi veniam Chanum fieri postulavit Abbas, assensus est Pontifex (4). *Ut cum fratribus, filiisque nostris, quid statuendum sit, deliberare possimus.* Ejus autem dispensationis annuendæ ea erat causa justissima, quod Probus ante cum in secessu religiosam ageret vitam, securus rerum suarum & testamenti incuriosus, quod ex legum vigore non nesciret successurum sibi filium in res omnes suas, etiam intestato; accidit ut Gregorio cum Clericis suis deliberante de vacante quadam Abbatia, *Cum filiis nostris tractaremus*, interveniret ex inopinato Probus, quod Gregorius non casu, sed cœlesti quodam providentiæ consilio evenisse interpretatus, ea illum statim Abbatia investivit, & incassum reluctanti, nec cessit, nec vel deliberandi spatium dedit. Erat ergo cum primis æquitati consentaneum illius ergo vincula solvi legum, quæ ideo Abbates & Monachos testandi potestate spoliant, quod ea uti cessaverint, cum tempestivum esset, ante professionem.

VI. Concessit denique Adeodato Monaco idem Pontifex licentiam scripto confirmandi donationem agrorum, quos dum sæculo valediceret, verbis nudis addixerat. Tanto pronior fuit Gregorius ad id annuendum, quod secundum leges ipsas donatio ea fuerat valitura (5). *Ipsa quoque donatio licite possit jure subsistere, præcipue in hoc quod ab illis tribuitur, qui cum pompis suis sæculum relinquentes, ad Dei se eligunt conferre servitium.* Ex re autem erat futuras lites præsecari. *Salubriter amputandi causa litigii.*

VII. Idem præceperat in Regula beatus Benedictus, ut qui ad religiosam professionem accessuri erant, sua prius omnia vel pauperibus erogarent, vel Monasterio; quod post professionem ne sui quidem compotes futu-

(1) L. 1. Ep. 42. (2) Ibidem. (3) L. 7. Ep. 7. (4) L. 9. Ep. 22. (5) L. 11. Ep. 5.

futuri essent, nedum rerum suarum (1). *Res si quas habet, aut eroget prius pauperibus, aut facta solemniter donatione conferat Monasterio, nihil sibi reservans ex omnibus. Quippe qui ex illo die nec proprii corporis potestatem se habiturum sciat*. Nobilium si filii sint, quos parentes Deo devoveant, parentes Abbas polliceri cogit, nihil unquam patrimonii filiis daturos: si quid agrorum Monasterio offerre velint, jus fasque esse, quin & usumfructum eorum retinere posse, *Si aliquid offerre voluerint in eleemosynam Monasterio pro mercede sua, faciant ex rebus quas dare volunt Monasterio, donationem, reservato sibi, si ita voluerint, usufructuario*. Pauperioribus pro suo modo idem juris est. At omnium rerum egeni si qui sint, nihilominus suscipiuntur eorum filii, si a parentibus offerantur. *Similiter autem & pauperiores faciant. Qui autem ex toto nihil habent, simpliciter petitionem faciant, & cum oblatione offerant filium suum coram testibus*.

VIII. Edidit & Regulam Monasticam B. Aurelianus Arelatensis Archiepiscopus, qua nodum alium expedivit, ubi parentes filiis suis impuberibus in Monasteria susceptis præmoriebantur, non edito testamento; tum enim Monachis illis junioribus gravis hæreditatum sarcina injiciebatur. Jubet Regula, ut testamentum edant, cum idoneam ætatem assecuti fuerint, aut cum hæreditatem in potestate habuerint (2). *Qui vero minoris ætatis sunt, aut vivis parentibus in Monasterium ingrediuntur, chartas tunc facere compellantur, quando ætate probati fuerint, aut res parentum in potestate habuerint*. Ex quo patet paternas hæreditates adiisse Monachos, & tum eos potuisse testari, & sua largiri Monasterio, pauperibus, proximis, etsi nihil sibi proprie retinere possent.

IX. Ea rerum constitutio utilitatibus Ecclesiæ tam accommodata, consentanea profecto erat Legibus Justiniani, qui liberis concesserat, ut invitis etiam parentibus Clero, vel Monasteriis nomen darent, nec vero extimescerent, ne ea de causa exhæredes fieri possent. Quin immo ne testari quidem parentes poterant, nisi decerpta his tributaque legitima portione: & si quando minus illi officio fungerentur, vocabantur tamen illi Monachi in consortium hæreditatis, hoc est, eorum nomine Cœnobium ipsum, cui perpetuo jure & irrevocabili ea bona addicebantur, etsi Monachus ipse exitiali inconstantia & perversitate sæcularibus se rursum illecebris immergeret (3). *Ut non liceat parentibus impedire, quominus liberi eorum, volentes, Monachi, aut Clerici fiant, aut eam ob solam causam exhæredare. Sed si ipsi testamentum condant, necesse habent quadrantem illis relinquere. Sin autem hoc non fecerint, locus sit ab intestato. Quod si illi Monasteria, aut Ecclesias relinquant, atque mundani fiant, omne ipsorum jus ad Monasterium aut Ecclesiam pertinet*.

X. In eam legem aliqua hic strictim adnotanda veniunt. 1. In eadem navi esse Monachos & Clericos, ut a sæculari vita æque alienatos, & acerbioribus pœnis ulciscendos, si in eam revolvantur. 2. Legitimam portionem Clerici Ecclesiæ, Monachi Cœnobio addi, & irrevocabiliter addici, si alteruter a proposito deficeret. 3. Inde forsan erat, quod parentibus fere non minus dolebat, filios suos Clero, quam Cœnobiis adscribi. 4. Certe cum professio Monastica filios non exueret paterna successione, peropportuna & necessaria hæc erat lex Cæsarea, ad parentum avaritiam, & religionis incuriam cohibendam, quibus vilior erat filiorum jactura, quam vel minimæ portionis caducorum bonorum.

XI. Sequenti Codicis lege plus etiam præfertur vigoris. Clerici & Monachi indiscriminatim habentur, quod perpetuæ se religioni & sanctimoniæ utrique dedicent (4). *Elegerit se Monasterio, vel Clero sociare, & reliquum vitæ suæ tempus sanctimonialiter degere*. Ex quo fit, ut propositi sui sanctitas ejicere illos non debeat eo gradu, & privilegio, quo potirentur, si e sæculi fæcibus nunquam emersissent: itaque frustrare eos non potest parens quarta successionis parte, potest ampliori donare: *Sin autem & amplius voluerint eis largiri, hoc eorum voluntati concedimus*. Si intestati excedant parentes: qui ex eorum liberis Clerici sunt, vel Monachi, ita vel soli, vel cum fratribus succedunt, ac si nulla speciali professione devincti fuissent. *Nullo eis impedimento ex sanctimoniali professione generando, sive soli, sive cum aliis ad successionem vocantur*. Denique ut pateat non tam

(1) Cap. 58. 59. (2) 47. (3) Cod. l. 1. de Episc. & Cler. Leg. 54.
(4) Leg. 55. Ibid.

tam filiis hæc indulta esse, quam Ecclesiæ, vel Monasterio, si tam sanctæ professionis transfugæ fiant, tota illa successio eidem Ecclesiæ, vel Monasterio vindicatur. *Hujus legis Beneficia eos volumus obtinere, qui in Monasterio vel Clericatu perseveraverint. Nam si ad sæcularem conversationem remeaverint, jubemus omnes eorum res ad jura ejusdem Ecclesiæ, vel Monasterii, a quo recesserint, pertinere.* Cum Monasterium potius successisset, quam Monachus, minus mirum erat Monasterio potius hærere successionem, quam desertori Monacho, quod autem Clericorum quoque desertorum successio hæreditaria Ecclesiæ servaretur, peræque ut Monachorum, hinc intelligas, quantum emolumenti ad Ecclesiam redire solet ex patrimonio Clericorum.

XII. Et hæc quidem ad filiosfamilias. Ceteros vero, qui se & sua in potestate habent, jussit idem Imperator, ut ante de rebus suis omnibus disponerent, quam Monasticam regulam complecterentur, quod deinceps ne sui quidem, nedum suarum rerum dominium sint habituri (1). *Quoniam nostra pietatis lex vult eos, qui se Monasteriis dederint, seu viros, seu mulieres, antequam ingrediantur Monasterium, eo quo voluerint modo, quæ sua sunt, disponere, nec posse postquam ingrediuntur Monasterium, ulterius agere quidquam de propriis, utpote domini rerum non existentes amplius.* 2. Cumque professio religiosa, & ipsos & ipsorum omnia Deo addiceret, jam non poterant vel repetere, vel a Monasterio sejungere & alienare, quæ ita Deo consecrata fuissent. *Eo quod sanciverimus, hujusmodi viros ac mulieres, cum corpore & anima ipso ingressu ad Monasterium dedicare se, suasque substantias in Monasterium: eo quod domini earum ulterius non existunt.* 3. Declarabat denique Justinianus hujus legis vim imposterum, non in anteceffum valituram: ideoque qui hactenus professi sunt, posse eos adhuc de suis, maxime in liberos testari.

XIII. His legibus quas nos hic ex Photii Nomocanone prompsimus (2), adjunxit & alias Photius ex eodem corpore Juris Civilis. Si qui in Cœnobium se abdit, suis ante liberis legitimam assignavit portionem, reliqua hæreditas Cœnobii est, nec ex ea illi decerpere quidquam ulterius possunt, nisi supplementum. Cui substituta est hæreditas, si modo liberos suscipiat: etsi ne uxorem quidem ducat, sed in Monasterio profiteatur, integrum illi constabit jus substitutionis. Eodem jure gaudent, & quæ virginitatis voto se constringunt. Res ejus qui Monasterio se addicit, in jus transferuntur Monasterii, si liberis careat; si sit ei proles, nec testatus fuerit ante professionem, poterit & posterius testari, dum ne legitima parte liberos fraudet; sed & sibi, hoc est Monasterio legitimam servare partem cogetur; si in Cœnobio diem ante obeat, quam testatus fuerit, legitima portione contenti erunt filii, reliqua hæreditas ad Monasterium devolvetur. Si migret Monachus a Monasterio suo in aliud, bona ejus priori inhærebunt Monasterio, in quo & ipse hærere debuerat (3).

XIV. Ex Beato Hieronymo sanctissimus Monachus Hilarion, & Palæstinæ Monasteriorum parens, hæreditatem, quæ sibi obtigerat inter fratres suos & pauperes divisit, cœlesti ipse contentus patrimonio. *Reversus cum quibusdam Monachis ad patriam, & parentibus jam defunctis, partem substantiæ fratribus, partem pauperibus largitus est, nihil sibi omnino reservans.* At contra ex eodem Hieronymo Malchus Monachus, regulæ & professioni Monasticæ injuriosus, cum Monasterio & pauperibus sua impartiretur, sui quoque curam habuit, seposita sibi parte sua. Quanta vero eum postea calamitas oppresserit, nemini, ut opinor, non compertum est. *Venumdata possessiuncula partem erogarem pauperibus, partem Monasterio constituerem; quid erubesco confiteri infidelitatem meam? partem in sumptuum meorum solatia reservarem.*

XV. Cum idem vero Hyeronimus Hebidiæ viduæ explanaret Evangelicæ perfectionis elimatissima consilia, statim suadet pauperibus omnia elargiri, cum prole careret: pauperibus, inquam, non proximis, cum ita Christus ipse sempiterna sapientia præceperit (4). *Vade, vende quæ habes, da pauperibus, & sequere Salvatorem. Non dixit, da filiis, da fratribus, da propinquis; quos etiam si haberes, jure his Dominus præferretur. Sed, da pauperibus; immo da Christo, qui in pauperibus pascitur.* At quibus liberi sunt, quarum maxime

(1) Nov. 76. (2) Nomoca. Tit. 11. c. 1. paf. 1. 3.
(3) Justinian. Novell. 5. & Nov. 123. c. 38. (4) Tom. 3. Epist. ad Hebid.

me illustris est prosapia, sibi, illisque res suas partiri debent, hoc est seipsas, vel Christum potius filiis annumerare debent, & æqua donare portione. *Si qua autem vidua habet liberos, & maxime si nobilis familiæ est, egentes filios non dimittat, sed ex æqualitate, & ut meminerit primum animæ suæ, & ipsam putet esse de filiis; & partiatur potius cum liberis, quam omnia filiis derelinquat, immo Christum liberorum suorum faciat cohæredem.*

XVI. Hunc primum sanctus Pater indigitat perfectionis gradum; qui mox tamen fatetur fas & integrum cuique esse hærere in gradu virtutis inferiore, & omnia sua proximis dimittere (1). *Non vis esse perfecta, sed secundum tenere gradum virtutis, dimitte omnia, quæcunque habes, da filiis, da propinquis. Nemo te reprehendit, si inferiora sectieris, dummodo illam scias jure tibi prælatam, quæ elegerit prima.* Temperatissima hæc est Hieronymi doctrina, de qua ille pluribus in Epistola ad Demetriadem de Virginitate servanda. Temperatius forsan & illud erat, quod ex eo de B. Hilarione narravimus. Non potest enim non in summo perfectionis fastigio collocari B. Hilarion; ex quo intelligitur ea incidere loca, tempora, personarumque merita, ubi vel sanctissimi viri, & perfectionis amantissimi, non tamen se posse, aut debere existiment proximos suos tota privare successione sua.

XVII. Diximus quid causæ fuerit, quamobrem tam indulgenter actum fuerit cum Monachis, ut testari possent, etiam post professionem; tam dure & tam austere cum Abbatibus, ut per leges Canonesque testari haud eis liceret, nisi ex singulari dispensatione. Nimirum in potestate Abbatum, uti & Episcoporum, ac Xenodochiorum erant bona omnia Congregationis, Monachorum, Clericorum & pauperum.

XVIII. Gravis autem incurrit difficultas ex testamento Venantii Monachi, qui Cœnobii desertor, uxore ducta Cancellarius creatus est Italiæ, tum Patricius Siciliæ. Gregorius semper Papæ conjunctissimus. Nihil non tentavit Gregorius (2), ut eum ad Claustri secessum repetendum impelleret, spes eum fefellit sua, nec tamen ab ejus se amicitia & necessitudine alienavit. Quin ex adverso cum oblationes ejus respuisset Episcopus Syracusanus, vetuissetque mysteria in ejus ædibus celebrari: a Gregorio objurgatus est, jussusque & oblationes ejus accipere, & ipsemet in ejus Oratorio domestico sacris operari. Venantius denique mortis appetentis metu perterritus, prospiciensque testamentum quo sua natabus duabus legabat, a Judicibus & Ministris Imperii labefactatum iri, quod desertores Cœnobiorum jure testandi arceant leges Cæsarum: res natasque suas commisit Sedis Apostolicæ & Imperii tuitioni. Graviter ab eo peccatum est, ubi se Imperatorum defensioni commisit; eo enim pellecti sunt Judices sæculares, ut bona ejus occuparent omnia, & sequestrarent. Gregorius ne tum quidem cessavit ab eo per litteras commonendo, ut vitæ fugientis reliquias conferret ad suæ salutis procurationem, ad Monasticum maxime habitum repetendum. Filias certe & res ejus tuitione Sedis Apostolicæ impertivit. Nemo sane mentis non magnopere admirabitur tantam hanc austerissimi Pontificis indulgentiam in Monachum transfugam, in ejus conjugium, in filios, in substantiam omnem. Hunc sibi nodum objecit B. Bernardus in Libello aureolo de Præceptis, & Dispensationibus (3); nec enodavit. A probabili non abhorret, Venantium de votis suis addubitasse, adversus ea reclamasse. Suadebat Gregorius, ut vel consilio suo acquiesceret, vel rem elimatissime faceret examinari. Itaque aliqua dubitatione fluctuabatur Venantius, & Gregorius forsan ipse nonnihil pendebat animi. Ita cum subdubia res esset, ipse quidem ad id quod tutissimum esset, hortabatur Venantium, non tamen interim abruptius aliquid sæviusque tentari debere existimabat.

XIX. Possent & Abbates nobis alii objici, & Abbatissæ, a quibus edita sunt testamenta. A Cointio nostro in Annalibus Ecclesiæ Francicæ (4) laudantur testamenta Irminæ Abbatissæ Horreensis apud Treveros, Adelæ Abbatissæ Palatiolensis, Videradi Abbatis Flaviniacensis, & his longe plura in Ecclesiasticis monumentis. Sed non alio spectabant testamenta hæc omnia quam ut quæ Ecclesiæ erant, ei confirmarentur. Ita testabantur Episcopi non pauci, etiam quibus nihil erat patrimonii. Ea testandi ratio facile coalescit cum officio Ad-

(1) Ibidem.
(2) Gregor. l. 1. E. 33. L. 5. E 42. 43. L. 9. E. 30. 31.
(3) Cap. 11.
(4) Le Cointe ann. 691. c. 6. an. 732. n. 1. 726. num. 55.

Administratoris. Si Abbatissæ vero quæpiam hæreditaria prædia sua Ecclesiæ testamento adjecerunt, ea utebantur licentia, qua Gregorius Abbatem donavit. Si nulla autem memoretur illis dispensatio suffragata fuisse, is videlicet usus necdum increbuerat, ut ad dispensationes Pontificias recurreretur. Sed ubi suadebat Ecclesiæ utilitas, supra vidimus, Regulis etiam Monasticis firmata fuisse Monachorum testamenta de patrimoniis. Qua certe in re una est ratio Abbatum & Monachorum.

CAPUT XLIV. *P.3.l.4.c.19.*

De Testamentis Episcoporum, & aliorum Beneficiariorum in Ecclesia Latina sub Imperio Caroli Magni & ejus stirpis.

I. Episcopi testamentis nec res Ecclesiæ, nec quas ipsi ei adjecissent, proximis legare poterant. Probatur ex Concilio Francofordiensi.

II. Rursum ex Concilio Parisiensi.

III. An in Concilio hoc permittatur Episcopus proximis dimittere, quæ post ordinationem suam ex patrimonii sui reditibus acquisierit?

IV. Legi eidem suberant Parochi.

V. Idem hinc infertur de ceteris Beneficiariis.

VI. Idem valet in accumulatis pecuniis, atque in agris coemptis.

VII. Leges hæ Synodales Regum Capitularibus confirmatæ fuere. Si Clericus, cui proximi non essent, intestatus moreretur, bona ejus ad Ecclesiam redibant, etiam patrimonialia.

VIII. Si Parochus nil habuisset patrimonii, nihil comparare poterat, nisi nomine Ecclesiæ.

IX. Ejus rei probationes novæ ex Herardo, Aldrico, & Hincmaro.

X. Eidem legi Beneficiarios omnes subjicit Hincmarus.

XI. Exempla sanctissimorum Præsulum.

I. TUm Episcopis, tum ceteris Beneficiariis integrum erat, ea cognatis hæredibusque testamento transmittere omnia, quæ a Majoribus accepissent ipsi, vel ante ordinationem rei suæ adjecissent. Quæ ab Ecclesia vero obtinebant, vel quæ de novo comparassent post ordinationem, ea post eorum mortem in immortalis eorum sponsæ Ecclesiæ jus cedebant. De iis duntaxat quæ post ordinationem parantur, controversia fieri potuisset: sed quanris, oro te, ludificationibus & imposturis aditus patefactus esset, si Episcopo licuisset ea sibi retinere, cognatisque, quæ de patrimonii sui proventibus parta esse venditasset? Cum enim amplissimi Administrator esset Episcopus patrimonii Clericorum in communi omnium, pauperumque, vix ac ne vix quidem discerne ac disjungi potuisset, quid ex propriis, quid ex communibus proventibus acquireretur, cum vel maxime uni Deo rationes redderentur. Hæc certissima ratio est legis ejus antiquissimæ, cui vigorem & pondus novum addidit anno 794. Concilium Francofordiense (1): *Et propinqui vel hæredes Episcopi, res quæ ab Episcopo sunt acquisita, aut per comparationes, aut per traditiones, postquam fuerit ordinatus, nequaquam post ejus obitum hæreditare debeant, sed ad suam Ecclesiam catholice, &c. Illæ autem quas prius habuit, nisi traditionem ad Ecclesiam ex eis fecerit, hæredibus & propinquis succedant.*

II. Quod testamento legare non poterat, ne integra quidem valetudine largiri proximis valebat Præsul. Unde nec suo, nec ementio amicorum nomine coemere quidquam poterat, quod in hæredes transmitteret. Huic vetustissimæ legi cum frequenter illuderent Præsules, ei auctoritatem pristinam redintegrare studuerunt Concilii VI. Parisiensis Patres anno 829. (2) *Quoniam multi Episcoporum amore propinquorum suorum de rebus sibi commendatis, suo, aut quorumlibet amicorum nomine, prædia vel mancipia emunt, & ut in propinquorum suorum jus cedant, statuunt; & ob hoc, & jura Ecclesiastica convelluntur, & ministerium sacerdotale fuscatur, immo a subditis detrahitur & contemnitur. Placuit omnibus, ut hoc deinceps avaritiæ genus caveatur, &c. Et postquam Episcopus factus est, quascunque res de facultatibus Ecclesiæ, aut suo, aut alterius nomine, qualibet conditione comparaverit, decrevimus, ut non in propinquorum suorum*

(1) Can. 41. (2) Can. 16. Capitul. 5. c. 329.

rum, sed in Ecclesia, cui præest, jura deveniant. Mirum est tantopere tunc increbuisse tam pestiferam corruptelam, qua vel Laici ipsi ad Clerici contemptum justissima indignatione adducebantur. *Multi Episcoporum.*

III. Eo tamen ipso Canone finis & modus aliquis priscis Canonibus adhiberi videtur. Nam cum nulla exceptione rerum, aut pretii, regulæ hactenus Canonicæ Ecclesiæ addicerent, quidquid Episcopi semel ordinati acquisiissent: hic manifeste & diserte separantur, quæ acquirunt *de rebus sibi commendatis, de facultatibus Ecclesiæ:* ab iis quæ coemuntur ex patrimonii proprii fundis, reditibusque, ut horum libera potestas sit ad consanguineos transferendorum. *Ut Episcopis res sui juris, quas aut ante Episcopatum, aut certe in Episcopatu hæreditaria successione acquisivit, secundum auctoritatem Canonicam quidquid vult faciat, & cui vult conferat.* Video contra posse quempiam niti, ut non alia ad proximos trajiciat Episcopus ex hoc Canone, quam quæ *hæreditaria professione* post ordinationem suam suscepit, non quæ qualicunque parcimonia redituum patrimonialium coemerit: de quo silet prorsus ille Canon. Sed cum non adjudicentur hic Ecclesiæ nisi quæ de novo comparata fuerint ex reditibus sacris, *de facultatibus Ecclesiæ*, hinc probabili conjectura assequimur, vel ipso Canonis silentio copiam fieri, ut proximis leges Episcopus non patrimonia tantum sua, sed & eorum fructus, & parta ex his fructibus nova prædia.

Eccur autem hoc demum Canone nova hæc Canonum antiquorum moderatio restrictioque in lucem proferatur: ea non absurde conjicitur fuisse causa, quod non ita jam Episcopi administratores omnium prorsus Ecclesiæ rerum essent, ut pridem fuerant, quod plures jam portiones detruncatæ fuissent, vindicatæque Parochis, Xenodochiis & Capitulis. Aut quod jam Oeconomis, Presbyteris, Diaconis Episcopalis rerum Ecclesiæ administratio explorata, apertaque ita esset, ut nihil dubitationis residere, nihil fraudis intervenire posset, in dignoscendis ac dijudicandis iis, quæ de novo comparabantur, ex propriis Episcopi, an ex communibus Ecclesiæ fructibus.

IV. Eodem vero Canone Parochi jam æque ac Episcopi continentur, ut nomine Ecclesiæ emant, si quid emunt: unique illi possint addicere, quidquid de ejus proventibus accumularint vel pecuniæ, vel prædiorum (1). *Similiter & de Presbyteris, qui de Ecclesiarum rebus, quibus præsunt, prædia eo modo emunt, faciendum statuimus. Quoniam multos Presbyterorum occasione taliter emptarum rerum, Ecclesias, quibus præsunt, expoliasse, & a suo ministerio multis modis exorbitasse, & se diabolo mancipasse, multosque Laicorum ex hoc facto in scandalum damnationis & perditionis protraxisse cognovimus.*

V. Duo restant, quæ exprimamus ex hoc Statuto, magnopere consentanea, non disciplinæ tantum Canonicæ, sed ipsi æquitati, & ingenitæ nobis rationis ac sapientiæ legi. Primum est ad omnes Beneficiarios omnino pertinere, dictante ratione ipsa & lege insita sapientiæ, ut non possit non ad Ecclesiam revocari, quidquid comparatur di reditibus Ecclesiarum, *de rebus Ecclesiarum.* Ipso enim genere Beneficiariis bona Ecclesiæ non sua, non propria, sed commendata sunt, ut eorum non domini, sed administratores sint, & Oeconomi. At Oeconomi ex rebus suæ fidei & curæ commendati, non suam, sed Ecclesiæ rem augere possunt.

VI. Alterum est, Beneficiarios nihilo plus potuisse in proximos transferre residuas ex sacris reditibus pecunias, quam terras domosque his pecuniis emptas (2). Si possint enim pecunias reliquas in hæredes trasmittere, possunt & coempta ex his pecuniis latifundia. Sed ipsa ratio & natura depositi, ac depositi sacri, Deo pauperibusque dicati, non patitur his avaritiæ sordibus ac præstigiis sibi fraudem fieri. *Non sunt res Ecclesiæ, ut propriæ, sed ut Dominicæ & a Deo commendatæ tractandæ.*

VII. Huic porro Concilii Parisiensis Constitutioni, Imperatoriæ etiam legis vis & potestas accesserat, cum Capitularium libris includatur (3). Ut hinc quoque intelligas, non tam Episcopis & Conciliis, quam Cæsaribus ipsis Christianis cariores fuisse res & opes Ecclesiarum. Quod ipsum ex alia rursus patet lege Capitularium Caroli Magni, qua edicitur, ut Clerici intestati & proximis carentis hæreditas ad Ecclesiam veniat. Quod ipsum valet & in Monialibus, quarum res pari conditione ad Cœ-

(1) Ibidem. (2) L. 5. c. 175. (3) Addit. 4. 17.

Cœnobium transferuntur. *Si quicunque ex gradu Ecclesiastico sine testamento & sine cognatione decesserit, hereditas ejus ad Ecclesiam ubi servivit devolvatur. Similiter de Sanctimonialibus.*

VIII. De Parochis admonent Capitularium libri, quod æque ad Beneficiarios exporrigatur omnes: Si nihil illis rei suppeteret, antequam Beneficio illo ornarentur, nil possint nisi Ecclesiæ acquirere (1). *Ut Presbyteri omnes ordinati, prædia comparantes, Ecclesiis confirment.* Solis his legibus nominatim memorantur Episcopi & Parochi, quod soli ab Ecclesia acciperent, unde non vitam tantum tolerare possent. Sed cum jam essent, quibus aliqua Ecclesiæ prædiola utenda fruendaque permitterentur præter quotidianas distributiones: quibus esset & si fors aliquid patrimonii: his adeo non fas erat proximis dimittere, quæ ex sacris proventibus sibi redundarent, ut vehementer admonerentur ipsis suis abstinere distributionibus: cum his egerent pauperes, ipsis aliunde opes abundarent.

IX. Capitularibus suis, seu Synodicis Constitutionibus hanc eandem regulam intexuit Herardus Archiepiscopus Turonensis (2): *Ut res quas in sacris Ordinibus adquisierint, propriis Ecclesiis derelinquant.* Concessione Ludovici Pii Imperatoris testamenti tabulas scripsit Aldericus Cenomanensis Episcopus, non sine assensione Metropolitani, & Episcoporum Provinciæ, ne post ejus mortem in ejus successionem impetum facerent deprædatores, utque ea ex asse distribueretur Ecclesiis, Monasteriis, pauperibus, Clericis, & famulis ipsis suis (3). *Cum licentia Ludovici Imperatoris, & consensu Metropolitani, seu ceterorum Comprovincialium Episcoporum, &c. Considerare cœpi, qualiter facultatula mea, post obitum utiliter & rationabiliter in utilitatem Ecclesiæ & meam eleemosynam dispensata; ne forte, quod absit, aliquis sibi ea rapere faciat, sicut in multis factum cognovimus; sed omnia in utilitatem Ecclesiæ, & sustentationes nobis famulantium, seu supplementa nostrorum Clericorum, aut Monachorum, quam & Canonicorum, sive adminicula Laicorum, qui nostra Ecclesiæ & nobis famulari videntur, necne in alimenta pauperum, &c.*

Id ergo causæ erat, ut testarentur Episcopi, etsi de commendatis sibi tantum rebus, ea quoque erat forma, quam sequerentur Episcopi in testando. Ut ne eorum successio compilaretur, sed integra Ecclesiæ, Clero, pauperibus servaretur. Est autem in hæc Aldrici rerum distributione, quo delectetur, quo pascatur pia curiositas, & ingeniosa caritas, opes hic immensæ, sed caritatis opulentia multo effusior splendidiorque. Denique charta ipsa ad nostrum hoc ævum pervenit, qua testamentum a Principe confirmatur.

Constitutioni suæ consimili Hincmarus Remensis Archiepiscopus minas dirasque terrificas addidit adversus Parochos, qui agros emerent proximis dimittendos, contestatus, si quo suo flagitio Parochis suis ejicerentur, non passurum se ut his agris fruerentur (4). *Quosdam vestrum Ecclesias vestras negligere, & alodes audio comparare, & in eis mansos extruere, atque excolere, ac in eisdem mansis fœminarum habitationem habere; eosque mansos non Ecclesiis secundum sacros Canones derelinquere, sed contra sacros Canones vel propinquis vestris, vel aliis quibuscunque distrahere. Unde sciatis, quoniam a quocunque hoc fieri comperero, secundum Canonicam severitatem judicare curabo. Nullus enim alodem Episcopus vel Presbyter melius vel firmius potest habere, quam qui est Ecclesiæ attributus, si secundum suum ordinem vivere voluerit. Sin autem ordinem pro sua culpa perdiderit, nec alodem, quam a die ordinationis suæ de Ecclesiasticis facultatibus acquisivit, habere valebit.*

X. Ex Commontorio vero, seu Capitulari Hincmari ejusmodi ad Decanos Rurales, ubi ab eo descripta erant, quæ moneri oporteret Parochos ab Episcopo, Episcopum a Parochis, non paulo manifestius patet ejus tum flagirii atrocitas, & late fusa lues. Eo enim proditur. 1. Non Parochos solum, sed Beneficiarios omnes ea lege obligari, ut ex proventibus Beneficii nihil coemere possent, quod non eidem Ecclesiæ accresceret deberet. 2. Quod acquisierint, ne Ecclesiæ quidem alteri, vel Monasterio adscribi posse, injussu Episcopi sui. 3. Ubi suis honeste, ubi pauperum cognatorum necessitatibus parce consuluerint,

(1) Addit. 4. c. 98. (2) Cap. 44. (3) Baluz. Misc. Tom. 3. p. 83.
(4) Conc. Tom. 1. p. 640. Hincmar. tom. 1. pag. 736.

rint, ut pauperum, declarat Hincmarus nihil omnino recondi & servari in futurum vel in alios usus ab iis potuisse, quod residua omnia pauperum sint, vel hospitum, & peregrinorum solatio dicanda. 4. Subjicit denique hoc ipsum fuisse olim Judæ facinus, qui quod pauperum in commune erat, uni sibi sumebat; nec usuram hoc atrociorem videri posse flagitio, cum utrobique pauperum res a divitibus diripiantur (1). *Sicut nec suo, ita nec alieno nomine Presbyter, vel quilibet sub regula fœnus exercere debet, multo minus autem fraudem facere de facultatibus Ecclesiasticis. Quoniam hoc agere sacrilegium est & par crimen Ananiæ & Saphiræ, atque Judæ furis, qui sacras oblationes, quæ ad usus fidelium ac pauperum mittebantur, asportabat & furabatur. Nam aliud est sine dispendio Ecclesiæ, amicis vel parentibus pauperibus, aut quibuslibet incestuosis ex caritate cum mensura & ratione subvenire, vel adjutorium ferre; & aliud cum destructione Ecclesiæ, vel dissipatione facultatum Ecclesiasticarum, quasi furtim, immo furtim, quæ Ecclesiæ esse debuerant, & usibus illius ac pauperum seu hospitum impendi, carnalium carnaliter usibus sine divino respectu inservire. Et de nihil habentibus promotus Presbyter, non præsumat, quæ de facultatibus Ecclesiæ comparaverit, vendere, vel quasi ad casam Dei tradere, nisi ad Ecclesiam, cujus propriæ esse debent, sine consensu Episcopi.*

Hæc eadem alibi rursus inculcat Hincmarus, eaque & Carthaginensium Canonum, & Novellarum Justiniani auctoritate astruit, & Epistolis Gregorii Magni. Sed ubique idem constantissime retinetur modus. Nihil proximis suis largiri Parochos fas est, nisi egenis: & ubi egent, vestes tantum suppeditare, & quo vescantur (2). *Reliquos propinquos, si juxta se habere voluit, de sua portione sine stipendio Ecclesiæ vestiat, atque pascat. Nam aliud est, parentibus pauperibus subvenire, aliud, &c.*

Possent his nova ex Reginone (3) arcessi præsidia, unum addam, quod ille quasi ex Triburiensi mendicat Concilio. Eo edicitur, ut quibus Parochis suppetit patrimonium, ejus fas sit eis bessem, quibus volent donare, reliquam partem tertiam nefas sit Ecclesiæ suæ non dare (4). *De peculiari Sacerdotum nihil sibi laici usurpent, sed de duabus partibus faciant Presbyteri, quod eis visum fuerit; tertiam secundum Canonum jussa, quibus serviunt, relinquant Ecclesiis.* Non ii erant illorum temporum, vel Conciliorum Antistites, qui sinerent de rebus Ecclesiæ vel tantillum in proximos effundi, cum peculii & patrimonii ipsius partem saltem tertiam vindicarent Ecclesiæ.

XI. Nova nobis probatione muniendum superest, quod supra paucis perstrinximus, si Clerici sine hærede, hoc est, sine proximis, & intestati, terris emigrarent, eorum in successionem venisse Ecclesiam. Ita enim habetur in vita Beati Meinverci Paderbonensis Episcopi. *De proprietate Clericorum, si quis illorum sine hærede obierit, eidem Ecclesiæ concessa.* Sed nec alienum erit ab instituto hic nostro, commemorasse qua sanctissimus hic Episcopus ratione ad Episcopatum accitus sit. Cum illum eo investiret Henricus Rex, affirmavit Præsul ditiorem Episcopatum posse se privatis opibus, proventibusque fundare (5). Assensus est Henricus, & hac ipsa de causa declaravit pauperrimam se ei sponsam collocasse, ut ita invitaretur ipse Christum hæredem suum in terris scribere, atque ita ad cœlestem ejus hæreditatem aditum sibi strueret (6). *Quia id veraciter considero, ideo te inopiæ illius misericorditer subvenire desidero, ut illius in cœlo cohæres fieri merearis, cujus piam matrem in terris hæredem tuam feceris.* Eo tunc in Ecclesiam animo erant Reges, eo erant & Episcopi. Beatus Udalricus Augustanus Episcopus, ante obitum suum mobilia Palatii Episcopalis omnia pauperibus, Clericisque suis distribuit, his etiam tribui voluit tertiam partem mobilium ceterarum ædium suarum, reliquis successori servatis. Nobili cum esset & locupletissima stirpe B. Gebhardus Constantiensis Episcopus, fregit aliquando tandem contumaciam fratrum suorum, sibique dari evicit amplissimi patrimonii portionem legitimam, non quo ipse thesauros sibi terrenos aggeraret; sed ne fratribus dimitteret tantas opes ex mammona iniquitatis con-

ge-

(1) Hincmar. Tom. 1. pag. 717. & tom. 2. p. 799. 800.
(2) Ibidem. (3) Regino. p. 23. 228. 604. 613.
(4) L. 1. Eccl. Disc. p. 39. (5) Surius die 5. Junii c. 9. 16.
(6) Idem die 4. Jun. c. 26. & die 27. Aug. c. 9. 10.

gestas, quibus illi in æternum demergerentur exitium; utque ipse pauperibus erogaret inania hæc omnia ludibria luxus & pompæ sæculi. *Vir Dei non cupiditate prædiorum, sed Dei cui ea tradere cupiebat: amore succensus, suam partem possessionum a fratribus sibi dari postulabat. Illis autem negantibus, vi extorsit ab eis, ut omnia æqua lance dividerent, nec quidquam eorum, quod suæ contigerat sorti, permisit habere. Hac vero non malitia, sed divino zelo peragebat, ne forte fratres periculum suæ incurrerent animæ, si aliquid sibi injuste usurpatum possiderent*. Enimvero sua mox ille omnia prorsus effudit in pauperes ditissimus ipse sola Christi paupertate futurus. *De terrena ergo substantia, nihil sibi reservavit, sed cuncta Christi pauperibus fideliter erogavit*.

CAPUT XLV. *P.3.l.4.c.20.*

De Testamentis Episcoporum & aliorum Clericorum in Ecclesia Græca. De Testamentis Abbatum & Monachorum in utraque Ecclesia sub Imperio Caroli Magni & ejus stirpis.

I. In Oriente Episcopis per leges non licebat rerum acquisitarum post ordinationem, in partem vocare ullam proximos, vel amicos. Intestatis Clericis succedebat Ecclesia.

II. Nisi Episcopus die ordinationis suæ censum edidisset totius patrimonii sui, in jus Ecclesiæ veniebant res ejus omnes post obitum ejus.

III. Discrimen Episcoporum & aliorum Clericorum.

IV. Neutris fas erat, non aliqua peculii, vel patrimonii sui parte Ecclesiam donare.

V. Leges Cæsarum in Oriente ad testamenta Monachorum.

VI. Canones Ecclesiæ Græcæ in eandem rem.

VII. Et succedendi & testandi jus antiquum Monachis illibatum constabat.

VIII. Nec minus secunda & propitia Monasteriis erant Caroli Magni Capitularia.

IX. Exempla Monachorum hæreditates adeuntium.

I. DIximus jam in Photii Nomocanonem relatas fuisse Imperatorum leges, & ipsas maxime Novellas Justiniani, quibus non conceditur Episcopis, ut cognatos, vel amicos vocent in ullam partem rerum post consecrationem suam partarum, nisi eæ sint hæreditates patris, matris, avunculi, fratrum; cum reliqua omnia in censum Ecclesiæ sint transcripta, & post Episcopi mortem per Oeconomos administranda sint, rationes omnium aliquando præstaturos (1). Xenodochiorum administratores ea ligabantur lege, nihil ut nisi Ecclesiæ & pauperibus acquirerent. Episcopi, Clerici omnes, Diaconissæ, si sine hærede legitimo, & intestati obeant, hæreditatem adit Ecclesia. Clerici denique etsi sub potestate sint adhuc parentum, testari tamen possunt de rebus in Ecclesia partis, in morem castrensis peculii. Et id quidem ad Leges civiles spectat testamentorum, quibus non subest Clericus ratione peculii. Quanquam eo privilegio Cæsareo, nemo subducatur Legibus sacris Canonum, quibus solemniter sancitur, superflua Clerici omnia, pauperum esse.

II. Scite vero monet Balsamon, nisi Episcopus ineunte Pontificatu suo recensuisset, & in inventarium contulisset patrimonium suum omne, tempore obitus ejus res ejus protinus omnes in ærarium Ecclesiæ devolutum iri (2). *Tunc dicitur Episcopus res habere, & de iis disponere ac testari potest, quando ut vult quinquagesimus Canon Apostolicus, cum primum fuit electus, quæ sunt sua propria & quæ Episcopatus descripsit. Nisi enim ita fecerit, omnia quæ sunt ejus, ad Ecclesiam pertinent*. Addit Balsamon eo semel inventario conscripto, etsi præfestino fato intestatus obeat Episcopus, videri sibi proximo ejus succedere; quamquam mordicus hærerent alii Carthaginensi Canoni, quo intestati successor Episcopi omnia ejus in potestate habet.

III. Scitissime rursus idem Balsamon docet, ubi Carthaginensis Canon ipsi Ecclesiæ adjudicat mobilia omnia Episcopi morien-

(1) In Nomoc. Tit. 10. c. 6.

(2) In Can. 22. Chalc.

rientis post ordinationem parta, exceptis iis, quæ ad eum devenisset donatione, legato, vel hæreditate ipsi separatim obtingente: non tam stricte id ad reliquos Clericos trahendum esse. Rationem vero eam esse, quod acquirere de novo quidpiam haud possit Episcopus, nisi vel ex reditibus Ecclesiæ suæ, vel ex obvenientibus sibi successionibus. At Clerico artes suppetere longe plurimas congerendæ pecuniæ, si quapiam arte præcellat, si libros exscribat, si pueros litterarum rudimentis imbuat; si calamum, manumque ei commodet, cui sit a secretis; si his aliisque artibus innoxiis non mediocres paret opes, & hinc fundos coemat, jure cogi non poterit hæredem sibi asciscere Ecclesiam (1). *Mihi videtur, quod in Episcopis quidem hoc locum habebit, quia nullus est eis alius modus per quem res acquirant præterquam ex juribus Episcopalibus, & ex donationibus externis ac legatis. Et Episcopalia quidem Episcopatui tradentur: reliqua autem erunt eorum dominii, quemadmodum hic quoque Canon tractat. Clerici autem si postquam in Clerum recepti sunt, aliis modis, & non ex Ecclesia res emerint, non cogentur ea Ecclesiæ addicere. Si quis enim forte Clericus fiat puerorum ludimagister, vel scriptor, vel magni alicujus viri subscriptor, aut a secretis, & magnas ex eo facultates paraverit, quare cogetur ea quæ his rationibus adquisita sunt, Ecclesiæ addicere?* Non agitur Carthaginensi hoc Canone, nisi de immobilibus: Balsamon autem proposita ea quæstione, an ad mobilia quoque traducenda sit eadem lex, respondet, atque mobilia, atque immobilia hæc patrimonii pauperum rivulos esse, cujus administratores sunt Beneficiarii omnes, atque adeo ejusdem legis vinculo utraque constringi (2). *Cum autem Canon tractet de immobilibus, rogaverit quispiam an idem servari debeat, etiam in mobilibus, & existimo quod idem etiam in his fiet. Nulla enim est differentia mobilium & immobilium, quod ad acquisitionem attinet.*

IV. Cum Carthaginensis denique Canon adjiciat, de propriis quidem hæreditatibus suis Episcopo jure s[illegible] & potestate libera uti posse: at si quæ semel Ecclesiæ donaverint, postea retractent, tum vero eo honore & gradu quem obtinent, parum dignos habitum iri: hinc a Balsamone concluditur, Episcopos Clericosque non posse non aliquantulum saltem rei suæ familiaris Ecclesiæ legare; sed si vel tantillam ei portionem adjecerint, tum illam ei sibique vehementer & ex animo gratulaturam (3). *Nota autem Canonem, qui dicit, quod Episcopi & Clerici debent necessario suis Ecclesiis partem aliquam ex iis quæ proprie ad eos pertinent, relinquere, omnino quidem in extremo spiritu: & hoc qualecunque & quantulumcunque est, non repudiabitur.* Non ergo jam in dubium quisquam vocaverit, quin Jure Canonico, & Civili, Græcorum & Latinorum in id conspiratum, id usu receptissimum fuerit, ut mobilia & immobilia omnia Episcoporum & quorumcunque Clericorum ex opibus & reditibus Ecclesiasticis parta, post eorum obitum Ecclesiæ juris essent.

V. Venio ad Monachorum testamenta in eadem Ecclesia Græca. Novellam Leonis Philosophi Imperatoris confirmat idem Balsamon, non permisisse tantum ut anno ætatis decimo sexto profiteretur quis regulam vitamque Monasticam, sed etiam ut de rebus suis testaretur, quod minime licebat iis, qui anno ætatis decimo eandem professionem religiosam emittebant: sed anno demum ætatis decimo-quinto ea hi donabantur testandi facultate. Si autem puerulus Monachus ante eam ætatem præmoreretur, tum ipsa lex vicem ejus implens, servos ejus omnes manumittebat: rerum ejus bessem Monasterio addicebat, tertiam partem residuam cognatis; qui si nulli essent, & asse hæreditas Monasterio obtingebat (4). *Interea si mortuus fuerit, ejus quidem servi manumittentur, reliquæ autem facultates bifariam dividentur, & duas quidem partes accipiet Monasterium, tertia vero pars cognatis dabitur. Quod si defuncto non fuerint cognati, tertia quoque pars Monasterio accrescet.*

VI. In Concilio I. & II. (5) Constantinopolitano definitum fuerat, posse Monachos ante professionem testari, postea vero jus & proprietatem eorum rei totius penes Monasterium esse. Id censet Balsamon de Monachis capiendum, quibus non sint hæredes necessarii, scilicet patres, filiique. Novella enim Justiniani, quæ Basilicis inserta est, & cui utique Canon iste non repugnat,

(1) In Can. 35. Carthag. (2) Ibidem. (3) Ibidem.
(4) In Can. 40. Trull. (5) Can. 6.

gnat, jubet ut si Monacho & Moniali profitenti nihil sit liberorum, bona eorum Cœnobio cedant. Si liberi illis sint, nec testati sint ante professionem, nec filios singulos legitima donarint portione, posse post professionem, inter filios & Cœnobium bona sua partiri, ita ut nec liberos, nec seipsos, hoc est Monasterium, legitima possint parte frustrare. Si facta vero professione intestati moriantur, singulis liberis legitima sua portio, residuum omne Monasterio vindicabitur. Denique cum tam necessarii sint hæredes pater, materque, quam liberi, quod de his diximus, ad illos quoque pertinebat.

VII. Rursus ex eodem Balsamone, confirmata est ab eodem Leone Imperatore vetustissima consuetudo, ut ordine suo Monachi ad hæreditates venirent, cum post professionem Monasticam non pauci ad egestatem redigantur (1). *Lege Novellam Imperatoris Leonis Sapientis, quæ cavet ne a jure testamenti arceantur Monachi, qui forte postquam Monachi facti sunt, ad inopiam redacti sunt.* Quoad has vero successiones, quæ Monachis obtingunt, eas illi pro arbitrio suo distribuent, si quid modo contulerint Monasterio, dum illi se devoverent: si nihil vero contulerint tum, coguntur tertiam partem ei conferre novæ hujus successionis, reliqua in potestate sua habituri, ut dent, cui volent. *De iis quæ post tonsuram, vel ex testamento, vel ab intestato mortuis eorum cognatis, vel aliqua alia ratione ad eos pervenerint; quid fiet? Si aliquid Monasterio prius dedisse visi sunt, eo tempore quo ad ipsum accesserunt, esse eos eorum quæ postea acquisita sunt, dominos, ut ea administrarent, ut volunt. Sin autem Monasterio nihil dederunt, ipsos quidem de duabus posse partibus disponere & ordinare secundum leges; Monasterium autem aliam partem, scilicet tertiam recipere.*

In id denique incumbit Balsamon, ut Legem Justiniani, qua Episcopis & Clericis intestatis succedere jubetur Ecclesia, conciliet cum lege Constantini Porphyrogenetæ, quæ vetat bona ejus qui improlis & intestatus obit, venire ad collaterales, sed tertiam partem rerum ejus in opera pia impendi, cui imputabitur pretium servorum, qui incunctanter manumittuntur. Negat Balsamon (2) has sibi leges conflictari, quod Justiniani lex de Clericis agat, Constantini de Laicis. Brevitati indulsimus, ne verba ipsa legum harum omnium promeremus. Sed & illud observasse juvat, ævo Balsamonis, e quo hæc excerpsimus, suum adhuc illis legibus vigorem sospitem fuisse in Oriente, senescente scilicet sæculo duodecimo.

VIII. Nec ab his dissidebant Ecclesiæ latinæ mores. Ratas voluit Carolus Magnus & irretractabiles esse donationes eorum, qui Cœnobiis se devoverent (3). *Ut liber homo, qui in Monasterio Regulari comam deposuerit, & res suas ibidem delegaverit, promissionem factam secundum Regulam firmiter teneat.* Nullis pius Imperator metis arctari patitur largitiones profitentium in Cœnobia sua. Sed & insinuari hac lege illud videtur, qui se Monasterio ipsum dedicet, eidem & sua dicare omnia. *Res suas ibidem delegaverit.*

Non paulo vero mirabilior est lex illa alia Capitularium, qua edicitur, ut omnium in Monasteriis utriusque sexus ante profitentium, quam testati fuerint, res omnes Monasterii sint, quamvis justa illis sit proles (4). *Quicumque Monachus, vel Monacha in Monasterium sunt ingressi, nihil de rebus suis habeant potestatem faciendi, quamvis liberos habeant, sed omnia eorum sint Monasterii, quæ eodem die juste possidebant, quando ingressi sunt Monasterium.* Illud convenit huic legi cum Orientalium Imperatorum legibus supra laudatis, quod nullam jam professis annuat licentiam testandi, quodque Collaterales ab hæreditatibus excludat intestatorum. Sed illud permirum, quod cum in Oriente posset adhuc professus in filiorum gratiam testari, ne id quidem liceat per Capitularium leges. Certe non agitur hic nisi de iis quæ quis ante Professionem obtinebat; non de iis quæ post obtigerint successionibus, quibus utique fas erit filios impertiri.

Id quoque constat ex Concilio Aquisgranensi anni 816. (5) in potestate fuisse Canonicorum, aut res suas omnes Cœnobio penitus transcribere, aut reservato sibi usufructu proprietatem transferre solam, aut omnino eas sibi servare, dummodo procuratorem tunc eligerent, qui earum administrationem, causasque & lites exerceret. Ut jam non possit ambigi, quin hinc eis Cre-

(1) Ibidem. (2) In Can. 84. Carthag. (3) Conc. Gall. Tom. 2. pag. 246. Capitul. L. 1. c. 143.
(4) Capitul. L. 6. c. 108. (5) Can. 9.

Cœnobiis opes, agrique novi subinde adjicerentur.

IX. Ex B. Odonis Cluniacensis Abbatis Collationibus (1) illud perspicuum est, ejus ævi Monialibus aditum patuisse ad hæreditates, nec quenquam ei usui obstrepuisse. Narrat enim ut Moniales duæ multis editis virtutum documentis, impetrata licentia repetendæ tantisper paternæ domus, ut parentum successionem exciperent, sæculi rursum blandimentis fascinatæ fuerint, miserrimeque perierint. *Fuerunt ad tempus illud quo exierunt, bene conversatæ. Ad hoc autem egredi permissæ sunt, ut de rebus parentum, qui forte nuper obierant, aliquid Monasterio reportarent. Sed hac occasione seculum prægustantes, oblitæ Deum.*

Plena est historia sacra exemplorum id genus, ubi Monachi sanctissimi certiores facti de parentum cognatorumque interitu, ac de patefacto sibi aditu ad eorum hæreditates, totum aspernati sint, tum ne periculo se committerent, tum quod jam ipsi sibi sæculo præmortui esse viderentur. Nec abhorret a verisimilitudi, hinc crevisse Laicorum licentiam ad invadendas eas quæ Monachis obvenissent hæreditates, Cœnobiaque ipsa justissima hac spe ludificandi. Qua de re alibi plura.

CAPUT XLVI. *P.4.l.4.c.15.*

An Episcopi ceterique Beneficiarii proximos donare possint rebus ex Ecclesiasticis proventibus coemptis, vel pecuniis ipsis, post annum Christi millesimum?

I. Connexio hujus quæstionis cum superioribus, & cum infra dicendis.

II. Si nullæ sint Beneficiario res, nisi Ecclesiasticæ, nihil illi fas est donare cognatis, vel legare. Probationes ex Decreto Gratiani.

III. Probationes aliæ ex libris Decretalium. Doctrina Græcorum Canonici Juris interpretum.

IV. Doctrinæ hujus delinimenta quædam, ut non possit tamen Beneficiarius largiri, nisi permodicum quid, & quidem egentibus, aut ut famulis justas rependat mercedes.

V. Nova argumenta ex Joanne Salisberiensi, & B. Bernardo.

VI. Petro Blesensi.

VII. Ex sententia B. Thomæ Aquinatis, ne ex ea quidem redituum portione, quæ alendo Beneficiario dicata est, decerpi quidquam potest, & in proximos spargi, nisi pauperes sint; & eatenus tantum spargi potest, ut paupertate leventur.

VIII. Quæ Concilia Angliæ vetuerint quidquam omnino in proximos irrogari ex residuo reditu sacro. Iisdem legibus & in Italia locus erat. Luculenta Clementis IV. & Martini IV. exempla.

IX. Nec ab his dissonabant Conciliorum Hispaniæ decreta.

X. Mira Clementis VI. & Urbani V. exempla.

XI. Eadem Statuta seculo XIV. *&* XV. *innovata.*

XII. Luculentissima in eandem rem Concilii Tridentini Decreta.

XIII. Tridentini his Decretis subscripsere Concilia posteriora.

XIV. Stupenda exempla Hadriani VI. Marcelli II. & Beati Caroli.

I. Facillime expediretur hæc quæstio, ex inconcussis illis placitis, quæ suo infra loco operosius pertractabuntur, & quæ non potuerunt non hactenus aliquando strictim delibari. Si enim fundi & reditus Beneficiariorum patrimonia sunt pauperum: si eorum penes Clericos depositum est & administratio, non dominium, non proprietas: si ex iis parce vesci possunt, lascivire, non superbire, ad luxum vel ad pompam: si parco victu dempto reliqua patrimonii pauperum semper esse censentur; hinc manifeste intelligitur, nihil ex his deteri aut decerpi posse, quo proximi munerentur, vel amici, nisi & ipsos paupertas commendet, ad levationem, non ad copiam. Sed cum certissimis pulcherrimisque his placitis minus quandoque consentiant mores hodierni, operæ meæ pretium fore duxi, si historicæ traditionis tramitem perpetuum persequar, ut aperiatur qui & quo tandem tempore usus & doctrina alienior, recentiorque irrepserit.

II. Vexavit hanc quæstionem Gratianus in Decreto, in quod & Conciliorum congessit

(1) L. 3. c. 22.

gessit decreta bene multa, in id nimirum conspirantia, exortes patrimonii Beneficiarios, nil posse acquirere, nisi Ecclesiæ nomine, nihil largiri; at si suo gaudent prætereea patrimonio, hoc seu superstites, seu fato proximos pro arbitrio suo distribuere posse (1). Hos Canones jam superioribus Capitibus suo quoque loco & tempore digessimus. Hic ergo id admodum unum, ævo Gratiani usu & moribus adhuc viguisset hos Canones, atque adeo senescente jam sæculo duodecimo, persuasissimum adhuc fuisse, nil proximis dimitti posse, earum pecuniarum, quas ex reditibus sacris cujusque parcimonia segregasset, vel fundorum his pecuniis emptorum.

III. Nihilo plus dubii est de jure Decretalium quod nunc Canonicum Ecclesiæ Jus celebratur. Titulo enim de Peculio Clericorum proferuntur duo Canones antiquissimi Concilii Arelatensis, quibus sancitur Parochum, cui non aliæ ulquam, quam Parochiæ suæ res fuere, nisi Ecclesiæ nomine, nesas esse quidquam acquirere (2). *Investigandum est, nihil patrimonii habens Presbyter, quando promotus est ad Ecclesiasticum ordinem, postea emerit prædia, cujus juris sint: quoniam Ecclesiæ, ad quam nihil habens promotus est, esse debent, juxta Canonicam sanctionem. Presbyter cum Diœcesim tenet, de eis quæ superemerit, ad ipsius Ecclesiæ nomen scripturam faciat, aut ab ejus ordinatione discedat*. Mox promittur Canon Concilii Remensi, quo edicitur, Si quid prædii Prælatus compararet ea Ecclesiæ reditibus, prædium ipsum dominii Ecclesiæ fore, quamvis alio quovis ementito nomine emptio facta fuerit. *Empta per Prælatum ex emolumentis Ecclesiæ efficiuntur Ecclesiæ, licet Prælatus emerit nomine alieno*.

Obiter hic monebo, Balsamonem & Blastarem Monachum (3) in elucidando quadragesimo octavo Canone Trullano, quo jubetur Episcopus curare conjugem, quam in Monasterium secedere cogit ejus ordinatio; non pati, ut Episcopus rebus Ecclesiæ suæ conjugem impertiat, nisi egeat. Cum enim nec ipsi fas sit Episcopo ex reditibus Ecclesiæ sibi decerpere, nisi quo necessitatibus suis prospiciat: multo certius est, nihil conjugi ipsum suæ largiri posse, nisi quantulum necessitas extorquebit. *Si ultra res necessarias nihil ipsi Episcopo in suam personam de bonis Episcopatus expendere permittitur, multo minus huic dabitur, si ex semetipsa victus necessarios habuerit*. Ad Latinos revocanda nunc est oratio.

IV. Proximo vero Decretalium Titulo, quo de Testamentis agitur, ita statuitur, non posse testari Clericos de mobilibus, quæ sibi ex rebus Ecclesiæ pepererunt, sed ante obitum posse aliquid in eleemosyna dispergere. Ita enim definit Alexander III. (4) *Clericis de mobilibus quæ per Ecclesiam sunt adepti, de jure testari non possunt. Viventes tamen & sui compotes moderate valent aliqua de bonis ipsis non ratione testamenti, sed eleemosynæ intuitu erogare in ægritudine constituti*. Quibus in verbis singulis ea sunt momenta, quæ merito sigillatim expendi debent. 1. Certe enim hic primum permittuntur Beneficiatii aliquod erogare bonorum Ecclesiæ, sed mobilium cantum. *De mobilibus quæ per Ecclesiam sunt adepti*. 2. Et ne ex eis quidem nisi pro modulo eleemosynæ erogare sinuntur. *Eleemosynæ intuitu*. Itaque nec nisi pauperibus quidquam sinuntur largiri. Pauperibus enim erogantur eleemosynæ. 3. Nec nisi perpusillum quid dare sinuntur; *Moderate aliqua*. Qui autem appetente morte eleemosynæ cohiberentur, cum eo maxime tempore ad eas amplificandas hortetur Ecclesia? Hæc vero Alexandri III. Epistola ad Episcopum Cenomanensem scripta, in Additamentis legitur Concilii III. Lateranensis (5). Idem vero rursus ibidem confirmatur alio ejusdem Alexandri III. Decreto, eodem Titulo. Statuit enim non posse Beneficiarium de mobilibus Beneficii sui testari, sed ex iis ante obitum suum aliqua impartiri posse Xenodochiis, Monasteriis, famulis, sive cognati sui sint, sive non sint, pro modo obsequii ab eis impensi: ne ei quidem indulgentiæ patrocinante nisi consuetudine (6). *Licet mobilia per Ecclesiam acquisita de jure in alios pro morientis arbitrio transferri non possint; consuetudinis tamen non est improbandæ, ut de his pauperibus & religiosis locis & illis qui viventi servierunt, sive sint consanguinei, sive alii, aliqua juxta servitii meritum conferantur*. Quo decreto superius illud illuminari videtur, permittique ut ser-

(1) 12. q. 1. 4. 5. (2) L. 3. Tit. 25. c. 1. 2. 4. (3) Blastares littera Gamma. c. 17.
(4) L. 3. Tit. 26. (5) Part. 29. Cap. 8. (6) Tit. 26. c. 12.

servis aliquid detur, sed pro modo eleemosynæ vel mercedis impensis obsequii accommodatæ.

V. Itaque juris etiam Canonici recentissimæ Regulæ, unum hoc probabant pari sapientia & caritate temperamentum, ex consuetudinis novo aliquo lenocinio, quo rigor priscorum Canonum esset mollitus; ut posset Beneficiarius aliquid mobilium suorum distribuere; vel pauperibus, vel Congregationibus religiosis, vel famulis etiam suis, sive ex proximis, sive ex alienis, dum ea largitas præstito obsequio esset admensa. Permirum id a Baronio animadversum est, ex Joannis Salisberiensis Epistola approbatum, ab Hadriano IV. Papa propriam ipsius parentem nullo donatam, nullo levatam subsidio, quamvis valde egenam: commendatam tantum ab eo illam fuisse Ecclesiæ Cantuariensi, ubi egestatis comites ærumnæ identidem illam nihilominus conflictabant (1). *Quid fecit pro vobis Cantuariensis Ecclesiæ amator Adrianus, cujus mater apud vos algore torquetur & inedia.*

Interpellavit Beatus Bernardus Episcopum Lincolniensem Alexandrum, ut assentiretur æs alienum Canonici, qui Hierosolymam proficiscens, apud Claram vallem, velut Hierosolymam aliam pœnitentiæ & salutis suæ procurationi accommodatiorem se delexerat, solvi ex reditibus Præbendæ suæ, utque mater ejus usufructu gauderet ædiculæ ab eo inædificatæ fundis Ecclesiæ (2). *Rogamus cum illo & pro illo, quatenus de Præbenda sua, quod ipse creditoribus suis constituit, immobiliter stare faciatis: precatur deinceps ut domus quam ipse matri suæ in terra Ecclesiæ construxit, cum terram quam ibi delegavit, eidem matri quamdiu vixerit concedatur.* Matri suæ domunculam hic extruxerat in Ecclesiæ fundo, quod non nesciret eam Ecclesiæ juris futuram, quo illam cunque loco excitasset. Purgatus est ab eodem Beato Bernardo, & a calumnia vindicatus Abbas Latiniacensis, quem in crimen vocabant, quod terris Monasterii cognatos donasset. Datas ille confessus est, sed ut extraneis in censum (3). *Respondetur sic illum dedisse suis, quomodo alienis, id est ad eundem censum vel consuetudinem.*

Mortali hoc stadio excedens Episcopus Altisiodorensis, nepoti suo mobilia, pecunias, & acquisitos fundos reliquerat. Is itineri statim se commisit, ut inconsultissimi testamenti confirmationem a Pontifice expugnaret. Litteris ad Pontificem datis Bernardus, vehementissime contestatus est, & Ecclesiam dehonestari, & defunctum Præsulem, si confirmaretur testamentum, tam inimicum Legibus Ecclesiæ, tam injuriosum sanctimoniæ Episcopi; denique vel commentitiam esse, vel a Stephano nescio quo fabricatam eam donationem, qui ejusmodi non semel præstigiis olim Episcopo eidem fucum fecerat (4): *Cum pauperibus & Ecclesiis, aut nihil, aut parum daret, nepoti suo carnali adolescentulo sæculari inutili totum pene quod acquisierat mensæ Episcopali, Stephano suggerente & sollicitante dimisit, &c. Ajunt de mobilibus aureos suos, & proprias equitaturas, & cum minus illæ sufficerent ad conficiendum iter, ut pro his firmandis ad vos veniret, jussisse tradi etiam Monasterii equitaturas.* Sive Altisiodorensis porro Episcopus, sive quicunque alius ejus Chartæ artifex, eam haud dubie irritam, & in irritum mittendam odorabatur, unde & propere a Pontifice eam confirmari satagebat. At contra auctor erat Bernardus Pontifici, ut eam rescinderet, velut Episcopo haud consentaneam, juri autem prorsus infestam. *Quis denique credit virum sanctum & spiritualem, si sapuit, si compos sui fuit, testamentum hoc fecisse? Quis sæcularissimus hoc dixerit testamentum Sacerdotis? Haeccine dispositio hominis sobrii & spiritalis, illius qui omnia dijudicat, & ipse a nemine judicatur? Tu ergo servo Dei, qui tenes gladium Petri, amputa opprobrii confusionem e religione, scandalum ab Ecclesia, crimen a persona. Exurge Phines, & sta inflexibilis adversus carnem & sanguinem. Vera pietas est in avunculum, si super hujusmodi extiteris impius in nepotem.*

VI. Expostulanti amico, de effreni & insana Præsulum cupiditate, cognatos & honoribus & opibus ultra modum augendi: rescripsit Petrus Blesensis, inveterasse jam hunc morbum, nec mœrorem hinc hanc stum aptius abstergi posse, quam contemplatione providentiæ summi Numinis, quæ tot bonis & honoribus hic circumfluere sinit scelestissimos quosque (5). *Causaris & arguis Episcoporum nequitiam, qui circa pa-*

(1) Baron. ann. 1159. n. 23. (2) Epist. 64. Lugdj. (3) Ep. 230.
(4) Ep. 276. (5) Reg. 60.

parentum promotionem sunt adeo singulariter occupati, ut nihil aliud affectent aut somnient. Purpurata incedit parentela Pontificum, & elata de patrimonio Crucifixi in superbia & in abusione ad omnes vitæ sæcularis illecebras se effundit; cumque eis ad votum omnia succedant, & in contrarium succedant omnia his qui soli militant honestati, divinam in temporalibus providentiam desipere, aut dormitare conqueveris. Amice, vetus querela est, & hæc Regis ac Prophetæ David animum quandoque concussit. Cum enim pressuras justorum aspiceret, zelavi super iniquos, pacem peccatorum videns, &c.

VII. Patrimonii dona segregat B. Thomas Aquinas, quorum dominium, & tota potestas penes Beneficiarios est, ab Ecclesiæ rebus, quarum non sunt nisi dispensatores (1). *Sed Ecclesiasticorum bonorum sunt dispensatores, vel procuratores*. Segregantur rursus ab illo bona Ecclesiæ, ante eorum partitionem inter Clericos, pauperes & reparationes, ab ea portione quæ post eam celebratam partionem singulis obvenit Beneficiariis. Cumque propositæ quæstionis cardo in hac maxime parte vertatur rerum Ecclesiæ cuique Beneficiario adsignata, de ea quoque potissimum expiscanda nobis est sancti Doctoris sententia. Primum quidem videri potest ille ejus portionis dominum Clericis adsignare, ut arbitratu suo eam dispenset. *De his autem quæ sunt specialiter suo usui deputata, videtur esse eadem ratio, quæ est de propriis bonis, ut scilicet propter immoderatum affectum & usum peccet quidem, si immoderata sibi retineat, & aliis non subveniat, sicut requirit debitum caritatis*. Sed in his ipsis verbis patet gravissime peccari contra caritatis legem, si bonorum quis superflua in pauperes non effundat, moderato ipse victu & ornatu contentus. Si nec ipse autem Beneficiarius iis nisi moderate uti possit, nec proximis ergo nisi egentibus, atque ut egentibus impartiri poterit. Idque rursum paulo post conceptis verbis pronuntiat idem Sanctus Doctor. *Dicendum quod bona Ecclesiarum non sunt solum expendenda in usus pauperum, sed etiam in alios usus, ut dictum est. Et ideo si de eo quod usui Episcopi, vel alicujus Clerici est deputatum, velit aliquis sibi subtrahere, & consanguineis, vel aliis dare, non peccat, dummodo illud faciat moderate, id est, ut non indigeat, non autem ut ditiores fiant. Unde Ambrosius dicit in libro de Officiis, hæc est approbanda liberalitas, ut proximos seminis tui non despicias, si egere cognoscas; non tamen ut illos ditiores fieri velis ex eo quod tu potes conferre inopibus*. Non video, quid vel luminis, vel roboris tam præstanti accedere possit doctrinæ. Agitur enim ibi de pecuniis parcimonia Clerici accumulatis ex proventu Beneficii, vel ejus portionis rerum Ecclesiæ, quæ sibi sigillatim adsignata est, sejunctim ab aliis communis mensæ portionibus, quæ pauperibus, quæ fabricis Ecclesiæ vindicantur. Et diserte definitur, non posse citra culpam quidquam inde in proximos defluere, nisi egeant: & ne sic quidem defluere posse, nisi ut egestate non laborent.

VIII. Ergo sæculo Ecclesiæ XIII. ea erat Theologorum vulgatissima doctrina. Concilium Parisiense anno 1212. Abbatibus, aliisque Regularibus Beneficiariis, cum varias ostendisset pœnas, ipsamque depositionem, Canonem edidit, quo his eos pœnis addixit, si rerum Monasterii quidvis proximis largirentur, nisi pauperibus, & tanquam pauperibus (2). *Idem constituimus, si dederint cognatis suis bona Ecclesiæ suæ, nisi pauperibus & ut pauperibus, vel circa hæc aliquid in fraudem fecerint. Nisi forsan aliquando, & raro & moderate secundum facultatem Monasterii darent, ita quod non redundet in gravamen Ecclesiæ; & nihilominus admoneantur, quod non faciant. Sub eadem pœna interdicimus, ne de proprietate Monasterii reditum vel proventum adsignent cognatis*.

Constitutiones Synodicæ anni 1217. Episcopi Saremensis in Anglia, Ecclesiæ restitui jubent, quidquid Beneficiarii ejus alibi extruxisse, vel acquisisse comperientur de reditibus Ecclesiasticis (3). *Et quoniam omnino injustum est, ut quem Ecclesia recipit pauperum, aut extraneum, in alieno facias divitem, & in suo recipiat fraudatorem, sacrorum Canonum statuta sequentes districte præcipimus, quod nullus omnino, qui stipendio militat Ecclesiæ, in solo ædificet laicali: vel summam seu fortunam rerum suarum ad feudum transferat laicalem; præcipue illarum rerum quas confide-*

(1) 2. 2. q. 185. Art. 7.

(2) Par. 3. c. 13.

(3) Conc. Angl. To. 2. p. 155. 180. 189. 251. 328.

sideratione Ecclesiæ, vel Ecclesiasticorum rerum Beneficiorum perceperunt. Quod si contra hoc statutum venire præsumpserit, tanquam defraudator Ecclesiasticæ substantiæ, quidquid occasione talis præsumptionis, damni vel incommodi intulerit Ecclesiæ, vel Ecclesiasticis possessionibus, de cujus proventibus dignoscitur laicale feudum ampliasse, illi Ecclesiæ restituat, de cujus oblationibus, eleemosynis, suffragiis, atque proventibus constiterit ipsum sumptus fecisse. Quæ totidem verbis leguntur in Constitutionibus Synodalibus Episcopi Dunelmensis anno 1220. Nihilo clementius Concilium Oxfordiense anno 1222. æterna damnatione iis intentata Beneficiariis, qui Ecclesiasticis suis redditibus domos extruunt in fundis laicorum, quas filiis suis aut quod horret animus dicere, concubinis legent. *Omnipotentis indignationem perpetuam, non solum filiis & nepotibus suis, verum etiam concubinis suis turpiter patrimonium Jesu Christi, ad quorum usus, ut quasi securius agatur, in feudo laico de bonis Ecclesiæ domus construunt: in quibus Ecclesiasticos proventus & bona Ecclesiæ pauperum usibus deputata congregare præsumant; salubri provisione decrevimus, ne Clerici Beneficiati fructus Ecclesiasticos in laico feudo reponant*.

Idem vetuit Synodus Vorcestrensis anno 1240. ne in laico fundo quidquam impendiis sacris extruatur. Nec paulo evidentius Synodus Excestrensis anno 1287. declaravit teneri Beneficiarios omnes, ubi necessitatibus suis satisfactum est, residuos reditus suos dispergere in pauperes, quod dispensatores tantum sint eorum patrimonii, eoque hinc nihil derivare eos posse ad alios usus, minime autem ad eos excipiendos tecto, alendosque, quibus infamia quædam sit inusta. *Et licet Ecclesiarum quidquid vitæ necessitati eis superfuerit de patrimonio Jesu Christi, in usus pauperum, quod dispensatores existunt; teneantur ex debito erogare; quidam tamen eorum, ut audivimus, de quo dolemus, bona Ecclesiæ non in pauperum usus, at suarum concubinarum convertunt, eisdem terras, reditus, seu res alias de pecunia Ecclesiæ eidem comparando, vel ad comparandum pecuniam ministrando*. Alio ejusdem Synodi decretò vetantur Beneficiarii quidquam extruere in fundo laico, quod ita fraus fieret Ecclesiæ, ejusque jura & bona interciperentur: quin & luxuriæ latibula Clericis suppeditarentur, qui hac arte Ecclesiasticæ se subtraherent jurisdictioni. *Ne de bonis Ecclesiasticis ædificia sibi in solo construant laicali, in quibus præter Ecclesiasticarum rerum dispendia, nonnullos Clericos in animarum suarum periculum & laicis perniciosum exemplum, multa turpia & inhonesta Clericos audivimus perpetrasse*.

Satis hæc superque de Anglia ad annum usque 1300. Italia ipsa ab his non dissentiebat. Ratherius enim Veronensis Episcopus, Synodicis Institutionibus suis, hoc quoque complexus est, Ecclesiæ fore quidquid Parochi & Beneficiarii sui compararent: *Res & facultates, quas post diem ordinationis vestræ acquiritis, sciatis ad Ecclesiam pertinere*. Sed nihil memorabilius Epistola Clementis IX. exordio statim Pontificatus ad eum data, qui arctiori ei propinquitate conjungebatur; ut eum addoceret, ea ad Pontificatum provectione, ne ipsi quidem Pontifici accessisse, nisi formidinem, & sui despicientiam; ideoque non esse quod ejus proximis inflarentur, cum tam brevis, tam fragilis sit mortalium quantalibet amplitudo (1). *Neque enim quod nos vehementer humiliat, debet nostros extollere; maxime cum honor hujus sæculi momentaneus sit, & sicut res transeat matutinus*. Ne vel ipse autem, vel suorum aliquis Romam invocatus accurreret, aut certo sciret ex eo nihil præter repulsam & ignominiam reportaturum. *Nec ad nos te vel fratrem tuum, vel ex aliis nostris aliquem venire volumus, sine nostro speciali mandato. Quia spe sua frustrator, si secus venire præsumerent, oportet redire confusos*. Eum sorori quærendum ab eo maritum, quem ante electionem suam optasset, ita enim demum trecentas ei se libras Turonenses dono daturum: si ad ampliores nuptias anhelaret, nec vel teruntium a se expectaret. *Sed nec in sororis tuæ nuptiis gradum quæras propter nos altiorem; nec enim nos habere propitios, nec in aliquo adjutores. Si tamen eam filio militis simplicis desponsaveris, in trecentum libris Turonensibus tibi proponimus subvenire. Et si altiora quæsieris, nec a nobis denarium speres unum*. Missa facio reliqua verba bracteatæ prorsus Epistolæ, & qualem a summo Ecclesiæ Christi Pontifice exarari decebat. Nec vana

(1) Epist. 1.

na ille gloriæ ostentatione incitabatur, sed certissima conscientia Evangelicæ & Pontificiæ legis, in dispensatione rerum Ecclesiæ. Narrat B. Antoninus Florentinus Archiepiscopus duas ei filias nubiles fuisse, quibus eum dotem adsignare abnueret, nisi ex earum patrimonio, perquam sane jejuno, innuptæ permansere, atque cœlestem nactæ sunt sponsum, cui proba ipsa paupertas locupletissima dos est (1). *Dicitur in laude tanti viri, quod cum duas filias nubile haberet, & nuptui tradere quæreret, non tamen de patrimonio Crucifixi, sed tantum de proprio, quod non maximum erat, eas dotare velit; attendentes ad divitias Pontificales, seu Ecclesiæ, cum de illis nihil expectare valerent, illas innuptas dimiserunt: unde & meliori sponso Domino Jesu Christo traditæ sunt, in virginitate Deo obsequentes.*

Ab eodem sanctissimo Archiepiscopo celebratus est luculento encomio gentis Franciscæ Pontifex alius, quem non minor terrenorum omnium affectuum abdicatio illustravit, & gentilitiæ totius gloriæ contemptio. Martinus is fuit IV. qui natalibus suis claritatem non debuit, sed attulit vel maximam: remisso in patriam fratres, qui præfestinus ad eum Romam venerat, nec donato, nisi sumptibus itineris, & munusculis minutissimis: testificatus, sibi ut Pontifici opes esse hauddubio ingentes, sed proximos nullos (2). *Etsi non nobilis genere secundum carnem, tamen moribus generosus & magnanimus, & a cupiditate pro se, vel suis alienus, Ecclesiastici juris zelator. Cum germanus ejus ad ipsum accessisset, gratia visitationis & congratulationis sperans aliquid forte ab eo magnum obtinere; quam citissime eum semisit ad propria cum modicis muneribus & moderatis expensis, dicens quod quæ habebat ut Papa, bona essent Ecclesiæ, non sua, unde nec dissipare vellet indiscrete donando.*

IX. Ne sæculo quidem decimo quarto extincta erat lux sanctissimæ illius disciplinæ. Docet Mariana anno 1322. Concilium in Hispania ad Vallem Oletanam celebratum fuisse, pariterque publicatas Constitutiones Joannis Archiepiscopi Toletani, quas inter ea eminebat, quæ Beneficiariis inhibebat, vel suis ipsorum liberis dare, aut legare bona, ex fundis vel proventibus Ecclesiæ collecta. *Ecclesiasticis obsequiis parta bona dare, legareve filiis, quamvis justis, nefas esto.* Ex quo scite a Mariana concluditur, fœdissime allucinari eos, qui Beneficiarios venditant dominos esse & proprietarios honorum Ecclesiæ (3): *Et erit, qui Sacerdotes & Episcopos eorum honorum dominos & arbitros faciat?* Concilium Palentinum Beneficio mulctandos censuit, qui proximis nubentibus, vel ducentibus dotes, aut donationes de rebus Ecclesiæ assignasent (4). *Qui vero de bonis Ecclesiasticis, filiis aut neptibus dotem aut donationem propter nuptias assigneverit, assignatio ipso jure non valeat, & nihilominus assignans ipso facto in pœnam substractionis Beneficii incidat supradictam.*

X. Hactenus de Hispania. Jam in Italia, vel in Gallia potius occurrit Clemens VI. qui suorum neminem dignitatibus Ecclesiasticis auxit, nisi unum ex nepotibus, quem Archiepiscopatu ornavit Arelatensi, eum sane, qui vel tantam ipse Ecclesiam ornare posset. Et quanquam hæc ita essent, tantum non cogendus tamen fuit a Cardinalibus. *De suis consanguineis, vel propinquis exaltandis, vel promovendis nullatenus curavit. Non enim invenitur quod aliquem de suo genere ad quamcunque Prælaturam promoverit, nisi unum solum, quem præfecit Ecclesiæ Arelatensi: qui tamen ad hoc alias erat bene dignus & sufficiens; & hoc fecit etiam quodammodo precibus & instantia Cardinalium devictus.* Ex laicis vero proximorum neminem auxit, quanquam tenui valde erant fortuna. Neptis ejus nuptias ambientibus nobilissimis viris, constantissime ipse abnuit, & illam tandem Tolosano mercatori elocavit, ut sors ejus & natalium conditio ferebat (5). *De laicis vero nullum exaltavit, immo nec voluit, quod statum suum, qui satis erat per prius infirmus, propter ipsum immutarent. Unicam enim neptem quam habebat, per plures Magnates pro conjugis petitam, eis dare expresse negavit: dicens in vulgari suo, quod non decebat talem equum hanc habere sellam. Sed demum ipsam nuptui tradidit filio unius Mercatoris simplicis Tolosæ, dotem sibi secundum statum ejusdem mercatoris constituendo.* Hæc ipsissima sunt verba Scri-

(1) Rainald. ann. 1265. num. 10.
(2) Rainald. ann. 1281. num. 3.
(3) Rainald. ann. 1322. n. 18.
(4) Can. 6.
(5) Rainald. ann. 1341. n. 3.

Scriptoris anonymi ejus vitæ, a Bosqueto publicati.

A quo eadem Scriptore litteris mandata fuit vita Urbani V. Papæ, qui & ipse maxime claruit carnalium necessitudinum fastidio & contemptu. Laicorum cognatorum neminem dignitatibus crescere passus est: opes & honorum gradus, cum undique ingererentur, abhorruit. Cum sexcentas libras annui red tus parenti ejus Rex Franciæ assignasset, restitui jussit. Cum unus illi tantum nepos esset, ab eo uxorem duci voluit filiam Mercatoris Montispessulani, qua præclarius aliquid forte suo ipse marte sperare potuisset. *De laicis nullam exaltavit, immo nec per alios exaltari permisit, In cujus evidentiam expresse recusari mandavit per patrem suum sexcentas libras renduales, quas Rex Franciæ sibi dederat ob sui favorem. Nepotem etiam suum unicum, & ad quem paterna hæreditas pertinere debebat, non cum altiori, immo nec cum æquali sibi in genere voluit matrimonialiter copulari. Suscepit namque sibi in uxorem filiam cujusdam Mercatoris Montispessulani satis simplicis sui generis respectu: quam tamen, ut creditur, ipso adhuc in minoribus existente dictus nepos minime recepisset.*

XI. Rursus in Synodo Vintoniensi anno 1308. in Anglia vetiti sunt Beneficiarii in laico fundo de bonis Ecclesiæ quidquam extruere. *Inhibemus Clericis universis, ne de bonis Ecclesiasticis in fundo ædificent laicali.* Anno 1328. (1) Concilium Londinense idem rursus prohibuit, quod ea fraude Clericorum sacri proventus ad cognatos eorum venirent, pari horum illorumque exitio. *Quamplures filiis & nepotibus suis, verum etiam concubinis per patrimonium Jesu Christi domos in laico fundo ædificare præsumunt, ad quod Ecclesiasticos proventus deportantes, dum proximis consanguineis bona Ecclesiastica congregant, iram Dei & damnationem perpetuam thesaurizant. Ne igitur istud de cetero fiat, districtius inhibemus.*

Sæculo xv. Concilium Basileense in votis illud magnopere habuit, ut in Apostolica ipsa Sede fax splendidissima accenderetur, ejus terrenorum affectuum abdicationis, qua splendere Clericos omnes decet. Ibi ergo declaratum est summos posthac Pontifices proximis suis tertio usque gradu, nec Ducatuum, nec Marchionatuum, nec summarum quarumcunque dignitatum insignia posthac collaturos (2). *Ne summus Pontifex carnalitatis trahi videatur affectu, magis quam judicio rationis, atque ut scandalis obvietur, quæ, experientia teste, sæpe secuta sunt, nullum de cetero consanguineum vel affinem usque ad tertium gradum inclusive, Ducem, Marchionem, Comitem feudatarium, emphyteutam, vicarium, gubernatorum, officialem, Castellanum alicujus Provinciæ Civitatis, oppidi, castri, fortalitii, aut loci Romanæ Ecclesiæ, nec super his jurisdictionem, seu potestatem aliquam habere, nec Capitaneum, seu conductorem gentium armatarum faciat, aut esse permittat. Ipsi quoque Cardinales summo Pontifici secus agere volenti nequaquam assentiant: quodque succedens Pontifex aliter facta prorsus retractet ac revocet.* Cum primas in hoc Concilio partes tenuerint Galli, hinc habenter, nec temere conjicimus, eamdem tunc in Gallia viguisse legem, ut nec Prælatis, nec Beneficiariis ullis copia fieret augendi, vel locupletandi proximos suos ex proventibus sacris. Nec enim alias eam summis ipsis Pontificibus occinuissent legem, si ab ea ipsi passim deviassent.

XII. Sæculo xvi. Tridentini Patres Episcopis interdixere, nequid sacrorum redituum in proximos finerent derivari, allegato etiam Apostolico Canone, qui re quavis adesse illis vetat, nisi egeant, & pro ipso egestatis suæ modo: illos denique monuere, ut carnis se & sanguinis affectibus prorsus spoliarent, cum ex ea vena corruptelæ innumerabiles in Ecclesia jamdiu exundent (3). *Omnino vero eis interdicit, ne ex reditibus Ecclesiæ consanguineos familiaresve suos augere studeant. Cum & Apostolorum Canones prohibeant, ne res Ecclesiasticas, quæ Dei sunt, consanguineis donent; sed si pauperes sint, iis ut pauperibus distribuant: eas autem non distribuant, nec dissipent illorum causa. Immo quam maxime potest, eos sancta Synodus monet, ut omnem humanum hunc erga fratres, nepotes, propinquosque carnis affectum, unde multorum malorum in Ecclesias seminarium extat, penitus deponant.* Ab Episcopis ad reliquos Beneficiarios traducitur oratio, ut & hi

(1) Concil. Angl. Tom. 2. pag. 451. 499.
(2) Seff. 25. ann. 1426.
(3) Seff. 25. c. 1.

& hi eidem obtemperare legi cogantur. *Quæ vero de Episcopis dicta sunt, eadem non solum in quibuscunque Beneficia Ecclesiastica tam sæcularia, quam regularia, obtinentibus pro gradus sui conditione observari, sed &c. decernit*. Ad Cardinales ipsos pergit mox Concilium, ut qui principem obtineant locum in Consiliis Pontificiis, & in administratione Ecclesiæ universalis, & quorum proinde in moribus enitescere debeat omnium forma virtutum, & earum maxime quibus Clerici a terrenis affectibus expediuntur. *Sed & ad sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales pertinere decernit, quorum consilio apud sanctissimum Romanum Ponteficem cum universalis Ecclesiæ administratio nitatur, nefas videri potest, non iis etiam virtutum insignibus ac vivendi disciplina eos fulgere, quæ merito omnium in se oculos convertat*.

XIII. Quod Præfectis Monasteriorum utriusque sexus instillavit documentum Concilium Cameracense, id ad Beneficiarios prorsus omnes derivari potest; qui cum nec ipsi nisi administratores sint rerum Ecclesiæ, nihil hinc utique privatas in familias convertere possunt (1). *Monet sancta Synodus Abbates, Abbatissas, & alios Monasteriorum Præfectos & Præfectas, ut sui meminerint officii, seque non esse dominos bonorum Monasterii, immo ne fructuum quidem, sed tantum dispensatores & administratores, neque se pro libito dispensare posse, sed secundum intentionem Ecclesiæ, & piorum fundatorum. Proinde valde reprehensibile esse eorum factum, qui ex bonis, vel etiam fructibus Monasterii sui ditant propinquos vel amicos suos*. Tam ad Commendatarios Abbates, ac Beneficiarios omnes permanat hæc regula, quam ad Abbates Regulares: utpote quæ naturæ ipsi bonorum Ecclesiæ sit accommodata.

Idem præcipit Concilium Remense anni 1583. Episcopis & Beneficiariis omnibus, ne quid rerum, vel proventuum Ecclesiæ propinquis impertiant, nisi pauperes sint, & levandæ tantum paupertati (2). *Et ut non familiæ tantum, sed etiam bonorum ac proventuum Ecclesiasticorum curam gerant, qualem eos habere decet, caveant diligentissime ne de Ecclesiæ bonis propinquorum facultates augeant, nisi ad eorum levandam inopiam, si penuria laborent*. Cui geminum est & illud Concilii Burdegalensis eodem anno Decretum (3). *Sciant omnino eis interdictum ne ex reditibus Ecclesiæ, qui Dei proprii sunt, consanguineos familiaresque suos locupletiores efficiant, cum id Apostolorum Canonibus adversetur. Si tamen illi rerum penuria premuntur, iis ut pauperibus, quæ necessaria videbuntur, distribuant, dummodo nihil ipsorum causa dissipent & distrahant*. Nec ab his recedebat Concilium Burdegalense anno 1581. (4) *Episcopi videant, ne de reditibus Ecclesiæ consanguineos familiaresve ditent. Sed si pauperes sint, iis ut pauperibus distribuant; nec eorum causa bona Ecclesiæ distrahant & dissipent; sed ut boni dispensatores, sicut animarum, ita rerum Ecclesiasticarum, parati sint Deo & omni poscenti rationem reddere*. Quæ omnia decreta innovata sunt in Concilio Burdegalensi anno 1624. quod ne verbis quidem ipsis abstinuit Concilii Tridentini (5). *Præcipue perpendat, reditus Ecclesiæ bona Christi & pauperum patrimonia esse. Quare videant ne ex eisdem reditibus consanguineos familiaresve suos augeant & ditent, ac nisi ut pauperibus aliquid concedant; memores se sacris Canonibus monitos esse, ut omnem humanum hujusmodi erga fratres, nepotes propinquosque carnis effectum, unde multorum malorum in Ecclesia seminarium extat, penitus deponant*. Concilium denique Bituricense anno 1584. prohibuit, ne Beneficia a quoquam proximis resignarentur, sola proximitatis contemplatione, cum id solemni Constitutione execratus sit Pius V. (6) *Cum damnet Scriptura eos, qui hæreditate possidere attentant sanctuarium Dei, vetat hæc Synodus, ne quis deinceps consanguineo Beneficium cedat, solius consanguinitatis ratione; neve hujusmodi cessiones admittantur, contra Constitutionem Pii V. de non admittendis resignationibus*.

XIV. Tam nullo erat loco, nulloque pretio apud Hadrianum VI. proximitas in dispensatione Beneficiorum, ut ubi paria erant ultro citroque meritorum momenta, extraneum proximo anteponere, referente Panuvino: *Quinimmo etiam in paribus dotibus, alienorum potius quam suorum rationem habiturus videbatur*. Cum proximorum ejus non pauci Romam advolassent spe illecti Beneficiorum ineuntis Pontificatus,

(1) Tit. 18. c. 16. (2) Tit. De Episc. c. 8. (3) Tit. 16.
(4) Tit. de Episc. n. 13. (5) Cap. 8. n. 4. (6) Tit. 36. c. 6.

tus, pedites quamprimum omnes remisit, vix etiam velle singulis donata, & quantula opus erat ad iter pecunia. Copiose de his Paulus Jovius, e quo paucula hæc carpsi (1): *Alios quoque nec remoto affinitatis gradu necessarios, qui spe celsioris fortunæ e Germania pedibus Romam venerant, mirum in modum increpavit, donatisque singulis sagis lineis, & frugi viatico, pedibus similiter in patriam redire jussit*. Unde nec dissimulabat Hadrianus ipse, superiorum Pontificum in proximos largitates, detrimenti immane quantum Ecclesiæ attulisse, *Quarum rerum testimonio; superiorum Pontificum profusam erga propinquos liberalitatem uti gravem & Reipublicæ perniciosam detestari solitus erat*.

Illud in eo Pontifice permirum, quod ubi æqua lance pendebantur merita, extraneos proximis præferret. Et tamen in eam virtutis præstantiam præiverat illi, & longo ex intervallo præiverat B. Richardus Cicestrensis in Anglia Episcopus (2). *Consanguineos suos etiam maturos & habiles ad Beneficia Ecclesiastica admittere noluit ulla ratione, sciens Pastorum Principem Dominum nostrum Jesum Christum non beato Joanni Evangelistæ ipsius cognato, sed beato Petro, sanguine illi minime conjuncto, Regni cœlorum claves tradidisse*. Piaculare fuerit prætermisisse, quæ de Marcello II. Papa narrat Spondanus ad annum 1555. Cognatorum neminem Romam proficisci passus est, ne fratrem quidem; dum Cardinalitia tantum emineret purpura, duos fratris filios Romæ secum habebat, erudiebatque instituendos, ad Pontificatus apicem evectus, nec in conspectum suum illos venire passus est, nec honoribus ullis coli. Percontantibus, annon in Palatio eos habitare vellet, abrupte sanctissimeque respondit: *Quid illis cum Palatio? Eorumne id patrimonium est?*

Hujus porro carnalium propinquitatum affectuumque abdicationis incomparabile specimen in beato Carolo eluxit. Ab ipsa tenera ætate voluit sui sibi Beneficii reditus permitti, ut in Ecclesiæ, non in privatæ familiæ utilitatem converterentur. Ubi vero Mediolanensis Ecclesiæ infulas consecutus est, adeo ex Ecclesiasticis suis reditibus defluere aliquid ad proximos passus non est, ut vel patrimonii sui reditus semper repræsentari sibi voluerit, & in sacros usus absumi, cum ipsos patrimonii fundos proximis dimitteret. Ut dignitatis aliquid novæ vel in sæculo, vel in Ecclesia illis accresceret, nunquam operam ipse suam interposuit. Testamento nihil eis contulit (3). Ex proximis aliquem Episcopatu exclusit, cui gerendo imparem intelligebat. Legibus, & substitutionibus Majorum suorum prohibitus est, ne fundos suos omne Xenodochio Majori Mediolanensi addiceret.

CAPUT XLVII. *P.4. l.4. c.16.*

An Episcopi & Beneficiarii alii testari possint in gratiam cognatorum? Quæ leges, qui usus fuerit Ecclesiæ ab anno millesimo ad annum millesimum trecentesimum?

I. Probatur sæculo XI. *Beneficiariis hæredem accessisse Ecclesiam ad Beneficiorum fructus omnes, sive testati sive intestati obirent.*

II. Ejusdem rei probationes sæculo XII. *in Anglia, ubi testandi facultatem Princeps Clericis redintegrat.*

III. Exemplum B. Hugonis Lincolniensis Episcopi.

IV. Aliqua observantur in testamenta Episcoporum, non alio consilio testari gestientium, quam ut spolium suum pauperibus adsererent.

V. Aliæ Probationes ex Conciliis.

VI. Probationes ex B. Bernardo.

VII. Probationes ex testamento Archiepiscopi Cantuariensis.

VIII. Ad sæculum XIII. *descenditur. Probationes ex libris Decretalium. Ut circa mobilia relaxari aliquid cœperit, de quibus pro arbitratu testari sinebantur Beneficiarii, quamvis & hic circumscripti sint fines aliqui.*

IX. Probationes novæ ex Conciliis Angliæ.

X. Et ex Conciliis aliorum regnorum.

XI. Novæ probationes ad annum usque millesimum trecentesimum, nil suis dimittere

(1) Rainald. ann. 1523. n. 114.

(2) Surius die 3. Apr.

(3) Gussan. L. 8. c. 28.

tere testamento Beneficiarios potuisse, ne mobilium quidem, ne in Gallia quidem.

XII. Nec secus erat in Hispania.

I. AN superstites possint Beneficiarii proximis aliquid transcribere rerum, aut redituum Ecclesiæ, superiori capite expensum est. Restat ut hic jam excutiamus an testamento aliquid legare possint. Cum vero impræsentiarum tritissimo usu receptum sit, & in Gallia potissimum, ut illis cognati succedant, non tabulis tantum testamenti editis, sed intestatis etiam, pervestigandum jam nobis est, quæ exordia fuerint, & quæ fundamenta hujus usus. A proposita mihi via & ratione non recedam, decursis perpetua serie sæculis & Christiani Orbis Provinciis.

Concilium Ravennas anno 1014. labefactatæ ut disciplinæ ejus Provinciæ succurreret, quæ annis undecim Archiepiscopo viduata gemuerat, statuit, ut res Petri Beneficiarii, quem nefarii sicarii interfecerant, & qui satis probabiliter excessisse credebatur intestatus, ad Ecclesiam revocarentur, utpote ex proventibus Ecclesiæ partæ, cum ita certissime leges, Canonesque sanxerint. *Placuit, ut sicut in Decretis sanctorum Patrum cautum est, & Romanæ legis constitutionibus statutum, ut omnes res Petri Clerici interfecti, quæ per bona Ecclesiarum, quas a sancta Ravennate Ecclesia obtinuit, sibique nullo modo conquisivit, Ecclesiæ potestati subjaceant.* Qua ex definitione constat: Beneficiarium Ecclesiæ ipsi acquisisse, quæcunque ex fructibus acquirebat Ecclesiæ, ut non posset non ad Ecclesiam devenire hæreditas sive testatus, sive intestatus iis obiisset.

Intestati persæpe moriebantur Episcopi quique sanctissimi, quod præcepissent omnia, vel pauperibus, vel Clericis elargiri ante obitum suum. Ita sane beatus Burchardus Vormatiensis Episcopus, quo hinc devolante in cœlos, Proceres qui tum aderant in cassum omnes perscrutati sunt angulos & recessus, ut thesauros ejus aliquos reperirent: vasa Ecclesiæ sacra repererunt, & tres denarios in ejus chirothecis residuos, cum cetera pauperibus omnia tribuisset. Ita enim Scriptor ejus vitæ (1): *Tunc Principes qui aderant intrantes thesaurariam & cameram, ubi pecuniam putabant recondi-tam, diligenter & angulos perscrutati sunt; & tandem scrinia librorum voluminibus plena spe pecuniæ subvertentes, vano fortunæ labore illud sunt. Nam præter thesaurum Ecclesiasticum, nec argentum ibi invenerunt; exceptis tribus tantum denariis, quos vir sanctus in vantone suo reliquit, quando alios pauperibus erogavit.* Non constabat nisi vasis & vestibus sacris thesaurus hic Ecclesiasticus, cum eum ne primoribus quidem digitis Proceres attigerint. Nemo nescit, & nos infra prolixe declarabimus, usitatissimum tunc fuisse, ut Principes, Clerici, Plebei in domos Episcoporum, & ceterorum Beneficiariorum impetum facerent, mox ut illi animam efflassent, easque expilarent. Eo sane extimulabantur Clerici & Beneficiarii omnes, ut dum vita suppeteret, Deo & pauperibus offerrent, quod sacrilegorum hominum rapacitas mox esset deprædatura.

II. Ineunte sæculo XII. Paschalis II. Papa datis ad Episcopum Augustodunensem litteris, novo robore cumulavit priscam Ecclesiæ legem, ut ne Parochi, sive superstites, sive mortali vita abituri, Ecclesiam suam possent iis fraudare bonis omnibus, quæ illam regentes comparassent (2). *Illud autem Apostolica auctoritate statuimus, ut nulli Presbytero, vel viventi, vel morienti, seu ad aliam regionem, vel quietam vitam transeunti, liceat res quas a die ordinationis suæ, in Ecclesia in qua est ordinatus conquirere poterit, auferre vel minuere; sed intacta ea, & illibata, in ipsa in qua conquisita sunt permittat Ecclesia remanere.* Ita rebus a se acquisitis Ecclesiam suam fraudare nequibat Beneficiarius, sive religiosam vitam amplexeretur, sive profecturus in longinquas regiones.

Erat tamen concessa testandi facultas Beneficiariis; sed ita certe, ut quod ex Ecclesiæ reditibus provenisset, in ejus sinum refflueret. Concilium Rothomagense anni 1189. voluit ut pro potestate sua Clerici testarentur: si intestati excederent, eorum successionem Episcopum in opera pia expenderet. *Statuimus, ut testamentum Clericorum inviolabiliter observetur; & ut bona Clericorum, qui intestati decedunt, per manus Episcoporum in bonos usus distribuantur.* Ejus Diœceseos Constitutiones Synodales his deinceps consentaneæ semper fuere. Anno 1136. solemni diplomate Stephanus

(1) Baron. ann. 1026. n. 4.

(2) Epist. 38.

phanus Angliæ Rex Ecclesiæ libertates confirmavit. In iis id quoque annuebatur, ut si Episcopi, Abbates, Clerici testamenta conderent, quæ rationi & legibus nihil obstreperent, ea rata haberentur. Si intestati vero abirent, in legata pia distribuerentur eorum res, ad eorum animæ sempiternam salutem, perinde ut Clerici ejusdem Ecclesiæ æquum censerent (1). *Si quis Episcopus, vel Abbas, vel alia Ecclesiastica persona, ante mortem suam rationabiliter sua distribuerit, vel distribuenda statuerit firmum manere concedo. Si vero morte præoccupatus fuerit, pro salute animæ ejus, Ecclesiæ consilio eadem fiat distributio.*

Cui statuto ut lucis aliquid aspergatur, paulo res ea altius repetenda est. Primus enim omnium Rex Willelmus Ruffus Angliæ Rex, Willelmi Nothi filius & successor, spolia morientium Episcoporum invadere cœpit & fructus omnes vacantis Ecclesiæ. Ita nihil erant Prælatorum testamenta tum quidem. Stephanus Rex mox alterius cum esset prosapiæ, Clericorum sibi statim animos devincire studuit, restituta in integrum pristina testandi libertate, de bonis etiam Ecclesiasticis, vetitoque ne fiscus interveniret. Ea vero clausula, quæ intestatorum Clericorum res jubet in opera pia expendi, æternæ eorum saluti profutura, perspicue insinuat, si testati fuissent, non aliter ex officio testaturos fuisse Clerico ipsos. Inopino enim casu prohibente, ne ultimas suas prodant voluntates, supplet lex, & disponit quod ab illis disponendum fuerat. Ex quo & illud emicat, ubi a Rege confirmatur testamentum Clerici, *qui sua rationabiliter disposuerit*, eo approbari testamenta Canonicis regulis accommodata, quibus prohibetur, ne nisi in pauperibus & Ecclesias reditus Ecclesiastici expendantur. In ejusdem Constitutionis Regiæ posterioribus Capitibus memorantur vacantes Ecclesiæ, quarum jura Regaliæ a Majoribus suis usurpata relaxat Rex.

III. Ejus autem rei invictissimum suppeditabit nobis documentum B. Hugo Lincoliensis Episcopus. Cum supræma instaret hora, monitus est a suis, ut testamentum scriberet, ut moris erat. Respondit porro ipse, perantiquam esse sane eam consuetudinem, sed ab ea se semper abhorruisse. Nec enim sibi quidquam esse, quod non esset suæ Ecclesiæ. Ne sua tamen fiscus raperet largiri se pauperibus ea omnia, quæ hactenus possidere visus fuerat (2). *Admonitus etiam ut testamentum pro more faceret, Tædet me, inquit, hujus consuetudinis, jam passim in Ecclesiam introductæ. Nec habui quidquam, nec habeo, quod non sit Ecclesiæ, quam regendam suscepi. Attamen ne fiscus rapiat, pauperibus tribuatur totum, quod videor possidere.* Hinc liquet 1. usus jam vulgatissimi fuisse, ut Prælati testamenta conderent ante obitum suum. 2. Displicuisse eum usum viris sanctissimis. Quod cum penes eos non sit nisi depositum & dispensatio rerum Ecclesiæ, non proprietas, minus hæc consentiunt cum facultate testandi. Donationes & testamenta, eorum sunt, qui dominium & proprietatem obtinent rerum. Dispensatorum sunt distributiones rerum sibi commendatarum, & rationum libri in quos accepta & expensa retulerunt, si reddendis rationibus obnoxii sunt, sicut & Concilio Provinciali rationes fecisse Episcopos non semel supra diximus. 3. Etsi testandi more minus probaret, ei se tamen accommodavit B. Hugo Lincolniensis Episcopus, ut ne, quod sæpe factitabatur, intestati Antistitis bona invaderent Regii fisci Ministri. Est autem simillimum veri complures & alios Episcopos, B. Hugoni consentientes, improbasse & ipsos testamenta Episcoporum, & ei tamen servire voluisse consuetudini, ut viam præsecarent vel populi rapinis, vel Clericorum contentionibus, vel temporalium dominorum aviditati prædandi. 4. Nihil ergo a Stephano Rege Ecclesiæ conducibilius decerni poterat, quam ut polliceretur, testamenta Beneficiariorum rata fore; & intestati si excederent, fore ut quæ relinquerent bona, ad illos transmitterentur, expensa videlicet in eleemosynas, quæ illis æternum prodessent.

IV. An autem hæc testandi libertas Clericis restituta, quo eorum superflui & redundantes proventus Ecclesiæ cederent, aliter ceciderit, & adhibita sit ad eos in carnales necessitudines derivandos; id vero mox aperiemus. Nec illud tamen hic prætereundum, quod narrat Matthæus Paris, ad annum 1200. Joannem Angliæ Regem rum affuisse, cum animam exhalaturus esset sanctissimus hic Episcopus Hugo, testamentum ejus confirmasse, & pari se robore firmaturum ostendisse, testamenta Præla-

(1) Synod. Rothom. pag. 273. 285. 233. Conc. Angl. Tom. 2. p. 38.

(2) Sur. die 17. Nov. c. 16.

latorum omnia, quæ pari & ipsa æquitate fulgerent. *Ad viri Dei prædicationem testamentum ipsius confirmavit, & in Domino promisit, quod de cetero rata haberet testamenta rationabilia Prælatorum*. Idem narrat & Rogerius. At Willelmus Nenbrigensis non potuit non dolere vicem Archiepiscopi Eboracensis Rogerii, qui opes infinitas cum acervassent, nec ante pauperibus, Ecclesiis domesticis, proximis distribui mandavit, quam apperente jam morte. Mox enim ut ille efflavit animam, omnia Rex invasit, thesauros omnes diu reconditos causatus ad Regium jus & fiscum traduci. *Dicens thesauros a quocumque usque ad mortem repositos, solius Principis in bonis esse*. Quo terrifico commonentur exemplo Clerici, ut ne suos nisi in cœlis thesauros recondant (1). *Quod utique judicio Dei actum est, ut ceteri terreantur exemplo, discantque thesaurizare sibi thesauros in cœlo, ubi scilicet fur non irrepit, nec prædo irrumpit*.

V. In Concilio III. Lateranensi anno 1179. habentur non pauca, quibus & illuminentur hæc, & confirmentur. Ingrati & immemoris animi reos agit Concilium eos omnes, qui Ecclesiæ bonis & Beneficiis suffarcinati, illam omni ope successione sua fraudare moliuntur (2). *Cum in officiis caritatis illis primo teneamur obnoxii, a quibus nos beneficium cognovimus accepisse, e contrario Ecclesiastici quidam Clericis; cum ab Ecclesiis suis multa bona perceperint, bona per Ecclesias acquisita in alios usus præsumunt transferre*. Mox convenienter Canonicis institutionibus declarat Concilium, res omnes Beneficiariorum ad Ecclesiam devolutum iri, sive testamenti aliquid scripserint, sive excesserint intestati. *Hoc igitur quia & antiquis Canonibus constat esse inhibitum, nos etiam nihilominus inhibemus. Indemnitati itaque Ecclesiarum providere volentes, sive intestati decesserint, sive aliis conferre voluerint, penes Ecclesias eadem bona præcipimus remanere*. Non displicet Concilio testamenta edi a Clericis; sed sive testantium, sive intestatorum res ad Ecclesiam, ex qua derivatæ sunt, necesse est revocari. In priorem tomum Angliæ vetustiorum Scriptorum (3) relata est Concordia inter Clerum & Nobiles Neustriæ inita, anno 1190. qua sancitur, ut ne ad intestatorum quidem Clericorum successionem aspirent quavis ex parte laici. *Nihil pertinet ad sæcularem potestatem, sed Episcopali auctoritate in pias causas distribuentur*. Quod omnino concinit cum Concilio Lateranensi.

Nec in hoc Concilio mobilia ab immobilibus sejunguntur. Omnia in Ecclesiæ penu, unde influxere, revolvi necesse est (4). *Penes Ecclesias eadem bona præcipimus remanere*. In Constitutionibus Synodicis Odonis de Soliaco Episcopi Parisiensis, Parochis expresse prohibetur, nequid immobilium suorum alteri quam Ecclesiæ suæ legent, mobilium vero mediocria legata vel permittuntur, vel non valde prohibentur. *Similiter præcipitur Presbyteris, quod immobilia de bonis Ecclesiæ acquisita, Ecclesiis suis tantummodo legent. Nam de jure aliud facere non possunt. De mobilibus vero suis rationabile faciant legatum*. Apparet hoc decreto immobilia Beneficiarii omnia Ecclesiæ addici, mobilia vero ex parte saltem aliqua, reliqua mobilium parte vel servis dispartienda, vel Ecclesiis aliis in opera pia.

VI. His accedet Bernardi testimonium, sui temporis morum callentissimi, quo testabantur Episcopi, ut pauperibus & Ecclesiis res suas certius vindicarent. Immortali vero memoria & laude censuit Bernardus dignum Attonem Trecensem Episcopum, qui gravi conflictatus morbo, ex quo tamen postea recreatus est, non testamentum ille quidem scripsit, quod plerique solent, qui pauperibus testamento dant, quæ fugiente vita, & ipsa sibi affugere necesse est: sed rem suam totam in pauperes omnino effudit, supervixitque voluntaria clarissimus paupertate (5). *Non expectavit mortem quando jam nes dare, nec retinere in sua haberet potestate; quod utique multi faciunt, quorum utique testamentum nonnisi in mortuis confirmatur; sed adhuc inter spem vitæ metumque positus mortis, vivens libensque dispersit & dedit pauperibus, ut justitia ejus maneret in sæculum sæculi*.

Est & aliud apud Bernardum memorabilius (6). Singulari vir pietate & sapientia præditus, extrema decumbens ægritudine, & jam non satis sui compos, ad domesticos quodam ita circumventus est, ut testamento subscriberet, quo Ecclesiæ suæ non multum, pauperibus perparum largiebatur,

(1) L. 3. c. 5. (2) Can. 15. (3) Pag. 626. (4) Cap. 31. Synod. Paris. p. 27.
(5) Epist. 276. (6) Ibidem.

batur, totum nepoti, quem & Romam pergere jubebat, ejus testamenti confirmationem a sede Apostolica expugnaturum. Pontificatus apicem tunc gerebat Eugenius III. ad quem litteras tunc Bernardus dedit, iræ & indignationis plenissimas, ut his iisdem flammis Pontifex incenderetur. *Cur pauperibus & Ecclesiis aut parum, aut nihil daret, nepoti suo carnali adolescentulo inutili sæculari, totum pene quod acquisierat mensæ Episcopali, Stephano suggerente & sollicitante dimisit, &c. Cum in morte stupidus esset & turbatus, iste eum fecit mori pene intestatum*. Cassum, irritumque habet Bernardus hoc testamentum, ubi ait, rem ita habendam, acsi Episcopus obiisse intestatus. Quin & ibidem adjicit Bernardus, ne sæcularium quidem nequissimis id videri, aut dici posse Episcopi testamentum. *Quis credat virum sanctum, spiritualem, si sapuit, si compos sui fuit, testamentum tale fecisse? Quis vel sæcularissimus hoc diceret Sacerdotis testamentum?* Compellat denique Pontificem vir sanctissimus, ut testamentum rescindat, quo tota offenditur Ecclesia. *Tu ergo serve Dei, qui tenes gladium Petri, amputa confusionem opprobrii a Religioni, scandalum ab Ecclesia, crimen a persona*. Hæc nos iterum iterumque inculcasse non piget.

VII. Inter Epistolas Joannis Salisberiensis duæ sunt Theobaldi Archiepiscopi Cantuariensis. Altera continetur ejus testamentum, altera vero ad Regem perscripta est, ut ab eo id confirmetur, quo mobilia sua omnia pauperibus erogat: utque eam in rem litteras det ad Ministros regios: certum illum faciens, quæ pauperibus legaret, nulli usui esse posse Regi, a se vero vibratas anathematis diras in eos omnes, qui testamenti executioni intercederent (1). *Residuum bonorum meorum mobilium, quæ usque ad exitum, pro incerto vitæ, diuturnitate viæ in usu visa fuerant conservanda, sicut Deus inspiravit, post exitum vitæ præcepi pauperibus erogari. Illos qui fraudem committent, aut qui quominus pro salute mea & vestra & liberorum vestrorum erogentur, impedient, anathemate jam promulgato condemnans. Ratam habete, si placet, dispositionem meam, eam transmisit ad Officiales vestros; patentibus litteris confirmate. Neque enim quidquam auri superest pauperibus, vobis nullo erunt emolumento vel minimo*. Testamenti autem verba ejusmodi sunt (2): *Nostra quidem voluntas est, & quæ Domino auctore nunquam mutabitur, ut residuum bonorum nostrorum mobilium, quæ propter necessitates domesticas, & diuturnitatem languoris usque ad exitum vitæ diximus conservanda, in usus pauperum omnino cedant*.

Illud hic certissime animo commendari prorsusque infigi par est, opulentissimum, amplissimumque Præsulem causas venari excusationis & tantum non ipsum sui suppudere, quod ad extremam usque horam servarit bonorum suorum partem mobilium, nec jam olim diu ea pauperibus essent distributa. Hinc colligitur alteram jam ante mobilium partem ab eo pauperibus erogatam fuisse; & totam illam sarcinam incunctanter excussurum fuisse, nisi aliqua superesse necessum fuisset, ad alendam familiam, & ad morbi expensas. Tum ille anathemati eos subjici, qui hujus testamenti executioni obstrepent: qui opem ei exequando impendent, eos quadraginta dierum Indulgentiis donant. Hinc liquet anno proposito testari solitos Episcopos, quam ut pauperibus sua adfererent mobilia, eosque eliminarent qui velut in opimam prædam impetum faciebant in Episcoporum ceterorumque successiones Beneficiariorum.

VIII. Sæculi XII. finem, at XIII. initium faciemus a libris Decretalium, quæ desinente XII. fere publicatæ sunt. Velut ex Concilio Pictaviensi ibi refertur, nec Clericos posse, nec laicos ex Beneficiariorum successione vel tantillum delibare, etsi propinqui sint (3). *Ut nullus de Clero, sive populo Ecclesiastica bona jure consanguinitatis sibi requirat habenda*. Jubetur Parochus Ecclesiæ suæ adscribere quidquid ab eo semel ordinato adquisitum fuerit (4). *Ut unusquisque Presbyter res, quas post dies consecrationis adquisierit; propriæ Ecclesiæ relinquat*. Ex Concilio quodam Toletano constituitur, ut Beneficiarii, si quid Ecclesiæ suæ adjecerint, aut meliorem in statum restauraverint, eo dum vita superat; perfruantur: at testamento, vel quocunque alio modo transferre in alios non possint, quod Episcopi fit eis in hæc etiam successorem designare (5). *Post suum discessum Ecclesiæ restituat, nec testamentario*

(1) Ep. 54. (2) Ep. 57. (3) L. 3. tit. 5. c. 1.
(4) L. 3. tit. 25. c. 3. 5. (5) L. 3. tit. 26. c. 1.

rio aut successorio jure cuiquam hæredum postheredumve relinquat, nisi forsan cui Episcopus pro servitiis ac præstatione Ecclesiæ largiri voluerit. Ex Epistola Gregorii Magni sancitur, si Episcopus Ecclesiæ suæ tertiam partem successionis suæ legaverit, reliquum bessem cognatis, cogendos esse cognatos, ut iis contenti sint, quæ Episcopus ante ordinationem suam possedisset; quod Ecclesiæ juri parta sint, quæ exinde parta sunt omnia: *Quidquid ipsum habuisse patuerit, a qualibet persona detineri nullatenus patiaris, nisi hoc solum, quod eum ante Episcopatus ordinem habuisse constiterit. Quidquid in Episcopatus ordine ipsum adquisivisse cognoveris, in ejusdem Ecclesiæ dominio conservetur*. Decreta illa duo superius a nobis commemorata Concilii Lateranensis III. & Alexandri III. Papæ, his Decretalium intexta sunt libris (1), iisque decernitur non posse Clericos de bonis testari iis, quæ Ecclesiasticis ex proventibus sibi peperere. *De bonis per Ecclesiam acquisitis Clerici testari non possunt*. Sed quanquam ne de mobilibus quidem testari possint, possunt tamen apperente mortis tempore aliquid inde in eleemosynas erogare. *Moderatam eleemosynam de bonis per Ecclesiam acquisitis Clerici facere possunt, etiam in ægritudine constituti*. Diximus hinc emoliri cœpisse priscum vigorem Canonum, ut testari de rebus mobilibus fas esset. Gliscenti ei indulgentiæ ab Alexandro III. restitum est, a quo concessum tantummodo illud est, ut moderatæ inde fierent eleemosynæ. *Non ratione testamenti, sed ratione eleemosynæ*. Dissertissime declaratur posse Clericos de bonis patrimonii testari, non posse de iis quæ ex rebus & reditibus Ecclesiæ accesserint (2). *Licet Clerici de his, quæ paternæ successionis, vel cognationis intuitu, aut de artificia sunt adepti, seu dono consanguineorum, aut amicorum, non habito respectu ad Ecclesiam, pervenerunt ad ipsos, libere disponere valeant; de his tamen quæ consideratione Ecclesiæ perceperunt, nullum de jure possunt facere testamentum*. Rursus ab eodem Alexandro III. pronunciatur Lateranensis Canon, quo vetantur Beneficiarii de bonis testari per Ecclesiam acquisitis, ad mobilia peræque atque ad immobilia pertinere. *Respondemus quod generaliter bona qualibet per Ecclesiam acquisita, ei debent juxta Lateranense Concilium post adquirentis obitum remanere*. Sed in crimen trahi non posse consuetudinem, qua fas est inde aliquid erogare in pauperes, in Cœnobia, in servos. *Consuetudinis tamen non est improbandæ, ut de his pauperibus & religiosis locis, & his qui viventi servierant, sive sint consanguinei, sive alii, aliqua juxta servitii meritum conferantur*.

Ita ergo jure, ita consuetudine cavetur. Jure servantur & vindicantur Ecclesiæ tum immobilia, tum mobilia Beneficiarii omnia per Ecclesiam parta. Consuetudine cui jus ipsum diserte subscribit, permittitur ut aliquid mobilium dispergant in Ecclesias, in pauperes, in servos, quo servorum grege possunt & proximi aliqui contineri. Hæc certe consuetudo, cui jus ipsum inter exordia sui suffragabatur, utpote intra modum se cohibenti, nec extra circumscriptos limites spatianti: hæc, inquam, consuetudo jam modi & finium horum impatiens, ita usu postea invaluit, valetque etiamnum, ut jure Decretalium nusquam dici possit fuisse confirmata.

Quin & ex Concilio Alteimensi in libris Decretalium edicitur, si Presbyteri, Episcopi, ceterique Clerici ante obitum suum de bonis hæreditariis suis nihil statuerint, Ecclesiam illis ab intestato hæredem futuram (3). *Si ante obierint, altari cui serviunt, omnia sanctificentur perpetuo, & in jus Ecclesiæ tradantur*. Ei capiti Rubrica & Glossa Clausulam addidere a textu ipso valde alienam, qua videlicet decretum illud ad Clericos arctatur, quibus nulli sunt proximi, & qui intestati obeunt. *Si decedat intestatus, & non habet consanguineos*. Sed quam consentit hoc additamentum iis temporibus, quibus & Rubricæ & Glossæ conscriptæ sunt: tam immaniter dissentit ab ipsius Canonis sententia, & ab usu eorum temporum & locorum, quibus conscriptus est, adeoque & a temporibus iis, quibus sub Gregorio IX. libri ipsi Decretalium orbi Christiano promulgati sunt. Ejus rei documenta & promsimus hactenus non pauca, & depromenda rursus occurrent alia. Magna hinc & hinc contentione de intestatorum successionibus certabatur, erantque Ecclesiis causæ justissimæ in eos, quos suis saginaverant beneficiis, & quos quasi regni sui & disciplinæ alumnos habebant.

Inte-

(1) Cap. 7. 8. (2) Ib. c. 9. 12. (3) L. 3. Tit. 27. c. 1. 2.

Inteſtati Parochi mox ibidem ſucceſſio in partes ſcinditur quatuor: Epiſcopo, Eccleſiæ, pauperibus ſua cuique quarta pars addicitur; quarta reſidua cognatis, ſi qui ſint: ſi nulli ſint, Epiſcopo. Hoc certe decreto, quod tanquam Concilii Triburienſis laudatur, non exprimitur, hæreditariis, an Eccleſiaſticis ex rebus emerierit hoc peculium. Ab Innocentio III. Epiſcopus Altiſiodorenſis evicit, ut in poteſtate & arbitrio ſuo haberet res Canonicorum & aliorum Beneficiariorum, qui nullas ſcripſiſſent teſtamenti tabulas, & ita videre deſiiſſent (1). *Cum de benignitates Sedis Apoſtolicæ tibi ſit indultum, quod ordinatio rerum Clericorum ab inteſtato decedentium, in tua diſpoſitione permaneat, &c.* Difficile dictu eſt, cur interponeretur Sedis Apoſtolicæ auctoritas ad inteſtatorum ſucceſſiones adeundas; niſi concertationes diutinæ, & non ſemel cruentæ eorum qui huic prædæ inhiabant, Epiſcopum cogerent præſidium ſibi arceſſere Sedis Apoſtolicæ, ut ſopiri lites brevius, defuncti res certius Eccleſiæ ipſius vindicari poſſent.

IX. Ita decurſis Decretalium libris, jam tempeſtivum erit ad perpetuam nos referre ſeriem hiſtoriamque teſtamentorum ſæculi XIII. Conſtitutiones Synodicæ Epiſcoporum Angliæ anno 1217. & 1220. ita ſanciebant, ut ne Laici teſtamenta ſcriberent, niſi præſente Parocho, qui eos hortaretur, ut ſtipis aliquid legarent Fabricæ Cathedralis Eccleſiæ: ne Clerici etiam teſtamenta ſcriberent manibus Laicorum: legarent & ipſi aliquid Eccleſiæ Cathedrali: ne denique Beneficiariis fas unquam eſſet in fundo laico quidquam conſtruere, & in id proventus Eccleſiæ conferre. In Concilio Oxfordienſi anno 1222. *ad perpetuam damnationem* ſemetipſos demergere dicti ſunt, qui filiis vel nepotibus domos extruerent, aut qui in eas congererent fructus Beneficiorum ſuorum, qui omnino in pauperum alimenta converti debent (2). *In quibus Eccleſiarum proventus, & bona Eccleſiæ pauperum uſibus deputata congregare præſumunt:* ſive qui pecunias ad hæc & expenſas ſuppeditarent. *Sed nec etiam pecuniam miniſtrent ad ejuſmodi*. Innovatum eſt in Synodo Vorceſtrenſi anno 1270. ejuſmodi decretum, confirmatumque mox eſt ſtatutum Epiſcopi prædeceſſoris. Si Parochus diem obiret poſt feſtum Annuntiationis, conſcripto ante teſtamento, ejus anni fructus ejus juris fore. Si inteſtatus vero obiret, res ejus omnes in poteſtatem Epiſcopi venturas, qui & æs alienum exſolveret, & pia quævis opera defuncto Parocho profutura curaret (3). *Si de his qui deceſſerint inteſtati ſic duximus ordinandum, ut de decimis & omnibus bonis eorum quæ tempore mortis inventa fuerint, diſponat Epiſcopus, ſecundum quod viderit expedire; convertens ea in ſolutionem debitorum defuncti, ſi quæ fuerint, & alios pios uſus, ſecundum quod pie viderit faciendum.*

In Synodo Exceſtrenſi cum diſerte pronuntiatum eſſet, Beneficiariorum omnia bona pauperibus diſtribuenda eſſe ubi modice ſuis ipſis neceſſitatibus conſuluiſſent, ut qui pauperum ſint proviſores: *Et licet Eccleſiarum quidquam ſuæ vitæ neceſſitati eis ſuperfuerit de patrimonio Jeſu Chriſti, in uſus pauperum, quorum diſpenſatores exiſtunt, teneantur ex debito erogare;* mox omnia revocantur dona & legata in concubinas facta, toleratis, ſiquæ in alios fecerint. Quod convenienter modis limitibuſque ſupra declaratis interpretandum eſt. In eadem Synodo illud expreſſum eſt, ſi poſt mediam Quadrageſimam Parochi diem extremum obirent, de fructibus anni ſequentis teſtari eos poſſe; at ſi inteſtati morerentur, res redituſque eorum arbitrio Epiſcopi diſpenſatum iri, ad exſolvenda debita, ad reparationes Eccleſiarum, & in opera pia, quorum illis merces accreſcat. Diſerte autem confirmatur in hac Synodo, ubi Epiſcopus ita partitur bona inteſtatorum, id præſtare, quod teſtamentum juxta leges & Canones præſtaturum fuiſſet. *Idem fiat ſi ante prædictum tempus quemquam contigerit decedere inteſtatum, ut in utroque caſu teſtamenti & executorum faciamus ſuppleri defectum*. Confirmata ſunt & in Synodo Ciceſtrenſi teſtamenta legitima Clericorum, præter legata in concubinas. Poterant hæ quidem earum eſſe numero & ſorte, ut per Canones liceret aliquantulum rei eis legare; ſed deteſtandæ impudicitiæ ergo, ſpes illis qualiſcunque in res Eccleſiæ ſuccedendi amputatur. Conceditur denique in eadem Synodo, ut Clerici reſidentes, aut Epiſcoporum obſequiis affixi, vel litterarum ſtudiis operam dantes, quocunque anni

(1) L. 5. tit. 40. c. 10. (2) Conc. Angl. tom. 2. p. 155. 180. 186. 252. 255. 368. 374. 389.
(3) Can. 37.

anni die vivere desinant, de ejus anni proventibus testari possint.

X. His iisdem statutis, ut apparet, locus erat & in Gallia, & in reliquis orbis Christiani Provinciis. Anno 1227. (1) professus est Episcopus Augustodunensis, nihil sibi juris esse in successiones Canonicorum sancti Symphoriani, & Parochorum eis obnoxiorum, quod ei juri a superioribus Episcopis renuntiatum esset. *Inspectis diligenter privilegiis dominorum Episcoporum.* Hæc privilegia non spectabant nisi ad successiones intestatorum. Concilium Turonense anni 1239. vetuit ne quid unquam Beneficiarii legarent luxuriæ suæ consortibus, vel earum proli (2). *Ne quis Beneficiatus Clericus, vel in sacris Ordinibus constitutus, aliquid præsumat filio spurio, seu propriæ etiam concubinæ in ultima voluntate legare. Quod si fecerit, non valeat: sed Ecclesiæ applicetur.* Concilium Coloniense anni 1266. anathema illisit Nobilibus laicis, qui Clericos & Beneficiarios testari prohibebant, ut eorum post mortem in spolia invaderent. Placet Concilio, tota ut libertate Clerici de rebus suis testantur (3). *Statuimus, ut nullus laicus, cujuscunque dignitatis vel conditionis existat, de bonis Clericorum sicut in vita, ita & in morte, testamentum suum faciendi, & de rebus suis disponendi per se, vel per alios quibus hoc commiserit, liberam habeat facultatem. Et illos qui contra hoc statutum de bonis & rebus Clericorum decedentium ausu sacrilego se injecerint, nisi sint ipsorum Clericorum manu fideles, seu ultimarum executores voluntatum, ex nunc sententiam excommunicationis innodamus.*

Hac ergo ratione certavit Ecclesia pro libertate testamentorum Clericis & Beneficiariis propugnanda, non quod eorum successione pauperes fraudarentur, sed ut ab ea deprædanda sæculares propulsarentur Principes. Eodem æstu efferbuit Concilium Viennense in Patronos, sive laicos, sive Clericos, & in alios Laicos, qui in intestatorum hæreditates Clericorum protinus irruebant (4). *Ad aures nostras per clamosam multorum insinuationem pervenit, quod Patroni Ecclesiarum, tam Clerici, quam Laici, Advocati, & Judices, & præcones bona decedentium Clericorum occupant, volentes sibi ab intestato succedere, pro sua voluntatis arbitrio, non judicio rationis.* Mox intentata excommunicatio est prædatoribus his omnibus rerum sacrarum. Anno 1279. iisdem pœnis seviebat Concilium Budense in Hungaria, in eos qui pari audacia in Episcoporum spolia baccharentur. *Statuimus quod ad bona decedentium Episcoporum, seu Episcopatuum, & aliorum inferiorum Prælatorum, sæcularium, seu Religiosorum, Monasteriorum, vel aliorum Ecclesiarum vacantium nullus laicus, quantæcunque & cujuscunque sit altitudinis, existentiæ, conditionis vel status, manus suas extendi faciat vel permittat, bona hujusmodi auferendo, aut etiam occupando, occasione jurispatronatus, vel alio quocunque prætextu.*

Anno 1281. Concilium Salisburgense anathemata etiam & interdicta vibravit in eos (5) *qui bona invadunt decedentium Clericorum.* Anno 1287. (6) inter Archiepiscopum Lugdunensem & Episcopum Augustodunensem concordia inita est, ut si alter eorum testamento scripto obeat, alter omni ope connitatur ad ejus executionem. Si intestatus excedat, Procuratores a Capitulo designati, restitutionibus & debitis satisfacient, & mercedibus servorum, reliqua mobilia successori serventur.

XI. Supersunt porro & invictissima documenta, quæ persuadeant usque ad annum 1300. priscos Canones & Decreta juris Canonici novi vigorem pristinum illibatum retinuisse, nec Clericos potuisse, sive integra valetudine, sive testamento, mobilium etiam suorum quidquam legare, nisi Ecclesiæ, vel pauperibus; nec proximos suos donare potuisse, nisi ut inopes, & pro inopiæ modo, vel obsequii, quod ab illis sibi præstitum esset. Id approbabimus primum ex Synodo Diœcesana Coloniensi, ubi interdicitur Clericis, ne proximis donent, sive testamento, vel alias immobilia Ecclesiæ suæ, vel mobilia ejusdem reditibus acquisita. Eleemosynæ tamen aliquid erogare sinuntur eo modo, eaque cautione, quæ ad fastidium usque jam inculcata est (7). *Clerici bona, maxime immobilia & quæ per Ecclesiam sunt adepti, sive per modum testamenti, sive alias, non transferant ad filios vel nepotes, aut ad alios suos*

(1) Recueil pour l'histoire de Bourgogne p. 410.
(2) Can. 7.
(3) Can. 7.
(4) Can. 49.
(5) Can. 15.
(6) Spicil. tom. 8. pag. 256.
(7) Can. 5.

suos consanguineos, sed relinquant ea Ecclesiæ, a qua sunt profecta. Sed intuitu eleemosynæ, pauperibus, religiosis & piis locis, & illis qui ipsis servierunt, sive consanguinei sint, sive alii, aliqua juxta servitii meritum de mobilibus dare possunt. Mox ibidem eis conceditur, ut pro arbitrio suo legent ac dispensent hæreditarias res omnes, & quas sibi sua ipsi industria adjecere, *non ex bonis Ecclesiasticis*. Denique excommunicatione hic percelluntur Clerici, qui mobilia Ecclesiæ cognatis relinquerint, dederintque. *Excommunicamus, & excommunicatos denuntiamus omnes Clericos, qui bona mobilia Ecclesiarum filiis, suis, nepotibus, vel consanguineis, seu aliis conferunt, vel in ipsos transferunt, vel ab Ecclesia alienant, sua propria voluntate, & sine consensu nostro*. Quibus extremis verbis illud videtur innui causas incidisse & molestias temporum singulares, ubi æquum & consultum esset, ut paulo liberalius quam Canone sinerent, proximi a Clerici donarentur; sed ne fascinatio nugacitatis & concupiscentiæ illuderet, consilium & assensum Episcopi interponendum fuisse.

Mox exardescit eadem Synodus in dominos & Magistratus temporales, qui confestim irruebant in spolia morientium Clericorum, & in fructus vacantium Ecclesiarum, sive intestati, sive testamento scripto excessissent (1): *Sed quia nonnulli terrarum domini, Judices & alii Officiarii laici bona Clericorum nostræ Diœcesis, decedentium ex testamento, vel ab intestato, auctoritate propria & violente rapiunt, occupant & arrestant in præjudicium Ecclesiasticæ libertatis, quominus decedentium ultima voluntas pro salute animarum eorundem decedentium valeat adimpleri: nos tam præsumptuosos excessus corrigere volentes, monemus omnes Nobiles, Judices terræ, Advocetos, terrarum dominos & laicos quoscunque, ne deinceps talia attentare præsumant. Contrarium facientes ipso facto excommunicamus*. Nihil expressius dici potuit, ut constaret, non alio consilio & fructu Ecclesiam fuisse connixam ad testandi libertatem defendendam Beneficiariis, dispensatoribus alioqui & administratoribus meris indebitam, nisi ut eorum superfluæ & superstites res omnes pauperibus adhærerentur, adversus tot undique incurrantes deprædatores.

In Synodo Bajocensi anni 1300. non sinuntur Parochi de immobilibus Ecclesiæ suæ per Ecclesiam acquisitis testamenta condere, aut donationes, nisi ut Ecclesiæ suæ ea addicant; *De jure enim aliud facere non possunt*. Vigebat ergo tunc jus illud Canonicum etiam in Galliis. At vero *de mobilibus rationabile facere possunt testamentum*. Ea erat usitatissima verborum formula, quibus indigitabantur supra sæpius jam explanatæ & tunc frequentissimæ Decretalium de his leges. Quibus illud additur, *ut domus utensilia successoribus suis relinquantur, saltem quod eis sufficiat competenter*. Sed longe majori, & qua major ne optari quidem possit diligentia, rem eam totam enucleavit Synodus Nemausensis anno 1284. ut & hinc etiam perdiscas, qui tunc mores essent Ecclesiæ Gallicanæ. Ibi quippe diserte pronuntiatur bona Clericorum Ecclesiæ occasione quacunque acquisita, nusquam retineri, nusquam usurpari abs laicis posse, quod ea sint Ecclesiæ bona. *Illud irrevocabiliter observetur, ut bona decedentium Clericorum, quæ occasione Ecclesiæ fuerint acquisita, nullus præsumat laicus occupare, aut illicito retinere, sed ad utilitatem Ecclesiæ conserventur, cujus intuitu fuerant acquisita*. Ex regula & rigore juris nihilo plus mobilia, quam immobilia hujusmodi ad alios possent, quam ad Clericos devolvi; sed consuetudine quam Ecclesiæ indulgentia & humanitas toleravit, sinuntur ex eis Clerici aliquid impertiri pauperibus, locis piis, servis, servata moderatione. *Licet autem mobilia per Ecclesiam de jure in alios pro arbitrio Beneficiati Clerici morientis transferri non possint, consuetudinis tamen est non improbandæ, ut de bonis mobilibus ipsarum, pauperibus & locis religiosis, & aliis qui Clerico Beneficiato viventi servierant, sive consanguinei sint, sive alii, juxta servitii meritum conferantur ab ipso infirmo, vel a successore suo solvantur, sive reddantur, secundum quod infirmus moderate duxerit ordinandum*. Si Beneficiario bona sint patrimonialia, vel industria, ingenio & labore parta, ea pro libitu suo ad cognatos suos traducet; at si vel cognati ei sint nulli, vel intestatus obeat, Episcopi erit de rebus ejus omnibus disponere. *Si vero nulla ratione, vel dispositione facta de bonis suis decedentes Clerici, consanguineos, vel* Ec-

(1) Can. 13.

Ecclesias, *seu Beneficia non habuerint*, *bona ipsorum debent arbitrio sui Episcopi ordinari*. Quæ extrema memorabilis cum primis clausula est, ex qua constat, si Clerico cognati non essent ulli, & intestatus obiret, patrimonium ejus in jus Ecclesiæ concessisse; in jus vero Episcopi, si nihil Beneficii habuisset, ut de iis Episcopus decerneret, quæ pietati & Canonibus essent consentanea. Caput denique illud est, omnia Beneficiariorum bona subductis necessariis Clerici ipsius expensis, ad jus Ecclesiæ devolvi. *At quidquid habent Clerici de bonis Ecclesiasticis*, *deductis expensis honestis & necessariis*, *pauperum debet esse*.

XII. Nec illaudata nobis abibit Hispania. Nec enim ab ejusdem disciplinæ tenore aliena erat illa. Anno 1268. (1) cum Episcopi Lusitaniæ bene multis & amarulentis querelis interpellassent Clementem IV. Papam adversus Dionysium Lusitaniæ Regem, responsis & pollicitationibus suis, tum Pontificem, tum Episcopos suos Rex demulsit. Inter varia querelarum capita illud erat numero vigesimum nonum, quod Ministri Regii, legata pia Clericorum, bona, spolia invaderent (2). *Quod nititur ad forum suum testamentarias & alias Ecclesiasticas evocare causas*, *defunctorum Clericorum occupando legata*, *ac Rectorum Ecclesiarum decedentium bona*, *ipsarum Ecclesiarum intuitu acquisita*. Procuratores a Rege missi Pontifici receperunt, regulas juris canonici accuratissime hac quidem in parte posthac observatum iri. *Respondent Procuratores supradicti*, *& promittunt*, *quod Rex in isto articulo jus commune servabit*. Diximus alibi anno 1322. Joannem Archiepiscopum Toletanum Constitutionibus Synodicis suis prohibuisse, ne vel filiis suis quidquam Clerici darent legarentque de bonis & proventibus Ecclesiæ (3). *Ecclesiasticis obsequiis parta bona*, *ea dare, legareve filiis*, *quamvis justis*, *nefas est*. Apparet autem Episcopis sese ad eas accommodasse leges, quas ipsimet Clericis præscribebant, forsan & in vestigia ingressos esse Isidori quondam sui Hispalensis Episcopi, quem auctor est Mariana nihil condidisse testamenti, quod omnia jam occupasset pauperibus elargiri (4). *Nullum testamentum condidit*, *quoniam quidquid in bonis erat reliquum*, *per eos dies egenis erat ejus jussu datum*. Nec posterior hæc & degener ætas, ejusmodi exemplorum luce omnino destituta fuit. Anno 1213. B. Stephanus Diensis Episcopus terris evolans ad beatas sedes immortalium, urgentibus Clericis ut testamenti tabulas scriberet, respondit minime necesse id quidem esse, quod quæ in potestate habuisset omnia, juris & potestatis fuissent Ecclesiæ suæ (5). *Urgentibus Ecclesiæ suæ filii*, *ut testamentum faceret*. *Non est inquit necesse*, *cum omnia sint sponsæ meæ*, *quam gubernandam suscepi*.

CAPUT XLVIII. *P.4.l.4.c.17.*

An Episcopi, & Beneficiarii ceteri testari possint de reditibus Ecclesiasticis a se accumulatis & repositis, vel in fundos aliquos expensis? Qua leges, qui usus Ecclesiæ, post annum millesimum trecentesimum.

I. Ab anno 1300. *ad* 1400. *cognati Clericorum non succedebant vel testamento*, *vel quavis ratione alia*, *in bona*, *quæ ex Ecclesiæ proventibus provenissent*. *Argumenta ex Germania*, *Angliæ & Hispania*.

II. Alia argumenta de Anglia, *Franciaque*.

III. Post annum millesimum quadringentesimum invalescere cœpit in Gallia, *ut cognati hæreditates adirent Clericorum & Beneficiariorum*, *amplitatione quadam ejus consuetudinis*, *quam jus tolerabat*, *ut aliquid eis legaretur*, *tanquam egenis & famulis*.

IV. Rursus de eodem novo usu, *quo propinqui etiam & hæredes Beneficiariorum deinceps ad reparationes cogi potuere*.

V. Nec in omnes statim pervasit is usus regni Ecclesias; ubi pervaserat, *tenebantur hæredes oneribus omnibus rerum Ecclesiasticarum*, *peræque ut reparationibus*.

VI. Caput Consuetudinis Trecensis in ea re. *Doctrina Canonistarum*.

VII. In aliis Christianæ Ecclesiæ Regnis priscus perennabat usus, *nullam in successionis*

(1) Rainald. num. 30. (2) Num. 29. (3) Marian. L. 15. c. 17.
(4) L. 6. c. 7. (5) Rainald. Ann. 1213. n. 71.

sionis partem venientibus cognatis nisi paupertatis, vel famulitii jure, & modulo: de quo tandem placuit solam onerari testatorum conscientiam.

VIII. Sæculo sextodecimo magis magisque corroboratus est is usus, ut cognati succederent, sive testamento, sive ab intestato. Sed & testatoris & heredum onerata semper mansit conscientia usus rerum sacrarum, & ab Ecclesia sibi commendatarum.

IX. In Germania & Hispania res Clericorum Ecclesiasticæ, si intestati illi excedant, Ecclesiæ, vel Episcopo adjudicantur, ut in opera pia expendantur.

X. Ubi Romani Pontifices, Beneficiariis finitimæ Romæ regionis, in favorem cognatorum testari permisere, non aliud illi, quam suum spoliorum jus cognatis concessere.

XI. Covarruviæ doctrina.

XII. Willelmi Parisiensis Episcopi sententia.

XIII. Exemplum B. Caroli.

I. POst annum millesimum trecentesimum ea obtinuere Ecclesiæ leges, quæ prius; nec a legibus usus deviavit. In Concilio Coloniensi 1320. statutum est, si Canonici suspensi a Beneficiis vita emigrarent, eorum nihilominus Ecclesiam fruituram anno Gratiæ, hoc est, Deportus, sive Annata, dum vacaret Ecclesia, perinde ut usus esset cujusque Ecclesiæ: nec vero Beneficii successores, si quid his obstrepant, audiendos (1): *Ipsis Ecclesiis & non successoribus suspensorum cedant fructus post obitum currentes, pro reditibus perpetuis comparandis ad communem Ecclesiarum utilitatem.* Hocce vero Annatæ, vel Deportus decretum, de quo inferius, superstrui non poterat, nisi legitimo, & nativo juri Ecclesiæ in omnes Beneficiorum fructus, sive superstite, sive extincto Beneficiario. Mox vero vacantis Ecclesiæ fructus proximis legare vetantur Beneficiarii, in irritum missis his legatis omnibus. *Legatum hujusmodi non teneat in hoc casu, sed cedat Ecclesiæ a qua processit.* Illud denique edicitur ab hoc Concilio, ut reditus Canonicatuum, quo tempore suspensi sunt Canonici, Capitulo addicantur ad communes Ecclesiæ necessitates, qui in Ecclesia Coloniensi mox retentus semper fuerat. *Cedant Capitulis ad communes usus Ecclesiarum suarum.*

In Concilio Toletano anno 1324. statutum est ut ne sinerent Episcopi, Clericos suos quidquam vel donare, vel legare proximis, eorum quæ per Ecclesiam sibi peperissent, sed leges Canonicas religiosissime servari curarent (2). *Statuimus quod nullus Clericorum bona intuitu Ecclesiæ acquisita filiis, vel filiabus suis det, vel conferat inter vivos, vel testamento contra Canonum instituta dimittat, præcipientes omnibus Episcopis in virtute sanctæ obedientiæ, quod jura super hoc edita diligenter observent.* Provinciæ Cantuariensis Concilium Lambethense anni 1330. rursus prohibuit, ne in fundo laico Clerici domos extruerent, quod eo id fieret ingenio, ut illuc converherentur Beneficiorum fructus, atque ita ad proximos transferrentur, quod non poterant, sine certo æternæ salutis exitio (3). *Dum proximis consanguineis bona Ecclesiastica congregant, iram Dei & damnationem perpetuam thesaurizant.*

Id moris erat Angliæ Episcopis & Abbatibus, testandi ut licentiam a Regibus exorarent (4), atque ita certo scirent nihil intercessuros Ministros Regios testamentorum suorum executioni, dum designati executores exsolverent, primum, si qui Episcopi vel Abbates in ære Regis essent. Quæ eadem & in Scotia consuetudo obtinebat sub Rege Angliæ Eduardo I. circa annum 1300. Cum sub enim ille ditioni Scotiam subjecisset, & gratum facere vellet Alano Cathnensi Episcopo, & Cancellario Scotiæ vita functo, res ejus omnes, quas pro more Scotiæ invaserant Regii Officiales, relaxari jussit, ut eæ expenderentur ad solatium animæ defuncti Præsulis, ex arbitratu Episcopi Dunelmensis (5). *Cum concesserimus de gratia nostra speciali, quod omnia bona & catalla quæ fuerunt ipsius Episcopi in Scotia die quo obiit, & quæ per mortem suam capta fuerant in manum nostram secundum consuetudinem Regni Scotiæ, integraliter liberarentur pro anima defuncti, juxta ordinationem defuncti Episcopi distribuenda, prout saluti animæ ejusdem viderint expedire.* Hinc perspicis, testamenta quædam ab Episcopis scripta

(1) Can. 14. 15. 17. (2) Can. 5. (3) Can. 8.
(4) Const. Antiquit. Reg. Angl. pag. 220. 221. (5) Ib. p. 543. 544. 546.

scripta fuisse; sed eo uno fine, ut res Ecclesiæ omnes in usus pauperum expenderentur. 2. Id sibi Scotiæ Reges sumpserant juris, ut spolia occuparent Præsulum terris migrantium, nisi speciali Principis rescripto muniti essent, quo vigerent valerentque eorum testamenta. 3. Successiones vero Prælatorum custodiæ suæ vindicaverant, ut ne amplius prædæ paterent. In hoc enim ipso exemplo Cathnensis Episcopi res jam invaserant laici prædones, nec nisi interveniente auctoritate Regia illa restitui potuere. *Ac datum sit nobis intelligi, quod bona illa per quosdam homines partium illarum jam alienata sunt & subtracta, &c.* An vero hoc necessarium, æquissimumque custodiæ jus in spolii jus defciverit, id equidem malim Lectorum judicio permittere. Concesserat & Henricus III. Rex Episcopo Dunelmensi de mobilibus vel immobilibus suis testari ut pro arbitrio posset, plenissima libertate gravisuris executoribus, quos designasset.

II. Concilium Londinense, sive potius Constitutiones Provinciales Archiepiscopi Cantuariensis anno 1342. promulgatæ (1) compescuere Episcoporum & Prælatorum quorundam aliorum licentiam, qui Clericorum testamenta irritare se posse, executionemque suspendere confidebant, atque ita & eorum sibi vindicare successiones, uti & eorum qui intestati obiissent. Jubent Constitutiones, ut Clericis ea sarta tectaque servetur testandi facultas, quam Leges Canonesque concedunt (2). *Prout legalis & canonica sanxit auctoritas*. Ut creditores, proximi, filii testantium ad partem aliquam venire possint mobilium, uti jure & consuetudine fas est. *In damnum suorum creditorum, liberorum & uxorum suarum, qui & quæ tam de jure quam consuetudine certam quotam dictorum bonorum habere deberent*. Ut denique quidquid rerum superest Clericis intestatis, id expendatur, debitis eorum eluendis, & piis operibus conduplicandis quæ in eorum sempiternam salutem frugifera sint, ne proximis quidem eorum indonatis, si qui egeant. *Ab intestato decedentium solutis debitis eorundem, bona quæ supersunt in pias causas, personis decedentium consanguineis, servitoribus & propinquis, seu aliis pro defunctorum animarum salute distribuant*.

Sinunt quidem hæ Constitutiones, ut portio aliqua mobilium proximis distribuatur, sive testati, sive intestati obierint Clerici: sed simillimum veri est, de proximis illis ibi verba fieri, qui vel inopia graventur, vel in obsequio vel famulatu Clerici fuerint. 1. Diserte enim id pronuntiatur jure & consuetudine caveri. *Tam de jure quam de consuetudine certam quotam bonorum habere deberent*. Atqui supra declaratum est, consuetudine ea, cui jus suffragarentur, non commendari proximos, nisi qui vel paupertes essent, vel famuli. 2. Id *debere* dicuntur Clerici, ac ne potest quidem id deberi, nisi pauperibus & servis. Alioqui utcunque tolerari res poterit, non deberi. 3. Post æs alienum solutum reliqua bona piis dicantur operibus, quæ prosint animæ Clerici fato functi. Quo possunt & proximi contineri. Non continentur autem, nisi pauperes sint. *Bona quæ supererunt, in pias causas distribuant*.

Consuetudine Nivernensi sancitur, ut si quis Clericus exilio, vel carcere damnetur perpetuo, immobilia ejus Prælati in fiscum redigantur, cui suberat. Hujus porro consuetudinis Commentator famosus (3), *sic se habere legem testatur: & ea standum esse; at vero si de ea sanciendo, retractanda, emenda tractaretur, aliter omnino statuendum fore*. Quæ eo sensu non absurde omnino ab eo dicta videri possint, quod antiquo juri canonico & civili ea consuetudo consentanea esset: cum vero jam mores alii, diversæque obreperent consuetudines, his potius standum fuisse. Quod ne ego quidem abnuerim, dum inconcussa retineatur illa lex, ut Christi, Ecclesiæ, & pauperum patrimonia, reditusque omnes & fructus hinc emergentes, ad quascunque demum venerint manus, sive Clericorum, sive Laicorum, eidem semper legi & conditioni sint obnoxia, & in commune omnium res pauperum sint, sive per Clericos, sive per Laicos administratores eis servanda, eis refundenda.

In Concilio Vaurensi anni 1368. statutum est, ut Archiepiscopi & Episcopi singuli Ecclesiæ suæ conferrent sacram suppellectilem, vel centum auri florenos legarent ad eam coemendam (4): *Et ad hoc sint ejus bona, quæcunque habuerit, dicto tempore obligata*. Idem rursus præcepit Concilium

(1) Ib. p. 101. 106. (2) Can. 8.
(3) Coquille tom. 2. p. 42. (4) Can. 6.

cilium Narbonense anno 1374. (1) Synodo Vintoniensi anno 1308. intestati Beneficiarii res addicebantur Episcopo, pro Anglicanæ Ecclesiæ consuetudine (2). *De bonis autem ab intestato decedentium, quæ ad Episcopalem dispositionem, secundum Anglicanæ Ecclesiæ consuetudinem pertinere noscuntur, &c.*

Verum jam semel illud iterumque a nobis observatum est, non eo proprietatem, sed dispensationem earum rerum Episcopis tribui, perinde ut Canones eas dispensari sanxissent. Cum Magistratus enim & domini temporales intestatorum res & spolia usurpare cœpissent, intervenere Episcopi, eamque ad se traduxere potestatem, quo rerum Ecclesiæ harum canonica fieret distributio. Ea erat mens hujus Synodi & sententia. At cum postea Episcopi quidam cupidius quam æquius huic distributioni imminerent, el malo medicari cœpit Concilium Londinense, de quo supra, anno 1342. Jam & illud monuit Mariana Capite superiori constitutionibus Archiepiscopi Toletani anno 1322. ita sancitum fuisse: *Parta Ecclesiasticis obsequiis bona, ea dare legareve filiis quamvis justis, nefas esto.*

In Concilio Tarraconensi anni 1329. (3) prohibentur Clerici, ne quos sibi privatos scribant hæredes, sive Clericos, sive Laicos; sive proximos, sive extraneos. Nec enim in voluisse Concilia ea, quæ testandi copiam fecere de rebus Ecclesiæ. Vacua ergo atque irrita habebuntur hæc testamenta. *Ne liceat de cetero hæredem facere aliquem Clericum, vel laicum, extraneum vel conjunctum.* Concessa est enim testandi licentia, ut tota successio in Ecclesias & pauperes, in debitores & servos spargatur, non in privatos hæredes. Affatim ergo jam est probationum, ut constet ab anno trecentesimo usque ad quadringentesimum supra millesimum, viguisse leges & consuetudines priscas Ecclesiæ, nec contaminari eas usquam potuisse, quin vindices exurgerent vel Conciliorum, vel Synodorum Præsules, vel Constitutiones Provinciales ac Synodicæ Episcoporum.

III. Nec inficiari tamen possumus, senescente sæculo XIV. ineunte vero XV. majorem in dies serpere cœpisse licentiam ampliandæ ejus consuetudinis, quam jus ipsum non improbasset, ut mobilium aliquid proximis & servis legaretur, ex quo tandem in eum res erupere statum & locum, quo eæ sunt in præsentiarum. Anno 1381. prodiit Caroli VI. Gallorum Regis Declaratio, qua cohibita sunt spolia, quæ Curiæ Romanæ Officiales & Ministri colligere cœperant Episcoporum & Abbatum mortalis ex hoc ergastulo vitæ emigrantium. Ea vero Declaratione significatur, jure & consuetudine fulciri Præsules Gallicanos, ut adventante morte tabulas testamenti scribant, & executores designent (4). *Licet de jure, usu & consuetudine, & communi observantia notorie observatis, Episcopis Regni nostri testari liceat, & in suis testamentis executores ordinare.* Jam usu convaluisse, ut Judices Regii executores testamentarios cogant, vel hæredes Episcoporum, ad sarta tecta Ecclesiæ & ædium Episcopalium. *Qui executores, aut saltem Episcoporum hæredes ad faciendum reparationes ædificiorum Episcopalium, dum casus eveniunt, per Judices & Officiarios nostros compellantur.* Hoc Pontificio spolio per executores Apostolicos avecto, jam nihil superesse ad resarciendas Ecclesias, ædesque; tam mobilia enim, quam immobilia Episcoporum asportari, quinimmo & propriæ industriæ fructibus parta, quæ jam Episcoporum eorum non sint, sed executorum, vel hæredum. *Bona mobilia & immobilia ex decessu trium talium Episcoporum relicta, etiam illa quæ per suam industriam quæsierunt, quæ amplius ipsorum Episcoporum non sunt, neque censentur, sed ad suos hæredes, vel eorum executores spectant, capiunt.*

Jure quidem & consuetudine constantissime confirmabatur Episcopis potestas testandi; at quorsum spectarent id jus, ea consuetudo, ea potestas, iterum jam iterumque & monuimus, & probavimus, nimirum ut Clericorum Ecclesiastica successio Ecclesiæ & pauperibus assereretur, ab eaque summoverentur importuni deprædatores, aut usurpatores, populi, Magistratus, domini temporales, Clerici ipsi. At quo tempore Regia hæc Constituto illuxit, jam id jus eo deflexum ac detortum fuerat, ut hæredibus Episcoporum vindicarentur eorum successiones, nulla earum exceptione, quæ ex Ecclesiæ proventibus partæ fuerant. Certe cum vel Judices ipsi Regii hæredes Episcoporum adigerent ad reparationes omnium Epi-

(1) Can. 9. (2) Conc. Angl. tom. 2. p. 455. 586. (3) Constitut. Tarra. L. 3. Tit. 12.
(4) Preuves des Liber. de l'Eg. Gal. c. 22. n. 8.

Episcopalium ædium, hinc facile concluditur, ad eorum manus devenisse successionem ipsorum Ecclesiæ fructuum. Eo forsan adducti fuerant Pontifices summi Avenione sedentes, & qui proprius omnia intuebantur, ut ea sibi potius spolia vindicatum irent. Quamdiu enim morientium Episcoporum spolia Ecclesiis eorum addicebantur, nusquam apparet Romanos Pontifices ea sibi sumere gestiisse. Sed postquam compertum fuit ea involari a cognatis, & in usus sæculares, ne quid inclementius dicam, absumi, facile auguramur ita sibi persuasisse, ita præ se tulisse Pontifices, æquius hæc sanctiusque Sedi Apostolicæ vindicari posse ad communes Ecclesiæ sumptus. Curiæ Romanæ regerebatur, spolia & successiones Ecclesiasticas Episcoporum ad reparationes desiderari omnium Episcopatus ædium, villarumque. Vel hujus autem ævi nostri experientia plus æquo compertum est, ædes omnes villasque Episcopales pessum ruituras, nisi ad earum sarta tecta hæredes Episcoporum per ministros Regios compellerentur.

IV. Haud satis competi, an primaria fuerit ea, & potissima ratio invehendæ consuetudinis hodiernæ, qua Beneficiariis succedunt cognati, certe non alia depromitur in hac Regia Declaratione. Difficile est definire, an ea ratio consuetudinem illam pepererit, an inolitæ semel & adultæ consuetudini color ab ea ratione quæsitus sit. Fieri enim potuit ut complusculi Beneficiarii abliguritis Ecclesiasticis fructibus omnibus, forsan & in propinquos non modica ex parte dispensatis, sarta tecta Ecclesiæ prorsus omiserint, nec rei quidquam reliquerint, quod in ea impenderetur. Minus mirum ergo si alicubi placuerit, eos potius aperte in cognatorum suorum compendium restari, dum reparationum expensis obnoxii hi ipsi essent hæredes & cognati. Fieri etiam potuit, ut ampliata ea consuetudine legitima, quæ sinebat aliquid mobilium legari cognatis, sed iisdem pauperibus, vel famulis, hi paulatim limites summoti sint longius, palamque licuerit cognatis legare, dum vicissim hos Ecclesia cogeret ad sarta recta omnia. Suo quisque in his utetur judicio: alio & alio tempore & loco, ad utrumque eum modum res potuit temperari.

Sed illud animo vehementer commendandum est, ex ipsis Declarationis hujus verbis segreganda esse bona per ipsius Beneficiarii industriam parta, a ceteris eorum rebus ex Ecclesiæ patrimonio prodeuntibus. Ita enim Rex constituit, priora illa bona ad Clericorum hæredes devolvi, nec ex iis delibari quid posse ab Apostolici spolii collectoribus, quod ex supra relatis Ecclesiastici legibus abunde potuit. Hinc rursus autem illud manifeste colligitur, cetera bona, quæ nec ex patrimonio prodeunt, nec ex industria, ad proximos vel hæredes devolvi non posse, nisi testamento Beneficiarii vita abeuntis. Uti ergo hæredes vel proximi ad Beneficiarii successionem ejus testamento vocantur, & nihilo tamen minus Edictis Principis & per ministros Regios ad reparationes compelluntur: pari sane ratione illi tenentur ad cetera onera bonis Ecclesiasticis jure canonico incumbentia, sive sit, sive non sit actio qua ad id compellantur: nimirum ut æri alieno satisfaciant, ut servos præmientur, ut superflua deinde omnia pauperibus erogent, cum ea lege, conditione, natura sint bona omnia Ecclesiarum.

V. Nequaquam ergo inficias imus, quin consuetudo pondus & auctoritatem addiderit testamentis, quibus Beneficiarii hæredes scribunt primos sibi & consanguineos; sed nec irascendum nunc quidem est ei usui, quo etiam intestatis succedunt. Excipiant per nos licet hæreditates, quando ista mores & leges ferunt Christianissimi Regni. Sed iis excipiant oneribus gravatas, quibus inexorabilis Ecclesiæ lex & traditio constantissima eas illigavit, sive sæculi leges & ultrices pœnæ una conspirent, sive sola eorum conscientia oneretur. Anno 1406. ab eodem Carolo VI. Rege alia quoque manavit in eandem rem Constitutio, ex qua intelligimus necdum novellam eam consuetudinem magnopere per Regni Provincias propagatam fuisse. Plurimum est in Regii hujus Edicti verbis momenti, ut nova fiat antedictis omnibus lucis & vigoris accessio. Nimirum tum jure, tum consuetudine valere Beneficiariorum testamenta; sed hæredes eorum, sive proximitate conjuncti illi sint, sive non sint, ad onera teneri certissime ea omnia, quæ hujusmodi rebus Ecclesiæ affixa sunt. Ipsemet enim Rex hoc ipso ibidem Edicto pronuntiat, fructus & proventus Beneficiorum, a legibus, a regulis Canonicis, ab ipsis fundatoribus dicatos fuisse alendo Clero, sustentandis pauperibus, captivis redimendis, reparandis Ecclesiis, sarciendis ædi-

ædibus, excolendis agris (1). *Cum sint fructus Ecclesiarum & Beneficiorum quorumcunque etiam vacantium, tam secundum dispositionem Conciliorum generalium & jurium, quam secundum piam intentionem fundatorum, ordinati ad sustentationem ministrantium in divinis, ipsiusque divini cultus augmentum, alimentationem pauperum, redemptionem captivorum, Ecclesiarum sacrorumque ædificiorum reparationem, terrarum & possessionum Ecclesiæ culturam, jurium ipsarum conservationem, ceterorumque onerum incumbentium supportationem*. Ac proinde bona Ecclesiastica Beneficiariorum fato suo excedentium, servanda esse successoribus, ut oneribus exsolvendis, & implendis Ecclesiæ necessitatibus impendantur. *Adeo & quod bona per Prælatos post eorum obitum dimissa, futuris debent successoribus reservari in eorum utilitatem convertenda*. Nisi forte in iis Regni locis, ubi usu receptum est, ut Prælati, & ceteri Beneficiarii sæculares testentur de rebus suis, & ubi intestati hinc demigrant, succedunt nihilominus hæredes. *Nisi forte in illis locis Regni, ubi de usu & consuetudine notorie observatis, licitum sit Prælatis ipsis & aliis viris Ecclesiasticis sæcularibus de eisdem bonis facere testamentum; quibus etiam ab intestato in dictis bonis secundum consuetudinem & observantiam supradictas sui succedunt hæredes*.

Non pauca sunt hic sedulo nobis observanda. 1, Anno 1406. pauca adhuc fuisse Gallicani regni loca, ubi pollent Beneficiarii bona sua ad eos transferre hæredes, qui vel consanguinitate, vel amicitia & necessitudine sibi conjuncti essent, vel ubi bona eorum etiam Ecclesiastica hæredes intestatis succederent. 2. Eum usum astructum non fuisse, nisi consuetudinibus peculiaribus quorundam locorum. 3. Ne illud quidem consuetudinis jus ita statum fixumque in illis etiam paucis locis tum fuisse, ut non vel ipse Rex nutantibus & suspensis uteretur verbis in eo exprimendo. *Nisi forte in illis Regni locis*. 4. Communem autem & legem & consuetudinem per Gallias pene universas eam fuisse, ut Beneficiarii successio successori reservaretur, Ecclesiæ utilitatibus addicenda. 5. Concilia, Leges, ipsas fundatorum voluntates, confitente Rege ipso, dicasse bona Ecclesiæ omnia reditusque omnes alendis Clericis, pauperibus, & necessariis impendiis Templorum, ædium, agrorum Ecclesiæ. 6. Inde vero illud esse consequens, ut sive successio Ecclesiastica Beneficiarii in manus delabatur successoris, vel hæredum, eam inconvulsa lege & inexorabili necessitate in ea impendi debere, in quæ ab ipsa sui origine & longo sæculorum usu dicata & mancipata sunt omnia prorsus Ecclesiæ bona, redimendis captivis, alendis Clericis pauperibusque, Ecclesiis resarciendis. Pervigilant Ministri Reipublicæ, ut hæres Beneficiarii sumptus faciat necessarios reparationum; Ecclesia ejus conscientiam onerat de reliquo usu rerum sacrarum proventuumque Ecclesiasticorum, quibus non solæ ex officio incumbunt curandæ reparationes. Nec vero necesse est hic alias a me acervari consuetudines complurium Galliæ urbium & provinciarum, ubi proximi & consanguinei ad hæreditates vocantur Beneficiariorum, tam mobilium, quam immobilium, nullo discrimine, sacrorum an civilium proventuum. Pauca hæc libet ex Joanne Galli hic intexere (2): *De consuetudine notoria & notorie observata in Regno Franciæ, in Patria Consuetudinaria, Episcopi, Presbyteri, Curati & alii Beneficiati, vel post, sive mobilia, vel immobilia, habent hæredem, vel successorem propinquiorem, scilicet de eorum genere*.

VI. De Patria ergo Consuetudinaria, sive de Provinciis quæ privatis reguntur consuetudinibus, non jure Romano, capienda erant illa superius verba Caroli VI. Regis, *Nisi forte in illis locis Regni*. Tota enim Patria juris scripti, hoc est, juri Civili Romano addicta, legibus adhuc, Canonicis institutis & Decretis obsequebatur, in hacce tota re testamentaria. Non mihi tempero tamen quin hic promam quod habetur in Consuetudine Trecensi, & in articulo ejus 106. ubi Beneficiariorum hæreditates proximi cernunt, adeuntque (3). *Huic articulo intercesserunt Abbates, aliique Regulares, qui Conventui intererant, contendentes, ubi Episcopus, vel Presbyter quivis sæcularis, Prioratum vel Abbatiam sibi commendatam obtineret Regularibus suis Abbatiis vel Prioratibus obnoxiam, & e vita migraret, tum ad ipsos devolvi bona omnia quæcunque in Abbatia vel Prioratu reperi-*

ren-

(1) Id. num. 9. (2) Q. 16. & 250.
(3) Preuves des Lib. de l'Eg. Gall. c. 36. n. 42.

rentur. Unde intercedebant, ne Caput illud receptis Consuetudinibus innecteretur. Clerici porro sæculares, Nobiles Magistratus Regii, Advocati, Causidici, aliique plebeji, qui & ipsi Conventui intererant, ex adverso confirmabant ejusmodi hactenus consuetudinem viguisse, antiquissimum eum fuisse & pervagatissimum usum. Ideo non sollicitandum Caput illud. Constitutum est ergo ita id Caput consuetudini publicæ illigatum iri, ut opinioni secus instautium nihil præjudicaretur. Observari hic plane necessum est, qua demum ratione inirentur hæc Concilia, hæc statuerentur Decreta, usque adeo Ecclesiæ contumeliosa, in Conventibus, ubi tantopere laicorum auctoritas dominaretur. Qui huic consuetudinis Capiti assentiebantur tum Clerici, cognationi illi, quam Ecclesiæ impensius studebant. Non constat mihi quidem ad hos Conventus arcessitos esse Episcopos, aut sponte sua intervenisse. Denique suspensa tantum & temporaria fuisse videtur ea consuetudinis confirmatio, utpote absque præjudicio facta opinionis contrariæ. Denique ita quidem fert caput illud consuetudinis, ut Beneficiariis proximi succedant; at non ut absolvantur novi hi hæredes oneribus iis & servitiis, quæ rebus & bonis omnibus Ecclesiasticis incumbunt, utpote quæ ex invariabili lege & natura sua caritatis & religionis operibus dicata sint.

De jure hoc Consuetudinario multi multa scripsere ex recentioribus Canonistis. Hæc libuit hoc loco intexere ex Glossis Guimierii, & ex Additionibus Probi in Pragmaticam Sanctionem (1). *Attenta generali consuetudine quæ est in Regno Franciæ, quod fructus Ecclesiastici acquisiti transmittuntur ad hæredes, &c. Non credit tamen Hostiensis in capite finali de peculio Clericorum, quod generalis consuetudo excuset a peccato Clericos, qui tempore mortis omnes proventus, quos habuerunt ab Ecclesia, dant vel relinquunt parentibus divitibus, &c. Invaluit consuetudo, quæ visa est Ecclesiæ & pauperibus onerosa; forte multas ad inferos eo ducere animas. Sic tales vivunt ut domini, moriuntur ut servi dico servi pœnæ, non carentes bonis. Melius igitur credendum est opinioni Hostiensis.*

VII. Ad XV. sæculi intermissam narrationem revocandus jam est calamus. In Concilio Salisburgensi anno 1420. sævitum est in Clericos, laicosque, qui obtentu Patronatus invadebant spolia mobilium & immobilium Beneficiarii hinc excedentis, atque ita Ecclesiam spoliabant, cujus hæc erant (2). *Ecclesiarum Patroni, sive Clerici, aut Laici, qui Rectores Ecclesiæ mortuæ dotem & Ecclesiam rebus mobilibus, seu immobilibus spoliant, cujuscunque dignitatis fuerint, sunt a jure putandi illa vice suspensi, & collatio ad immediatum Superiorem devolvitur. Insuper etiam ipso facto excommunicationis sententiam incurrunt.* In Concilio Hafniensi, anno 1425. vetiti sunt Episcopi, Prælatique inferiores, ne quid sibi arrogarent de rebus morientium Beneficiariorum, nisi quod sibi legatum fuisset (3). *Nullus Episcoporum, seu Prælatorum inferiorum, bona Clericorum decedentium sibi subjectorum, præter ea quæ ipsis spontanee legantur, sibi vendicent & usurpent.* Si qui vero intestati obeant, eorum vult Concilium ex Canonicis legibus bona distribui. *Bona vero Clericorum ab intestato decedentium dividantur secundum Canonum sacrorum sanctiones.* Quoad peregrinos autem Clericos id primum edicitur, ut æs alienum primo eorum exsolvatur omne, tumque expectentur hæredes: quorum si nullus se sistat, reliqua eorum bona in pios usus consilio & jussu Episcopi dispensentur. *In pios usus secundum Ordinarium arbitrium convertenda.*

In Concilio Dertusano anno 1429. statutum est ut Monachi ipsi teneantur, dum Constitutionibus se suis accommodent, utque ne eorum successionibus Episcopi se interponant. *Ecclesiarum Prælati bona decedentium Religiosorum quibus permissum est secundum statuta vel laudabiles consuetudines, de bonis a Deo sibi collatis disponere, nullatenus audeant occupare, si per eosdem Religiosos juxta statuta vel consuetudines prælibatas de bonis prædictis fuerit ordinatum.* Quoad reliqua vero testamenta sæcularium Beneficiariorum, ea valere jubentur, dum Canonicis institutis & legibus Synodalibus consentiant. *Idem esse censemus de bonis Clericorum sæcularium decedentium, si juxta formam Provincialium vel Synodalium Constitutionum sua ordinaverint testamenta vel ultimas voluntates.* Constitutiones Episcopatus Leodiensis anno 1446. a Nicolao V. Papa confirmata testatum faciunt testari non potuisse Beneficiarios, nisi

(1) Tit. De Annatis § Quod si Ecclesia. (2) Can. 40. (3) Can. 18.

nisi ex speciali Episcopi licentia scripto data; intestatorum vero res, vel sine licentia testantium, ad Episcopi jus devolvi, soluto ante alieno ære, & funeris expensis subductis. *Quod exequiis & debitis solutis supercreverit, cedat dispositioni nostræ, convertendum prout nobis visum fuerit expedire*. In Synodo Eboracensi anno 1466. execrationi fuit eorum perversitas, qui paulo ante mortem sua largiebantur omnia, ut ne superesset quidem quod ad reparationes satis esset: *Ecclesiæ ad quarum domos, ædificia, cancellos reparanda, dum vivebant, fuerant obligati, suis excludentur remediis*. Qui electioni Eugenii IV. Papæ interfuere Cardinales, plura illi communi deliberatione commentati sunt Capita, in quæ juramento seipsos adegere, ut ea futurus etiam Pontifex servaret. In his illud non postremum, ne Cardinales testari vetarentur aut Prælati ceteri, qui in Curia diem extremum obirent, utque eos Pontifex sineret tot Regnorum libertate frui, onerata eorum conscientia de rerum Ecclesiæ facienda distributione (1). *Quod bona dominorum Cardinalium Prælatorumque, necnon aliorum Curtesanorum, in Curia decedentium, nullo modo occupabit, vel occupari patietur; sed permittet juxta juris dispositionem & consuetudinem, quæ in multis regnis & regionibus serventur, fieri executiones juxta voluntatem decedentium, relinquendo conscientiis eorum distributionem bonorum, ad eos quomodolibet pertinentium*. Dicemus infra suo loco quam ulterius progressi sint Cardinales sub Paulo III.

Probationem hic habes constantissimam sæculo eo XV. permissam esse testantium Beneficiariorum conscientiæ potestatem, ut accommodarent se juri Canonico, & consuetudini illi Decretalium libris non improbatæ, de qua supra. Id enim sibi ceterisque Curiæ Romanæ Prælatis annui gestiebant Cardinales illi, ne eorum amplius sibi spolia vindicaret Pontifex, sed testari sinerent, & testamenti executores designare, eorumque conscientiæ permitteret observantiam juris & consuetudinis Canonicæ, in distributione fructuum Ecclesiasticorum: *Relinquendo conscientiis eorum distributionem bonorum*; quando jam eo privilegio utebantur complurium Clerici Regnorum: *Quæ in multis regnis & regionibus serventur*. Constat ergo valida & legitima haberi debere ea testamenta, sed testantium & hæredum conscientiam oneratam teneri gravissima illa necessitate, observandæ juris regulæ & Canonicæ consuetudinis convenienter libris Decretalium. Judices publici curæ suæ esse voluere, ut Ecclesiæ & sacræ ædes omnes restaurarentur, in idque ab ipsis compelluntur hæredes. Si reliquas pauperum & Ecclesiæ rationes atque utilitates nemo in se recepit persequendas, onus nihilominus totum conscientiæ incumbit & hæredum & testatorum. Anno 1447. Transylvani Nicolaum V. Pontificem percontati sunt, an posset Beneficiarius nonnihil sacrorum redituum suorum in eos respergere, qui sibi olim omni ope sumptuque affuissent, in litterario etiam curriculo suo perfungendo. Responsum est autem a Pontifice, posse, si ejusmodi esset Beneficium, quod a communium proventuum administratione sejunctum esset, cum jure testari posset. At si administratio tantum quædam illi tradita esset: moderate tantum dare eum posse, & dum superstes esset. *Quamdiu vivit, satius est moderate de ipsis fructibus donare*.

VIII. Nec ambigi jam potest, quin sæculo XVI. latius serpserit, vehementiusque convaluerit novus ille usus, ut cognati Beneficiariis succedere sinerentur, & Beneficiarii hæredes sibi adrogare consanguineos suos: atque ejusmodi successiones ac testamenta juri & consuetudini consentire extimarentur. Sed caput illud inconcussum semper nobis ob oculos ponitur, testatorum & hæredum conscientiam gravissimo illo onere semper premi, ut proventuum Ecclesiæ is usus sit, qui a canonicis præscribitur regulis, & qui patrimonii Christi esse debet. Nec prætexti a Beneficiariis potest usus receptissimus, quo fit ut vel intestatis proximi succedant. Quanto satius esset has amoliri tergiversationes, & in vestigia ingredi B. Annonis Coloniensis Archiepiscopi, qui pauperibus omnia sua ante dilargitus est, quam efflaret animam: solam sibi sacram supellectilem cum annulo suo superesse voluit; nec dissimulavit eo se consilio usum, ut Regum Germaniæ rapacitatem frustraretur, qui morientium Prælatorum spolia invadebant. Opulentissimi hic Archiepiscopi depromenda sunt verba, aurea certo (2). *Quid hominum æstimatio me*

(1) Rainal. an. 1431. n. 6.

(2) Surius die 4. Dec. n. 3.

me quasi magnum divitemque celebrat? Ex exceptis utensilibus Capellulæ ministeriique Pontificalis, & hoc annulo, nescio me saltem unum possidere denarium. Nec enim inexplebilis avaritiæ thesauros meis congrego claustris, unde vel Regis, vel suorum vita periclitetur, aut ingluvies satietur, eorum edacitati me satis in hoc obviante, ut nec assem unum oculos claudens, inter eorum ungues relinquam. His exemplis, & verbis admonebat sanctissimus Præsul Præsules & Beneficiarios omnes, ut subducerent ipsi sese exitiali periculo, subducerent & hæredes futuros, qui & ipsi pari implicabuntur exitio, nisi his bonis ita utantur, ut re sacra; ut hostia divina, ut patrimonio Christi, ut substantia pauperum.

In Constitutionibus Synodicis Stephani Poncherii, ad Episcopalem Lutetiæ sedem vocati anno 1503. præ ceteris radiat hoc decretum (1): *Prohibemus Clericis eorum rebus male uti, & de bonis eorum Ecclesiasticis testari, & legare aliis locis & personis, quam eorum Ecclesiis, si voluerint sacrilegium & ultionem evitare divinam, sicuti sacræ sanctiones prohibuerunt.* Jam non erat in potestate hujus Episcopi ejusmodi testamenta irrita declarare; unde ne id quidem ille tentavit; sed officii sui duxit Beneficiarios omnes sibi obnoxios sedulo admonere, ne tot Canones conculcarent, qui prohibent bona Ecclesiæ ea licentia, qua terrena quædam dissipari patrimonia. Cum sæculari vitæ & statui permitteret Clemens VII. Capitulum sancti Mauri Fossatensis (2), ejusque Decanatum adjiceret mensæ Ecclesiæ Parisiensis, potestatem novis his sancti Mauri Canonicis testandi fecit ea libertate, qua ceteri utuntur Clerici sæculares; sed ita certe, ut intestatis succederent, non proximi, non hæredes, sed Episcopi Parisienses.

IX. A Cardinali Campegio Apostolico Germaniæ Legato anno 1524. inter complura reformatæ disciplinæ Capita, vitio datum est Episcopis quibusdam; quod intestatorum Clericorum etiam patrimonia invaderent (3). *Inhibemus insuper, ne in posterum Episcopi Clericis legitimis ab intestato decedentibus, in patrimonialibus bonis aut industria propria acquisitis, succedere possint, aut debeant.* Frequentissimum illud olim fuerat, ut Clericis intestatis in bona Ecclesiastica succederent Episcopi; quin & eorum fidei permittebatur, ut dijudicarent ipsimet, quæ patrimonii, quæ res essent Ecclesiæ. Nec secus erat de Beneficiariis testantibus. Causæ testamentariæ fori erant Ecclesiæ, ejusque erat definire, cujusmodi essent bona. Ubi vero testamentorum causas arripuerunt sæculi Judices, pene necesse fuit testatoribus & hæredibus eorum permitti, ut fidei suæ & conscientia periculo dignoscerent, quæ hæreditariæ, quæ sacræ res, & quos in usus hæ illæque convertendæ essent. Sed ex hoc Campegii Decreto perspicuum est, in Germania tum citra controversiam intestatis Clericis Episcopos successisse, ut ne proximi quidem id jam moleste ferrent. Hinc viderint cordati quique, quid de testantibus conjectandum sit.

In Concilio Coloniensi anni 1536. edicitur (4), ut bona non patrimonialia intestatorum Clericorum impendantur ad creditoribus satisfaciendum, ad impensas funerum, ad opera pia. *Ubi Sacerdos nostræ Diœcesis Coloniensis mortuus est intestatus, bona ipsius, præter patrimonialia quæ hæredibus cedunt, deducto ære alieno & funeralibus, in piam causam, pro defuncti animæ salute convertantur.* Non dissonat hoc Decretum a superiori. Cum enim statuitur, ut intestati Clerici bona ad Episcopum devolvantur, non id agitur, ut iis ille ad libitum suum abutatur, sed ipse ut præsit canonicæ & religiosæ eorum distributioni. Quod rursus enitescit ex Concilii Toletani Canone anno 1566. (5) *Bona quæcunque eorum Clericorum, qui intestati moriuntur, ad Episcopum vel consuetudine, vel alio quocunque jure pertinentia, ac devoluta, per eundem Episcopum in pios tantum usus ejus arbitrio expendantur.* Diximus jam voluntati defuncti subsidio accessisse legem & statuisse, quod ab illo statuendum fuerat.

X. Anno 1474. a Sixto IV. Papa cœptum est permitti Clericis, qui vitam ducere & sedem defigere Romæ assentirentur, vel rure vicino ac suburbano ad decimum usque lapidem, ut vel superstites, vel appetente morte proximis suis darent legarentque acquisitiones & fructus redundantes Beneficiorum suorum; denique co-

(1) Synod. Paris pag. 204.
(2) Ib. p. 58. 591.
(3) Cap. 25.
(4) Par. 13. c. 11.
(5) Cap. 18.

pia facta est proximis, ut & intestatis succederent. Eo adduxit Pontificem necessitas frequentandæ & Urbis & vicinæ regionis, cujus rarissimi jam erant incolæ & cultores. Julius III. anno 1549. hoc ipsum privilegium confirmavit: & anno demum 1606. concessit Paulus V. omnibus qui in urbe & suburbano rure extremum vitæ diem agerent, de Ecclesiasticis proventibus testari, & ea in proximos transferre; facta etiam proximis licentia adeundæ eorum hæreditatis, si intestati excederent (1). Hoc porro privilegio tam paucis indulto, nova accedunt præsidia regulæ generali, quæ diversa prorsus ab his est. Cum vero pleræque horum Clericorum res, sacris ex reditibus partæ, post eorum mortem nomine & jure spolii ad Pontificem redituræ essent, non est quod quisquam iniquo ferat animo, hos Pontifices jure suo concessisse, & ea munificentia medicari voluisse infrequentiæ & solitudini Urbis toto Christiano orbe Principis.

Anno 1555. Paulus III. Bullam promulgavit, quam Galli *Compecti* vocant, qua Cardinalibus copia fit testandi de rebus per Ecclesiam acquisitis, per Ecclesias etiam Cathedrales; ubi vero intestati excesserint, eorum hæreditas inter hæredes & domesticos dividitur, judicio trium Cardinalium. Nisi pauperum ex grege sint hæredes hujusmodi, mordicus semper retinenda ea, qua totius rei cardo vertitur, regula, non posse res Ecclesiæ, Deo semper sacras, nisi in usus pios effundi.

XI. In Hispania Covarruvias unus omnium instar esse poterit. Affirmat is porro non posse Clericos de bonis Ecclesiasticis testari; ea quippe seposito cultu & cibo frugali Clericorum, Ecclesiæ & pauperum esse, jam vero si ea incesserit invalueritque consuetudo, ut Clerici testari queant, ut soli ad id Pontificia dispensatione egeant Episcopi, ut Clericis cognati succedant, non in patrimonia tantum, sed & in bona Ecclesiastica, sive testamento, sive ab intestato: eam certe consuetudinem ab omnibus prorsus Canonum peritis & interpretibus inuri ac damnari. Subdit porro ille mox, cum ea consuetudo pervagatissima sit, eique nec Pontifices intercedant, nec Cardinales, nec Episcopi, nec Reges, Principesve ulli, videri sibi eo silentio tacitum contineri consensum. Addit rursum anno 1523. (2) eam consuetudinem a Carolo V. confirmatam fuisse, & in Comitiis Generalibus totius Hispaniæ apud Vallem Oletanam præceptum fuisse eam observari.

Hæc præfatus vir doctissimus & juris canonici consultissimus, ideoque non nescius posse quidem ea consuetudine ratas & validas declarari successiones ejusmodi, & testamentorum tabulas eo pertinentes; non posse autem exonerari conscientiam Beneficiariorum, ut non periculo damnationis æternæ teneantur, sacros proventus, omnesque ex eis fructus conferre in eos usus, qui accommodati sint eorum bonorum origini, naturæ, fini, conditioni: serio monet Beneficiarios omnes, ne se in apertum conjiciant damnationis periculum, si res Ecclesiæ in alios, quam in suos ipsorum usus, & in opera pietatis ac religionis converti sinant. *Ea ratione inter Catholicos, & lucernas ardenter lucere tenentur; ut expendendis Ecclesiasticis reditibus, quos etiam ut ministri separatim percipiunt, sit illis satis culpa mortalis criminis, esse eos infectos, si male præter usum necessarium & pias largitiones illas distribuere non vereantur. A mortali siquidem culpa, immo ab omni specie mali præ ceteris eos abstinere oportet.*

XII. Nec aliter statuendum de cognatis & proximis ad Beneficiarii successionem venientibus, sive testamento, sive ab intestato succedant, vehementer extimescendum esse, ne ab eis profanentur hostiæ sanctæ, cujus generis sunt res omnes Deo semel consecratæ. Succedebant olim Episcopi Beneficiariis intestatis, sed qui pietate singulari erant Episcopi, ingemiscebant ex animo avaritiæ Clericorum eorum, qui multos in annos recondidissent quæ singulis annis in pauperes effundenda fuerant; quocirca & mox ipsi officio fungebantur & vice eorum, distributis in egenos omnibus, quibus fuissent damnabili ea parcimonia tunc defraudati.

Certior factus Willelmus Arvernus Parisiorum Episcopus, ex obitu Canonici intestati tria millia marcarum argenti ad se devolvi, exhorruit ille ad hunc thesaurum mammonæ iniquitatis, quem protinus expendi totum fecit in pauperes. Audiendus de his nobis Thomas Cantipratensis:

(1) Sixti IV. Bulla VIII. Jul. III. Bul. V. Paul. V. Bull. XVIII. Fagn. in l. 3. Decr. p. 1. pag. 311.
(2) De Test. c. 7.

sis (1) : *Cum nuntiaretur ei quendam Canonicum Ecclesiæ Parisiensis decessisse, & ipse in jure canonico in tribus millibus marcarum succedere deberet eidem, complosis manibus, respondit, Absit hoc a me; sed heu misero! pecunia sua secum sit in perditionem, & hæc dicens præcepit pecuniam in usus pauperum erogari.*

XIII. Finem faciemus dicendi de re cum pulcherrima & copiosissima, tum ad morum & disciplinæ sanctitatem maxime conducibili: si ante posuerimus ob oculos effigiem & quasi formam longe absolutissimam Præsulis & Beneficiarii sanctissimi. Carolus is erat Archiepiscopus Mediolanensis, cujus exempla altius forsan descendent in animos, quam quævis argumenta. Auctor est Giussanus, cum præsto esset semetipsum Deo libare, recepto in se ministerio ægrorum pestilentiæ grassantis tempore, obtulisse prius Deo patrimonium omne, quod in potestate habebat, & proventus omnes Ecclesiasticos (2). *Testamento cognatis proximisque reliquit, quidquid auferre non potuit: reliqua omnia pauperibus addixit, hæredem scripsit Xenodochium majus Mediolanense, exceptis pauculis piis legatis in loca quædam pia, & familiaribus ac domesticis suis, quos sibi eo pietatis & memoris animi argumento demerendos existimavit.* Et alibi (3): *Suam ex asse hæreditatem reliquit Xenodochio majori Mediolanensi, nullo benevolentiæ documento proximis gratificatus, nisi ex feudalibus & allodialibus bonis, quæ antiquissimo fideicommisso Majorum necessario reditura erant ad Comites Borromæos, patruos & cognatos suos. Quo specimen edidit illustre alienissimi a carnalibus affectibus animi.* Et alibi inferius (4): *Repræsentari sibi quotannis volebat fructus & reditus omnes patrimonii sui: ut in opera pia exhaurirentur: cui etiam pensiones aliquas inscripsit, ita satius ratus, quam ut inscriberentur Beneficiis Ecclesiasticis, quo suis in Ecclesiæ ministerio commilitonibus vicis aliquid rependeret & beneficentiæ. Luculento & tum Clericos omnes informavit exemplo, ubi cum paulo ante mortem amicis & domesticis plurimis plurima legasset, nulla re proximis suis gratificatus est.* Et rursus alibi (5): *Pauperes majoris Xenodochii Mediolanensis sibi ex asse hæredes scripsit: eos enim sibi proximos & cognatos, eos hæredes, quibus & non semel nobis professus est, cupere se ex animo, ut & patrimonia omnia transcribere liceret per leges publicas & per fideicommissa Majorum.*

Ejusmodi non tam Præsules, quam exempla excitat subinde summi Numinis providentia, ad excutiendum Cleri reliqui veternum ac torporem, objiciendamque oculis splendidissimam canonicæ disciplinæ effigiem. Specialiter autem videtur beatus Carolus Clericis omnibus facem prætulisse ad usum sanctissimum tum patrimonii, tum Beneficii fructuum, tum denique ejus testandi libertatis, quam illis Ecclesia tot certaminibus delensam vindicatamque voluit, non ut res sacras, vel earum fructus in cognatos, sed ut in pauperes transferrent. Paucissima hæc supersint de eodem beato Carolo ex eodem Scriptore, ut intelligant Clerici omnes, quam studiose Carolus Clericos suos omnes avocaret a contubernio & affectu cognatorum; ne cum Laicis quidem eos habitare sinebat: denique alienationis suæ cognatis illustria volebat esse exempla, quanquam perhumaniter & peramanter cetero omnes exciperet (6). *Ideo & Clericos vetuit habitare in ædibus laicorum, ut eo a cognatis maxime abduceret & alienaret, & hujus documenti luce excitatos illos voluit, ut carni & sanguini divina anteponerent obsequia; exemplo autem maxime prælucebat suo, ut ne cognatos quidem agnoscere videretur, nisi ubi cogebat caritas, etsi alios in omnes esset sane & humanitate & beneficentia singulari.*

CAPUT XLIX. *P.4. l.4. c.18.*

De Testamentis Abbatum & aliorum Beneficiariorum, post annum Christi millesimum.

I. Duplici de causa testari vetantur Abbates & Monachi.

II. III. Testandi tamen licentia eos Reges impertiere & Pontifices.

IV. Immo & Ordinum quorundam Statuta.

---

(1) Ann. Cist. t. 4. p. 248. Cantiprat. l. 2. c. 55. (2) L. 4. c. 2.
(3) L. 7. c. 11. (4) L. 8. c. 12. (5) L. 8. c. 28. (6) L. 8. c. 11.

tuta, quibus Conciliorum accesserat auctoritas, vel patientia.

V. Rariuscula erant hæc statuta in Ordinibus Religiosis. Multo frequentius erat, ut Abbates Monachorum spolio potirentur.

VI. In Ordinibus tantum Militaribus apparet fuisse Statuta, quibus testari ex parte aliqua permitterentur. Nonnullis ejusmodi statutis accessit Pontificis confirmatio.

VII. Antiquo jure non tantum laborabatur, ut ne testarentur Abbates & Beneficiarii, quantum ut ne nisi in compendium Ecclesiæ.

VIII. An Monachus Episcopali auguratione accepta possit testari?

IX. Caput & summa rei est, ut res Deo semel consecratæ, ne profanis usibus inquinentur; & Ecclesiæ dicata, ad Ecclesiam semper revocentur. Quam late pateat hæc regula.

X. In Gallia si Monachi ad Episcopalem apicem provehantur, testari ipsi quidem non possunt, & nihilo tamen minus tunc ad eorum successionem veniunt propinqui. Qui usus a superius constabilito placito non abhorret, hæredes rerum Ecclesiæ succedere etiam in onera iis illigata, atque adeo lege poli cogi iis uti, ut rebus sacris, rebus Ecclesiæ, rebus pauperum, quarum sint dispensatores, cum in jus & successionem vocati sint eorum, qui non erant nisi dispensatores.

I. CUm Beneficiarii administrationem tantummodo adepti sint, & dispensationem rerum Ecclesiæ, non satis consentiebat illis testandi facultas. Abbatibus & Monachis multo minus ea consentanea erat, cum semel hac professione se solemni constrinxerint, nihil proprie & privatim possidere. Hic expendendum ingredimur, an ea testandi licentia, usque adeo & Monachis & a Beneficiariis aliena, ut Beneficiariis, ita & Monachis Abbatibusque fuerit aliquando indulta, quo res Ecclesiæ eorum testamentis munirentur adversus laicorum, maxime vero Magistratuum & temporalium dominorum rapinas.

II. Stephanus Angliæ Rex anno 1136. uno complexus est privilegio Abbates, ac Beneficiarios, cum Episcopis, tum his aliis facta copia testandi, additaque sponsione, fore ut eorum testamentis nihil moræ, nihil obicis interponeretur. *Si quis autem Episcopus, vel Abbas, vel Ecclesiastica persona ante mortem suam rationabiliter sua distribuerit, vel distribuenda statueret, firmum manere concedo.* Episcoporum longe maxima pars e claustris ad Episcopales sedes arcessita fuerat, maxime vero Cantuariensium, quod ejus Ecclesiæ Clerus universus ex Monachis constaret Regulæ sancti Benedicti addictis. Itaque Episcopi ejusmodi, etsi Monasticis obligati institutis, testamenta nihilominus scribebant. Diximus supra de B. Hugone Lincolniensi Episcopo, & de testamento, quod ante obitum scripsit. Atqui is ex Carthusia ad Episcopalem sedem pertractus fuerat. Joannes Angliæ Rex, qui anno 1200. ex Matthæo Paris ejus morti affuit, ejus testamentum ratum fixumque jussit esse, & *promisit quod de cetero rata haberet testamenta rationabilia Prælatorum.* Eadem pene verba Rogerii. Prælatorum hic nomine compertum est Abbates contineri. Quo itaque stimulo agebantur cum beato Hugone ceteri quoque Angliæ Episcopi, ut testari cuperent, eo incitabantur & Abbates omnes, ne plebis, ne Magistratuum, ne Principum, vel Ministrorum prædationi pateret Ecclesiastica successio.

III. In Concilio Oxfordiensi anno 1222. prohibitum est, ne Monachi testarentur, quod tam nil dare possint, quam nec possidere (1). *Quoniam non licet viris Religiosis aliquid proprium possidere, qui se & sua pariter in Religionis ingressu Domino dedicarunt: præsenti auctoritate definimus, ut nulla persona in Regulari Ordine constituta, condere testamentum præsumat, cum nihil habeat suum temporale: quod transferre valeat in dominium alienum.* Agitur hoc Canone de Monachis, non de Abbatibus. Porrigitur & ad Abbates, peræque ut ad Monachos, ut nihil possidere, adeoque nihil dare rite possint. Atqui nec his facultas testandi adjicitur de propriis, sed de commendatis Ecclesiæ rebus, perinde ut Beneficiariis; quo eas etiam testamento dispensare pergant, ut superstites secundum canonica instituta eas dispensaverant.

Donatus est tamen ab Innocentio III (2) Monachus singulari privilegio, singulari te-

(1) Can. 47.

(2) Regest. 14. Ep. 95.

testamenti scribendi licentia. Roncelinus Monastici desertor instituti, Massiliensem civitatem suæ ditioni subjecit. His ille ea aggeravit facinora, quibus Ecclesiæ tandem anathemata illisa sint. Eo fulmine consternatus, se sibi primum, se mox vesti Monasticæ reddidit, diris exsolvi se oravit, Pontificem monuit, si suo renuntiare patrimonio cogeretur, fore ut summa perturbatio exoriretur in Civitate & Ecclesia Massiliensi, nec unquam exsolvi posset æs alienum, quo ipse præmebatur. Pontifex his acquiescens rationibus, precibusque, jussit eum sacris vinculis exsolvi, constituitque in patrimonii sui portione aliqua Abbatiam donaret, in qua professus fuerat, servatis sibi ejus fructibus cum licentia Abbatis expendendis cum reliquo patrimonio suo ad æris alieni solutionem, incrementa in dies majora facturus in stadio Monasticæ disciplinæ. *De portione quæ ipsum de jure continget, cum Abbatis sui conniventia & assensu, eidem Cœnobio aliqua congrua portio designetur. De residuo vero cum Abbatis ejusdem consilio, pro prædictorum omnium satisfactione disponat, prout melius videbitur expedire.*

In libris Decretalium rescinditur testamentum Abbatissæ, ea nimirum interpellante, quæ ei successerat, quod eo grave damnum Cœnobio insligeretur (1). *Non tamen potuisse præjudicium Monasterio irrogare; sed res ipsius eidem loco, ex quo illuc ingressa & Abbatissa constituta est, de jure competere.* Non Gregorii IX. illud Decretum est, sed Gregorii Magni. Atqui sive Abbates, sive Abbatissæ nihil testamento dare, aut legare possunt ex redditibus Monasterii sui, nisi pauperibus, Ecclesiæ, & ipsi Monasterio suo, uti & de Beneficiariis omnibus decernere videntur Decretalium ipsi libri.

IV. In Concilio Dertusensi in Hispania anno 1429. prohibiti sunt Prælati, ne Regularium morientium spolia invaderent, ubi illi jam testati fuerant de rebus suis, juxta licentiam & regulam propriis sibi Constitutionibus concessam (2). *Ecclesiarum Prælati bona decedentium Religiosorum quibus permissum est secundum statuta, vel laudabiles consuetudines, de bonis a Deo sibi collatis disponere, nullatenus audeant occupare, si per eosdem Religiosos juxta statuta, vel consuetudines prælibatas de bonis prædictis fuerit ordinatum; donec tamen in eorum dispositionibus suis relinquant Prælatis, quæ debentur eisdem, secundum statuta, vel consuetudines laudabiles memoratas.* De Monachis videtur hic illis agi, quibus obedientiæ, vel administrationes claustrales fuerant concreditæ; quarum reditus ipsi quidem colligebant, & ex statutis mollioribus quibusdam suis, arbitratu suo ante obitum suum quibus libitum erat addicebant. Prælati Regulares eorum spolia sibi arrogabant, quod testari jure illi non possent. His tamen Monachis non injuria patrocinatur Concilium, quod non abiterentur nisi licentia per Ordinis sui Constitutiones tributa. Expeditissimum fuisset proprietarios Monachos hos omnes in ordinem cogi, peculio exui, paupertati primigeniæ Ordinis reddi. Sed ab ipsis Abbatibus initium ducendum fuisset, ut ne ipsi quidem nisi in commune possiderent quidquam, quo & spolii jure ipsimet spoliati essent, rebus prorsus omnibus in unam & communem mensam revocatis. At non eam sibi curam induerunt hujus Concilii Patres, ut Monasteria & Ordinem ad novam & accuratiorem disciplinæ formam vindicarent. Nec id facile forsan expedissent. Unum igitur laborarunt, ut pax Cœnobiis redderetur, servandis eorum statutis. Atqui statuta annuebant, non ut testarentur expresse, sed ut quæ in potestate haberent, ea quibus liberet ante obitum suum largirentur, portione aliqua certa ex iisdem statutis Abbati dimissa.

V. Hæc porro sive statuta, sive privilegia, sive statutorum delinimenta, paucos Monachos spectabant, ut liquet ex Decretis sacris ejus Conclavis quo creatus est Papa Eugenius IV. anno 1431. statuerunt enim Cardinales, ut ne deinceps Pontifex Cardinalium spolia sibi sumeret, vel ceterorum Prælatorum, qui Romæ vivere desinerent, sed sinerent eos pro arbitrio testari. Hinc tamen excepere Regulares, qui proprium abdicarunt, & quorum successio ad eos devolvitur, qui eo gaudent jure, Canonicis institutis, vel privilegio, vel consuetudine (3). *Religiosis qui propriam voluntatem a se abdicarunt, tantummodo exceptis, quorum bona devolvantur ad illum, vel illos, ad quem, vel quos pertinent de consuetudine, de jure, vel privilegio.* Quibus verbis non obscure innuitur, vulgo

(1) Extrav. testam. c. 2. l. 7. Ep. 7. (2) Can. 28. (3) Rainald. an. 1431. c. 6.

vulgo non competere Monachis jus disponendi de rebus suis, sed eorum spolia vel consuetudine addici aut Abbati, aut Episcopo, aut Monasterio.

Anno 1289. Nicolai IV. Bulla *Regis Pacifici* definita sunt jura Abbatum Ordinis Cluniacensis tempore obitus, depositionis, aut spontaneæ renuntiationis Priorum sibi obnoxiorum. Jura enim illis erant in partem quandam spolii, non in spolium omne, ut infra docebimus, ubi ex instituto de Spolio disceptabitur. Ex Bulla quoque *Summi Magistri*, quæ Benedicti XII. est, anno 1336. promulgata, planum est Abbates, Priores, ceterosque Prælatos Ordinis sancti Benedicti jure usos esse spolii integri in Prioratus, Administrationes, & Beneficia omnia suæ ditionis. Sed neutra ex Bulla suspicari fas est, Prioribus, Obedientiariis & Administratoribus ullis copiam esse factam rei cujuscunque donandæ ante obitum suum. Quin ex adverso aperte liquet nullo ejusmodi jure fretos fuisse, sed eorum spolia vel Prælatis Regularibus, vel Monasterio adscripta fuisse.

VI. Non de his ergo forsan Monachis interpretandus est Canon supra laudati Concilii Dertusani in Hispania, sed de Religiosis ipsis Hispaniæ Equitibus, Equites enim beati Jacobi tum propriis Constitutionibus suis, tum Apostolicæ Sedis privilegiis testari poterant de bonis Ordinis, quæ obtinebant, & de iis quæ acquisissent, ejusque privilegii anno 1531. a Clemente VII. impetravere ampliationem ad Equites Ecclesiasticos, qui eo inclusi nondum fuerant. Accipe pauca hæc verba postulationis eorum ex Bulla *Ex Apostolicæ*. Porro supplex hic libellus inscriptus erat nomine Caroli V. Imperatoris, tanquam Ordinis ejus Militaris Magni Magistri. *Carolus Romanorum Imperator, Militiæ sancti Jacobi de Spatha sub Regula sancti Augustini Canonicorum Regularium perpetuus Administrator, nuper nobis exposuit, quod licet illius statuta, & stabilimenta dictæ Militiæ, ac illi concessa privilegia, & indulta Apostolica, Præceptores & fratres militer ejusdem militiæ, de bonis sibi a Deo collatis, ac propria cujuslibet ipsorum industria, tam ex Præceptoriis, quam ex Parochialibus Ecclesiis, Capellaniis & aliis Beneficiis ipsius militiæ acquisitis, certis modo & forma in illis expressis, de licentia Magistri ejusdem militiæ sive suorum superiorum testari & de illis disponere possint.* Hæc verba, *De bonis a Deo sibi collatis*, eadem ipsa sunt ac supra positi Canonis Dertusani.

VII. In ea versati sunt sententia Canonistæ Ultramontani, posse a Papa Monachis licentiam fieri testandi. Ejus rei probatio exculpitur ex iis quæ diximus de Innocentio III. & de privilegiis Apostolicis Equitum sancti Jacobi. Sed non agitur hic nisi de Equitibus Religiosis Ordinum Militarium. Nec ambigi fere potest, quin plerique Equites alii finitima his privilegia eblanditi sint. In Concilio Dertusano sermo erat de Statutis Ordinis Militaris, quibus idem permittebatur. Supplicatio Caroli V. ad Clementem VII. statuta etiam ante privilegia ponebat. Jure certe antiquo non magnopere laborabatur; an Episcopi, Beneficiarii, Abbates & Prælati omnes Regulares testamenta conderent, etsi administrationem tantum gererent. Quin æquo animo sinebantur ante obitum suum testari, vel utcunque disponere de rebus, quarum sortiti erant administrationem, de deprædatores abigendos. Sed antiquo jure id summopere, id omni contentione certabatur, ut obtineret invictissime ea clausula, qua testandi potestas tota cedebat in laudem & compendium Ecclesiæ, ut ne testarentur, nisi ad exsolvenda debita, ad remunerandos servos, ad ornandas & decorandas Ecclesias, ad pauperes levandos. Rari erant, qui ad Pontificem adirent, ut dispensationem ad eum modum testandi ab eo expugnarent. Nec enim venia & dispensatione opus erat, ut officio quis probe fungeretur suo, atque Ecclesiæ commodis impensius serviret. At postquam id sibi sumpsere, id sibi licere voluere Beneficiarii, ut sua amicis, vel cognatis largirentur: tum dispensationes extudere Sedi Apostolicæ, quæ non potuit non aliquid annuere, & quæ limites fortian potius, quam facultates addidit, ut ne nisi ex parte aliqua cognatis largiri possent.

VIII. Quærunt an ex Monacho, vel ex Abbate factus quis Episcopus testari possit. Diximus jam definitum id fuisse in Concilio Altheimensi sub Conrado Imperatore. Responsum est enim convenienter antiquo usui Ecclesiarum, posse ejusmodi Episcopum hæreditatem adire; dimitti ab eo debere, quæ ante Episcopatum acquisisset, Cœnobio suo; quæ post Episcopatum, Ecclesiæ suæ. Si quamdiu Monachus erat, hæreditates ei obvenientes ejus nomine excipie-

cipiebat Cœnobium, æquissimum est ut Episcopus creatus easdem excipiat ipse nomine Ecclesiæ suæ. Quorsum illi controversiam facere de jure testandi, cum eo jure hic corroboretur usus antiquissimus; & jus Canonicum, quo intestatis Beneficiariis omnibus Ecclesia succedebat? Verba ipsa Canonis supra adscripsimus, ut a Buchardo, Ivone, & Gratiano refertur. De Ecclesiasticis & hæreditariis promiscue ibi bonis agitur. Jubeturque (1) ut Episcopus ex Monasterio ad eum apicem evectus, ne de his nisi Ecclesiæ suæ quidquam det & leget. Id enim discriminis interest Episcopo Monacho, & non Monacho, Apostolici, Antiocheni, aliique Canones non Monacho copiam faciunt, hæreditaria ut bona cognatis, si collibitum est, leget. At ex Monachis Episcopi jam Ecclesiam pro Cœnobio suo habent; utque eorum nomine prius eorum successiones excipiebat Cœnobium, ita nunc Ecclesia eas excipiet quæ obtingent. Ut enim qui sese Monasterio addicebat, una secum illi conglutinabat omnia jura sua: ita ubi se quis Ecclesiæ addicit Episcopali inauguratione, jura eidem & ornamenta sua omnia transfundit.

IX. Summa rei totius, & quæ universim valet ad omnia, illa est quam Alexander III. in Concilio Lateranensi promulgavit. Sive testentur, sive non testentur Beneficiarii de rebus ex Ecclesiasticis proventibus accumulatis, vel partis, ad Ecclesiam semper necessario eas revocari debere (2). *Indemnitati itaque Ecclesiarum providere volentes, sive intestati decesserint sive aliis conferre voluerint, penes Ecclesias eadem bona præcipimus remanere.* Ex hoc vero placito illud emergit. 1. Non magni referre, sive detur, sive auferatur testandi facultas Regularibus, aut sæcularibus Beneficiariis: quocunque enim res vergat, omnia ad Ecclesiam revocabuntur. 2. Inde est quod olim abstulerat, post restituit Ecclesia potestatem testandi; quod & illa & hac ratione in Ecclesiæ fiscum refluerent rivuli omnes, qui ab ea manassent, non alio spectantibus medii ævi testamentis, quam ut totius Ecclesiæ res ei adsererentur. 3. Distributio rei totius intestatorum ea erat, quæ esse debuisset, si ex Canonum regulis testati essent. Testantium distributio rei non multum discrepabat ab illa intestatorum: quod ab Ecclesia quæ profecta erant bona, in eam semper refundebantur, quanquam non eodem semper tramite. 4. Quanquam universim Ecclesiæ res ad Ecclesiam devolvendæ rursus essent, erat tamen locus aliquis libertati & arbitrio Beneficiariorum. Eorum enim judicii & voluntatis erat, ut darent Ecclesiæ suæ, vel aliis Ecclesiis, vel Xenodochiis, vel Cœnobiis, vel pauperibus, vel ministris & famulis, pro tempore & modo depensi obsequii. 5. Inde est quod Episcopi & Abbatis hac quidem in re non magnum videretur discrimen; nec enim Religiosæ Professioni contumelia debat, si præciperet Abbas largitiones aliquas pias post obitum suum fieri: Episcopus nisi in usus pios sanctosque de rebus Ecclesiæ testari. 6. Hinc minus sollicitos habebat illa quæstio, Monasticam Professionem amplexati essent Episcopi, an non. Ratio expeditissima erat ea, quod utrobique unus esset rei cardo, ut meri usufructuarii haberentur omnes, cogerenturque & superstites, & hinc emigrantes superflua pauperibus erogare. 7. Ea tamen quæstio ventilata est in Concilio Altheimensi, sed ad res maxime forsan patrimoniales, quas vult & hæreditario jure excipi posse a Monacho post Episcopatum, & ab eodem moriente necessario Ecclesiæ suæ transcribi.

X. Hæc canonica est Jurisprudentia: si sicut quorundam post Regnorum usus invaluit, ut proximi Beneficiariorum illis ab intestato etiam succedant, succedant & testamento; ita & succedunt in bona Ecclesiastica Episcoporum, qui a Claustro ad Episcopales Cathedras adsciti sunt; nova certissime & inaudita olim hæc rerum commutatio est. Priscis moribus & legibus Ecclesia hæres erat necessaria Episcopi Monasticam Regulam professi. Nunc Episcopi ejus hæredes necessarii sunt cognati ejus, etiam in rebus Ecclesiasticis. E diametro hæc pugnant. Et tamen & potestatis est & officii proximorum, ut intelligant hæredes se esse Administratoris, nec in illa quam in ejus jura succedere, atque adeo in jura administrandi. Nihilo plus enim obtinent, quam quæ a defuncto Episcopo excerpere. Non accepere ergo ab eo nisi depositum & administrationem. Depositum est, quod illi commendatum fuerat, quod ab eo ipsi accepere. Dominium & proprie-

(1) 18. q. 1. c. 1. (2) Can. 15.

prietas penes illum nunquam fuit, qui Monachus, qui Beneficiarius erat. Quod penes illum nunquam fuit, nec ab eo potuit in ejus hæredes transfundi. Non ii certe nos sumus, qui Christianissimi & florentissimi Regni usibus obtrectemus. Quin eos in bonum converti posse profitemur, ut in culpa jam sint, nisi ii, qui etsi publicas leges abrogare non possint, possunt tamen bene vertere, & earum usum legibus æquitatis & Ecclesiæ accomodare, nec faciunt.

CAPUT L. *P.4.l.4.c.19.*

De Episcopis ante Monachis; an Monastica illis retinenda sit vestis & vitæ ratio, ac disciplina?

I. Facillima semper visa societas professionis Monasticæ cum eminentissimis Ecclesiæ dignitatibus.

II. Opulentissimi & summa potestate præditi Episcopi, si in Cœnobiis professi ante fuerant, & vestem & vitæ rationem eandem retinebant.

III. IV. Complures ejus rei probationes.

V. Probationes aliæ de Monastico habitu.

VI. Probationes aliæ de Episcopis ex Ordine Cisterciensi, & Franciscanorum. Nova exempla.

VII. De Canonicis Regularibus ad Episcopale culmen provectis.

VIII. IX. Argumenta alia ex B. Thoma, & ex Bonaventura. An qui jam Episcopatui, vel Congregationi illigatus est, ille solvatur voto profitendæ Religionis?

X. Exemplum Cardinalis Ximenii.

XI. Qui mores Orientis?

XII. Concentus Legum & Canonum veterum & recentium in hac parte.

I. Superioris Capitis quæstio in hanc nos pene inopinos deduxit, de iis Episcopis, qui ante scholis pœnitentiæ & humilitatis Christianæ in veste Monastica innotriti & professi fuerant. Statim enim videri possunt hæc humilitatis vincula & pœnitentiæ obligamenta minus consentire cum gloria & splendore Episcopatus. Et innumeris tamen pene argumentis demonstrari potest, tot nimirum, quot sanctissimi ex Monasteriis prodiere Episcopi, utrique ei professioni optime inter se convenire. Narrat Eadmerus anno 1114. in Conventu Vindsoriensi in Anglia, ubi Radulphus Episcopus Roffensis electus est ad Cantuariensem Archiepiscopatum, fuisse qui ei reniterentur electioni, ut Abendonensi Abbati amplissima ea dignitas obveniret; eosque allegasse, jam inde a temporibus Augustini Anglorum Apostoli, omnes prorsus amplissimæ hujus Ecclesiæ Pontifices ex Monachis cooptatos fuisse; uno excepto, qui & ipse mox temeritatis & audaciæ pœnas dedit; a Papa videlicet sede ejectus, tum ea de causa, tum culpis etiam aliis irretitus. *Objectum est, nullum a B. Augustino nisi de Monachico ordine unquam Pontificatui Cantuariensi præfedisse; uno duntaxat excepto, qui & ob hanc præsumptionem, & alia quædam perverse ab eo commissa, depositus per Romanum Pontificem fuit.* Paulo accuratius hæc extricat Ordericus Vitalis; Sigandum videlicet sede Cantuariensi a Romano Pontifice fuisse exturbatum. Ejusdem infortunii consortes duos alios idem commemorat; quorum alter vivis ante excessit, quam ordinari posset, tempore Agathonis Papæ. Alter nomine Odda certior factus de superiorum omnium Cantuariæ Pontificum Monastica professione, eandem & ipse amplexatus est, postquam ordinatus fuit Episcopus (1), *Habitum mutavit, & Religiosus Monachus ac Archipræsul usque ad mortem Deo militavit*. Willelmus Malmesburiensis eum commemorat, Odonem nomine, tota virium contentione repugnasse, ne eligeretur, quod Monachus non esset: cum ineluctabili se videret denique necessitate constringi, Floriacum se contulisse, & ibi Monasticam vitam professum esse.

II. Nemo tam hospes est & rudis rerum Ecclesiæ, cui non explorata sit majestas, amplitudo & opulentia Archiepiscopi Cantuariensis, Angliæ Primatis, plerumque non Ecclesiastico, quam sæculari fastigio sublimior. Ea tamen erat sanctissima lex & regula Conciliorum Angliæ, ut qui ad Episcopalem dignitatem attollebantur, ii nihil detererent de sanctimonia & auctoritate prioris sue in Cœnobio professionis. Eo pertinet Canon ille Concilii Londinensis anno 1138. (2) *Item adjicimus hoc decre*

(1) L.5. Scrip. Hist. Norm. p. 873.

(2) Can. 14.

cretum Innocentii Papæ dicentis Victricio Rothomagensi Archiepiscopo, Monachi diu morati in Monasteriis, si postea ad Clericatum pervenerint, non debent aliquatenus a priore proposito deviare. Sicut in Monasterio positi fuerint, ita & in Clericatus ordine degere debent: & quod diu servaverunt, id in altiori gradu positi amittere non debent. Eo decreto Episcopi continentur, uti & alii Clerici omnes, nec quidquam illis remittitur de modestia, frugalitate, aliisque Claustri virtutibus. Dispensatio certe ingentium quantumlibet Ecclesiæ redituum, minimum negotii facessit. Cum enim non agat Episcopus nisi Oeconomum & dispensatorem, ei officio præclare convenit cum monastico instituto.

III. Hoc facit præstantissimum Matthæi Cardinalis encomium, a Petro Venerabili Cluniacensi Abbate conscriptum. Ut illum sibi & Ecclesiæ clavo affigeret Honorius II. Papa, ex Monacho Cluniacensi Episcopum illum Cardinalem Albanensem creavit. Nihil Cardinalis, nihil Episcopi dignitas de vestium ejus humilitate, de perpetuitate psalmodiæ, de Religiosis institutis decerpsit (1). *Provectus ad sublimem Pontificalis Ordinis gradum, nihil de Monacho quorundam more dimisit: sed sicut de magno Martino legitur, eadem in corde ejus humilitas, eadem in vestitu ejus vilitas mansit. Nihil de Officiis, nihil de cantu, nihil de prolixiori Cluniacensi Psalmodia, quarumlibet curarum prætexu reliquit. Servabat in Palatio instituta Claustri, &c.* Nec dissimulat hoc loco Petrus Prælatos quosdam Claustris egressos, vestes abjecisse prioris Professionis suæ. Quo certe incurrebant in offensionem vulgi, & in Superiorum reprehensionem. Inde est ea lex Innocentii III. in Concilio IV. Lateranensi promulgata anno 1215. qua jubentur Monachi ad Episcopatus insignia jam evecti vestem ut cohonestent Monasticam, quæ ipsos ante honestavit; ceteris vero Episcopis admonitis, ut ne in publicum prodeant unquam nisi cum superindumentis lineis, sicut in Ecclesia (2). *Pontifices in publico & in Ecclesia superindumentis lineis semper utantur, nisi Monachi fuerint, quos oportet deferre habitum Monachalem.* Non novum id fuit statutum, sed confirmatio usus antiquissimi, quo ferebatur, ut Monachi Diaconatu, Presbyteratu, & Episcopatu aucti,

eadem semper Monastica veste uterentur, cum tota illa Ordinum, graduumque sacrorum amplitudo mirifice consentiat cum sanctimonia & modestia vestium.

IV. Id quoque adverte, non ibi agi de colore vestis, sed de veste ipsa Monastica. *Quos oportet deferre habitum Monachalem.* Concilium Londinense anno 1268. Ecclesiasticæ huic legi novum adjecit vigorem (3): *Specialiter indicimus iis, qui de Monasteriis, vel de aliis Regularibus locis in Episcopos sunt assumpti, vel de cetero assumentur, ut suum deferant habitum regularem; ne Religionem procedentem dignitas excludere videatur, quam sibi debent vinculo individui fœderis copulare.* Quo innuitur, dedecoratum iri quodammodo Episcopatum, si sociari non posse existimetur Pontificum decus cum modestia & paupertate Religiosa. Pergit porro idem Concilium ulterius, ut Episcopos Cœnobiis excitos interdicat pannis & ornamentis alterius coloris, quam sit habitus eorum Religionis. *Quibus etiam districtius inhibemus, ne utantur pannis, aut pellibus, aut aliis ornatibus, ab Ordine, sive Regula sua priori discrepantibus in colore.* Fœdissime allucinaretur, qui hoc Concilio id tum præscribi sibi fingeret, ut Episcopi Regulares in veste sint ejusdem coloris cum habitu suo priori Monastico. Nec enim hæc postrema clausula jam de veste agit, sed de pannis, pellibus, aliisque adjectitiis ornamentis Episcopalibus, quæ jubet Concilium ejusdem coloris esse cum veste Monastica. Alioqui Canon unus idemque secum collideretur ipse, quodque prius astruxisset, postea dirueret; essetque infestus Canoni Lateranensis Concilii IV. quem tamen confirmatum voluit: *Sed in talibus statutum Concilii Generalis satagant observare.* Nec minus aperte Concilium Salisburgense anno 1420. ubi præcepit, nisi Regulares, qui Episcopali ordinatione exornati fuerant, ut Suffraganeos agerent, functionesque Episcopales obirent Episcopatibus, quibus fuerant addicti; nisi illi, inquam, in veste semper essent. Monastica Ordinis sui, eos in grave scandalum flagitiumque proruere, & in vincula ipsa excommunicationis (4). *In animæ suæ periculum & plurimorum scandalum, sicque excommunicationis sententia innodantur, &c.*

V. Alienissimus fuit utique a dimitten-

(1) De Mirac. l. 2. c. 14. (2) Ep. 16. (3) Can. 5. (4) Cap. 17.

da Ordinis Franciscani veste B. Ludovicus Episcopus Tolosanus; qui ex adverso Apostolicæ Sedis hortatu jussuque compulsus ejus Episcopatus sarcinam subire, ante voto quo se obligaverat fecerat satis, adeundi & profitendi instituti B. Francisci. Unde & Præsul sanctissimus, Regis tametsi frater, & Regum Franciæ consanguinitate clarissimus, de rebus, de reditibus locupletissimæ Ecclesiæ suæ tantum libabat, quantum opus erat ad tolerandam modice vitam, quo reliquas opes in pauperes dispergere. Hæc sane vitæ ratio illi vestis humilitati & modestiæ vehementer concinebat (1). *Mandavit inquiri de suorum quantitate redituum, quantumque sibi sufficere pro moderatis expensis faciendis & rationalibus, volens quod totum residuum in sustentandis pauperibus poneretur*. Ita fertur in Bulla, qua Cœlitum albo inscriptus est. Ita tum Franciscani priscis Benedictinis & Cluniacensibus se accommodabant, & Matthæo in primis illi Cardinali Albanensi, de quo nos paulo supra. Ille enim auctore eodem Petro venerabili, veste Monastica sua ne mortuum quidem se exui voluit (2). *Secundum quod ipse jusserat, suo quo nunquam a Monacho carverat cilicio prius, dehinc Monachali cuculla vestitur*. Hic erat usus, hi mores hujus Ordinis, qui ex eodem Petro Ecclesiis Cathedralibus, Metropolitanis, ipsique adeo Sedi Apostolicæ ex suo gremio Pontifices sufficiebat (3). *Unde Episcopales, Archiepiscopales, Patriarchales, & ipsa omnium vertex Ecclesiarum, Apostolica & Romana Sedes, patres sibi assumere consueverunt*.

VI. Nec a Cluniacensibus statutis, aut a lege Ecclesiarum deflexere Cistercienses. Etenim in Generali Capitulo anni 1134. constitutum ab illis est, ut qui e Cisterciensi Ordine ad Episcopatum raperentur, a prisca non recederent regula & consuetudine sua ciborum, vestium, Officiorum, præter paucula, quæ hic audies & vilia vestium additamenta (4). *Episcopi assumpti de Ordine nostro consuetudines nostras tenebunt, in qualitate ciborum, in observantia jejuniorum, in officio horarum Regularium; excepto quod mantellum de vili panno & pelle ovina, & pileum similem, aut simplicem de lana habere poterunt, qui voluerint: &c.* Perspicue hic stabilitur superior nostra explanatio Canonis Concilii Londinensis anno 1268. ubi subjunximus vestem religiosam, quam constanter Episcopi gestabant eandem ac prius, ab adjectitiis quibusdam ornamentis propriis Episcoporum, & quæ tamen necesse erat ex hoc statuto vel lanea esse, vel ex agni vellere, & eodem prorsus colore cum veste Religiosa, juxta decretum Concilii Londinensis.

Cum rescisset vero Honorius III. Casfellenses in Hibernia cives obsequium jam detrectare Archiepiscopi sui Davidis, quod habitum Monasticum induisset: per litteras illos commonuit, habitus Monastici modestia & humilitate adeo non sordidari, ut illustraretur potius Episcopatus majestas: adeoque necesse jam esse, ut se prioris Præsulis sui obsequio redderent (5). *Cum igitur Monachalis habitus & Pontificalis non repugnent, mandamus quatinus occasione hujusmodi non obstante, præfato Archiepiscopo reverentiam & consuetam obedientiam humiliter impendatis*. Permirum mihi quidem visum est, necdum Hibernos tunc insuevisse, ut Episcopis Monastici instituti sectatoribus morem gererent, cum tandiu jam Angli Cantuariensibus Episcopis subessent, qui vel ante vel post inaugurationem suam Monasticam vitam profitebantur. Beatus Thomas Cantuariensis Archiepiscopus, ut referunt scriptores ejus vitæ, post ordinationem suam, habitu Monastico indui se voluit, ne ut ceteri ante plures ferebantur, sibi quoque dandæ essent pœnæ temeritatis suæ (6). *Consecratus Episcopus habitum induit Monasticum, quod experimentis multis declaratum fuisset, eos qui non Monachi Cathedram ascendissent, a Deo male mulctatos esse*. Gravissima olim exarsere jurgia inter Franciscanos de Episcopis eorum ex Instituto accitis ad sacras infulas (7). Sed qui tunc in varias incurrerunt reprensiones, purgati postea sunt, comperto non aliud eos voluisse, quam ut obtineret jus canonicum in vestimentis Episcoporum Regularium, & facienda per eos dispensatione redituum Ecclesiasticorum, ac si simplices essent Abbates.

VII. Nec silentio prætermendæ nobis sunt illæ Ecclesiæ Cathedrales, ubi consensu una-

(1) Rainald. ann. 1317. num. 11. (2) De Mirac. l. 2. c. 23. (3) L. 1. Ep. 29.
(4) Ann. Cist. tom. 1. p. 279. (5) Ib. p. 371. (6) Ann. Cist. tom. 2. p. 337. 397.
(7) Hist. Univ. Parr. tom. 3. p. 540.

unanimi Episcopi & Canonici Regularium Canonicorum amplexati sunt institutum, impetratis etiam ab Apostolica Sede diplomatibus, ne resilire unquam possent ab ea Canonicorum Regularium professione. Ejusmodi fuit Innocentii II. Bulla anno 1142. Episcopo Bellicensi concessa (1): *Obeunte te nunc ejusmodi civitatis Episcopo, nullus ibi nisi Regularis Ordinis Episcopus eligatur*. Ejusmodi fuit & Innocentii ejusdem II. Bulla anno 1137. Episcopo Nicæno indulta: *Obeunte se nunc ejusdem loci Episcopo, nemo ibi prætee Regularis Episcopus præponatur*. Ejusmodi fuit & quam Sagiensis impetravit Episcopus, frater Arnulphi Lexoviensis Episcopi, quando in Capituli sui sedes Canonicos arcessivit Regulares. Post ejus obitum, non est passus Romanus Pontifex ordinari successorem, nisi veste & professione suscepta Canonici Regularis. Sed nemo non perspicit quam affiniores sint Clero Canonici Regulares, quam Monachi.

VIII. Nec certe vel B. Thomas Aquinas, vel Theologi ceteri, vel Canonum Commentatores eam vexarunt quæstionem nisi de Monachis, quibus demum vinculis solvantur, vel relaxentur suarum Institutionum, ubi Episcopatu augentur. Præstantissime vero respondet B. Thomas, professionem Monasticam non esse nisi tyrocinium quoddam perfectionis, *via in perfectionem tendendi*: Episcopatum vero esse *quoddam perfectionis magisterium*: & hinc illud perspicue nasci, Monachum ad Episcopale culmen evectum, incrementa potius facere debere virtutum profectionis, quam temperamenta sectari. Itaque constringi illum semper iis virtutum documentis, quæ non pugnent cum Episcopalibus functionibus, utputa continentia, paupertate, & veste ipsa Religiosa, quæ veluti tessera est harum virtutum professionis (2). *Dicendum ergo quod si qua sunt Regularibus observantiis, quæ non impediant Pontificale officium, sed magis valeant ad perfectionis custodiam, sicut est continentiam, paupertas, & alia hujusmodi, ad hæc remanet Religiosus, etiam factus Episcopus, obligatus, & pee consequens ad portandum habitum suæ Religionis, qui est hujus oblationis signum*. Subjicit vero sanctus Doctor, vigilias, jejunia, secessum, silentium Monasticum posse non ubique consentire cum labore & defatigatione Episcopatus, adeoque minus his Episcopos obligari. Cumque nonnihil scrupuli hæreat in observantia paupertatis Religiosæ, respondet sanctissimus Doctor, nil posse Episcopum, quod agimus, proprium possidere, non hæreditate adire, nisi nomine Ecclesiæ suæ, non posse testari, cum merus sit dispensator; posse tamen testari cum dispensatione Pontificia. Id enim præstabit ea dispensatio, ut dispositio & voluntas meri administratoris, cujus idem finis esse debuerat, qui vitæ, post ejus nihilominus mortem perpetuetur. *Proprium nulla modo habere possunt. Non enim paternam hæreditatem vindicant quasi propriam, sed quasi Ecclesiæ debitam. Testamentum autem nullo modo facera potest, quia sola ei dispensatio committitur rerum Ecclesiasticarum, quæ morte finitur, ex qua incipit testamentum valere, ut dicit Apostolus. Si tamen ex concessione Papæ testamentum faciat, non intelligitur ex proprio facere testamentum, sed auctoritate Apostolica intelligitur esse ampliata potestas suæ dispensationis, ut ejus dispensatio possit valere post mortem*.

Duæ sunt causæ, quæ Regulares Episcopos prohibeant testari; altera ad eos spectat, qui nihil proprium habere possunt: altera ad ipsas Ecclesiæ res, quæ Dei sunt & pauperum in communi propriæ, nec possunt privatis, nisi ut Oeconomis & Administratoribus committi. At Beneficiarii sæculares, ipsi quidem per sese proprie possidere possunt; sed si solas Ecclesiæ res in potestate habeant, meri & ipsi sunt Administratores, & nec ipsi ea ratione testamentarias tabulas conscribere posset, nisi earum illis copiam fecisset indulgentia & auctoritas. Inde tot circumscripti ab Ecclesia limites eorum testamentis, ut ne dent nisi pauperibus, Monasteriis, Xenodochiis, creditoribus, servis, pro famulatus tempore & modo. Tutius tandem visum est testari Beneficiario, quin & Regulares supra vidimus Episcopos testantes, ut Ecclesiæ & pauperibus res eorum certius vindicarentur. In his omnibus testamentis valebat illud B. Thomæ, has esse quasi ampliationes quasdam dispensationis rerum Ecclesiæ, qua ante fungebantur, quibus placuit locum esse etiam post mortem.

IX. In vita sanctissimi viri B. Francisci Franciscanorum parentis, commemorat bea-

(1) Gall. Christ. tom. 2. p. 361. tom. 3. p. 787. Arnulphi Ep. 24. (2) 2. 2. q. 185. Art. 8.

tus Bonaventura ejus scriptor (1), Cardinalem Ostiensem, qui Gregorius IX. postea fuit, sciscitatum aliquando esse, an sineret suos ad Ecclesiasticas promoveri dignitates, respondisse autem ipsum. Tum ex illis fore ut Ecclesia fructum capere posset non mediocrem, si illos paupertati & humilitati permitteret, quam præ se ferrent. Ipse vero B. Bonaventura in commentanda Regula B. Francisci tradit. Qui ab Ordine Monastico inviti raptantur ad Episcopatum, eos non discedere ab Ordine: at qui Episcopales ambiunt Cathedras ut laboribus se subducant Religionis, eos vero de salute magnopere periclitari (2). *Si coacti ab Ecclesia, hujusmodi inevitabili necessitate suscipiant regimen animarum, non sunt reputandi ab Ordine egressi, si quantum in ipsis est, semper appetant in sinu Ordinis confoveri. Quod si non vocati ad Episcopalem gradum, nec coacti, ad eundem aspirant, ut fugiant ærumnas pauperum, & Ordinis rigorem, credo eos in illius partem cessuros, qui dixit, Sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis.*

Nec prætereundum quod idem subjicit Bonaventura. Qui voto se obligarunt profitendæ Religionis, & ante ad Episcopatum extolluntur, non eo solvi illos ab implendi voti necessitate, cum rem ita definierit Innocentius III. C. *Per tuas. De voto*; ubi jubet profiteri in Religione eum qui ita voverat, quamvis postea ad Episcopatum vocatus fuisset; concesso, ut peracta professione Monastica assentiretur electioni, si rursum ad Episcopatum eligeretur. *Si tuam sanare desideras conscientiam, regimen resignes Ecclesiæ memoratæ. Quod si Capitulum Gebennensis Ecclesiæ te postmodum duxerit eligendum, electionem recipere poteris de te factam.* Ubi perspicis jam electioni assensum hunc fuisse, atque ita Episcopum vere jam fuisse, cum jubeat tamen Pontifex dimitti Episcopatum, & impleri votum. In quo mihi quidem satis argumenti esse videtur adversus eos, qui existimant post persimile votum, si quis se adgregari curet Sodalitio mere Clericali, posse eum totam ita vitam pie traducere. Contra enim Episcopatus ipse status est longe sanctior, perfectiorque, & arctius constringens, quam Sodalitium quodvis Clericale; atque adeo æquius esset, eo solvi votum profitendæ Religionis. Nec tamen solvitur. Non ergo eo absolvetur, qui se Clericali cujusvis gregi addixerit. Si qui autem dispensationibus confidant Pontificiis, expendendæ eæ sunt, an satis dilucidæ, an causis justis & veris astructæ, ut ait Bonaventura, de iis qui a strictiori ad molliorem Ordinem properarent. Non dispensat Pontifex, nisi hortante & æquitate; aliqui meræ sunt eæ obreptiones, quibus flagitium ingravescit ejus, qui de dispensatione sibi blanditur. *Quod si de licentia Apostolica glorientur aliqui aliter facientes, pro certissimo sciant, contra hanc regulam Apostolicam Papam nihil facere. Nemo mittens manum ad aratrum, &c. Quod si mendaciis intervenientibus aliquid contingat per tales a Sede Apostolica impetrari, non est eis excusatio, sed accusationis duplicatio, dum mendacio tantum Patrem circumvenientes, suæ quærunt Apostasiæ pallium, qui in votis non dispensat, nisi ubi suggerit pietas, & rationalis æquitas recompensat.*

X. Cum septuagenario major esset Cardinalis Ximenius anno 1517. (3) & administratione totius Hispaniæ fungeretur, tanto animi favore Franciscanæ suæ Regulæ labores, jejunia, tunicas laneas pro indusiolis retinebat, aliaque duriora quævis, ut his illum Leo X. interdicendum censuerit Brevi Apostolico, quod in annalibus sacris legitur.

XI. In Oriente compertissimum est, Episcopos a pluribus jam retro sæculis, ex Cœnobiis arcessiri, aut statim electos Monasticam regulam profiteri. Atqui cum jam Episcopi Monasticam professionem amplectebantur, non aliud quam macerationes ipsas & jejunia, paupertatem & vestem Monasticam Episcopatui se sociaturos profitebantur. Unus hic nobis idoneus testis prohibit Glycys Patriarcha Constantinopolitanus. Honorifico fungebatur ille munere in Palatio, cum ad Patriarcharum accitus est. Conjux ejus vestem statim induit Monasticam, induisset & ipse incunctanter pro summa sua in Sedem Pontificiam veneratione, nisi eum inhibuisset Imperator, quod podagræ doloribus interdum conflictaretur, quo fieret, ut non posset ex Medicorum consensu omnino carnis esu abstinere. Ita narrat Nicephorus Gregoras, sin-

[1] Legenda S. Francisc. c. 6.
(3) Rainald. ann. 1517. n. 105.
[2] In c. 11.

singulari quodam necessitudinis nexu ei conjunctissimus (1). *Uxor ejus statim Monasticum habitum induta, quem & ipse reverentia sedis induisset, nisi illius conatui Imperator obstitisset. Nam cum corruptus humor non ita multo aut ante certis anni intervallis articulos ejus invasisset, gravissime cruciabatur, & de sententia Medicorum carnibus ei vescendum erat. Qua de causa Monasticus ei habitus non est concessus.* Si vel Patriarcha ipse sentiebat se lege teneri professionis & vestis Monasticæ, hinc prona est ceteris Episcopis conjectura. Sumenda autem veste Monastica electi Episcopi atque adeo adigebantur ad reliqua omnia professionis Monasticæ & austeritatis instituta, ut Glycys quod carnium abstinentiam sectari non posset, ne vestem quidem induerit Monasticam.

XII. Decreto quidem juris Canonici novi, seu Canone Concilii Lateranensis IV. sub Innocentio III. solus præscribitur habitus Monasticus (2). *Quos oportet ferre habitum Monachalem.* Sed idoneus interpres B. Thomas, supra confirmavit, non esse eam vestem nisi velut tesseram quandam complectendarum virtutum omnium Monasticarum, quibus cum Episcopalibus functionibus bene conveniat. *Ad hæc remanet obligatus, & per consequens ad portandum suæ religionis habitum, qui est hujus obligationis signum.* Alioqui vestis Monastica ludibrium quoddam, & inanis ostentatio videri possit. Hinc vero non temere conjicies hoc Innocentii III. decretum adumbratum fuisse ad illud Innocentii quondam I. ad Victricium Rothomagensem Episcopum, quod & iisdem verbis innovatum fuerat sub Innocentio II. in Concilio Londinensi anno 1138. ubi Pontificius ejus Legatus præerat (3): *Adjicimus, &c.* Supra jam illud protulimus. Illud innovaverat & Carolus Magnus in Capitulari Aquisgranensi. *Monachus si ad Clericatum promoveatur, propositum Monasticæ professionis non amittet.* Legem persimilem ediderat & Justinianus (4). *Si quis Monachicam profitentium conversationem, meruit Clerici ordinationem, maneat etiam sic puram servans conversationem. Quod si facti Clerici abutantur fiducia, & ad nuptias venire præsumant, quippe in tali constitutus gradu, inter Clericos, qui ei uxorem ducere permittat, excludatur omnibus modis a Clero, tanquam priorem conversationem & solitariam confundens vitam.* In id potissimum collineabat Decretum Innocentii I. ne Monachi ad Clericatum & ad Ordines minores provecti, ubi fas erat uxores ducere, ea libertate abuterentur. Sed vel ipsa continentia argumento est, Monachos Clericatu auctos, ut continentia, ita & reliquis adhuc illigari Monasticarum virtutum vinculis, quibus non arcetur quis ab Ordinum functionibus.

Nec præteriri hic tamen debet, quod in Comitiis Cleri Gallicani decretum fuit anno 1665. (5). *Ut omnes Prælati nulla distinctione, nulla exceptione, in veste violacea irent, ut Majestatem Regiam una inviserent, & venerarentur, etiam qui ex Regularibus Ordinibus vocati sunt ad Episcopatum, ut una ab omnibus forma teneatur.* Semel tum ita decernebatur factitandum; sed aliunde videri possit, non facile edici potuisse, ut in violaceam vestem sumptus fierent, quæ semel tantum usui futura esset. Urgeri etiam validius potest rario, minus servandæ ab omnibus formæ. Nec enim semel tantum illa placet unitas.

Cæremoniale Episcoporum, quod jussu primum Clementis VIII. postea Innocentii X. publicatum est, jubet (6) Episcopos Monasticis ex Ordinibus vocatos, vestem gestare ejus coloris, qui proprius est Religionis suæ: *Promoti ex Ordine Regulari, non Clericali, non utuntur Rochetto, sed retinent in vestibus colorem habitus suæ Religionis, & deferunt ubique Mozzetam ejusdem coloris, &c.* Et rursus inferius: *De Episcopis Regularibus, qui non mutant colorem sui habitus, neque induunt Rochettum, &c.*

Illud omnino memorabile, quod cum ante legibus Ecclesiæ præciperetur geri vestem ipsam Monasticam, hic solus vestis color præcipiatur, etsi duorum auctoritate Pontificum muniatur hic Cæremonialis liber. Longe ergo major est hæc vestis ipsius mutatio, quam coloris solius. Hic vero usus si penitus invalescat in Galliis, videri non injuria forsan illæ poterunt nunc demum obtemperasse antiquissimo illi Ecclestini I. Decreto, cui se tunc Galliarum Epi-

(1) Lib. 7. (2) Extrav. De vita & honest. Clerici C. Clerici officia.
(3) Can. 14. (4) Novel. 5. c. 8.
(5) Vers al. de l' Assemblee p. 50. (6) L. 1. c. 1.

Episcopi non omnino accommodarunt. Uberius hac de re supra egimus Tomo primo hujus Operis, ubi ostendimus reprehensos fuisse a Cœlestino I. Episcopos Gallicanos, quod in Episcopatu ipso veste retinerent Monasticas. Quanquam tunc Clericorum & Episcoporum urbana & civilis vestis, non alia esset, quam quæ Laicorum spectabilium. Volebat Cœlestinus Episcopos Clericosque a laicis dividere, virtutibus, non vestibus. Perstitere tum Episcopi nostrates in proposito, & Gallicanum usum probavere tandem Cœlestini successores. Nunc contra Pontifices Romani, & Episcopi Gallicani ad illam antiquam videntur Cœlestini sententiam revolvi, duplici videlicet illa immutatione, in veste, & in colore vestis Monasticæ. Difficillime possunt non aliquæ semper vices & innovationes observari post longa temporum intervalla in his rebus extrinsecis, & per sese in utramque partem versatilibus. Caput est, ut qualescunque patiatur vices exterior disciplina, in pretio & in amore sint semper religiosæ virtutes, & a veste Monastica, aut colore ejus, concordiæ & consensionis cum Collegis amor abducat, non pudor ejus habitus, qui religionem olet & humilitatem, qui pœnitentiam præ se fert & sanctimoniam.

De spolio, & de statu rerum Ecclesiæ sede vacante.

CAPUT LI. *P. 1. l. 4. c. 20.*

Quo loco essent res & bona Ecclesiæ sede Episcopali vacante, per quinque priora sæcula?

I. Qui superstite Episcopo temporalia Ecclesiæ administraverant Oeconomi, Presbyteri, Diaconi, eodem munere post ejus obitum fungebantur.

II. Argumenta ex Chrysostomo, & Nazianzeno.

III. Item ex Concilio Ancyrano. Alienari nil poterat vacante sede.

IV. V. Ne id quidem poterant Episcopi citra assensum Metropolitani & Concilii Provincialis.

VI. In Concilio primum Chalcedonensi damnati Clerici, qui vacantes Ecclesias expilabant.

VII. Jam ante serpere cœperat ea lues. Bona Episcoporum hæreditaria prædæ erant.

VIII. Ei malo mederi cœpit Concilium Regense, designato Episcopo Visitatore Ecclesiis viduatis.

IX. Oeconomus a Concilio Chalcedonensi constitutus frustra obniti tentaverat.

X. Reges Vandali Africæ ditioni suæ subjicere voluerunt Episcopatus vacantes.

XI. De Episcopis Visitatoribus vacantium Ecclesiarum.

I. CUm cura & potestas rerum Ecclesiæ temporalium esset penes Episcopum, non abs re quæritur eo terris emigrante, apud quem maneret ea providentia. Cum vero res Ecclesiæ non administraret Episcopus, nisi per Oeconomos, Presbyteros, Diaconos, illo vel extincto, vel exauctorato, totum scilicet in eos pondus incumbebat. Litteras dedit Concilium Ephesinum I. *ad Presbyteros, Oeconomos, & alios Clericos Ecclesiæ Constantinopolitanæ*, ut significaret, Nestorium ejus Ecclesiæ solio ejectum fuisse, atque ipsorum jam esse, ut pro ejus Ecclesiæ rerum tuitione excubarent, ut qui successori ejus rationes facturi essent. Idem præscripsit Concilium Chalcedonense exturbato Dioscoro (t). *Presbytero, Oeconomo, Archidiacono & Clericis Alexandriæ.*

II. Constat ergo Oeconomos, Presbyteros & Diaconos viduatæ Ecclesiæ res & proventus administrasse, successori omnium rationes exhibuisse. Vidimus supra Chrysostomum exordio Episcopatus sui Oeconomos ad ejusmodi ratiocinia vocasse. Nazianzenum contra ea accuratione abstinuisse, ut sibi videbatur, consultissime, ne pax & concordia in discrimen conjiceretur.

III. Ex Concilio quoque Ancyrano id liquet, orbatæ Ecclesiæ res a Presbyteris administratas fuisse, sed breviori gyro terminatam fuisse eorum potestatem, cum posset successor Episcopus rescindere ac revocare, si quid præpostere aut donassent fundorum Ecclesiæ, aut distraxissent. Ubi illud

(t) Act. 3.

illud quoque usu venire poterat, ut emptoribus nihil pecuniæ refundi necesse esset, cum viliori pretio addictorum fructus agrorum abunde ad id sufficerent (1). *Si qua de rebus Ecclesiæ, cum Episcopus non est, Presbyteri vendiderint, placuit rescisso contractu ad jus Ecclesiasticum revocari. In judicio autem erit Episcopi, si constitutum pretium debeat recipi, nec ne: propter quod sæpe contingit, distractarum rerum reditus ampliorem summam pro dato pretio reddidisse.*

IV. Ne Episcopi quidem ipsi dare poterant, aut distrahere fundos Ecclesiæ, nisi consentiente & subscribente Clero. Sic decrevit Concilium Carthaginense IV. (2) *Irrita erit donatio Episcoporum, vel venditio, vel communicatio rei Ecclesiasticæ, absque conniventia & subscriptione Clericorum.* Addidit & cautiones alias Concilium Carthaginense V. ne fundi Ecclesiæ alienarentur, constituto, ut ne Cleri, ne Episcopi consensu solo, sed etiam Metropolitani, & Concilii Provincialis, ita demum rite distraherentur (3). *Placuit etiam ut rem Ecclesiæ nemo vendat. Quod si aliqua necessitas cogit, hanc insinuandam esse Primati Provinciæ ipsius, ut cum statuto numero Episcoporum, utrum faciendum sit arbitretur. Quod si tanta urget necessitas Ecclesiæ, ut non possit ante Primatem consulere, saltem post factum, curiositatem habeat & vicinis Episcopis indicare, & ad Concilium referre: Quod si non fecerit, reus Concilii venditor teneatur.* Quod decretum corroboravit Hilarus Papa in Epistola ad Galliæ, ea etiam ratione approbata, quod res Ecclesiæ res pauperum sine innumerabilis multitudinis (4). *Ex quibus plurimorum consuevit necessitatibus subveniri.*

V. Minus ergo mirum erat, non posse quidquam a Presbyteris & Oeconomis Ecclesiæ alienari sede vacante: cum nec Episcopus posset nisi assensu Cleri, Metropolitani, & Episcoporum Provinciæ. Submonitus Simplicius Papa de Gaudentii Episcopi Aufiniani administratione minus provida Ecclesiæ suæ, eam ab illo ad alium Episcopum ejusdem Provinciæ traduxit, ipsum coegit, quidquid alienasset, ad Ecclesiæ ejusdem jus revocare. *At vero ministeria Ecclesiæ, quæ alienata comperimus, reparare præsumptor prædicti fratris compellatur instantia.*

VI. Redeo ad Clerum vacantis Ecclesiæ res administrantem, & cui aliquando tamen illa obrepsit perversitas, ut prætextu tuendæ rei Ecclesiæ, privatas & hæreditarias Episcopi defuncti res expilaret. Exauthorandos posthac censuit Clericos ejus facinoris reos Concilium Chalcedonense (5). *Non licere Clericis post obitum sui Episcopi, res ad eum pertinentes diripere, sicut antiquis quoque est Canonibus constitutum. Quod si hoc facere tentaverint, graduum suorum periculo subjacebunt.*

VII. Quo ex ipso Canone intelligis jam inveterasse id malum, & jam ante diu tentatas fuisse varias machinas ad illud propulsandum. Antiochenis Patribus in edendis Concilii sui Canonibus curæ fuerat, ut se ponerentur res Episcopi propriæ a rebus Ecclesiæ communibus (6). *Ne quæ propria probantur Episcopi, sub occasione rerum Ecclesiæ pervadantur.* Idem insinuat Canon Apostolicus (7). Ut a verisimili non distet, quod tres illi Canones insinuant, priores omnium Clericos expilasse res & domos Episcoporum obeuntium, resque proprias & hæreditarias Episcoporum primum prædæ patuisse; denique harum rapinarum ansam arripuisse Clericos, ex eo quod indiscretæ plerumque essent res Episcopi & Ecclesiæ, ut non facile possent non hinc Elerici, hinc Episcoporum proximi inter se digladiari, pari hinc & hinc aviditate & cupiditate inferendæ potius fraudis, quam ferendæ.

VIII. Consultissime ergo visum est Patribus Regiensis Concilii, non satis esse præsidii Presbyteris Ecclesiæ viduatæ in suis ipsorum viribus, ut Clericos insolentiores compescere possint. Statuerunt ergo ut ubi primum Episcopus cujuslibet Ecclesiæ animam egisset, accurreret vicinior Episcopus, funus ejus curaret, administraret, Ecclesiam vacantem, censum rerum Ecclesiæ omnium conscribi juberet, procacitatem & contumaciam Clericorum pro Episcopi visitatoris constantia & auctoritate frangeret (8). *Consultum est, ne quis ad Ecclesiam quæ Episcopum perdidisset, nisi vicinæ Ecclesiæ Episcopus exequiarum tempore accederet; qui Visitatoris vice, tamen statim Ecclesiæ ipsius curam districtissime gereret, ne quid ante ordinationem discordantium in novitatibus Clericorum subversione*

[1] Can. 35. (2) Can. 32. (3) Can. 4. (4) Ep. 8.
(5) Can. 22. (6) Can. 24. (7) Can. 40. (8) Can. 6. 7.

sione liceret. *Itaque cum tale aliquid accidit, vicinis vicinarum Ecclesiarum inspectio, recensio, descriptioque mandatur. Hæc autem omnia exequiarum tempore usque ad septimam defuncti diem aget*. In Hispania idem sancivere Concilii Valentini Patres.

IX. Edixerat quidem Concilium Chalcedonense, ut viduatæ proventus Ecclesiæ ab Oeconomo custodirentur (1). *Veruntamen reditus Ecclesiæ viduatæ penes Oeconomum ejusdem Ecclesiæ integri reserventur*. Sed ei Oeconomo accedere non potuerat illud auctoritatis pondus, ut cohibere atque comprimere posset jurgia & prædationes, sive Clericorum ipsius Ecclesiæ, sive cognatorum Episcopi, sive reliquæ plebis, sive Magistratuum, qui studio primum agebantur sedandæ concordiæ, mox eam ipsi magis incendebant: & prædonum primum ultores, mox socii & consortes non raro erant.

X. Sed hæc omnia tamen mala non simul irrupere. Quinque his enim prioribus sæculis rara sunt vestigia, quæ demonstrent his prædationibus vel plebem intervenisse, vel Magistratus. Clericis tantum fere certamen fuit cum proximis defunctorum Episcoporum. Quod enim narrat Victor Episcopus Africanus de Rege Vandalorum, detestabilis fuit ea consilii machinatio, ad exitum nunquam perducta. Statuerat barbarus & perfidus Rex Edictum promulgare, quo morientium Episcoporum res fisco adduceret, successoresque juberet quingentos nummos aureos in ærarium Principis inferre ante ordinationem suam. Regiorum ministri Consiliorum admonuerunt a Catholicis per orbem Principibus pœna consimili citra dubium vexatum iri Episcopos Arianos omnes. Nec pluribus opus fuit, ut Edictum silentio obrueretur (2). *Quodam tempore statuere per totam Africam festinavit, ut nostrorum Episcoporum defunctorum fiscus sibi substantiam vindicaret. Qui autem defuncto succedere poterat, non ante ordinaretur, nisi fisco Regali quingentos solidos obtulisset. Sed hoc ædificium ubi construere nisus est diabolus, statim illud destruere dignatus est Christus. Suggerunt ei domestici sui, dicentes. Si istud firmaverit præceptio tua, nostri Episcopi in partibus Thraciæ & aliis regionibus constituti pejora incipient pati*.

XI. Ut ad Episcopos autem me referam, qui adgubernandis vacantibus Ecclesiis præficiebantur, ineunte jam sæculo quarto frequentes illos in Africa fuisse auctor est Augustinus (3), dictos porro fuisse *Interventores*, aut *Intercessores*. Ejusmodi suarum partium Episcopum Carthaginem designarunt Donatistæ, ante electionem schismaticam Majorini. Ejusmodi & Romam ablegarunt, qui suæ sectæ homines confirmaret. *Interventores adventitios furtim longeque mittebant, donec deceptæ plebeculæ quasi proprios Episcopos ordinarent*. *Visitatores* etiam eidem Augustino dicuntur. Eorum frequens mentio in Collatione Carthaginensi. Plerumque Episcopi erant, rarius Presbyteri. Cum in ea Collatione Episcopus Donatista jactantius affirmat in sua civitate Catholicum omnino esse neminem, responsum est ab Episcopo Catholico, esse in ea Catholicis Presbyterum Interventorem, quasi dicas Vicarium Generalem sede vacante (4). *Presbyterum habemus, qui intervenit*. Sunt & alia id genus ibidem exempla. Gregorium Nazianzenum prodidit Facundus Hermianensis Episcopus, arrepto consilio abjiciendi omnino regiminis Ecclesiæ Nanzianzenæ, accersisse Theodorum Episcopum Mopsuestenum, ut visitationis officium vacanti ei Ecclesiæ impenderet (5). *Theodorum de toto Oriente in defensionem & visitationem Ecclesiæ suæ delegit*. Scripsit Facundus de Asia, non secus ac de Africa; nec satis forsan animadvertit, Ecclesias Orientis Episcopo viduatas Oeconomis interim & Archidiaconis commendari solere, quod ad temporalia pertinet: Metropolitanis autem, quoad spiritale regimen, successoris vero potissimum electionem. Itaque Theodorus ille, quem auxiliatorem invocavit Gregorius Theologus Ecclesiæ suæ Nanzianzenæ, is ipse prorsus fuit Theodorus tunc Metropolitanus Thyanensis, cui obnoxius erat Episcopus Nazianzenus. Non ergo in Oriente venandi usquam nobis sunt Episcopi visitatores vacantium Ecclesiarum. Episcopatus vacantes Provinciæ suæ Ambrosius aliis Episcopis commendabat (6). *Commendo tibi, fili, Ecclesiam, quæ ad Forum Cornelii, quo eam de proximo intervisas frequentius, donec ei ordinetur Episcopus*. In

(1) Can. 15. (2) L. 2. de Persecut. Afric.
(3) Ep. 163. & De Pastor. c. 15. de unic. Baptis. c. 16.
(4) L. 1. c. 201. 202. (5) L. 7. c. 9. (6) Ep. 44.

In Concilio Hispaniæ Valentino Visitatori huic Episcopo tributum est (1) nomen *Commendatoris Episcopi*. Id vero si constanter retentum semper fuisset, ut vacanti Ecclesiæ adjiceretur protinus Episcopus ex vicinitate visitator, repressi ab eo abactique fuissent complusculi Episcopatuum vacantium deprædatores.

CAPUT LII. *P.4. l.4. c.25.*

De Spolio Beneficiariorum obeuntium, de expilatione ædium, de custodia vacantium Ecclesiarum in Gallia & Hispania ab ævo Clodovæi usque ad tempora Caroli Magni.

I. II. Ecclesiæ Episcopales vacantes commendabantur interim Episcopo visitatori, Metropolitano, Archidiacono, Clero.

III. Qui Canones detonuerint in expilationes Ecclesiarum, Episcopatuum, & aliorum Beneficiorum, per Clerum, Archidiaconos, pauperes, Plebem. Interveniebant & Rescripta Principum.

IV. V. Multa in hos Canones observantur. De Deportu. De Spolio.

VI. VII. Illustrationes novæ ex Gregorio Turonensi.

VIII. Probationes aliæ ex testamentis Episcoporum.

IX. De collatione Beneficiorum vacante Episcopatu. Defensores, Advocati.

X. XI. XII. Disciplina Hispaniæ simillima Gallicanæ. Probationes ex Conciliis Hispaniæ & Legibus Visigothorum.

I. Proximioribus Episcopis Concilium Aurelianense II. præcepit, ut quampropere ad exequias Collegarum, expensis itineris contenti essent, adjungerent sibi vacantis Ecclesiæ Presbyteros ad censum & descriptionem rerum vacantis Ecclesiæ, & ad eas viri probis interim credendas, ne prædæ abjicerentur alimenta pauperum (2). *Episcopus qui defunctum advenerit sepelire, præter expensam necessariam nihil pretii pro fatigatione deposcat. Episcopus qui ad sepeliendum Episcopum venerit, evocatis Presbyteris in unum, domum Ecclesiæ adeat, descriptamque idoneis personis custodiendam sub integra diligentia derelinquat, ut res Ecclesiæ ullorum improbitate non pereant.*

II. Contumeliosus Regiensis Episcopus cum ad Sedem Apostolicam provocasset a sententia depositionis, qua perculsus fuerat in Concilio Provinciali, alium interim Episcopum subrogari præcepit Joannes II. Papa, qui Visitatoris nomine eam Ecclesiam regeret, temporalium curam ne primoribus quidem digitis attingeret (3). *Ita tamen ut nihil de Ecclesiæ facultate præsumat.* Temporalium enim curam tum gerere Archidiaconi erat, ut ab Agapeto Papa postea declaratum est in confirmanda prædecessoris sui sententia (4). *Patrimonio Ecclesiæ in gubernatione Archidiaconi ejusdem Ecclesiæ constituto, ita ut alimonia sufficienter Episcopo non negetur.* Egit & Aurelianense V. Concilium de Episcopis qui auxilio essent vacantibus Ecclesiis, & ipsos quoque voluit solis expensis contentos abire (5). *Nec quidquam de rebus Ecclesiæ, præter humanitatem auferre præsumat.*

III. Qui vero auctores essent harum expilationum, prodit Concilium V. Parisiense anni 615. quibus non Episcopales tantum Ecclesiæ, sed & Beneficia prorsus omnia post Clericorum obitum pessumdabantur. Damnantur enim in hoc Concilio homines audacissimi, qui ad prædas agendas de rebus Beneficiorum vacantium, Rescriptis abutebantur Principum, vel Judicum & Optimatum potestate, qui quorum se bonorum custodes & vindices venditabant, eorum raptores auctoritate sua tuebantur. Porro Concilii hujus Patres Archidiacono & Clero custodiam commendant, & defensionem Beneficiorum vacantium. Sed cum Episcopi & Archidiaconi multum sibi juris tribuerent in Ecclesias Parochiales, spoliumque sibi vindicarent earum, sicubi vacassent, tamquam id jure ad Ecclesiam Cathedralem devolveretur, a qua ceu Matrice manaverant, hanc ipsam usurpationem improbavit Concilium, jussitque ut Parochialis Ecclesia Parochi obeuntis spolio ipsamet potiretur (6). *His etiam Constitutionibus adnecti placuit, ut defuncto Episcopo, Presbytero vel Diacono, vel quoquam junioris ordinis Clerico, non per*

(1) Can. 4. (2) Can. 5. 6. (3) Ep. 3. 4. (4) Ep. 7. (5) Can. 8. (6) Can. 7.

per preceptum, neque per Judicem, nec per qualemcunque personam res Ecclesiæ, vel eorum propriæ, quousque aut testamentum, aut qualemcunque obligationem fecerit, cognoscatur, a nullo penitus suprascriptæ res contingantur. Sed ab Archidiacono, vel Clero in omnibus defensentur, & conserventur, &c. Et proximo Canone: *Comperimus denique cupiditatis instinctu, deficiente Abbate vel Presbytero, vel his qui per titulos deserviunt, præsidium quodcunque in mortis tempore dereliquerint, ab Episcopo vel Archidiacono diripi, & quasi sub augmentum Ecclesiæ vel Episcopi, in usum Ecclesiæ revocari, & Ecclesiam Dei per pravas cupiditates expoliatam relinqui. Statuimus observandum, ut neque Episcopus, aut Archidiaconus exinde aliquid auferre præsumat; sed in loco ubi moriens hoc dereliquerit, perpetualiter debeat permanere,*

IV. Hi duo plane Canones apertissime manifestant, quæ tum temporum, quæ rerum conditio esset, quique mores obtinerent ineunte sæculo septimo, sive anno 615. 1. Agitur enim de spolio Ecclesiarum. *Præsidium quodcunque mortis tempore relinquerint, &c. Ecclesiam expoliatam relinqui, &c.* 2. Jam spolia invadebant Episcopi & Archidiaconi Abbatiarum, Parochiarum, & Ecclesiarum omnium sibi subditarum. *Deficiente Abbate, Presbytero, vel his qui per titulos deserviunt.* 3. Huic rapinæ species & color appingebatur ex necessitate revocandorum in primævum suum fontem rivulorum, cum a Cathedrali Ecclesia scaturissent ceteræ omnes: *In usum Ecclesiæ revocari.* 4. Ad Cleri communem mensam revocabantur hæc spolia, non ad Episcopum privatim, aut ad Archidiaconum: *Quasi sub augmentum Ecclesiæ vel Episcopi.* 5. Et vel id tamen reprehenditur a Concilio, ut quod ab effræni cupiditate proficiscatur. *Pravas cupiditates.* 6. Agitur hic etiam de reditibus Ecclesiæ vacantis, & de patrimonio Beneficiariorum. *Res Ecclesiæ, vel eorum propria.* 7. Muniebant se Rescriptis Principum, auctoritate Magistratuum & Magnatum, quo totius grassarentur. *Per præceptum, per Judicem, per qualemcunque personam.* 8. Hic Archidiaconi declarantur Custodes & Defensores rerum Ecclesiæ, tum in Episcopalibus Ecclesiis, tum in minoribus Beneficiis vacantibus. 9. Eo tamen in fungendo munere Clerus illis adglutinatur. *Ab Archidiacono vel Clero in omnibus defensentur, vel conserventur.* 10. Si qua spolii vel deportus jura, quæ Episcopis & Archidiaconis in nonnullis Ecclesiis adscribuntur, ab hac manarunt corruptela, quam hic videmus damnari, viderint alii quid de his sit sentiendum. Nec enim quæ septimo sæculo proscribebatur avaritia & cupiditas, ea sæculo decimo septimo absolvi & approbari potest. Auctoritatem vitio non conciliat antiquitas. Quinimmo tanto atrocius flagitium est, quo obstinatius, diutiusque. Si usurpationes illæ tum vitio dabantur, cum ex iis Cleri totius societas fructum capiebat: quid sicubi nunc privatorum cupiditati serviunt? Possunt tamen Deportuum in aliis Ecclesiis jacta esse laudabiliora quædam & prorsus inculpata fundamenta: de quo nos alibi supra.

V. Sed illud potissimum in his Canonibus observandum venit, quod necdum tunc Principes seculares sibi arrogaverant custodiam Episcopatuum & Abbatiarum vacantium, uti nec spolium, vel fructus Ecclesiæ viduatæ. 1. Jam quidem ad hæc illis obrepere ambitiosi homines incipiebant, ut eorum Rescripta extorquerent, sed ea erat privatorum cupiditatis insania. *Per preceptum.* 2. Id ipsum damnant hi Canones. 3. Soli Archidiaconi custodes declarantur vacantis Episcopatus cum Clero. 4. Qui hæc spolia & fructus vacantium Beneficiorum invadunt, hic arcentur communione tanquam pauperum homicidæ (1). *Ut necatoe pauperum communione privetur.* 5. Episcopi ipsi, qui a Principe extundebant spolia, aut fructus vacantis alterius Ecclesiæ, eidem subjiciuntur excommunicationi, donec plenissime restituant (2). *Neque Episcopus Clericorum alterius Episcopii, seu Ecclesia, seu privatas res competere aut retinere præsumat.* Dicemus inferius quando & qua ratione illa Regaliæ jura assentiente Ecclesia in Galliis constituta, ab aliis Regnis illa diu certante abolita tandem sint.

Illud porro hic addendum, Clotarium II. in confirmandis Edicto solemni Decretis Concilii hujus Parisiensis videri sibi servasse jus, Præcepta, seu Rescripta dandi, & nonnihil largiendi ex rebus Episcopatuum vacantium. Vix enim alio donari possunt sensu hæc Edicti verba, *Præceptiones nostræ per omnia impleantur.* Quæ voces his Con-

(1) Can. 7. (2) Can. 9.

Concilii verbis objici videntur, *neque per præceptum*, & illis modum aliquem adhibere. Excidere verba Edicti consequentia & post hiatum illum præcipit Rex, ut donationes ab ipso, aut a Majoribus factæ, nec a justitia alienæ, obtineant. *Quidquid parentes nostri anteriores Principes, vel nos per justitiam visi sumus concessisse & confirmasse, in omnibus debeat confirmari.* Posset id referri ad Canonem IX. Concilii Parisiensis, quo vetabantur Episcopi, ne a Rege peterent prædia aliorum Episcopatuum. Poterant Episcopis & Ecclesiis jura esse, alia aliis adversa; poterant & ejusmodi judicia ad Reges esse perlata. Edictum denique suum testificatur Clotarius cum Episcopis & Optimatibus Regni fuisse perpensum, libratumque diu. *Hanc deliberationem, quam cum Pontificibus, vel tam magnis viris Optimatibus aut fidelibus nostris in Synodali Concilio instituimus.* Ipsi itaque forsan Episcopi his limitibus & clausulis assensi tandem fuerant. Præceptum est tamen in Concilio Rhemensi anni 630. religiosissime observari decreta Concilii Parisiensis V. (1) *Ut Capitula Canonum Parisiis acta in generali Synodo in Basilica Sancti Petri, Clotarii Regis studio congregata, omni firmitate custodiantur.* Certe alio mox Canone conqueritur Concilium de Judicibus, qui Canones aspernabantur, obtenta Edictorum regiorum observantia. *Judices qui super auctoritate & Edicto Dominico Canonum statuta contemnunt.* Intentantque excommunicationem, nisi Regis Clotarii Edicto morem gerant (2). *Qui Edictum illud Dominicum, quod Parisiis factum est, violaverint, placuit eos communione privari.* Posset quis respondere hæc ad Judices spectare, quibus integrum non erat vel tantillum deviare ab Edictis Regum. Cum denique truncatum sit Edictum Clotarii hoc ipso in loco quem versamus, non video quid satis certi hinc concludi possit. Ut summum, jus id fuerit quod sibi Reges servatum voluerint, nonnihil largiendi ex rebus vacantium Ecclesiarum, ad levationem pauperum, vel Clericorum, vel aliarum Ecclesiarum. Nulla ejusmodi formula apud Marculphum. Plura de his inferius, si detur operosius retexere disciplinam vacantium Ecclesiarum.

Ex Concilio quidem Epaonensi anno 517. dilucidum est, impetrasse aliquando Clericos a Regibus prædia Ecclesiæ quædam, veluti jure præcarii: nec intercedere Concilium, dum ea extinctis Clericis ad Ecclesiæ jus revocentur (3). *Clerici quod Ecclesiæ remuneratione possederint, cum auctoritate domni gloriosissimi Principis nostri, in jus proprietarium non transeat.* Hoc Concilium convocaverat Sigismundus Burgundiæ Rex. Nec dissimulaverat Avitus ipse Viennensis Archiepiscopus, non possideri ab Ecclesia, nisi quæ vel donasset Rex vel conservasset. *Nisi quæ servastis, aut donastis.* Gallicana Ecclesia idem profiteri poterat Regibus suis, & eam se eis præstare, quale se Concilium Epaonense Sigismundo Regi exhibuisset. Redeo ad Concilia Parisiense & Rhemense.

VI. His roboris aliquid potest accrescere ex Canonibus Concilii Rhemensis & Cabilonensis (4); maxime vero quæ pertinent ad invasionem Abbatiarum, Xenodochiorum, & Parochiarum vacantium, per Episcopos & Archidiaconos. At aperiet mox Gregorius Turonensis frequentes vacantium Episcopatuum deprædationes per Clericos ipsos in causa fuisse, aut certe ansam præbuisse, vel temporalibus, vel spiritualibus Potestatibus superioribus, ut ipsimet intervenirent, eam custodiam sibi tribuerent, & spolia tandem fructusque & proventus diriperent, quorum se ante profitebantur custodes & defensores fore. Cum Massilienses Clerici una cum Præfecto Civitatis adversus Episcopum conjurassent, eo denique comprehenso, Episcopatum ipsimet compilarunt, & domos ejus omnes, non secus ac si vacasset sedes Episcopo demortuo (5). *Domos Ecclesiæ apprehendunt, ministeria describunt, regestoria reservant, promptuaria expoliant, omnesque res Ecclesiæ, tanquam si jam mortuus esset Episcopus, pervadunt.* His plus satis apertum est ita in more positum jam fuisse, ut cum primum animam efflasset Episcopus, cujus ædes diriperent. Cum rursus idem Episcopus coactus fuisset sui purgandi causa ad Palatium proficisci, rursus expilatæ fuere ejus ædes, iisdem ducibus ac signiferis ac prius, Abbate altero, altero Presbytero. *Clerici iterum Massilienses domos Ecclesiæ reserant, arcana rimantur, & alia describunt, alia suis domibus inferunt.*

(1) Can. 5. (2) Can. 24. (3) Can. 18. (4) Ann. 630. 650. Can. 10. Can. 6. 7.
(5) L. 6. c. 11.

VII. Exanctorato Ægidio Rhemensi Archiepiscopo Synodali sententia, & apud Argantoratum exulere jusso, auri pondus & argenti ingens in ejus ærario repertum est, & quidem quæ Ecclesiæ erant iis abstentum est: cetera omnia quæ ille per fas & nefas accumulasse ferebatur, Rex fisco suo adjudicavit (1). *Multa auri argentique in hujus Episcopi regesto pondera reperta sunt. Quæ autem de illa iniquitatis militia erant, Regalibus thesauris sunt illata: quæ autem de tributis aut aliqua ratione inventa sunt, inibi relicta.* Habes hic rursum perillustre & certissimum documentum nihildum Reges de vindicandis sibi morientium Episcoporum spoliis, vel de fructibus vacantium Ecclesiarum cogitasse. Quod rursus patet ex eo quod idem Gregorius memorat de Baudino, qui sextus decimus fuit Episcopus Turonensis: namque ab eo in pauperes erogata esse viginti amplius millia solidorum auri, quæ moriens præcessor in arca Ecclesiæ reliquerat. *Aurum etiam quod decessor ejus reliquerat, amplius quam viginti millia solidorum pauperibus erogavit.*

VIII. Nec minus hæc valide astruuntur ex testamentis Episcoporum, de quibus supra dictum est. Testabantur enim Episcopi, de omnibus quæ in Episcopalibus ædibus recondita erant. Ea ergo spolia ad jus trahi non poterant nisi Cleri & pauperum, quibus etiam a testante Episcopo legabantur. Reditus vacantis Ecclesiæ expendebantur necessario ad alimenta Cleri & pauperum, quorum provisor fuerat Episcopus. Illa vero vel tertia, vel quarta pars, quæ Episcopo solet addici, hospitibus & peregrinis procurandis erat dicata. Cui muneri necesse erat etiam defuncto Episcopo fieri satis. Denique vel exemplo Augustini, non testabantur Episcopi, quod cum nihil nisi res Ecclesiæ in potestate habuissent, ut illa immortalis est, & immortali cœlestique Sponso nupta, non existimabant morte sua locum dari testamento. Aut instar B. Perpetui, de quo supra, testabantur; quod cum patrio & a Majoribus accepto patrimonio abundarent, illud certissime per pauperum manus in cœleste penu trajici cupiebant. Aut de ipsis testabantur Ecclesiæ bonis, quo ea certius & pacatius distribuerentur in pauperes, & in egentiores quosque. Ita nec spolia erant ulla caduca, nec fructus, qui ad alios, quam ad pauperes, vel ad successores devenire possent.

IX. Quoad Beneficia Collationis Episcopi, quæ in fructibus vacantium Episcopatuum numerari quidam voluere posteriori Ecclesiæ ætate, universim præscribi potest, Clerum cum Episcopo omnia indiscrete ad communes usus possedisse, atque ita vacante Sede ipsum per sese omnia administrasse, quæ & ante administraret. Ad id rursus specialiter referri potest Concilium Aurelianense V. quo prohibetur ordinatio Clericorum, seu mavis institutio Beneficiariorum Sede vacante (2). *Ut in Civitate ubi Pontifex jure humanæ conditionis obierit, nullus Episcopus ante substitutionem reparati per ordinem successoris, aut in civitate, aut per Parochias ordinare Clericos, aut Altaria consecrare præsumat.* Enimvero nullam ante impleri Sedem conducebat, quam Episcopalem; id præ ceteris adproperandum id urgendum, huic primum orbitati luctuosissimæ consulendum erat.

Alienum non erit hoc loco aliqua obiter perstringere de Defensoribus vel Advocatis Cœnobiorum, Chronicum Cœnobii Besuensis in Episcopatu Lingonensi, Abbatem testatur anno 666. (3) postulasse a Rege Nobilem aliquem & præpotentem virum qui Cœnobii res defensitaret, lites persequeretur, alienata prædia revocaret. Idque a Rege concessum in tempus, quod vellet Abbas (4). *Per præsens præceptum jubemus, ut memoratus omnes causas ipsius Monasterii ex nostro permissu licentiam habeat prosequi, & unumquodque, ut justum est, restituat; sic tamen, quamdiu eorum pariter fuerit voluntas.* Longius se porrigunt privilegia hujusmodi Defensoris in Abbatia Sancti Stephani apud Argentoratum (5). Postquam enim prohibitum est Judicibus publicis, Regiisque Ministris, ne quid adgrediantur in res agrosque Monasterii, Defensori servatur integra judicandi potestas de causis omnium, exigendi jura quævis, & animadvertendi in nocentes. *Nullus Judex publicus, nisi Defensor, quem loci ipsius Congregatio, vel Abbatissa voluntarie a Palatio impetraverit, audeat ingredi ad causas audiendas, vel freda, aut tributa exigenda, vel colonos, vel fiscalinos homines ullo modo molestare.* Erant ii haud-

(1) L. 10. c. 19. (2) Can. 8. (3) Bezo. (4) Le Cointe Ann. 665. n. 3.
(5) Idem ann. 715. n. 42.

ii hauddubio Defensores laici, de quibus prolixius infra disputabitur. Archiepiscopus ipsemet Moguntinus constitutus fuit Defensor Cœnobii Sanctimonialium, in Regio ejus privilegio. Sed suberat illi Vicarius, qui supra memoratas obiret functiones (1). Hi certe Defensores vel Advocati postea vacantibus Ecclesiis dominari voluere, spolia invadere, Beneficia conferre, ut infra dicemus.

X. Nec in hac parte recedebat a Gallicana Hispaniensis Ecclesiæ Disciplina. Jubet Concilium Tarraconense (2), ut a Presbyteris a Diaconis recensio descriptioque fiat post mortem intestati Episcopi omnium quæ in Episcopali ejus æde inveniuntur. Nempe successio tota ad successorem ut tutius trajiceretur. Ita enim paulo enucleatius Concilium Ilerdense, ubi cum idoluissent Patres Ecclesiis a proprio Clero post mortem Episcopi expilatis, quandoque & antequam ille animam egisset: *Quia hæc sanctio a multis Clericis cognoscitur violari, ita ut occumbente Sacerdote, expectorato affectu, totaque disciplinæ severitate posthabita, immaniter quæ in domo Pontificali reperiuntur, invadunt, &c.* jubetur Episcopus, qui exequiis præfuit Collegæ, ut has rapinas compescat, nec Clero nisi sportulas & distributiones usitatas permittat, easdemque ac prius, omnia vero cetera illibata servet successori (3). *Placuit ut defuncto Antistite, vel etiam in supremis agente, nullus Clericorum quidquam auferre præsumat, &c. Sed is cui domus commissa est, subjunctis sibi, cum consilio Cleri, uno vel duobus fidelissimis, omnia utique ad tempus Pontificis constituendi debeat conservare, vel his qui in domo inveniuntur Clericis consuetam alimoniam administrare. Substitutus autem Antistes suscepta sedis commoda ordinabit, &c.*

XI. At Valentinum Concilium comperto his Statutis coerceri non potuisse rapaces Clericorum manus, & insatiabiles cupiditates, statuit ut Metropolitani auctoritate cogerentur prædones omnia restituere; atque vicinior Episcopus, qui Collegæ funus curasset, censum omnium Episcopatus bonorum describi curaret, & Metropolitano traderet; a quo idoneus proficeretur & fidus Administrator, qui res vacantis Ecclesiæ tueretur & regeret, Clero distributiones legitimas suppeditaret, ipse vero rationes omnium faceret Metropolitano. His artibus machinisque certabant Concilia insolentissimas prævertere ac cohibere prædationes, ex quibus novi Episcopi dolorem eum acerbissimum capiebant, quod sibi convulsæ, dilaceratæ atque exhaustæ Ecclesiæ administratio capessenda esset (4). *Ad Metropolitani notitiam habita ordinatio, vel descriptio deferatur, ut ejus electione talis persona ordinandæ domus Ecclesiasticæ procuretur, quæ vel consueta Clericis stipendia dispenset, & creditarum sibi rerum, si forsitan tarditas in Episcopo ordinando successerit, Metropolitano congruis temporibus reddere possit rationem, ut sub hac salubri constitutione, Cleri suis stipendiis contenti, labores non diripiant Episcopi decedentis, & in vacuam Ecclesiæ domum futurus Pontifex non sine dolore succedat, sed magis de prædecessoris sui dimisso possit & ipse gaudere, & aliis ministrare.* Idem prohibetur Canone proximo (5) cognatis defuncti Episcopi, nequid decerpere ausint de successione injussu Metropolitani, & Episcoporum Provinciæ. In Concilio VII. Toletano novæ cautiones excogitatæ sunt (6), ad accuratiorem observantiam Canonum Concilii Valentini. In Concilio Toletano IX. constituta est (7) procuratio Episcopi Visitatoris; statutum est, obeunte Metropolitano proximos ejus confugere debere ad successorem ejus, vel ad Concilium Provinciæ, ut nequid sui sibi juris in ea successione deperiret: denique (8) si Presbyteri, vel Diaconi obitu quæpiam vacarent Beneficia, nequid inde auferrent eorum cognati inconsulto Episcopo.

XII. Nihil attinet eadem sæpius inculcare. Perspicuum est nihilo plus loci in Hispania spolio fuisse, quam in Gallia, uti approbari rursus potest ex Legibus Visigothicis supra relatis, quæ jubent (9), ut novus semper Episcopus censum expendat & descriptionem rerum Episcopatus a præcessore suo factam, cum primum clavum Ecclesiæ caperet. Eædem Leges Visigothicæ Ecclesiam vocant ad hæreditates, tum Clericorum, tum Monachorum intestatorum. *Clerici, vel Monachi, sive Sanctimoniales, qui usque ad septimum gradum non reliquerint hæredes, & sic moriuntur, ut nihil de facultatibus*

(1) Ib. ann. 734 n. 6. (2) Can. 12. (3) Can 10. (4) Can. 2. (5) Can. 3. (6) Can. 3. (7) Can. 9. (8) Can 7. (9) Leg. Visig L. 5. Tit. 1. c. 2. L. 4. Tit. 2. c. 12.

num, quem ipse elegerit, pro labore suo de eadem Ecclesia facias dari.

V. Cum Ariminensis Ecclesiæ, absente Episcopo Castorio, Gregorius Visitatorem designasset Leontium Episcopum; is ab administrationem rei temporalis summovit Clericos omnes ejusdem Civitatis, eisque subrogavit quos ipse secum adduxerat. Displicuit Gregorio res, unde & jussus ab eo est Leontius, ad administrationem rerum Ecclesiæ Ariminensis ipsosmet ejus Clericos adhibere; quorum si fides ei nutare videretur, ex suis aliquos eis adjungeret, ut illi & mutuo sese observarent, & strenuinus muneri incumberent (1). *Ut alterna erga se sollicitudine debeant esse custodes, rationes tibi modis omnibus posituri.* Jussit denique ut quadripartitam faceret divisionem proventuum ejus Ecclesiæ, primam Clero addiceret, secundam pauperibus, reliquas duas in tres secaret, reparationibus, Castorio, sibi tribuendas.

VI. Cum idem Gregorius Panormitanum Episcopum Visitatorem designasset Ecclesiæ Episcopalis ita dirutæ ac dissipatæ, ut nec plebs, nec Clerus eo esset numero, qui Episcopum desideraret; jussit ut ejus reditus partiretur sibi, Clero, & reparationibus; at mobilia describeret, & eum censum ad se transmitteret, ut quid optimum factu esset, ipse consultaret (2). *Mobile vero prædictæ Ecclesiæ facta subtiliter volumus describi notitia, & nobis transmitti, ut ex hoc quid fieri debeat, auctore Domino, disponamus.* Qui hinc venaretur ansam constituendi juris spoliorum, ne ille vehementer ineptiret; cum nequaquam ea sibi vindicare mobilia pertenderet Gregorius, sed deliberare, quem in usum ea destinaret, quod non diceret de spolio, quod proprii juris esset. Species hæc erat singularis, ex qua nihil ejusmodi colligere datur. At ex longe pluribus illis quas laudavimus Gregorii Epistolis, illud ex adverso perspicue constat, & spolium, & successionem omnem, & fructus vacantis Ecclesiæ ad Clerum pertinuisse & ad successorem, nullo tum vel Superiore Ecclesiastico, vel Principe sæculari quidquam hinc sibi aucupante, quam gloriam invictissimæ Canonum tuitionis, & Ecclesiæ libertatum.

VII. Necdum, ut suspicor, vel Clerici, vel laici in Italia in Episcopatuum expilationes exarserant. Argumenti satis esse potest in silentio tot Epistolarum Gregorii Magni, cujus non potuisset non effervescere zelus in insanas adeo bacchationes. Adde & quod idem Gregorius, cum mandaret Maximiano Syracusano Episcopo, ut quamprimum vita abisset Episcopus, recensionem præsente Clero fieri curaret rerum Episcopatus omnium, prohibuit ne, ut antea fiebat, distraheretur aliquid ad expensas ipsius recensionis. Non siluisset hic sane Gregorius, si qua deprædatio usquam facta fuisset rerum vacantis Ecclesiæ (3). *Si quispiam Episcoporum de hac luce migraverit, vel quod absit, pro suis fuerit remotus excessibus, convenientibus hierarchicis cunctisque Cleri primoribus, atque in sui præsentia inventarium Ecclesiæ rerum facientibus, omnia quæ reperta fuerint, subtiliter describantur; nec sicut antea fieri dicebatur, species quædam aut aliud quodlibet de rebus Ecclesiæ, quasi pro faciendi inventarii labore tollatur. Sic namque ea quæ ad munitionem pauperum facultatis pertinent, desideramus expleri, ut nulla penitus in rebus eorum ambitiosis hominibus venalitatis relinquatur occasio.*

VIII. Ex Gregorio denique colligitur, ut summi tunc Pontifices, & spoliis abstinebant Episcoporum morientium, & redditibus vacantis Ecclesiæ, & annatis novi Episcopi: ita & Episcopos Parochiales Ecclesias suæ curæ commendatas dum vacarent, novis reddidisse Parochis, cum proventibus omnibus ejus temporis, quo illæ vacassent. Vide ut ille ad Episcopum quemdam scripserit de Presbytero eo, quem in ejus Diœcesi, Ecclesiæ Parochiali præfecerat (4). *Ideoque fraternitas tua in emolumenta ejusdem Ecclesiæ faciat sine cunctatione præstari, & decimæ fructus indictionis qui jam percepti sunt, prædicto viro sac sine mora restitui.*

IX. Videtur prima illa Romæ fuisse deprædatio, quam ad annum 638. narrat Anastasius Bibliothecarius, ubi Imperatorius Exercitus Ecclesiam Sancti Joannis Lateranensis compilavit post electionem Severini Papæ ante ejus inaugurationem. Militi enim facile persuaserunt duces ab Honorio Papa ibi ingentem constipatam esse auri argentique vim, ipsamque stipendiorum suorum pecuniam. Prædæ suæ socium habuere Heraclium ipsum Imperatorem, atque ita facinori impunitam redemere

X

[1] L. 4. Ep. 42. [2] L. 7. Ep 74. [3] L. 3. Ep. 11. [4] L. 2. Ep. 10.

X. Nec inde inferas Orientis Imperatores machinatos quidquam esse in vacantes Ecclesias. Ex Concilio enim Trullano exploratissimum est, penes Clerum ibi fuisse custodiam & defensionem omnium viduatarum Ecclesiarum; aut penes Metropolitanum, si tum minor esset Cleri copia, ita ut omnia novo tandem Episcopo restituerentur, sive a Clero sive a Metropolita (1). *Nulli omnium Metropolitanorum liceat, mortuo Episcopo, qui ejus throno subest, res ipsius, vel Ecclesiæ ejus auferre, vel sibi vindicare. Sed sint sub custodia Cleri Ecclesiæ, cui defunctus præfuit, usque ad alterius Episcopi promotionem, prætergquam si in Ecclesia eadem non relicti sint Clerici. Tunc enim Metropolitanus ea non diminuta servabit, ordinando Episcopo omnia reddens.* Quæ finitima oppido sunt Occidentalium moribus. Nihil enim spolii, nihil annatarum. Ne in custodiam quidem vacantium Ecclesiarum sæculares se interponebant.

CAPUT LIV. *P.3. l.4. c.21.*

De Ecclesiis vacantibus, de Œconomis earum bona successori servantibus, de deprædationibus per Clericos, Laicos, dominos temporales, sub imperio Caroli Magni & ejus stirpis.

I. Vacantium Ecclesiarum res ab Oeconomis custodiebantur, successori restituendæ.

II. Excubabat & Metropolitanus in Ecclesias vacantes.

III. IV. Erant & in Regum tuitione Ecclesiæ Episcopales & Cœnobia dum vacarent, ut prædationes prohiberentur.

V. Reges ut Custodes Ecclesiarum eam licentiam compescebant.

VI. Necdum sibi tamen res vel fructus earum, dum vacarent, vindicabant.

VII. Inexorabilis quædam extorserat necessitas, vel improvisa fuerat ea licentia, nec deinceps extimescenda, si quando vacantis Ecclesiæ fructus fisco addixerant. Præter inopinos hos casus ipsimet Reges Ecclesiis vacantibus Visitatores Episcopos designari curabant.

VIII. IX. Comites primi, & domini villarum Ecclesias expilare cœperunt viduatas Pastoribus, sive Episcopales, sive Parochiales.

X. Extimulabantur quandoque ab Archipresbyteris, qui & ipsi in partem prædæ veniebant.

XI. XII. Italiæ & Orientis mores.

I. UBi de Œconomis actum est, vacantibus potissimum Ecclesiis eorum operam & industriam ostendimus desideratam fuisse, ut temporalem rem omnem Episcopatus administrarent. In potestate enim unius tunc adhuc Episcopi erant omnes prorsus Ecclesiarum res, & ipsæ Cleri quotidianæ distributiones, quo fiebat ut non raro iidem Clerici extincto Præsule mox in Episcopatum predahundi involarent. Non innovatus esset in Concilio Aquisgranensi anno 816. (2) priscus Canon Concilii Chalcedonensis, quo ea licentia damnatur, nisi ei locus etiam tum in Gallis fuisset. His Ecclesiarum viduitatibus insidiabantur Magnatos sæculi, ut earum res temporales invaderent; ut inde prædia divellerent, quæ suis in feudum conferrent; ut permutarent, ut pignori acciperent; ut ea molirentur, quæ temporali Ecclesiis, ipsis sempiterno essent exitio. Concilium Meldense anno 845. (3) interpellato Rege, ut retractaret, quæ laicis Ecclesiæ donaverat Beneficia, vel feuda: orabat etiam revocari precarias omnes & commutatione rerum, quæ factæ fuissent ab incubatoribus Ecclesiarum vacantium. *Ut precariæ & commutationes tempore viduatarum Ecclesiarum factæ ab his, qui loca Episcoporum occupaverant, rescindantur, & cum auctoritate Ecclesiastica vel Civili, si faciendæ sunt, fiant.* Quin & ulterius erumpebat grassatorum insolentia, ut ex hoc eodem Concilio patet. Ubi enim Episcopatum invaserant, per Œconomum cum regebant, quem suo ipsi nutu a Clero & populo eligi fecerant, non post mortem, sed afflicta valetudine Episcopi.

II. Cum hæc licentia autem & rarior semper esset, & statim Episcopali mucrone plecteretur, hinc vere usus tum vulgatissimus, juri utique consentaneus is erat, ut temporales Episcopatus res ab Œconomis regerentur, qui futuro Episcopo & restituerent omnie, & administrationis suæ rationes approbarent. Intexuit Gratianus De-

(1) Can. 35. (2) Can. 88. (3) Can. 18. 21. 47.

Decreto suo Nicolai I. Epistolam ad Archiepiscopum Bituricensem, ubi videtur Pontifex fateri, posse Clericos Ecclesiæ Narbonensis ad Bituricensem Primatem appellare, vel in causarum judiciis, vel ad curam temporalem rerum Ecclesiæ suæ vacantis (1). *Vel si Episcopus suus decesserit, res Ecclesiæ suæ judicio suo dispensare voluerint*. Alienum esset hoc loco ejus Epistolæ immorati vel infirmandæ vel confirmandæ rationibus non paucis, quæ ultro citroque emergunt. Illud obiter adverto in ea prisci moris vestigium, ut defunctis vel absentibus Episcopis pervigil in eorum Ecclesias Metropolitani cura immineret. Hincmaro Rhemensi Archiepiscopo Laudonensem Ecclesiam Hadrianus II. Papa commendavit, dum iter Romanum Laudunensis Episcopus nepos eius expediret (2). *Episcopatum ejus sanctitati tuæ specialiter post Regem servandum committimus*. Certissime ergo ex ipsis Nicolai verbis Metropolitani & Reges custodes erant Ecclesiarum diutius viduatarum vel absentia, vel morte, vel diutina ægritudine Episcoporum. Supra enim jam præcepit Meldense Concilium, ut Archiepiscopi Oeconomos instituerent cum consensione Episcoporum eorum, quos diutina ægritudo non fineret, negotiis & bonis suæ Ecclesiæ administrandis incumbere. Joannes X. Archiepiscopo Coloniensi Hermanno regimen commisit Episcopatus Leodiensis, dum competitorum jurgia defervescerent (3). *Legis Episcopatus in vestra maneat potestate*. Sub Carolo similiter Calvo Imperatore recitatum est & confirmatum in Concilio Pontigonensi Decretum, quod ipsemet publicaverat in Concilio Papiensi, cum consilio Prælatorum & Baronum; quo perantiqua Ecclesiæ disciplina restituebatur, aut confirmabatur, ne prædæ pateant vacantes Episcopatus, utque temporalia per Oeconomos administrentur, qui præcessoris testamentum executioni mandent, successori reddant rationes ministerii sui. Sic ergo ibi ad annum 876. (4) *Ut quoties divinum judicium Ecclesiæ Præsulem a sæculo vocaverit, nullus ad suimet perditionem facultates ejus invadat, diripiat, & ad suos usus transferat. Sed erogatariis & eleemosynariis Ecclesiasticis, cum ipsius Ecclesiæ constituto Oeconomo, liberum sit, Canonico more, juste rationabiliterque deputata successuro reservare, vel quibuscunque, sicut expedit, pro ejus spiritu distribuere. Quod qui iniqua cupiditate transgredi præsumpserit, irrefragabiliter mulctetur*. Legati Pontificis & omnes Episcopi Galliarum ei subscripsere Concilio, cui & Imperator ipse aderat.

III. Quamquam ergo essent Reges custodes & conservatores Episcopatuum vacantium, in eo erat custodiæ jus situm, ut observarentur Canones, ut instituerentur Oeconomi, ut prohiberentur prædæ, ut distributiones Cleri ne cessarent, ut reliqui proventus fundique ipsi successori incolumes servarentur. Idem de Abbatibus & Abbatissis sentiendum: post eorum mortem Custodes se & Tutores agebant Reges prohibendis expilationibus. Audi ipsa Caroli Calvi Capitularia (5): *Volumus etiam & expresse præcipimus, quod si aliquis Episcopus, vel Abbas, aut Abbatissa, vel Comes, aut Vassalus noster obierit, nullus res Ecclesiasticas, aut facultates diripiat, &c. Nullus ad eorum eleemosynam faciendam eleemosynarios eorum impediat, &c.* Id probabile est prætexuisse avaritiam Comitum & dominorum peculiarium, ut Episcopatus & Abbatias vacantes occuparent, quasi Oeconomos instituerent, ut prædationes arcerent, ut Canonicas portiones Clero distribui curarent, ut executioni mandarentur legata pia & ceteræ obeuntium Prælatorum eleemosynæ (6). *Ad illorum eleemosynam faciendam*.

IV. Sed illud rursus observari par est, ut erant tunc tritissima servitutum jura, & plerique domini hæreditates obibant servorum, agricolarum, colonorum, vassorumque ex hac vita migrantium: tam immaniter illos quandoque inaniisse, ut idem sibi juris arrogarent in Episcopatus & Cœnobia Prælatorum obitu vacantia. Vel ex hac ipsa Caroli Calvi lege aliquid probationis elici potest. Conjunctim enim prohibet insolentissimas illas usurpationes in bona Episcoporum, Abbatum, Abbatissarum, Comitum, & Vassorum Regiorum post eorum obitum. Sed multo id manifestius fiet ex Canone Concilii Trosleiensis sub Carolo Simplici Rege, cum ea licen-

(1) 9. q. 2. C Conquestus.
(2) Con. Gall. Tom. 3. p. 121. 375. (3) Con. Gall. T. 3. p. 376. (4) Can 14.
(5) Bal. Capit. T. 2. p. 270. (6) Ann. 8. 7. Cap. Carl. Magn. l. 6. p. 4 6. Du Chesne p. T. 2. p. 467.

tia magis magisque increbrescebat, ut & Reges ipsi atque Præsules necessario nervos omnes ad eam elidendam contenderent (1). *Quia inter nostrates hic pessimus inolevit mos, ut defuncto Ecclesiæ Episcopo mox a quibuscunque potentioribus pervadantur res Ecclesiasticæ, quasi Episcopi fuerint propriæ: cum etiamsi juris essent, contra omne jus hoc fieret: hoc tam immane sacrilegii genus ne ulterius præsumatur, &c.* Ad ejus corruptelæ solemniorem damnationem aut iqui hic accumulantur Canones Concilii Valentini, Regiensis, & Toletani VIII.

V. Luculentissime geminam hanc sejunxit Hincmarus potestatem, alteram Episcoporum, dispensandi res Ecclesiæ: alteram Regum, easdem tuendi. Ut enim dispensatores sunt Episcopi, ita earum vindices & defensores sunt Reges, sive superstite Episcopo, sive cum eo excedente Oeconomus sarcinam sustinet totam illam temporalem, quam in manus successoris deponat (2). *Ut sicut Episcopus & suas & Ecclesiasticas facultates in vita sua dispensandi habet potestatem; ita facultates Ecclesiæ viduatæ post mortem Episcopi penes Oeconomum integræ conservari jubentur, futuro successori Episcopo. Quoniam res & facultates Ecclesiasticæ non in Imperatorum atque Regum potestate sunt ad dispensandum, vel invadendum, sive diripiendum: sed ad defensandum atque tuendum. Sunt enim sanctuaria & hæreditas Domini, &c.*

Perspicuum est ergo eo tunc jure custodiæ usos esse Reges in Ecclesiis vacantibus, quæ nec administrationem temporalium eis conferret: erat enim eo Oeconomi propria, rationes inde facturi Episcopo successori: nec nominationem Præbendarum, cum ejus rei nec vestigium exstat ullum; adde quod cum Beneficia in fructibus jam numerari velint, ut fructibus, ita & Beneficiis tum vacantium Ecclesiarum abstinebant se Reges.

Constat nihilo tamen minus electum canonice Episcopum, ab Episcopis Provinciæ mox ad Regem deductum fuisse, ut ab eo acciperet res Ecclesiæ temporales, & Epistolas ad Metropolitanum, qui eum ordinaturus erat. Ita tradit Hincmarus in Epistola ad Ludovicum III. Regem, Ludovici Balbi filium. *Ut Episcopi talem eligant, &c. Et eum vobis adducant, ut secundum ministerium vestrum res & facultates Ecclesiæ, quas ad defendendum & tuendum vobis Dominus commendavit, suæ dispositioni committatis.* Eodem sensu Baldericus Noviomensis Episcopus Hincmarum Rhemensem Archiepiscopum prohibuisse memorat, ne Gautherus Episcopatum capesseret Cameracensem, quo cum donaverat Lotharius Imperator; & vetuisse eum excipi a Clericis & vassallis ejus Ecclesiæ; non tamen prohibuisse, ne agrorum fructus ei permitterentur, quod Imperatoriæ id potestatis esset. *Usumfructum vero terræ, quod Imperatoris erat, tantummodo commodarent.* Non ait Baldericus Imperatoris fuisse eum usumfructum, ut eo ipse abuteretur: sed auctore Hincmaro, ut tueretur, & successori restitueret.

VI. Novis ergo Episcopis temporalia Ecclesiæ restituebant & commendabant Reges, sed necdum id sibi sumpserant, ut quidquam inde vel ipsi delibarent, vel quibus liberet largirentur. Inde & mox ibidem execratur Hincmarus infulsissimam Aulicorum ore jactatam sententiam, rerum etiam Ecclesiæ omnium dominium penes Regem esse, ut quibus volet largiatur; nec fructus vacantis Ecclesiæ a reliquis ejus bonis ille segregat, sed in genere tradit horrori & execrationi esse debere eam doctrinam; cum ex adverso Scripturæ, Concilia, Patres & Capitularia ipsa Caroli Magni unanimi consensu astruant, Res Ecclesiæ hostias esse pietatis fidelium, pretia peccatorum, Christi & pauperum patrimonia. Quæ & amplificatum a se potius iri præ se tulit Carolus Magnus, quam ulla ex parte imminutum (3). *Non solum habita conservare, verum etiam multa, Deo opitulante, conferre optamus.*

Idem alibi Hincmarum effervescens adversus Vulfadum, qui Ecclesiæ Lingonensis temporalia invaserat, quo tempore orbata erat, satis superque probat, in eam se tunc provinciam Episcopos solos interponere debuisse, & ne Regibus tum quidem in mentem venisse ut intervenirent (4). *Ecclesiam Lingonensem Pastore viduatam, ut ibi ordinaretur Episcopus, sub nomine vocati Episcopi, usurpare præsumpsit, ejusque facultates, quæ secundum Chalcedonense Concilium penes Oeconomum futuro debebant reservari Episcopo, suis suorumque usibus*

(1) Ann. 909. c. 14. (2) Ib. p. 150. 160. 191. Bal. Cap. T. 2. p. 1286.
(3) Cap. l. 1. c. 83. (4) Tom. 2. p. 280. 738.

usibus arrogavit. Et eodem animi ardore æstuans adversus Actardum, qui simul & semel duarum Ecclesiarum redditibus fruebatur, quarum altera pene æquata solo erat. *Viduatæ Ecclesiæ redditus penes Oeconomum futuro reservari jubet Episcopo Concilium Chalcedonense, nec ab aliis quibusque, vel vivente, vel defuncto cujusque civitatis Episcopo, usurpari vel pessumdari.* Et infra: *Hac idcirco de rebus & facultatibus Ecclesiæ viduatæ, sub Oeconomo futuro reservandis Episcopo, hic interposuimus, ut attendat is de quo agitur Episcopus, quia si nemini Christiano eas licet præsumere, multo minus idem Episcopus, sine sui status periculo, ac animæ detrimento, Ecclesiæ invasæ res & facultates prævalet usurpare*. Facile reponi potuisset Actardo Nannetensi Episcopo, datum esse a Carolo Calvo Rege Archiepiscopatum Turonensem, datos & Ecclesiæ vacantis proventus. Sed ex his verbis Hincmari plane intelligitur quam abhorreret communis tunc sensus ab ejusmodi sermonibus.

Docet denique idem Hincmarus, cum vis & audacia non raro effractis Legum repagulis invalesceret, Ecclesiis id nonnunquam curæ fuisse, ut privilegiis se quibusdam muniri vellent, & auctoritate Regum atque Episcoporum vallari adversus hujusmodi usurpationes. Ejusmodi fuit privilegium Ecclesiæ Belluacensis, cui subscripsit Carolus Calvus cum Episcopi quatuor Provinciarum (1). *Ut nulla sæcularis potestas de rebus Episcopis Belluacensis Ecclesiæ præsumat*.

VII. Non quo a temporibus Caroli Martelli non aliquando Reges proventus Ecclesiarum vacantium in ærarium suum derivarint: eas diutius vacare permiserint, ne illi sibi opum rivuli exarescerent; quo denique licentius earum fundos agrosque in feudum & Beneficium Aulicis & Militibus darent. Ita enim confessus est Hincmarus ipse (2): *Tenuit Carolus Rex Themense Episcopium in suo Dominicatu, & dedit villam Novilliacum in suo Beneficio, &c.* Quin & ipse ad Leonem Papam conquestus est quod Reges per Chorepiscopos Ecclesias regerent, quarum redditus interim & fundos ipsi dilapidabant (3). *Quod terrena potestas hac materia sæpe offenderet, ut Episcopo quolibet defuncto per Chorepiscopum solis Pontificibus debitum ministerium perageretur, & res ac facultates Ecclesiæ sæcularium usibus expenderentur.*

Verum vel illi ipsi Reges tandem confessi sunt, meras fuisse eas invasiones, quas excusare non posset, nisi calamitosissimi temporis importunitas. Intextam voluit Flodoardus historiæ suæ donationem Ludovici Pii, utcumque resarcire cupientis innumerabilia damna, quæ superiores Reges Rhemensi Ecclesiæ intulissent, tamdiu abreptis in Regium fiscum ejus opibus, & ea vacare permissa (4). *Pro remedio animæ domni ac genitoris nostri, atque ceterorum prædecessorum nostrorum, qui eundem Episcopatum contra salutem suam aliquandiu tenuerant, & in usus suos contra Ecclesiasticas regulas, & res facultates ipsius Ecclesiæ expenderant.*

Ex quo Hicmarus ejus Ecclesiæ clavum arripuit, voluit & Carolus Calvius labem sarcire ejusdem Ecclesiæ, quam ipsemet ante vacantem tot feudis prædiisque truncaverat (5). *Noverit fidelium Dei ac nostrorum solertia, quia res ex Episcopatu Rhemensi quas magna necessitates, & per omnia inviti, dum a Pastore sedes illa sancta vacaret, fidelibus nostris ad tempus, unde quoddam temporale solatium a nostro haberent servitio, commendavimus: electo & ordinato Hincmaro, cum integritate, quidquid exinde nos fidelibus nostris beneficiavimus, restituimus*. Rex ipse Carolus Calvus quovis Episcopo vivis excedente, mandabat Metropolitano, ut Episcopum Visitatorem vacanti Ecclesiæ præficeret, qui consociatus Comiti, prohiberet ne ea expilaretur. Ita enim in ipsius Caroli Capitularibus (6): *Si aliquis Episcopus interim obierit, Metropolitanus ipsi sedi Visitatorem secundum sacros Canones deputet, qui una cum Comite ipsam Ecclesiam, ne prædetur, custodiat, usque dum ipsius Episcopi obitus ad vestram notitiam perveniat*. Testatur Flodoardus ipse intervenisse eundem Regem, ubi Visitatores Episcopi a Metropolitano designandi erant (7). *Item pro visitatione Morinensis Ecclesiæ post obitum Hunfridi Episcopi, juxta dispositionem Regis*. Idem alibi docet Visitatorem Episcopum ab Ecclesia quam visitabat [illegible]ratum fuisse. *Ut visitando sustentationem interim dum Episcopus ibi ordinaretur, ex illa caperet*.

(1) Ib. p. 817. (2) Ib. p. 832. (3) Flodoard. l. 3. c. 10. (4) L. 2. c. 29.
(5) L. 3. c. 47. (6) Cap. Car. Cal. c. 8. (7) Hist. l. 3. c. 23.

VIII. Munia porro hæc omnia Œconomorum Episcoporum, Visitatorum, & Comitum, argumento sunt, fundos & proventus omnes vacantium Ecclesiarum, segregatis Cleri & pauperum alimentis, futuro Episcopo servari solere. Item & Annales Bertiniani rem Canonicæ disciplinæ contumeliosissimam eam commemorant, quod Carolomannus Rex Hugonem filium Lotharii donasset spolio Ecclesiæ Metensis (1). *Ugoni Lotharii Junioris filio facultates Ecclesiasticas Metensis Episcopii, quas facere Canones futuro Episcopo conservari præcipiunt, ad consumendum remisit.*

Sed fieri tamen forsan potuit, ut Comites illi, quibus Carolus Calvus delegabat custodiam vacantium Ecclesiarum una cum Episcopo Visitatore, quem Metropolitanus designasset, invaserim postea non custodiam tantum, sed & spolium & fructus omnes vacantis Ecclesiæ; cumque postea ruente Caroli Magni stirpe. Comitatus illi & Ducatus hæreditarii evasere, hæc eadem illis inhæserint jura, quanquam ab origine sui mere prædatoria videri ea potuissent; ita ut & ubi hos Comitatus Ducatusque caducos excerpere postea Reges, hæc eadem exceperint jura, jam longo sæculorum usu purgata, approbataque. Quæ nequaquam tamen ita affirmantur a nobis, ut non operosius hæc infra & castigatius edisserenda reservemus. Sed illud hic adnotandum, illud custodiæ jus quo Carolus Calvus Comites ornabat, donec ipse de morte Episcopi admoneretur, & quod ille forsitan in se postea traducebat: quo facilius intelligeretur, quomodo Reges Episcopis Canonice postea electis Episcopatus temporalia ex Hincmaro dono darent: Illud, inquam, hic adnotandum, hoc custodiæ jus extrinseca maxime illa tuitione explicatum fuisse, qua Regiæ Majestatis terror Laicos, Clericos, Nobilesque compescebat a deprædatione, ita ut omnes jam & spiritales & temporale Ecclesiæ fructus ab Œconomis & Clero libere & tutissime administrarentur. Jus custodiæ ita temperatum optime concordabat cum Canonicis institutis, & cum auctoritate Œconomorum, & Successorum, quibus omnia servabantur integra.

IX. Quæ de Comitibus diximus & de temporalibus dominis, qui ex Custodibus & Conservatoribus raptores ipsi facti sunt & incubatores spolii ac redditunm Episcoparum vacantium, confirmari adstruique possunt prædationibus simillimis Comitum in Ecclesias Parochiales sui tractus. Sanctissime & vehementissime destomachatus est Hincmatus in Comitem Theodulphum, qui Parocho vivere desinente Parochiæ res omnes involaverat. *Defuncto Presbytero abstulerat, quæ idem Presbyter in eleemosyna pro se dari præceperat, & insuper usurpaverat, quæ ad ipsam Ecclesiam vitæ relicta fuerant.* Præcepit ut Presbyteris, quibus ea interim Ecclesia concredita fuerat, restitueret omnia, quæ præter divinas regalesque leges invasisset (2). *Mandat ei, ut juxta sacras auctoritates, & Regum præcepta, quidquid de facultatibus ipsius Ecclesiæ acceperat, præsentialiter Ecclesiæ reddat, & Presbyteris, quibus res commendatæ fuerant, restituat.* Ubi perspicis, ut viduata Episcopalis Ecclesiæ Œconomis commendabatur, ita vacantes Parochias commendatas fuisse curæ aliorum Presbyterorum ejusdem Parochiæ, vel vicinis, legibusque Regiis, peræque ut Canonicis, constrictos fuisse Comites, ceterosque proceres laicos, ne his se immiscerent.

Laudatur a Reginone Canon quasi Concilii Triburiensis, qui appositissimus ad rem istam videri possit. Eo proscribitur profana Nobilium audacia, qui quæ sibi in servos suos, eadem & in Parochorum suorum spoliorum jura vindicabant, ubi hi, vel illi vita excessissent. Parochi nullis forsan vinculis servitutis obligati fuerant unquam; & si aliquando fuissent, non illis certe impositæ fuissent manus, nisi manumissi ante ipsi fuissent. Denique utcunque res cessisset, patrimonium Ecclesiæ, quæ summi Regis, hominumque Liberatoris sponsa est, suæ semper naturæ, & ingenii, & libertatis tenacissimum erat, nec humanis poterat servitutum sordibus inquinari. Verba Canonis istiusmodi sunt (3). *Perlatum est quoque ad sanctam Synodum, quod quidam laici improbe agant contra Presbyteros suos, ita ut de morientium Presbyterorum substantia partes sibi vindicent, sicut de propriis servis. Interdicimus itaque ne hoc ulterius fiat: sed sicuti liberi facti sunt ad suscipiendum gradum & agendum divinum Officium, ita ab eis nihil exigatur præter Dei officium:* Erant & residua quædam sua Pattonis in libertos jura, sed Presbyteros

(1) Ann. 882. Du Chesne T. 3. p. 261. (2) Flodoard. l. 3. c. 25. (3) Regin. l. 2. c. 39.

teros sua dignitas his vinculis, his sordibus eximebat.

X. Vicorum vero, ac vilarum, Parochiarumque sylvestrium dominos ad has rapinas furtim quandoque sollicitabant Archipresbyteri & Decani Rurales: qui Parochiarum vacantium custodiam ipsi ex officio suo assecuti, hinc prædas captabant, sociosque & vindices prædæ sibi adjungere avebant. Eam perfidiam execrati sunt anno 855. Concilii Ticinensis Patres: *Tollenda est prava omnino consuetudo, quæ in quibusdam locis oriri cœpit: quia nonnulli Archipresbyteri, vel aliorum titulorum custodes, fruges, vel aliarum Ecclesiarum redditus ad proprias domus adducunt. Nonnulli autem laicorum in tantum eorum nequitiæ se complices faciunt, ut quæ hujusmodi transgressores ab Ecclesiis surripuerunt, ipsi in suis domibus abscondant.*

XI. Ne in Italia quidem religiosius se ab Episcopalibus, quam Parochialibus Ecclesiis prædatores nefarii continebant. Concilium Romanum sub Joanne IX. anno 904. exhorruit damnavitque deprædationem Ecclesiæ S. Joannis Lateranensis in urbe post mortem Pontificis, omniumque ceterorum Italiæ Episcopatuum demigrantibus ex hac vita Episcopis. *Adeo ut omnia Episcopia eadem patiantur, uniuscujusque Ecclesiæ obeunte Pontifice; quod ne ulterius præsumatur, omnimodis interdicimus. Quod qui facere præsumpserit, non solum Ecclesiastica censura, sed etiam Imperiali indignatione feriatur.* Jam Imperium a Francia gente ad Italos & Germanos traductum fuerat Imperatores, ut ex Concilii hujus verbis liquet: tuitionem primo quidem illi Ecclesiis impenderunt adversus hos prædones: sed non multo post prædæ consortes se, quam ultores esse maluere. Narrat Ratherius Episcopus Veronensis Berengarium Italiæ Regem suæ in Episcopatum electioni vix tandem assensum fuisse, precibus inflexum Joannis XII. Papæ: at maxima ex parte res Episcopatus temporales sibi retinuisse, nec si modica ex parte dimisisse sibi fruendas (1). *Misit ergo in pittaciolo certam quantitatem stipendii, quod tenerem de rebus Ecclesiæ, de ceteris exigens jusjurandum, ut diebus illius, filiique sui amplius non requirerem. Ego intelligens, quanta absurditas hoc consequerentur, non consensi, &c.*

Latissime serpserat in Italia proculdubio flagitiosissima hæc licentia, cum super ea re Atto Vercellensis Episcopus justissimis amarissimisque querelis aures Principum sui sæculi fatigaret. Ostendit primum Canonicis Institutionibus sancitum esse, ut vacantis Ecclesiæ res fructusque omnes ab Oeconomis futuro serventur Episcopo (2). *Præterire non possumus, quod res Ecclesiasticæ post mortem vel expulsionem Episcopi, in direptionem & rapinam sæcularibus tradantur; cum dignum sit, quod ea in Episcopio remaneant, pro Oeconomum & ceteros dispensatores Ecclesiæ usque ad ordinationem futuri Episcopi intemerate serventur; ne ab aliis per quodvis ingenium ullo modo subripiantur.* Mox declarat quam revereri debeant summi Principes patrimonium Christi, summi Principis sui, & Ecclesiæ ejus sponsæ: *Sponsa Christi est, & omnium domina, qui de Christi se confitentur esse familia.* Addit denique non posse se non vehementer stupere, tanta verecundia & veneratione tam propensa in Ecclesia Christi fuisse Principes Barbaros, cum Principes Catholici de diuturna earum gaudeant viduitate, ejus luctum lucro habeant, & quo ditiores eæ sunt, eo diutius orbatas velint. *Et quanto majora fuerint patrimonia, tanto prolixius Episcopalis ordinatio prolatatur.*

XII. Ex Italia in Orientem trajiciam, ubi præmonuero hanc disciplinam Canonibus tam amicam, in Occidente perpetuatam fuisse usque ad exitum decimi sæculi. Quidquid contra tentarunt, vel machinati sunt Clerici, Laici, Nobiles, Comites, id fulmina Conciliorum, Pontificumque dejecerunt; id Episcopi, id Ecclesiæ detestationi habuere; ubique invictissime is placuit, is retentus est usus, ut per Oeconomos ex Clero temporalia Episcopatus administrarentur omnia, & in successoris denique manus deponerentur. Paulo ante annum Christi millesimum Gausbertus electus & ordinatus est Episcopus Cadurcensis, Canonicis regulis bona fide & summa diligentia servatis. Primum enim Metropolitanus Episcopum Visitatorem designaverat, a quo descriptio facta erat totius census Episcopatus, eo tempore, quo decesserat Episcopus. Tum ea Oeconomis commendata, ad electionem ventum est (3). *Prisca modernaque Ecclesia moderamina sanxere*

(1) Spicil. T. 11. p. 247. (2) Spicill. T. 8. p. 90. (3) Spicill. T. 8. p. 154.

xere Canonibus, quo arripientibus viam universæ carnis quarumlibet Ecclesiarum Præsulibus, per viciniorem Episcopum, aut alium cui Archipræsul injunxerit extincti fratris cumulatorem, perficiatur Ecclesiasticarum inventarium rerum. Tunc vero prioribus viduatæ Ecclesiæ dispositis Oeconomis commendetur, &c. Ita habetur in ipso Decreto electionis.

In Oriente vero Aurea Bulla promulgata est a Joanne Comneno, ad consimiles reprimendas Ecclesiarum rapinas. Præsides Provinciæ mox ut spiritum egerat Episcopus, vel Metropolitanus, spolium invadebant, Episcopales expilabant ædes (1). *Relatum nobis est, quosdam Provinciarum Præsides, simul atque Pontifices rebus humanis excessissent, auferre omnia, quæ in Episcopio reperiantur, &c.* Nec hujus invidiæ exortes erant Clerici: *Quando Majestati meæ significatum est, a Clericis non pauca talia designari.* Et huic probabiliter intercessuri depredationi intervenerant primo Præsides, qui post eodem & ipsi cupiditatis incendio correpti sunt. Cum Procuratores fisci Imperatorii interponere se & ipsi voluissent (2), a Manuele Comneno Joannis fratre cohibiti sunt; a quo & sancitum est valere testamenta Episcoporum, si qua scripsissent: sin minus, statutis Canonum & Legum mos gereretur, temporales vero res Ecclesiæ ab Oeconomis regerentur, dum novus adventaret Episcopus. *Si intestati decesserint, omnia fiant, ut sacris Canonibus & Legibus videtur, &c. Omnia a partibus Ecclesiarum in ipsis administrabuntur. Οἰκονομηθήσεται; ut legitime & canonice edictum est, &c.* Consimilem his Bullam Auream promulgavit Joannes Ducas Batatzez adversus Præfectos Ærarii Regii. Lucas Chrysoberges Patriarcha Synodicam publicavit Constitutionem adversus Clericos ab antiqua sua illa rapacitate non resipiscentes.

Ex quibus elucet, Clericos quidem, Præsides urbium & Provinciarum, ac Regii fisci Procuratores, nihilo forsan verecundiores fuisse, aut a rapinis alieniores in Oriente, quam in Occidente: sed hac justissima laude fraudari non posse Imperatores Constantinopolitanos, quod tota auctoritatis Regiæ mole semper affuerint juribus & libertatibus Ecclesiæ defendendis. Acceperant & ab Imperatoribus Græcis Ecclesiæ latifundia, & prædia, dominiaque non pauca; sed non apparet ex aureis illis Bullis vel Præsides vel Procuratores fisci hinc aucupatos esse jura aliqua vel patrocinia, quibus rapinas suas obumbratum irent; quin Imperatores ipsi prædationes eas summa quadam animi & zeli contentione execrati sunt.

CAPUT LV. *P.3. l.4. c.22.*

De Advocatis, Defensoribus, Vicedominis Ecclesiarum, sub Imperio stirpis Caroli Magni.

I. Viduitatis potissimum tempore muniendæ erant Ecclesiæ præsidio Advocatorum, Vicedominorum, Præpositorum, & Defensorum suorum. Ab Ecclesiis plerumque ii eligebantur, etsi & a Principibus quandoque designarentur.

II. Advocati ad causas ii primum fuere, postea præfuere ipsi causarum judiciis. Armis denique Ecclesiam defensarunt. Intererat nonnunquam aliquid inter Advocatos, Vicedominos, & præpositos.

III. Quæ jura, quæ emolumenta Advocatorum?

IV. Variæ animadversiones in antedicta.

V. VI. Amplificata Advocatorum potestas. Variæ in id observationes.

VII. VIII. Varia privilegia Advocatorum. Facultas juris dicendi.

IX. Qua ratione designaretur & investiretur Advocatus.

X. Ex Bullis privatis in Germania & necessitas & potestas major Advocatorum.

XI. Prisci Advocati, sub prima Regum Galliæ Dynastia.

I. NOn eo solum, sed eo maxime tempore egebant Ecclesiæ Advocatis, Defensoribus, Vicedominis, & Præpositis sæcularibus, quo vacabant. Nomina porro hæc omnia idem propemodum sonant, insinuatque jus & officium regendæ ac tuendæ Ecclesiæ adversus vim & audaciam adversariorum, in foro & apud tribunalia Judicum, inter arma & militum catervas. In Concilio Moguntino anni 813. jussi sunt Episcopi & Abbates eos eligere, qui vim nec

(1) Ann. 1120 Jur. Oriental. T. 1. p. 147. 176. 177. 151. 282. (2) Ann. 1130.

nec afferre vellent ipsi, & propulsare possent ab Ecclesia (1). *Omnibus igitur Episcopis, Abbatibus, cunctisque Clero omnino præcipimus, Vicedominos, Præpositos, Advocatos, sive Defensores bonos habere, non malos, non crudeles, non cupidos, non perjuros, non falsitatem amantes, sed Deum timentes, & in omnibus justitiam diligentes*. Idem præceperat Carolus Magnus, & hoc addiderat non prætereundum, ut indigenæ essent Advocati, & res suas ibidem haberent (2). *Ut Episcopi & Abbates Advocatos habeant, & ipsi habeant in illo Comitatu propriam hæreditatem, & ut ipsi recti & boni sint, & habeant voluntatem recte & juste causas perficere*.

Hiu illud videtur effici, Ecclesiis copiam fuisse eligendi pro arbitrio Advocati. Et est tamen in Capitularibus Caroli Magni, ubi a Principe postulentur & impetrentur ad gravissimas causas (3). *Pro Ecclesiarum causis ac necessitatibus earum, atque servorum Dei, Executores, vel Advocati seu Defensores, quoties necessitas ingruerit, a Principe postulentur, & ab eo fideliter atque libenter juxta Canonicas sanctiones fidelissimi dentur*. Sed vel hi Advocati a prioribus sejuncti erant, nec dabantur Ecclesiæ, nisi ad expediendam diffiniendamque graviorem aliquam causam: cum reliqui perpetui essent, & ad causas omnes: aut hoc Decretum abrogarunt postea Francisci Cesares, quibus præstabilius visum est eam potestatem eligendi Advocatos Ecclesiis permitti. Quod rursus firmare posse videtur Canone Concilii Rhemensis II. anno 813. (4) *Ut Præpositi & Vicedomini secundum Regulas vel Canones constituantur*.

Vicedominos sane Ludovicus Pius numerat inter Vicarios & cooperatores ministerii Episcopalis, eosque accenset Chorepiscopis, Archipresbyteris, Archidiaconis & Parochis (5). *De Episcopis, qualis sit eorum conversatio, &c. Deinde quales sint adjutores ministerii eorum, id est, Chorepiscopi, Archipresbyteri, Archidiaconi, & Vicedomini, & Presbyteri per Parochias eorum*. Ea sunt de quibus certiorem se fieri volebat Imperator a Missis suis Dominicis. Jussit & idem alibi, ut in Conventu, ubi Missi cujusque Provinciæ præsidebant, Vicedomini Abbatissarum, quasi earum vicem tenentes, cum Episcopis & Abbatibus adessent.

Narrat Sangallensis Monachus, nec Regum munificentia dotatam, nec Magnatum donis auctam Abbatiam sancti Galli, sed privatorum largitatibus constructam, irrigatamque fuisse; ac proinde nulla hactenus præpotenti tuitione muneri potuisse, nec Advocatum, aut Defensorem nancisci, donec Ludovicus Germaniæ Rex non indecoram Regio splendori eam Advocatiam ac Defensionem professus est (6). *Cum Abbas noster ei retulisset, quod reicula sancti Galli, non ex regalibus denariis, sed ex privatorum traditiunculis collectæ, nullum privilegium aliorum Monasteriorum, vel communes cunctorum populorum leges haberent, & ideo neminem sui Defensorem vel Advocatum reperire potuissent; ipse cunctis adversariis nostris se opponens, Advocatum se vilitatis nostræ coram cunctis Principibus suis profiteri non erubuerit*.

II. Muneris ergo in erat Advocatorum, ut inimicos amolirentur Episcoporum, Abbatum, & Abbatissarum. *Cunctis adversariis nostris se opponens; Advocatum se profitetur*. Docet Hincmarus Rhemensis Archiepiscopus in eum maxime usum adscitos fuisse Advocatos, ut ante Tribunalia Judicum starent, quo vinculo absolvebantur Episcopi. Enimvero de eo graviter conquestus est idem Hincmarus ad Carolum, & adversus Carolum ipsum Regem, quod Episcopum Laudunensem præcepisset cum Advocato suo sistere se Judicum tribunalibus (7). *Jussisti præfatum Episcopum, ut die & loco denominato veniret ad causas vestras, id est, ad judicia sæcularia, & suum Advocatum de sua capite, videlicet suo actu, non conscio quocunque Coepiscopo suo donaret*. Cum parere detrectasset Laudunensis Episcopus, Rex capi jussit res ejus omnes temporales, præter Ecclesiam, Ædem Episcopalem, & Claustrum Cleri: præcepitque Vicedomino, cui parebant Vassi omnes laici Episcopatus, & Præposito qui Clericis præerat, ut prohiberet, nequid opis, vel obsequii hi, illique Episcopo impenderent: denique ut Vicedominus laicos, Præpositus Clericos omnes Ecclesiæ Beneficiis gaudentes ad se perduceret. *Vicedominus laicos, Præpositus Clericos habentes Beneficia, huc secum adducerent*. Ita sæviri in Episcopum molestis-

(1) Can 50. (2) Con.Gall.T.2.p.248. (3) L.7 c.30. (4) Can.24.
(5) Con.Gall. T.2.p.456.458. (6) Du Chesne T.1. p.127. (7) T.2. p.317.

lectissime tulit Metropolitanus, excelsi & indomiti animi vir, Canonumque Juris prudentissimus, unde & Regi significavit: Ex Legum Canonumque scitis, ubi de rebus Ecclesiæ temporalibus controversia fiebat, dandum esse ab Episcopo Advocatum, qui juri staret, & causam Ecclesiæ tueretur coram Judice sæculari. *De sibi commissæ Ecclesiæ rebus ac mancipiis, Advocatum publicis judiciis dare debet*. Sed in causis personalibus, sive criminales eæ essent, sive civiles, non posse eum nisi in Concilio audiri.

His ita constitutis, jam facile est divinare quid discriminis Advocatis, Vicedominis, & Præpositis intercesset. Erant enim ab origine Advocati causis forensibus addicti; Vicedomini vassallis laicis; Præfecti Episcoporum, Abbatum, & Abbatissarum; Præpositis denique Clericorum regimen mandabatur.

Sed quis facile sibi persuadeat Carolum Magnum advocatos Legum & Canonum peritos spectasse, cum præcepit, ut ii Abbatibus & Abbatissis eligerentur, quibus fundi & patrimonia essent in ipsomet Comitatu? Aut Ludovicum Germaniæ Regem de litteratis his Advocatis & causidicis vel suspicatum esse, cum ipse se Abbatiæ sancti Galli Advocatum professus est? Segregandi sunt ergo hi civiles & forenses Advocati a Militibus Advocatis & Armatis, qui cum Vicedominis quandoque permiscebantur, cujus rei probationem libet decerpere hanc ex Flodoardo, ubi Advocati Vicedomini, atque adeo armati, nihilominus forum frequentant, & legibus agunt. Ex quo primum Ebbo Archiepiscopatum capessivit Rhemensem, in obsequium Ecclesiæ revocavit agricolas, & servos omnes, qui ab ea resilierant, egregiam ipsemet ei rei operam navans, tum per sese, tum per Advocatum, seu Vicedominum, qui rei apud Judices strenue imminebat. *Mancipia, vel Colonos quosdam Ecclesiæ desertores, tam per se ipsum, quam per Radulphum Vicedominum & Ecclesiæ Advocatum apud publicos Judices legibus evindicatos & obtentos, Ecclesiastico juri restituit*. Cum hic & Advocatus & Vicedominus esset, erat utraque militia exercitatissimus, armorum, & litterarum. Unde Advocati quoque dicti, qui armis Ecclesiam tuebantur Defensores, quod utroque olim munere fungerentur. Et fateri tamen cogimur Advocatos Ecclesiæ, cum subrogati fuissent antiquis Defensoribus, quorum in Conciliis olim crebra & perhonorifica memoria, in foro tantum incruenta defensione Ecclesiis affuisse. Quod rursus ab eodem Hincmaro hauriemus (1): *Sunt enim Advocati & Defensores Ecclesiarum, quos sacri Canones, & Leges, quibus moderatur Ecclesia, Episcopos habere jubent: quorum hujusmodi est officium, ut per leges, quæ sunt Ecclesiæ, aut defendant, aut conquirant; & non violenter, aut sua præsumptione, aut Episcopi jussione, quæ Ecclesiæ dicuntur, vel putantur esse pervadant*.

Privilegium publicatum est a Carolo Calvo olim concessum Ecclesiæ sancti Juliani Brivavensis, quo concedi videtur Advocatos a Clericis ibi eligendo, ut apud Judices quoscunque alios inferiores conveniri non possit, nisi apud Comitem Palatii (2). *Remota omni sæculari vel judiciaria potestate, liceat eis qualemcunque sibi sua sponte elegerint, Advocatum habere, ipsumque Advocatum nemo præsumat temerario ausu desfrigere, vel intortum mittere, sed nostro coram Comite Palatii, res Juliani Martyris absque inquietudine vel morarum dilatione liceat inquirere*. Piscariensem in Italia Abbatiam simillimo decoravit privilegio Ludovicus II. Imperator (3). *Ordinavit Imperator unum ex Collateralibus suis, Heribaldum nomine, sacri Palatii Comitem, qui super causis & agendis Monasterii specialiter intenderet*. Comes hic Palatii investituram agrorum hujus Cœnobii dedit uni Monachorum, & Advocato (4).

Præposito & Canonicis unius Ecclesiæ concessa quandoque est in Abbatiam viciniorem Advocati dignitas & provincia. Ejusmodi protectione donatum voluit Rex Otho Cœnobium Valciodorense anno 944. (5) *Quatenus Major domus, videlicet Præpositus de Ecclesia sanctæ Mariæ, quæ est Aquisgrani, cum ceteris valentioribus Canonicis pro eadem Ecclesia, tempore tribulationis ejusdem Abbatiæ Causidici assurgam, & importunitatem ejus sicut & suam, in præsentia Regis & Principum, ubicunque præfatus Rex fuerit, perferant*.

III. Erant & jura & emolumenta quædam

(1) Conc. Duziac. Cellob. p. 225. (2) Spicil. T. 10. p. 650. (3) Spicil. T. 5. p. 375. (4) Ann. 874. (5) Vasor. Chronicum Valciodor. Spicil. T. 2. p. 327.

dam certa his Advocatis ad eorum sustentationem. Angelramum Metensem Archiepiscopum narrat Chronici Senoniensis Scriptor, eum jam non posset Abbatiæ eidem sæ Senoniensi defensionem impendere, quod Cancellarius una esset Imperatoris, Advocatum illi designasse, cui & certa quædam adscripsit jura, fundos primum aliquos, tum tertiam partem emendarum in iis litibus, ad quas ab Abbate accerseretur: his ut contentus ceteris abstineret (1). *Statuit Monasterio Advocatum providere, tali conditione, ut quicunque Advocatus per Metensem Episcopum institutus fuerit, ad quem Advocati spectat institutio, tertiam partem emendarum illarum, scilicet placitorum, ad quæ ab Abbate vocatus fuerit, accipere debebit, & ad cetera manus non extendet. Pars quidem dicto Advocato terræ & hominum pro Advocatione collata fuit, quos adhuc tempore nostro hæredes de Salmis possidebant. Et his contentus, nil penitus juris in hominibus, terris banno, aquis nemoribus, placitis justitiis, vel in omnibus Monasterii dependentiis, amplius usurpare debebit. Sed ubicunque necesse fuerit pro Abbatia, & ejus rebus, & hominibus, pro collato sibi Advocationis beneficio stare tenetur, &c. Si vero quispiam, aut Advocatus super prædictis, vel quivis alter molestaret Ecclesiam, per Episcopum Metensem omnia corrigi & emendari deberent.*

Publici juris fecit Miræus Chartam designationis Advocati in Abbatia Gemblacensi (2) in Brabantia. Imperator quippe Otho I. ejus Cœnobii ipsemet Advocatus cum esset, ne toties Abbatem cogeret ad Aulam ventitare, anno 948. (3) Comitem Lovaniensem designavit, qui sibi subesset, & Advocatum ageret ejus Cœnobii. Illum porro designavit vehementer assentiente Fundatore, Abbate & Monasterio. Jussit ut præter Beneficium & jura quibus donabatur, nihil exposceret (4). *Nihil exigere debeat, nisi jus & Beneficium sibi constitutum.* Vetuit ne Subadvocatum sibi allegeret, nisi unum, ut ne plures unquam ei Cœnobio, quam tres essent Advocati; Rex, Comes, & Subadvocatus. *Ne præter unum Subadvocatum habeat, ut donum hujus Advocatiæ a Rege, qui major. Advocatus est, plusquam ad tertiam manum nunquam deveniat*: Denique jura diffiniit Subadvocati: *Subadvocatus in villis ad Abbatiam pertinentibus nihil aliud juris habebit, nisi per singulos annos de unaquaque domo denarium unum, gallinam unam, avenæ sextarium unum.* Privata sua bella bellare cogebatur Advocatus suo sumptu, at nonnihil subsidii expetere poterat ex terris Cœnobii, ad bella Regis & Comitis Lovaniensis. In Charta alia ejusdem Compilationis Comes Limburgensis, ut Advocatus Abbatiæ sancti Trudonis anno 1130. in Beneficio habuisse memoratur mille & centum mansos (5). *Vos habebitis inde in feodo mille & centum mansos.*

Inter easdem Donationes antiquas a Miræo publicatas, illam seligam Arnulphi Marchionis Flandriæ, (6) a quo extructa est Sancta Capella, cum Capitulo duodecim Canonicorum, anno 961. His præter fundos aliquos decimas adsignat, quas sibi Romani Pontifices in feudum dedissent, ut hinc sarciret expensas in bellum Vandalicum factas, hoc est Normannis comprimendis, a quibus Ecclesiæ omnes devastabantur. *Cui Capellæ de ordinatione ac consilio Episcoporum quasdam decimas, quas mihi & prædecessoribus meis in Comitatu seu Marchionatu Flandriæ de terris cultis & incultis sanctissimi Patres Papæ Romani pro adjutorio expensarum nostrarum & nostrorum militum, pro expugnatione ac resistentia contra Vandalos, qui Flandriam & alias terras vicinas, cum Ecclesiis in ipsis constructis crudeliter & damnabiliter devastabant, & incendio tradebant, in feudum perpetuum concesserunt.* Ex quibus patet in feudum datas fuisse quandoque decimas, justissimis de causis, ne Romanis quidem Pontificibus dissentientibus. Quamquam vero perpetuæ fuissent donationes eæ, instabant tamen Episcopi Nobilibus, ut eas Christi patrimonio & Ecclesiæ restitutas vellent, quamquam ad id adigi non possent.

IV. Sunt quæ hic merito ante adnotentur, quam ulterius progrediatur oratio. I. Etsi plerumque Advocati a Clero vel a Cœnobio eligerentur, erant tamen Cœnobia, quibus Episcopus vel Princeps illos designabat. Nimirum ubi quondam Episcopus vel Princeps Cœnobium ipsum obtinuerat, & Advocati sustinuerat partes. Cum postea Cœnobium transcripsissent Abbati

(1) Chronicum Senoniense, Spicil. T. 3. p. 304. (2) Gemblours.
(3) Codex Donatio c. 32. (4) Spicil. T. 6. p. 311. (5) Ibid. c. 53. (6) Cap. 34.

bati Regulari, sibi successoribusque suis munus Advocati integrum servaverant, vel jus ejus designandi. 2. Capitula & eorum Præpositi, alicujus Abbatiæ sibi commendatæ Advocatiam & defensionem nonnumquam exercebant. 3. Dignitas Advocati Abbatiarum hæreditaria tandem evasit inter Nobilium stirpes, quibus hinc & honoris & compendii non parum accedebat. 4. Quæ vero hic modo allegata sunt, ex his plus satis patet, Advocatos non semel latius grassatos esse, & plura sibi Cœnobiorum prædia usurpasse, cum modus tandem illis impositus est, descriptique fines, quibus sese continerent. *Et his contentus, nihil penitus juris in hominibus, & terris, amplius usurpare debebit*. 6. At non tam arcto limite circumscribi potuit Advocatorum licentia. Cœnobiis confugiendum fuit ad Episcopos, ad Reges, ad Pontifices, adversus acerbissimos persecutores, Defensorum & Advocatorum nomine dissimulatos. Unde & in eodem Chronico referuntur Advocati complures excommunicationi jaculo confossi (1). *Qui sibi vult cavere, caveat, quia multos postea habuit Advocatos Ecclesia communicatos.*

V. Ex Chronico denique Senonensi constat extructa a Bertholdo Tullensi Episcopo Abbatia sancti Servatoris, non multo post Abbatem, nisi adscito sibi Advocato, irruentium undique adversariorum insidias declinare non potuisse. *Videns Abbas se non posse nisi magno labore tot & tantis molestationibus resistere, statuit sibi & Monasterio sub modo Advocatiæ de Conservatore providere*. Albimontii dominum ad id elegit, eique jura & proventus addixit annuos in armenta, domos, reos, lites, stagna, piscationes, & id genus alia, ubi Abbas & Advocatus partibus quisque suis gaudebat, perinde ut conventum esset. Fidem præstabat Advocatus Abbati, qui adversus Advocati quandoque ipsius sui perfidiam, sub tuitione Tullensis Episcopi delitescebat. Non multo post tempore Tullensis Episcopus cum Lotharingiæ Duce magna ex parte eandem Advocationem communicavit, qua nempe Cœnobium hostium grassationibus magis patebat. Id munus aliquamdiu Dux exercuit, quod in feudum denique contulit ei, cui in lustrico fonte parens fuerat; hujus vero hæredes jura hæc tandem omnia Abbatiæ eidem pretio addixere: *Hæredes dicti Simonis Abbati & Conventu in perpetuum vendiderunt ipsam Advocatiam*.

Nec pluribus opus esset, ut liqueret Advocatos Episcopalibus Ecclesiis & Cœnobiis olim adsignatos ad forensia judicia, bellica tandem aliquando fortitudine claruisse, vel sic opportunissimam Ecclesiæ tum opem impendisse, cum armorum licentia insolentius bacchari cœpisset.

VI. Sed hic succurrunt rursus, quæ juvet adnotasse. 1. Cum Abbatiæ propemodum omnes in tuitione essent Regum, earum Advocatos non fere nisi Regum vicarios & delegatos fuisse. *Vice nostra adjutor & defensor eorum sit*. 2. Lites omnes & causas Regiarum Abbatiarum ad Palatina judicia referendas fuisse, nisi locorum nimia intercapedo vetuisset. 3. Cum tempore labantis & corruentis Carolinæ familiæ circumfremerent undique tumultus bellici, ut jam Canonum Legumque vox exaudiri non posset: armis sæpius, quam litibus impetebantur Ecclesiæ. Unde & armatis Advocatis opus fuit. 4. Advocatorum Officia vel ipsis Comitibus & Ducibus tum emolumento erant, tum ornamento. 5. Et cum necdum tamen Leges omnino in foro conticescerent, Subadvocatos ad forenses causas Advocati nobilissimi quique sibi subrogabant. 6. Sed unus uni Cœnobio Subadvocatus conciliandus erat, ne in plures spargerentur & dissiparentur redditus Monasterii. 7. Otho I. diffiniit Subadvocati jura & lucra, non Advocati. Nova tum erat illa Subadvocati creatio. Unde & indicendum erat, unde procuraretur. At Advocati jam certa & fixa erant jura, nec verendum sane erat, ne sui ille juris immemor aliquando, vel incuriosus esset.

VII. Beati Meinverci Paterbonensis Episcopi Vitæ Scriptor ad alia quam Advocati judicia negat conveniri potuisse ejus Ecclesiæ subditos omnes, sive servilis, sive ingenuæ conditionis (2). *De ejus hominibus, tam liberis quam & servis, a nulla judiciaria persona constringendis, nisi eorum Advocato, quem ipse Episcopus elegerit*. Hæc privilegia dabant & firmabant Imperatores ad ea etiam quæ de novo acquiret Ecclesia. *Regali authoritate decernent, ut nulla persona, aliqua judiciaria potestate in eisdem prædiis se intromitteret, nisi Advocatus, quem ipse Episcopus, vel suo-*

(1) Ib. p. 314. 315. 316.

(2) Surius die 5. Junii c. 9. 34. 104. 114.

suorum quilibet successorum elegisset. Cum novam Meinvercus a fundamentis excitasse Abbatiam, iisdem illam Imperator privilegiis instruxit, quæ jam usitatissima videbantur (1). *Ut nulla persona super bonis concessis vel concedendis aliqua judiciaria potestate se intromittat, excepto Advocato ab Abbate & fratribus in Defensorem eligendo*. Et infra: *Imperiali præcepto Imperator confirmavit, ut sub plenissima immunitatis tuitione hæc consistant, & sub Imperialis authoritatis defensione præfatæ Ecclesiæ fratres ea possideant, ita ut nullus Judex publicus, vel quilibet aliqua judiciaria potestate præditus, loca vel possessiones eidem Ecclesiæ concessas vel concedendas, ad causas judiciario more audiendas, aut homines ipsorum, tam litos quam & ingenuos, super terram eorum commanentes, contra rationem dispergendos, ullo unquam tempore ingredi audeat; sed prænominatæ Ecclesiæ Abbas cum suo Advocato quem communicata fratrum suorum consilio in defensorem elegerit, causas rerum agendarum sagaciter providens & sapienter disponens, suis suorumque fratrum utilitatibus provideat.*

VIII. His finitima privilegia protulimus jam inde a temporibus Caroli Calvi. Sed hic adverte fundamenta hæc videri posse Justitiarum Ecclesiasticarum, seu Jurisdictionis superioris, infimæque, qua complures potiuntur Ecclesiæ in omni territorio suo, in Laicos promiscue, Clericosque. Cum Judices, qui tunc vel Principum nomine, vel dominorum peculiarium judicia exercebant, exactionibus plerique fatigarent terras, & homines suæ jurisdictionis: non potuit a Principibus plenior immunitas terris Ecclesiæ dari, quam ut Ecclesiæ ipsi Episcopis, Abbatibus & Advocatis jurisdictio exercenda committeretur.

IX. Mirabile nescio quid memorat author vitæ sancti Udalrici Episcopi Augustani. Nulla enim ab eo dedicabatur Ecclesia, cui non a Fundatore opimam dotem assignari faceret, & cui non statim suus addiceretur Defensor & Advocatus hæreditarius, qui illico investiebatur vexillo, quod sanctissimus Episcopus quodammodo consecrabat, illud Altari superponendo (2). *Consecratione peracta, doteque contradita, comprobato illic Presbytero Altaris procurationem commendavit, & Ecclesiæ advocationem firmiter legitimo hæredi, panno imposito commendavit*. Non nescio his verbis, *panno imposito*, alios sensus aptari potuisse. Qui aptissime mihi quidem visus est, hunc protuli: gratias acturus si quis quid melius impertiat.

X. Cum in Germania aliquanto atrocius sævierint bella privata, quam in Gallia, latiusque ibi propagatus sit mos & altius irradicatus armis, non judiciis causas terminandi: usuvenire potuit, ut non solum Episcopatibus & Abbatiis, sed & Ecclesiis Parochialibus sui designandi fuerint Advocati, ceterisque Ecclesiis etiam quas privati privatis opibus dotassent. Ea demum enim insana licentia belligerandi, quæ unius Imperatoris & Regis cives inter se commisit, adduxitque lites armorum furori permittere; ea, inquam, licentia Gallias diu, Germaniam diutius populata, & nequedum ibi satis sopita, in causa fuit, ut armati Advocati omnibus Ecclesiis inducerentur, qui privæva sui ab origine instituti fuerant, ne apud sæculares Judices causas Ecclesiæ persequerentur, aut inter unius Ecclesiæ vassos emergentes lites dirimerent.

XI. Cartas quasdam cum primis memorabiles suppeditavit nobis Jurisconsultus Magister, cujus Opus *de Advocatia Armata* Francforti typis editum est anno 1625. Mei non est hic instituti inquirere in Cartas illas, an satis bonæ notæ omnes sint. Paucas hic obiter delibabo. Est Dagoberti Regis Galliæ diploma anno 603. ubi Modoaldo Treverensi Archiepiscopo confirmat terras omnes Ecclesiæ suæ, juxta morem Majorum, *Paternum ac prædecessorum morem sequentes*; Defensorem & Advocatum assignat ei Ecclesiæ Arnulphum Principem Regii sanguinis, & Ducem Austrasiæ Mosellanicæ (3). *Protectorem, Rectorem & Advocatum damus illustrem dominum, dominum Arnulphum, sanguine Regio natum, parentem nostrum ac instructorem, Austriæ Mosellanicæ Ducem.*

Alia est Carta qua Theodulphus filius Arnulphi Ducis Mosellanicæ ab eodem Dagoberto Rege instituitur Advocatus Abbatiæ sancti Mauritii, Regiæ fundationis. Una est Pipini, quæ Lampertum Austrasiæ Mosellanicæ Ducem Advocatuum creat

(1) An. 1016. (2) Surius die 2. Jul. c. 7. (3) P. 122. 123.

Ecclesiæ Trevirensis (1). *Protectorem, Rectorem, Advocatum damus*. Est & Caroli Magni, qua anno 803. Angiæ Diviti Comitem Briaconium (2) Adalbertum Advocatum designat: ea addita lege, ut si vel ipse, vel successorum ejus aliquis Cœnobii & Monachorum jam non defensor, sed infestator & persecutor sit, penes illos facultas sit Advocati alterius eligendi (3). Est & Ludovici Pii Carta, Ducibus Mosellanicæ concessa, Defensoribus Ecclesiæ Trevirensis. Alias cogerem plures, nisi peræque iis diffiderem. Advocati Atrebatenses, hoc est Abbatiæ sancti Vedasti fuere, Betunenses domini, qui & Betunenses Advocati dicti, ex nobilissimæ gentis nomine. Qui Vicedomini nominantur de Gerberoy, de Peguigni, & de la Ferté ex gentis suæ nomine, similiter Advocati erant Ecclesiarum Bellovacensis, Ambianensis, & Carnotensis. Primus omnium publicavit doctissimus Bignonius in Notis ad Marculphum, Cartam Clotarii, ut qua Advocatus Besuensi Cœnobio dabatur, ut apud Judices causas defensitaret ejus Abbatiæ (4). Inde Advocati dicti, quo nomine ne tum quidem abstinuere se, ubi armata tota fuit ea defensio.

CAPUT LVI. *P.4.l.4.c.33.*

De Episcoporum & Prælatorum inferiorum potestate in colligendis spoliis, post annum Christi millesimum.

I. Penes Abbates erat jus spoliorum in Prioratibus sibi obnoxiis.

II. Penes Episcopos jus erat spolii in Beneficiarios intestatos: eo jure fere utebantur omnes, qui & deportus.

III. Quam consentaneum esset, ut cum Priores & alii Obedientiarii possidere nihil potuissent: cum Beneficiarii meri essent dispensatores, & nullo per sese testandi jure, eorum spolia morientium ad Prælatos devenirent.

IV. Varia Concilia, quæ spoliorum juri suffragantur, ubi vel statuto, vel privilegio, vel consuetudine astruitur.

V. De spolio in Ordine Cluniacensi.

VI. De spolio Priorum & Abbatum Commendatariorum Beneficii Regularis.

I. Non agemus hoc capite nisi de jure spoliorum, quo Episcopi & Prælati inferiores usi sunt: Romani Pontificis spolia in Caput aliud seponemus. Spoliorum juris prima incunabula a Monasteriis non immerito repetenda videntur, cum ad se revocabant Prælati superiores, quidquid a Prioribus, aliisque Obedientiariis congestum fuerat. Cum enim meræ essent Obedientiæ, & quasi membra quædam majoris Monasterii, nihil ibi parari, nihil acervari poterat, quod non potestati & juri subesset Prælati superioris. Anno 1253. eum jam invaluisse usum declarat, nec improbat Concilium Salmuriense, sed intemperantiam damnat inconsideratissimam eorum, qui in spoliatis Prioratibus ne ea quidem dimittebant, quibus ali Monachi, quibus restaurari Ecclesiæ ædesque possent, & sumptus fieri ad agros excolendos (5). *Statuimus, ne Abbates, cum contingit Priores suos cedere, vel decedere, Prioratus bonis suis audeant denudare; sed saltem tantum de prædictis bonis futuris Prioribus dimittant, quod ipsi fratres & familia usque ad futuram collectam de eisdem competenter sustentari valeant, & domus Prioratuum refici, & in statu debito conservari.*

Anno 1268. (6) Concilium ad Castrum Guntherii idem præcepit, quod & rursus confirmatum est in Concilio Redonensi anno 1273. (7) nec non & in Concilio rursum Salmuriensi anno 1276. (8) & in Concilio Langeacensi anno 1278. (9) Anno 1300. Concilium Ausciense modum similiter adhibere studuit (10) spoliis, ubi jam longo usu invaluerant; sive Episcopi, sive Abbates & Prælati alii eo jure gauderent.

II. Cedebant ut plurimum Episcopis spolia Clericorum intestatorum. Synodus Pictaviensis anno 1280. qui intestatorum de successionibus aliquid decerpsissent, dum vacaret Sedes Episcopi, eos jussit omnia Episcopo successori restituere (11). *Omnes illos qui de bonis Sacerdotum & Clericorum Beneficiatorum intestatorum aliquid habuerint Sede vacante, nobis vel mandato nostro restituant infra mensem.* Quamdiu superstes erat Episcopus, ejusmodi spolia

(1) Ib. p. 144. (2) Richenau. (3) Ib. p. 157. pag. 120. (4) Bezé. (5) Can.21. (6) Can.4. (7) Can.3. (8) Can.9. (9) Can.24. (10) Can.3. (11) Cap.8.

lia citra controversiam ipse colligebat. Ubi vita excesserat, ea quandoque prædæ patebant, cui malo hæc Synodus occurrebat.

Sed non tam angusti erant hujus juris limites, longe plurima complectebatur Beneficia Regularia, & alia, & non raro eis conjungebantur deportus. Ita docet Bonifacius VIII. ubi conqueritur de Episcopis Abbatibus, aliisque Prælatis Regularibus, & Sæcularibus, quin & de Clericis, qui spolia Beneficiariorum obeuntium, *eorumdem bona in ipsis inventa*, uti & deportum, hoc est fructus Beneficiorum usurpabant, quamdiu vacarent (1), *sive vacationis ipsorum tempore obvenientia*. Et utrique tamen ei juri Pontifex suffragatur, si modo vel privilegio fulgiatur, vel consuetudine præscripta, vel legitimo quopiam titulo. *Nisi de speciali privilegio, vel consuetudine jam præscripta legitime, seu alia causa rationabili, hoc eisdem competere dignoscatur*. Docuit & Clemens V. in more positum alicubi fuisse, ut Abbates & spolium & annatam acciperent Prioratuum vacantium (2). *Prætextu privilegii quod asserunt se habere, quo fructus Beneficiorum vacantium possint percipere primi anni. Quibus non contenti, equos, boves, thesaurum, & alio bona Monasteriorum & Beneficiorum vacantium illicite occupant, quæ essent futuris successoribus reservanda*.

III. Hinc illud existit jam inde ab anno 1300. consuetudines jam fuisse rite præscriptas, quibus Episcopi, Abbates, aliique inferiores Prælati, Regulares, vel Sæculares, spolia suo sibi jure vindicarent, Beneficiorum sibi obnoxiorum, ubi Beneficiarii vita abibant. Id jus consuetudine præscriptum manifeste confirmat Bonifacius VIII. nec improbat, aut exprobrat Clemens V. nisi nefarias artes Abbatum, in exauctorandis Prioribus, ut vacantium earum Obedientiarum spolia invaderent. In Beneficiis Regularibus una eademque ratio est spoliorum & deportuum. Cum Obedientiæ eæ essent, in quas summo quodam jure Abbas utebatur, ubi nisi eo permittente possidebatur nihil; ubi Priores ipse instituebat; denique cum plerumque Cellæ tantum, seu Grangiæ reæ fuissent Cœnobii majoris, quo unos & alter ablegatus fuerat Monachus, qui illam administraret, unde Prioratus coaluerant; mirum non est, si qui inde rivuli ad fontem suæ originis revocabantur.

Nec Prælatorum sæcularium, potissimum vero Episcoporum, obscuriora erant jura. Nec enim ipsis per sese Clericis jus ullum suppetebat testandi, si vel maxime res a capite arcesseretur, & ab exortu Christianæ Reipublicæ, cum Beneficiarii depositum & administrationem habeant, dominum & proprietatem non habeant. Itaque tempore obitus eorum, Episcoporum, vel Archidiaconus depositum repetebat, quod illis commendatum fuerat, dum instituerentur. Adde quod jam a complurimis sæculis successiones Beneficiariorum intereuntium prædæ erant laicis, pauperibus, Civilibus Judicibus, minoribus Clericis; nec poterat his deprædationibus modus finisque poni, nisi caducis his successionibus ad potestatem Episcopi, & Ministrorum ejus revocatis. Quin & Regum quandoque spolia & exuviæ non absimili prædationi objiciebantur, quod ut Ecclesiæ, ita & Regum opus publica quodammodo sint æraria. Ubi primum afflavit animam Willelmus Angliæ perdomitor & Rex, haud mora expilata est ejus Regia, ut auctor est Willelmus Malmesburiensis (3). *Inferiores vero Clientuli, ut Magistros sic se subduxisse prospexerunt, arma, vasa, vestes, & linteamina, omnem regiam supellectilem rapuerunt, & relicto Regis cadavere pene nudo in area domus aufugerunt* (4). In Regno Sacerdotali Beneficiariorum ædes iisdem rapinis subjiciebantur. Cui morbo medebatur spoliorum lex. Fateor lege Codicis non annui Ecclesiæ, nisi successiones Clericorum intestatorum. At ea lex capienda est de bonis patrimonii, de quibus testari poterant (5). Et sane ea lex eos excipit, quibus proximi sunt aliqui, & eos quorum res servitutibus obnoxiæ sunt Colonorum, Patronatuum, Curialium. Atqui his servitutibus non suberant, nisi patrimonii bona.

IV. In Provincia Ecclesiastica Turonensi, Archidiaconi, Archipresbyteri, & dignitates aliæ quæpiam, lectum in quo decubuissent Parochi, suo sibi jure vindicabant. Anno 1365. Concilium Andegavense jus illud redimi voluit quinquaginta solidis in tenuioribus Parochiis, centum solidis

(1) In Sexto L. 1. T. 16. c. 9. (2) In Clem. L. 5. T. 6. c. 1. [3] Baron. ann. 1087. n. 31.
[4] C. Theod. l. 5. tit. 3. c. 1. (5) Cod. l. 1. tit. 3. c. 20.

lidis in pinguioribus, hoc est quibus annui redditus essent plusquam centum librarum: cùm in comperto essent cujusque Parochiæ redditus ex decimarum æstimatione. Optio tamen fit his dignitatibus, lectum malint ipsum, an pretium hic definitum (1). *Prohibemus, ne Archidiaconi, Archipresbyteri, & aliæ personæ Ecclesiasticæ, qui de consuetudine lectos Rectorum Parochialium Ecclesiasum decedentium infra certos limites nostræ Provinciæ Turonensis sibi vindicant, pro lecto ultra quinquaginta solidos recipiant, dum tamen Parochialis Ecclesia quinquaginta libras secundum taxationem decimæ non excedat, vel lectum recipiat secundum taxam superius moderatam.*

Pontificia spolia abolere moliti sunt Constantiensis Concilii Patres anno 1417. at reliquos Prælatos priscos more suo uti annuerunt juxta Decretum Bonifacii VIII. superius laudatum. Accipe verba ipsa Concilii Constantiensis (2): *Prælatis etiam inferioribus hujusmodi spoliorum exactiones præter & contra juris communis formam fieri interdicimus, constitutione felicis Bonifacii Papæ VIII. quæ incipit præsenti, super hoc edita specialiter, in suo robore durature* (3). Atqui ea Constitutione Bonifacii VIII. frui sinebantur jure spoliorum Episcopi, Abbates, ceterique inferiores Prælati, quibus illud hactenus partum fuerat privilegio, statuto, vel consuetudine præscripta.

In Concilio Dertusano Hispaniæ anno 1429. prohibiti sunt Prælati spolia invadere Regularium, quibus per sua statuta fas erat de rebus suis disponere, & qui ante obitum de iis disposuissent (4). *Ecclesiarum Prælati, bona decedentium Religiosorum, quibus permissum est secundum statuta vel laudabiles consuetudines de bonis a Deo sibi collatis disponere, nullatenus audeant occupare, si per eosdem Religiosos juxta statuta, vel consuetudines prælibatas, de bonis prædictis fuerit ordinatum.* A Regularibus ad Clericos mox ibidem sermo defluit, & prohibentur similiter Episcopi Clericorum usurpare spolia, si testati sint juxta Conciliorum Provincialium, vel Synodorum Diœcesanarum Constitutiones. *Idem esse censemus de bonis Clericorum sæcularium decedentium, si juxta formam Provincialium vel Synodalium Constitutionum sua ordinaverunt testamenta, vel ultimas voluntates.*

Ex quibus planum est ad Episcopos rediisse spolia Beneficiariorum sæcularium, qui vel intestati vita migrabant, vel non ita testabantur, ut Conciliorum & Synodorum Decretis præscriptum fuerat. In Concilio Andegavensi anno 1448. (5). innovati sunt Canones omnes Conciliorum ejusdem Provinciæ Turonensis, hoc ipso Capite supra laudati; facta potestate Abbatibus & Prioribus Conventualibus, qui nulli subluni Abbati, ut spolia sumerent Priorum morientium suæ ditionis, si privilegio, vel consuetudine niterentur, ea cautione, ut mobilia necessaria ne domo asportarentur, suppeteretque, unde alerentur Monachi, usque ad novos anni proventus. Coloniensis Concilii Patres anno 1536. (6) spolia expungere conati sunt ex Ordinibus militaribus, sive ex Hospitalariis Equitibus, quod non alia alliceret ratio, aut spes corruptelas quæ inoleverant abstergendi.

V. Opportune hic addetur Constitutio Nicolai IV. anno 1289. ad Cluniacensium disciplinæ restaurationem. Ea porro constituitur, ut seu fato suo obeuntibus, seu ex auctoratis Prioribus, ad Abbatem Cluniacensem redeat pro antiquo more Equus, Cappa & Breviarium (7). *In Prioratibus per mortem aut amotionem Priorum vacantibus, Abbas Cluniacensis Palafredum, Cappam & Breviarium Prioribus præmortui, secundum antiquam consuetudinem habeat.* Et post exsolutum æs alienum si quod superest; sepositis etiam necessariis ad alendos Monachos, ad colendos agros, ad reparandas ædes expensis, si quid supersit adhuc mobilium, quartam ut ejus partem sortiatur Abbas Cluniacensis. *Et deductis debitis ante omnia, si qua sint, & solutis, Monachis etiam ibidem commorantibus & Priori futuro ac familiæ domus, pro se & necessitatibus suis usque ad fructus novos congrua sustentatione dimissa, relictis etiam ad excolendum possessiones necessariis, ad refectionem domorum si necesse fuerit, de residuis mobilibus possit recipere quartam partem.* Ita certe magnas in angustias spolia redigebantur, & necessariæ tamen erant cautiones istiusmodi omnes. His & ista accedebat. Si quis Prior sponte sua se abdicat, pari jure utitur Cluniacensis Abbas. At si Abbas ipse Priores transferat ex uno Cœnobio in aliud, spolii locus non erit, ne translatio ipsa facta videatur ad aucupium

(1) Can. 11. (2) Sess. 39. (3) Recordationis. (4) Can. 18.
(5) Can. 8. (6) Part. 10. c. 14. (7) Bullar. T. 1. n. 29.

pium spoliorum (1). *Ne propter vacationem unius Prioratus, plures in fraudem vacare faciat, ut bona omnia secum portet.* Vide & Epistolam Joannis Borbonii Episcopi Aniciensis, Abbatis Cluniacensis, ad Ludovicum XI. Regem datam pro spolio Prioratus Caritatis, quod sibi jure suo adsererat Cluniacensis Abbas.

VI. Nec Abbatum tantum & Priorum Regularium, sed etiam Commendatariorum Abbates superiores spolia sibi vindicabant. Ideo & ex consuetudine Trecensi patet, ubi Caput centesimum sextum propositum fuit Comitiis Generalibus ejus Provinciæ. Abbates & Regulares intercessisse, quod eo declaretur Episcopis & ceteris Beneficiariis successuros cognatos, contra obnitentibus Abbatibus (2). *Si quando Episcopus vel Presbyter secularis, Prioratum vel Abbatiam jure Commendæ obtineret, Regularium Abbatum, vel Priorum ditionis, & is vita migraret, tum quæ in Abbatia, vel Prioratu res essent omnes, eas Abbatum & Priorum Regularium juris esse. Unde & ipsos jure vetare, ne ea rata & firma consuetudo haberetur.* His nec Clerici assentiebantur, nec Laici, sed a verisimili prope abest, eos Ecclesiasticas etiam successiones ad se traducere voluisse.

CAPUT LVII. *P.4.l.4.c.34.*

De Pontificio jure spoliorum post annum Christi millesimum.

I. Deportuum sive Annatarum & Spoliorum jura usitatissima primum fuere inter Monachos, tum postea inter Clericos & Episcopos, eorum denique Romani Pontifices partem cœpere. Siqua ibi simoniæ labes resideret, non eam tot Concilia inultam præterissent.

II. Anno 1300. *usus spoliorum jam & vetustus & pervagatus erat in Claustris & in Clero, quamquam Romæ adhuc incompertus.*

III. Diluitur objectio.

IV. Novis argumentis demonstratur, Concilii Viennensis tempore, Clementis V. & Joannis XXII. nihildum spoliorum accepisse Romanos Pontifices.

V. Probatur Clementem VII. tempore schismatis Avenionensis cœpisse exigere spolia Episcoporum & Abbatum vita migrantium.

VI. In ea spolia Carolus VI. Galliæ Rex Edictis suis detonuit, eaque oppressit in Galliis. Quæ hinc tum ibi nascerentur detrimenta.

VII. His detrimentis qui obviaretur in regionibus iis, ubi spoliorum jus convaluit.

VIII. Alia Edicta ejusdem Regis.

IX. Scitissime Baronius augeratur, ita cœlitus consultum esse, ut Pontificii spolii collectores injuriam Canonum ulciscantur, ubi Beneficiarii ex patrimonio pauperum opes sibi exitiales congerunt.

X. Spolia alias & alias revocata & restituta.

XI. Pius II. multum operæ posuit, ut suum Spolii jus in Gallia restitueret. Ludovicus XI. Ludovicus XII. Reges iis intercessere. Historica contextio Spoliorum.

XII. Proscribuntur procurationes, quas Collectores & Ministri alii Pontificum Avenionensium extundebant flagante schismate.

XIII. Bulla S. Pii V. ad coarctandos limites Spoliorum.

I. De Deportibus & Spoliis agi necesse fuit, ad Episcopos & Prælatos inferiores redeuntibus, antequam ad hæc eadem jura Romanorum Pontificum accederemus. Qui & illud maxime ac præ ceteris observandum venit, hæc jura in Monasteriis efflorescere primum cœpisse, tum ea ad Episcopos, postea & Prælatos sæculares serpsisse: ac denique ad Romanos propagata esse Pontifices. Nulla erit reliqua dubitationis vel nubecula, si serio expendantur, quæ superioribus jam Capitibus disputata sunt, & quæ rursus hic nobis differenda supersunt. Itaque qui simoniæ labem aspergere adgressi sunt, vel Spolii, vel Annatis, quæ ex Beneficiis plerisque Consistorialibus nomine Pontificis exiguntur, non satis illi exploratum habuere, quam pervagata & usu tritissima essent ea jura Regulares & sæculares inter Beneficiarios, perdiu antè quam ea attingerent Romani Pontifices, cum ne in mentem qui-

---

(1) Spicil. T. 10. p.628.

(2) Preuves des Lib. de l' Egl. Gall. c. 36. n. 42.

quidem cujusquam tum caderet, ut his usibus simoniæ suspicionem affricaret. Qui vero potuissent tot Constitutiones Pontificiæ, & Placita Conciliorum simoniacæ consuetudini assentiri?

II. Superiori Capite declaratum est, ante annum millesimum trecentesimum Prælatos Regulares, maxime vero Cluniacenses, spolia cepisse Prioratuum sibi obnoxiorum, quod meræ essent ex Obedientiæ, quarem & res & personas in potestate haberent. Subantiqui etiam usus ii tunc fuisse videntur, cum jam in eos illapsæ essent ex corruptelæ, quas repurgare Concilia & Pontifices laboraverunt. Necdum tunc de Romani Pontificis jure spoliorum Scriptores usquam meminerant. Tunc Romæ omnia adhuc actitabantur, ut tempore beati Bernardi, qui ad Eugenium III. datis litteris affirmabat, perperam se apud ipsum infamatum fuisse, tanquam qui Cardinalis Legati in Galliis mortui successionem ita dispensasset, ut non ejus voluntati, sed privatis suis affectibus obsecutus videretur. Certiorem faciebat Pontificem Bernardus. Cardinalem testatum esse, bona quibus collibitum fuisset legasse, duos designasse Abbates, qui reliqua distribuerent, a quibus ea se absente distributio facta fuisset, licet a Cardinali socius illis adjunctus fuisset (1). *Audivi ab iis qui affuerunt, quod ipse fecerit suum testamentum, quod fecit & scribi, & de rebus suis quæ voluit, quibus voluit, ipse divisit. Quod residuum fuit, duobus Abbatibus dividendum commisit, illi diviserunt*. Addit Bernardus perspectissimum sibi esse, Ecclesiæ juris esse, quidquid non donasset Cardinalis: *Non sum tam hebes, ut ignorem Ecclesiæ esse, quidquid ille rerum suarum non dederit*. Ostendimus etiam Episcopos & Prælatos sæculares spolia accepisse Beneficiariorum intestatorum. Ex Decretali *Præsenti*, *In Sexto*, *De Officio Ordinarii*, quæ Bonifacii VIII. est, illud didicimus, ante annum millesimum trecentesimum plurimis Episcopis, Abbatibus, Prælatisque aliis Regularibus & sæcularibus familiare fuisse, ut spolia caperent Beneficiorum suæ ditionis, ex vetustissima & præscripta jam tum consuetudine. Itaque perantiquus is erat usus anno millesimo trecentesimo. Et abstinebant se tum tamen Romani Pontifices a Spoliis delibandis. Ea enim Decretali nihil in præteritis relinquit Bonifacius, ut eum usum tollat, vel valde coarctet. Illum damnat & oblitterat, ubicunque non nititur privilegiis, vel consuetudine & præscriptione, vel denique statutis rationi accommodatis. Etiam tum ubi legitimis his fundamentis incumbunt spolia, limites illis quam arctissimos delineat Pontifex, & ne unam quidem litteram facit de ejusmodi consuetudine apud Sedem Apostolicam vigente.

III. Fateor equidem a Matthæo Paris narrari, ad annum Christi 1246. tres Angliæ Archidiaconos incredibilem quandam pecuniæ vim coacervasse, præter immensam quandam mobilium opulentiam, & ex iis duos intestatos objisse; quo factum sit, ut opes illæ ad Laicos devenirent. *Obierat intestatus, & plura millia marcarum, cum vasis multis argenteis, sæculo & sæcularibus infeliciter dimiserat*. Quo rescito voluisse Pontificem, ut successiones ejusmodi Clericorum intestatorum ad Sedem Apostolicam revolverentur. *Ut si Clericus ex tunc decederet intestatus, ejusdem bona in usus domini Papæ converterentur*. Id ut expugnaret, Dominicanorum & Franciscanorum opera usus est. Sed invictissime restitutum est a Rege. Erant Pontifici peculiaria quædam potestatis insignia in Angliam. Non ita dudum Angliæ Rex Joannes vassallum se & clientem professus erat Sedis Apostolicæ. Atqui vulgatissimum id erat, ut vassallorum spolia a dominis feudi occuparentur. At quando sensit Pontifex restitari sibi, semetipse cohibuit, ne ulterius quid moliretur. Itaque non tum cœpta, sed ut summum tentata fuere spolia, in Anglia tantum, & in intestatis tantum Clericis. Denique tentata tum res est, sed irrito prorsus conatu.

Sed eo trium Archidiaconorum exemplo manifestum est, si invidiosa sint spolia, totam eam invidiam infamiamque conferendam esse in insatiabilem quandam avaritiam, vel Beneficiariorum, qui ex stipendiis in pauperes dispergendi quosdam sibi accumulant thesauros iniquitatis: vel cognatorum, qui in bona pauperibus & Ecclesiis dedicata succedere gestiunt. Rerum natura id flagitat, & ipse Ecclesiasticarum legum cursus, ut spolia obeuntium Beneficiariorum vel in sarta tecta Ecclesiæ effundantur, vel integra serventur successoribus. Si ea ergo Episcopis obtingant, vel Præ-

(1) Baron. an. 1153. n. 1. 2. 3.

Prælatis inferioribus non est quod quisquam impatientibus ferat res Ecclesiæ in manus devenire Clericorum, qui eas tanquam portiunculas dispensent patrimonii Christi. At si ea portio sacri patrimonii Christi & pauperum ad Laicos & ad cognatos devolvatur Beneficiarii defuncti, uti contigit in his Matthæi Paris opulentis Archidiaconis, inficias ire nemo potest, eam esse fœdissimam Ecclesiasticarum legum conculcationem: nisi si se cognati non laicas, sed sacras excepisse opes intelligant, ad sacrorum usum a se necessario convertendas. Quanquam optatissimum fuerit, ut successio obeuntium Beneficiariorum, eorum Ecclesiis addiceretur, aut ad Episcopos revocaretur, qui custodes primarii & principes sunt Ecclesiæ bonorum omnium, & qui omnium optime canonicos in usus in ipsa Diœcesi dispergere eos possunt; si neutra ejusmodi spes felicem exitum sortitura sit, & necesse fuerit res Ecclesiasticas defunctorum Beneficiariorum, vel ad proximos eorum, vel ad Papam derivari: non est profecto quod quisquam admiretur Romanos Pontifices suæ causæ in hac re vehementer confidere, ut æquitati & sacris legibus accommodatiori. Quæ enim Deo semel sacrata sunt bona, & sustentationi ministrorum Altaris ac pauperum: possunt illa utique alicubi adjudicari levandis summi Pontificatus oneribus, ac necessitatibus, si regna sint aliqua, ubi in manus hæredum & cognatorum carnalium delabuntur.

IV. Id ipsum liquet ex Decreto Concilii Viennensi, vel Clementis V. necdum tunc Apostolicam Sedem spolia sibi Beneficiorum quorumcunque attribuisse. Ægre ibi tolerantur, quæ jamdium in usu erant apud Regulares spolia, & optabile insinuatur, ut omnia successoribus reserventur (1). *Bona Beneficiariorum vacantium occupant, quæ essent futuris successoribus reservanda*. Joannis XXII. qui Clementem excepit, Extravagantes duæ, quarum altera ad Spolium, altera ad Annatas pertinet, nusquam suspicionem movent spolii cujuscunque ab eo Pontifice vel a Majoribus ejus expetiti. Earum altera cogit eos qui in vacantis Ecclesiæ fructibus annalia habent, ut Beneficiario residuos faciant fructus, qui ad ejus & Ecclesiæ cultum fuerint necessarii: altera Annatas quasdam Pasæ reservat: neutra de jure Pontificio spoliorum agit.

V. Ejus certissime spoliorum Pontificii juris primordia conferenda sunt in teterrimum illud inter Urbanum VI. & Clementem VII. schisma. Clemens enim VII. qui Avenione sedebat, exors omnino patrimonii Romanæ Ecclesiæ in Italia, quo utcunque triginta sex Cardinales suos sustentare posset, cœpit reservare sibi pinguia quæque Beneficia, & spolia tum Episcoporum, tum Abbatum, & Beneficiariorum morientium. Audi magnum Franciæ Chronicum, sive Sandionysianum in vita Caroli VI. ad annum 1381. (2) *Quod exarsit Urbanum inter & Clementem schisma, gravissima Ecclesiæ & Galliæ regno dispendia importavit. Erant Clementi Cardinales triginta sex, &c. Exactiones fiebant tum vacantium Ecclesiarum, tum decimarum: hæredes Clericorum vehementer infestabantur, eorumque bona ad Pontificem spectare debere jactabatur, connivente ad hæc omnia Andium Duce, Regni Rectore, quem & prædæ consortem suspicabantur.*

In schisma ergo Avenionense, ad impubertatem Caroli VI. Regis, in cupiditatem Principis Regentis conjicienda est causa hujus novitatis, in Gallias tum primum illapsæ. Cum sedi enim Avenionensi, & sedentibus in ea Pontificibus propiores essent Galliæ, in his maxime invalescere tum cœperunt ea spolia. Sandionysianus Monachus, a quo perscripta est luculentissime historia ejusdem Regis Caroli VI. Curiam Urbani VI. & Clementis VII. ita describit, ut quanta illic in veneratione essent leges sacræ, & libertates Ecclesiarum, tanto hic fastidio & contemptui haberentur. De spoliis porro sic ille agit, latino quidem sermone, sed hactenus inedito: unde & nos hic nostris verbis cogimur Gallicanam vertere rursus versionem (3). *Si quis Episcoporum fato suo fungebatur, volitabant ubique Collectores & Subcollectores Apostolicæ Cameræ, ut asportarent quidquid ab illis acquisitum esset mobilium, quamvis ea satis probabiliter hæredibus permittenda fuissent, vel certe Executoribus testamentariis; ac ne sinebant quidem ea in reparationes maxime necessarias expendi. Temporalia quo-*

(1) In Clem. l. 5. tit. 6. c. 1. Extrav. Joann. XXII. tit. 1. c. 2. Extrav. Comm l. 2. tit. 3. c. 11.
(2) Histoire de Charl. VI. par Jean judes Ursins pag. 11. Preuves des Libert de l'Eg. Gal. c. 11. n. 6.
(3) L. 1. c. 21.

quoque Cœnobiorum post mortem Abbatum invadebant. Qui succedebant, Monachos ex tantillis reliquiis sustentare non poterant: cogebanturque vili pretio vel distrahere, vel oppignerare sacram Ecclesiarum supellectilem ut mendicitatis angustias declinarent. Exarsit laudatissimo & usitatissimo suo zelo Universitas Parisiensis: at Regentis jussu, mox contruso in carcerem qui primus ad vindictam Ecclesiasticæ libertatis eruperat, consensit illa tandem necessitati, *& Clementi pollicita est se obsecuturam*.

VI. At quarto quintove post anno, Rex Carolus confirmata jam ætate & experientia rerum auctior, atque animi fortitudine, adversus hujusmodi spolia Edictum promulgavit, constanterve executioni mandari pervicit. Conqueritur autem ipse primum, quod cum Regni sui jure & consuetudine Episcopi testari possint, cumque hæredes eorum a Regio Judice compellantur ad intermissas reparationes præstandas, interveniant passim & obstrepant Collectores Papæ, qui mobilia & immobilia capiunt defunctorum Episcoporum, illa etiam quæ industriæ vi & ingenio parta fuerant, quæ tamen indubium est ad hæredes pertinere. Quæ autem mala ex his spoliis in Ecclesiis pullulascant, ita edisserit Regium Edictum. 1. Quod collabantur ædes & fundi Ecclesiarum, cessante reparationum cura. 2. Quod æri alieno Episcoporum hinc demigrantium non fiat satis. 3. Quod cognati & hæredes Episcoporum ad egestatem deducantur, bonis etiam industria partis frustrati. 4. Quod ita extenuati jam stipendia facere in exercitu Regio non possint. 5. Jus ipsum Regaliæ, quo Rex utitur in vacantes Episcopatus, in nihilum redigitur, quod eo olim etiam spolium contineretur. Et hæc quidem de Episcopalibus Ecclesiis. Jam de Monasteriis non dispares querelæ. 1. Quod Abbatum post mortem mobilia & immobilia capi faciat Pontifex, cum Abbatibus nihil possit esse proprium. 2. Hinc fieri, ut Abbates novi ne dignitatis quidem suæ onera sustinere possint, ac ne in Pontificem quidem officio fungi. 3. Quod alendis Monachis suis jam pares non sint. 4. Nec fartis tectis accurandis. 5. Quod ad has inevitabiles expensas cogantur vasa quandoque ipsa sacra distrahere.

Sed aures jam admovendæ sunt ipsi Edicto Regio anni 1385. (1) *Nunc cum Episcopum in regno nostro ab hac luce migrare contingit, Collectores & Subcollectores summi Pontificis in Provinciis quibus subsunt hujusmodi Episcopi, ipsius summi Pontificis auctoritate bona mobilia & immobilia ex decessu talium Episcoporum, relicta, etiam illa quæ per suam industriam quæsierunt, quæ amplius ipsorum Episcoporum non sunt, neque censentur, sed ad suos heredes, aut eorum executores spectant, capiunt: & nihil de his in reparatione seu refectione ædificiorum & aliorum hæreditariorum dictorum locorum Episcopalium eo casu convertentes: nulla etiam solutione aut satisfactione dictorum Episcoporum creditoribus facta per Collectores aut Subcollectores: prædicta bona hæredibus Episcoporum sic decedentium, qui ditiores inde nobis honestius in guerris nostris & alibi juxta status eorum servire possent & deberent, totaliter amovendo, ac ipsos contra jus & consuetudinem exhæredando, in juris nostri, Regaliæque post obitum Episcoporum, nobis in eisdem Ecclesiis competentis, ac totius Reipublicæ præjudicium non modicum & gravamen.* Hactenus de Episcopatibus, quorum spolia Pontifex sibi arrogabat. Jam de Cœnobiis idem Edictum ita affirmat: *Et non solum bona prædicta Episcoporum capiunt, sed etiam Monasteriorum, postquam Abbates viam universæ carnis sunt ingressi; licet dicti Abbates non habeant, nec habere possint proprium. Ex quo sequitur, quod Abbates successores sic denudati bonis, servitium quod dicto summo Pontifici solvere necesse est, exhibere nequeant, nec valeant sibi & suis Monachis victualia, & cetera necessaria ministrare; unde divinum Officium deseritur, officioque ruinosa & cetera hæreditaria remanent inculta, &c.* Ei Edicto accessere Parentes litteræ Regiæ anno 1386. & anno rursus 1394. quo factum est, ut in Galliis spolia prorsus conticescerent.

VII. Nascebantur enimvero pleraque hæc mala ex spoliis. At vicissim reponi poterat nomine Pontificis, 1. Nec injucundam, nec indecoram Gallis esse Sedis Pontificiæ commorationem Avenione diuturniorem; non alia autem ratione expediri commodius posse ejus ministrorum sustentationem. 2. Ab annis jam ducentis trecentisque Abbates spolia accepisse innumerabilium Prioratuum, Episcopos & Prælatos inferiores longe plurimorum Beneficiorum; nec ab his

(1) Preuves des Liber. Gal. c.22. n.8.

his deterritos unquam fuisse contemplatione ejusdem generis malorum peræque inevitabilium. 3. Si jura modum & finem certum posuissent his omnibus spoliis, ut dimitteretur justa portio & idonea alendis Beneficiariis, Ecclesiis & domibus reparandis, posse & poni spoliis Apostolicæ Cameræ, non ipsa omnino spolia tolli. 4. Si Reges olim spolia capiebant Episcopatuum in Regalia vacantium, quin & Pontifex capere possit? 5. Si usus jam in Galliis invalesceret, ut cognati exciperent etiam Ecclesiasticas successiones, quod æque civili ac canonico juri inimicum erat; aliquanto tolerabilius esse, ut spoliorum nomine successiones illæ devolverentur ad Abbates vel Episcopos, si Beneficiarii essent minores: vel ad Pontificem, si Episcopi vel Abbates. His rationibus Gallia tum minus acquievit, acquievit acquievere complures aliæ Christiani orbis Provinciæ, ubi spolia exinde convaluerunt.

VIII. Anno rursus 1406. (1) Rex idem Carolus VIII. aliud Edictum super eadem re promulgavit, ubi agnovit spolia Prælatorum successoribus servanda esse, in necessarios Ecclesiæ usus ut expenderentur, nisi in illis forte locis, ubi usus & mos vigebat, ut Prælati & Beneficiarii omnes testari possent, & vel intestatis succederent cognati. Sed cum novus adhuc esset ille usus & paucis regionibus usurpatus, ut Laici in bona Ecclesiastica succederent Clericorum, Pontifices subinde suum in Galliis jus spoliorum recuperabant, ut testatur ibidem ipse Rex: *Potissime bona Prælatorum & virorum Ecclesiasticorum decedentium, tam Regularium, quam sæcularium, quæ spolia defunctorum interdum nuncupantur, reservando & usurpando.*

IX. Iniquo ferebant animo Episcopi, ceterique Beneficiarii sæculares, his Papalibus spoliis defraudari se jure testandi, quo pluribus jam volventibus sæculis gauderent. Nam quod ad spolia attinet, quæ Episcopi ipsi capiebant ex inferioribus Beneficiariis, vel intestatorum ea erant tantum spolia, vel iis ante jure usi erant Episcopi, quam minores Clerici jus testandi essent adepti. Simillimum saltem veri id quidem est. At Avenionensium illorum Pontificum tempore Episcopis & Beneficiariis aliis longissimo jam usu confirmata erat sua testandi facultas, quo iniquius videbatur eam auferri.

In quibus autem locis Pontificia spolia convaluerunt, satis apposite responsi poterat, si nunquam hi seu Prælati seu Beneficiarii bona & reditus Ecclesiarum ad suos traduxissent cognatos: si suo jure testandi nunquam abusi fuissent, omnibus in Ecclesias & pauperes transfusis, qui unus fuerat scopus ejus facultatis illis concessæ, si non tam crebra testamenta scripsissent proximis suis propitia, ut succedere jam cœpissent cognati etiam intestatis: si denique non eum in locum rem deduxissent, ut quod ex hoc Edicto patet, idem essent testari, & testamento proximos ad successionem accersere; fore ut eo jure testandi nunquam exciderent. Scitissime prorsus Baronius in Annalibus sacris eos objurgavit Prælatos & Beneficiarios, qui de jure Papalium spoliorum conqueruntur, cum in eorum potestate sit ea se necessitate absolvere, suis omnibus in pauperes, & per eos in æterna tabernacula transferendis, ut sui officii esse non nesciunt. Ita enim statuit summa pietate & doctrina Cardinalis, Executorem se & vindicem Canonum agere Pontificem Romanum, cum suos spolii Collectores ablegat, ut ne inulti sint Canonum violatores Clerici, qui avaritiæ servierunt (2). *Ad ejusmodi negotiatorum potius dicendorum, quem Clericorum avaritiam compescendam, cum segniores essent Episcopi legis vindices, & ipsi interdum eodem morbo languerent: jure meritoque Romanus Antistes, ad vendicandas hujusmodi ex bonis Ecclesiæ partas ac male congestas opes, per Provincias consuevit mittere exactores, quos vocant Collectores. De quorum importuna exactione cum multi querantur, hos facile vitabunt, & prudenter arte deludent, qui bona Ecclesiæ quæ supersunt, non congregarint, sed in pauperes erogarint: Habitantes enim in terra salsuginis, pauperes scilicet, clamorem non audient exactoris.*

Consentiunt hæc omnino præstantissimi viri pietati & eruditioni. Quanquam enim non eum sibi propofuerint scopum, qui primi hæc spolia instituere; id tamen voluit Ecclesia altius consulens, hunc illa fructum cepit inde maximum, ut avocarentur Beneficiarii a congerendis opibus, in quas proximi succederent. Poterant & Baronii ævo hujus Pontificii spoliorum juris vindices & executores, hoc jam potissimum stimulo excitari. Illud certe indubitatissimum est,

Mm 2

(1) Ibid. n. 9. (2) Baron. an. 397. n. 54.

est, cœlestis Numinis providentia non esse restitutum hoc spoliorum jus in Ecclesia Christi, cum tantopere exagitatum fuisset, nisi eo consilio & fructu, de quo nos Baronius admonuit.

X. Dixi jus istud sæpius concussum & labefactatum fuisse, & rursum postea tamen restitutum. Sub Carolo VI. sæpius sollicitatum, & quassatum, restauratum postea fuisse ostendimus. Anno 1409. in Concilio Pisano Alexander V. ei reservationi spolii Prælaturarum a Majoribus suis factæ renuntiavit (1). *Dominus noster notificavit omnibus per organum domini Archiepiscopi Pisani, quod non intendit amodo ut antea reservare bona, seu spolia Prælatorum, & aliorum morientium Prælatorum.* Vel ut in alia Editione habetur (2): *Compatiens statui Ecclesiarum & paupertati, plene & libere revocabat reservationes factas de spoliis defunctorum Prælatorum.* Ostensus est duntaxat terris Alexander V. eoque præmatura morte abreptu revixere spolia. At Concilium Constantiense anno 1417. ita diffiniit, constituitque, conducibile fore a Pontificibus revocari reservationes factas spoliorum, cum tanto illæ detrimento essent Ecclesiis, Monasteriis, & ceteris Beneficiis (3). *Cum per Papam facta reservatio & executio spoliorum decedentium Prælatorum aliorumque Clericorum, gravia Ecclesiis, Monasteriis & aliis Beneficiis, Ecclesiasticisque personis afferant detrimenta, præsenti declaramus edicto, ratione fore consentaneum, & Reipublicæ accommodum, tales per Papam reservationes, ac per Collectores exactiones, seu perceptiones, de cetero nullo modo fieri, seu attentari.* Ei decreto, aut si mavis doctrinæ, auctoritatis plurimum accedebat a consesso tam numeroso Præsulum, & tamen cum mox in summum Pontificem electus fuisset Martinus V. revocavit ille quidem Annatas Sessione XLI. hujus Concilii, spolia non revocavit. Ita ei juri locus semper fuit, non in Galliis quidem, quæ ab eo semper magnopere abhorruere, sed in plerisque aliis Regnis & Provinciis.

Antequam vota conferrentur in Eugenium IV. anno 1481. constrinxerunt se Cardinales juramento in certa quædam capita, quibus & futurum Pontificem obligatum voluere. In his illud erat, ut abdicaretur jus spolii Cardinalium, Prælatorum, & aliorum quorumcunque Beneficiariorum in urbe Roma morientium, eorum autem successio permitteretur juri & consuetudini, tributa testandi facultate, quæ multis jam in locis percrebuit; hinc exceptis Monachis solis, quibus propria voluntas non est, & quorum proinde spolium eorum erit, quibus illud vel consuetudo, vel jus, vel privilegium addicit. Attuenda sunt hic rursus hujus statuti verba (4). *Quod bona dominorum Cardinalium, Prælatorumque, nec non & aliorum Cortesanorum in Curia decedentium nullo modo occupabit, vel occupari patietur, sed permittet juxta juris depositionem & consuetudinem, quæ in multis regnis & regionibus servantur, fieri executiones juxta voluntatem decedentium, relinquendo conscientiis eorum distributionem bonorum ad eos quomodolibet pertinentium, Religiosis qui propriam voluntatem a se abdicarunt, tantummodo exceptiis, bona ad illum, vel illos devolvantur, ad quem, vel quos pertinent de consuetudine, jure, vel privilegio.* Nec vero hujus statuti exitus fuere auspicatiores, quam Concilii Constantiensis ad summovenda spolia. Quin jus illud potius in dies convalescere videbatur. Carolus enim VI. supra non intercedebat, nisi spoliis Episcoporum & Abbatum. Nec plura tunc sibi sumebat Clemens VII. Et quidem cum Episcopi & Abbates spolia colligerent inferiorum, videri poterant & ipsi eodem jure a Superiori suo posse constringi. At latius manasse & corroboratum fuisse jus illud, nec in solos Prælatos valuisse modo testabatur Concilium Constantiense. Nec enim manusculos omnes Beneficiarios Episcopi suo subjecerant juri spoliorum. Hos ergo forsan sibi subjiciebant Romani Præsules, inopia compulsi. Verum ex hoc Capite sive statuto Cardinalium ante Eugenii IV. electionem edito, innui videtur in exigendis spoliis, venisse in mentem periculum, quod incurreretur congerendis Beneficiorum proventibus, & testamento illis aliter dispensandis, quam leges Ecclesiasticæ juberent. Id non obscure insinuant Cardinales, quando petunt relaxari spolia Cardinalibus, & Prælatis in Curia obeuntibus; ac de tota rerum suarum testamentaria distributione eorum conscientias onerari.

Ea Cardinalium petitio non complectebatur, nisi Cardinales, & Prælatos, qui in

(1) Sess. 22. (2) Spicil. tom. 6. p. 337. (3) Sess. 39. (4) Rainal. an. 1431. n. 9.

in Curia extremum diem obirent. Ita nihilominus Collectores spoliis colligendis instabant alibi gentium, præterquam in Gallia. In Concilio Basilieensi Annatæ revocatæ & abolitæ sunt (1), a spoliis tollendis abstentum est. Galli enim de eo minimum laborabant, immunes ipsi cum essent; porro in Concilio Basileensi plurimum omnium illi poterant. In Conclavi anni 1458. (2) ubi creatus mox Pontifex fuit Pius II. caput illud idem jurandum propositum est, quod in Conclavi Eugenii nisi quod hic Regulares etiam Cardinales eadem immunitate fruituri erant. E Cardinalium Regularium numero fuit, qui ei privilegio renuntiaret; non multo post enim cum vita abiret, sua omnia Pontifici dimisit, ne scriptis quidem ullis testamenti tabulis. Audiendus hic Gobellinus. *Cum rogaretur testamentum facere, Animam, inquit, meam Deo relinquo, Pio Pontifici corpus, & hæc quæ vocantur sæculi bona, ipsi familiæ curam & sepulturæ mea committo.*

XI. Pius II. spoliorum legem in Galliis innovare conatus est, cui vehementer statim restitum est Edicto Ludovici XI. Regis, anno 1463. ejus simillimo, quod Carolus VI. promulgaverat anno 1406. quod attinet ad usum Canonicum bonorum Ecclesiæ, & potestatem testandi Beneficiariis indultam. Hic vero commemoratur Pragmatica beati Ludovici Regis, qua exactiones Curiæ Romanæ prohibebantur, commemorantur & Edicta alia Regum, quibus spoliorum sublatus est usus in Gallia (3). *Præcipue bona Prælatorum & virorum Ecclesiasticorum decedentium, tam Regularium, quam Secularium, quæ spolia defunctorum interdum nuncupantur, nullatenus per Papam, aut suos officiarios usurpari.* Anno 1564. litteris patentibus prohibuit idem Lodovicus Rex, nequid pecuniæ Romam transmitteretur ad spolia Prælatorum, & aliorum Regni Beneficiariorum, intestata exilii & bonorum proscriptionis pœna.

Eodem anno 1464. Cardinales Conclavis, ubi electus est postea Paulus II. idem Statutum juramento firmandum proposuerunt: *Testamenta defunctorum Curialium libera sinere.* Quo constat electos semel Pontifices, hos nodos facillime abrupisse. Nec secus res habuit in hoc postremo sub Paulo II. uti & in illo consimili statuto & juramento Cardinalium anno 1484. antequam Innocentium VIII. eligeretur. Vendicabit sibi aulius II. tercenta illa nummorum millia, quæ Cardinalis Ambosius testamento suo legaverat. At auctore Spondano in Annalibus Ecclesiasticis ad annum 1513. *negavit Rex Pontificis leges de privatorum bonis extra Pontificis ditiones valere.*

Pius IV. anno 1560. irrita pronunciavit testamenta omnia Prælatorum, & aliorum quorumvis Beneficiariorum (4), si de bonis ab Ecclesia prodeuntibus testarentur, etiam ut ea Xenodochiis legarent, nisi permittente Papa, cujus sunt hæc spolia. Alia quapiam Bulla idem Pontifex spolio contineri voluit bona ea, quæ Clerici sibi parassent negotio, vel quovis alio illicite quæstu. Exemptos voluit Equites Hospitalarios, quorum spolia ordini reliquit. Anno 1567. eodem privilegio S. Pius V. Cisterciensem Ordinem donavit (5), diffiniitque eorum spolia, non ad Abbates Commendatarios, non ad Cameram Apostolicam, sed ad Ordinem devolvi. Equites sancti Jacobi, Alcantaræ & Calatravæ in Hispania jam olim testandi licentiam adepti fuerant. Licentias eas omnes S. Pius V. resciderat, quas mox Gregorius XIII. redintegravit, anno 1575. interpellatus ab Hispaniæ Rege. S. Pius idem V. juris spoliorum immunes esse voluit Beneficiarios omnes (6), quorum vel reditus vel pensiones auri ducatos triginta non superarent; dummodo nequid illiciti negotii & quæstus attigissent. Hæc de spoliis, quibus Romani Pontifices jamdiu utuntur compluribus in aliis Regnis, extra Gallias, quæ pristinæ suæ libertatis & consuetudinis retinentiores fuere (7). Nemo jure culpaverit vel Provincias ceteras, quæ sublevandis onetibus Apostolicæ Sedis caducas has successiones addici non illubentes consenserunt: ne ipsi quidem Galliæ conviciari fas est, quæ priscos suos usus constantius retinet, & ubi laici ad quos hæ successiones perveniunt, his bonis ut Deo sacris, ut Ecclesiæ, ut patrimonio pauperum dedicatis uti & possunt, & debent.

XII. A spoliis ad Annatas stylum flectemus, si prius aliquid attigerimus de *Procuratio-*

---

(1) Seff. 21. (2) Rainal. an. 1458. n. 7. Ibid. an. 1463. n. 110. (3) Hist. Univ. tom. 5. p. 659. Preuves des Lib. de l'Eglise Gallic. c. 22. n. 22. (4) Bulla Mag. t. a. Bull. 8. 19. 29.
(5) Bulla 46. (6) Bulla 30. (7) Fagnan. in l. 3. Decret. Part. 2. p. 401.

rationibus iis, quas iidem Collectores Clementis VII. Avenione Pontificatum suum explicantis emungere cœperunt; quamquam eas Concilia solis dicassent Episcopis & Prælatis inferioribus Ecclesias suæ ditionis visitantibus. Huic alteri reservationi intercessit Carolus idem VI. Franciæ Rex eodem Edicto suo anni 1466. impatientius ferens rem innovari, quæ & Episcopis regni sui, & populis oneri ac detrimento futura esset (1). *Licet fuerit Decretis sanctorum Patrum institutum, ut Prælati Ecclesias sibi subditas annis singulis visitare deberent, quatenus sic docerent indoctos, corrigerent excessus, mores reformarent, Ecclesias restaurarent, & cetera Prælatis incumbentia ad Dei honorem exercerent, ac per hoc procurationes in victualibus, aut pecunia reciperent ad optionem visitati. Nihilominus tamen aliqui Collectores & alii Officiarii Romanorum Pontificum præsertim Papa moderni ab aliquibus annis citra Ecclesiam & viros Ecclesiasticos Regni & Delphinatus, jugibus & importabilibus servitutibus presserunt, &c. Procurationes, quæ Prælatis, & aliis ratione facta visitationis tantummodo debentur, capiendo & levando in pecunia numerata, licet visitationis officio non impenso; ab illi autem qui ad procurationem nullatenus tenebantur, tantundem exigendo*. Fateri cogimur ejusmodi procurationes alienissimas a jure, & importunissimas tunc fuisse, tum quod visitationibus Episcopalibus obstreperent, tum quod pecunia extunderetur, cum populis integrum esset alimenta solum suppeditare. Non ægre ergo Alexander V. in Concilio Pisano adductus est anno 1409. (2) ut quidquid id erat novi usus abjiceret. Id prætexebatur, ut reor, propudiosis exactionibus, quod non satis religiose visitandi munere fungerentur Episcopi, ceterique Prælati; quodque laborantis Curiæ Pontificiæ necessitatibus utcumque opitulandum esset. At negligentiæ Pastorum labes farciri poterant iis rationibus, quæ gregi non officerent: a quo subiniquum erat meti temporalia per eos, qui nil spiritale inseminassent. Anno denique 1417. rursus in Concilio Constantiensi proscriptæ sunt eæ procurationis (3); de quibus deinceps altum silentium; eoque auguramur vere jam tum eas exolevisse.

XIII. Anno 1567. S. Pius V. Bulla sua, *Romani Pontificis providentia*, declaravit nec Prælatos, nec alios Beneficiarios testamento suo, si copiam impetrassent testandi, posse legare; nec Collectores Cameræ Apostolicæ prætextu spolii posse capere sacras vestes, sacra vasa & libros Ecclesiæ, vel Capellæ, nec posse a Collectoribus occupari minuscula mobilia Presbyterorum, & aliorum Clericorum, etiamsi ex bonis Ecclesiæ coempta essent: denique quibus Beneficiariis non essent saltem triginta Ducatorum auri reditus, eos spoliorum juri non subesse. Quibus vacabit hanc Bullam perlegere, ii facile complurima adorabuntur Ecclesiasticæ antiquitatis vestigia; potestatem testandi de bonis Ecclesiæ Precariam esse, & singulari indulgentia concessam; concessam fuisse, ut piis locis, non ut cognatis aliqua legarentur; invectum esse spolii jus, ut obviam iretur Clericorum testamentis præposteris, quibus bona Ecclesiæ ab Ecclesia abalienabantur; & vestimenta & vasa sacra Ecclesiarum multo minus etiam abalienari potuisse; denique ubi Beneficiorum reditus exiles & permodici erant, non esse morosius de eorum superfluis reliquiis litigandum.

De Annatis.

CAPUT LVIII. *P.4. l.4. c.35.*

De Annatis: earum origo, & progressio usque ad Concilium Constantiense.

I. Ab Episcopis & Abbatibus longo ante tempore, quam a Romanis Pontificibus Annatæ exigebantur.

II. Pleno jure eas Abbates exigebant, quod Beneficia iis obnoxia, meræ essent obedientiæ. Episcopi Rescripta Apostolica eliciuere, ut eo jure uterentur.

III. Anno 1200. ceteræ Ecclesiæ plures exigebant annatas antiqua etiam consuetudine, cum necdum ullas Romana exigeret.

IV. Sub Clemente V. & tempore Concilii Viennensis necdum Pontifex Annatas capiebat ullas.

V. Cœpit Joannes XXII. aliquas exigere sed ab hodiernis longe diversissimas. Harum & hodiernarum discrimina.

VI.

(1) Preuves Lib. Gal. c.22. n.9. (2) Seff. 20. (3) Seff. 39.

VI. Flagrante schismate Avenionensi cœpit Bonifacius IX. Annatas exigere ab Episcopis & Abbatibus, quos ipse nominabat. Probatur.

VII. Probatur a simonia puras & alienissimas fuisse has Annatas. Doctrina Petri Cantoris.

VIII. IX. Doctrina Joannis Gersonii & Petri Alliacensis de Annatis.

X. Quam vetustæ essent Annatæ, quæ Ecclesiæ Gallicanæ alia aliis pendebant.

XI. An dici possit Annatas initio oblationes fuisse spontaneas.

XII. Argumentis novis officitur Bonifacii demum IX. ætate invectas Annatas.

XIII. De parvis Annatis in minora Beneficia, quam Pontifex prius exigebat.

XIV. De iisdem parvis Annatis.

XV. Tria triplici tempore Annatarum genera; abstersa ab iis omnibus simoniæ suspicio.

XVI. Respondetur objectioni.

I. NOstram hanc de Annatis dissertationem indidem ordiemur, unde priorem de Spoliis; ejusmodi usum perdiu ante invaluisse in Cœnobiis, atque in Ecclesiis Cathedralibus & Collegialibus, quam eas vel summis digitis attingerent Pontifices Romani. Memoria obiter & summatim recolenda sunt, quæ dicta sunt supra de Deportibus, ut jam ambigere nemo prorsus possit, quin Prælati Regulares & sæculares, & Episcopi ipsi fructus primi anni acceperint Beneficiorum vacantium suæ ditionis, aliquamdiu ante quam summi Pontifices idem sibi juris adrogarent. Cum essent enim Abbates, Episcopi & Archidiaconi Custodes & Administratores Prioratuum, Parochiarum, & aliorum Beneficiorum suæ ditionis vacantium, difficillimum erat, ut non eorum spolia & fructus temporis quo vacabant, ipsi sibi sumerent, vel omnino, vel ex parte, tum jure suo, tum ob impensam operam, tum denique ad necessarias expensas; tum maxime cum diu illa vacare sinebantur, vel Patronorum inertia, vel eorum inter se litibus, vel litigiis Beneficiariorum ipsorum, vel quibuscunque demum causis aliis. Tunc enimvero minuscula hæc Beneficia videbantur rursum coaluisse cum stipite a quo divulsa fuerant; Ecclesia autem matrix veluti fons erat, in quem rivuli, qui ab eo effluxerant, confluebant. Non ita vero res habebat in Ecclesia Romana. Nec enim illa in sinum suum & in custodiam excipiebat omnes Ecclesias viduatas, sive Regulares, sive sæculares, nec eorum tunc temporalem substantiam administrabat. Temporalis hæc particularium Ecclesiarum substantia nunquam ab Ecclesia Romana divulsa fuerat. Ita non poterat tanta ejus esse vel Spoliorum, vel Annatarum antiquitas, quanta Abbatum, Episcoporum, & Archidiaconorum.

II. Principem locum de Abbatibus, quod cum Prioratus eorum juris obedientiæ sint eis ad nutum obnoxiæ, majoris in eos imperii vim illi exercebant, etiam in temporalibus, quam vel Episcopi, vel Archidiaconi in Parochias, quæ in Obedientiarum utique classem conjici non poterant, cum ad nutum Episcoporum revocabiles non fuerint Parochi. Quin & illud a nobis adnotatum est in Dissertatione de Deportibus, Rescriptis se Pontificiis muniri gestiisse Episcopo, ut Annatas Beneficiorum suæ Diœceseos exigerent; atque ita æs alienum expugnerent, quo gravabantur. Episcopo Tullensi ab Honorio III. concessum est, ut per biennium reditus omnes acciperet vacantium suæ Diœceseos Beneficiorum. Canonici & Dignitates hinc se immunes esse jactabant: rescripsit Pontifex immunes non esse (1). *Fructus Beneficiorum, quæ in tua Diœcesi vacare contigerit, tibi liceat biennio retinere.*

Ad annum 1247. docuit nos Matthæus Paris Archiepiscopum Cantuariensem a Pontifice impetrasse Annatas unius anni Beneficiorum suæ Provinciæ. *Fructus unius anni Beneficiorum, quæ in tua Diœcesi vacare contingerit, tibi liceat biennio retinere.* Gregorius X. Episcopi Leodiensi annuit vigesimam unam in omnia Beneficia suæ Diœceseos. Cum enim Concilia Lateranensia III. & IV. & Pontifices Alexander III. & Innocentius III. Prælatis interdixissent novis omnibus exactionibus, Episcopi quos hic memoravimus, Rescriptis se tueri Apostolicis voluere ad exigendas Annatas.

III. Concessa est aliquando a Bonifacio VIII. licentia, Annatarum in quinquennium ex Beneficiis vacantibus exprimendarum,

(1) Extrav. De verbo signif. c. 32.

rum, quo debita Prælatorum exsolvi possent. *Propter tua debita persolvenda fructus Beneficiorum primi anni usque ad quinquennium in speciali gratia concedimus.* Sed illa ab eo memorabilis adjecta est clausula, ut eorum jam Annatæ Beneficiorum addicta non fuissent, vel fabricæ, vel cuicumque demum necessitati Ecclesiarum, vel personarum, sive consuetudine, sive statum, sive privilegio (1). Erant ergo jam ante annum millesimum trecentesimum Annatæ usitatissimæ in Beneficiis vacantibus exigendæ, & adjudicatæ vel Prælatis, vel fabricis, & quibuscunque necessitatibus Ecclesiarum, sive statuto, sive privilegio, sive consuetudine. Nec tamen ullas tunc Annatas exigebant adhuc Romani Pontifices: ut liquet ex Decretalibus ipsius Bonifacii VIII. ubi pronuntiat proventus vacantium Ecclesiarum successoribus reservandos esse, vel Ecclesiæ & agrorum ejus necessitatibus impendendos (2). *Vacationis tempore obvenientia bona, quæ in Beneficiorum utilitatem expendi, vel futuris debent successoribus reservari*, nisi iis in locis, ubi eos consuetudo, statutum, aut privilegium Episcopis, vel aliis Prælatis adscripsit.

Si ad superiora retro sæcula animo assurgamus & ipsos hujus disciplinæ fontes, occurrent nobis Episcopi, summa auctoritate, & administratione temporalium Ecclesiæ omnium diutissime potiti, non solum ante hujus rei temporalis partitionem in plura Beneficia, sed etiam postea. Diu enim integrum illis fuit sibi retinere Beneficia suæ collationis, & eorum fructus seponere ad aliquas sacri ministerii sui necessitates. Quin & post etiam quam eos Concilium Lateranense III. anni 1179. adegit semestri spatio Beneficia conferre, in eorum adhuc potestate fuit retinere fructus vacantium Beneficiorum, & eos adjudicare usibus necessariis suæ Ecclesiæ, sive per illos sex menses a Lateranensi concessos Concilio, sive iis etiam elapsis collato duntaxat titulo Beneficii, & segregatus sibi fructibus ad breve aliquod tempus, ad opus quodlibet pium. Ita usus ferebat adhuc tempore B. Raimundi de Pennaforti, a quo consarcinata est prima compilatio Decretalium Gregorii IX. Accipe ipsa sanctissimi viri verba, & eruditissimi Canonum interpretis (3). *Quid de Episcopis & aliis Prælatis, qui fructus Ecclesiarum, vel aliorum spiritualium Beneficiorum vacantium percipiunt per aliquos annos, & postea conferunt retentis sibi fructibus & redditibus sic perceptis, vel retenta sibi parte fructuum? Ad hoc distinguo cum Innocentio, utrum qui dat spirituale Beneficium, proventus ipsius ante donationem percipiat, aut non. Nam si proventus ante donationem non percipit ipse, sed alius, & ex donatione consequitur, quod ipse proventus percipiat; non est dubium intercedere simoniacam pravitatem: si autem ante donationem percepit ipse proventus, credimus esse distinguendum, utrum ante donationem constituat, ut ipsi proventus retineantur ad tempus pro causa justa & necessaria: aut conveniat cum eo qui accepit Beneficium, sive mediatore quocunque, ut officio illo concesso, retineat ipse sibi proventus. Primum enim membrum credimus esse licitum; secundum autem dicimus non licere; ne viam aperiamus iis, qui pravitatem suam satagunt palliare.* Ita ergo statuebat vir Canonum & novi juris consultissimus, etsi non posset Episcopus in conferendo, vel eo collato pacisci, ut fructus ejus ad tempus sibi retineret: potuisse tamen antequam illud conferret, proventus ejus sibi reservare *ad tempus pro justa causa & necessaria*. De eo prolixius agemus alio loco, ubi demonstrabimus inde manasse illud novorum Canonistarum placitum, aientium *Beneficium esse in fructu*. Quod cum res temporalis Beneficiorum decerpta ac detruncata fuisset ex mensa communi, quæ erat in potestate Episcoporum: in eandem illa resorbebatur vacante Beneficio; & ante Concilium Lateranense III. persæpe ab Episcopis retinebatur ad tempus, quin & aliquandiu post ejus Concilii tempora non parvam ejus potestatis partem Episcopi retinuere, teste hic idoneo Raimundo.

IV. Ne sub Clemente quidem V. ulla usquam Annatarum Pontificiarum vestigia, qui post Bonifacium VIII. statim fere ad puppim Ecclesiæ sedere cœpit. In Concilio Viennensi verbum de illis factum est nullum. In Clementinis de Annatis (4) attingitur aliquid iis, quas Abbates capiebant, nihil prætetea. Referunt quidem Matthæus Westmonasteriensis, & Thomas Val-

(1) In Sexto l. 1. t. 3. c. 10.
(2) In Sexto l. 1. tit. 16. c. 19.
(3) Summa l. 1. t. 1. n. 24.
(4) L. 1. tit. 16. c. 2.

Valsinghamus anno 1305. Clementem V. Annatas Beneficiorum ad duos tresve annos sibi vindicasse, fatigatum crebrioribus Episcoporum precibus eas sibi deposcentium, & ipsum quoque earum aliquando delibandarum cupientem (1). *Ipse vero Papa videns insatiabilem quorumdam Episcoporum Angliæ avaritiam, importune postulantium primas vacantes Ecclesias per annum in suis Diœcesibus sibi concedi, advertensque quia quod postulat inferior, potest & superior; appropriavit sibi ipsi per biennium omnes proventus de primo vacantibus in Anglia; videlicet de primo anno primos fructus, tam de Episcopatibus, Abbatiis, Prioratibus, Præbendis, Rectoriis & Vicariis, quam de ceteris minutis Beneficiis*. At eæ exactiones ultra duos annos ex Matthæo Westmonasteriensi, ultra tres ex Valsinghamo non sunt progressæ, nec ultra fines Angliæ effusæ sunt, ad comprimendam tantum Episcoporum aviditatem spectavere, nec deinceps usquam usurpatæ sunt.

Jussus a Clemente V. Durandus Mimatensis Episcopus, opusculum tunc lucubravit, edid itque longe pulcherrimum, quo veluti præluceret Episcopis omnibus Concilii Viennensis, ostenderetque quibus disciplinæ maculis eluendis, quibus expurgandis corruptelis incumbendum esset. Liber is inscribitur. *De modo Concilii Generalis celebrandi*. Magni vir animi qua par est fiducia de Curia Romana disserit. Graviter expostulat, quod exigatur aliquid ab Episcopis qui ibi ordinantur. Is vero tempestivus cum primis locus erat de Annatis agendi. Atqui de eo litteram facit nullam. En ipsius verba (2): *Cum illa decreta in quibus agitur de simonia, in novo & veteri Testamento, in Conciliis a sanctis Patribus & Romanis Pontificibus damnata, non serventur; & maxime in Curia Romana, in qua etiam Cœtus dominorum Cardinalium vult habere cum domino Papa certam portionem a Prælatis qui promoventur ibidem; videretur super hoc maxime providendum. Nam hæc hæresis maxime corrumpit Ecclesiam universalem*.

Qui ei loco insidiati sunt, ut inde primordia quædam Annatarum exprimerent, ii vehementer allucinati sunt. 1. Nec enim ait Durandus acceptos esse fructus primi anni, sed tantum aceptam esse aliquid. 2. Non ait ei exactioni obnoxios fuisse Episcopos omnes & Abbates, sed eos duntaxat Prælatos, qui Romæ ordinabantur. 3. Clementi V. tempore Abbates omnes ab Episcopis, Episcopi a Metropolitani suis, & confirmabantur, & ordinabantur, paucissimis exceptis, qui Romæ ordinabantur. Ei ergo non suberant exactioni, nisi paucissimi, cum Annatæ omnes prorsus Episcopos & Abbates complectantur. 4. Qui potuisset Durandus simoniæ maculam affricare Pontificiæ exactioni fructuum primi anni, nec eandem inurere notam tot exactionibus aliis, quas superioribus Capitibus perstriximus, maxime ubi de Deportibus actum est, & quæ in Collegialibus ac Cathedralibus Ecclesiis, maxime vero in Cœnobiis pervagatissimæ erant? 5. Planum est simoniacam exactionem de qua queritur Durandus, illam ipsam esse, quæ tam frequens olim fuerat, cujus & tam frequens fuerat in Conciliis & in Pontificum Decretis proscriptio, ubi ordinationes gratuitæ præcipiebantur, gravissimis alias pœnis imminentibus. Si eam placeat esse Annatarum originem, erunt illæ haud dubio antiquissimæ, sed non in Romana magis, quam in aliis Ecclesiis usurpatæ, in quas & ipsa creberrima subinde irrepsit simonia. Antoninus Archiepiscopus Ephesinus, quem sede exturbavit Chrysostomus, Episcopales Ecclesias distrahebat pro modo redituum annuorum, ita referente Palladio in vita Chrysostomi. Nec tamen eæ vere Annatæ erant. *Pro lege ac decreto habet, ordinationes Episcoporum vendere, pro modo redituum*.

Nolui hic verba facere de Annatis in omnia Beneficia, & de plurium quandoque annorum Annatis, quas Bonifacius VIII. Joannes XXII. & alii si fors Pontifices concessere, vel Galliarum Regibus, vel aliis quibuscunque Principibus. Consule Continuatorem Nangii de iis agentem. Non eæ sunt istæ Annatæ, quibusdem hic disputamus, quanquam ei Scriptori persuasum fuerit, per eas facile adductos esse Reges, ut Annatis Romanis, cujusmodi nunc sunt, assentirentur.

V. Joannem ergo XXII. constat ejus facti ducem & principem fuisse, ut Annatas exigeret; sed initio nec ubique vigebat ea lex, nec perpetua servitus indicebatur.

(1) Westmona. p. 457. Valsing. in hypod. Neustriæ, p. 66. 97. (2) Part. 2. t. 20.

Anno 1317. (1) exegit ille fructus primi anni Beneficiorum in Anglia, Hibernia, Vallia vacantium, ad levationem onerum gravissimorum, quibus Ecclesia Romana deprimebatur. Anno 1319. publicata est ab eo Decretalis, *Cum nonnulle* (2), qua significabat, se reservatis ad urgentissimas Ecclesiæ Romanæ necessitates fructibus Beneficiorum toto Christiano orbe vacantium tribus proximis annis, ea lege complexum esse Præbendas & Dignitates Capitulorum, conceptis verbis Episcopatus & Abbatias excepisse (3). *Præsertim cum Archiepiscopales & Episcopales Ecclesiæ, ac Regulares Abbatiæ ab hujusmodi solutione fructuum in dictis litteris eximantur*. Unde certissime id exprimitur ante hunc Joannem nullam unquam manasse legem exigendarum Annatarum. 1. Quid enim causæ fuisset, quamobrem Joannes Episcopatus & Abbatias exciperet, si ea jam lex Prælaturis indicta fuisset? 2. Si mos jam is valuisset, quin potius lege sua eum confirmasset, ut eodem Edicto Prælaturæ continerentur. 3. Ea ergo fuit ad triennium facta reservatio fructuum minusculorum Beneficiorum: quod totum contra est in nostratibus Annatis, quæ Prælaturas tantum, & quidem in perpetuum complectuntur. 4. Et ea tamen vere Annatarum fuere rudimenta, quarum incrementis Prælaturæ ipsæ constrictæ fuere, exclusis etiam prioribus triennii limitibus, ut familiare est exactionibus omnibus pedetentim gliscere & ingravescere. Utcumque sit, mera hæc est reservatio fructuum annuorum in vacantibus Beneficiis, ad levanda Ecclesiæ Romanæ onera. *Quos fructus ad triennium pro necessitatibus Ecclesiæ Romanæ duximus reservandos*.

Itaque hæc exactio nihil omnino pertinet ad electionem, vel confirmationem, vel ordinationem & promotionem Beneficiariorum, sed ad graves tantum Romanæ Curiæ & Ecclesiæ necessitates. Quod totum alienissimum est a simoniæ suspicionibus. 5. Anno 1322. habitum est in Hispania Concilium Palentinum Præside Willelmo Cardinali Episcopo Sabinensi, Legato Joannis XXII. Atqui non alias ullum Concilium adversus simoniam magis exarsit, & adversus Prælatos, qui fructus primi anni Beneficiorum suæ Collationis, vel omnino, vel ex parte sibi servatos volebant (4). *Gratia si non gratis datur & recipitur, gratia non est. Nonnulli vero Prælatorum ut accipimus, cum Beneficia conferunt, occasione collationis factæ fructus eorum Beneficiorum, aut aliquam ipsorum partem, seu summam aliquam pecuniæ exigere ac retinere præsumunt. Cum igitur corruptelam hujusmodi sacri Canones detestentur, jubemus ne Episcopi, vel quivis alius, &c.* Canonis hujus minus observari pœna ea definitur, ut semestri spatio suspendatur quis a collatione Beneficiorum. Non usque adeo sævisset Legatus Pontificius in exactiones Annatarum, si vel Pontifex ipse eas exigere solitus fuisset, si eum usum lata lege confirmasset. 6. Denique coævus auctor nullus eorum qui scriptis mandavere vitam Joannis XXII. Annatarum institutionem illi affinxit, quanquam fuerint in iis, qui cum infinitæ cujusdam pecuniarum cupiditatis & coacervationis insimularint.

VI. Verissime ergo inter ipsa schismatis Avenionensis incendia, Bonifacius IX. qui Romæ tum sedebat, servare sibi cœpit dimidiam Annatam Beneficiorum omnium suæ collationis. Ita fatetur Rainaldus ad annum 1392. cum non alia suppetere ratio Pontifici videretur, unde colligendæ pecuniæ, incredibiles ad expensas Ecclesiæ, in quam bellorum undique tempestates ingruebant (5). *Ingravescentibusque rei pecuniariæ difficultatibus ob continuos armorum fragores sanxit, ut redigendorum ex omnibus sacerdotiis, quæ a Sede Apostolica conferrentur, vectigalium, quæ primo labente anno obvenirent, dimidia pars in fiscum Pontificium inferretur*. Refertur a doctissimo hoc Annalium Conditore ad annum 1399. locus Theodori Niemensis, quo testatum sit eo anno Pontificem hunc sibi reservasse Annatas Episcopatuum & Abbatiarum: & quamquam obumbratæ simoniæ infamiam ille huic exactioni aspergat, vel ipse tamen ea suppeditabit lumina & argumenta, quibus ea criminatio diluatur. Audi Theodori hujus Niemensis verba ipsa sub Bonifacii ipsius IX. Pontificatu vitam agentis (6): *Circa decimum annum sui regiminis, ut cautius ageret in hac parte, palliaretque simoniam, quam exercuit,*

(1) Rainald. an. 1317. n. 49. (2) Extrav. Com. l. 3. t. 2. c. 11.
(3) Spicil. t. 2. p. 598. 614. 620. 667. 721. 750.
(4) Can. 19. (5) Num. 2. (6) Num. 12.

cuit, quodam necessitatis colore, primos fructus unius anni omnium Ecclesiarum Cathedralium & Abbatiarum vacantium suæ Cameræ reservavit: ita quod quicunque ex tunc in Archiepiscopum, vel Episcopum, aut Abbatem, per eum promoveri voluit, ante omnia cogebatur solvere primos fructus Ecclesiæ, vel Monasterii, cui præfici voluit. Idem perhibet Platina, qui & addit Anglos Episcopatuum Annatas exolvisse, repuisse Cœnobiorum. *Annatarum usum Ecclesiasticis Beneficiis imposuit. Hanc autem consuetudinem omnes admisere præter Anglos, qui de solis Episcopatibus concessere, in ceteris Beneficiis non adeo.* Illud quoque adjicit, dimidium annui proventus tantummodo ad has annatas flagitatum fuisse. *Annatarum usum Beneficiis Ecclesiasticis primus imposuit, hac conditione, ut qui Beneficium consequeretur, dimidium anni proventus fisco Apostolico persolveret.* Dimidia pars altera proventuum Beneficiario permittebantur ad suas & Ecclesiæ suæ necessitates. Eandem nimirum legem Pontifices Romani præscripserant deportibus, quos jamdiu Episcopi, Abbates, & Prælati alii inferiores exigebant ex Beneficiis suæ ditionis.

VII. Idque primum observandum venit ad refellendam Theodori Niemensis opinationem & simoniæ criminationem fœdissimam. 1. Puras & exortes ejus infamiæ non dubitasset ille & esse, & jamdiu fuisse Annatas, si compertum ei fuisset maximam parte Cœnobiorum orbis Abbates eo jure usos esse in Prioratus & alia Beneficia sibi obsequentia. Episcopos item, & Archidiaconos, Prælatosque alios inferiores, annatas exprimere ex Parochiis compluribus, aliisque Beneficiis, more ante aliquot sæcula firmato: eaque jura approbari, vel tolerari conceptis verbis, in Conciliis & Decretalibus iis, quibus universa assentiretur Ecclesia, paucissimis cautionibus adhibitis. 2. Abjecisset Theodorus ineptas suspicationes suas, si advertisset consuetudine & præscriptione ea Annatarum jura tributa jam esse Prælatis compluribus, tum sæcularibus, tum regularibus, & eam consuetudinem ita præscriptam & confirmatam fuisse texto ipso juris communis & receptissimi Decretalium. Quod passim alibi tamdiu innocuum fuit, non id ille in Ecclesia Romana simoniacum calumniari potuisset. 3. Si universim hos dimidios fructus annuos spectasset ille a Pontifice reservatos ad urgentes Ecclesiæ necessitates, longe ille ablegasset suspiciunculas simoniæ omnes: Ecqui enim ceteræ Ecclesiæ jam olim potuerant ad fabricas Templorum, vel ad alios usus seponere annatas Beneficiorum? Ecqui potuerat hic usus statutis, consuetudine, privilegiis & præscriptione confirmari, denique iis Decretalibus, quæ veluti micantissimæ sunt juris Canonici hodierni faces: nec potuerit Ecclesia Romana pari jure uti, & consimilem facere fructuum reservationem, ad explicandas gravissimas temporum angustias & difficultates? An fabricæ & reparationis templorum peculiarium majora sunt momenta, quam defensionis Romanæ Ecclesiæ, in qua Principatus residet Apostolicæ Cathedræ?

Nec his adversatur Petrus Cantor, qui Annatarum reservationem in unum, & alterum, adeoque & in tertium annum, tum legitimam censet, cum non ab uno privatim fit Prælato, utilitati privatæ serviente, sed auctoritate publica, & ad publicam Ecclesiæ utilitatem (1). *Eadem est objectio de Annalibus, Biennalibus, Triennalibus, & hujusmodi, quæ omnia videntur facere in fraudem simoniæ. Hic distinguunt quidam, dicentes sequestrationem rerum Ecclesiasticarum factam communi auctoritate Ecclesiæ, & ob utilitatem ejus, licitam esse; provenientem autem ex propria utilitate & cupiditate Episcopi, simoniacam.* Nec inficior sapientissimo Scriptori optabile videri, ut Beneficiario semper dimittatur, quo parce vitam & honeste sustentet.

VIII. Lubentissimi ergo Rainaldo assentimur, qui Theodorum Niemensem retundit, frangitque, objecta auctoritate Joannis Gersonii, Cancellarii Universitatis Parisiensis, in Tractatu de simonia. Nemini non exploratum est, quam abhorreret Gersonius ab adulatione, ubi Romanæ Curiæ res agebatur. Et fatetur ille tamen in hoc opusculo, ut Levitæ veteris testamenti cum decimas ipsi a laicis acciperent, ipsos vicissim decimarum harum decimas exolvisse Aaronico summo Pontifici: ita simillimo quodam munere a Prælatis inferioribus colendum esse Romanum Pontificem, idque convenienter per Annatas perfici (2). *Sicut ex antiqua lege decimæ decimarum de-*

(1) Cap. 38.

(2) T. 2. pag. 418.

debebantur summo Sacerdoti a Levitis, Num. XVIII. Deuteron. XVI. sie non minus in lege nova debetur hæc decimatio facienda ipsi Papæ per inferiores. Hæc autem recompensatio videtur rationabilis, quod fructus primi anni a quolibet beneficiato persolvantur, quoniam in hoc Papa servit Ecclesiæ, & ita pro substentatione status sui potest onerare personas & beneficia. Et hæc quidem objectio est, quam sibi diluendam proponit Gersonius: at in sua ille mox ad eam responsione confitetur naturali & divino jure niti eam legem, qua Annatæ debentur Pontifici summo, quamdiu Ecclesiæ illi subditæ non suppeditant aliunde, unde dignitas ejus pro sua amplitudine sustententur: id unum porro ille non dissimulat in votis sibi esse. Curia ut Romana exactionibus violentis & extorsionibus abstineret. *Respondeo talibus objectis: dicimus primo, quod inferunt & concludunt aliquas veritates. Ut quod officio Papæ debeatur beneficium sufficiens & condecens. Et quod ab inferioribus sibi debetur subsidium. Et quod illud subsidium potest, vel potuit debitis circumstantiis observatis accidi super fructibus inferiorum Beneficiorum, ubi non est aliter facta Papæ sufficiens provisio; sicut prima ratio satis hoc concludit tam ex jure divino, quam naturali, præsupposito divino. Sed quod fiat exactio, vel extorsio, sicut conclusio loquitur, ratio non concludit.*

Nec aliter Gersonius alteram illam dispungit objectionem, ex iis Capitulis sumptam, quorum gremio non inscribuntur Canonici, nisi persolutis juribus quibusdam, quibus nemo tamen invidiam fecit, ut simoniacis. Respondet autem, a Canonicis ea jura exigi, non propter Officium, vel Beneficium, quo accedentes condecorantur; sed ad fabricam & ad sumptus communes Ecclesiæ. *Tales pecuniæ non exiguntur a Canonicis pro Beneficio, vel Officio, sed pro communibus oneribus supportandis, in quibus Canonicus ille particeps erit quoad emolumentum commune, sicut pro fabrica, pro pane, pro pueris de choro, pro clientibus, pro cappa & similibus.* Atqui ad sumptus etiam universalis Ecclesiæ institutæ sunt Annatæ in Prælatos, & perpetuatæ.

Tertio denique loco id sibi Gersonius objicit, Si tot Ecclesiæ Catedrales, si tot Prælati inferiores, si tot Abbates Regulares Annatas percipiant, posse eas & a Pontifice percipi. *Nec minus rationabiliter, immo rationabilius potest Papa recipere primas annatas Beneficiorum, quam recipiunt vel Prælati inferiores, vel Ecclesiæ Cathedrales vel aliquæ Religiones, quod tamen ita fieri frequentius invenitur.* Respondet vero Gersonius ei objectioni non respondendum sed subscribendum esse; rem enim eam constantissimam esse, & æquissimam comparationem. Sed & illud æquitati consentaneum esse, ut ne Romæ exigerentur ante Annatæ, quam fructus primi anni essent demessi, cum ea in suprapositis exemplis ratio obtineat: *Tertia ratio concludit conformiter ad primam. Deberet ergo similis esse conformitas, de non exigendo fructus ante perceptionem eorum, sicut nec exiguntur ab illis, de quibus est argumentum.*

IX. Indubitatissime ergo Annatis astipulabatur Gersonius, nec improbabat nisi usum ante exigendi fructus primi anni, quam eos Beneficiarius collegisset. Gersonio adprime concinit Petrus de Alliaco Cardinalis, tractatu *De auctoritate Ecclesiæ*. En ipsissima ejus verba (1): *Cum Levitæ pro sua sustentatione receperunt decimas, summus Sacerdos decimam decimæ a Levitis debebat recipere, ut patet Num. XIX. Unde simili jure videtur quod Papa possit recipere ab Episcopis promotis Communia Servitia, quæ vocantur vacantiæ: & in minoribus Beneficiis primos fructus, seu alia hujusmodi subsidia; ex quibus ipse, & sibi in Ecclesiæ servitio assistentes possunt convenienter sustentari.* Tum confitetur ille in ratione inverecunda & turpi exigendi jura legitima, posse nescio quid simoniacæ luis inesse, sed abstergenda hæc esse vitia, incolumi & illibato jure Canonico. *Status summi Pontificis & sacri Collegii Cardinalium dum recipit & quærit subventiones consuetas in oblationibus, decimis, vel annatis & similibus, non debet eo ipso de simoniaca pravitate notari, nisi forte vitium aliud in exactionis modo concurrerit; quod vitium corrigi debet, non obinde status minui, destrui culpari, vel juribus aliunde defraudari, sicut ab infirmo morbus tollendus est, non subjectum, vel corpus destruendum. Oppositum vero pertinaciter imponere, notando generaliter de simoniaca pravitate totum statum istum, temerarius error est, nec esset feren-*

(1) Gerson. 21. p. 917.

ferendus. Subjicit denique doctissimus Theologus ab exigendis Annatis cessandum non esse, donec præsidia & adminicula alia opportuna Pontifici & Cardinalibus adsignentur, usque confirmentur, vel approbentur Concilio Generali. Qui secus sentiant, aut garriant aliquid, eo statutis & Edictis adversari Regum Galliæ; Ecclesiæ Gallicanæ & Universitatis Parisiensis. *Oportet sic fieri quod subventio nunc existens & a Priorum devotione Ecclesiasticorum introducta, de primis annatis & similibus permaneat, quousque prius, aut simul saltem fuerit alia sorte provisio salubrior vel sanctior rationabilius adinventa, & effectualiter practicata, & ex ordinatione Papæ & Concilii Generalis. Postremo facientes contra præmissa, non conformant se, sed manifeste obviant institutionibus Regis Franciæ, Ecclesiæ Gallicanæ & Universitatis Parisiensis, sicut patet eas intuentibus.*

X. Eum Tractatum lucubavit Alliacensis anno 1417. dum haberetur Concilium Constantiense, cujus & ipse & Gersonius clarissima fuere lumina. Hinc apparet, eam fuisse Prælatorum Galliæ consensionem & Theologorum, qui Concilio intererant. Nec sane aliis fere imbui potuerant opinionibus, Gallicæ gentis cum essent, in qua familiare illud erat, passimque usurpatum, ut Annatæ Præbendarum Ecclesiæ cujusque Cathedralis & Collegialis addicerentur Collegio cuipiam, Clero, vel Ecclesiæ, spectatissimæ sanctitatis. Anno 1126. Petrus Bellovacensis Episcopus præsente Archiepiscopo Lugdunensi Papæ Legato, Ecclesiæ sancti Quintini civitate in ipsa Bellovacensi, ubi tum Canonici florebant Regulares, ab Ivone Carnotensi Episcopo instituti, Annatas contulit Præbendarum omnium Ecclesiæ suæ Cathedralis, si quæ aliquando vel morte vacarent, vel religiosa professione Canonicorum (1). *Deinceps anni unius spatio habeant & quiete possideant reditus singularum Præbendarum.* Stephanus sanctæ Genovefæ tum apud Parisios Abbas, postea Episcopus Tornacensis, per litteras Pontificem obfirmavit ad defensionem Abbatiæ sancti Victoris Lutetiæ, cui Capitulum sanctæ Mariæ controversiam faciebat de annatis Præbendarum suarum omnium, quibus illam donaverant Canonici olim, eique largitioni confirmatio accesserat Sedis Apostolicæ. *Sane Præbendarum Parisiensium annualia Ecclesiæ sancti Victoris ex integro deberi, & ipsius Ecclesiæ Parisiensis tam Episcopi quam Capituli authenticum Rescriptum testatur, & sanctorum Romanorum Pontificum privilegia confirmant, & plusquam longissimi temporis præscriptio civili simul & Canonico jure clamat.* Anno 1123. Stephanum Parisiensem Episcopum ferunt eas concessisse annatas suæ Cathedralis Ecclesiæ Cænobio sancti Victoris. In Necrologio ejus Abbatiæ legitur Præbendam addictam ei fuisse unam, & Annatas ceterarum omnium in Ecclesia sanctæ Mariæ, sancti Marcelli, sancti Germani Altisiodorensis, sancti Martini de Campellis. Addit Chopinus, in Ecclesia sancti Clodulphi, in Ecclesia Maldensi, & Melodunensi. Nuper publici juris facta est Bulla Eugenii III. ad annum 1147. qua Ecclesiæ sancti Victoris confirmantur Annatæ omnium illarum Ecclesiarum aliarumque non paucarum, ac præ ceteris sanctæ Mariæ de Corbolio, ubi Cœnobio sancti Victoris adscriptæ erant Annatæ undecim Præbendarum, & pro duodecima, quæ fabricæ adjudicata fuerat, solvebantur ei *decem solidi* (2); postremo denique solvebantur hæ Annatæ, quo demum cunque modo vacassent Præbendæ, resignatione, Religiosa professione, depositione, morte.

Warinus Ambianensis Episcopus Collegium excitavit dotavitque Canonicorum Regularium sancti Augustini, quibus Annatam tribuit Canonicatuum Cathedralium Ecclesiæ suæ, ea lege, ut pro defuncto annuale celebrarent, & funeri ejus interessent (3). Attribuit & illi Annatas Capituli sancti Acheoli. Exemplorum ejusmodi plena sunt Monumenta sacra, & hinc satis superque liquet, his Annatis ortum dedisse pietatem quandam eximiam ac religionem, tum accipientium eas, tum dantium, in quos simoniæ ne suspicio quidem cedere poterat. Postquam vero ea Episcoporum & Capitulorum concessio privilegiis Pontificiis & præscriptione confirmata fuit, si successores eorum qui concesserant, beneficii sui pœnitebat, idque retractare conabantur: viri pii sui id muneris esse existimabant, ne sibi deessent, aut ut aliis ita periclitantibus adessent, ut supra patuit ex Epistola Stephani Tornacensis in tuitionem Cœnobii sancti Victoris.

XI.

(1) Gall. Christ. t. 2. p. 385. (2) Hist. Univ. Paris t. 2. p. 160. 39. (3) Spicil. t. 12. p. 160.

XI. Quæ supra adscripta sunt verba ex Petro Alliacensi, ex iis constabat ita illi persuasum fuisse, Annatas, quibus tunc Romana fruebatur Ecclesia, privatorum pietate invectas fuisse. *Subventio nunc existens, & a priorum devotione Ecclesiasticorum introducta*; atque ita eam constanter tuendam esse: *permaneat*; donec proventus alii constituti fuissent, ad Pontificis & ejus ministrorum necessarias expensas. Nec secus sentiebant, qui tempore Constantiensis Concilii tam acerbe invehebantur in Annatas, quas & ipsi suspicabantur oblationes primo voluntarias fuisse eorum, quorum confirmatio vel ordinatio Romæ celebraretur Episcoporum, Abbatumque, quod tum eorum electiones lacesserentur lite quapiam intentata. *De vacantibus vero & fructibus primi anni majorum Prælaturarum, Abbatialium, Episcopalium, &c. nullum aliud initium fuisse invenitur, quam voluntaria & gratuita oblatio quorundam, qui in discordia electi ad Abbatialem vel Cathedralem Ecclesiam, &c. Et talis oblatio & gratuita datio juxta vulgare Italicum dicta fuit Servitium, & secundum Alemannos Propina dicitur. Et dicta fuerunt communia servitia, quia communiter inter eos dividebantur, eo quod singulis dare fuisset nimium onerosum.*

Nec distat a verisimili, quorum electiones impetebantur, Romamque referebantur, si ubi vicissent, cum Romæ confirmarentur, persepæ & consecrarentur, spontanea oblatione aliqua Pontificem veneratos esse, & ex arbitraria primum assuetudine, ut solet, contigisse, ut vinculum nescio quod legis longo temporum decursu necteretur. Sed non ea profecto fuit Annatarum origo primæva, cum invictissimis documentis demonstraverimus, necdum Annatis obnoxias fuisse majores Prælaturas sub Joanne XXII. Papa, nec eas cœpisse, nisi sub Bonifacio IX. paulo ante annum millesimum quadrigentesimum.

XII. Illud enim iterum iterumque observari necesse est, luctuosissimo illo schismate post mortem Gregorii XI. exorto, qui Avenione migrans Apostolicam Sedem Romæ restituerat, ita scissam esse Ecclesiam inter duos Pontifices, alterum Romæ, alterum Avenione sedentem, ut uterque mox Pontifex ad molestissimæ inopiæ angustias detrusus sit. Ei malo medicari tentavit Clemens VII. invecto spoliorum jure, Bonifacius IX. qui Urbano VI. successerat, Gregorii XI. successori, Annatarum institutione. Paucula quasi ad cumulum hic adjiciam nova documenta. Diximus supra anno 1385. fulmineo quodam Edicto Carolum VI. Regem detonuisse in spolia, quæ Clementis VII. Collectores ex Episcopatibus & Abbatiis vacantibus legere cœperant. De Annatis ibi prorsus siletur, ut quas Bonifacius IX. anno demum 1392. exigere cœperit. Sedebat Romæ Bonifacius, nec multo post cœpit & ipse qui Avenione sedebat Pontifex Annatas exigere. Rex idem enim ipse Carolus VI. Edicto alio proscribens spolia, quæ rursus exigi cœperat anno 1406. Annatas pariter proscribere cœpit, quæ jam cum spolio exigebantur. *Ecclesiam Regni & Delphinatus importabilibus servitutibus oppresserunt, potissime bona Prælatorum & virorum Ecclesiasticorum decedentium, tam Regularium, quam sæcularium, quæ spolia defunctorum interdum nuncupantur, reservando & usurpando: fructus Ecclesiæ tempore vacationis Prælaturarum aut Beneficiorum Ecclesiasticorum obvenientes levando & capiendo: a Beneficiatis quibuscunque primam annatam expetendo & extorquendo, cujus annatæ medietatem quoad majores dignitates Collegio Cardinalium consueverant assignare, & annatam hujusmodi una cum quadam pecuniæ summa, quam vocant Minuta Servitia, & quam pro familiaribus esse dicunt, cum exactione juramenti hactenus exegerunt.* Eodem anno 1406. Rex idem Carolus VI. Senatusconsulto Parisiensi explosit exactiones Benedicti de Luna, potissimum vero vacantium Beneficiorum. *A nonnullis spolia auferendo, ab aliis Prælaturarum & Beneficiorum Ecclesiasticorum vacantias extorquendo, &c. Cessabunt Benedictus & Officiarii sui ab exactionibus annatarum primarum, fructuum & emolumentorum Prælaturarum, & aliorum, Beneficiorum vacantium. Cessabunt Cardinales a perceptione illius partis, quam in vacationibus Prælaturarum pro primis annatis, vel alias ante præsens Arrestum percipiebant.* Hæc primum Regiæ de Annatis personuerunt quærele, quibus jam majores Prælaturæ fatigari incipiebant.

XIII. In Edicto quidem illo priori anni 1385. spargitur aliquid de Annatis, sed de iis tantum, quæ minusculis ex Beneficiis colligebantur laici Patronatus, vel Regiæ nominationis. *Dicti insuper Collectores fructus, reditus, proventus primi anni omnium*

nium & singulorum Beneficiorum Ecclesiasticorum in nostro Regno, per resignationem vel per mutationem, aut alias quovis modo vacantium, de facto capiunt, dato quod sint Beneficia, quorum collatio in Regalia, vel alias nobis, aut alicui domino temporali nobis subjecto, pleno jure, vel quorum præsentatio ad nos, vel alium Patronum laicum pertinet, & tamen in reparationes ædificiorum nihil impendere volunt.

Non hæ majores sunt Prælaturæ, sed tenuiora Beneficia, quorum Annatas jam cœperat sibi reservare Joannes XXII. ad triennium. Amarissime vero Rex conquerebatur de Annatis Beneficiorum laici, aut etiam Regii Patronatus, quod ejus res agetur: omnium enim ejusmodi Beneficiorum Annatæ promiscue exigebantur. Quin & ex eodem mox Edicto manifestum est Ecclesias fuisse, quarum reditus primi anni servabantur integri Episcopo, vel Abbati, alterius fabricæ. Quando vero jam Apostolici Collectores cœperant Annatas accipere primi anni, tum Episcopus secundi, fabrica tertii anni fructus suo sibi jure usurpabat, atque ita Beneficiarii mendicitas nonnisi quarto demum anno levamenti & solatii aliquid capiebat. *Et interim contingit, ut in Ecclesiis in quibus Prælatus proventus unius anni, & Fabrica alterius anni percipere consueverunt; dicti Collectores primi, Prælatus secundi, Fabrica tertii annorum fructus percipiant. Et his tribus annis Beneficiati mendicando vivere coguntur.*

XIV. Interim hic autem duo quædam sunt nobis non oscitanter, non perfunctorie observanda. Primum est, has Annatas ex minoribus Beneficiis fuisse expressas Pontificiis reservationibus ad expensas & sustentationem ministrorum Curiæ Romanæ. Ea enim *reservationis* vox usurpata semper fuit, ut jam eæ possent iniquæ exactiones & violentæ extorsiones videri, nisi eas fieri cogeret justa quædam & gravis necessitas: sed simoniacæ videri nusquam possent, cum reservationes sint tantum, quibus commune nihil sit cum ordinationibus, aut cum institutionibus Beneficiariorum. Alterum est, cum hæ Annatæ exigerentur ex Beneficiis collationis vel præsentationis Regum, vel aliorum dominorum temporalium, & ex illis ipsis quæ Reges jure Regaliæ conferebant, nullam earum connexionem fuisse cum provisione Beneficiorum, atque adeo nec simoniacas haberi potuisse Tempore Caroli VI. Regis, hoc est, desinente sæculo XIV. nec Episcopatus, nec Abbatias plerumque conferebat Pontifex, innumerabilia saltem non conferebat minusc ula Beneficia, ex quibus tamen Annatas eliciebat. Ergo ne cadere quidem poterat in cogitationem, quod aliqua interveniret simonia.

XV. Addemus & hoc tertium non minoris forsan ponderis. Alio nimirum & alio tempore triplicis generis Annatas a Pontificibus exigi solitas fuisse. Primæ & omnium vetustissimæ eæ fuere, quæ a Prælatis capiebantur, quos contingeret Romæ ordinari; sive Episcopi ii essent Romanæ Metropoleos suffraganei; sive Metropolitani Italiæ, qui Romæ inaugurarentur, sive Prælati it majores, quorum electio in varias incurrebat lites, quique cum Romæ judicio superiores & causa fuissent, ibidem confirmabantur, vel etiam ordinabantur. De his agebat Durandus: *A Prælatis, qui promoventur ibidem.* Hæ nimirum Annatæ inter voluntarias oblationes a nonnullis conjectæ sunt, nec nos abnuimus, sed vehementer negamus, eas fuisse, quæ in omnes postea Ecclesias manarint.

Secundæ Annatæ fuere, quas Joannes XXII. exigere cœpit ex omnibus minorum gentium Beneficiis, exceptis Episcopatibus & Abbatiis. Etsi tum quidem ad tres tantummodo annos facta sit ea reservatio, toties tamen eo ipso sæculo innovata creditur, ut eodem senescente consenuisse & ipsa, atque in jus commune traducta fuisse videatur. Ratio ejus rei est, quod Bonifacius IX. non reservaret sibi nisi Annatas Prælaturarum, jam tum tamen omnium orbis Beneficiorum Annatæ Sedi Apostolicæ fuerint reservatæ. Jam reservatæ enim ceteræ fuerant, solæque supererant Episcopatum & Abbatiarum reservandæ.

Tertii generis Annatæ fuere, quas Bonifacius IX. Sedi Apostolicæ reservavit anno 1392. in vacantes Episcopatus & Abbatias. Cum nec Joannes XXII. nec Bonifacius IX. eorum Beneficiorum collationes sibi reservarint, vel nominationes; sed Annatas tantum, perspicuum est, ne potuisse quidem illis speciem qualemcunque simoniæ adhærescere. Certissimum denique est, sive tertii, sive secundi generis Annatas, nihil commune aut conjunctum habuisse cum collationibus Beneficiorum, aut cum provisionibus Prælaturarum, quippe quæ tunc non Pontificum voluntate conferrentur, sed Patronorum præsentationibus,

vel

vel collationibus, vel electionibus. Vel ab ipsa ergo simoniæ umbra procul erant hæc omnia.

XVI. Si objiciatur vero nobis Decretalis, *Injunctæ*, *De electione*, in Extravagantibus communibus, ubi jubet Bonifacius VIII. Prælati ut omnes Romanas Bullas accipiant ante administrationem: vel inde novo præsidio munientur, quæ superius dicta sunt. Constitutionem suam enim restringit Papa ad eos, qui provisionem, confirmationem & consecrationem Romæ accipiunt. *Præsenti Constitutione sancimus, ut Episcopi & alii Prælati superiores, nec non Abbates, Priores & ceteri Monasteriorum regimina exercentes, qui apud dictam Sedem promoventur, aut confirmationis, consecrationis, vel benedictionis manus recipiunt, ad commissas eis Ecclesias & Monasteria, absque dictæ Sedis litteris, hujusmodi eorum promotionem, confirmationem, consecrationem, seu benedictionem continentibus accedere, vel bonorum Ecclesiasticorum administrationem accipere non præsumant, nullique eos absque dictarum litterarum ostensione recipiant, aut eis pareant, vel intendant.*

Missa facio reliqua hujus Decretalis verba, ubi legibus canonicis & civilibus, & tot litteris canonicis, quæ usitatissimæ erant prioribus Ecclesiæ sæculis, ad Clericos peregrinos non aliter admittendos: denique multiplici discrimine, in quod Ecclesia indueret se, nisi hæc disciplina retineretur: ubi, inquam, his documentis omnibus approbatur quam sit necesse, ut Episcopi, qui procul ab Ecclesiis suis ordinantur, in eas ne admittantur, nisi exhibitis cartis authenticis suæ ordinationis. Perspicuum est ergo ea necessitate Bullarum Pontificiarum accipiendarum hic non constringi, nisi longinquarum Prælatos Ecclesiarum, quibus Romæ confirmatio, consecratio vel benedictio impenditur. Itaque nihil pertinet ea Decretalis ad Annatas, quæ ex omnibus postea Beneficiis expressæ sunt, aut certe ex Prælaturis Christiani orbis.

CAPUT LIX. P.4.l.4.c.36.

De Annatis post Concilium Constantiense.

I. In Concilio Pisano Alexander V. repudiavit abjecitque reservationem Annatarum. Mera enim fuerat reservatio, a provisionibus Beneficiorum penitus segregata.

II. In Concilio Constantiensi ventilata est quæstio de Annatis, nil statutum est, nil de eis abolendis decretum.

III. Quæ tum sententia fuerit Gallorum? Ut cœperint exigi fructus primi anni ante exitum ejus anni, & ante expeditionem Bullarum?

IV. In Concilio Basileensi statutum est, ut Annatæ tamdiu colligerentur, dum alii proventus Curiæ summi Pontificis a Concilio adsignarentur. Nulli usquam alii assignati sunt.

V. Respondetur objectioni ex eodem Concilio Basileensi petitæ.

VI. Annatæ in Concilio Basileensi confirmatæ fuere, ad sumptus necessarios Felici suppeditandos.

VII. In Conventu Bituricensi & Pragmatica Sanctione confirmatæ sunt quodammodo Annatæ.

VIII. Causam aperit Æneas Sylvius, cur Romæ in antecessum exigerentur Annatæ.

IX. Idem ipse Prælatos Germaniæ monet, luxu eis, non Annatis paupertatem accelerari.

X. Variæ Pontificum Constitutiones de Annatis.

XI. Annatæ in Gallis per Concordata restitutæ.

XII. Paulo post in Germania nonnihil & in Gallia concussæ fuere.

XIII. Quid Annatæ, quid Servitia communia, quid Minuta servitia, quid Quindecima.

IV. Variæ ex Fagnano observationes in Annatas.

I. IN Concilio Pisano anno 1409. nonnihil convulsæ videntur fuisse Annatæ. Ibi enim præsetulit & professus est Alexander V. certum sibi jam esse absti-

nere

nere a reservatione Annatarum, seu fructuum vacantium Beneficiorum (1): *Quod non intendit reservare fructus medii temporis Beneficiorum vacantium*. Inde nimirum cœperant Annatæ posteriores colligendis cum spolio fructibus vacationis, ut Capite superiori patuit ex Edicto Caroli VI. Regis anno 1406. (2) Illud enim ibi Rex observat, ipsos eosdem spolii Collectores legere etiam fructus vacationis & primi anni. Sed dum Alexander V. eam revocat reservationem fructuum vacantium Beneficiorum, id certe manifestum facit meram eam fuisse fructuum reservationem, non exactionem quamvis in conferendis Beneficiis, vel Bullis annuendis. Unde & eodem Edicto palam fit, non tum Annatas solvi, cum conferuntur Beneficia, vel Bullæ expediuntur: sed a Collectoribus ipsis Provincias peragrantibus, & spolia, & Annatas exigi.

II. Non recessit a Pisano Concilium Constantiense, nec Annatas tamen explosit, quamvis ibi Martinus V. rejecerit fructus vacantium Beneficiorum. En ipsa Pontificiæ Declarationis verba super ea re (3). *Fructus & proventus Ecclesiarum, Monasteriorum, Beneficiorum, vacationis tempore obvenientes, iuris, & consuetudinis, vel privilegii dispositioni relinquimus, illosque nobis, vel Apostolicæ Cameræ prohibemus applicari*. Segregat hic Pontifex fructus temporis quo vacat Beneficium, a fructibus primi anni, quo Beneficium jam collatum est. Priores illos repudiat, hos posteriores non relaxat. In causa poterat esse, quod jure Regaliæ Gallicarum Reges & alii forsan Principes vindicabant sibi fructus vacantium Beneficiorum, maxime autem Episcopatuum. Renunciat ergo Pontifex ei juri, quo cum Regibus & summis Principibus collidebatur. At hi nihil sibi arrogabant in proventus primi anni cujuslibet Beneficiarii novi. Si quis malit, uti Martini V. ita & Alexandri V. declarationem non spectasse nisi ad proventus vacantium Beneficiorum, nec ad Annatas exporrigi, haud ægre equidem assentiar, dum satis firmis astruatur id argumentis.

At magna prorsus animorum æstuatione vexata est quæstio de Annatis in Concilio Constantiensi, ubi Cardinales Pisanus, Cameracensis & Florentinus delegari fuere a Concilio, cum Deputatis quinque Nationum, ut in commune consultarent de repurganda Ecclesiæ Disciplina in capite & in membris. Proposita Annatarum quæstione, moleste ferentes Galli non satis strenue certari ad eas abolendas, quin & vehementer conniti Cardinales ad earum defensionem, privatim ipsi coiere, & ad eas expungendas conjuravere. Joannes de Scribanis Procurator Fiscalis Cameræ Apostolicæ appellavit ab hac deliberatione ad Papam futurum. Ei provocationi adhæsere Cardinales. Ita factum est, ut nihil de Annatis in Concilio Constantiensi definiretur. Sessione quadragesima in medium prolata sunt Capita multa Reformationis, & illud potissimum de Annatis (4). *De Annatis, Communibus servitiis, & minutis*. Hæc proponebantur, ut de iis consilium inirent cum futuro Pontifice Concilii Patres. Sessione quadragesima tertia electo jam ante in summum Pontificem Martino V. plurima quidem egregie constituta sunt de ceteris Disciplinæ expurgandæ capitibus, de Annatis altum fuit silentium, quo usus prior confirmari videbatur. At anno 1417. & 1418. Carolus VI. Rex Senatus Parisiensis querelis interpellatus Edictum anni 1406. innovavit, funditusque sustulit Collectores & exactione Annatarum.

III. Nec facile tamen mihi persuaserim Gallos tum omnes in id assensos fuisse, ut Annatæ omnino exploderentur. Principem quemdam locum inter Theologos obtinebant Joannes Gersonius & Petrus Alliacensis. At Capite superiori id patefactum est, eos in contraria versatos esse sententia: de sola ratione eas exigendi expostulasse nonnihil; non ante oblitterandas existimasse, quam redditus alii a Concilio designarentur ad Pontificis & sacri Collegii sustentationem. Et quod ad modum illum attinet invidiosum exigendarum Annatarum, qui duobus his Theologis minus placebat, is quoque calamitosissimi schismatis partus erat, si qua fides antiquo Scriptori (5), cujus compendiariam narrationem intexuit Spondenus Annalibus suis. Scriptor enim iste Constantiensis Concilii suppar testatum facit, ante schisma usitatissimum fuisse, ut non ante solverentur Annatæ, quam

(1) Sess. 22. (2) Preuves des Lib. Gallic. c. 22. num. 9. (3) Sess. 43.
(4) Preuves des Lib. Gallic. c. 22. n. 13. 14. 15. 16. (5) Spond. ann. 1399. n. 2.

quam quis Beneficii possessionem inisset, nec solverentur nisi paulatim, & crebra interposita mora, maxime si Beneficiarii pauperiores essent, ita ut Gregorii XI. tempore infinita quædam pecunia ex nondum solutis Annatis deberetur Cameræ Apostolicæ. At schismate grassante maximam ante pecuniæ partem fuisse solvendam, quam Bullæ annuerentur, & de reliqua solvenda summa cavendum, intentatis etiam censuris. Eo denique ventum esse, ut numerata pecunia totum simul exigeretur. Idem porro Annalium Ecclesiasticorum Scriptor affirmat anno 1419. a Joanne XXIII. flagitatos fructus vacantium Beneficiorum & Annatarum, at validissime renisam esse Universitatem Parisiensem, videlicet præ se ferentem ea lege Mosaica decimarum a Levitis summo Pontifici solvendarum non obligari jam nos novi Testamenti alumnos (1). At nihilominus editam a Pontifice anno proximo Constitutionem ad Annatas ex omnibus Beneficiis Regularibus & sæcularibus eliciendas; quibus Clerus ipse quidem obnitebatur, at consentientibus, aut dissimulantibus Regibus, earum tandem usus corroborabatur. Unde & Burgundiæ Dux retractari fecit Edictum anni 1418. quo Annatæ auferebantur (2), & ubi avolante hinc in beatas sedes Carolo VI. Rege, Angli rerum potiti sunt in Gallia, Betfordius Dux Regni Rector Annatas restituit, a Curia Romana ingentem gratiam initurus.

IV. In Concilio Basileensi anno 1433. constitutum fuit, nequid posthac Romæ acciperetur pro confirmandis electionibus, quæ eo referrentur, sed Concilium ipsum in se reciperet curam providendi sustentationi & oneribus Ecclesiæ Romanæ, & Cardinalium: si ante vero solveretur Concilium, quam ei rei provisum esset, quæ hactenus Beneficia exactionibus obnoxia fuerant, ea dimidium ejus summæ solverent in posterum intra annum quo inita esset possessio, donec ab Concilio aliquo assignati & definiti fuissent proventus certi ad sacri Collegii sumptus necessarios, ejusque ministrorum (3): *Summum Pontificem Synodus exhortatur, ut cum speculum & norma omnis sanctitatis esse debeat & munditiæ, pro confirmatione earum electionum, quas ad eum deferri contigerit, nihil penitus exigat aut recipiat, &c. Pro oneribus autem, quæ ipsum pro regimine universalis Ecclesiæ subire oportet, proque sustentatione sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium & aliorum necessariorum officialium, hoc sacrum Concilium ante sui dissolutionem omnino debite & congruenter provideat. Quod si contingat aliquam circa hæc provisionem non facere, tunc illæ Ecclesiæ & Beneficia, quæ usque nunc ex novi Prælati assumptione certam taxam solverint, deinceps medietatem hujusmodi per annum post adeptam pacificam possessionem solvere in partibus teneantur; duratura hujusmodi provisione, donec prædicti Papæ & Cardinalium sustentationi fuerit aliter provisum.* Quod eodem redit, acsi Annatæ a Concilio confirmatæ fuissent. Cum enim fundos alios proventusque non assignaverit in locum Annatarum subrogandos ad onera Ecclesiæ Romanæ, conceptis Decreti hujus verbis Annatæ persolvi usque præcipiuntur, cum aliqua summæ totius moderatione. Hoc vero Basileensi Decreto magis magisque illa nobis commendatur sententia, in Constantiensi Concilio nihil tentatum esse adversus Annatas.

V. Si videatur autem Sessione XXI. Concilii Basileensis Annatæ aboleri: *Tam in Curia Romana, quam alibi pro confirmatione electionum, provisione, collatione, de Ecclesiis Cathedralibus, Monasteriis, Dignitatibus, Beneficiis quibuscumque, Ordinibus sacris, benedictione & pallio, de cetero nihil penitus ante, vel post exigatur, ratione litterarum, bullæ, sigilli, annatarum communium & minutorum servitiorum, primorum fructuum ac deportuum, aut sub quocumque alio titulo, &c. Huic sacro Canoni si quis contraire præsumpserit, pœnam incurrat adversus simoniacos inflictam, &c.* Respondetur hoc decreto id supponi, vi Decreti Sessionis XII. assignatum jam fuisse, aut assignandum mox fore fundum alium & uberrimum proventum ad onera Curiæ Romanæ & Cardinalium expensas, ministrorumque. Alias enim pugna fœdissima & manifesta ea foret contradictio Decretorum Concilii. Ne Gallicana quidem Ecclesia, etsi tantopere aliena tunc ab Annatarum solutione, ei Decreto Sessionis XXI. assensa est, cum in ea tam frequens sit adhuc Annatarum & Deportuum usus, in Capitulis compluribus & peculiaribus Beneficiis. Nec sane hoc qualicumque Basileensi

(1) Idem ann. 1420. n. 5. (2) Hist. Univ. Paris. t. 5. p. 328. 335. 366. (3) Sess. 12.

ſileenſi decreto edicitur, vel Annatis vel Deportibus ſimoniæ maculam inhæreſcere, ſed ſimoniacorum Canonicas pœnas eis indicendas eſſe.

VI. Sed quid invictius & ineluctabilius vel optari poteſt, quam Decretum Seſſionis XLII. ejus Concilii, ubi creato Papa, vel Antipapa Felice V. ad ejus & Cardinalium ejus expenſas aſſignavit illi Concilium anno 1440. quintam partem proventuum ex omnibus Epiſcopatibus, Abbatiis, Dignitatibus, & quibuſcumque demum Beneficiis per annos quinque, & decimam parte per quinque proxime ſequentes annos? Auctoritate propria hanc reſervationem fecit Concilium, conſenſitque, ut hoc decreto nihil derogaretur Capitulis, vel Beneficiariis, quibus conſuetudo, vel privilegium, vel ſtatutum ſuffragaretur, ad Annatas aliis ex Beneficiis exigendas: integrum enim eis fore, ut eo jure ſuo uterentur, altero poſt Annatam Pontificiam anno: *Vult & decernit Synodus, quod ſi qua Capitula, Collegia, ac Conventus, & Eccleſiaſticæ ſecularesve perſonæ, cujuſcumque dignitatis, ordinis, ſtatus ac conditionis exiſtant, fructus, redditus ac proventus primi anni hujuſmodi, aut aliquam illorum partem, ex ſtatutis, conſuetudinibus, ſeu privilegiis, aut alias quovis modo levare ac percipere conſueverunt, per hoc Felici Papæ nullatenus præjudicetur. Per hoc tamen ſancta Synodus Capitulis, Collegiis, Conventibus ac perſonis prædictis quominus annis dictum primum vacationis annum ſequentibus, illos & illam pro ea parte, quæ ob impoſitionem denarii eis defecerit, petere & exigere valeant, non vult nec intendit præjudicium generari.*

Certum eſt ergo 1. ſubſcripſiſſe Baſileenſe Concilium Annatis & Deportibus, quos Conſuetudo, Privilegium, Statutum addixiſſet Capitulis, Congregationibus, privatis Beneficiariis, laicisque. 2. Sancitum ab eo eſſe, ut deinceps pergerent Annatæ & Deportus ſolvi. 3. Nec potuiſſe ab eo eandem licentiam Eccleſiæ Romanæ, Pontifici, & Cardinalibus adjudicari. 4. Vere ab eo diffinitam fuiſſe Annatam, quam Epiſcopi & Abbates, & alii Beneficiarii ſolverent Felici V. 5. Quinta illa ex fructuum parte in quinquennium ſolvendi, & decima in aliud quinquennium, Annatam unam & dimidiam conſlari. 6. Denique hoc decretum promulgavit Concilium Seſſione XXI. ut impleret quod proluſum fuerat Seſſione XII. *Volens Synodus, quod in decreto ſuæ Seſſionis* XII. *ordinatum eſt, laudabiliter adimplere, &c.* Si non conceſſæ ſunt autem Annatæ, niſi ad proximum decennium, ideo pertinet, quo ſperaret Concilium, edixiſſetque decimo quoque anno celebratum iri Concilium Generale, a quo prorogaretur Annatarum conceſſio, vel via quæpiam & ratio alia excogitaretur eoſdem ſumptus ſuppeditandi.

Indubium eſt ergo, nec Conſtantienſi, nec Baſileenſi Concilio exploſas fuiſſe Annatas. In Appendicibus nuperrime publicatis Concilii Conſtantienſis Decretum occurrit, quo jubetur, ut ad neceſſarias expenſas Papæ & Cardinalium, Epiſcopi & Abbates exolvant Cameræ Apoſtolicæ *minuta ſervitia*, reliqua Beneficia integram ſolvant Annatam una & altera ſolutione, ſemeſtri interlapſo tempore (1). Sive proluſio ea ſit Decreti, ſive Decretum, eo certe confirmantur Annatæ. Cum anno 1436. ſpargerentur per orbem libelli complures pro Eugenio IV. adverſus Baſileenſe Concilium: iis ita confirmabatur Conciliis Viennenſi & Conſtanſienſi approbatas fuiſſe Annatas, quarum uſus Oriente toto frequentiſſimus eſſet Patriarchis Græcis Annatas undique corradentibus (2): *Utpote quæ nunquam fuerint per aliquod Concilium revocatæ, immo potius in generali Viennenſi & Conſtantienſi Concilio ſuſceptæ: ſervatque etiam uſque in hodiernum diem ritum hunc in ſua Obedientia Orientalis Eccleſia, in illis in quibus adhuc dominatur.* Additur porro nihil concludi potuiſſe adverſus Annatas, per abſentiam Pontificis & Cardinalibus, nec fieri tum temporis id debuiſſe, cum hoſtes Eccleſiæ Eugenium IV. triſtiſſimas quaſdam in anguſtias adduxerant. Idem reſponſum fuerat nomine Pontificis delegatis Concilii, renunciatumque, reſecandis Annatis alios ſtatim proventus deſignandos ſaltem fuiſſe; fore enim ut his acquieſceret Pontifex, modo certi & perpetui aſſignarentur (3).

VII. Congregatio Generalis Eccleſiæ Gallicanæ anno 1338. Decreto acquievit Seſ-

 ſionis

(1) Append. Concil. Conſtant. 12. Conc. Gener. p. 1451.
(2) Rainal. ann. 1436. num. 4. Concil. Gener. t. 13. p. 1530.
(3) Collatio. Jo: de Bachenſtein. In Append. Conc. Baſil.

ſionis xxI. Concilii Baſileenſis de Annatis: & ut voluntati tamen ejuſdem Concilii obſequeretur, ſpectatis anguſtiis Papæ & ſacri Collegii, voluit ut Eugenius IV. dum ſuperſtes eſſet, ad ſuas, & Cardinalium, ac miniſtrorum neceſſitates, quintam partem acciperet taxæ Cathedralium, Abbatiarum & aliorum Beneficiorum, quibus taxa ſaltem decem librarum & amplius indicta fuiſſet: taxa ea admiſſa, cui Regnum, Regnique Eccleſiæ acquieverant eo tempore, quo cœptum eſt Concilium Conſtantienſe; non ea, quæ Concilio Conſtantienſi accurante edita eſt: dum ejuſmodi eſſet taxa, qua Beneficiario dimidii ſaltem proventus dimitterentur. Cetera vero Beneficia, quæ tum taxata non fuiſſent, ea decimas duas Pontifici ſolverent (1). His denique ſubjiciebatur donum hoc eſſe gratuitum, quo nihil de Gallicanis decerperetur libertatibus, & quod ultra Pontificis vitam non pateret.

Ex hoc Pragmaticæ Sanctionis Decreto dilucidum eſt, 1. non hanc fuiſſe Annatarum abolitionem, ſed revocationem ad quintam partem. 2. Prorogatio quidem ejus ſubſidii non extendebatur, niſi ad vitam Pontificis; ſed cum non taceretur ita conſuli neceſſitatibus, non Papæ ſolum, ſed Cardinalium & Officialium omnium Curiæ Romanæ, hinc non dubia allucebat ſpes tam diuturni ſubſidii, quam diutina eſſet neceſſitas. 3. Conformabant ſe tum Galli Præſules ad voluntatem Concilii Baſileenſis, cui placuerat aliud extra Annatas aſſignari levamentum onerum & expenſarum Curiæ Romanæ, quod ſtabile eſſet & perpetuum: 4. Taxa qua de hic agitur, illa eſt Annatarum, non decimarum, ut liquet ex his verbis: *Quintam partem illius taxæ, quæ olim per Reges & Eccleſias ſuorum Regni & Delphinatus tolerabatur*. Taxæ decimarum non tolerabantur a Regibus, ſed cupidiſſime expetebantur. 5. Denique cum hoc Decreto Pragmaticæ duæ ſejungantur taxæ Annatarum, illa quæ ante Conſtantienſe Concilium in uſu erat, & illa quæ per Concilium facta eſt, anterioris reductione: hinc neceſſario confitendum eſt, in Concilio Conſtantienſi non finem, ſed modum quemdam eſſe poſitum Annatis: *Dicta quinta pars taxæ non referatur ad illam taxam, ad quam fuit facta ultima reductio per Conſtantienſe Concilium, ſed ad illam ex quo facta fuit reductio ab eodem Conſtantienſi Concilio.*

VIII. Antequam recedamus a Concilio Baſileenſi, depromenda hic nobis eſt reſponſio Æneæ Sylvii ad querimonias Germanorum, a viro juris conſultiſſimo, ſibique conjunctiſſimo ad ſe perlatas Martino Meyro. In his autem querelis erat quod ad Annatas ſpectaret, & ad invidioſam earum exigendarum rationem, non mora, non procraſtinatione ulla conceſſa. Hinc maxime invidia conſlabatur Curiæ Romanæ. Reſpondet aptem Æneas, a Beneficiariis ipſis Pontificem in has anguſtias eſſe conjectum; quondam enim Bullas annui ſolitas, ſtatim atque ſpopondiſſent ſe ſoluturos: at illi Bullis potiti, non tantum fidem ſuam non liberabant, ſed & fulmina ipſa excommunicationum aſpernabantur. Eo neceſſitatis telo compulſam Curiam Bullas niſi repræſentata pecunia pernegaſſe: *Illud non ſinemus intactum, quod ad exigendos Beneficiorum quæ Romæ conferuntur medios fructus, ſive ut ajunt Annatas, nullam permitti creditoribus moram accuſas. Quod tamen conventa ipſa depoſcunt. Verum eſt enim quod ait. Verum hoc ab eorum ingratitudine ortum invenies, qui cum Eccleſias conſecuti eſſent, dilationemque ſolutionis faciendæ obtinuiſſent, poſtquam litteras Apoſtolicas habuere, & domum reverſi poſſeſſionem conſecuti ſunt, neque in præſtituta die, neque multis poſt annis Apoſtolicæ Cameræ ſatisfacere curaverunt, Excommunicationis pœnam, cunctaſque cenſuras levi animo penſitantes. Quorum non fuit parvus numerus. Compulſa igitur Apoſtolica Sedes, nam inde Cardinalium victus eſt, adverſum injuſtam rebellionem juſtum invenit remedium; & ingratitudini obviam pergens, ſolvere ante tempus eos inſtituit, qui poſt tempus aliorum exemplo ſatisfacturi non videbantur.*

IX. Exactioni Annatarum imputabat Martinus hic Juriſconſultus ſummam quamdam Germaniæ egeſtatem in quibuſdam Eccleſiis ſuis. Contra regerebat Æneas: Ab omnibus prorſus Eccleſiis Germaniæ ſolvi Annatas, nec omnes tamen inopia conflictari; certiſſimam ergo cauſam hujus Germanicarum Eccleſiarum egeſtatis refundi potius debere in creberrimas bellorum ruinas, immenſa quædam Beneficiorum dona in cognatos, regificas Præſulum dapes, pror-

(1) Pragm. Sanc. Tit. De Annatis.

prorsus equorumque & satellitii magnificentiam sæcularem: *Amicis & necessitudine junctis, quam multa Prælati elargiuntur, quod nisi faciant, illi suopte ingenio Ecclesiastica bona compilant. Omnes principum more equos canesque alunt, & histriones parasitosque nutriunt, neque sine magno comitatu esse volunt. Nec tu aliter quam in Aulis Regolibus apud Prælatos tuos instrui convivia videbis*. Ex quibus aptissime ab Ænea concluditur, non Curiæ Romanæ exactionibus, sed suis ipsorum ambitiosissimis expensis Germaniæ Præsules exhauriri: *Luxuria & ambitio Germanicas Ecclesias, non Romana Curia exhaurit.*

X. Edita sunt anno 1448. (1) Nationis Germanicæ cum Nicolao V. Papa concordata, quibus conventum est, Episcopatuum & Cœnobiorum virilium Annatas persolutum iri ex Apostolicæ Cameræ taxatione; quoad alia vero Beneficia, quæ ab Apostolica Sede conferentur; nihil Annatarum ab iis acceptum iri, quorum redditus viginti quatuor auri florenos non superaret. Tristissimæ rei narrationem intexuit Gobelinus opusculo suo, de Archiepiscopo electo Moguntino Diethero, quem excommunicatione innodavit Auditor Cameræ Apostolicæ, quod præter desponsam fidem ratas & usitatissimas Annatas non solvisset. Provocavit ille ad Concilium, & tantum non Germaniam totam concitavit anno 1461. (2) adversus Curiam Romanam. Sed Concordatis denique standum fuit, & sero tandem Præsulem pœnituit inconsideratissimæ suæ pertinaciæ, Metropolitana enim sede sua exturbatus est. Hinc probabiliter data ansa Pio II. edendæ Constitutionis ejus, cujus meminit Innocentius VIII. in Constitutione sua anni 1484. Narrat etiam Innocentius Pium II. sub iniquo ferentem animo tam inverecunde & impune fraudari Cameram Apostolicam Annatis persolvendis, quin & ludibrio excommunicationes ipsas, quas ob non factam suo tempore solutionem incurrebant, statuisse, ut qui deinceps Cameræ Apostolicæ recepissent, se certo die persoluturos, sicubi fidem fallerent, non excommunicatione tantum innodarentur, sed suis etiam spoliarentur Beneficiis: *Accepto quod numerus debitorum dictæ Cameræ nimis nullus erat, & quod obligati pro Annatis Beneficiorum, quæ Apostolica auctoritate affecuti fuerant, excommunicationis sententiam (quam non solvendo in præfixo eis termino, ipso facto incurrebant) minime curare videbantur, &c.*

Anno 1469. a Paulo II. statutum est (3), Prioratus & alia Beneficia Annatis obnoxia, ubi vacabant, si postea unirentur nexu perpetuo cuidam Prælaturæ, eas persolutura quinto decimo quoque anno. Hanc Constitutionem innovavit Paulus IV. anno 1558. ea Bulla (4), in qua meminit Constitutionum omnium a suis Majoribus editarum super Annatis. Pius V. anno . . . . . & Sixtus V. anno 1586. eandem Constitutionem innovavere quoad Beneficia & Annatas.

XI. Sed nostra nobis repetenda nunc Gallia est, in qua apparet conticuisse prorsus Annatas, post Pragmaticam Sanctionem, & post Eugenii IV. mortem, cui Pragmatica Sanctio eas ex parte annuebat, quamdiu adviveret. Rursum Pius II. spolia cœpit exigere in Gallia, & mediam partem redditnum Beneficiorum incompatibilium & commendatorum. Anno 1463. & 1464. erupere Edicta Ludovici XI. Regis, quæ prohiberent colligi *spolia & dimidium proventuum Beneficiorum, quæ incompatibilia vel commendata essent*. Eo Edicto Annatæ lacessitæ & convulsæ fuissent, ut apparet, si quis tunc earum usus fuisset in Galliis. Anno 1483. cum Generalia Regni Comitia apud Cæsarodunum Turonum celebrarentur (5), Regi oblati sunt libelli supplices, adversus exactiones Curiæ Romanæ, postquam desitum esset a servanda Pragmatica Sanctione, & ratione ibi inita *Adversus Annatas, minuta servitia*, & exactiones alias pecuniarias. Itaque simile veri est Annatas eodem semper æstu jactatas fuisse cum Pragmatica Sanctione, easque vel cessasse, vel restitutas fuisse, perinde ut Pragmatica nunc stans, nunc eversa alternabat, in fœdissima illa tunc temporum rerumque omnium perturbatione.

Restitutæ denique prorsus Annatæ fuere in Gallia Concordatis Bononiensibus anno 1515. inter Leonem X. Papam, & Franciscum I. initis, confirmatisque Sessione XI. Concilii Lateranensis sub eodem Pontifice. Quod autem non tam restituantur Annatæ in Concordatis, quam stetisse semper

(1) Spond. n. 2. (2) Spond. n. 4. (3) Bellar. t. 1. Const. 6. (4) Const. 17. 18. 33.
(5) Preuves des Liber. Gallic. c. 22. 23. 24. 26.

per ponantur, declarato irritas fore provisiones, nisi verus valor exprimatur: id ex eo factum est, quod Annatæ nunquam prorsus intermissæ fuissent (1). Assensus est Rex Pontifici, ut Annatæ solverentur æstimatione præsentium redditnum, multo pinguiorum, quam olim. Sed ubi manum operi admovere cœperunt, ut novæ taxæ defigerentur ad modum proventuum hodiernorum, tantæ difficultatum moles undique excitatæ sunt, ut nullos prorsus exitus ea res habuerit.

XII. Quo autem tempore convalescebant in Gallis Annatæ, eo ipso in Germania vacillabant. Anno 1522. Adrianum VI. commonebat Carolus V. Imperator Annatas olim Sedi Apostolicæ concessas fuisse ad amoliendos Turcas, & ad sumptum belli Infidelibus inferendi: eaque ipsa de causa nunc æquum esse eas in Germania retineri, cum in ejus maxime finibus Turcica bella conflagrarent. Legatum Pontificium Ordines Principesque Imperii eadem de causa interpellarunt (2): *Cum ordines sacri Imperii nihil dubitent beatitudinem Pontificis pro comperto habere, Principes Germaniæ in solutionem Annatarum ad aliquot annos Sedi Apostolicæ solvendarum ea lege consensisse, ut illa in oppugnationem perfidissimi Turcæ, & defensionem fidei Catholicæ converterentur. Ex quo autem numerus annorum, intra quos Annatæ illæ solvi debeant, nunc longo intervallo sit, neque Annatæ illæ in hunc usum, in quem decretæ sunt, sint conversæ, &c.* Quibus sane verbis & Germani Proceres & Carolus Imperator militari magis fiducia, quam accurata rerum peritia perorabant; & armis quam Cartis instructiores, ne meminerant equidem Concordatorum non ita pridiem, anno scilicet 1447. (3) initorum inter Fridericum III. Imperatorem hinc gentemque Germanicam, inde Nicolaum V. Pontificem. In iis enim prolixe de Annatis differitur, at de bello Turcico verbum fit nullum; & adeo non arctantur ad aliquid Annatæ, ut eæ contra colligendæ pronuncientur, donec ea Constitutio in Concilio Generali consensione gentis Germanicæ commutetur: *Duretque hæc observantia deinceps, nisi eam similiter in futuro Concilio de ipsius nationis consensu contingat immutari.*

Suum tunc virus quaquaversum spargebat novella hæresis, hominumque facile mentes a Pontificis studio alienabat, & in has agebat intemperias. Nec aliter sentiendum de Articulo secundo Edicti Aurelianensis in Gallia, ubi comprimuntur, vel suspenduntur Annatæ, donec de iis Regi cum summo Pontifice convenerit. Hic Articulus revocatus est Edicto Carnotensi anno 1562. Irriti vero jacuerunt Germanorum conatus de Annatis, quas illi non satis sejungebant a Decimis. Vere enim Decimæ ad tempus modo exigebantur, & ad Infideles debellandos. In Polonia Sigismundus Rex cum consilio Optimatum anno 1543. decrevit per Oratores a Pontifice flagitare, ut in ipso Poloniæ regno ad ejus defensionem Annatæ expenderentur; alias non passuros se, ut amplius colligantur (4). *Mittemus ad sanctum Patrem Papam petitum Annatas, ut ne eas de regno efferri permittamus, sed ut remaneant pro defensione Reipublicæ in Regno. Quod si easdem impetrare non possumus, jam ex tunc renunciare debemus eas nos nec daturos, nec efferri permissuros.* Inutiles & hos fuisse Poloniæ conatus facile ex Germania augurамur.

XIII. Ut superioribus plusculum luminis aspergamus, ex Fagnano mutuabimur interpretationem quarundam vocum supra non semel a nobis adhibitarum. Quo nempe distent Annatæ, servitia communia, minuta servitia, & Quinta-decima. Annata penditur pro omnibus prorsus Beneficiis, exceptis Episcopatibus & Abbatiis Consistorialibus. Constat autem media parte redditnum Beneficii annuorum. Ea porro ad usum Papæ reservatur, & Bonifaciana dicitur, quod Bonifacius IX. eam ita temperarit, ut nunc est. Ante enim Pontifices sibi servabant redditus unius anni cujusque Beneficii, intra triennium solvendos, tertia scilicet solvenda parte unoquoque anno. Bonifacius IX. dimidium ejus relaxavit, ea lege, ut Bullas jam descriptas & expeditas non acciperet Beneficiarius, nisi persoluta ea pecunia, quæ Pontificis ipsius & Cameræ Apostolicæ necessitatibus levandis dicata est. De hac Annata Joannes XII. Bullam suam promulgavit, *Cum nonnullæ*. Servitia communia solvuntur pro Episcopatibus & Cœnobiis Con-

(1) Spond. an. 1515. n. 10. 11.
(2) Goldast. Constitut. Imp. tom. 1. p. 447. 453. 463.
(3) Raynal. an. 1522. num. 56.
(4) Statut. Polo. c. 15.

Consistorialibus. Eorum media pars Pontifici addicitur, media Cardinalibus. Ideo servitia vocantur communia. Minuta servitia sunt quinque minores taxæ, Episcoporum & Abbatiarum taxis accommodatæ, & inter minusculos Curiæ Romanæ ministros partiendæ; ideoque minuta servitia appellantur (1). Quinta decima postremo illa est Annata, quæ decimoquinto quoque anno solvitur pro Beneficiis unitis.

XIV. Ab eodem autem Fagnano observatur (2), ab Anglis exoluta semper fuisse servitia communia & militaria, nulla habita ratione Concilii Basileensis. Sed Annatam Bonifacianam nunquam ab eis persolutam fuisse, nec vero ea in re molestos eis fuisse Pontificios ministros, quod ab eis denarius B. Petri solveretur, vereque persolutus is fit usque ad Henricum VIII. Rursum idem observat in Gallia nihil Annatarum solvi pro Beneficiis quibuscumque, infra Episcopatus & Abbatias, quod Concordatis & Leonis postea X. Declarationibus concessum fit, ut minora hæc Beneficia exprimantur annui redditus vigintiquatuor ducatorum, quæ summa redditnum Annatis non subest. Quoad Beneficia vero Consistorialia, communia & minuta servitia solvunt Galli, contradita tantum media parte redditunm primi anni, juxta Constitutionem Gregorii XII. In quinquennium edita est ea Constitutio: sed exinde semper eam placuit observari. Ea tamen Constitutio locum non habet nisi in patria reducta, sive in ea Galliæ parte, quæ Galliarum Regi parebat, quando ea fuit promulgata. Observat & illud Fagnanus, in quod non facile forsan omnes consenserint Galli, taxas servitiorum communium & minutorum Cameræ Apostolicæ non æquare nisi tertiam partem veri redditus Episcopatuum & Abbatiarum. Ita Galli *patriæ reductæ*, cum non solvant nisi ejus dimidium, ex Constitutione Gregorii XII. non solvunt nisi sextam partem redditunm annuorum. Observatur ab eodem rursus fuisse olim Collectores per provincias a Pontificibus institutos ad has taxas colligendas. At cum ea exigendi ratio & provinciis & Beneficiariis oneri esset, ultro citroque demum placuisset, ut Beneficiarii ipsi fructus omnes colligerent, his taxis numerata pecunia satisfacerent. Observat denuo eam retineri formam in his omnibus, quæ nihil habeat vitii; gratis enim fieri provisionem, sive collationem Beneficiarii, & signaturam libelli supplicis; nec Annatam solvi nisi ad expeditionem Bullarum. Si qui ante expeditionem Bullarum alteri Beneficium resignent, ii nihil solvunt, etsi vere Beneficium eis collatum fuisset. Sola supplicis libelli signatura confertur Beneficium, at illa gratis fit. Bullæ non desiderantur, nisi ut instrumenta, quibus fides fit de concesso Beneficio. Si idem Beneficium, sive Consistoriale, sive aliud quodcumque sæpius eodem anno vacet, una tamen solvitur Annata. Ita non ad collationem Beneficii accipitur quid, se ad sustentationem Pontificis & sacri Collegii, cui jam ab aliquot sæculis assignata est portio quædam redditunm primi anni Beneficiorum.

Finis Tomi VIII. Part. III. Lib. II.

(1) Fagnan. in l. 3. Decr. part. 1. p. 190. & seq. (2) Ib. p. 193. 196.